BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXII
G
44
NAPOLI

XXII
8
44

Ex
Libris Sac.tæ Medic: Infessoris
D.ris D. Josephi de Gregorio, et Russo
Pan:
1740.

Medicina id, quod molestat, tollit, et id, à quo homo ęgrotat auferens sanum facit. Natura eadem sua sponte novit: Residens conatur resurgere, Currens conatur requiescere, & alia ejuscemodi Natura habet, quę Medicinę sunt.

Hippocr: de Diet.
lib. 1. n. 220.
fol: 128.

D. [illegible] FRANCK

de FRANCKENAU,

[illegible]

MEDICÆ XX.

QUIBUS ACCEDUNT

[illegible]

VARII SIMULQUE RARIORIS ARGUMENTI,

UNA CUM ORATIONE

DE

STUDIORUM NOXA,

EDITÆ AB AUTORIS FILIO,

[illegible]

de FRANCKENAU.

LIPSIÆ,

[illegible] WEIDMANN.

SAC. REG. POLON. MAJEST. & ELECT.

SAXON. BIBLIOPOLAM.

MDCCXXII.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ELENCHUS MATERIARUM.

SATYRA I.

AGit §. 2. de præputio §. 3. Hymene, §.4. Splene an riſum faciat, §.5. ventrum calore, §.6. hepate, an principium venarum, an lien melancholiam, teſtes ſemen, cerebrum ſpiritus animales efficiant; Chirurgia a quo, phœnicis e cineribus redintegratione, avium in calidiores terras abitu, Boramez antipathia cum lupo, ſerpentis ex ſpinali medulla generatione. §. 7. Pullorum excluſione artificiali ex homunculo Paracelſico. Habita eſt Reſp. Jo. CHRISTIANO HEUSCH, Francothal. Palat. 25. Jun. 1673. pag. 1.

II. §. 1. DE CASTRATIONE MULIERUM, & earum vita abſque utero §. 2. de ſuccino §. 3. de Venæ ſectione. §. 4. de praxi nulla abſque theoria. Reſp. Jo. PETRO WEISS, Heidelb. Palat. 12. Julii 1673. p. 36.

III. §. 1. De variis purgantium actionibus et purgandi modis §. 2. de Chryſtallo, & ejus uſu Medico. Reſp. eod. a quo STEPHANO POLIER, Dn. de BOTANS &c. Conſil. intr. Elect. Palat. dedicata eſt, 25. Nov. 1674. p. 51.

IV. §. 1. De Impuberibus generantibus et parientibus fœtu in fœtu, embryo in embryo, & fœtu ex mortua matre, Reſp. Dan. Birr, Colmar. Alſato, d. 5. Dec. 1674. p. 73.

V. §. 1. De Testibus virilibus §. 2. de Teſtibus mulieribus. Reſp. Jo. Henr. Beuckio, Bernburgenſi Anhalt. d. 19. Dec. 1674. p. 83.

VI. §. 1. De Sanguine menstruo per ſe non malo, in viris rarius, in mulieribus citius & tardius juſto, imo nunquam præſente. Reſp. Jo. Christiano Heusch, Francothalio Palat. d. 30. Dec. 1674. p. 88.

VII. §. 1. De Hominibus ſine hepate, liene, renibus, veſica urinaria, pene, utero, podice, lingua, ſtomacho, felle, inteſtinis, pancreate, omento, pericardio, diaphragmate, pulmonibus, cerebro, capite, corde viventibus. Reſp. Jo. Dan. Heiland, Heidelb. Palat. a quo JO. MATTH. FABRO Poliatro Heilbr. & adtri HISKIÆ ELEAZARI

ARI HEILAND, Eccl. Luther. Heidelb.
ſtori inſcripta eſt. d. 24. Nov. 1675. p. 101.

IIX. §. 1. De Anguillis, earum natura
: uſu alimentario & medico §. 2. de oſ-
ſium pubis relaxatione in parientibus null.
§. 3. de Methodo medendi judicium. Reſp.
Jo. Bernh. Matthæo Baccharaw-Palat.
a quo patruo PHIL. MATTHÆO, Med. D.
& Prof. Franequerano nuncupata, d. 11. Dec.
1675. p. 141.

IX. §. 1. De Vaticiniis ægrorum, de
ignotis vel futuris, exemplis facile, rationi-
bus difficillime demonſtrabili, Reſp. Jo. Jac.
Martini Heidelb. Palat. a quo JO. HA-
JENIO Paſtori Francothal. inſcripta. d. 24.
Dec. 1675. p. 166.

X. §. 1. De Linguis peregrinis ab æ-
gris & rudibus, quod ſtupendum, prolatis,
Reſp. Frid. Henr. Candido, Annavilla Bi-
pontino, a quo dedicata eſt ARNOLDO
PEIL, JCto & Vice-Cancellario ac Conſil.
intimo Elect. Palat. d. 31. Dec. 1675. p. 181.

XI. De Auribus humanis mobilibus.
Reſp. Dan. Birr, Colmaria Alſato, qui dedi-
cavit JO. DAN. WIDTIO Med. D. & Archia-
tro Elect. Trevir. ac Poliatro Spirenſi. d. 28.
Octobr. 1676. p. 200.

XII. De Gallico Planchette & ejus noxa Medica. Reſp. Jo. Jac. Martini, Heidelb. Palat. d. 27. Dec. 1676. p. 213.

XIII. De Superfoetatione. Reſp. Jo. Petr. Weissio, Heidelb. Palatino, d. 30. Dec. 1676. p. 220.

XIV. De Terra Lemnia. Reſp. Dan. Birrio, Colmar. Alſ. d. 30. Dec. 1676. p. 235.

XV. De Triplici Lacte Virginis, Phyſiologico np. Pharmaceutico atque Chymico & Phyſico. Reſp. Jo. Dan. Geier. Ratiſponenſi, qui ESAIÆ WALDMANN. dicto GEIGER Med. D. & Pract. Shmalcald. avunculo inſcripſit. d. -- Octobr. 1678. p. 238.

XVI. De Vitro & ὑαλοφάγοις, von Glaß-freſſern. Reſp. Pet. Kreps, S. Lambrechto-Palatino. m. Octobr. 1678. p. 296.

XVII. De Rhachitide Anglorum, vulgo the Rickets morbo Anglis endemio, cum adjecto Epimetro de Cometis. Reſp. Jo. Conr. Rapp Oringæ-Hohenloico, d. 22. Dec. 1680. a quo inſcripta eſt JO. SAM. ENGELHARD, Med. Lic. & Archiatro Comitum ab Hoenloe. p. 326.

XIIX. Quam diu dormiendum? Reſp. M. Jo. Conr. Kisselio, Hatta-Alſato, qui Dn. PHIL. FRANC. EBER. Camerario Wor-

MA-

TIÆ LIB. BAR. DE DALBERG, Cam. Spir. ...Ædi inſcripſit, d. -- Dec. 1681. p. 341.

XIX. De Ovis Paschalibus, von Oſter-Eyern. Reſp. Jo. Richier, Mæno-Franco. ...rt. qui PATRI SUO cognomini Eccl. Reform. Gallicæ ibid. Paſtori dedicavit, d. -- May 1682. p. 396.

XX. De Incisu Freni sub Lingua, vom Zungenlöſen. Reſp. Petro de Spina, Mœno-Francofurt. d. 9. Sept. 1682. p. 418.

XXI. De Hæmorrhoidibus Diſſ. Inauguralis Profeſſoria juſſu Elect. Palat. CAROLI LUDOV. habita Heidelb. Reſp. Jo. Georg. Carisio, Sileſio opponentibus 8. Medicis Doctoribus CLmis d. 12. Sept. 1672. ELECTORI dedicata. p. 431.

XXII. De Musica diſſ. Medica Reſp. Bened. Hermanno, Memminga Suevo, d. 9. Nov. 1672. p. 464.

XXIII. De Restitutione in Integrum, ſeu partium corporis reſtitutione Chirurgica & artificiali. Reſp. Rosino Lentilio, Waldenburga Franco, d. 20. Nov. 1672. p. 499.

XXIV. De Alapis ſeu Colaphis, earumque noxa Medica, Reſp. Georgio Wieken, Alsfeldia Haſſo, d. 18 April. 1674. p. 510.

XXV

XXV. De Lupanaribus, S. V. Huren-Häusern, ex principiis Medicis eadem improbans Diſp. Medica Reſp. Georg. Wicken, qui CIVIBUS SUIS eand. inſcripſit, d. 13. May. 1674. p. 528.

XXVI. De Studiorum noxa Diſſertatio, in promotione trium Medicinæ Doctorum ſolenniter habita Heidelb. d. 6. Novembr. 1673. nunc tertium recuſa & notis illuſtrata. p. 549.

XXVII. Bona nova Anatomica, h. e. noviter inventa per anatomicorum accuratam diligentiam, publice propoſita, cum in Theatro Anatomico Cadaveris juvenis αὐτόχειρος ſolennem ſectionem celebraret Autor, d. 19. Nov. 1680. p. 605.

B. C. D.

B. C. D.

1.) SATYRA PRIMA.

§. I.

UT titulo *ſatisfaciatur* 2.) per omnes fere Medicinæ partes faciemus *rabpſodian* 3.)

§. 2.

Preputium 4.) *pulchritudinis* 5.) cauſa factum eſſe quis credet cum Galeno XI. V. P. 13. & XV. 3.

§. 3.

Hymen 6.) *ſi abeſt* 7.) non deflorationem, nec, ſi adeſt, *integritatem* 8.) certo probat. *Conceperunt* 9.) ſane, quibus integer fuit. Imo imprægnabatur Romæ puella, quæ *ita arcta erat*, 10.) ut mulier (ceu JCtus ait L. quæritur 14. §. 7. ff. de ædil. Edict.) fieri non poſſet, ſiquidem penem admittere non poterat: ubi tamen quinto menſe intumuit venter, mater ejus ſollicita ſectionem & dilatationem vulvæ feliciter exoravit ex *Joh. Trullio*, Chirurgo Pontificis, illaque filium rite peperit debito tempore, teſte Henrico a Moinichen Obſ. Med. 13. Inde elucet, ſeminis Virilis ſolum *ſpiritus & contagium* 11.) concurriſſe.

§. 4.

Næ riſu dignus eſt, qui *ſplenem credit* 12.) facere riſum;

§. 5.

Hyeme ventres eſſe *Calidiores* 13.) quam æſtate, nunquam credam quoniam ſaniores ſuadent rationes, *æſtate eos calere* 14.) magis.

§. 6

Valde ſuaves ſunt, ſi Diſplacet, qui *hepar ſtatuunt venarum principium*; 15.) item, quod *lien Melancholiam* 16.) *teſtes ſemen*, 17.) *ventriculique cerebri Spiritus animales* 18.) efficiant; atque *Chirurgia oriatur ab Æſculapio* 19.) deinde *a Podalirio atque Machaone*; 20.) cum hæc æque fabuloſa ſint ac *Phœnicis e ſuis cineribus* 21) redintegratio, *avium in calidiores terras* 22.) abitus, ex iisque reditus, *Borametz ſeu agni vegetabilis* 23.) antipathiæ cum lupis, *ſerpentis ex ſpinali medulla* 24.) in mortuis generatio.

§. 7.

Pullos igne artificiali excludi poſſe amplius non admiramur, qui quæſtum inde fieri maximum in Ægypto, *præcipue Cairi* 25) novimus. Succeſſum quoque experti ſunt *Divus Chriſtianus IV. Rex Daniæ* 26.) & Ferdinandus II. Magnus Dux Hetruriæ aliique complures: Gallina enim incubatione iſta nihil præter calorem confert, quem aliunde accedere poſſe quis neget? Interea hæc *homuncioni Paracelſico* 27.) patrocinari nolo, quem calore fimi equini, vel, quod aptius ſit, axillarum perfici nugatur.

NO-

NOTÆ IN SATYRAM I.

1. SATYRA] Quid ſit? abunde nos docent JCti æque Grammatici,in quorum ſegetem opus eſt,ut meam pamper falcem immittam. *Satyra Lex* quæ ſit ac unde dicta fuſius edocet *Franc. Hottomannus* de Legibus populi Rom. p. 66. ſeq. edit. Baſil.1557. 8. Per *Satyram* Romæ ſolebant exquirere, cum multa in ſenatu eſſet frequentia, teſte *Taubmanno* Diſſ. de Lingua Lat. p. m. 65. *Diomedi* Grammatico *Satyra* eſt poema procax & maleficum ad perſtringenda vitia comparatum, teſte *Foquelino* in *Perſium*, quem ulterius conſule, una cum *Freigio* ad colloquia *Vivis. Domitio Calderino* præf. Comm. in Juvenal. Ant. Mancinello, & Georgio Valla in Comm. ad eundem, *Vallæ* verba hæc ſunt: Satyram dictam ajunt a,, Satyris nemorum numinibus,imo quidem ruſticis,a qui,, bus duxit originem,veluti inLibro,quem de expetendis,, fugiendisq; rebus ſcripſimus evidentiſſimis rationibus,, oſtendimus,quod ſimiliter in hoc carmine ridiculæ res,, pudendæque referantur, quæ velut a Satyris proferun-,, tur; vel, ut Macrobius, a σάθη, quod genitale mem-,, brum ſignificat: vel, ut quidam alii, a *Satyra lance*,, quæ referta variis multisque primitiis in ſacris Cereris,' inferebatur., Alii autem putant dictam a lege, quæ,' uno rogatu multa ſimul comprobat, quod & in ejusmo-,, di carmine multa ſimul poemata comprehendantur. ,, Eadem plane habet citatus *Mancinellus*, isque hæc adjicit:Olim Carmen,quod variis poematibus conſtabat, *Sa*-,, *tyra* vocabatur, quale ſcripſerunt *Pacuvius* & *Ennius*.,, Sic Satyra lanx a copia & ſaturitate rerum ita vocabatur;Addit citatus ſupra *Diomedes*,inSatyrica fabula apud Græcos Tragicos poetas non Reges aut Heroſes ſedSatyros induxiſſe ludendi cauſa, jocandique ſimul, ut ſpectator inter res tragicas ſeriasqueSatyrorum quoque jocis ac luſibus delectaretur. Breviter autem *Feſtus* & optime rem definit his verbis: *Satyra* eſt (ibi genus,, ex variis rebus conditum, & Lex multis aliis referta le,,-

„gibus, & genus carminis, ubi de multis rebus diſputa-„tur. Ex quibus verbis patere puto rationem, quæ me, ut miſcellis hiſce Medicis eum præfigerem titulum, induxerit. Conferantur interim de nomine Satyræ Rivinus in Lance Satyræ in proœmio; & de origine ejus Polyd. Virgilius Lib. I. de inventoribus rerum c. II. p. 15.

2. SATISFACIATUR] Utut neutiquam cum animo habeam ſtatutum & deliberatum meo, Cornicum, quod dicitur, configere oculos, & verborum venari apinas, ſubinde tamen a teneris cupido me inceſſit, in Philologorum viridaria (extra oleas tamen nunquam) exſpatiari, aliquotque delibare floſculos, quos inter & hunc decerpſi, non omnibus, uti opinor, obviſum. To SATISFACITUR, nonnullis poſſet obſoletum, aliquibus novum, multis barbarum videri: En e recentioribus *Juſtum Lipſium*, virum literatum & diſertum, qui in Politic. Monitis ſeu præf. ad Lect ait: *Quod ſi ne ibi quidem tibi* SATISFACITUR, & Cent. I. Epiſt. miſcell. 88. ſcribit idem: *Mihi adfatim* SATISFACITUR, *ſi Eques hic plaudat & Senatus*. Hinc *Carolus du Freſne* in Gloſſario Barbaro Tom II. fol m 339. ita: *Facitur pro fit dictum ab antiquis obſervat Nonius*; Sed & ratione & auctoritate Veterum nobis opitulatur *Gerardus Joannes Voſſius* Vir doctiſſimus Grammatices ſeu Ariſtarchi ſui Lib. III. de analogia Cap 38. p. 136. ubi ait: At *factus ſum* non eſt præteritum a *fio*, ut Diome-" des Lib. I. ſcribit, ſed a *facior*, pro quo nunc" quidem *fio* dicitur a Græco φύω, unde & *fuo*, *fui*," *futurus*; ſed olim *facior* etiam in uſu fuiſſe multa" oſtendunt: Primo, compoſita uſitata: *Afficior*, *perfi*-" *cior*, & ſimilia; deinde alia, quæ nunc in uſu eſſe deſie-" runt. Nam *Titinnius* in Quincto *parviſaciatur* dixit," Nonio & Priſciano teſtantibus; ac Varronis in Cynico," apud eundem Priſcianum, ſunt iſta: Si me hercle per-" gunt & Deorum cura, non *ſatisfacitur* Reipublicæ.„ Denique & ipſum *facior* poſuit *Nigidius Figulus* Com-„mentatione Grammatices lib. 19. apud *Nonium Marcel-*

um

:.x. §. 17. ubi ita; Facitur pro fit. *Nigidius* l. c. Id"
l dico, eſt hujusmodi: ποιεῖ facit ποιεῖται *faci-*"
Titinnius; Quanta ſtultitia cupidinis? petunt con-"
m bona gratia, ut *parviſaciatur*." Item Antiquus
mentator in *Terentii* Andriæ Act. I. in principio
"Hæc ſcena pro argumenti narratione proponi-"
in qua totius fabulæ faciuntur fundamenta. Addere
his *Rudolphi Goclenii*, Viri doctiſſimi, verba, quæ
int problematum ejus Grammaticorum Lib. 2."
ſt. 83. pag. 140. An participium factus ſit a fio?"
;atur. Factus non eſt a fio, ſed ab antiquato *fa-*"
,pro quo nunc dicimus fio; priſcos autem dixiſſe *fa-*"
,duo arguunt: primum eſt quod dicimus, afficior ef-"
r, inficior; alterum, quod legitur in *Catone*: Græco"
faciebantur Saturnalia. Tu facitur a nov-antiqua-"
ne mutuator." Quin quod & verbum *Calefacior*
ive occurrit apud *Vitruvium*, uti Lib. V. c. 10. p. m. 95.
Teſtudinesque alveolorum ex communi hypocauſi"
facientur. Sic & *Caſpar Scioppius* Comm. in Pria"
a ad Carmen XLV. pag. m. 51. ait. „Calamiſtrum"
faciebatur in cinere, quo torqueretur capillus, "
e procul dubio deſumſit ex Joſephi Scaligeri Com-
ntario in Priapeja pag. m. 146. Idem verbum, quod
lgata latina Bibliorum verſio habet Jac. II. 16. in-
ea refert *Maximilianus Percelli* (in Diſſert. de bar-
ie vulgatæ verſionis Marpurgi Reſpondente *Joan-*
Kühn habita anno 1679. §. 4. pag. 11.) quæ latina qui-
m, ſed eo vitioſa ſunt, quia terminatione aberratur
opter mutatam flexionem; verum erudite id vindi-
Celeberrimus JCtus *Albericus Gentilis* Diſput. de
tinitate veteris Bibliorum verſionis male accuſata
g. m. 21 ubi ait. *Calefacimini* (Jac. II.) notat Theolo-"
s; & legere potuit in Vitruvio (Lib. IV. c. 7 &"
b. V. c. 10. ubi Philandrum conſule) tamen *calefacien-*"
r; it. calefaciuntur. Quid mihi alii notent hæc & in
truvio vitioſa? etiam alii (Novell. de mu. con.,,
b. Virg. c. 15.) dixere: *Facitur, parviſacitur, Satisfaci-*"
A 3 *tur*"

tur." Idem Gentilis in Lectionibus ſuis Virgilianis cap. 15. pag. 139. inquit: „ *Laurus in Epiſtola fiebatur* : „ait quidam vetus Grammaticus. apud quem alii legunt „*figebatur*, alii paulo longius a Scriptura *ferebatur*. „Plinius : *additur literis & militum lanceis, pilisque*. „At quid ſi interpres ille voluit lauri imaginem in li- „teris notatam dicere, non adjuncta lauri folia? Tum „verbum *fiebatur* aptius pro *pingebatur*; quod etſi eſt „barbarum, non diſconvenit tamen interpreti illi. Et ta- „men veteres Grammatici, *Diomedes, Priſcianus, No-* „*nius*, habent *fiens, fientes, fiendi, fiendo, fiendum*. In- „audita nunc! an ideoque barbara? *Fitur, fiebatur*, „*fitum eſt Cato* & alii vetuſtiores, & alia ejuſcemodi: „*Satisfacitur* Varro: *Faceſſitur* Cicero: Queatur Lucre- „tius: *Poſſuntur, Quitur, Quitus ſum* Virgilius (Æne- „id. IIX. ubi Fabri. Diomed. l. 2. Priſcian. c. 8. 10 Mi- „nut. po.) etiam *poteſtur*; ubi hodie tamen legunt *pot-* „*eſt*, vel Grammaticorum convitiis ſpretis, qui & nu- „meros cauſantur, ut legamus: *liquidove poteſtur electro*. „Sed hæc obiter, per quæ tamen defendi aliqn Latinita- „tem Bartoliſtarum in hoc ipſo verbo *fiatur*; Ille idem „interpres ſcribit: *quod ſi aliquid adverſi nunciabatur*, „*tum in Epiſtola* FIEBATUR *pinna* (Cas. Suet. a. P. „hier. 21. Celeritas) quod nugatorium cenſet non nemo „hodie, & ante hunc Pierius doctiſſimus ſic tradidit Ta- „bellariorum inſignia pennas eſſe.

3. RHAPSODIAN] Vocem hancce Græcam eo heic lo- ci ſenſu ſumimus, quo Luciano olim placuit, nempe Centonem ſeu φλυαρίαν indigitante. Proprie autem quaſi contexturam carminum & concinnationem innuit, eſtque veluti ſeries quædam verſuum ſe mutuo ſequen- tium. Ῥαψῳδὸς enim, eodem Luciano teſte, fuit reci- tator carminis ſeu verſuum, qui aliena carmina in pu- blicis conventibus accinere ſolebat, ita dictus, quod can- tiones quaſi ſueret multa concinnatione. Hinc & eodem ſenſu verbum ῥαψῳδέω uſurpavit idem Lucianus de

luctu;

luctu; quamvis Demoſthenes pro *Diſſerere* eo uſus ſit, aliis vero Græcis ῥαψωδεῖν tricari, nugas agere fuit. UndeSuidæ ῥαψώδημα idem eſt ac ψεῦσμα, mendacium, nugæ. Non poſſum, quin addam ſuffragia erudiſſimorum Criticorum, Ludovici Cælii Rhodigini, & Jungeri; Ille Lectionum antiquar. Lib 7. cap. 1. "*Rhapſodi* dicuntur Interpretes illi, qui divino inſtinctu alienam enarrant poeſin; Idem cap. 29. p. m. 523. ſeq. *Homeridæ* ſunt illi, qui Homeri poeſin per ſucceſſionis ſeriem concinuerunt, mox qui exceperunt *Rhapſodi* dicti. Sunt qui Rhapſodos opinentur dici velut ῥαβδωδοὺς. Sunt, qui divulſam ac disjectam prius Homeri poeſin ab illis coaptatam & velut conſarcinatam memorent; unde ſit conciliatum nomen ἐκ τῆς ῥαφῆς id eſt, ab ſutura; cui ſententiæ Pindar. adſtipulari animadvertitur. *Rhabduchorum* etiam Homerici carminis recitatoribus adhæſit cognomen, quia virgam ſoliti ſunt tenere. Imo traditur, illos olim dictos ἀρνωδοὺς, quoniam Victori præmium contribueretur agnus. Sunt qui etiam Stichodos hoc eſt ςιχωδοὺς nuncupari Rhapſodos velint, quod verſus quidam ῥαβδοὺς dicant. Conſentit *Rhodigino Fungerus*, eadem ex *Euſtathio* comprobans Etymologici Trilinguis p. 670. b. ubi addit: Cum ῥαψωδίας nomen toti Homerico pöemati tributum ſit a veteribus, non defuerunt qui ῥαψωδοὺς dicerent omnes τοὺς αὐτὴν ἄδοντας, hoc eſt, qui cum modulatione & conceptu recitabant in publicis conventibus iſtud poema, aut certe partem aliquam; hincin uſum venit, omnes Carminum alienorum recitatores appellare ῥαψωδοὺς; videntur quibuſdam, ſicuti etiam *Euſtathius* refert, apellationem habere παρὰ τὴν ῥάβδον id eſt virga, ut ſint ῥαψωδοὶ quaſi ῥαβδωοδοὶ & hinc ῥαψωδία quaſi ῥαβδωδία. Leganturd & hac de voce

quæ habet Andr. *Senftleben* in dedic. ad *Catulli* Phaſelum p. m. 3.

4. PRÆPUTIUM] Ut verbis utar *R. Columbi* Lib. XI. de re anatomica cap. 15. p. m. 443 dicitur: „pars extrema „penis, eſtque pellis illa, qua glans integitur, quæ in coi„tu ipſo nunc ſurſum nunc deorſum fertur infinita pro„pemodum mulierum voluptate & tentigine. Hæc in „Ebræorum circumciſione aufertur; propterea vetus „verbum eſt: *Judæus Apella*; quæ res magnam vo„luptatis partem Ebræis mulieribus adimit, dum „venus oſcula amantium quinta parte ſua nectaris „imbuit.„ Græcis, imprimis *Paulo*, & *LXX. Interpretibus* audit ἀκροβυστία; *Ariſtoteli* ἀκροποσθία vel ἀκροπόσθιον, idem fere quod πόσθη, teſte *Brunone* Lex. Med. p. m. 14. b. Cujus tamen pace liceat notare, ἀκροπόσθιαν quidem *Gaz. apud Ariſtot.* II. de part. animal. cap. 13. eſſe ipſum præputium, ἀκροπόσθιον autem tantum partem ejus prominentiorem (Legitur vocabulum iſtud apud *Hippocratem* VI. Aphor. 19. Coac. I. 504. Lib. IV. de morb. XXIX. 7. Adde *Foeſium* p 24. *Gorræum* in definitt. *Dietrich.* n. 35.) πόσθη vero præter præputium, ipſum pudendum ſ. virile membrum notat *Suidæ*; *Dioſcoridi* L. IV. cap. 247. Ariſtoph. in Νεφ. qui & alibi πόσθιον eodem ſenſu uſurpat, interpretibus illud *mentulam* reddentibus. Medicis autem *præputia* etiam vocantur labra pudendi muliebris, quæ exterius uterum ab aere externo noxio munire ſcribit *David Herlicius* Lib. de curatt gravidar. puerperar. & infant. cap. 1. pag 3. De ejus circumciſione ejusque ritibus mox Nota 5.

5. PULCHRITUDINIS CAUSA] Procul dubio genitalia pertinent in Microcoſmo ad membra, quæ ἀσχήμονα appellantur ab Apoſtolo 1. Cor XII. 23. id eſt, inhoneſta vel indecora, non per ſe, ſed comparate ratio-

ne

ne eorum, quæ eximia venuſtate ſunt prædita, ut ait Nic. Fullerus Miſcell. ſacr. L. 3. c. 3. pag. 297. Hinc *Corn. Celſus* Lib. VI. cap. 18. p. 416. vocat generationi dictas partes *obſcœnas*, aitque harum vocabula apud Græcos & tolerabilius ſe habere, & accepta jam uſu eſſe, cum in omni fere Medicorum volumine atque ſermone jactentur. Apud nos (pergit, Romanos intelligens) "fœdiora verba nec conſuetudine aliqua verecundius" loquentium commendata ſunt, ut difficilius hæc explanatio ſit ſimul & pudorem & artis præcepta ſervantibus; & paulo poſt pag. 417. tractat de phimoſi & paraphimoſi his verbis: ſi ex inflammatione coles intumuit, reducique ſumma cutis aut rurſus induci non poteſt, multa calida aqua fovendus locus eſt. Ubi vero glans contecta eſt, oriculario quoque clyſtere inter eam cutemque aqua calida inſ renda eſt, &c." Sunt interim, qui pulchritudinis cauſa præputium factum probare aut ſaltem inferre conantur ex Eccl. cap. III, 11. ubi hæc leguntur verba: אֶת־הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְעִתּוֹ quæ LXX. Interpretes reddidere: *σύμπαντα ἃ ἐποίησε καλὰ ἐν καιρῷ αὐτοῦ*. Pagn. *Omne fecit pulchrum in tempore ſuo.* *Seb. Schmidius: Omnia fecit pulchra in tempore ſuo.* Lutherus: Er thut alles fein zu ſeiner Zeit. Sed quid inde quæſo argumenti ad præputii comprobandam pulchritudinem? Recte enim CL. Dn. D. *Geierus* in Comm. ſuo in Coheleth pag. 95. verba iſta ſic explicuit, "quando dicitur, *Deum omnia facere pulcra*, ſenſus eſt: Omnia, quæ fiunt vel permittuntur, non confuſe ruere, vel ordine aut directione omni carere; Sed eadem pulcre a Deo conſervante etiam hodie produci, conſervari ac ſuſtentari, & quidem ita, ut pro libertate, ſapientia ac juſtitia ſua hoc tempore velit illum mori, illum naſci, hunc diteſcere hunc pauperari &c. Conf." *Joh. Maukiſch* in nott. Philologico Theolog. claſſe I. no. 53. pag. 408. Fruſtra ergo hinc exſurgit fulcrum *Galeno*; qui & alias in S. Scripturam, inprimis Moſen,

imo in ipſum Deum fuit injurius, ex. ex. L. XI. U. P. c. 14 ubi de pilis palpebrarum negat Deum iſtos potuiſſe rectos facere, & propterea vapulat eidem *Maukiſchio* l. c. pag. 310. ſeq. Quare perplacent verba Excellentiſſimi *Chriſtoph. Guntheri Schelhammeri* Jenæ m. Martio, „1693. ad me perſcripta: „Ego ſic ſentio: Præputium „quisquis, pulcritudinis gratia factum cum Galeno ex-„iſtimat, arguere naturæ eum in cogitantiam, quod non „in edito loco, (forte pene aures!) rem tam pulcram „magis riſui expoſuerit. Etenim verecundiæ ſeu pu-„doris cauſa ſi factum dixiſſet, rectius forte ſenſiſſet, etſi „ne ſic quidem ſat bene. Nullum enim dubium mihi „eſt, factum ut glandem cute deſtitutam, &, quo ſenſus „eſſet exquiſitiſſimus, tenerrima cuticula tectam, ne læ-„deretur ab adtritu aut aeris frigore contactuve redda-„tur inſenſibilior, ſine cute tamen atque integumento „relinquere noluiſſe, quo ab injuriis tuta, cum exueret „veſtem, etiam ad titillationem illam, mercedem tanti, quod molitur, operis, integram atque ſolidam perciperet " Nec deſunt, qui opinantur, inter alias cauſas quoque fuiſſe, ut ob turpitudinem tollendam hujus particulæ *præputii* ſcilicet, ablatio per circumciſionem a Deo fuerit præcepta; inprimis cum Joſuæ V, 9. illud a Deo ipſomet appelletur חֶרְפַּת מִצְרַיִם opprobrium Ægyptii: Hinc *Rudolphus Otreb* Britannus in Tract. Theol Philoſoph. Lib. II. de morte cap. 3. pag 92. ait: Ideo Deum feciſſe pactum cum Abrahamo Gen. XVII. 10. in circumciſione præputii, quia illud membrum concupiſcentiæ effectus auctor & cauſa ſignabatur pro pacto illo. Nimirum auctor iſte in ea ſtat ſententia, peccatum Protoplaſtorum in Paradiſo fuiſſe corporis amorem & concupiſcentiæ carnalis effectum, eadem plane qua famoſus Beverlandus, chorda oberrans. Saniora longe ſunt, & apprime erudita, quæ heic ex litteris τȣ̃ βραχικωτάτȣ Theologi D. *Joh. Frieder. Miegii* Collegæ quondam & Fautoris amiciſſimi, die 22. Nove Ebr. 1682. ad me

me datis ſubnecto. Ita ille: Qui phyſicas Circumciſio-“
nis præceptæ rationes reddere conarentur, varii ex“
Ebræis æque ac Chriſtianis reperti fuere. Conſiderata“
illa fuit (ut morales ritus ſacri ſignificationes, juxta“
quas, ut ſignum certæ rei conſiderandæ proponitur,“
jam prætermittam) ut *Medium* (I.) vel tollendæ alicu-“
jus imperfectionis naturalis: dum Ebræorum aliqui“
præputium a nativitate adhærens pro ſuperfluitate“
quadam vel exceſſu monſtroſo habent, quo corpus hu-“
manum deturpetur, cujus abſciſſione e contra natura“
humana perficiatur. Tales fuere, qui apud *Maimoni-*“
dem in More Nevochim Lib. III. cap. 49. Circumciſio-“
nem vocant חסרון היצירר השלמת *defectus vel*“
imperfectionis naturalis compenſationem vel redinte-“
grationem. Unde Adamum ſine præputio creatum“
fuiſſe indubie pronuntiant. Hinc & quidam illud“
Dei mandatum ad Abrahamum Gen. XVII, 1. *Eſto inte-*“
ger &c. exponunt de circumciſione, quaſi ante circum-“
ciſionem eopſe capi mandatum non fuiſſet integer, qua-“
tenus nempe integritati non ſolum defectus ſed & ex“
ceſſus monſtroſus opponitur. (II.) vel præveniendæ“
imperfectionis alicujus accidentalis, videlicet α) *Mor-*“
bi. Philo Judæus in Diſputatione de uſu circumciſionis“
ſtatuit, hac ratione præcaviſſe Deum, ne Iſraelitæ in lu-“
cem difficulter curabilem & præputiatis familiarem,“
quæ *Carbunculus* dicitur, inciderent. Videtur autem,,
Luem Veneream deſignare, a qua num verpæ immu-“
nes ſint, Medici melius noverint.“ *

[* Exiſtentiam luis hujus jam olim quoque apud Judæos fuiſſe non adeo abſurdum puto credere, quia & ejus fuere cauſæ, & hodienum ab ea minime eos immunes eſſe experientia docet, & ipſe contrarium novi in ſervo Judæi circa annum 1677. ea infecti.]

“β) Libi-

„ β)*Libidinis.Maimonides* in *More Nevochim* l.c.finem „præceptæ circumciſionis iſtum refert כפי הימלת „למעט המשגל ולהחליש זה האבר *Ut membro de-* „*bilitato ipſa vis libidinis & concupiſcentiæ imminuere-* „*tur.* Cui augendæ Præputium facere pro certo tenent; „unde illud לעבל קשה לפרוש שהנבעלת *eam quæ* „*præputiato nupta eſt, haud facile ab eo* ſeparari poſſe. „Hunc ipſum ſenſum *Abarbanel* ſubeſſe putat illis ver- „bis textus ſacri Gen. XVII, 10. 11. אֶת בְּשַׂר עָרְלַתְכֶם „וּנְמַלְתֶּם *Circumcidatur vobis omnis mas: Et cir-* „*cumcidetis carnem præputii veſtri*, quaſi poſterioris „membri hic ſenſus foret: Sic obtinebitis illud, ut alie- „ni reddamini ab opere illo turpi,(III)vel acquirendi a- „licujus boni, videlicet fœcunditatis majoris. Hanc rati- „onem *Philo* iterum l.cit.refert,refellitque eam|*Epiſco-* „*pius* Inſtitut.Theolog.Lib.II.cap 10. Ad quæſtionem: „cur homo cum præputio naſcatur,quod Deus ſtatim re- „ſecari velit? R. Moſes Nachmanides reſpondet,ideo re- „lictum eſſe vel creatum,ut poſſit propter mandatum di- „vinum reſcindi,ſicut Deus divitias homini largiatur ad „hoc,ut inter pauperes iterum diſtribuantur. Talia in Scriptis Ebræorum plurima, quæ exſcribere tædioſum.„ Hactenus CL.mus *Miegius*. Supereſt, ut et de circumci-ſione præputii et de ejusdem morbis pauca quædam ad-jiciamus. Conferri ea de re meretur *Marcell.Cuman.* Obſ.14. & ad illum *Georg. Hier. Welſchius* pag. 43. ſeq. *Jo.Chriſtoph.Wagenſeilius* Exercitt.Miſcell.2.pag.m 66. ait de CircumciſionisJudaicæ ritibus: „ Amputatur cui- „que infanti mari recens nato præputium, ac projectum „in diſcum plenum arenæ una cum hac interdum inSyn- „agogis ſub ſuggeſtu, quem ipſi *Almemar* vocant,inter- „dum in loco alio quocunque (variat enim conſvetudo, „etiam in Germania:)effunditur, poſtquam prius in a- „renam Circumciſor quoque conſpuit ſanguinem,quem „ore ſuo, ter vulnus in genitali membro exſugendo, at-

traxit,

traxit, ne cæteroquin ſanioſus reddatur, ſi ibi fuerit re-"
lictus. Tantum autem abeſt, Judæi periculum aliquod"
verpis puſionibus ex præputio in arenis conſuuito me-"
tuant, ut potius id felicitatis ſalutisque omen ac mo-"
mentum habere interpretentur. Quæ fuſius idem ibid."
e Rabbinis deducit. Similiter Circumciſionem infantis
Judæi Amſtelodami a ſe viſam ita depingit *Eduardus Brown* in Itinerario cap. 7. pag. 21. Jch war gegenwärtig bey einer Beſchneidung eines Kindes, welche ſie verrichten, erſtlich mit einem Pfriemen, der an der Spitzen ein Knöpflein hat, welchen ſie zwiſchen der Eichel und Vorhaut hineinſtecken, und dieſe beyde von einander ſcheiden, und die Vorhaut erweitern, ſo daß das inwendige Häutlein ſo wol als die äuſſere vor wärts gezogen wird. Denn kommen ſie mit einem Inſtrument gleich einem Lineal dabey, und halten die Haut über der Eichel feſt daran, alsdann wird die Vorhaut dichte an dem Lineal mit einem breiten Beſchneidungs-Meſſer abgeſchnitten, dasjenige, was von der Haut übrig bleibet, wird alſobald zurück gethan, das Blut mit blutſtillendem Pulver geſtillet, und ein Pflaſter darüber gelegt, die Freunde und Bekandten, die bey dergleichen Beſchneidung gegenwärtig ſind, die ſingen unterweilen, dadurch man das Girren und ſchreyen der Kinder weniger höret. Rationes inſtitutæ apud Judæos Circumciſionis has allegat ὁ πάνυ *Phil. Melanchthon* Annotatt. in die Circumciſ. Dom. p. 32. b. Circumciſio principaliter ſignificabat"
promiſſam reconciliationem, quia Deus dicit: Ero De-"
us illorum; & locus admonebat de cauſa reconciliati-"
onis; quia enim fuit promiſſum ſemen, in quo benedi-"
cerentur omnes gentes, ideo illi parti corporis additum"
eſt ſignum. Hæc fuit præcipua ſignificatio. Sed ad hanc"
accedunt aliæ: Quia præciditur particula a membro"
generationis, ſignificabatur hanc naturam lapſam eſſe,"
et nunc deſtinatam morti & hanc pelliculam abjicien-"
„dam

„dam eſſe, ſed tamen venturum ſemen, quod ſublata „maledictione redditurum eſſet novam & æternam na- „turam & vitam. Hæc ſancti videbant tanquam picta eſ- „ſe in hac imagine. Accedebant & aliæ admonitiones: „Mundus miſerrime contaminat eas partes & generatio- „ne abutitur: Deus e contra in hac ipſa parte poſuit no- „tam, ut cogitemus, Deum velle, ut hæc membra ſint ſan- „cta, & ſancte utamur generatione.„ Hunc Judæorum ritum una cum aliis eorundem legibus moribusque prolixe tangit ſubſannatque Juvenalis Sat. XIV. v. 96. ſeq. usque 108 ubi inter alia ita - - - mox & præputia ponunt, ad quem locum Vetus Scholiaſtes pag. m. 464. id eſt, περιτομή; conf. & Lubinum in eundem loc. qui illic egregium de Judæis & circumciſione ex Taciti Annal. Lib. XXI. teſtimonium adducit. [Obiter nota phraſin de præputio ejusd. Juvenal. Sat. VI. v 236:

Abditus interea latet & ſecretus adulter
Impatiensque moræ ſilet & *præputia ducit*.

ubi *Vetus Scholiaſtes*: ſilet, id eſt, metuit, & manu ſua penem fricat ſibi, *Lubinus* vero: Maſturbatorem agit.] Eundem tamen circumciſionis ritum etiam apud alias, variasque gentes uſitatum fuiſſe, fuſius nos edocet *Spizelius* CLmus Theol. Auguſtanus in Diſſert. de Iſraelitis Americanis pag. m. 82 ſeq. Quin & de circumciſione fœmellarum legi merentur Caſp *Hofmannus* ad Galen. de U. P n. 1064. & *Wierus* in Obſervatt. pag. 109. ſeq. De circumciſione vero tanquam operatione chirurgica agit *Paulus Ægineta* Lib. VI. cap 57 ad quem vid. Annotatt. *Jac. Dalechampii* in Chirurgia Gallica pag. 232. ſeq. Coarctatio præputii quomodo ſecanda ſit; edocet *Greg. Horſtius* Tom. II. Opp fol. 256 qui & fol. ſeq 261. ejusdem coaleſcentis exhibet curationem. De Circumciſione Medica, ſi ſcil. præputium nigreſcat, non religioſa, vid. omnino *Paulus Ægineta* Lib. VI. cap 57. e quo epromſit quoque *Sennertus* Praxeos L. III. P X. Sect. I. c. 12. pag. 935. a. De *Epipaſmo* Iudaico vid. *Rolfinc.* de

part.

part. genital. P. I. c. 50. in fine ex *Mercurialis* Var. Lect I. 19 adde M. *Jerem. Loſſii* Diſput. pecul. Jenæ 1665. 4. inde dicuntur Judæi recutiti, modumque regenerandi præputium docet *Paræus* Chirurg. Lib. XVI. c. 31. fol. 362. De adductione præputii agunt *Thomas Bartholin.* de morbis Biblic. cap. 26 & *Aug. Pfeifferus* in Antiquitt. Ebraic. c. 27. *Epiphanius* Lib. de ponder. & menſur. & *Car. Macer* in Hiero-Lexico, voce *Spathiſter*, apud Jo. Jac. *Hofmann.* Tom. III. Lexic univ. fol. 605. b. & nuperrime *Wedelius* in propemptico Inaug. Anatom. de Epiſpaſmo Judæor. 1690. Vitia & morbos præputii quod ſpectat, in infantibus eſt vitium, ubi glandem nimium tegit, corrugatur, & coarctatur, cujus connexionem vide apud *Blancard.* Chirurg. Lib. I. cap. 32. Item *Henr. ab Heer* Obſerv 7. circa fin. teſtatur, ſe bis manu ſua ſecaſſe præputium in iis, qui coitu glandem nudare non poterant. Oriuntur etiam in præputio Verrucæ, vid. de iis *Theodor. Hegbuys* apud *Jo. Bapt. Lamzwerde* Append. Obſervatt. Chirurg. n. 59. Sic Jo. Scultetus Armament Chirurg. P. II. Obſerv 65. in præputio & glande militis nobilis lue Venerea affecti 23. verrucas & vidit & curavit.

6. HYMEN.] Græce ὁ ὑμὴν, ένος eſt membrana, in natura muliebri, quæ, ut *Scaliger* Lib. I. Poetices c. 50. loquitur, ſcinditur virginibus primo quoque veneris tentamento et aditu. *Cæcilius: Hymenem Virginis, niſi mirum eſt, deintegravit.* Excerpta ex veteribus Lexicis cap. 1. Hinc vulgatus rythmus: *Eſt magnum crimen perrumpere virginis hymen*: (Cui barbariei reſpondeo per parodian: Eſt magnum crimen, Muſarum offendere limen.)

7 HYMEN SI ABEST.] De Hymenis natura & conſtitutione lege quæ habet M. *Theophile Gelée*, Medecin ordinaire de la ville de Dieppe dans l'Anatomie Françoiſe Lib VII. cap 6 pag. 335. ſeq. de ejusdem conſervatione vid. *H. vonRo onhuyſen* Lib. II. annotatt. I. pag. 108. Ita

vidi

vidi hymenes exſiccatos apud Dn.D Spanium, Med. CL. Francofurtenſem. Sæpius autem hymenes abeſſe abſqve defloratione teſtantur Medici longe graviſſimi. *Hercules Saxonia* Praxeos Lib IV. c 4. fol.350. ſeq.ait. „ Com- „muniter obſtetrices Hymen ſeu Hymenæum vocant: „Non tamen in omnibus virginibus reperitur, imo in „paucis, et monſtroſæ potius illæ ſunt vocandæ,quæ ta- „lem membranam habent,quam quæ ſine hac ſunt. Te- „ſtes hujus rei ſunt præſtantiores rei Anatomicæ Profeſ- „ſores, *Veſalius*,Lib.V.*Columb.*Lib. X.*Ambros.* L. XXIII. „cap. 42. *Andr. Laurentius* Lib. II. Hiſtor. mirab. c. 15. „& alii complures hujus rei indagatores, qui unam vel „alteram ex centum ſeptam cum hac membrana inve- „nerunt. *Realdus Columbus* Lib. XI cap. 16. de re ana- „tomica ſcribit: Sub Nymphis in nonnullis virgini- „bus (non omnibus) alia membrana cernitur, *Hymen* a „veteribus appellata, quæ cum adeſt, raro autem ad- „eſt, obſtat, qvo minus penis in uterum immittatur: „nam craſſa eſt valde, ſupra veſicam verſus foramine „donatur, per quod menſes fluunt.„ Idem Lib. XV. de re anatom. pag 90. ait: „Nunc de membrana *hymene* „quid obſervaverim, dicam tibi: Licet vulgus homi- „num putet, nullam eſſe virginem, quæ hymena non „habeat, ter duntaxat illam inveni, bis in duabus parvu- „lis puellis, ſemel in natu majore, quam cum diſſeca- „rem, intererat &c. Eſt hymen membrana quædam „ſub Nymphis ante cervicem uteri, unico foramine „prædita ſuperiori parte, ut menſes effluere poſſint. „Atque hæc illa eſt eadem membrana, quæ ingreſſum „penis, quamvis membroſi hominis, prohibet.„ Excellentiſſ. Dn. D.*C. G.* . *Schelhammerus* in literis ad me Jenam. Mart. 1693 perſcriptis, poſtquam de præputio ſententiam aperuit ſuam, addit: „ De *Hymene* magis „anxie reſpondeo: neque tamen vereor, quin indili- „gens hujus tam curioſæ partis ſcrutator Tibi videar, ſi „in tanta virginum licentia nondum a me reapſe depre- „henſum fatear; quin in puella vix octiduum nata, nu-

per

per a me diſſecta non adfuiſſe aſſeram. Memini tamen CL *Meibomium* id ſemel demonſtraſſe in impuberi. At Carunculas, de quibus *Graafius* dubitat, loco hymenis longe delicatiſſimas notavi, illiusque juvenis infelicitati indolui, qua eas a ſe non repertas nullas eſſe, opinatus eſt.„ Calculum his adjicit CL. Lubecenſium Medicus *Jo. Jac. Stolterſoht* in Scholio ad menſ. Dec. anni I. nov. Liter. Maris Balth. p. 242. his verbis: „Quamvis hymenis exiſtentiam tot celeberrimi hyſterotomi, & inter eos Dn. D. *Jo. Caſp. Weſtphalus*, Miſc. Nat. Cur. Dec. II. ann. 8. obſ. 215. ut & Excell. Dn. D. *Bernh. Albini*, Acad. Francof. ad Oderam Prof. celeb. ante aliquot annos ſagaciore cultro anatomico in puella auditoribus ſuis demonſtraverint; a particulari tamen ad univerſale non valet conſequentia, quaſi toti hoc contingat ſexui muliebri. Hinc quoties id accidit, præter naturam & monſtroſum eſſe, optime concludunt *Sennertus* Prax. Lib. IV. P. II. Sect. 3. cap. 2. qv. 1. & 2. *Paulus Zachias* Quæſt. Med. Legal. L. IV. Tit. 2 qv. 1. fol. 376. qui videatur. *Regnerus de Graaf* de mulier. Organis genital cap. 5. Excell. Dn. D. *Bohnius*, in Medicina forenſi (ſpecim. 3. §. 8.) & alii, quos ibi magno citat numero, unde ſæpius obſtetricantium temeritate „tanquam inutile operimentum diſrumpitur, quo obvi- „am eant malis inde oriundis, quorum haud pauca re- „cenſet *Regn. de Graaf* l. c. pag. 103. ſeq. „ De hymenis in fœmina regeneratione vid. *Dan. Menon. Matthiæ* obſ. 6. pag. 82.

8. INTEGRITATEM.] Contra *Veſal Columb. Fallop.* & plurimos alios, quos allegant *Sennert.* Prax. Lib. IV. Sect. 3. Partis II. cap. 1. qu. 1. a. *Reies* Camp. Elyſ. Quæſt. 89. §. 12. ac *Lindanus* Phyſiolog. Med. cap. 7. art. 15. hoc nos aſſerimus cum *Paulo Zacchia* Lib. IV. Quæſt. Med. Legal. Tit. II. qv. 1. n. 28. ſeq. *Reies* l. all. § 13. ſeq. *Oribaſio Plazzon* L. II. de partib. genital. *Valleſio*, Philoſ. Sacr c. 25. *Jo. Beverovicio* quæſt. Epiſtol. pag m. 30. 37. & 41. *Jo. Theod. Schenckio* Schol. part. pag. 114. Prohyme-

hymenis integritate varia quidem argumenta refert *P. A. Canonherius* in Lib. I. Aphor. Hipp. pag. 411. ſeq. ſed quæ facile poſſint refelli, ut ex inſpectione auctoris patebit. Domin. Panarolus Pentecoſt. 5. obſ. 50. pag 353. graviter pro hac ſententia ſic differit: „De membrana illa „loquimur, quæ diverſimode *Hymen*, *Eugium*, *Flos Vir*„*ginitatis*, & *Clauſtrum virginale* appellatur. De qua ex„ſtat controverſia, videlicet primo quid ſit, ſecundo, an „in omnibus reperiatur. Circa primum rejicitur Ara„bum opinio, qui ex venulis in colli medio hymen con„ſtruunt, falſum etenim eſt Fernelius & Ulmus audi„endi non ſunt, qui latera colli adhærere ſtatuunt. Illos „vero audire debemus, qui aut membranam, aut carun„culas, aut utrumque ſimul ſtatuunt, ut Severinus Pi„næus, Spigelius, Riolanus, Veſalius, Fallopius, Aquapendens, Cafferius, Veslingius & alii plurimi. Ad Columbum vero, Paræum & alios, qui negant hoc, reſpondet primo Spigelius his verbis, de Corp. Hum. Fabr. Lib. 8. cap 18. Hoc unum monendum duximus, in rebus anatomicis audiendos non eſſe, utcunque in aliis Medicinæ partibus docti fuerint, qui experientia & ratione carent. Ridendi ergo inprimis illi, qui nunquam poſt hos, qui raro admodum inveniri, nec niſi præter naturam exiſtimant. Hanc enim in omnibus, quas ſecui, virginibus, me deprehendiſſe in publico Theatro ſæpe numero demonſtraſſe teſtor, nec defuiſſe unam notavi. Reſpondet ſecundo doctiſſ. Bartholinus in ſua Anatom. Ref. L. I. c. 31. hoc modo: Quod vero in his Columbus & Paræus negant ſemper inveniri, Laurentius vero nunquam ſe inveniſſe aſſerit, imputandum eſt inopiæ cadaverum, aut negligentiæ in diſſectionibus, aut ſi putarunt, ſe virgines ſecuiſſe, defloratæ forte fuere; aut ſi virgunculas, illæ quoque digitis nonnunquam & petulantia eam rumpere poſſunt At ſi dicent, ſe ſecuiſſe abortus, puellas bimas, trimas &c reſpondemus, non credi facile poſſe. deeſſe in illis, cum authoritates & experientiæ peritorum anatomicorum citatorum adverſentur.

tur. Deinde ſi in iſtiusmodi aliquando deeſſe, deprehenſum eſt, de quo dubitatur; eodem jure, quo illi dicunt, præter naturam adeſſe hanc membranam, nos dicemus præter naturam abeſſe. Raro enim deeſt, ut plurimum adeſt. Alii vero nobis contrarii, & Laurentio conſentientes, ut Capivaccius & Augerius tanquam parum Anatomici rejiciantur. Videmus ergo dari hymen in omnibus, prout in omnibus virginibus lactantibus, aut abortu expulſis, aut infantibus ſemper obſervavimus, quin imo, dum hæc ſcribuntur, ſeſe offert caſus cujusdam puellæ novem circiter annorum, quæ cum a quodam juvene ſtuprata crederetur, & nos cum Joanne Trullo, magnæ famæ Chirurgo, vocati eſſemus, obſervata fuit, præſenti etiam Antonio Gallina, diligenti carcerum Chirurgo, in qua hymen lunaris figuræ integrum nullo modo fractum adſpeximus, & de peritia requiſiti, depoſuimus, omnino virginem eſſe, quoniam, *cum hymen adeſt, adeſt & certa virginitatis nota*, & ſic juvenis ille liber Judicis ſententia evaſit. Itaque aperte dicimus, & experientia teſtatur, hymen in omnibus reperiri. *Haar* quoque *Spigelius* Lib. I. de Hum. Corp. Fabr. cap. 4. pag. 13. ait: „ Carunculas myrtiformes conjungit „ membrana quædam in medio perforata, ὑμὴν ſive *Hymen* dicta, apud omnes Scriptores decantatiſſima quæ „ virginitatis ſignum vulgo habetur. & revera, quando „ adeſt certiſſimum eſſe ſolet; „ (ſed contrarium ex infra dicendis ad Notam 9. facile patebit.) Sic & *Dav. Herlicius* Lib de curationibus gravidarum puerperarum & infantum cap 1. pag. 3. Mitten in dem vörderſten Theile oder Halß (uteri) iſt ein zartes, dünnes, aderichtes häutlein, als ein zart Netzlein, lateiniſch hymen und panniculus virginalis, teutſch, die Jungferſchafft: Denn weñ es noch unverletzt, ſoll es eine Anzeigung derſelben ſeyn! D. *Tamponnet*, Chirurgus ordinarius Regis Galliæ in adverſariis apud *Nicol. de Blegny* in Zodiaco Med. Gall. An. 1779 m. April. pag 78. ait ſe hymen obſervaſſe in fœtu fœminino adeo accurate formatum, ut foramen ab

antiquis adnotatum, in ejus medio evidenter conſpicuum eſſet. Adde Wierum Obſ. rar. pag. 108. ſeq. qui hymen neceſſario adeſſe vult.

9. CONCEPERUNT.] Rationes ex *Pinæo* Lib. I. de notis virginit. cap.6. profert *Paul. Zacchias* loc. ſup cit. *G. Fabritius Hild.* Cent. 3. Obſ. 60. ex *Ludov. Huberto*. Quinque ponunt modos *Plempius & Sinibald* in Geneanthrop. teſte *Thom. Bartholino* A. R. Lib. I. cap 31. Jo. *Bohnius* Exercitt. Phyſiolog XXIV. de generatione §. 2. ait: „Quod non adeo infrequentes conceptiones in „ejusmodi fœminis contingant, quas penem maſculinum in coitu intra vaginam haud admiſiſſe certum, „multo minus ſemen hujus utero excepiſſe, veroſimile „eſt: quales *Fabricius ab Aquapend.* de Operat. Chi„rurg. *Guillemeau*, de l'heureux accouchement Lib. II. „cap. 10. & *Riolanus* Anthropogn. Lib. II. cap. 34. refe„runt; dum modo virginem, ad cujus vulvæ extremum „tantum absque penis ad vaginam immiſſione ſemen vi„rile depoſitum erat, modo aliam, cujus orificium ex„ternum membrana robuſta ſatis totum fere occludeba„tur, ut deflorari non poſſet; modo fœminam, cujus va„ginæ oſtium, a difficili partu laceratum, maximam par„tem coaluerat, nihilominus concepiſſe perhibent.„ Conf. & eundem *Bohnium* in Medic. forenſ. Specim. 3. §. 9. Huc refer omnino, quæ habet *Anton. Sidobre*, Monspelienſis Doct. tract. de variolis & morbillis Lugd. Bat. apud Andr. Dyckhuiſen 1702. in 8vo pag. 60. ſeq. de modo imprægnationis per virtutem ſeminalem, ubi rem hanc prolixe proponit *D. Jo. Jac. Dœbelius*, in Obſ. Anat. Nov. Liter. Maris Balthici in Dec. 1698. pag. 240. inſerta. Talem citat *Fortunii Afaytati* Phyſici atque Theologi Jtali in ſuis Conſiderationibus Phyſicis atque Aſtronomicis, Paulo III. P. R. inſcriptis, & Venetiis 1549 impreſſis, de conceptu androgyneo c. 2. ſententiam:„ Dari Hermaphroditos utriusque ſexus, munus „egregie abſolventes, & alterum tantummodo ſexum fo„ris oſtendentes, fœminea genitalia exterius conſpicua

eſſe

eſſe, virilia intus latere ſemine prolifico prædita, & " per certum ſeminis ductum, quotiscunque opus ſit, ſe- " men ad matricem, vehementi aviditate illud excipien- " tem, referre, illudque penetrare, *illæſa etiam virginea* " *membrana*, in loca ad generationem accommodata, il- " lieque reſidere, & ita conceptionem fieri, eodem mo- " do, ac ſi cum viro rem habuiſſet, & hoc plerumque ſo- " lere per ſomnum uſu venire, quo tempore ſagax natu- " ra, ad venerem excitandam, varia ſimulacra confingere " facile poteſt. „ Servatis igitur naturæ legibus, ſatis con- ſtare arbitratur Affaytatus, (verba ſunt Dœbelii) mulie- rem ſine viro foris adhibito concipere poſſe: Verum- enim vero, ut errores hoc ratiocinio contra philoſophi- am ex Anatomia & modernis experimentis inſtitutam ſuperflue commiſſos, ſilentio præteream, id ſolum com- memoraſſe ſufficiat, hactenus nullas extare Anatomias, quæ in homine tali, quale Affaytatus explicuit, exhibu- erunt ſchema. Addit Dn.D. *Jo. Jac. Stolterfoth* in Scho- lio ſeq: Quisquis fuerit ille *Fortunius Aſſaytatus*, ſive Phyſicus, ſive Theologus, infantiæ ipſum laboraſſe de *hymene* præjudiciis aſſerere auſim &c. vid ſup. nott. ex eo Nota 7. Celeb. Dn Frider. Ruyſchius Obſerv. Anat. XXII. pag. 27. ita: Non minus rarum eſſe cenſeo, mulie- rem impraegnari, *ſalva manente membrana hymene*, idque ad tempus partus. Aſt rariſſimum, vaginam uteri tempore partus membrana præternaturali pone hyme- nem eſſe clauſam. Sequitur hiſtoria duplicis illius mem- branæ, feliciter ſecatæ, matre & partu ſalvis, cui ſubjun- git pag. 29. hæc verba: In hoc partu conſiderandum eſt, hymenem membranam in coitu fuiſſe illæſam, (cujus " rei variæ reperiuntur in oculatiſſimi Bartholini Anato- " mia f. m. 286I. hiſtoriæ) ſive a nimia craſſitie, vel alia " cauſa hic reticenda, ne verecundiæ limites tranſeam."

10. ITA ARCTA] Quotupliciter uterus non ſit perfo- ratus vide apud Aetium Tetr. 4. ſect. 4. cap. 96. Quid Canonum Doctores de tali caſu ſentiant, vid. c. 4. x. de Frigid. & malef. De Virgine nubili, cui vulva mem-

brana tenaci erat obducta, quam apperuit debiteque dilatavit *Carolus Solingen*, videatur ipſe obſerv. Chirurg. V p. m. 711. ſeq. Inerdum enim præternaturaliter membrana vulvam claudit, cujus occluſionis exempla apud *Wierum* Lib. 2. de præſtig. Dæmon. c. 38. *Beniven* de abdit. cap. 78. *Aquapend.* in Chirurg. *Cabrol.* Obſerv. 23. & *Frid.* Ruyſch obſerv. 32. Huc refer omnino locum de Hymene *Adr. Spigelii* Lib. IIX. de Hum. Corp. Fabr. cap. 18. Pag. 330. Exemplum virginis, cui ſex ſeptimanis ante nuptias pudendum inſtrumentis Chirurgicis apertū fuit, legere eſt apud *Coſm. Viardel.* Hebammen Buch Lib. 2. cap. 3. pag. 40. Alia curata exempla lege apud *Foreſt.* Lib. XXVI. obſ. 7. in Schol. Notabile eſt, quod refert Dn. *de la Morandiere* Chirurgus in oppido Tilleriano Normanniæ apud *Nic. de Blegnii* in Zodiaco Med. Gall. Anno 1679. m. Nov. obſ. 6. pag 173.

11. Spiritus et Contagium] Juxta *Harvejum* paſſim in L. de generat. animal. & qui hunc ſequuntur, *Deuſingium* de generat. fœtus extra uter. ſect. 3. §. 67. & Geneſi Microcoſm. P. 1. ſect. 2. §. 69. ac *Ant. Everhard.* Tract. de homin. brutique exortu pag. 31. Hine *Franc. Zypæus* in Fundam. Medic. Part. II. cap. 3. art. 6. §. 10. pag. 58. ſtatuit, interdum & caſtratos poſſe mulicrem imprægnare, additque: "Nam certe ad generationem, quæ fit per ovorum in muliere fœcundationem, non requiritur tam ſeminis copia quam *ſpirituoſitas.* Idem ibid. §. 13. ait: Ova mulierum ab aura ſeminali virili fœcundari & expandi; adde eund. §. ſeq. 16. conf. Ettmulleri Inſtitutt. Med. Part. Phyſiol. cap. 21. & 22. Non pœnitebit adſcribere hic verba CLmi *Jo. Conr. Peyeri*, quæ Exerc. XIX. ad CL. Jo. Jac. Harder. pag. 102. ſeqq. leguntur: „Quomodo tandem in ovariis fœcunditatem „ova acquirant, nunc dicere tentabo, tu benevolis ſis „auribus ſed acri judicio, accubi deliravero, cenſura. In „congreſſu marium contentio fortem inpreſſionem in„nuit, videturque mihi totum imprægnationis opus in„choari motu & perfici. Nihil enim in ovo maturo de-

ſide-

ſideres præter motum, qui junctis, quæ antea ſolutæ" diſtabant, particulis ideam fœtus in materia deſi-" gnet. Sane motuum in rerum natura effectus tan-" to ſunt majores, quanto certius rationi noſtræ innote-" ſcit, a Deo cunctos cieri. Ea igitur in liquore genitali," concipienda eſt particularum aptitudo,ut in actu vene-" reo talem motus impreſſionem accedente benedictio" ne divina nanciſcantur&fæmellis communicent,qualis" requiritur ad fœtus ideam in ovo delineandam. Patet" hinc, non tam liquoris genitalis ſubſtantiam ovis ſeſe" inſinuare, aut ad fœtuum compoſitionem proxime re-" quiri; quam præcipue motum, qui mediante liquore" fœmellis ac ovis imprimitur. Poteſt enim mo tus ex" corpore in corpus transferri, etiamſi ſubſtantia com-" municantis non tranſeat in ſubſtantiam recipientis." Superficierum quippe contactus ſufficit: Ab Auctoribus" certe uxores produntur reddito mox a mariti conſue-" tudine liquore genitali nihiloſecius concepiſſe. *Har-" veus* ipſe indamarum cervarumque uteris retenti ſemi-" nis nihil unquam invenit ut prorſus corruant, quæ de" ſeminum in utero commixtione & retentione veteres" docuerunt. Negat *Caſp.Bartholinus* in Epiſt. de ovar." mul. viri ſemen per uteri tubas ad ovarium aſcendere" poſſe quod *Regn.de Græt.* in Lib. de organis mulier. in" caute affirmaverat. Multa denique alia de motus im-" preſſione teſtantur. quæ nunc ſilentio prætereo. Id" comprobatum experientia & ſaniorum teſtimonio" vaccarum, ovium, ſcrofarumque carnes mox a coitu" mactatarum flaveſcere, ac ob id minus vendibiles red-" di. Flavedo hæc alterationem ſanguinis prodit a" motus impreſſione factam. *Caſp.Bartholinus* ſubtilio-" rem liquoris genitalis partem per vaginæ ac uteri po-" ros in maſſam ſanguineam fœmellarum tranſire exiſti-" mat probatque exemplo refectionis ſubitaneæ ab aſ-" ſumtis alimentis, epithematum quoque & inunctio-" num præprimis mercurialium. Nec ego ſententiæ" huic multum repugno, Cæterum conſtat, motu par-"

 ticu-

„ticulas materiæ non ſolum varie diſponi, ſed etiam ita „immutari poſſe, ut ex rigidis flexiles, ex mollibus duræ fiant, atque alias & alias combinationes, attritus, & „hinc reſultantes configurationes diverſimode ſuſtine„ant. Non enim unius generis & naturæ particulas in„cludit cicatricula, quæ ante impregnationem confu„ſum quaſi chaos extitit: quandoquidem, obſervante „*Malpighio*, ea in ſubventaneis ovis nihil diſtincti, ſed „inordinatas ac divulſas duntaxat nubeculas oſtendet; „cum e contra fœcunditatis carina ſeu ſtamen pulli jam „ineſſe microſcopiorum ope cernatur. Oſtendat „*Swammerdamius* in ranarum ovis a mare nondum „ſubactarum, gyrinos partibus ſuis abſolutos & dabo „aliquid ipſius de animalium propagatione ſententiæ. „Sive ſit impregnata ovi gallinacei cicatricula ſive „non, ejuſdem utrobique magnitudinis apparet. Simi„liter & Harderus ſeq Exerc. XIX. ad Reyerum pag. „10. inquit: „Liquorem genitalem ſunt qui ovis ſe in„ſinuare dicunt, ſunt qui eundem rurſum effluere ani„madverterunt. Ego ſi quid hic dicere auſim, partem „ſpirituoſiſſimam maximeque ſubtilem (ſpiritum pla„ſticum dicunt alii) derelicta parte minus ſubtili, quæ„que quaſi vehiculi vices ſuppleviſſe poteſt, in ovum ſe „inſinuare, inque hoc poſtmodum totam fœtus delinea„tionem moliri crediderim, quod nec motum nec par„ticularum diſpoſitionem tollit.

12. SPLENEM] Πολυθρύλλητον eſt illud:

Cor ardet, *pulmo* loquitur: *fel* commovet iras,
Splen ridere facit, cogit amare *jecur*.

Fuere, qui olim ita ſtatuebant, teſte *Plinio* H N. Lib. XI. c. 37. Ita ſentit *Q. Serenus Sammon.* c 23. v. 24. ſeq. mecum vero merito negat Cl. D. *Io. Dan. Major* Anat. I. Kilon. cap. 2. §. 21. Mitius tamen de antiquorum opinione ſentit, & quodammodo explicat *Thom. Bartholin.* Anat. Ref. L. 1. c. 16. Conf. & Camerarii Sylloge rerum memorab. Cent. 2. num. 41.

13.

13. Calidiores] Ita *Hippocrates* l. Aphor. 15. & 18 & tantum non omnes, cum quibus faciunt *Cæl. Rhodiginus* Lect. antiqu. Lib. XVI. cap. 31. edit. Baſil, 1517. *Melch. Sebizius* de Aliment. Lib. V. probl. 91. pag. 1444. & probl. 3. pag. 1473. & probl. 176. pag. 1545. *Auctor Ebræus* libri de ſanitate conſervanda, (quem edidit Cl. *Wagenſeilius* Exerc. Miſcell. 2. 1687. 4.) pag. 88. ait; Diebus hybernis, cum friget, augere licebit cibi de-" menſum ultra calentis æſtatis menſuram: nam bru-" mali tempore calor naturalis major deprehenditur &" amplior, longiores quoque noctes ſunt & ſomnus gra-" tior. At præcipua alimonia & vis concoctionis ſomno" fit, & tum natura coquit ac pinſit, dicente ita Galeno" Medicorum principe. Æſtivo tempore cibis refrige-" rantibus veſcendum, quales ſunt piſces, olera, lactuca" aceto imbuta (Germani Salat vocant) & hordeum: ab-" ſtinendum autem tunc a cibis calorem excitantibus, pa-" rumq; aromatibus, ſinapi rebusque aliis ejusmodi frui" oportet; at hyeme calidioribus cibis & probe aromati-" bus conditis utendum, ſinapi quoque interdum veſci" conceditur." Adde his *Daniel Carmenium* Lib, V. M. M. cap. 14. pag. 316. *Mœbium* Inſtitutt. Med. 177. ſeq. *Petr. Schwendi* diſſ. de erudit. ventriculi θ. 10. Quod æſtate minus, hyeme plus comedamus, hanc rationem reddit &c. Ettmullerus Coll. pract. cap. 1. fol. 97. b. Multa in aere volitant inſenſibilia, maxime tamen ope-" roſa; unde certum eſt, in aere reperiri ſalia volatilia," quæ dant cauſam, ut deficiat calidum in maſſa ſangui-" nea, unde debilitatur fermentum ſtomachi. Hinc" eſt, quod æſtivo tempore dejectus ut plurimum ſit ap-" petitus propter abundantiam nempe ſalis volatilis ex" aere attracti, contra tempore hyberno auctus propter" acidum, quo tunc aer eſt imprægnatus." Item Auctor der Novellen aus der gelehrten und curieuſen Welt, m. Jul. 1692. pag. 684. ait: Bey uns iſſt einer im Sommer viel weniger als im Winter, weilen alsdann (nemlich Winter-Zeit) die Hitze im Leibe des Menſchen zuſam-

men gehalten wird, und ſtärcker zehret, als im Sommer, da ſie durch die äuſſerliche Hitze ausgezogen, und dahero der Magen geſchwächet wird.

14. ÆSTATE EOS CALERE MAGIS] Bene ita mihi conſentit acutus *Joh. Bapt. von Helmont.* Blaſ. human. §. 54. ſeq. Dn. D. *Ammannus* in paræneſ. Lib. 2. P. 3. c. 5. §. 8. pag. 186. qui conferri meretur; præcipue quoque *Claudius Berigardus* in P. IV. Circ. Piſano XII. circa fin. pag. 448. Ventriculum hyberno tempore non eſſe calidiorem quam æſtivo, contra communem ſententiam integro capite fuſiſſime pertractat *Jo. Pincier* Meditatt. Variar. Lib. IV. cap. 5. pag. 24. ſeq. Vide & *Wolfii* Diſput. de cereviſia Naumburg. §. 57. & de potu literatorum cap. 2. §. 24. potiſſimum vero *Waldſchmid.* in Fundam. Medic. pag. 143 ſeq. ut & *Bræchuyſius* in rationibus philoſ. Med. Theoret. pract. cap. 28. pag. 371. ſeq. Limitat tamen eandem ſententiam *Septalius* Lib. 2. animadverſ. §. 9. ſeqq. CL. *Archibald. Pitcarnius* in Diff. de motu, quo cibi in ventriculo rediguntur ad formam ſanguini reficiendo idoneam pag. 70 ita erudite „hanc rem diſcutit, his verbis. „Atque hic emergit „phænomenon, quod fermenti digerentisve liquidi „patroni concoquere non poſſunt; ſcilicet, obſervatur ubique byeme frigidoque ſub Jove melius abſolvi „coctionem in ventriculo quam æſtate, quæ res non „aliunde poteſt oriri, quam ab aucta muſculari vi (uti „eo etiam tempore major eſt omnium muſculorum robur) & impetu ventriculi abdominisque comprimentis: At augetur muſculorum vis hieme frigidaque tempeſtate, quia tum breviores ſunt fibræ contractiles „(unde eadem vi ad majorem brevitatem & inflationem perduci poſſunt) ab iisdem cauſis, a quibus ferri „partem aliquot pedes longam apud nos hyeme breviorem fieri quam æſtate comperimus, catenamve ferream refrigeſcentem breviorem evadere ſeipſa tandente, ut appenſi ponderis elevatione patet. Accedit tamen huic rei perficiendæ varia moles perſpirationis:

Docu-

Docuit enim nos ille optime meritus *Sanctorius* §.29." & 41. Staticæ ſuæ Sect. 2. animalia circiter libram" perſpirationis hyeme retinere, quam æſtate emittunt," idque quotidie. Unde manifeſtum evadit, majorem" eſſe molem liquidorum in muſculos hyeme influenti-" um, quam æſtate, adeoque hoc pacto ea omnia facile" præſtari, quæ fruſtra quis ſperet ab acidis liquoribus" aliisve in animal ſanum non cadentibus, & a tempeſta-" te illa alienis; uam æſtate major eſt acidi proventus," faciliusque aceſcunt liquores. Hic autem moneo, ma-" jorem ſalivæ proventum hyemi proprium ad perſpira-" tionem nimis imminutam pertinere, ab eaque pende-" re. Hac ego de re monitos eſſe volo illos, qui metho-" do ad veritatem in ſcientiis inveniendam deſtituti," phœnomeni hujus illuſtrandi gratia hybernas forſitan" pituitæ copias producent." Et paulo poſt pag 71. ſeq. ita pergit: Cauſas, quæ chyli opificium comitantur, o-" mnium feliciſſime executus eſt doctiſſimus & candi-" diſſimus rei Medicæ promotor, D. *Martinus Liſter*, reli-" cta aliis ſola compilandi gloria. At quoniam Vir ille ma-" gnus nimium videtur tribuere perſpirationi, quam" ventriculo majorem hyeme enaſci quam æſtate ſuſpi-" catur, nos, æquum eſt, in eam rem diligentius inquire-" re. Eſt aer flumen, quod non minus in ventriculum" quam in pulmonem ſe demittit, & qua data porta ruit," ſive frigus ſive æſtus fatiget, quapropter ſi quid aer hi-" berna facultate præſtet in perſpiratione minuenda, e-" jus effectum ventriculi ſuperficies perferet, haud aliter" ac cutis extima. Obſtet ergo perſpirationi cutis aer hi-" bernus, faveat æſtivus, cum uterque & circumfunda-" tur cuti, & in ſtomachum decurrat, erit ſemper hiber-" na ſtomachi perſpiratio ad ejuſdem æſtivam, ut eſt hi-" berna cutis extimæ ad æſtivam ejuſdem; quæ ſane hi-" berna eſt haud paulo major, ut oſtendit *Sanctorius*. Ce-" terum dogma hoc invexit auctoritatis ſummi viri *Hip-" pocratis*, qui ſcribit: *Ventres hyeme eſſe calidiores.* Ob-" ſervabat enim hyeme ventriculũ eſſe valentiorem; aſ-"

ſume-

„ſumebat autem ex ſecta philoſophica, coctionem *Ca-*
„*lore* peragi; ex his colligebat, calorem ſtomachi majo-
„rem hyeme erumpere.

15. HEPAR STATUUNT VENARUM PRINCIPIUM.] Ut *Galenus* IV. V. P. 12. Negant vero & cordi tribuunt *Hippocr.* Lib περὶ σαρκῶν fol. 30. *Plato* in Timæo, *Ariſtot.* L. 3. Hiſt. Anim 2. & L. 2. P. Anim. I. *Cicero* de Nat. Deor. L. 2. ac e recentioribus *Caſp. Hofmann.* Diſp. peculiar. & notis ad Galeni U. P. n. 1078.

16. LIEN MELANCHOLIAM.] Ita *Galenus* XV. V. P. *Oribaſius*, *Actuarius*, *Von Tſina*, *Fernelius* &c. ſed refutavi Diſp. de Hæmorrhoid. in nott. 11, 29. jamque addo idem mecum pernegantem *Joſeph. Queretanum* in Tetr. grav. Cap. affect. cap. 7. pag 66. & 68. & *Franc Gabr. Cruſium* Diſp. inaug. de affectione pancreat. θ. 3. pap. A 4. a.

17. TESTES SEMEN.] Affirmant id *Galenus Plazzonius*, *Laurembergius* &c. Rationes collegit *Mœbius* Fundam. Phiſiolog. pag. 477. ſeq. Negant vero, teſtes ſemen elaborare, *Fallopius*, *Poſthius*, *Caſp. Hofman*, inſtitutt. Lib 2. cap. 41. §. 2. & 1. Gener. hom. 15. *Spigelius*, *Gæſar Cremoninus*, *Lindenius*, *Regius*, & *Barth. Cabrolius*, qui Obſ. 3. pag. 3. ſeq. ait, rationibus, auctoritatibus & experientiis denegari, vim σπερματοποιητικὴν teſtibus adeſſe, evolvi meretur ipſe hic auctor. Quin ſine teſtibus alios generaſſe probant hiſtoriæ apud *Cabrolum* l. jam cit. *Smetium*, L. 2. miſcell. *Riolan.* L. 2. Anthropol. cap. 30. *Fontan.* in Phyſic. *Franc. Zypæus* in Fundam. Medic. P. II. c. 3. art. 6. §. 10. pag. 58. ait: „Poſ-
„ſunt tamen caſtrati pro uno aliove congreſſu, in veſicu-
„lis ſeminalibus habere ſemen, imo mulierem impræ-
„gnare, ut quandoque de bovibus narratur, nam certe ad
„generationem, quæ fit per ovorum in muliere fœcunda-
„tionem, non requiritur tam ſeminis copia, quam ſpi-
„rituoſitas. „ (uti Not. II. jam monuimus.) Smetius l. c. pag. 525. de Muſico maniaco, qui per inſaniam teſtes ſibi abru-

abruperat, talia refert: „ Idem haud longo poſt tempore a ſcroti diſruptione & mentis vitio reſtitutus, non" ſolum ipſe, ſed & conjux ejus, juſtæ ætatis, habitique" bene corporis mulier, candide faſſi ſunt, maritale de-" bitum a viro perſolvi; adeoque ſemen non minus, quam" ante morbum, ſolebat ejaculari.„ Sic *Reineſius* Cl. Vir" Epiſt. 41. ad Neſter. pag. 25. refert alicujus exemplum, cui A. C. 1640. a militibus chorda ſuſpendebatur ſcrotum, & relinquebatur, dum vicini forte fortuna intervenirent, cui uterque teſticulus cum ſcroto abſcidit, ei tamen conjux integræ famæ filiam peperit die 5. Maji 1647. additque, firmiſſime hinc elidi principatum teſtium a *Galeno* I. de ſem. 12. *Laurentio* & aliis adſtructum. Arbitratur vero *Reineſius* l. c. pag. 79. vaſa ſpermatica præparantia & deferentia ſeu ejaculantia, itemque mediam inter hæc & iis continuam ἐπιδιδόμεσα illæſa manuſiſſe, & vaſis igitur primas in γονοποιήσει tribuenda eſſe. Certe, ſi quid conjiciendum: ſemen e nervis allabitur, (teſte *Rolfinc.* de Part. Genital. P. I. cap. 33. & 36.) teſtesque aliquid poſſunt contribuere, verum potius emungendo, quam plene elaborando. Conf. omnino de materia ſeminis docte diſſerentem *Franc. Zypæum*, Fundam. Med. com. P. II. cap. 3. art. 6. toto, pag. 54. ſeq.

18. Ventriculique Cerebri Spiritus Animales.] Hoc dicit *Galenus* IIX. V. P. 10. & III. locc. aff. 7. *& cum eo magnum agmen gregis balantis*, ita verba ſunt *Caſp. Hofmanni* Inſtitutt. L. 2. cap. 64. § 16. ubi addit, abiiſſe, feciſſe ſeceſſionem, & refutat ad Galeni V, P. n. 621. 668 (nec enim valida ſunt, quæ contra dixit *Riolanus* Encherid. Anatom. L. IV. cap. 2.) Rejiciunt quoque *Highmorus*, *Willis* de Cerebr. Anat. c 11. *Mœbius* Inſtitutt. pag. 30. & fuſiſſime *Schneider* de Catarrh. L. II. cap. 5.

19. Chirurgia Oriatur Ab Æsculapio.] Ita ſtatuunt Langius Lib. I. Epiſt. 3. ex Celſo in. Prolog. L. I. & *Hornius in* Microtechne Procem. §. 2.

20. Apo-

20. A PODALIRIO ATQUE MACHAONE.] Sic *Homerus* Iliad. β. δ. & λ. *Ovid.* L. 2 de arte amandi. *Plinius* H. N, Lib. 29. cap. 1. Verum hoc refutant multæ operationes in ſacris literis allegatæ, quæ longe antiquiores & certiores hiſce fabulis; imo communis neceſſitas ſuadet Adamum atque poſteros & calluiſſe & coluiſſe.

21. PHOENICIS E SUIS CINERIBUS.] Statuit id, *Ovid.* Metam. L. XV. v. 392. *Claudianus* item de Laudibus Stiliconis L. II. v. 415 cum pluribus aliis. Refutant *Laurembergius*, *Sperlingius*, *Nicolai*, *Dieterich*. & præcipue *Deuſingius* Diſſert. pecul.

22. AVIUM IN CALIDIORES TERRAS ABITUS.] Ita omnes fere Auctores! De *Ciconiis* *Linſchottus*, *Hueſius*, *Lauremberg*. *Bochartus*, *Heberer*, *Hemmerſam*. *Jo. Francke* in nott. ad P. I. des irrdiſchen Helicons pag. 160. ait: Pythonoſcome ſoll ein Ort in Aſien ſeyn, wohin ſich die Störche zu gewiſſer Zeit verſamlen, und denſelben, welcher am letzten dahin kömt, auffreſſen. *Solinus* & *Plinius* L. X. cap 23. und daher rühret das Sprüchwort von faulen Leuten; vid *Eraſmi* Adagia. Idem de *gruibus*, *ardeis* &c. vid. *Jo. Georg. Swalbacius* Francus, in Diſſert. phyſ. de Ciconiis, Gruibus & Hirundinibus, quo exeunte æſtate abvolent, & ubi hyement, Spiræ apud Georg Baumeiſterum 1630. edita in 4to. De *Coturnicibus* ita Joh de Mey Comm. Phyſ. in S. Scr. pag. 101. „Referunt, quod menſe Auguſto abituris coturnicibus „in terras alias propter imminentem hyemem, ſibi ad„jungantur magnitudine inſigni Duces quidam, qui no„minantur *Matrix*, *Lingulaca*, *Cynchramus* & *Otus*. „*Matrix* alias dicitur *Ortygemetra*, quaſi dicas, *Coturnix* „major, habet magnitudinem turturis, & crura longa. „*Lingulaca* ſive *Glottis*, eſt alter Dux Coturnicum, qui „inde nomen habet, quia linguam perlongam exſerit. „Hic dicitur imago quaſi infidelium ducum, quia initio „valde fervet, & diligenter perſequitur munus ſuum, ſed „ipſum mox facti pœnitet, ita ut in primum hoſpitium i„pſas deferat, & ſecundo die redeat, unde prius erat digreſ-

greſſus. *Cynchramus* tertius dux coturnicum, fideliſ-" ſimus & conſtans perhibetur; nam noctu, cum abeundum" eſt, ſua voce & peculiari ſigno ipſas excitat, & ad" iter incitat, & ſi in itinere erratum eſt, ſua voce revo-" cat, & revocati ipſum ſequntur. Itaque aucupes, qui au-" diunt vocem ipſius, deſperant de præda, & ſciunt, para-" ri jam diſceſſum a toto agmine. *Otus* vel *Aſio* vel *Auri-*" *tus*, eſt quartus Dux Coturnicum, & alias dicitur *Ulula*" nocturna, quia eſt ſimilis noctuæ, & circa aures habet" quandam ſpeciem aliarum. Hic creditur eſſe Dux ine-" ptus, atque adeo ſtultorum imago. Eſt enim, ut ajunt, a-" vis paraſitica & glorioſa, geſticulabunda, imitaturque" ſaltatores & alios., &c. Verum hæc de Coturnicibus" commenta, merito fabulis accenſenda videntur. Interim fide dignus aſſerit *Wagenſeilius*, Comm. de Noriberga, L. I. c. 1. pag. 10. idque Baudrandi, Doctiſſimi Geographi, teſtimonio nixus. Capream inſulam, Regno Neapolitano, prope Minervæ promontorium adjacentem, cum urbe parva cognomine, eaque Epiſcopali ſub Archi-Epiſcopo præbere ex Coturnicibus, qui hic bis in anno incredibili copia capiuntur, unde lepide dicta fuerit hæc Inſula quibusdam *il Veſcovato delle Quaglie*, nempe hyeme appetente factis agminibus ex Italia Coturnices huc convolare, & ventum præſtolari commodum, cujus beneficio ſubvectæ in Africam trajiciant, atque inde vere novo huc revertantur, Italiam repetituræ. Hinc *Jſ. Voſſius* in append. de Luc. natura cap. 1. pag. 87. inquit: Coturnices, quia ſæpe conſpectæ ſunt ex Græcia Aſiaqûe proprie dicta Ægyptum verſus tendentes & ex Numi-" dia in Italiam, & præſertim ad Capreas, ideo & ipſæ mi-" grare creduntur. Sed ut recte obſervatum Bellonio," peracta meſſe, alias ibi inquirunt ſegetes pabuli gratia," & ſimul ut lateant aucupes. Hujus rei indicium, quod" iiſdem anni temporibus, iſtiuſmodi coturnicum caterv-" væ, in omnes cœli partes volantes deprehendantur;" hyeme vero ipſæ nuſquam amplius comparent, cum"

ſint

„ſint frigoris impatientiſſimæ. De *Hirundinibus* idem quoque vulgo aſſeritur, ſed falſo. CL. *Jſ. Voſſius* l. c. pag. 86, ſeq. fide dignos, ait, adeſſe teſtes, qui ſecum aſſerant, Ciconias per hiemem non abire in Ægyptum, aut ad alias temperatiores oras, & certum eſſe ſcribit, illas, & pleraſque alias aves, quæ migrare creduntur, vere non migrare, ſed avia & inacceſſa eligere loca, ubi deliteſcant vel mortuæ vel quaſi mortuæ. Ciconiæ quidem & ardeæ & ſimiles in paludibus & juncetis latent. De Hirundinibus res certa, circa hiemem avolare, maria, lacus & fluvios petere. Vid. *Lauremberg.* Acerr. Philolog. L. III. c. 71. Imo e paludibus mortuæ extrahuntur, æſtuque hypocauſtorum denuo vitam induunt. *Jſ. Voſſius* l. c. *Deuſing.* in Vindic. Foet. Sect. V. pag. 99. & *Fournier* Geograph. P. I. L. 2, c. 5. pag 42. ſcribit: E mari Norvagico interdum extrahuntur a piſcatoribus hirundinum maſſæ, quæ ala ad alam & pede ad pedem roſtelliſque implicatæ ſunt, quæ cantus, quos poſſunt, ſuaviſſimos ſub principium autumni edunt, dum ſe colligunt, & in mare dant ſeſe præcipites, quæ ſi in æſtuaria deportentur, caloris acceſſu reſolutæ volare incipiunt. Idem ib. pag. 68. ſeq. inquit: In Sileſia paſſim ſub autumnum, ſicut in Polonia, Bohemia & Moravia, in ciſternas & puteos hirundines dant ſeſe præcipites, reperiuntur etiam quercus cavæ, hirundinibus plenæ. CLmi *Hevelii* de hirundinibus ſententiam vid. in Actis Philoſ. Anglic. p. m. 285. conf. omnino *Mart. Cromeri* Hiſt. Polon. Lib. I. apud *Marcell. Donatum* L. IV. Hiſt. Med. memorab. cap. 12. pag. 365. Sic *David Herlicius* Lib. 3. Carm. I. pag. 185. ait - - & ſtagnis imis ſe merſit hirundo. Idem Lib. VI. Epigr. 10. pag. 357. hirundinem reſurrectionis noſtræ imaginem ſiſtit talibus verbis.

Spem ſupereſſe novæ poſt ultima funera vitæ
Nuncia formoſi veris hirundo monet.
Cum folia exhauſto omni humore cadentia ramis

Silva-

Silvarum abripiunt, quod fuit ante, decus,
Avolat, & ſe credit aquis, præcepsqve ſub illas
Merſa, in dumoſa mortua valle jacet.
Flebilis exanimis de plumis, nuda, neque ullam
Vivifici partem mœſta caloris habens.
Et tamen huic redeunt in ſenſus munera vitæ
Cum novus herboſam floſculus ornat humum,
Atque lares repetit plauſu ingeminante priores,
Et ſuave excelſa ſub trabe nectit opus.

De aliis animalibus, quæ hyeme ſe abſcondunt, & eorum ratione vide omnino *Galenum.* Comm. ad L. 3. Aphor. 15. pag. 74. ſeq. Conf. ex pluribus de hac materia erudite differentem CLmum *Pechlinum* de aeris & alimenti defectu cap. 3. integro.

23. BORAMETZ SEU AGNI VEGETABILIS] Deſcribunt illum *Haytho Armenus, Sigiſm. Herberſtein, Licetus, Nierembergius, Kircherus, Harsdœrfferus, Olearius, Scaliger, Surius, Zeillerus, Chabræus, Jonſtonus, Schottus, Majolus, Forcrius, Libavius, Aldrovandus* &c. Antipathian ejus cum Lupis Scaliger refutat Exerc. 181. ſect. 29. totamque rem *Deuſingius* in Differt. pecul.

24. SERPENTIS EX SPINALI MEDULLA] Affirmant hoc *Ovidius* Metam. Lib. XV. v. 389. *Plinius* H. N. Lib X. 66. *Camerarius* Horis ſucciſ. Cent. I. cap. 11. Negant vero mecum, *Laurembergius* Acerr. Philol. L. II. c. 85. *Goclenius* Diſp. phyſ 13. & plures alii.

25. PRÆCIPUE CAIRI] Fuſius rem deſcribunt & proponunt *Chriſtoph. Füſer*, Reiſebeſchreib. pag. 92. ſeq. *Nicolai* Schiffarth und Reiſe in Orient. L. I. cap. 8. fol. 7. *Bellonius* L. II. Obſerv. 31. *Busbeqnius* Epiſt. 3. Rer. Turcicar. pag. 274. Joh. Helfrich Reiſebeſchreib. nach Jeruſalem. Scaliger Exerc. 6. c. 2 & ex eo Hartm. Creidius aliique. P. F. *Gabriel de Pechwaradino*, Ungarus, D. Franciſci ordinis de ſacra obſervantia in Compendio

pendio Locorum Terræ Sanctæ P II. pag. 26. b. edit. 1521. 4. ita: „Ad coquinam Regis Soldani, dum regnabat in „Cairo, quotidie deferebantur & coquebantur mille & „quingenti pulli ſive polaſtri, & dicitur eſſe verum, eo „quod omnes ſtipendiarii Regis Soldani, qui linqua Sa-„racenica vocantur Mamaluchi, comedebant de coquina „Regis. Pulli autem de civitate non deficiunt, eo iſto & „tali artificio procreantur. Magnæ enim fornaces im-„plentur de ovis, & artificioſe fit ignis ſubtus fornacem, „paulatim calefaciens ova, terra etiam per ſe eſt calida. Et „ſic de ovis fiunt paulatim pulliculi, ac ſi gallina procreaſ-„ſet eos. *Jo. de Mandeville* Sanct-Albanus Anglus, Med. D. & Eques in Itinerario ſuo cap. 7. pag. 9. col 1. inquit: „Ha-„betur quoque Cairi domus plena parvis furnis, in qui-„bus per cuſtodes domus, tam hyeme quam æſtate foven-„tur ova gallinarum, anatum, anſerum & columbarum, „uſque ad procreationem pullorum ſuorum, & iis in-„tendunt pro certo pretio accipiendo a mulierculis ova „illic ferentibus.„ Franc. Sanchez in Tractatu: Quod nihil ſcitur, pag 68. ait: Ova in Ægyptiis ad Cairum in fornacibus animantur, temperato ignis calore, & alicubi etiam in fimo.

26. D. CHRISTIANUS IV. REX DANIÆ] Totam rem fuſius enarrat Celeb. *Thom. Bartholinus* Cent. 3. hiſt. 100. & Cent. VI. hiſt. 11. Imo jam olim hoc artificium meminit Ariſtoteles Hiſt. Anim. Lib 6. cap. 2.

27. HOMUNCIONI PARACELSICO] Modum parandi ex Crollio fuſe refert *Mylius* Lib I. Baſil. c. 11. p. 155. ſeq. & quid multis? *Paracelſus* habet Lib. 1. de gen. rer. nat pag. m. 259. ſeq & præcipue pag 263. ac L. 3. de vita longa cap 4. pag. 175. Eique non admodum refragantur *Borellus* Cent I obſ. 9 *Hannemann* in prodromo Lexici pag. 586 ſeq. ubi male carpit Celeb. meum præceptorem *Rolfincium*, optime tamen has nugas negantem Chim. in A. F. R. L. VI. c 6 cui quoque merito adſtipulantur *Sennertus* de Conſ & Diff c. 4 p. 84. *Riolanus* Enchir. Anat. L. II. c. 37. & *Theoph Spicelius* in radice

dice

dice Atheiſmi p. 56 Hunc homunculum *Paracelſi* quosdam *M*edicinæ Satrapas, hujus doctrinæ ignaros, male ſecundum literam intellexiſſe, atque *Paracelſum* ut virum impium, proſcripſiſſe in exilium, ait *Otto Tachenius* Hipp. Chym. c. 20. pag. 165. ſiquidem intelligatur palingeneſia plantarum. Chymice eſſe intelligendum iſtum homunculum ſcribit cit. *Hannemann.* in Epiſt. ad Harder. pag. 400. ſeq. *Helmontius* in Tract. Butler. fol. pene ult. ait: „ Pro primo, quod homunculum ſupponit, infandum & ſodomiticum eſt, diabolicum, & nulla" ratione commemorandum, apud *Jo. C. Dieterich* in Ja-" treio Hippocr. n. 167. pag 324. qui addit: „Pudet commemorare ſpurciſſimum iſtud chaos. *Merſeanus* Comm. in Geneſin pag. 657. hæc verba *Paracelſi* citans, iſthæc recte in margine addit: „Hunc Paracelſi homun-" culum eundem eſſe exiſtimo cum Diabolis, qui ſe ad" inſtar infantum ali curant, quos aliqui *mon Demon de*" *gloire* vocant. Eundem Paracelſicum homunculum perſtringunt *Jul. Cæſ. Baricellus* in Hortulo Geniali pag. 108. ſeq. qui multas rationes affert ex *Georgio Bertino Campano*; item *Iſaac. Frœreiſenius* in Exenterat. Drac. famat. lit. D. ex *Andr. Libavio* P. III ſingul. ſect. de Creat. hom. *Giſb. Voctius* in Diſputatt. Sel. pag. 755. *Herm. Conringius* de Med. Hermet. pag. 220. *Joh. Prætorius* in neuer Weltbeſchreibung ſonderbahrer Menſchen Sect 3. pag. 164. *Athanaſ. Kircherus* Mundi ſubterr L. XI. *Franc. Redi* de generat. inſector. pag. 55. *Laur. Strauſſius* de ovo Galli cap. 3. pag. 38. n. 5 Defendendas autem homunculi iſtius partes in ſe ſuſcepit famoſus ille Chymicus *Franc. Joſ. Burrhus*, cum in Epiſtola de Cerebro ad Thomam Bartholinum ſcripta, Hafniæque 1669. edita, novam ſuam de formatione fœtus opinionem proponit, tandemque hæc verba ſubjicit: "Hic eſt *Homunculus* ille *Arnoldi* & *Paracelſi*, a cujus ſcientia arcet i-" gnavum pecus difficultas ænigmatis ſapientiſſimi ho-" rum philoſophorum, quamvis indecori, quia ſemen, " ut dixi, in ſe habet vires omnium partium corpora con-" ſtitu-

ſtituentium, atq; aere vivit, ad cujus regulas præparari"
debent Eſſentiæ quintæ a Chymico &c. conf. omnino"
Botallus Lib. de Curat. per S. M. c 3. §. 11. pag. 126.

SATYRA SECUNDA.

§. 1.

C*Aſtrare* (1) *mulierem* (2) *difficile*, ſed *non impoſſibile* (3) videtur, quia (4) *vivere poſſunt mulieres*, quibus totus *uterus aut* (5) *exſectus* eſt aut (6) *alio modo defuit.*

§. 2.

Succinum (7) *non eſt vegetabile* (8) *nec animale* (9) *nec proprie marinum* (10), *ſed minerale*, (11) *bitumen ſcilicet* (12) ab igne ſubterraneo expingui ſucco terræ in mineris ſuis genitum, & *coagulatum.* (13)

§. 3.

In venis ſecandis (14) *delectum* refutat ſanguinis circulatio, cui ut ut adſtipulemur, *delectum tamen* (15) *non plane refutamus.* Refutamus vero bene nugas *plebis & Calendariographorum* (16) circa venæ ſectionem, ad quos hæc res pertinet, ceu lyra ad aſinum.

§. 4.

Paullo magis quam ineptiunt, qui ſe bonos Practicos absque Theoria tamen divulgant: Qui quæſo ægris applicabunt, quod didicere nunquam? Forte per Lallæ inclementiam proferre nequeunt? Sed unde æſtimare tu eos potes doctos, ſi ſcire horum alii tecum neſciunt? Nugatores ſunt & congerrones!

NOTÆ

NOTÆ IN SATYRAM II.

1. Castrare] Uti πολύσημον eſt hoc verbum, ſic heic loci non de arborum, vitum vinorumque caſtratura (ut Plinius loqui amat,) ſed de ea, quæ fit in ſterilitatem, & quidem in hominibus, ſermo nobis eſt. De ea, quoad maſculos, generatim agunt *Albucas*. Part. II. Chirurg c. 69. fol. 213. *Bauſchius* Tract. de hæmatit. in proœm. Trautmatolog. p. 40. ſeq. & pag. 61. ſeq. & *Sebizius* de alimentis Lib. V. probl. 84. *Henelius* Otii Vratislav. cap. 35. toto, *Urſinus* Analector. Vol. 2. Lib. 5. c. 14 pag. 305. & plurimi alii. De Eunuchis atque ſpadonibus videantur *Lal. Biſciola* Hor. ſucciſiv. Tom. II. Lib. 2. cap. 18. *Theod. Zwingerus* in Theatro Vitæ hum. pag. 354. *Valleſius* Philol. ſacr. cap. 24. pag. 163. B. *Cyrillus* apud *Suidam* in voce Σπάδων. Eunuchorum quot genera ſint, ex *P. Ægineta* Lib. VI. probat *Jac. Bonfrerius* Comm. ad Deut. XXIII. 1. fol. 998. ut & ad Lev. XXII. 24. fol. 688. b qui videatur, ut & *J. C. Dietrich.* in Jatr. n. 357. pag. 492. pluribus. Modos item varios caſtrandi memorant auctores: Caſtratio Gallorum aliorumque animalium apud veteres plerumque Samia fiebet teſta, *Strabo* Lib. X. *Camers* in c. 5. & 6. Solini, *Lucilius* Sat. 6. *Pompon. Lætus Juvenal.* Sat. 6. *Martial.* Lib. 3. Ep. 81 Plinius Lib. XXXV. c. 12. Saxo factam ſcribunt *Ovid.* Faſt. L. 4 & *Catullus*. Cultro ſeu alio ferro *Horatius* Lib. I. Sat. 2. *Petronius*, *Juvenalis* Sat. 2. *Claudian.* Lib. 1. in Eutrop. *Martial.* L 3. Ep. 24. & L. 2. Ep. 45. Cicutæ poculo ſe caſtrabant ἱεροφάνται Sacrorum antiſtites Athenis Saubert. de Sacrif. c. 6. pag. 136. Sic Origenes Adamantius presbyter medicamento generandi vim ſibi ademiſſe dicitur, *Sauberto* l. c. teſte, quamvis id non inveniatur in ejus vita apud *Tritbem.* & *Suidam*. Concha quoque in caſtratione adhibebatur, juxta Plin. L. IX. cap. 25. Familiarem & olim & hodienum Aſiaticis Africaniſque populis, imo & Europæis nonnullis fuiſſe caſtrationem & Hiſtorici & Geographi,

C 3 ipſa

ipſaque experientia pleno ore teſtantur. Pœnæ locum habet in adulteris paſſim, in furibus apud Armenos, ſi itinerariis fides eſt. Sed nec uſu Medico caret Caſtratio: In Mania eam prodeſſe vidit *Sam. Form.* Obſ. 32. hiſtoriamque communicat *Rolfincius* Epit. affect. L. 1. & in Method conſult. Prophylaxeως ergo in Podagra ſuadetur ex Aphor. 28. Sect. 6. quod Eunuchi podagra non laborent; vix tamen cum *G.G. Marquartt.* Diſp de Podagra Lipſ 1665 §. 15. credo, quenquam eam jacturum aleam. Contra Epilepſiam valere notat Jov. Ep. 23 & ibi Juretus; teſte Gisb Voetio P. III. Diſp. Select. pag. 115. Ab Elephantiaſi præſervare eandem contendit *Primeroſ.* Enchirid. P. I. pag. 216. & *Caſp. Wolfius* in Viatico novo cap. 65. pag. 149. 1. Leproſos non fieri caſtratos teſtatur *Mercurial.* Var. Lect. L. III. c. 20. & Tom IV. Conſilio 31. fol. 65. apud *Seb. Scheffer.* in Moron. fol. 402. a.

Castrare Mulierem] De Caſtratione mulierum lege omnino *Joh. Brodæum* Lib. V. Miſcell. c. 3 pag 552. *Bouſchium* de Hæmatit. in prooem Traumatolog. pag. 73. *Henelium* otii Vratislav. cap. 35. pag 287. ſeq. Thom. Bartholin. Cent. 3. Ep 64 pag. 259. qui ita: „Veteribus caſtrandi modus fuit auferre uterum; noſtri tamen ruſtici in fœminis vulvam relinquunt in ſuibus, ovibus, vaccis, equabus caſtrandis. Ex diſſecto inguine ſiniſtra manu utramque teſticulum cum utero eximunt, ſed avulſo tantum teſticulo utroque uterum ſuo loco reponunt, & ſine alio apparatu vulnus conſuunt„ Idem (ut & hoc obiter addam ad illuſtrandam Satyræ 1. notam 5.) Anat reform. Lib. I. c. 34. pag. 34. Clitoris, inquit, etiamnum ob inſignem magnitudinem ab orientalibus uritur, ne amplius creſcat, conductis ad id provectioris ætatis fœminis, quam operationem improprie *circumciſionem* vocant; adde *Bellon.* Lib. III obſ. 28. & *Chr. Paullini* obſ. 100. pag. 63. in append. Decur. 2. Ephemer. Germ. Nat. Curioſ. Anni 5.)

2. DIFFICILE] Nimis difficilem & periculoſam operationem exiſtimat laudatus jam *Bartholin* Cent. 2. Hiſt. 91 & *Riolanus* Hiſt. Anat. Part. muliebr. c. 5 pag. 289. ait: „Sive uterus detrahatur, ſive teſtes avellan-„ tur, utroque modo in maximum vitæ diſcrimen adduci mulieres certum eſt.

3. NON IMPOSSIBILE] De brutis res certa eſt. De gallinis elegans eſt locus in *Menagianis* Tom. 2. pag. 101. ſeq. ubi ita: Les poulardes de Sable ne ſont pas" moins excellentes que celles de *Mezeray*, qui n'en eſt" eloigne que de quatre lieues, & qui ſont eſtimees les " plus excellentes de toutes les poulardes. Nous ap-" pellons, *Poulardes* des poulettes châtreês, qu'on en-" graiſſe avec du grain dans un lieu obſcurr. *Martial* en" parlant de a maniere d'engraiſſer les poulettes par les" tenebres, dit, qu'en cela la gueule a étê ingenieuſe, qui" eſt une façon de parler dont Empereur Marc Aurele" l'eſt auſſi ſervi. Voici l'endroit de *Martial*:

Paſcitur & dulci facilis gallina farina
Paſcitur & tenebris: ingenioſa gula eſt.

Mais comme la gueule s'eſt encore montree beaucoup" plus ingenieuſe en châtrant les poulettes, qu'en les en-" graiſſant par les tenebres, & que non ſeulement Mar-" tial n'en a point fait de mention au lieu allegnê; mais" que tous les anciens Aueurs de l'Agriculture, Caton, " Varion, Columelle, Pline, Palladius, les Etrivains Geo-" poniques, n'en ont point parlê, il eſt à croire, que les" anciens n'ont point connu cette Caſtration: Il eſt con-" ſtant, quils n'ont point connu cette des poules d'In-" des, que j'ai vû pratiquer dans l'Anjou, par une din-" donniere du Marchal de Brezé. Les anciens ont pour-" tant connu la caſtration des femmes; * Cette caſtra- tion aiant etê inventeê par Gyges Roy"

* Dans le livre du Pere Theophile Raynaud in-" titule: *Eunuchinati, facti, myſtici* imprimè" a Lion en 1655. in quarto il a un chapitre"

„ *de caſtrandis mulieribus*. Georgius Fran-
„ cus Profeſſeur en Medecine a Heidelberg a
„ fait un petit traite *de caſtratione mulierum*
„ *Heidelbergæ in quarto* 1673.

„des Lydiens, comme l'aecrit Xanthe le Lydien dans ſon „Hiſtoire de Lydie, ſelon le temoignage d'Heſychius „dans l'eloge de cet Hiſtorien de Lydie.„ Sic *ſuibus* teſtes abſtractos memorant *Galenus* l. de Semine 15. *Varro* II. de Re ruſt. 5. *Plin.* H. N. L. 8. c. 51. *Soranus* & *Riolanus* l. a. Ridiculam narrat hiſtoriam *B. Wepferus* in Schol. ad obſ. 129. Anni III. Ephem. Acad. Nat. Cur. pag. 228. his verbis: „Ruſticus quidam habebat ſcro„pham nondum adultam, huic alterum uteri cornu ex„ciſum fuit a Caſtratore altero relicto. Illa nihilominus „impraegnabatur, & cum prægnanti ſemen auctum „admodum eſſet, pinguefactam ſagina opima credidit „Villanus; illa mactata & porcellorum & lardi jactu„ram fecit. CAMELOS fœminas caſtratas meminit *Ariſtoteles* IX. H. Anim. 50. Plin. l. c. De HOMINIBUS vero *Blaſius ad Veſling*. pag. 104. plane negat, poſſibile eſſe, uterum, ſi extra corpus prolabatur, vel reponi vel auferri poſſe, quidquid etiam multi ſcribant. Et CL. Bartholin. Cent. 3. Ep. 64. p. 260. ait: Nec dum quod ſciam, tentatum noſtro ſeculo mulieris exemtis teſticulis caſtrari. Verum animus eſt probare, quod ſit poſſibile, utut non fiat, nec forte fieri debeat, nimirum: Si adſit ars uſusque, id ſit nullo prope periculo, teſte *Cardano* in Dialogo Tetim inſcripto. Et fœminas homines caſtratos, auctores habeo certos, ſcribit *Julius Alexandrinus* L. xxii Salub. c 14. & Annotatt. ad Galen. fol. 122. Hoc Lydii primo per luxum fecerunt; Verba Athenæi Lib. XII. Diphroſoph. cap. 4. fol. m. 515. hæc ſunt: Λυδοὶ δὲ εἰς τοσοῦτον ἦλθον τρυφῆς, ὡς καὶ πρῶτοι γυναῖκας εὐνουχίσαι: Lydii adeo luxu corrupti ſunt, ut primi fœminas caſtraverint. Idem ibid. ſubjicit: ὁ δ' οὖν Ξάνθος ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Λυδιακῶν, Ἀνδρα-
μύτην

μύτην φυσὶ, τῶν Λυδῶν Βασιλέα πρῶτον γυναῖκας εὐνεχίσαντα χρῆσθαι αὐταῖς ἀντὶ ἀνδρῶν εὐνέχων: *Xanthus ergo* L. II. Lydior. ait: Lydor. Regem Andramyten fœminas primum caſtraſſe, & Eunuchor. loco uſum illis fuiſſe. Item refert *Cœl. Rhodigin.* Lect. Antiqu. L. XX. c. 14. Ejusdem ſceleris ab *Heſychio* & *Suida* Gyges accuſatur, inquit *Riolanus* l. c. & ex *Xanthio* L. II. Lydior. confirmat *Cœl. Rhodig.* L. XIX. c. 29. ac *Rein. Reineccius* T. III. Hiſt. fol. 82. Fœminas caſtrari poſſe exſectis teſtibus exemplo brutorum demonſtrare conatur *Felix Platerus* Obſervatt. L. I. p. 244. conf. *Diemerbrock* Anatom. L. I. c. 23. p. 195. De modo auctores non conveniunt. Putant fuiſſe caſtratas mulieribus infibulatis, ut equarum, quas concipere & parere nolunt, ferreis circulis ordine trajectis, naturalia clauduntur, quod Galli vocant *Boucler* (Germani & Dani Ringen) inquit *Dalechampius ad Athenæum* l. c. f. 515. Eodem modo zelotypos Italos uxores a rivalibus conſervare audivit *Riolanus* l. d. Videantur de *infibulatione* iſta tam virorum quam fœmellarum *Mercurialis* Lectt. Variar. L. I. c. 19. & *Sinibaldus* in Indice Geneanthrop. Alii putant, exemtos uteros, alii teſtes. Certe novi nobilem matronam, cui puellæ per injuriam externam vulnus obtigit in regione pubis; huic teſtes auferebantur, quæ cæterum ſana hactenus ſterilis manſit. Ratio juxta *Kerckringium* erit in ovario oblato.

4. VIVERE POSSUNT MULIERES] Mecum id adfirmant *G. Welſchius* de Exam. Vuln. c. 13. pag. 115. *Riverius* XV. Prax. 11. & *Fabricius Hild.* Reſponſ. ad Deuſing. de hernia uterina pag. 540. uterum ad vitam non eſſe neceſſarium probavit. Negat autem *Barbette* Chirurg. P. I. c. 8. cum inquit: Uterum ſine vitæ periculo poſſe exſcindi, quemadmodum multi Doctores ſcribere auſi fuerint, perito Anatomico intolerabile cenſetur. conf. eundem L. IV. c. 2. pag. 389. ſeq.

5. UTERUS AUT EXSECTUS] Feliciter hoc ceſſit pecudum caſtratori, qui filiam meretricem, utero vio-

lenter extracto more pecudum caſtravit, ut deinceps ad prolem eſſet inepta, teſte *Wiero* L. IV. de præſtig. Dæm. c 20. Simile factum in Diœceſi Bambergenſi, teſte D. *Birckmann.* apud B. Dn. D Bauſchium, Præſidem heu olim Acad. Cur. digniſſ in Proem. Traumatol, pag. 73. qui hiſtoriam refert. Ita elapſum & cucurbitæ inſtar inflatum abſcidit *Corpus*, cooperante *Langio*, ceu hic teſtatur L. II Ep. 39. p. 672. De amputatione uteri in genere & in ſpecie videatur *Franc. De Blegny* de arte herniarum Curatrice P II ſect.1.c.4.p. 223 ſeq. conf. *P. Jo. Faber* in Chirurg. Spagyr. c. 6. p. 19. *Mizaldus* Cent. I. Memor. §. 100. ait: „Plures mulieres vixiſſe annos multos con„ſtat, imo & concepiſſe ac peperiſſe, cæſo illarum utero; „quemadmodum hiſtoriis aliquot in hac Centuria o„ſtendimus, & aliis deinceps indicaturi ſumus.„ Verum tota prima Centuria perlecta, nihil tale vidi. Univerſo ablato utero nonnullæ mulieres plures annos ſupervixerunt, ait *Jo. Hartmann.* Prax. Chym. p. 322. confer. *Chriſtoph. Vœlter.* in der Hebammen Schule P. III. c. 11. *Hildan.* ad Dœring. Epiſt. Cent. Obſ. 3. annexa. *Mœinichen*, Obſ. 4. *Houſſet* de partu Cæſar. Sect. 4. c. 5. *Sennertus* Prax L. IV. P. I. ſ. 2. c. 15. *Maur. Cordæus.* ap. Schenck. Obſervatt. fol. 668.

6. ALIO MODO DEFUIT] In monſtris quandoque deeſt. Ita *Columb.* L. XV. Anat. novit fœminam, cui nulla matrix nec vaſa ſeminaria, nec teſtes, quæ interim cum viro ſæpius coibat, ſed ſemper cum dolore magno. In quibusdam per abſceſſum vel gangrænam plane computruit, iis nihilominus ſuperſtitibus, ceu ex aliis audiverunt *Paulus* L. VI. c. 88. & L. III. c. 72. *Avenzoar.* L. II. tr. 5. c. 4. *Aetius* Tetrab. IV ſerm. IV c. 76. *Matth. de Gradibus* ad IX Rhaſ. Multi vero ſunt, qui ipſimet viderunt, & quidem SEMEL *Nicol. Flor.* ſerm. 6 tr. 3 c 26. *Gattinar* Prax. c. 66. p. 263 *Vega* L. III S. 10. c. 10 *Paræus* L. XXIII. c. 41. *Beniven.* de abdit. c. 11. *Ef. Meiſchner.* & *Magius* apud *Schenck* Obſerv. L. IV. obſ. 303. *Platerus* L. III. Obſervatt. p. 718. Bis vero *Bellocatus* Padu-

xteſte

æ teſte *Meiſchnero* l. c. & *Rouſſetus* de partu Cæſar. Sect. 4. c. 5. Ter denique *Carpus* in Jſag. Anatom. Lit. F. 26. b. Conf. plures auctores, quos citant Cl. *Bauſchius* l. a. p. 72. ſeq. *Bartholin.* Anat. Ref. L. I. c 29 p. 196. ac Cent. II. hiſt. 91. *Sennertus* Prax. L. IV. P. I. S. I. c. 12.

7. Succinum.] De Succino peculiaribus libellis commentati ſunt plures: Theſes de eo Thorunii anno 1671. in quarto una & ſemi-plagula edidit D. *Sam. Schelgvigius*; Tractatum peculiarem D. *Jo. Jac. Hartmanni* nuper recuſum vide in *Bern Cæſii* Mineralog. L. III. c. 8. Sect. 2. p. 400. ſeq. Succinologiam ſe meditari ſcribit *Herm. Grabbe* Medicus Hadersiebienſis, in præf. Libri de Transplantatione morbor. p. 4. De ſuccini natalibus non-maritimis peculiarem librum Cl. *Jo. Dan. Majoris* allegat *Morhofius* in Epiſt de Transmut. Metallor. p. 51. *Corn. Stalp. van der Wiel* in Diſſ. de Unicornu p. 494. ait: „Similiter nuper varia admodum diſcrepantiaque de ſuccino prolata ſunt judicia, aliis illud bituminis quandam ſpeciem, cretamve reſinam, aliis ab arboribus quibusdam promanantem, nonnullis autem beſtiarum quoddam excrementum clamantibus.

8. Non est vegetabile.] Gummi vel reſinam ex arboribus quibusdam eſſe, putarunt *Sudines*, *Sotacus* apud *Plin.* H. N. L. XXXVII c. 2 Ovid. Metam. II. 440. Juvenal. Sat. 5. Ex *populis Dionyſius* de ſitu orbis v. 292. *Dioſcorid.* I. 105. *Abvay ibe Tſina* L. II. Can. tr. 2. c. 372. *Bodinus* Theatr. nat. L. II. pag. 249. ſeq. &c. ſed refutat Plinius l. c. apud quem quoque *Cteſias* in Indis arbores Succini vocat aphytacoras. Mithridates vult ex Cedro, teſte *Plinio*, l. a. qui ipſe cap. 3. ex pinei generis arboribus deſumtum credit cum *Tacito* in Germania, & *Solino* Polyhiſt. cap 33. Ex abietibus, quæ in littoribus Suediæ mari imminent, menſe Julio fluere conſtans eſt fama, ait *Fournier* Geograph. P. I. L. III. c. 9. forte ex *Olao Magno* L. XII. cap. 6. conf. & *Diodorus Siculus* L. IV. Bibl. Hiſt. fol. 302. *Pietro Franc. Scarabelli* nel Muſeo Settaliano cap. 10. pag. 57. ſeq. *Jonſton.* Traumotograph Claſſ.

Claſſ. 4. cap. 10. pag. 136 qui plura habet. Succinum arboris ſuccum eſſe, ex *Iſidoro* & *Tacito* de moribus German. refert *Bern Autumnus* Comm in Juven. Sat. VI. v. 572. pag. 131. Edit. Pariſ 1614. 4to & ibid. *Iſaac Grangæus* Gymnaſiarcha Vindocineſis pag. 255 ait: Unde procedat ſuccinum, non conveniunt auctores. *Agricola* putat, eſſe ſpeciem bituminis, & pinguedinem terræ; unde *pinguia ſuccina* Juvenali Joh Francke in nott. ad Irdiſchen Helicons P. II. p 3 ait: des Phaetons Schweſtern, unter denen eine Phaetuſa, die andere Lampetia geheiſſen, ſind in Erlen verwandelt worden, aus derer Zähren der Birnſtein entſproſſen iſt, wie *Virgilius* will Ecl. VI. *Ovid.* Metam. L. II. *Claudian.* panegyr. in tert. Conſ. Honor. *Homer.* Odyſſ. L. XII. In Septentrionis oris illud ex arboribus exſudare quoque ſtatuit *Sebaſt. Beretaria* e Soc. Jeſu in vita Joſephi Anchietæ e Soc. Jeſu L. I. pag 53. Succinum ex vegetabilium verius quam mineralium cenſu eſſe, D *Herm. Grubbe* peculiari ſcripto ſe probaturum promittit, verba ſunt *Jo. Phil. Gieswein* in L. de Materia Medica Præf. ad Lect.)(7 a. b. qui tamen ex mente *Schrœderi* aliorumque, inter mineralia potius ſeu marina retulit. Omnino vegetabile eſſe, pluribus deducere conatur *Thom. Bartholin.* in Act. Hafn. Vol. I. n. 57. pag. 110. ſeq. & Diſſ. ſec. de Theriaca pag. 30. qui omnino videatur utrobique. Inprimis & huc refer locum *Jo. Bapt. Denis* dans ſes Conferences pag. 171. ſeq. E contrario ex arboribus provenire fabuloſum reputant *Libavius* P. III. ſingular. L. V. c. 9. & *Peireſcius*, teſte *Gaſſendo* in ejus vita L. II. pag. 65. præcipue autem Dn. D. *Jo. Dan. Major* in Act. Hafn. Vol. 2. n 122. pag 307. qui legi meretur. Conf & de Electis prolixe agentem *Kircherum* de Magnete. L. III. P. 3. c. 3.

9. Nec animale.] *Demoſtratus* Lyncum vocat, & fieri ex urina lyncum e maribus fulvum & igneum, e fœminis languidius atque candidum credit apud *Plin.* H. N. L. 37. c. 2. quod placet *Jo. Bapt Portæ*, nec plane ſpernit *Cæſalpinus* L. II. de metall. c. 28. rejicit vero

vero Libavius l. ſup cit. c. 2. Ex animalibus aliis volunt *Zenothemis* & alii apud *Plin.* l. c. Lacrymas eſſe avium meleagridum, *Meleagrum* deflentium, ſcripſit Sophocles, ſed ridetur a Plinio, imo totam rem confutavit *Libavius* l. 1.

10. NEC PROPRIE MARINUM] Frequentiſſime quidem omnium in littoribus marinis reperitur, præcipue in mari Balthico, in littoribus Pruſſiæ, teſte *Fournier* Geogr. P. 1. L. III. c. 8. pag. 88. *Heldvader.* in Sylva Chronol. Circuli Balth P. 1. c. 6. p. 23 qui addit: Die Einwohner in Preuſſen, weil ſich der Agtſtein leicht läſt anzünden und brennen, nennen ihn Bornſtein, (quaſi Brennſtein.) In Pomerania etiam & Leſſca Inſula Jutlandiæ (teſte eodem *Fournier* c. 10. & 14. p. 104.) unde & plura mihi transmiſſa aſſervo fruſtula. Hinc *Pytheas* voluit, eſſe concreti maris purgamentum, apud *Plin.* l. c. Ex ſpuma maris *Hector. Boeth.* & *Cardan.* de variet. rer. L. III. c. 15. Inter marina refert quoque *Merretus* in Pinace rer. natural. Britann. pag. 219. Verum de Succini natalibus non-marinis & corpuſculis in ipſo contentis, promiſit Tractatum Celeb. *Jo. Dan. Major* in Catalogo ad Anatom. I. Kilon.

11. SED MINERALE] *Theophraſtus* & *Philemon* jamdudum foſſile eſſe ſtatuerunt, teſte Plinio. In Foſſis Leſnæ, dum urbs valle muniretur, repertum eſt Celeb. *Jo. Jonſtono* Not. Regn. miner. c. 3. pag. 29. Ita *Peireſcius* ſuccinum flavum habuit erutum circa turrim Bevontiam, ſtatuitque rem foſſilem eſſe, quippe in Sicilia quoque effodi, & torrentium impetu detegi deferrique ad mare usque, & repellente maris aqua in littoribus ſæpe inveniri; probabile proinde eſſe, ut quod expiſcantur ad Balthicum mare, vi aquarum erutum translatumque eo fuerit, (maxime vero cum eodem modo plerunque contineat muſcas, cæteraque id genus animalcula:) teſte *Gaſſendo* in ejus vita. Idem variis in locis effodi demonſtrant *Libavius* l. ſup. cit. c. 9. & *Wormius* in Muſeo L. I. ſect. 1. c. 13. fol. 32. Sic in Circulo Croſnenſi (ut teſtan-

teſtantur Nova Litteraria Germaniæ Hamb. 1703. m. April. pag. 128) haud procul Rotenburgo ad Oderam in foſſa exſiccata, fruſtum ſuccini repertum fuit, adſpectu quidem informe, pro vero tamen ſuccino & a natura polydædala ibi procreato habitum. Miſſum id eſt Grunbergam, D. Sam. Ledelio, Acad. Nat. Cur Socio maxime induſtrio. Commonſtravit itidem mihi d. 6. Octobr. 1696. Illuſtriſſimus Dn. de Pleſſen, Eques Regius & Generalis Equitatus Danici Locum tenens, fruſtum elegantiſſimum ſuccini flavi & albeſcentis, pondere libræ unius & unclæ, quod effoſſum vidit ante 7. annos in Inſula Möen, in monte arboribus maximis conſito, ubi ſimul alia, ſed minora fruſta invenit; injecimus prunis vivis, fuderunt fruſtula illa ſuaviſſimum ſuccini odorem. Vidi & apud eundem fruſtum ſuccini albi quod Hafniæ inventum eſt, cum alveus effoderetur verſus auſtrum pene arcem, ubi nunc ædes Illuſtriſſimi Dni. de Pleſſen Equ. Eleph. & Conſil. intimi Regii ac Theſaurarii Supremi. Non poſſum, quin huc transſcribam verba CL. *Morhofii* Epiſt. de metall. Transmut. pag 50. „ Diu multumque, „fateor, animum in ſuccini natura cognoſcenda exercui, „& facit profecto inventi iſtius (ſolo ignis miniſterio „ſolvendi ſuccinum) ut ne nunc quidem quanquam loco „alieno mihi temperem. De ſuccini natalibus res dubia: „Aliqui maris ſobolem habent, aliqui ex terra prodire „ſtatuunt, quæ mihi ſententia veroſimilior videtur, te„ſtanturque animalcula & inſecta terreſtria paſſim in ſuc„cino reperta, quod fuſius aliquando deducet CL.mus „Collega noſter D. *Major* in Lib. de Succini natalibus „non-maritimis.„ Idem D. Major in Kurtzen Vorbericht vom Muſeo Cimbrico c. 4. §. 4 p. 20. recenſet, ſibi eſſe Succinum Wittebergenſe oder Fauſt-groſſer gelber Bernſtein zu Wittenberg aus der Erden, nebſt unzehlich vielen anderen gegraben. conf. ejusd. Hiſt. Anat. Calcul. D. Sperling C. 1. a. b.

12. PITUMEN SCILICET] Hoc mecum ſentiunt **Agricola L. IV. Foſſil. (& ex eo cit. ſup. J**ſaac. *Grangæus* Comm.

Comm. in Juven. qui ideo eidem *pinquia ſucciva* dici addit) *Libavius* l. ſup. c.; *Kircherus*, Mundi ſubterr. T. II. L. VIII. Sect. 3. c. 3. *Wormius* in Muſeo l. c. *Hevelius* in Ephemerid. Eruditor. T. III Ephem. 2. pag. 22. ſeq. & in Acti Angl. Soc. philoſ. d. 6. Nov. 1666. pag. 285. ubi ſtatuit eſſe ſpeciem quandam picis foſſilis, aut bituminis, propterea quod non ſolum reperiatur in oris maritimis Pruſſiæ, verum etiam in locis multis milliaribus Germanicis a mari ſitis, e terra effodiatur, neque ſaltim inveniatur in arenoſis, ſed etiam in montibus terræ firmæ, additque: „Ipſemet his meis oculis vidi fruſta admodum „magna ejusmodi ſuccini„ Conf. Acta Hafn. anni 1671. & 1672. P. I. Obſ. 57. ac *Schrœderi* pharmac. L. III. c. 30. D. *Mich. Reudenius* in Obſervatt. Carolin. n. 4. p. 9. ſic ait: Niemand ſoll ihm einbilden, daß das Erd-Pech alles müſſe ſchwartz oder aufs wenigſte dunckelfarb ſeyn; ſondern es werden auch viele ſpecies bituminis weiß gefunden, wie die Naphta alba, Sperma Ceti, weiſſer Agtſtein und dergleichen mehr bezeugen. Id. ib. p. 68. Es iſt bewuſt, was die Gelehrten desfals vom Agtſtein und mumia, ſo nichts anders als ſonderliche Arten des Erd-Pechs ſeyn, faſt einhellig ſchreiben. Morhofius l. ſ. c. ſic pergit pag. 51. „Naſcitur vero (ſuccinum) frequenter in locis, ubi pinus & terebinthinæ" creſcunt, quod argumento eſſe poſſet, a ſimili quadam" viſcoſa ſubſtantia, qualis in arboribus illis reperitur," per terram diſperſa naſci, & a particulis ſalinis maris" proximi vel aliunde coagulari. Nam pene conſimilem" naturam arguunt multa, ſimilis inflammabilitas ac o-" dor, qui a Terebinthinæ Cypriæ incenſæ odore vix" differt; quodque e ſuccis illarum arborum per artem" confieri poſſit, hodieque conficiant Chinenſes, teſte" Martinio in Atlante Sinico pag 65. (Putant quidam, in-" quit ille, ex defæcatis illud oriri pinorum medullis," „temporis longinquitate induratis ac pellucentibus. Et „vidi ego ſane ex pice pinea ſeu reſina per decoctionem „illud fieri arte vendique a Siris ita egregie effictum,

ut

„ut vere invidiam facere poſſit.) Ego quidem perſimi-
„lis naturæ oleoſum humorem diſſolvi poſſe exiſtim o.
„Poteſt & impurum ſuccinum arte corrigi & ſubtiliari,
„docente Glaubero L. de Furnis philoſ. per ſpiritum
„ſalis rectificatum; ſed tum duritiem illam deponit,
„nec durat, niſi in loco frigido vel temperate calido. Si
„calor plus juſto intenſior, diffluit. Novi qui tentarint
„experimentum bono eventu. Si quis ſolidare iterum
„ſuccinum alio artificio noſſet, jam naturæ artibus ſupe-
„rior eſſet. Exhibet tamen & illa nonnunquam inelabo-
„ratum, quale fuit illud, quod altera ſui parte molle, al-
„tera durum, & cui ſigillum imprimere potuit Nobiliſſ.
„Dn. *Oldenburgius*, de quo memorat ipſe in Actis phil
„pag. 2061. Pingere etiam natura illud ſolet variis cha
„racteribus, quale fruſtum nuper ad me miſit Nobiliſſ.
„Dn. Joannes Tinctorius, Sereniſſimi Electoris Brand.
„Conſiliis, in quo litera D. perſpicuo naturæ ductu de-
„lineata, etiam cæteras, ut eſt humaniſſimus, Alphabeti
„literas ſic in ſuccino depictas ſubmiſſurus. Cum itaque
„hanc de ſuccini origine ſententiam vero ſimillimam
„judicem, falli puto auctorem libri, qui l'Europe vivan-
„te inſcribitur, qui T. I. P. II. oriri illud putat a melle,
„quod in littore maris Indici in petris ab apibus conge-
„ſtum poſt ſolis coctionem in mare prolapſum ſale ma-
„rino induretur, & ad aliarum regionum littora a mari
„ejiciatur. Allegat, neſcio cujus Chymici, auctoritatem,
„qui infracto ſuccino ſubſtantiam mollem melli ſapore
„ſimilem invenerit, quodque eadem poſt ſolutionem e-
„jus per ſpiritum vini tartariſatum remaneat. Quæ o-
„mnia abſurda eſſe quivis facile videt, ut non ſit opus
„iis immorari.

13. Et coagulatum] Scilicet per ſpiritus ſalinos; Chymicis enim conſtat, ſpiritus ſalinos non ſolum alios ſpiritus, ſed & oleoſa quævis congelare & coagulare; ita hic quoque vel per maris ſalſuginem tenui portione excluſa ſuccinum induratur, vel intra poros terræ per nitroſos ſpiritus figitur atque coagulatur, teſte Wormio in Muſeo

Muſeo fol.31. De ſolutione ſuccini beneficio ignis uſuq; ejus ad condienda cadavera agit Morhof. l. jam cit. pag. 49. ubi ſe apud Theod. Kerckringium Amſtel. cadavera infantum ſuccino obducta ut omnia membra transparerent, vidiſſe affirmat. Sæpe accidit, ut ſuccino caſu involvantur varia animalcula, ita alibi in quibusdam muſeis vidi muſcas aliaque inſecta egregie incorporata, & anno 1688. die 10. Dec. vidi Norimbergæ apud curioſiſſ. Dn. Mendlein duas ranas majorem ſcilicet & minorem affabie ſuccino incruſtatas. Conf. Klobii Hiſt. Ambræ. Talia quoque anno 1695. nonnulla obtulit mihi Hafniæ Dn. D. Reinhold. Wagner Regiomontanus. Commode ad hunc §. referri poſſet doctrina de *Spermate Ceti*, quod communiter inter marina referunt, uti & fecit *J. P. Gieswein* de Materia Med. in Præf. ad Lect.)(7. a. cum *Schrœdero* & aliis; quamvis *Thom. Bartholinus* Ep. ad Burrhum dicat optimum ex balænarum cerebro eructari, certa mercatorum Danicorum in Jslandia verſatorum obſervatione. Conf. Ettmulleri Diſp. peculiarem.

14. IN VENIS SECANDIS] An delectus ſit habendus, ex antiquis vide omnino apud *Galenum* L. de V. S. adverſus Eraſiſtrateos Romæ c. 4. circa fin. & de curandi ratione per V. S. c. 1. poſt med. Ex recentioribus *Gotf. Chriſt. Winckler* Ann. VI. & VII. Ephem. Germ. Cur. Obſ. 96. p. 135. *P. Rammelius* Dec. II. Eph. Germ. Cur. Ann. V. Obſ. 144. p. 294. *Franc. Zypæus* in Medic. Fund. Phyſ. Anat. P. VI. c. 1. art. 6. §. 3. ait: ‘ Magnam volunt,, aliqui differentiam eſſe inter venas ſecandas, putant“ enim aliquas præ aliis ex certa tantum parte educere,“ illique ſectas mederi, unde & aliquibus ſeu a parte ſeu a“ morbo nomen impoſuerunt, ut Cephalica, a capite ſic“ dicta, Hepatica, ab hepate, Iſchiatica a dolore Iſchiati“ co &c. ſed tales nec Anatomiam nec circulationem noſſe“ ſe oſtendunt, ſcirent alias venas cum arteriis communi“ care, adeoque omnes velut totidem rivulos ex eodem“ flumine ſeu trunco arteriæ ortum ducere. Unde mihi“ parum intereſt, cujus lateris vena ſecetur, aut qualis,“

ſed majorem & commodius ſecabilem ſemper impero.

15. DELECTUM NON PLANE REFUTAMUS.] Cum Jo. Theod. *Schenckio* Diſſ. de V. S, Dec I n. 3. Jen. 1667. ubi prolixius. *Zypæus* l. jam cit ita pergit: „Soleo „tamen in affectibus ex menſtrui retentione jubere ve„nam pedis aperiri, quod hoc multum poſſit ad men„ſtrui promotionem; ſcilicet per illam ſanguis longe „celerius in liberum äerem vel aquam excurrit, quam ſi „alium ante ſe debuiſſet protrudere, unde ulterius ma„gis inaniuntur arteria cruralis & illiaca, quas tunc ſan„guis, ſicut etiam arterias uteri ab hac derivatas, in tran„ſitu ſuo celerius involat, ac ſæpe obſtructiones uteri ſic „perrumpit. „*P. Jo. Sachs* in Oceano Macro-micro-coſm. §. 68. pag 66. ait: „Ob ignorantiam genuini exortus „venarum, ſuperſtitioſa apud veteres venarum brachii „ſectio inſtituta, a *Valverda* primum, poſt a *Veſalio* lib. „III. Opp. Anatom. c. 8. detecta & reprehenſa. Conf. *Fallopi:* Inſt. Anat c. 11. p. 504. *Bauchinus* lib 4. Theat. Anat. c. 23. *Riolan.* in Schol. Anat. p. 255. *Dœring.* de Medic, & Medicin. lib. 2. p. 182. unde quia venarum baſilicæ & cephalicæ unus idemque exortus, præſtat eandem tundere quæ magis conſpicitur, quod ſimul affirmat *C. Bartholin.* Exerc. 10. probl. 6. *Primeroſius* de Medic. errorib. lib. 4. c. 24. Conf. de electione venarum in ſanguinis miſſione. *Nic. de Blegny* in Zodiaco Med. Gall. ann. 1681 m. Oct. obſ. 1. p. 120. ſeq. *Jo. Conr. Dieterich* in Jatr Hippocr. n. 902. p. 1362. ait: „Motum ſanguinis „circularem tanti æſtimat D. Slegelius, ut credat, ſine eo „veram rationem delectus in venarum apertione dari „non poſſe,, in Diſput. Jenæ iuſtituta, de ſaluberrimo „venarum in corpore humano ſecandarum delectu.„ Idem ibid. p ſeq. ita pergit: Venarum in corpore humano „ſecandarum delectus noſcendus accurate, quæ quibus „morbis, quæ quibus modis.„ Adde præcipue quoque *Laur. Bellini* Tract. de ſanguinis miſſione propoſ. 6. p. 119. ſeq

16. PLEBIS ET CALENDARIOGRAPHORUM]

Fuſi

Fuſius hoc quoque examinavit & rejecit *Primeroſius* de Error. vulgi lib. 4. c. 9. & 10. *Abdias Treco* Aſtrolog. Med. diſp. 1. § 37. *Reichelt* de Amuletis §. 16. Huc refer omnino monitum *C. Geſneri* Tract. de Sanitate tuenda p. m. 20. ſeq. quod apprime quadrat. Conf. ex pluribus *Scheffer*. in Introduct. Conring. c. 2. §. 22. p. 43. *Joh. Langius* lib. 1. Ep. 35. *H. Petræus* Diſp. 3. de phlebotomia §. 69. & 70. *P. Rommel.* Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec. II. an. 5. obſ. 144. circa fin.

SATYRA TERTIA.

§. 1.

PUrgantia 1) quomodo agant, adhuc *diſceptant* 2) *Medici*. Interim adſunt hiſtoriæ eorum, qui purgabantur 3) *purgantium auditu*, 4) *aſpectu*, 5) *guſtu*, 6) *odoratu*, 7) *in ſomniis*, 8) *retentione in manu*, 9) *inunctione*, 10) *infuſione in venam*, 11) *geſtatione ſub plantis pedum*, atque 12) *accubitu, ut & coitu cum viro*, qui purgans antea aſſumſerat; item 13) *lactatione*, 14) *imaginatione*, 15) *animi pathematibus* 16) *metu*, 17) *fonticulis*, 18) *eſu ovorum Barbi piſcis* &c.

§. 2.

Chryſtallum 19) non eſſe niſi glaciem 20) *aut nivem* induratam quidam narrarunt: *rectius*, *qui lapidem* 21) verum: Et *cum ſit frigida* 22) ea frequenter bonoque cum ſucceſſu utimur in febribus, præcipue hac epidemica ſeu diætetica militum (ut ego adpello) aliisque (23) *morbis calidis*.

NOTÆ IN SATYRAM III.

1. PURGANTIA] Quomodo agant fuſe diſquirit *Gregor. Horſtius* in *M. M.* Ferneliana, Diſp. de purgatione, quæſt. 1. pag. 134. ſeqq. Item *Hanemannus* in Diſſert. peculiari. *Aſclepiades* in volumine de ſanitate tuenda rejecit vomitum & purgationes, teſte *C. Celſo* Lib. 1. cap. 3. quod credebat, purgantia non tam evehere humores vitioſos quam eos ſtatim generare, ceu fuſius ejus proponit ſententiam *G. Falopius* tr. de purgant. cap. 2. pag. 19. ſeq. Eique fere conſentit *Helmontius* de inaudit. febrium doctr. cap. 5. n 12. & 14. Verum dudum hæc exploſa eſt ſententia a *Galeno* Lib. 2. de Elem. c. 3. & lib. de purg. med fac. & Lib. ad Piſon. *C. Celſo l. c. Fallopio* l c. *Ægid. le Vaſſeur* Diſp. Inaug. §. 10. Baſil. 1612. *Sennerto* Inſtitt. Lib. 5 P. I. S. 1. c. 11. *J. P. Brunone* diſp. de purgationis modo ac viis ad alvum §. 4. Altorf. 1652. præſide *Maur. Hofmanno* & diſp 1. de natura purgantium nocua §. 10. (hanc vero eo magis amo, quo Celeb. Vir pro communi amicitia ipſe tranſmiſerit, mecumque communem deteſtetur errorem; proverbium quippe meum hic ſolenne eſt: Die meiſten Leute ſterben durch unzeitig Purgiren und Aderlaſſen.) Præcipue in omnibus morbis acutis nocent teſte Theod. Craanen Prax. Med. reform cap. 41. pag. 196. De eorum noxa, ſed certo modo quoque utilitate lege Jo. Jac. Waldſchmid. Epiſt 2 ad D. D. *Joh. Dolæum* pag 3. ſeq. Marpurgi 687. De noxa purgantium omnino legendi ſunt *Ettmüller*. Inſtitt. Med Therapeut. c. 4. §. 18. ut & *Willis* Pharmac ration. P. I. pag. 97. ſeq. Joh. *Melderus* Diſp. inaugur de Hypercatharſi §. 10 *Petr. Edelmann*. Diſſ de eadem cap. 1 circa fin. *Helmont.* Lib. I. de poteſt. med. n. 33. in Diſpenſ. n. 38. *Jo. Franc. Branealeo* in Dialogo de Balneis P. c. 8. a. inquit: „Memini in ægrotum incidiſſe, qui viginti dierum ſpatio „quinque, medicorum impulſu Cathartica voraverat: „quod ferrum quod adamantinum corpus tantæ non „ſuccumbere violentiæ potuiſſet? Certe vereor, & doleo

leo quam maxime. ne plures necaverint pharmaca" quam gula & gladius, & citra controverſiam exiſtimo," inter alias hujus temporis calamitates hanc eſſe vel in-" primis connumerandam. O abuſum maximum," o communem perniciem execrabilem peſtem longe" ipſis febribus pejorem! &c conf. omnino *Engelb. Höl-" terhof* in vita longa & brevi P.II. c. 4. § 1 & 2. *Caſp.*" *Hofmann. Lib* 1. Inſtitt. Med pag. 9. *Galen.* 1. Locc. Aff. 1. k. Helmont. de Febribus c. 7. §. 13 ait: "illud a ſenibus didici, quod quicunque amat vitam longam" & ſanam, abſtineat a purgantibus quacunque impoſtu-" ra aſſumtis, quam tamen Helmontii ſententiam lau-" datus ſup. *Maur. Hofmann.* Diſp. anno 1652 habita refutat. Cæterum de Maximiliano I. Cæſare *Gerard de Roo* Hiſtor. Auſtriac. *L*ib. 12. in fin, pag. 477 ita: „ Sunt qui ipſi potiorem dejectoriam a Medicis tempore non" ſatis commodo exhibitam fuiſſe aſſerunt; Cuſpinianus" ventris profluvio mortuum dixiſſe ſatis habuit. Alii per" QUALITATEM MANIFESTAM fieri volunt, quibus tamen non poteſt non evenire id, quod de Aſclepiade *Galenus* 1. Iac. not. 14. ſcribit, ut vel rationes ineptas afferant, vel ea negent, quæ experientia confirmata ſunt, cenſente ita *H. Petræo* loc. inf. citando §. 37. Sed refutat hoc *Kircherus* de *M*agnet. *L*ib 3. P. 7. c. 3. pag. 691. Alii confugiunt ad *qualitates occultas*, ſolenne ignorantiæ aſylum (ita eas vocant & improbant *Kircher.* l. c. P. 1. pag. 467. *Caſp. Hofmann.* Inſtitt. Lib. 3. c. 129 §. 3. *Jo. Nic Pechlinus* tract. de purgant. proœm. p. 6.) Juli *Galeni L*ib V. de ſimpl. med. facult. c 17. *Ibri Tſina* ſecunda primi doct. 2. c. 15. *Meſue* Lib. 1. Theorem. 1. *Fernel. L*ib 3. *M.* M c. 4. *Sennert* l a. cui accedit Höfer. H. M. *L.* 8. c. 2. *Thom. Bartholin.* de uſu nivis med. c. 21. Denſingius de ſuperſtitioſa morbor. orig. & cura § 67. ſtatuit, Rhabarbaram purgare bilem per ſubſtantiam, quam ſibi obtinuit peculiarem, atque propriam naturam: [illegible] ...arum ſicuti magnes ferrum; *Sennert* l. a. & præcip .e ſi certum humorem purgent, uti ſtatuit *Andr.*

Chioccus lib. 2. Quæſt. Phil. & Med. 8. pag. 91. Ingenue ſe neſcire fatetur Dn. *D. Ammannus* paræneſ. pag. 457. ſeq. qui legi meretur. Verum reſpuunt hoc *Pechlinus* l. a. c. 1. & 2. ac *Herm. Grube* de Med. ſimpl. cognit. art. 4 S. 7. pag. 151. & 153. Aliqui dicunt fieri *attractione* uti Hippocr. de nat. hom. T. 36. 37. & 38. (uſus ſimili de planta ex terra ſuccum attrahente, quod refutat *Pechlin* de purgant. S. 1. T. 1. pag. 8. ſeq) *Galenus* de ſimpl. med. fac. III. 25. & V. 17. & Comm. ad ſect. I. aphor. 22. & lib. de purgant. med. fac. & lib. 2. de Elem. *Ibn. Iſina* lib. 1. f. 4. d. 5. c. 4. pag. 197. ſeq. *Meſue* in Canon. univ. pag. 7. *Rhaſes*, *Averrhoes* (aliis Ibn Ruſchd vel AbenRaſchid) apud *Sennert.* Inſtitt. V. L. P. 11. *M. Sebizius* ſenior diſp. de purgandi ratione Argent. 1601. reſp. *M. Sebizio* Jun. §. 14. *Liddelius*. *Heurnius* *Fuchſius*, *Valles*. lib. IX. Centror. 1. *Fallopius* l. d. c. 2 ſeq. *C. Hofmann.* Inſtitt. V. 44. 11. & VI. 4. 13. Item in diſput. de purgatione §. 2 præſ. *Scherbio* Aliqui tamen limitant. Ita *tractionem* non plane purgantibus denegat *Mart. Schoockius* lib. de Ferment. Alii dum attractionem ſtatuunt, iterum diverſi ſunt; horum enim aliqui manifeſtam, occultam aliqui prætendunt cauſam teſte CL. *Brunone* Diſp. de purgant. modo ac viis §. 5. *Walæus* Inſt. Med. lib. III c. 2. pag. 91. putat dari hanc adhuc præter attenuationem & ſegregationem. Nonnulli putant eam fieri propter ſimilitudinem, ſicuti *le Vaſſeur* l. a. θ. 10. *Joh. Hartmann.* diſp. Chimico-*Med.* θ. 4. §. 45. (ubi plurimas aliorum refert ſententias) *Crollius* Tract. de ſignaturis, *Proſp. Martianus*, item *Widemann* inaug. diſp. de Arthritide coroll. 10. argent. 1630. *Joh. Nardius* ad mentem Galeni, nocte geniali 9. p. m 609. *Kircher.* Magnet lib 3. *P.* 7. c. 3. pag. 693 *J. C. Hammerer* Diſp. inaugur. de καθαρτελογία Argentor. 1669 §. 12. Similitudinem tamen hanc negat *H. Grube* l. a. pag. 153. & Gisb. Voetius Diſp. ſelect. P. III. pag. 152. Sic *Franc. Courcellius* lib. de vera mitt. ſanguinis

nis ratione ſect. 1. cap 5. pag 31 ait: „ Ea eſt medicamentorum purgantium natura, ut ſi qua debent quan-" titate & qualitate exhibita fuerint, attrahant ſolum-" modo, quod ſibi naturali familiaritate conjunctum fu-" erit; ſi vero hanc Symmetriam exceſſerint, & ſint vi-" ribus validioribus, quam ſatis ſit ad familiaris humoris" eductionem, quod reliquum eſt virium, in diverſo-" rum humorum attractione conſumunt. Etenim phar-" macum, ait[l] *Hippocr.* lib. de Nat. hom, (ex lib. 4. de " morbis) ubi corpus fuerit ingreſſum, primum quidem" ducit id, quod ex omnibus in corpore exiſtentibus ſibi familiare fuerit &c. Modum hunc tradit *H. Petræus* in Agoniſm. Med. Marpurg. Diſſ. 2. § 52. *Medicamenta purgantia ſive corpus ſubierint ſive non ſubierint, facultatem catharticam ex ſe in venas ſpargunt, quæ primo quidem humorem ſibi ſimilem, in defectu autem hujus vel alterius exceſſu etiam alienum commovet trahitque, qui excitatus & unitus magis inimica ſua qualitate naturam irritans, ab eadem διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων e corpore evacuatur.* Verum contrarius eſt hic *Laur. Joubertus* Parad. 9. Dec. 2. atque *Wilh. Puteanus* de medicamentorum quomodocunque purgantium facultatibus lib 1. quorum ille l. c. ſtatuit cathartica potius fugare & expellere, atque ἀντιπαθείᾳ verius quam συμπαθείᾳ opus ſuum perficere. Eodem modo & pleraque Alexiteriorum. quæ venena extrahere falſo dicuntur. Inimicitiam illam purgantium innuit quoque *Moſerus* ad *Verulam.* Hiſt. Vitæ & mortis pag. 422. Similiter *Jac. Schegkius* ὦσιν ponit, eamque vult fieri a facultate expultrice per transverſas fibras laceſſita partim ab acrimonia humorum, partim a pharmaci violentia, qualitate irritante & moleſtante vaſa apud *Sennert.* in Inſtitt. Sed hoc refutant *Sebizius* Diſp. de purg. 11. p. 4 Atque *Sennert.* Inſtitt lib V. P. I. S. 1. c. 11. Non deſunt, qui combinationem utriusque actionis moliantur, credantque fieri partim trahente pharmaco

partim pellente natura, uti *Hippocr.* lib. de nat. hom. & *Galen.* Comm. ad *ἀφορ.* 22. S. I. & lib. 3. ſimpl. c. 25. conf. *Horſtius* Exerc. pharm. 6. §. 6. ſeq. *Joh. Viſcerus* diſp. de med. purg. viribus Tubingæ habita. *Steph. Roder. a Caſtro*, tract. de Compl. morb. c. 23. Sic *Nic. Cabeus* philoſ. magnet. L. II. c. 19. ait: Purgantia ex ſimililitudine vel diſſimilitudine naturæ agere transmiſſis per totũ corpus halitibus ſeu ſpirituoſis particulis ex vi caloris excitatis &c. vid. Auct. l. d. Chimici in artificioſa rerum *ἀναλύσει* cum reperiſſent ſalis quoddam genus amarum, felleum, volatile, quod eſſet *οἰκεῖον δεκτικὸν* virtutis catharticæ, eadem inde ſpecialiori nomine *Salinam* indigitarunt. Eſt enim hoc inter principia *συςατικά*, munus a natura ſali demandatum, ut ſit velut univerſale rerum omnium lixivium & mundificativum, quod ut diverſe ſe habens diverſimode agit: Ita ſi antimonialibus, mercurialibus, arſenicalibus polleat ſpiritibus, eam quam hic quærimus purgationis ſpeciem efficit; ait *Petræus* in Agroniſm. Marpurg. Med diſp. 2. de purg. §. 40. Vero videtur ſimilior, quam nonnulli fovent recentiorum, vim purgatricem illam a TOTA MEDICAMINIS TEMPERIE vel citius vel tardius cum ſuæ intuitu craſeos, tum humoris ipſius educendi vel tenuioris vel viſcidioris citra ullam ſive antipathiam ſive ſympathiam agentis ſat commode deducendam. Craſis autem illa, ſi in re difficiti aliquid eſt dicendum, a ſale ſui generis crudiore ac aëre aut particulis etiam ſalis hujusmodi naturam redolentibus videtur derivanda, ait *H. Grube* de Medic. ſimpl. cognoſc. artic. 4. S. 7. pag. 153. & ibidem ex *Poter.* Pharmac. Spagyr. c. 4. probat in ſale vim laxativam potiſſimum reſidere, & maxime in volatili. Vide utrumque. *Quercetanus* in ſua pharmac. ex mente *Galeni* aſſerit, ex medicamento purgante, dum eſt in ſtomacho, elevari partem ſubtiliſſimam quaſi ſpiritualem, quæ per corporis partes permeans ſuo fungitur officio, ad hoc, ut

ut rite & recte purgatio ſuccedat. Cui videtur accedere *Dominic. Panarolus* Pentec. IV obſ. 28. qui ibid. odore purgatis probat. *Eraſiſtratus* opinatur, ita vacuari a purgante humores, ut primo tenuiores, modo, craſſiores, demúm craſſiſſimi ſuccedant, idque *ex metu vacui*, nulla trahendi vi naturæ, ut allegat *Fallopius* Tract. de purg. c. 2. refutat vero *Galenus* lib. de purg. medic. facult. *Fallopius* l. c. CL. Hammerer diſp. inaug. lib. c. θ. 9. Argent, 1669. Veriſimile eſt, ait *Jo. Walæus* Inſtitt. Med. L.3. c.2. pag.91. fieri ATTENUATIONE & SEGREGATIONE humorum. Plurimi aſſerunt fieri FERMENTATIONE, uti *Highmorus* Disquiſ. Anat. P. III. c. 3. pag. 68. *Mart. Schoockius* lib. de ferment. *Sim. Paulli* digreſſ. de febr. mal. pag.89. *Rolfinc. Med.* Comment. lib. V. S I. c.9. pag. 453. *Pechlin.* de purgant. cap. 13. *Bruno* diſp. de purg. modo ac viis §. 21. ſeq. & de *Med.* fac. §. 19. pag. 14. ac H. *Grube* de Med. ſimpl. cogn. art. 4. S. 7. pag. 151. Multi hoc tribuunt *irritationi*, uti Galenus lib.3. ſimpl. c. ult. & lib. de dignot. & curat. aff. ren. c. 4. (hic quidem a quibusdam inter nothos reponitur:) ERASTUS, Anteceſſor olim meus lib. de occult. Med. & *Jac. Schegkius* it. *Rolfinc.* lib. jam cit. c. 2. in princ. *Bernh. Swalve* disquiſ. Therapeut, ſect. 2. pag. 33. ſeq. An vero hæc irritatio ſit a medicamento purgante, de eo ambigit *Petræus*, l. a. §. 55. ſeq. *Andr. Chioccus* lib.II. quæſt. Phil. & Med. 8. pag. 91. tum demum credit facere irritando, quando omnes indiſcriminatim purgant humores. *Thom. Gornelius Conſentinus* progimnaſm. phyſ 6. de nutricatione pag. 270. inquit: Purgatio fit ex irritamento aſſumti pharmaci alteriusve ſtimuli; quod hactenus plane fuit " incognitum: ſed hanc ſententiam refutat *Sennertus* Inſtitt. l. a. Quamvis poſtremæ hæ ſententiæ præ cæteris ſint plauſibiliores, nec perplexabiles, ut *Plautino* utar. Conf. prætereà de purgantium modo agendi *Horat. Augenius* Tom. II. lib. II. fol. 151. *Joh. Chicotius* Epiſt. & Diſſert. Med. pag. 30. Pariſ. 1656. in 4.

Smetius itidem Anteceſſor pridem meus ☩ in Miſcell. pag. 31. *Bernh. Swalve* in Ventric. Querel & opprobr- pag. 218. *Wechtler*. Hom. occid fol 405. Theod. Craanen Prax *Med.* reform. cap. 35. pag. 180. *Juſt. Veſti* tract. pecul. de purgatione 1688 in 12. *F. Edelmann* diſp. de hypercatharſi Jenæ 1681 cap. 3. Arbitror certe agere varia varie, alia emolliendo ſive laxando, alia ſtimulando ſive irritando, ſive hoc per phantaſiam ſeu per ſubtilem fiat vaporem &c. alia fermentando, alia aliter. Sit cuique aurea ſentiendi libertas, ſed pace ægri.

2. Disceptant medici] Diſceptant certe, ceu ex antiquis jam fuſe deduxit *Jo. Nic. Pechlinus* Exerc. de purg. in proem. præcipue p. 4. ſeq. & *Jo Conr. Dieterich*, qui in Jatr. Hippocrat. n. 419. p 571. ita: „De medicamentorum purgantium natura & uſu, a Græcis & Arabibus quæ ſcripta pervenerunt ad nos, ea eſſe confuſa, obſcura & erroribus multis corrupta, docet *Guil. Puteanus* Tract. de medic. purgant. facult. c. 1. ſeq. de „medicamentis purgantibus librum conſcripſit Hippocrates, qui periit. Galenus ſcripſit de hac materia implicate & ſpinoſe juxta *Putean.* c. 2. p. 7. ſeq. Medici Galeno poſteriores varie & pugnanter, quod docet idem „c. 1. p. 5. & 6.„ Ut eo minus mirer verba CLmi *Fallopii* de morb. Gall. c. 25. dicentis: „Tria ſunt, quæ valde „turbant mentem meam: Primum Magnes; ſecundum „medicamentum expurgans; tertium hydrargyrum, in quo obſervo miracula naturæ.

3. Purgantium auditu], Conſentit *Melch. Sebizius* Coroll 1. ad Diſp. de Conſtipat alvi Argent. 1664. D. *Nic. Neuſſerus* Verbi Div. Min. medicamento admodum abhorrebat: Eidem vero D. *Chriſtoph. Meiſnerus* ad poſtulatum præſcripſit portionem purgantem, quam cum pharmacopœi famulus afferret, ejusque per domeſticos fieret mentio, tunc illo audito, non viſo medicamento, adeo ſufficienter aliquoties evacuebatur, ac ſi illud per os aſſumſiſſet. D. *Sim. Schulzius* in Ann. III. Eph. Germ. Cur. obſ. 152. Qui parilem ibi enematis in pu-

eri

eri novenni hiſtoriam addit. conf. *Fr. Hofmanni* M. M. lib. 1. c. 8. p. 74. In Actis Philoſ. Anglic. Collegii Regii p. 550 refert Nobiliſſ. Dn. *Oldenburgius* de quadam fœmina, cui, cum tonitru audiretur, ſemper laxata alvus, crebræque fuerint vomitiones, quales nec a fortiſſimis effici medicamentis poſſint. Rationes vide apud CL. *Morhof.* in Epiſt. de ſcypho vitreo per ſonum rupto Lit. E. b. Vomitum ex auditu ſolo, ſi de abominabilibus fuerit ſermo, aliquando contigiſſe, ſcribit Joh. Prohne Diſſ. de Vomitu. §. 9. Lipſ. 1688. in 4to.;

4. Adspectu] Exemplum exhibet *Marc. Donatus* Hiſt. Med. mirab. lib. 2. c. 1. p. 91. Ex viro fide digno habeo, Dominæ cuipiam præſcriptas fuiſſe pillulas, eamque a ſerva petiiſſe promiſſo pretio, ut illas deglutiret, id quod & ſerva fecit. Hera prope, adſtans, viſis pilulis horreſcit, nauſeat & ſatis purgatur, ait *H. Salmuth* Cent. III. obſ 14. D. *Joach. Lebii* uxor toties, quoties pater ejus catoptia aſſumſit, nauſea concitata, purgabatur pluribus vicibus. Idem ibid. prius exemplum allegat quoque *C. V. Schneiderus* de oſſe cribriformi p. 209. qui hæc duo exempla potius ad odoratum refert. Studioſus Hafnienſis melancholicus, viſo infuſo Antimonii dictum factum nauſea orta, rogavit ut amoveretur medicamentum, ſtatimque tanta humorum colluvies ἄνω καὶ κάτω expurgatur, ut brevi poſt ſanus ſalvusque Medico ſuo gratias hilari vultu & exporrecta fronte ageret. *Thom. Bartholin.* Cent. V. obſ. 64. Rationem addit idem. ib. Sæpe ad medicamentorum præſentiam ægris alvus concitatur ſive atomis per aerem diffuſis, corpusque irritantibus hoc terrore & medicaminis averſione. Novi viri magni Heidelbergæ filiolum, qui ad aſpectum, dum alii purpantia ſumunt, nauſeat & feliciter purgatur. Alia quoque exempla novit *Jo. Dan. Horſtius* in literis ad me datis d. 3. Dec. 1674 & *Olaus Borrichius* in Act. Hafn. Vol. V. obſ. 49. p. 136. Hinc B. *D. Mich. Ettmüllerus* in Phyſiol. c. 1. §. 22. ait: „Nec ab extra tantum ſed ab intra quoque in imaginatione fortiter ſigillatæ ideæ ſeu ſpecies non,„ "par-

„parvam in alterando corpore obtinent potentiam, ut „quando v. g ex imaginatione rei horridæ ſequatur vo„mitus,aut ex viſione pillularum ab altero deglutitarum ſequitur purgatio, CL. *Harderus* Apiar. obſ. 40. in Scholio ſe noviſſe ait, qui ex ſolo medicamenti cathartici adſpectu aliquoties vomant, apud *Jo. Bohn.* Diſſ.de Vomitu §.9.Lipſ. 1688. *Mart. Weinrichius* de monſtris c. 8. p. 65. ait: Fuit, qui ſolo adſpectu medicamenti purgantis, quoties opus erat, etſi ne odorem quidem accepiſſet, ſufficienter expurgabatur.

5. Gustu] Exempla ejus allegat Jo. Dan. Horſtius in literis citatt. Teſtatur idem *H. Petræus* Agoniſm.Marpurg.Diſp. 2. θ. 55. Nec deeſt ratio; ſi enim odoratu, eo magis guſtu poſſunt purgari aliqui. Hinc medicamenta ore ſtatim rejecta feliciter purgarunt, quale ex pillulis in momento rejectis in optima matre Barbara Weinekkia p. m. anno 1666. vidi, ubi inviſebam Rationem dedit Cel. *Bruno* in Diſp. de purg. modo ac viis § 7. & Hœfer H. Med. lib. 8. c. 2. p 375. atque *Bernh. Swalve* Diſquiſ Ther. S 2 p. 33.

6. Odoratu] Conſentiunt Melch. *Sebizius* Corol. 1. ad Diſp. de Conſtipat alvi Argent. 1664. *Jo. Dan. Horſtius* in litt. citt. & *Schmitzius* Comp pract. p. 11. *Jo. Melderus* Diſp. Inaug. de Hypercatharſi Baſil. 1628. θ. 29. *Anton. Sidobre*, Doctor Monſpelienſis Tract. de variolis & morbillis c. 9. p. 110. Sic Monialis quædam Cœnobii D. Joannis hoc modo purgabatur. *Marc. Donatus* lib. 6. Hiſt. Med. mir. c. 3. D. Pfeil, Medicus Lipſienſis, quoties purgare corpus vellet, pharmacopolia ingreſſus, quando nimirum electuaria elective purgantia recens parabantur, & illa olfecit tantum, deinde domum reverſus, intra eam ſe continuit, non aliter atque alius, qui pharmaco uſus ſexies quoque vel ſepties excrevit, ait *H. Salmuth* Cent. III obſ. 8. & 14. Pfeilii hoc exemplum allegat quoque *C. V. Schneiderus* de oſſe cribriformi p. 210. & addit, ſe in ſemet ipſo quoque hoc obſervaſſe p. 211. & cauſam rei dein annectit p. 213. p. vero 209. ita inquit:

inquit: „Uſu cognitum eſt, alvum odore purgativi medicamenti ductam fuiſſe, & p. p. Idem etiam me vidente & ſatis admirante Deſſæ contigit nobili virgini Annæ Riederianæ; dum enim hæc ad ſororis ex poculo purgante bibentis lectum propius accedens atque adſtans, odorem medicamenti perciperet, ſufficienter inde purgabatur, ac felicius quidem ac ipſa ſoror, quæ medicamentum hauſerat; quam hiſtoriam & recenſet *Salmuth* Cent. III. obſ. 14. Sic de purgatione ab odoribus plura habet Pechlinus de purgant. c. 10. p. 114. ſeq. ubi & de emplaſtris, pilis, epomphaliis purgantibus diſſerit *Ettmüllerus* in Colleg. ad Schrœder. de vegetabil. tit. Laurus, ait: „Sunt, qui dicunt, quod lauri baccæ putrefactæ, ſi deſtillentur, ſolo odore hauſto ſequatur purgatio per alvum. „Laudatus modo *C. V. Schneiderus* lib. 5. de Catharrhis c. 1. p. 103. ita: „Marc. Donatus, Henr. ab Heer, Hoochſtetterus, & alii, quos lib. de oſſe cribrif & de ſenſu odoratus nominavi, quosdam ſola nauſea & odore alvum citatiorem habuiſſe proponunt. Fuerunt, inquit Exc. Vir D. Caſp. Schottus, nonnulli, qui ſolo medicamenti olfactu magis purgati ſunt, quam ſi medicamentum intus ſumſiſſent. De Matrona ſolo odore carnis bubulæ juris alvum ſibi movente vide *Henr. ab Heer* obſ. 29. p. 320. ubi addit: „Hic aliud quam idioſyncraſian agnoſcere, meo judicio eſſet hominis parum eruditi. „Vomitum olfactu irritari poſſe, ſtatuit etiam *Joh. Bohne* Diſſ. de vomitu Lipſ. 1688. §. 9. *Gerard Goris* de Medicina contemta p. 62. hæc habet: „Scribit Guainerius ſe vidiſſe Ducis Sabaudiæ Medicum catapotia e pharmacopolio domum ferentem, ab illis ſolo odore tam ſtrenue purgatum, ac ſi illa met catapotia deglutiviſſet. „Senex pædagogus atrabilarius Montiſpeſſuli 1651. alvum habebat conſtipatam, ex præſcripta potione emolliente & purgante ex ſenna (per omnem vitam vero antea purgans non aſſumſerat) ſolo odore pluries purgabatur, & relicta medicina convaluit, teſte *Jo. N. Binninger*, Amico honoratiſſimo Cent. II. obſ. 86. p. 228. *Domini-*

minicus Panarolus Pentecoſt. IV. obſ. 28. vidit in aliquibus & bis in ſemet ipſo expertus eſt, ſolo odore purgantium medicamentorum alvum exonerari. Dupliciter experientiam habuit in manna, cum in jure ſe præſente diſſoluta fuit. Idem ib comprobat ex *Schenckio* in obſervatt. *Alex. Bened.* in lib. de peſte. *Barth. Maranta* Method. cogn. ſimpl. lib. 3. c. 15. *Eraſto* c. 60. lib. de occult. pharm. & *Jo. Poſthio* in obſervatt. propriis. Conf. *Sennert.* Prax. lib. 3. P. II. ſ. 2. c. 4. p. 288. *Thom. Bartholin.* Cent. V. hiſt. 64. De Matrona odore pharmacorum purgata vid. Smetius Miſcell. p. 163. Idem ib. p. 133. de purgatis per ſolum odorem purgantium aliquot hiſtorias proponit; qualia & exhibent *Eraſtus* l. all. & *Mizaldus* Cent. IX. memorab. §. 95. Hunc purgandi modum cum pleriſque fere allegatis Auctoribus, e novis quoque allegavit CL. *Mich. Fried. Lochner.* Diſp de faciei promontorio, odoratus organo c. 8. §. 4. Altorff. 1682.

7. In somniis] Exemplum in Conſulis Hanovienſis filia, vidit CL. Dn. D. *Waldſchmid* Ann. 3. Ephem. Germ. Nat. Cur. obſ. 243. quæ a matre increpata, ut purgans ſumeret, cum ſorore lectum petiit: Ibi poſt noctis meridiem expergefacta, conqueritur, in ſomniis ſibi viſam purgans aſſumſiſſe hinc plus quam ſexies purgabatur a ſola phantaſia, humores illos mobiles & fluctuantes deturbante.

8. Retentione in manu] Affirmant id *Melch. Sebizius* Coroll. 1. ad Diſp. de Conſtipat. alvi, & *Schmizius* Comp. pract. p. 11. Conteſtatur idem *Petræus* in Noſolog. harm. Diſſ. 1. p. 2. Nimirum ex variis fortioribus purgantibus interdum formatur maſſa inſtar pilæ, quæ aliquantiſper manu detenta, ſæpe ſatis feliciter purgat. De tali pila purgante Medici Sabaudi ex Eraſto narrat *Pechlinus* de purgant. p. 407. *Olaus Borrichius* in Hodoporico ſuo MSC. hæc notavit: „ Anno 1661. d. 29. „Sept. narravit mihi Chirurgus meus, fuiſſe hic ſuperi„oribus annis grandævum Anglum, qui globo quodam „ſingulari, in manum patientis inſerto, ſolvebat pro arbitrio

trio

trio alvum, & remoto iterum globo, alvus puerpera-" rum & infantum rurſus ſiſtebatur, id ſibi conſpectum" ſæpius fuiſſe: Anne globus ille ex Euphorbio & aliis," quibus ſolvitur alvus umbilico applicatis? *Petræus* l. c." Diſſ. 1. p. 22. quærit: Pharmaca num foris admota" purgent? Affirm. At quomodo? Reſp. ut electrum fe-" ſtucas trahit, inquit *Avicenna* lib. de Vir. Cord. cum" hyacintho, ſi nempe incaluerint.„ Ita Aloe & Colo-" cynthis manibus detentæ ventrem ſolvunt lege circulationis, ait B. *Sachſius* Ocean. Micr. §. 155. Quin ſolo *attactu* Colocynthidis quendam purgatum commemorat *Mizaldus* Memorab. Cent. 9. §. 95. & *Thom. Burnet.* Theſ. pract. lib. 1. ſ. 13. ex *Anton. Muſa Gerard. Goris* in medic. contemta p. 62. qui addit aliud exemplum de Sacrificulo ex Rod. a Caſtro.

9. INUNCTIONE] Variis corporis interdum inunguntur partibus. Sic *Quercetanus* habet aquam ophthalmicam, tantæ virtutis, ut oculo admota, alvum ſollicitare poſſit, teſte Petræo l. c. *Theophraſtus* apud *Schneiderum* de Oſſe cribrif. p. 63. ait: Si hominis præcordia pectusque malagmata ex aromatibus confectis illiniuntur, is continuo ructus aromaticos edit. Interdum purgantia inunguntur abdomini, & ſpecialiſſime umbilico, (cujus rationem reddit *Melch. Sebizius* in Coroll. ſup cit.) Hinc Græcis audiunt ἐπομφάλια, teſte *Demetrio Pepagomeno* lib. de Podagra c. 39 fol 716. qui omnino videatur. Talia videre eſt apud *Rolfinc.* Med. Comm. lib. 5. ſ. 7. c. 14. per totum & lib. 5. ſ. 1. c. 29. Tale eſt Colocynthis, *Walæus* Inſtitt. Med. lib. 3. c. 2. p. 92. nimirum vehementiſſimum tantum applicatur umbilico, juxta eundem ib. p 94. Alia exempla ſunt apud *Jeſſenium* Iuſtitt. Chirurg p. 76. *Aetium* Tetr. 3. ſerm. 4. c. 27. *Actuarium* M. M. lib 5. c. 10. *Æginetam* de re med. lib. 7. c 9. *Jonſtonum* lib. 12 T 3, *Jul. Cæſarem Claudinum* de Ingreſſ. ad infirm. lib 2 c. 10. p. 217. Emplaſtrum ex Cocco gnidio excorticato contuſo cum cera miſta factum, ventri impoſitum alvum ſolvit, teſte *Fel. Pla tero.*

tero Prax. Tr. 2. c. 13. p. 613. Experientia (inquit *H. Petræus* Noſol. harm. diſſ. 3. *θ.* 17.) comprobatum eſt, Ælleborum etiam exterius adhibitum mira expurgare; cui tamen (quoad vomitum) contradicit *Williſius* Pharmaceut. rational. P. I. ſect. 2. c. 1. p. 54. his verbis: „Quod a nonnullis urgetur, Ælleborum album umbili-„co admotum vomitum movere, experimento ſæpius fa„cto minime verum eſſe deprehendi. Perdit idem Wil-„liſius p. ſeq. 55. Vomitio poſt linimentum aut potum „e ſucco aut decocto Nicotianæ capiti adhibitum paſſim „ſuccedit.„ Illud aliquoties in infantibus meis ſcabie capitis laborantibus ita inunctis cum Nicotiana &c. obſervavi; adde Jo. Bohnii Diſſ. de vomitu Lipſ. 1688. §. 9. Colocynthis, agaricus & multa alia umbilico ventri-„que applicata, alvum commovent; effluvia niſi admit-„tas per patentia foramina & poros corporis inſinuantia „ſe, difficile erit rationes reddere„ ait *G. C. Kirchmajerus* Diſſ. Epiſtolic. de paſſionum animi & corporis morbor. traduce Witteb. 1684. in 4. p. 26. ſeq. Modum, ſi velimus, dat *Rolfinc.* in Additt. ad Med. Comm. p. 1067. Circulationem *Sennert.* Inſtitt. lib. 5. P. I. S. I. c. 11. vult transmitti per umbilici vaſa in humorem ad ſe elicientem, quæ naturam ſtimulet. Conf. *Höfer.* H. M. lib. 8. c. 2. p. 374. & *L. Goubetr.* Dec. 2. parad. 9. fol. 140. ubi hanc in rem adducit unguentum illud, quod ex *Alexandro* recitat *Meſue* lib. 2. ſimpl. purg. cap. de Cyclamino, vulgo de Artanita dictum. Verum cum pinguia hoc recipiat, quæ purgantium vim non parum hebetant, aliud tradit *C. Höfmann.* apud Cratonem lib. 3. fol. 104. quod arridet *Höfero* l. a. p. 375. *Luc. Tozzi* in Medicina tit. de Pharmacis catholicis & emeticis p. 237. ait: „Butyrum ſale commiſtum, unguentum de Artani-„ta ſimileve aliud umbilico immiſſum, dejectionem „provocat.„ Conf. quoque *Schmitzii* Comp. pract. p. 11. Ita ad laxandam alvum a *Melch. Sebizio* in Spec. Pract. P. I. ſect. 1. c. 1. commendantur ſacculi epomphalii, teſte *Welſchio* ad Walæi M. M. p. 42. *Adr. Spigelius*

tis lib. 6. de H. C. Fabr. c. 4. p. 232. ait: „Similiter hinc“ cauſam petere licebit, ob quam unctio ſupra umbilica-“ lem regionem facta medicamentis purgantibus ven-“ trem non inſtrenue purget. Per arterias enim medi-“ camenti vis attrahitur, & per arterias eadem poſtea“ purgat &c. Auguſtiſſimo Friderico III. Daniæ & Nor-“ vegiæ Regi piiſſimo, in ultimo morbo d. 7. Febr. 1670. poſt levem cœnam hora 8. Emplaſtrum ex Arthanita & oleo dia-colocynth. Quercet. umbilico impoſitum, a quo alvus commode mota, excrementa bilioſa valde fœtentia ter excluſit; verum die ſeq. 8. Febr. per noctem Emplaſtrum de Arthanita umbilico adhibitum alvum non movit. Vid. *Thom. Bartholin.* in Act. Hafn. Vol. I. n. 39. p. 72.

10. INFUSIONE IN VENAM] Hoc commendatur ex *Sachſio* in Ocean. Macro-Microcoſm. §. 155. fol. 146. & Dn. D. *Majore* apud *Rolfinc.* Med. Comment. lib. 5. S. 7. c. 15 & in addendis p. 1066. ſeq. Experimentum Angli tentarunt teſte CL. *Sachſio* apud CL *Majorem* in prodrom. Chir. inf. §. 13. ut & Sereniſſ. Princeps *Rupertus Palatinus*, meminitque *Caſp. Schottus* in Admir. Art. lib. 11. c. 21. p. 891. & Comes quidam oculatus apud *Sachſ.* occaſionemque dederit *Borell.* Cent. IV. obſ. 6. Conf. *Thom. Willis* Pharmaceut. Rational. lib. 2. c. 1. p. 54. ſeq.

11. GESTATIONE SUB PLANTIS PEDUM] Non miror amplius, (inquit *Hoferus* H. M. lib. 3. c. 5. p. 201.) Medicum quendam Germano-Hiſpanum Viennæ, Matronæ illuſtriſſimæ a Kroneck, annis abhinc 20. prope delicatæ, & medicamentorum ſumtionem per os omnino reſpuenti, maſſam pillularum ipſi plantæ pedum ſuppoſuiſſe, ut ſic purgaretur per alvum, quod nonnullis ridiculum videretur.

12. ACCUBITU, UT ET COITU] *Pechlinus* de purgantibus c. 30. p. 409. ait: Retulit mihi medicus aliquis, ſe obſervaſſe mulierem, quæ cum ſub eadem veſte aut ſtrato cubaret cum alia & ſocia muliere ante quie-

tem purgante uſa, ipſam ſobriam omniſque medicaminis expertem aliquoties de nocte purgatam fuiſſe; manifeſto argumento, effluviorum aliquam vim eſſe, ſilente noctu omni affectu animique dolore. Ad *Coitum* cur ab aſſumtis purgantibus ſtimulentur viri, cauſam reddit & ex Platero illuſtrat *Rolfincius* de part. genital. P. I. c. 24. p. 58. ſeq. *Borellus* in Epilog. Obſervatt. p. 354. meminit viri, qui a ſumto purgante venerem cum uxore exercuit, inde hæc præ illo purgata remanſit. Et *Sinibaldus* Geneanthrop. lib. 3. Tr. 1. c. 12. narrat, quendam a pharmaco irritante excitatum una cum ſemine vim purgantem in meretricem transfudiſſe. Simile quid D. *Jo. Dan. Horſtius* Obſ. Anat. X. p. 31. ſcribit: „Bertrandus „Rozius apud Salern. c. 129. cum ſemine vim & virtu„tem pharmaci transfudit in uxorem. Idem recordor „Nobili cuidam mihi amiciſſimo Aureliæ in Gallia con„tigiſſe, qui ſcorto poſt horam juſculum ferenti inter „meretricios amplexus per coitum aſſumti pharmaci ef„ficaciam inſinuavit, ut ἄνω καὶ κάτω vehementer de„cies purgaretur.„ Ibidem prolixe differit laudatus Horſtius de viis, per quas talis vis afferatur. Quid ſi ab odore inter decumbendum quid ſi ab imaginatione provenerit? præcipue cum ſciverint, virum purgantibus uſum. Eadem ex Horſtio narrat Mœbius Fund. Phyſiol. p. 482. quem vide. Conf. & *Balth. Timæum a Gyldenklee* 3. Caſ. Med. 50. qui & rationem reddere conatur. Imo a purgantibus venerem ſtimulari, aliquot exempla proſtant, uti apud D. *Dav. Spilenberg* Ann. II. Ephem. Cur. obſ. 11. & Plater. lib. 1. obſ. med. p. 245. citante D. *Sachſio* in Schol. & d. l. Ephem. Simile & notabile valde eſt, quod habet *Mizaldus* Cent. VIII. hiſt. 76. Dormiens Ruſticus in campo ſerpentem per os ingreſſum eſu allii poſt compeſcuit; ubi vero coitum celebrarat, uxor obiit, propter venenum coitu communicatum. Eadem narrant *Borellus* Cent. IV. in Epilog. & *Jo. Wolfius* Lect. memor. T. II. fol. 503.

13. Lactatione] Conf. omnino *Charleton*. Oeconom. Animal. Exercit. III. de Galaxia n. 6. p. 28. qui ſimul exemplum ex *Proſperi Martiani* Comm. in Hippocr lib. de Natur. puer. allegat.

14. Imaginatione] Ex mera imaginatione purgationem factam vide apud *Chr. Franc. Paullinum*, Anno 6. & 7. Ephem. Nat. Cur. Germ. obſ. 238. Adde *Jo. Schmidii* obſervationem, ibid. anno 4. & 5. obſ. 160. *Jo Bohnii* Diſp. de vomitu Lipſ. 1688. § 9. *Jo. Melderi* Diſp. inaug. de Hypercatharſi Baſil. 1628. θ. 29. Modum docet *Pechlin*. de purgantibus p. 409. *Fernelius* lib. 3. de M. M. c. 10.

15. Animi pathematibus] *Fabricius Hildanus* Cent. I. obſ. 18. annott. p. 35. ſcribit: Matronam honeſtiſſimam & piam cognovi Düſſeldorpiæ, quæ adeo a pharmacis abhorrebat, ut mannam aut ſirupum roſaceum vix potuerit ſumere: Contra tali naturæ beneficio erat prædita, ut ex minima etiam animi perturbatione, præcipue ex ira, alvus adeo ſubduceretur, ac ſi pharmacum quantumvis efficax ſumſiſſet.

16. Metu] Ita in canibus aliisque animalibus metu fuſtium alvus ſæpe liquida & purgatrix. Princeps quædam Palatina E. M. T. poſtea R. I. antequam nuberet, quoties alvus ei conſtipabatur, imperabatur clyſter; verum viſo illo ſaltem a longinquo ſtatim ſolvebatur alvus, ceu Sereniſſimus ejus frater L. A. O. T. M. M. mihi retulit Ellingæ d. 2. Nov. 1688.

17. Fonticulis] Vomitum de Helleboro fonticulis indito in quibusdam ſubjectis annotavit *du Hamel* de Affect. corp. p. 376. teſte *Jo. Bohnio* Diſp. de vomitu §. 9.

18. Esu ovorum barbi] Ea de re peculiariter commendati ſumus olim in obſervatione quadam Ephemeridibus Germ. Nat. Cur. inſerta.

19. Crystallum] Vox Græca eſt; Κρύςαλλος enim a κρύος gelu, & ςέλλω contraho dicitur, teſte

Schrœdero Pharmac. lib. 3. p. 33. qui ex iſta Etymologia *glaciem* eſſe probare conatur; & vere κρύςαλλον pro gelu uſurpat Homerus Odyſſ. ξ.

- - - σακέεσι περιςρέφετο κρύςαλλος.

Quanquam & Græci κρύος, quod frigus notare ſcimus, aliquando lapidem cryſtallum vocent, teſte *Ariſtophane* in Nebul. Critici alias, ut vocis κρυςάλλε de gelu & lapide dictæ differentiam notent, obſervant, priori ſenſu de gelu dictum eſſe maſculini, de lapide vero uſurpatum, fœminini generis; ut in Antholog. Epigramm. Græcor, teſte Jo. Criſpino in Lex. Græc. ſuffragari videtur *J. H. Urſinus* in Analect. lib. 1. c. 3. p. 513. ſcribens: „Cryſtallus tantum muliebre eſſe agnoſcimus; ita *Pro-* „*pert.* lib. 4. Eleg. 3. Chryſtallusque tuas ornet aquata „manus. Similiter ſemel iterumque *Plinius* H. N. lib. 37. „c. 9. item auctor carminis typhallici; & *Cinna* verſu eo, „quem non alibi, quam apud veterem Juvenalis inter- „pretem in Satyra VI. reperias.

„Atque imitata nives ludens legitur Chryſtallus. „Ubi pro ludens *lucens* legi debet. Græcis tamen pro gla- „cie quidem eſt virile, ut apud Lucianum in Hiſtoria „ſcribenda: τὸν κρύςαλλον τὸν κέλτικὸν *glaciem Celti-* „*cam*;" pro gemma autem utroque genere invenitur. Vocem קֶרַח gelu glaciem Pſ. CXLVII. 17. LXX. reddunt κρύςαλλον. Vnde Commentatt. ex Plinio H. N. lib 37. c. 2. annotant, in perfrigidis regionibus concreſcere aliquando nives in cryſtallum, ideo nec cryſtallum reperiri, niſi ubi maximæ hibernæ nives rigent; igitur cryſtallum eſſe glaciem autumant, quia & Græci ei nomen dedere a κρύος glacies & ςέλλω contraho, quod ex glacie frigoris vehementer obdureſcat in lapidem. De ejus differentiis & quantitate ita *Joſ. Simlerus* lib. 1. deſcriptionis Valleſiæ p. m. 17. „Duorum generum Cryſtalli „in Alpibus Valleſiæ reperiuntur, unum, quod præſtan- „tiſſimum eſt, clarum & pellucidum, alterum ſubobſcu-

rum

rum, nonnunquam crocei aut alterius coloris, quædam" vero exterius quodam quaſi velamine obductæ, interi-" us claræ puræque ſunt. Magnitudo eorum diverſa eſt:" Nam ferunt nonnunquam integras & non vitiatas pon-" deris quadraginta librarum aut etiam quinquaginta reperiri. De generatione cryſtalli plura omnino exhibet *Fried. Hofmann* ad *Schrœder* pharmac. p. 177. Cryſtallum partim in terra, partim e nive generari, prolixius aſſerit *Conr. Cellarius* Partition. meteorolog. ſect. 26 art. 4. p. 314. ſeq. Idem tamen in Inſtitutt. Phyſ. lib. 3. meteor. c. 7. §. 113. ſtatuit eſſe gemmam perſpicuam, inſtar glaciei & relucentem. De Cryſtallo fuſius quoque agit *Petr. Franc. Scarabelli* nel muſeo del Signore Settala c. 9. p. 44. ſeq. it. *Salmuth* ad *Panciroll.* Tom. II. Tit. II. p. 158 ſeq. Joh. Belethus, Theologus Pariſienſis, qui floruit circa A. C. 1160. in Rationali divinor. officior. c. 107. p. m. 194. b. ait: "Elicitur aliquando ignis e cryſtallo;" nam ſi cryſtallus ſupponatur orificio phialæ aqua plenæ" ad ſolem, ſine mora ignis e cryſtallo illico excutietur," ſi igni fomentum, quod apponi ſolet, adjunctum fuerit." Cryſtallus ſignificat puram & pellucidam Chriſti car-" nem, quæ ſine labe fuit." In montibus Inſulæ Ceylon copioſe inveniri cryſtallum, teſtatur *Philippus a S.S. Trinitate* lib. 2. Itinerarii c. 15. Ad Lacum Lemanum puriſſimum cryſtallum inveniunt incolæ, D. Joh. Merckero in Apodemicis p. m. c. 9. b. teſte. Sic in Norvegia Islandiaque effoſſum, erebro huc Hafniam transferri videmus. Idem accidit in Bohemia, ubi præſtantiſſima vitra moniliaque affabre elaborantur.

20. GLACIEM AUT NIVEM] Statuerunt hoc *Statius Papinius* Sylvar lib. 2. v. 126. *Plinius* H. N. lib. 37. c. 2. *Propertius* lib. 4. Eleg. III. *Gregorius* ſuper c. 1. Ezechiel. & *Iſidor.* Orig. lib. 16. c. 13 apud C. *Barthium*, *Anglic.* XVI. 31. *Paracelſ.* Tom. VIII. lib. 2. Phil. text. 4. *Tandler* Diſp. V. qu. 7. *Chunr. Theodoricus* Diſp. ſolen. XIII. Gieſſæ 1608. *H. Welſch.* Reiſebeſchreib. c. 43. p. 235. *Kircherus* de Magnete lib. 1. P. I.

cap. 2. p. 6. & lib. 3. P. II. c. 1. p. 510. hujus poſtremi tamen cogitationes in Mundo ſubterr. ſunt ſapientiores. Aliqua interim argumenta pro hac ſententia poſſunt legi apud Morhof. Epiſt. de vitro ſonitu rupto pag. m. β. 2. b. & β. 3. a. *Glaciem* eſſe conſentit *P. Jo. Faber* Hydrograph. Spagyr. c. 18. p. 75. *Paul Voetius* Diſp. II. Phyſ. de aqua §. 9. p. 234. *Diodor. Siculus* lib. 2. Bibliot. f. 134. Erycius Puteanus in Poemate, cui nomen Bruma, v. 172. ſeqq. ita;

- - - - - - frigoris arte
Pulcrum prodigium conſtat: *Cryſtalla* gelantur,
Succineusque liquor; flavam dant frigora gemmam.
Eſt glacies gemma, e glacie ſibi mollis adaptat
Luxuries cyathos, nec terrent frigora Bacchum;
Pulchrior & glacies vitro eſt - -

ad h. l. *Andr. Valerius* p. 41. in Nott. ait; „*Statius Papin.* lib. 1. Sylvar. in Epithalam. ſtellæ v. 129;

„Raraque longævis nivibus *Cryſtalla* gelari.

„Cryſtallum enim glaciem eſſe certum eſt; unde & „græcum illi nomen παρὰ τῦ ςέλλεσθαι ὑπὸ τῦ „χρύος; nec alibi reperitur, niſi ubi maximæ hybernæ „nives rigent; ita Plin. lib. 37. c. 2. paria tradit Iſidor. „lib. 16. Originum c. 13. „ Verum omnium iſtorum opinionem merito poſt *Matthiolum*, *Cardanam* lib. 7. de Subtilit. *Boetium de Boot*, *Agricolam* lib. 6 de Nat. foſſil. c. 7. refutavit *Thomas Brown* auctor Anglus in elegantiſſimo lib. Pſeudo-doxia Epidemica lib. 2. c. 1. ut ait Morhof. in Ediſt. cit. it. *Georg. Bertinus* lib 18. c. 15. p. 514. *Petrus Arlenſis de Scutalupis* lib. de Sympathia ſeptem metallor. c. 2. *Sennertus* Phyſ. lib. 5. c. 4. *Thom. Bartholin.* de nivis uſu Med. c. 15. p. 102. ſeq *P. J. Sachs* in Schol. ad Ann. 1. Ephem. Cur. Germ. obſ. 73. p. 129. *Kenodæus* lib. 2. de Mater Med. ſ. 2. c. 12. Ratio quia calore non ſolvitur, nec in aquis natat, nec ſemper in regio.

gionibus frigidis & glacialibus, nec deſit in calidis &c.

21. LAPIDEM] Ita *Scribon* Phyſ. lib. 2. p. 109. *Mylius* Baſil. Chym. lib. 4. c. 23. p. 411. ſeq. Fuſe vero ejus ortum proponit *Kircherus* Mund. ſubterr. lib. 8. ſect. 1. c. 7. fol. 19. ſeq. Conf. de eadem plura apud *Salmaſium* in Solin. fol. 203. ſeq. qui evolvi meretur; *Dempſterum* ad lib. 3. Corippi, *Lipenium*, de Navig. Salom. Ophir. c. 8. ſect. 3. §. 16. *C. Barthium* in poſteriori Comment. ad Claudian. *Boot* de Gemm. & lapid. lib. 2. c. 73. *Wormium* in muſeo & B. *Cæſium* de Mineral. Hinc Schrœderus, ſup. c. ait: Gemmam ſi vocare libet, licet, modo omnium molliſſimam dixeris. *Anonymus* quoque *Helmetius* lib de curatione calculi textu 15. p. 126. ait: Cryſtallum eſſe de Regno minerali quamvis illi contradicere videatur *Chriſtoph Cachetus* in Apologia dogmatica contra dictum auctorem ad l. all. Art. 3. p. 130. qui tamen tandem addit; "Quanquam nec ego jurare velim" in verba Plinii, præter glaciei aut nivis concretionem" nullum alium cryſtallum agnoſcentis; admitto libens" volensque, mineralem quoque ſuccum quendam terræ" penetralibus reconditum in cryſtallum concreſcere;" quæ etiam fere repetit art. 4. p. 131. Optime rem decidit *Claudius Campenſius* Medicus lib. 2. philoſ. natural. c 7. p. G. 7. a. inquiens; Qui vero dixerunt, cryſtallum" gigni ex gelu areſacto, non ſunt habendi philoſophi;" quandoquidem nihil gelu tantopere ſiccari poteſt, quin,, ſit ſemper ineptum ad ferendum calorem, ſit ergo ex" ſuccis obduratis & coactis in locis terræ interioribus, aut" ibi, ubi gignitur cryſtallus.

22. FRIGIDA] Hoc tamen videtur negare *Thom. Campanella* Compend. de rer. nat. pro philoſ. hum. p. 55. ſed male.

23. ALIISQVE MOREIS] De uſu cryſtalli mira Auctores. *Refrigerat*: *Joh. Langius* lib. 2. Epiſt. 49. *adſtringit*: *Berthinus* l. a. Hinc *contra ſitim*, *Vitalis de Furno* c. 64. fol. 70. *Clem. Clementin. Amerinus* c. de ſiti fol. 107. *Sennert.* l. all. *Fried. Hofmann.* Clav.

Schrœder, p. 177. ſeq. *Macaſius* Promt. Med. p. 320. Contra *ardorem ſtomachi idem* p. 325. ad *choleram humidam* probatiſſimum & præſentiſſimum remedium, doſi. ℥ß. per ſe vel cum Elect. Quod & nupero Sept. 1674. in pellionis uxore ipſe obſervavi. Conſentiunt Bertinus l. c & Schrœder Pharmac. lib. 3. c. 8. qui etiam laudat *Cæliaca*. *Sennertus* lib. 2. de Febr. c. 13. ex *Jo. Langii* lib. 3. Epiſt. 1. apud Hœfer H. M. nominat *bilis porraceæ & dyſenteriæ* antidotum. Conf. *Bertinus* l. c. *Wecker* Ant. ſpec. lib. c. 6. *Scribon.* l. a. *P. Aponenſ.* lib. de aquis apud *Langium* l. c. *Sennertus* Phyſ. lib. 5. c. 4. *Schrœderus* In *oris ulceribus & cancris Holler* Inſtitt. Chirurg. lib. 6. c. 8 contra *catharros River.* Prax lib. 1. c. 15. *Podagram Mylius*, *Schrœder* l. a. Ad omne *profluvii* genus *Bertinus*, e. g. *uteri Scribon.* & *Schrœder* l. a. *menſes albos*, *Sennertus* Phyſ. lib 5. c. 4. *Wecker* ac *Bertinus* ll. cc. Ut eo magis mirer, commendari ut *aperitivum & menſtrua provocans* a *Clem. Clementino* de Med. Comp. c. 8. fol. 167. Alias contra *calculum Barth. Turrianus* Jatrob. fol. 269. *Thom. Mouffet* de Iure & Præſt. Chim. *Greg. Horſtius* Tom II. fol. 237. apud *Hœfer*. p. 174. *Wecker*, *Mylius*, *Schrœder* ll. cc. *Beguinus* in Tyroc. Chym. & *Crollius* de Signat. p. 38. In *plica polonica* laudat ad ℥j. *H. Saxon.* lib. 10. Pract. c. 59. *Cephalalgia* Reineccer. Theſ. Chym. lib. c. 6. ut & in *Mania*, *Melancholia* & *Vertigine*, in qua etiam *Macaſius* p. 273. ad *dentifricia* & *coſmetica* alia *Renod.* l. a. Contra Mercurii ſublimati hauſtum ℥j. cum oleo amygdal. *Sennertus* lib. 5. Phyſ. c. 4. ex Boetio de *Boot* & *Matthiolo*. *Schrœder* l. c item contra arſenicum *Silv. Rattray* de Symp. & Antipath. ac *Bertinus* l. c. Miror vero, quod dicant *lac augere* cum melle vino aut juſculo *Sennertus*, *Weckerus*, *Scribon*, *Bertinus*, *H. Mylius*, *Schrœder*, *Silv. Rattray*, *Vital de Furno* c. 74. *Paracelſ.* Tom. VI. p. 183. Rationem quidem vult dare H. Saxon. l. ſup. c. Sed non ſufficit.

SATY-

SATYRA QVARTA.

§. I.

Mirabile eſt 1.) *impuberes alios* 2.) *generaſſe* 3.) *peperiſſe alias*. Mirabilius eſt dari *fœtum* 4.) *in fœtu*, ſeu embryon in embryone æque ac *naſci* 5.) *fœtum ex mortua matre*.

NOTÆ IN SATYRAM IV.

1. IMPUBERES] Qui vocantur, fuſius ex aliis deducunt *Joh. Calvinus* in Lex. Jurid. fol. 435. a. & *Alberic. a Roſate* Dictiõn. Juris lit. I. hac voce & ad h. l. *Joh. Franc. Decianus* in additt. Quamvis accurata deciſionis ratio primario ex Medicis petatur, teſte *P. Zacchia* lib. 1. T. 1. qu. 5. n. 27. ſeq. quare evolvatur *Caſp. Bravo* reſolutt. Medic. pag. 6. & *Zacchias* Quæſt. Med. Legal. 1. n. 10. & 11. & quæſt. 3. n. 21. & quæſt. 4. n. 33. libri. I. T. I. *Balth. Bonifacius* Hiſt. ludicr. lib. 4. cap. 18.

2. ALIOS GENERASSE] *Craterus* Regis Antigoni frater noviſſe ſe ſcribit quendam hominem, qui ſpatio ſeptennii & puer fuerit & adoleſcens & vir ſenex, & uxorem duxerit & progenerata prole mortuus, *Phlegon*. de mirabil. conf. quoque *Marcell. Donat*. Hiſt. *Med*. fol. 617. Novennes & decennes pueros non tantum coiviſſe, ſed & generaſſe refert ex aliis P. Zacchias lib. 1. T. I. qu. 4 n. 28. additque ſe etiam ſcire exemplum. Talia commemorat quoque *Marc. Donat* l. jam cit. Ita D. *Hieronymus* Epiſt ad Vital. Tom. III Epiſtolar ſcribit: "Audivi, Domino teſte, non mentior, quædam mulier- "cula cum infantem nutriret expoſitum & ſtillaret ci- "bos, ac nutricis fungeretur officio cubaretque cum ea "parvulus, qui uſque ad decimum annum jam pervene- "rat, accidit, ut plus quam pudicitia patitur, ſe mero "ingurgitaverit, accenſaque libidine obſcœnis motibus "infantem ad libidinem duxit. Prima ebrietas alterius"

„noctis & cæterarum deinceps conſuetudinem fecit, „nec dum menſes duo fuerant evoluti & ecce fœminæ „uterus intumuit.„ Hæc cum allegaret *Cœl. Rhodigi-* „*nus* Lect. Antiqu. lib. 14. cap. 8. addit: Mira utique „iſta ſunt, & quæ vix impetrent fidem ni a ſanctiſſimo „tradita viro puderet non credere. Alii D. *Gregorio* hanc hiſtoriam tribuunt, uti *Gloſſ.* in Sum. 20. qui 1. apud *Zachiam* Conf. alia apud *Chunrad. Theodor.* Diſp. ſolenn. 4. Gieſſæ 1608. *Tiraquell.* de Legib. Connubial. lib. 6. *Balth. Bonifacium* Hiſt. Ludic. lib. 2. cap. 18. *Coraſium* Miſcell. lib. 6. cap. 23. n. 4. *Covarruviam* Decret. lib. 4. P. II. c. 5. n. 4. *Montanus* in lib. Geſandſchafft an den Käyſer zu Japan fol. 365. ait: Joſeph Scaliger meldet, daß ein frantzöſiſcher eilffjähriger Knabe ſeine Bluts-Verwandtin von neun Jahren geſchwängert. Der Pabſt Gregorius der Groſſe hat ein ſieben-jähriges Mägdlein gekennet, welches von einem Knaben, der nur zwey Jahre älter geweſen, befruchtet war. Dem König Ahas iſt im Ausgang ſeines eilfften Jahres ein Sohn Hißkias gebohren worden. II Reg. XVI 2. & c. XIIX. v. 2.

3. Peperisse Alias] Puellas pauciſſimorum annorum & coiviſſe & peperiſſe aliquando teſtantur hiſtoriæ. *Solinus* de ſitu orbis cap. 63. memorat quasdam mulieres Indicas, quæ quinquennes generant, octennes tamen conſeneſcant & pereant, apud *P. Zachiam.* *Plinius* lib. 7. cap. 2. H. N. ex *Clitarcho* & *Megaſthene* refert incolas quasdem Indiæ mulieres Mandros & Calingas quinto anno, ad ſummum ſeptimo concipere & fœtum geſtare. Inde forte acceperunt quoque *D. Auguſtinus* de Civit. Dei lib. 16. cap. 8. item *Arrianus* Rer. Indicar. cap. 174. *L. Domit. Bruſonius* lib. 3. memorab. cap. 2. (quamvis *Jo. Arnold. Friderici* Diſp. pro loco de ſterilit. muliebr. cap. 3. Jenæ 1664, hanc Plinii

Plinii relationem nil cum veritate conforme habere ſcribit:) De quadam Rasbatica in India *tertio* ætatis anno menſes patiente & ſexto anno pariente *Mandelslo* in Epiſt. ad Olear. fol. 11. & lib. 1. Oriental. Reiſe Beſchreib. cap. 39. fol. 117. ſeq. *Mich. Wiedemann* in nott. über den alamodiſchen Biſchoff, n. 19. pag. 39. ex *Eraſmi Franciſci* ausländiſchen Sitten-Spiegel, lib. 3. cap. 2. pag. 931. & 935. ſequentia citat: In Ind-Oſten nehmen auch Kinder einander zur Ehe, wenn der Knabe neun Jahr, das Mägdlein aber ſieben Jahr alt iſt; Lindſchott. Navig. orient. lib. 1. cap. 36. Sonderlich die Roßbuthen (ſind auch Ind-Oſteniſche Heyden) halten im fünfften oder ſechſten Jahre Hochzeit und Beyſchlaff, und dieſe Kinder zeugen offt wieder Kinder, ehe ſie zehen oder eilff Jahr alt werden. Die Brujanen in Ind-Oſten thun dergleichen, und verehlichen die Kinder noch in der Wiegen, und wann des Knabens Eltern das Mägdgen von ihren Eltern durch eine ziemliche Summa Geldes gleichſam erkaufft haben, nimmet ſie des Knabens Mutter zu ſich, und ziehet ſie mit einander auff, läſſt ſie beyſammen ſchlaffen, ſpielen und ſchertzen, ſo lange biß Ernſt draus wird. Stirbt der Knabe vor der fleiſchlichen Vermiſchung, ſo muß das Mägdgen ewig eine Wittwe verbleiben, ehe ſie eine rechte Frau worden; doch werden ſie gemeiniglich Huren oder Täntzerin. Mandelslo von der Hinreiſe nach Oſt-Indien, lib. 1. cap. 36. De puella, quæ *ſeptem* annorum videbatur devirginata lege ſis *Petronium* Satyr. pag. 11. ubi Quartilla addit ſe nunquam meminiſſe fuiſſe virginem. OCTENNES ingravidatas vide apud *Marcell. donatum* l. a. *Forolivienſis* ſuper Part. I. de membris generationis ſcripſit

pſit auctoritate fide digni puellam octavum annum agentem fuiſſe imprægnatam, apud *Schenckium* in obſervatt. lib. 4. Puella quædam in Suevia anno ætatis octavo puerum peperit, ut habent Annales Suevici, quos citat *Chriſt. Matthiæ* in Theat. Hiſt. ſub Rudolpho I. Imp pag. 970. b. Puella *novem* annorum A. C. 1356. ad confluentiam Moſæ & Rheni ex ſervo concepit & puellum peperit, uti ex *Maſſæo* refert *Wolfius* Cent. XIV. Memorab. fol. 620. Alias refert *Albertus M.* lib. 4. ſent. *Jubertus* lib. 2 Error. popul. cap. 2. *Jac. a Partibus* Comm. l. in Avicenn. cent. 20. Tr. 1. cap. 12. *Joh. Fochſius* apud *Lamb. Danæum* lib. 2. Ethic. cap. 14. *Marc-donatus* l. c. *Savanerola* Tr. 6. cap. 21. rubr. 6. (cui quidem fidem abjudicat *Friderici* in diſp. ſup. cit. adjudicat tamen *Greg. Horſtius*. tr. de cauſis ſimilitud. *Sylvius* in Comm de menſib. mulier ex *Joh. Capella* Seniore Medico Franciſci Regis. Utrumque commemorat & *Mart. Weinrichius* de Monſtris cap. 8. pag. 72. b. his verbis: „Monſtroſam habuit Savanarola puel„lam a ſe viſam gravidam nono ætatis anno, qualem & „*Jo. Capella* Medicus Franciſci Regis doctiſſimus vidit. Apud Colchos plerasque oſtendi matres anno ætatis DECIMO teſtetur Busbequius Epiſt. 3. Turcic. Legat. quod cum mirere, juſſæ infantem proferunt grandi rana haut multo majorem. De Ras buticis ſimilia ſup. ex Mandelslo notavimus. *Thom. Bartholin.* Cent. 5. hiſt. 17. meminit virginis decem annorum nuptæ & duodecimo anno generantis; taliaque haud raro apud Hiſpanos Luſitanosque, imo & Italos Galloſque occurrere exempla fide digni & αὐτόπ]αι retulere nobis teſtes. Conf. Sinibald. Geneanthrop. pag. 291. *Marcus Donatus* l. ſæpe cit. *Brandmyller.* in Manuduct. ad jus Canon. & Civ. pag. 221. Nimirum hæc rara ſunt. Multum quoque conferre poteſt temperamentum, regio &c. Ex ante dictis patet non adeo veram eſſe *Tornamiræ* ſententiam, ubi ſtatuit mulierem, ſi infra undecimum annum conceperit, mori propter matricis parvitatem apud M. Weinrich. de Monſtris cap. 14. p. 127. b. 4.

4. Foetum in foetu] Varia huc pertinentia congeſſit D. *Jo. Jac. Stolterfoht* in Novis Liter. Maris Balth. Ann. 1699. m. Januar. p. 29. ſeq. qui omnino videatur. In Fionia edidit fœmina embryonem, in cujus tumido fœtus fœmellæ ventre in loco conſueto alius fœtus ſexus fœminini omnibus modis perfectus inventus fuit, circiter ſpithamam longus, unguibus & pilis inſtructus, teſte *Thom. Bartholino* Cent. 6. Hiſt. 100. & de inſolitis partus viis c. 16. p. 124. & Cent. III. Epiſt. 23. ex eademque refert *Phil. J. Sachſius* ad Jo. Dan. Majorem de ſerpent. & cancr. putrefact. p. 54. qui p. ſeq. 55. addit: Aſt embryonem in utero alterius genitum, de hoc omnes eum ranis ſeriphiis ſilent. Referri huc meretur notabile illud exemplum circa Naumburgum factum, quod narrat D. *Gabr. Clauderus* obſ. 72. dec. 2. An. 3. Ephem. Germ. Nat. Cur. p. 164. ubi plura quoque alia addit. Idem Naumburgenſe exemplum ex Ephemeridibus iſtis refert *P. Baelius* Nouvelles de la Republique des Lettres m. Octobr. 1685. p. 1092. addens p. ſeq. Les exemples ſont fort rares. Terræ Perſicæ parte quadam *mure* fœmina aperta fœtus fœminini prægnantes comperiuntur, ceu habet *Ariſtoteles* lib. 6. Hiſt. Anim. c. 37. ex quo etiam *Plinius* lib. 10. H. N. c. 65. & *Aelianus* lib. 17. Hiſt. Anim. item *Mizaldus* Memorab. Cent. IX. §. 42. & lib. 1. Arcanor. p. 44. ut & *Jonſtonus* Thaumatogr. Claſſe VII. c. 27. p. 322. Conf. quoque *Thom. Bartholin.* de Inſolit. part. hum. viis. c. 16. *Deuſingius* in Vindiciis fœtus extra uter. gen. p. 35. ſeq. Ex Plinio eadem citat *L. Dom. Bruſonius* lib. 3. Memorabil. c. 2. In Hiſpaniæ littore cum Naufragæ navis coſtæ & tabulæ in ædes Capitanei maritimi fratris Excell. Medici *Steph. a Caſtro* deferrentur, tanta inde glirium copia exivit, ut inſigniter tota domus infeſtaretur. Inter cæteros captus unus monſtroſo ventre, qui apertus fœtum edebat juſta magnitudine muris, hic cum & ipſe diſſecaretur, utero catulos gerere manifeſtiſſime formatos viſus eſt, teſte D. *Steph. a Caſtro*, Medico Veronenſi CLmo, De Vacca in Hungaria

garia vitulam alia vitula minima prægnantem enixa, lege *Dav. Spilenberger* 1663. apud *P. J. Sachs.* lib. cit. p. 57. & in Scholio ad obſ. 36. Anni I. Ephem. Germ. Cur. De Equa mulam alia mula prægnantem pariente vid. *Torquemada* Dial. VIII. *Cœlius Malaſpina* nel Giardino di fiori curioſi. Hanc quoque hiſtoriam habet *Euſeb. Meremberg.* lib. 6. Hiſt. Nat. c. 2. apud *P. J. Sachs* P. cit. p. 55. In Cervi, cum eviſceraretur, alvo hinnulum repertum, ſcribit *Joh. Langius* Tom. I. Epiſt. 70. p. 376. Rationem ex *Aldrovando* vult reddere *Caſp. a Reies* Camp. Elyſ. qu. 36. n. 28. De Mula prægnante vide *Alex. Benedict.* de Morb. cur. lib. 25. c. 29. Conf. Theod. *Kerckring.* Spicil. Anatom. obſ. 95. Ovum in alio ovo meminit ex *Harveo* Exerc. XI. p. 86. *Bartholinus* Cent. V. hiſt. 95. p. 176. & Cent. IV. hiſt. 14. ac Cent. IV. hiſt. 14. Cent. III. Epiſt. 42. & Cent. IV. Epiſt. 63. Alterius exempli ab A. 1679. meminit *idem* in Actis Hafn. Vol. V. obſ. 17. p. 72. & *Georg. Seb. Jungius* in Ephem. Germ. Cur. Anno II. obſ. 250. ſcribit, d. 15. Junii 1671. ancillam ſuam tale ovum prægnans aperuiſſe, cujus rei ibid. p. 349. rationem reddere conatur. Aliud exemplum In India Orientali refert D. *Cleyerus* Decur. II. Ephem. Germ. Nat. Cur. Ann. I. obſ. 17. p. 39. Aliud itidem *I. G. Sommer* l. a. obſ. 44. p. 122. Conf. de hac materia ulterius *Thom. Bartholin.* Ephem. Germ. Cur. Anni 1670. obſ. 36. & de inſolitis partus hum. viis c. 16. p. 127. *G. H. Welſchius* Eph. cit. Ann. 1672. obſ. 32. *Jo. Sigiſm. Elsholtz* ibid. Ann. 6. & 7. obſ. 80. *G. W. Wedelius* ibid. 122. Exemplum notabile ex Hanemanno refert *Jo. Chr. Sturmius* in Calendario anni 1662. m. Mart. Jo. Bapt. du Hamel in Reg. Acad. Scient. Hiſt. lib. 3. ſect. 5. c. 2. § 7. p. 254. ait: D. „Sedileau Epiſtolam a Carthuſiano ſcriptam „accepit, in qua Cyprinum piſcem non raro lacteam in „ventre pulpam ſimul & ova continere teſtatur. Idem in „alia Epiſt. mentionem fecit pyri ex alio procreati, qua„le D. Perrault olim exhibuerat, & Ovi intra aliud concluſi. Perſonatus ille Aletophilus von Uranien im

Titel

Eitelkeiten-Calender von A. 1681. zu Nürnberg gedruckt: Ein ſolches Ey haben wir vor kurtzer Zeit allhier geſehen, welches eröffnet ward, und innerhalb ſeiner Schalen ein anderes kleines Eylein mit begriffen hat; it. wurde A. 1663. in Ungarn ein Kalb gebohren, aber zugleich mit einem andern allerdings vollkommenen Kälblein ſchwanger befunden. *D. Joh. Mævius* in Kayſer Ferdin. I. Tafel-Reden P. I. n. 207. p. 159. ait: Wir ſahen auch ein kleines Hüner-Ey, welches in ein rechtes und vollkommenes Ey mit ſeiner Schale geſchloſſen war. Wir ſahen auch eine Citrone, welche noch eine andere in ſich hatte. D. Crato ſagte: Er hätte eine geſehen, in welcher zwey andere geweſen wären.

Ann 1685. d. 7. Aug. Heidelbergæ in ædibus Illuſtriſſ. Dom. de Stein-Callenfels, Aulæ Mareſcalli Gallina Indica ovum edidit, quod intus aliud parvum cruſta quodammodo aſpera inductum continuit quantitate nucis Moſchatæ majoris, quod adhuc in Muſeo meo aſſervo. Sequenti anno 1686. d. 29. Julii ſimile eadem in domo edebatur ovum. CANCRUM in Cancro maſculo annotavit *G. W. Wedelius* Ann. VI. & VII. Ephem. Germ. Cur. obſ. 122. VERMES & LUMBRICOS prægnantes aliis vermibus editos fuiſſe, (quorum exempla apud *Manardum* lib. 4. epiſt. 1. *Amatum* c. 5. cur. 46. *Dom. Panarol.* Pentecoſt. 5. obſ. 15) non adeo mirum, cum in inſectis facilius abludat natura. *P. J. Sachſius* de Admir. Lapp. Nat. Verum an viſus ſit unquam lumbricus lumbrico fœtus dubitat *Ol. Borrichius* Act. Hafn. Vol. IV. obſ. 54. LAPIDEM Bezarticum prægnantem, oder einen Bezoar-Stein in dem andern habet in ſuo Muſeo Cimbrico Jo. Dan. Major c. 4. θ. p. 22. *Silices* in ſilice aliquot ipſe in Muſeo aſſervo. De POMO vulgari in

in pomo vid. *Phil. Jac. Sachſius* l. jam cit. MALUM AURANTIUM fœtiferum vide in Annis 6. & 7. Ephem. Germ. Cur. obſ. 80. *Jo. Mich. Dilberrus* im Zeit und Welt-Lauff P. I. Meditat. 13. §. 48. p. 256. In der Provintz Malabay ſtehet ein Baum, welchen die Einwohner Cachi oder Cicara nennen; derſelbe trägt alle Jahr nur einen einigen Apffel. Dieſer Apffel wächſt nicht wie die andern Aepffel an den Zweigen, ſondern unten an dem Stamme, und iſt ſo groß, daß ein ſtarcker Mann genug daran zu tragen hat. Er hat aber innwendig eine Frucht, mit 300. unterſchiedenen Häutlein, unter welchen Früchten eine iede ſo groß iſt, als unſere gemeine Aepffel ſind; und wiederum ſtecken in ſolchen kleinen Aepffeln noch andere viel kleinere Aepflein. De CITRIO in Citrio vid. Andr. Cnœffelius Anno 4. Ephem. Germ. Cur. obſ. 54. Conf. Ann. 6. & 7. obſ. 80. *Willichius* apud Thom. Bartholin. Cent. 3. Epiſt. 41. *Jo. Dan. Major* Ephem. N. C. A. 3. obſ. 241. cum ſchol. *Henr. Vollgnad.* De malo Citreo prægnante triplicato vid. *And Cnœffel* Eph. N. C. A. 4. & 5. obſ. 54. Citrus in citro ut naſcatur, modum docet Jo. Bapt. Porta Magiæ natur. lib. 3. c. 6. qui videatur. *Leonh. Doldius* ad Schnitzerum in Ciſta Med. *Jo. Hornungi* Epiſt. 245. p. 438. ait: „Nuper contigit, ut pharmacopola quidam citrium magnum aperiret, & in medio reperit aliud pomum, ſuo „cortice eleganter obductum, ſemina vero nulla erant „in parvo: Novum prægnans eſt pomum pomo in ſua „matrice propria extra terram habeo particulas illius, quæ commode videri poſſunt Ex hoc repetit *P. J. Sachs* l. c. p. 56. hocque forte eſt quod allegat *Jonſtonus* Thaumatogr. Claſſ. V. c. 27. p. 209. de Doldio ex Libavio de Orig. Rer. Rationem addit *Jonſtonus*, quem vide Olaus Borrichius in Hodœporico ſuo MSC. Anno 1661. d. 9. Sept. Leidæ notavit ſequentia: „Vidi in diſſecto malo

Citri-

Citrio aliud malum citrium minus innatum, ſuis etiam" ſeminibus prægnans,ſed nullo cortice,niſi quod corticis" complicati initia cernerentur ab interiori parte jam in-" cipere. Hærebat malum hoc non in fimo majoris mali" circa pediculum, ſed pene in ſummo, protendebat au-" tem ad pediculum ramos ſui pediculi, hinc ab uno pe-" diculo utrique nutrimentum. LIMONIUM in Limonio ex Ol. Wormii Muſeo lib. 2. c. 28. fol. 206. notavit *Ph. J. Sachs* l. a. p. 56. quod & ſe vidiſſe fatetur *Bartholinus* apud eund. Conf. Ann. 6. & 7 Ephem. N.C. obſ. 80. it. *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 42. *Doldius* in Ciſta med. *Hernungi* Epiſt. 245. *Harveus* de gener. animal. Exerc. n. *Ol Borrichius* Act. Hafn. Vol. I. n. 67. p. 128. Limonem citratum fœtiferum Jo. Bapt. Ferrarius Heſperid. lib. 3. c. 19. & malum aurantium gravidum lib. 4. c. 8. deſcribit. Flos CARYOPHYLLÆUS varii coloris, cum divideretur, alterum ſimillimum florem gremio ſuo innatum oſtendit anno 1671. in horto *D. Caſp. Köilichen*, ceu legitur apud *Ol. Borrich.* In Act. Med. Hafn. Tom I. obſ. 67. p. 128 De LAPIDIBUS prægnantibus vid. fuſius *Sachſius* Gammarolog. lib. μ. c. 8. a p. 145 usque ad 150. *Bauſchius* Aetit. cur. c. 8. p. 71. *Jo. Mich. Ubl.* apud Sachſium; cujus conf. diſſ. de mir. lapid. nat. *G. H. Velſchius* Ephem. Germ. Ann. 3. obſ. 32. *Borellus* Cent. 5. obſ. 85. De GEMMIS in gemmis agit idem *Velſchius* l. cit.

5. NASCI FŒTUM EX MORTUA MATRE] Gorgias Epirota vir clarus, & fortis, in funere matris ſuæ utero elapſus inopinato vagitu ſuo lectum ferentes conſiſtere coëgit, novumque ſpectaculum patriæ præbuit, non tantum ex ipſo genetricis rogo lucem ſed & cunas aſſecutus. *Valer. Max.* lib. 1. c. 6. apud *Jonſton.* Thaumatogr. claſſe 10. c. 1 art. 11. p. 471. Prope Halam Saxonum nobilis amittit pecuniam in itinere, invenit gravida, cui ſupervenit Clericus; hic ut inventa potiretur, caput fœminæ prorſus abſcindit: Revertitur nobilis, videt truncatam enixam eſſe gemellos, pergit, Clericum cum pe-

 cunia

cunia non ſolum aggreditur, ſed & judici tradit, vid. *Salmuth* Cent II. obſ. 1. *Eberus* in Calendario ita: Anno 1567. die 14. Jun. inter Daventriam & Zutphaniam ab Hiſpanis maritus cum uxore gravida ſuſpenditur. Uxor, cum pependiſſet per horas quatuor, gemellos vivos mortua peperit; apud *Greg. Horſtium* lib.11. obſ. 9. & *Fabric. Hildan.* ad Mich. Doring. Reſponſ. fol. 906. b. Idem ib. ex *Diomede Cornario* num. 15. Hiſt. admir. refert, in Hiſpania quandam ſepultam, & poſt aliquot menſes apertam, habuiſſe in brachio dextro infantem mortuum; refert idem *Fabric. Hild.* l. c. Sic Coloniæ Agrippinæ matrona gravida ex morbo acuto mortua & loculo impoſita, cum ſequente die inhumanda eſſet, & loculus ab obſtetrice inſpiceretur, fœtus inter femora extra matricem repertus fuit ſed mortuus. Hæc ex Henr. *Stapedio*, *Fabricio* l. all. Conf. plura apud *Nymman.* de vita fœtus in utero, p. 29. *Rolfinc.* Diſp. Anat. lib. 6. c. 33. p. 1195. *Th. Bartholin.* Cent. II. Hiſt. 99. & Anat. Ref. lib. 1. c. 28. (ubi hæc requiſita addit; ſed ad hoc neceſſarium eſt: 1) infantis robur. 2) matris amplum uteri orificium. 3) moriente matre diducendum os & divaricanda femora, alioquin ante ſuffocatur fœtus, quam exire poſſit.) Joh. *Matthæum* in Quæſt Med. *Zwinger* in Theatr. vit. hum. fol. 270. *Hochſtetter* Part. II. dec. 6. caſ. 3. Ronſſæum Epiſt. I. fol. 9. ſeq. *Bohnium* Exercit. Phyſiol. 26. §. 17. Acta Hafn. Vol. II obſ. 35. p. 92. præcipue *Joh. Vesling* Obſ. & Epiſt. VII. p. 48. ſeq. *Helmont.* Tract. de Conceptis §. 16. Referatur & huc parallela obſ. 53. *Jo. Lud. Hanemanni* Dec. II. An. III. Eph. Germ. Cur. cum ſcholio Excellentiſſimi *Lucæ Schrœckii* p. 141. ubi plura in rem noſtram. Exemplum tale a ſe obſervatum, refert *Harvejus* de partu p. 368. apud *Deuſing.* in Geneſi Microcoſm. P. III. ſect. 2. §. 83. p. 207. Vide quoque duo exempla Ann. III. Eph. Germ. Cur. obſ. 318. *Riolan.* Anthrop. lib. 6. c. 6. p. 398. *Lucas Tozzi* P. I. Medicinæ. Tit. de Partu p. 49. ait: „Ex „Harvejo in naturali & genuino partu ſibi operas mutuas „præſtant parturiens mater & pariendus fœtus, quamvis

non

non raro hic ſolus prodierit proprio molimine ac niſu," etiam exſtincta matre, & mortuum infantem mater proprio conatu pepererit. Quin mortuam fœminam hoc præſtare non poſſe, contendit Gottfried Voigt im Phyſicaliſchen Zeitvertreiber Cent. 2. quæſt. 53. p. 387. ſeq. cujus rationes ibidem evolve, ſi placet.

SATYRA QUINTA.

§. 1.

Teſtes viriles eſſe glandulas 1) hactenus unanimiter fere credidit Schola Medica. Ego vero experientia anatomica edoctus iſtud *nego*, 2) *aſſeroque* eſſe *μέταζαν* ſeu glomum minutiſſimorum vaſorum.

§. 2.

Teſtes muliebres plane *a virilibus* 3) *differunt*: Sunt enim *quaſi* 4) *ovarium* ſeu alveare parvulis ovis refertiſſimum.

NOTÆ IN SATYRAM V.

1. GLANDULAS] Quæ teſtium in ſcroto marium ſit ſubſtantia, videntur quodammodo auctores diſcrepuiſſe. *Ruffus Epheſius* II. 15. vocat materiam *pulticulæ* ſimilem; cui conſentit *Jo. Th. Schenckius* Exerc. Anat. de part. gener. mar. p. 18. dicens: "Carne conſtant ſui ge-" neris propria & peculiari, alba molli, ſucculenta fere-" que *ἀθαρώδει pultacea*, *σπογγώδει* magis quam ca-" vernoſa, ob fibroſarum partium multitudinem, quæ a" *piccolhominio* rudimentum teſtium vocantur, ab aliis" vaſorum minima fibroſa ſtatuuntur." His non abludit Doctiſſ. *van der Linden* Meletem. P. 1. θ 46. ſcribens, ſiritillaceam teſtium materiam eſſe ſui generis parenchyma; allegatque *Ruffum* II. 15. & *Scaliger* Conject in

Varronem de L. lat. 48. 19. *Varolius* Anat. 4. 1. vocat ſubſtantiam aliquam albam & mucoſam, velut ex pituita concreta conſtructam. *Corn. Celſus* lib. 7. c. 18. ſcribit: Teſticulos ſimile quiddam habere medullis, nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent. Ita allegant *Celſi* locum *Rolfincius*, de *Graaf* & *Mœbius*. Verum inſpexi ipſum *Celſum Lindenii*; ille autem ita: *Teſticuli ſimile quiddam* GLANDULIS habent. Quæ poſtrema ſententia plurimos & hodie invenit aſſeclas, qui vel glandoſos, uti *Mundinus* Anat. p. 28. b. vel glanduloſos, uti *P. Ægineta* lib. 6. c. 61. *Theophilus* de hum. corp. fabr. lib. 5. c. 27. *Galenus* lib. 3. de Aliment. c. 6. & lib. 14. M. M. c. 11. & lib. de ſemine l. c. 17. *Veſalius* de hum. corp. fabr. lib. 5. c. 13. *Riolanus* Enchir. Anat. lib. 2. c. 34. *Bartholinus* Anat. Ref. lib. 1 c. 22. *Laurentius*, *Highmorus*, *Fallopius*, *Spigelius* &c. Atque tandem poſt omnes alios CL. *Thom. Whartonus*, (qui ex profeſſo de glandulis ſcripſit) in Adenograph. c. 28. p. 177. inquit: *Subſtantia teſtium eſt glanduloſa, alba, mollis, laxa, cavernoſa vel ſpongioſa &c.* Mordicus quoque hoc defendere conatur *Jo. Conr. Peyerus* Exerc. 32. p. 171. ſeq. eique accedit *Jo. Jac. Harderus* Exerc. 32 ad eund p. 173.

2. NEGO, ASSEROQUE] Hoc nimirum primum obſervavi anno 1673. m. Nov. ubi ſervi 30. annor. præter propter cadaver diſſecui. Forte tunc volebam inquirere, utrum ſemen, & ubi in teſtibus (derogaveram enim hoc ſpermato poëſeos munus iis in Satyra Med. l. 6. 6. Nota 17.) elaboraretur? Ecce, video totam teſtis ſubſtantiam in minutiſſimas fibras ſolvi, adeo, ut maneret reliqui nihil. Obſtupui, remque utpote novam adſtantibus tunc Collegis ſuaviſſimis, Dn. *Jſraeli* Med. D. ac P. P. & Dn *Gerlachio*, Antiqu. Eccl. P. P. nec non Studioſis diligentiſſimis monſtravi. Reputabam forte fieri propter putredinem; verum vidimus ſimilia in recentibus aliis. Quare in nova hac opinione confirmatus εὕρηκα, εὕρηκα, exclamavi! Imo, cum diligentius in auctores delin-

deinceps inquirerem, jam ante me hoc videbatur animadvertiſſe diligentiſſimus Anatomicus *Riolanus* in Anthropogr. Cum enim ſæpius teſticuli putrefacti ſubſtantiam digitis diſtraheret, eam inſtar retis in fibras multiplices admodum ductiles ſemicubiti longitudine producebat. Sed ego non ſolum in putrefactis (quod primo tantum eſſe opinabar) ſed & recentiſſimis idem obſervavi. Conf. quoque quæ ſupra Not. 1. ex *Jo. Th. Schenckio* citavi. Imo fibræ iſtæ non ſolum ad ſemicubiti ſed & ad integri, ad duplicis &c. longitudinem produci poſſunt, ceu quilibet, qui manum operi adhibebit, animadvertet. Incidi tandem quoque (Deum autem teſtor, antea me nihil vel inaudiviſſe, vel in alio quoque auctore legiſſe de novo hoc invento, ut inde verum deprehenderim, quod *Jo. van Horne* in Epiſt ad *Gu. Rolfincium* p. 117. profert: "Non me latet, poſſe uno eodemque tempore in diverſis locis ab iis, qui nullum ſtudiorum mutuum habent commercium, obſervari atque notari talia, quæ deinde judicabuntur ex eadem prodiiſſe pharetra:) in laborioſiſſimi Dn. *Regn. de Graaf* Tr. de Viror. organ. generat. inſervient. Ubi vidi, doctiſſimi viri diligentiam idem quoque deprehendiſſe quod ego: Quare eo magis mihi congratulabar, qui vel eum accuratum teſtem vel συνευρετὴν habebam. Verba autem ejus p. 55. hæc ſunt: "Nullus hactenus veram teſticulorum ſubſtantiam ſcriptis dilucidavit, imo quod magis eſt, ne quidem veritatis umbram attigit. Illi enim, qui teſtes corpora glandulosa pronunciant, vehementer errant, quandoquidem in toto teſte ne minime quidem pars glandulæ conſpiciatur, & adhuc magis a veritate aberrant, qui teſticulorum ſubſtantiam pulticoſam vel medullarem judicant, quia nullam cum illa ſimilitudinem obtinent. Qualis igitur ſit teſticulorum ſubſtantia, ſi quis nos interroget, dicemus, eam nihil aliud eſſe, quam *congeriem minutiſſimorum vaſculorum* ſemen conficientium, quæ ſi abſque ruptione & diſſolutione ſibi

„invicem annecterentur, facile viginti ulnarum longi-„tudinem excederent.„ Adde *Jo. van Horne* Epiſt. ad Rolfinc. ὁμόψηφον p. 120. ſeq. Sic *Ettmüller* in Inſtitt. Med. Parte Phyſiol c. 21 §. 2. ait: „Semen maſculinum „quod attinet, illud elaborari in teſtibus certum eſt, vid. „*Mœb.* Fund. p. 470. qui teſtes nihil aliud ſunt, quam „*congeries minutiſſimorum vaſculorum* in quibus ſemen „perficitur, uti hoc Fracaſſatus Bononiæ primo, & poſt-„modum etiam in Belgio Graaf invenit, quorum vaſcu-„lorum aliquot ex teſte erumpentia variis ſuis flexibus „corpus illud conſtituunt, quod teſtium dorſo incumbit, „& *Epidydymis* appellatur, quod ipſum tandem dilata-„tum in vas deferens & in veſiculas ſeminales abit, unde „ſemen elaboratum in teſte, perfectum in epidydymidi-„bus per canalem deferentem in veſiculas ſeminales de-„ponitur, ſuo tempore vel ſponte in pollutione noctur-„na, vel concurrente partium genitalium motu in coitu „excernendum &c.„ Adde *Jo. Jac. Harderi* Exercit. 31. ad *Jo. Conr. Peyer* p. 168. Lubet & addere aliud laudati *de Graaf* in lib. de mulierum organis c. 12. p. 174. ſuffragium: Hi teſtes, (exceptis quibusdam membranulis ac vaſis præparantibus,) ex ſeminariis vaſculis componuntur, quæ ſibi invicem juncta non tantum viginti, ſed quadraginta ulnarum longitudinem facile excedunt.

3 A VIRILIBUS DIFFERUNT] Nimirum ſitu, magnitudine, ſuperficie, figura, ſubſtantia, temperamento, integumentis & connexione, teſtibus *Thom. Bartholin.* Anat. Ref. lib. 1. c. 26. *Regn. de Graaf* de Organ. mul. cap. 12. *Mœbio* Fundam Phyſiol. c. 20. p. 523. *Dav. Herlicio* lib. de curationibus gravidar. puerper. & infant. c. 1. p. 3. qui poſſunt fuſius videri.

4. QUASI OVARIUM] Diligentiſſimus equidem *Harvejus* jam olim omnia ex ovis fieri dixerat in lib. de Generat. anim. Clarius adhuc nuper CLmus *Theod. Kerkringius* (cui conſentit *Jo. van Horne* Epiſt. ad Rolfinc. p. 124. ſeq.) in Anthropogeniæ Ichnographia cap. 1. dixit: „Quis autem crederet, niſi culter anatomicus id detexiſ-

ſet,

ſet, in ovo hominum non minus quam avium prima re-" periri incunabula? Ex ovo enim homo producitur." Non credis? Ecce tibi illa Fig. I. prout nobis ſæpius" oblata fuerunt, expreſſa. Reperiuntur autem ea in teſti-" culis fœminarum, non tantum earum, quæ per conju-" gii uſum fœcundæ ſunt, ſed etiam virginum, non ſecus" ac fit in gallinis, quæ ova ponunt, etiamſi galli ignorent" conſuetudinem. Sunt autem ova hæc piſi viridis magni-" tudine, intra iſtam latitudinem, quæ piſorum determi-" nat quantitatem, variantia. Intus latet humor, qui ſicut" aliorum ovorum albumen & vitellus, dum coquitur," indureſcit: ſapore prædita ſunt peregrino & ingrato;" pellicula vel pelliculis extrinſecus circumdantur, quæ," poſtquam in uterum prolapſa ſunt, brevi tempore ex-" tenduntur, & in *amnion chorionque* commutantur." Hunc ſequitur CLmus de *Graaf* in Lib. de Mulier. Org. c. 12. p. 176. ſeq. qui fuſiſſime & accurate totam rem depingit, dignus qui evolvatur. His tandem accedit CL. *Garmannus* Acad. Curioſ. & Collega ſuaviſſimus in doctiſſima Diſſert. *Homo ex ovo* §. 12. &c. item CL. *Jo. Bapt. Denis* in *Conferentiis* ſuis (ut Galli vocant) paſſim. Adde *Sigiſm. Elsholtzii* obſ. 196. Ann. 6. & 7. Eph. Germ. Cur. item obſ. 197. & 198. Sic *Franç. Zypæus* in Fund. Med. P. II. c. 3. art. 6. §. 13. p. 58. ſcribit: Mulieres habent ſemen prolificum, ſi per illud ova intelligas," quorum ipſarum pleni ſunt teſticuli, & quæ ab aura ſe-" minali virili fœcundata & expanſa ex alveolis ſuis ſeu" calicibus, quibus magna parte continentur, erumpunt" in tubas Fallopianas, exinde in cavitatem uteri." Referantur & omnino huc quæ habet CL. *Ettmüller* in Inſtit. Med. in Parte Phyſiol. c. 21. §. 8. Teſtes muliebres eſſe ovarium, & homines naſci ex ovo, peculiari quoque oratione probavit *Paulus Brand*, Med D. cujus programma Hafniæ typis Matthiæ Georgii filii Godiakenii anno 1677. d. 30. Januar. editum in 4. cum approbatione Th. Bartholini. Imo videntur fere jam olim aliqui per nebulas rem animadvertiſſe, quando in teſtibus mulierum

modo glandulas modo veſiculas locarunt, uti *Fallopius* in Obſervatt. anatom p. 421. *Harvejus* Exerc. de Gener. Anim. 65. *Lindenius* in Med. Phyſiol. apud *Mœbium* l. ſup. c. *Riolan*. Enchirid. Anat. lib. 2. c. 37. p. 176. & in Schol. Anat. Part. mul. c. 4. p. 287. *Rolfincius* de part. gener. P. II. c. 2. p. 126. & c. 3. p. 127. *Thom. Bartholin*. Anat. Ref. lib. 1. c. 26. Egregie huc referri poteſt hiſtoria, quam habet *Panarol*. pentecoſt. 2. obſ. 18. p. 84. ubi vidit fœtum mortuum abortu expulſum, cum infinitis parvis globulis, qui piſcium ova referebant. Rationes his reddit verbis: Qua de cauſa id factum ſit, perſcrutari Philoſophorum eſt. „Dicere poſſemus, aut eſſe ſuperfœ„tationis imperfectionem quandam, aut maximam vim „naturæ generativam in humore aliquo pituitoſo in ute„ro redundantem; intenta enim generationi alicujus vi„ventis, tanquam perfectioris quam rei inanimatæ, ma„teriam in globulos efformaverat, ſicut ova piſcium, ge„nerationi idoneam. Nos hæc poſuimus. Dicant perſpi„catiores, quid ſentiant.„ Sed hæc olim fuſius quoque pertractavimus in Diſp. de Sterilit. mulier. anno 1673. & in futurum fuſius, Deo volente.

SATYRA SEXTA.

§. 1.

SAnguis menſtruus *per ſe* 1.) *non malus*, nec *ſolum* 2.) *in mulieribus*, ſed utut *rarius* 3.) *in viris* quoque quibusdam. In illis 4.) *quandoque citius*, 5.) *quandoque tardius*. Imo fuere, *quæ* 6.) *pepererunt*, licet 7.) *nunquam ſint perpeſſæ menſes*.

NOTÆ IN SATYRAM VI.

Per se non malus] Venenatum aut malum, vel ſaltem inutilem voluerunt alii, ut *Plutarchus* L. 3. Sympoſ. cap. 8. *Solinus* polyhiſt. cap. 4. *Alexander* lib. 2. probl.

probl 78. *Columella* lib. 2. rei ruſt, cap. 3. *Georg. Hornius* in arca Moſis pag. 119. & præcipue *Plinius* paſſim, ut lib 19. cap. 10. & lib. 28. cap. 7. maxime vero lib. 7. cap. 15. aliique *Rob. Bellarminus* Scalæ aſcenſ. mentis in Deum Gradu I. cap. 3. pag. 7. ait: Corporis (humani) materia prima quid eſt niſi ſanguis menſtruus? Res adeo fœda, ut refugiant eam oculi cernere & manus contingere, & horreat etiam animus cogitare. Notabilis quondam fuit ἰδιοσυγκρασία HERNISII; nam ſi mulierem aliquam impuram utcunque & undecunque loquentem audiviſſet, confeſtim caput ipſi dolebat, atque hoc utebatur receſſus muliebris & menſtruorum, quibus mulieres polluebantur, argumento. Suidas hac voce fol. 1193. e quo etiam repetit *J. C. Dieterich.* in atreio n. 430. pag. 571. Menſtruatas mulieres ab acceſſu ſuo lædere bombyces, ut moriantur, refert Oleaius lib. 5. Perſian. Reiſe-Beſchr. pag. 580. edit. ſecundæ. Ex Medicis vero eo etiam inclinare videntur *Hippocrates* lib. 1. de morb. mulier. *Galenus* lib. de atra bile, cap 8. *Fernelius* lib. 7. phyſiol. cap. 7. non 17. uti habet *Sam. Hafenreffer.* in Decade Quæſt. Med. 9. pag. (Tubingæ 1650. in 4to.) CARDAN. Comm. in Hippocr. libr. de A. A. & L. T. 8. Lect. 23. COLUMB. lib. 2. de re Anatomica. De dolore hypochondriaco cum ſpicione ſanguinis menſtrui clam exhibiti, vid. *Bened. Silvaticus* Cent. 1. (obſ. 71. De Harengo cum ſanguine menſtruo pro philtro exhibito & inde ſequente morte vid. Eberh. Gœkel. Conſ. Med. LX. pag. 549.) Sed rectius ſentiunt, qui non per ſe venenatum aut malignum ſtatuunt, & ſi quam malitiam induat, fiat iſtud ex accidenti, teſtibus Pareo lib. 23. cap. 23. cap. 50. *Herc. Saxonia* lib. 4. cap. 23. *Petræo* Quæſt. 7. ad diff. harmon. pag. 146. *Caſp. Hofmann.* lib. 1. de generat. cap. 22. *ſinc.* Epit. affect. lib. 3. cap. 22. PIENS. de febrib. in cie cap. 8. pag. 218. CL. *Jo. Dan. Major.* Chirurg. in dub. 16. §. 3. ſeq. Sam. Hafenreffer. l. ſup. cit. Fuſiero *Sennertus* Prax. lib. 4. ſect. 2. cap. 2. qu. 1. & præ-

 cipue

cipue qu. 2. Unde rectiſſime *Joh. Bapt. Donatius* „Comm in lib. Hippocr. de morbis Virgin. pag. 17. ait: „Sanguinem menſtruum purgamentum ſecundum na„turam perutile eſſe, veluti & ſemen, novum non eſt; „venæ enim & arteriæ multo alimento refertæ ſuperva„caneum & præ frigiditate minime concoctum ad uterum exturbant. Video quosdam falſo opinari ſecundæ „concoctionis illud excrementum eſſe, quod menſes ru„briores proveniant. At ii nullo negotio *Galeni* ipſius „verbis ex lib. de fœtuum formatione refutari poſſunt. „*Franc.* item *Zypæus* in Fundam. Med. Part. II. cap. 3. „art. 7. pag. 62. "Falſum (inquit,) quod ſanguis men„ſtruus in vaſis uteri & circa illum poſitis ſtagnet, quia „per totum corpus cum reliquo circulatur, ſaltem in „ſtatu naturali; alias fit venenoſus, ſi in plantam cadit, „eam corrumpit, fœmina ſuo halitu carnes, butyrum &c. „corrumpit ad rancititatem, & ſe oſculantem puſtulis „remunerat. Inde eſt, quod a fide dignis & multorum „experientiis habeo, ſi menſtruata vinum e cella depro„mat, omne, quod in cado ſupereſt vappeſcere aut cor„rumpi, ſicuti ipſe aliquot novi exempla. Rectius igi„tur faciunt, qui vini promicondi partes maribus vel juvenibus committunt. Immo non alius eſt a reliquo ſanguine, ſed adultioribus, quarum actiones ſunt robuſtiores in alimentis elaborandis, nec tamen ob vitam ſedentariam conſumendis certo tempore redundat, ac per arterias uteri effluit.

2. Nec Solum In Mulieribus] *Solum animal menſtruale mulier eſt:* verba ſunt Plinii lib. 7. cap. 15. & ante eum jam olim Democritus apud Solinum Polyhiſt. c. 4. Cur vero hoc ſit, ſcribit *Victor Pallu* Tyronenſis in ſtadio Medico pag. 265. *Jo. de Mey* Comm. Phyſ. in Pentateuch. pag. 57. ait: „Vocantur menſtrua evacuationes ſanguinis, quæ ſingulis menſibus fluunt „ex vulva. Dicuntur hæc ipſa *Muliebria*, quia (ut „nonnulli affirmant) ſolis mulieribus inter omnigenas „fœminas fluunt; aut quia (ut inquit Ariſtoteles) nul-

lis

lis æque atque his. Hujus rei cauſam eſſe volunt," quia nullum animal æque ſanguineum eſt atque homo." Nam & inter ipſas mulieres, quæ maxime ſunt ſangui-" neæ, illis maxime abundant. Quod vero homo ſan-" guine magis abundet, merito evenit, quandoqui-" dem optimam præ cæteris habet temperiem, & ideo" optimo ſucco generando maxime idoneam. Cauſa" itaque talis evacuationis, ſanguinis redundantia eſt." *Jo. Jac. Harderus* Exerc. 5. ad Peyerum pag. 23. Bru-" ta (inquit) ſanguine menſtruo deſtitui norunt omnes," nec ego tam abſurdus ſum, talia qui ſtatuere ſatagam;" donantur nihilominus fermento, quod in præfatis" glandulis latitans ſuccum nutritium pro fœtus alimen-" to per arterias adpellentem, uti *Needhamus* erudite" docet, ſegregat. (Nimirum paulo antea Exerc. 4. pag. 21. ſeq. *J. C. Peyerus* dixerat: Menſtruum ſanguinem bruta non excernunt præter ſimiam & pauca quædam alia.) *Rajam & Simiam* addit *Georg. Hornius* in Ar-a Moſis pag. 119. Sic fœmellas ſimias in Java majore ati menſtrua, eſt apud *Gaſſend.* lib. 5. de vita Peireſcii ag. 169. *Alexand. de Inſula*, Monachus Corbejæ Sa-onicæ in Breviario rerum memorabil. a Chriſt. Franc. aullini edito obſ. 48. (in Ephem. Germ. Cur. Dec. 2. nn. 4. append.) pag. 210. ita: *Picæ avis men-rua.* A. C. 1189. habuimus picam fœminam ſingu-s menſibus in novilunio ad duos vel tres dies per in-riora ſanguinem ſuo more ſat copioſe excernentem, cetera optime ſanam. Cibis initio adſcripſimus, at ab ſa experientia meliora edocti vidimus, quam mirabi-s ſit Deus in omni creatura ſua. Ad h. l. laudatus *aullini* in ſcholio ita: Menſtruam purgationem in E-uabus, Scrofis & Ovibus aliquando notavi-us. Conf. huc omnino CL. Ettmüller. Inſtitt. Med. rte Phiſiol. cap. 21. §. 10. Rationes menſtrui in fœmi-s fluxus ſuppeditant jam laudati *Joh. de Mey*, & CL. *J. Harderus.* Prior Comm. Phyſ. in Pentateuch. g. 57. „Quod ſanguis in fœminis plus etiam quam"

in

„in viris redundet, adſcribunt earum temperiei frigidæ „atque humidæ, cutis denſitati & vitæ otioſæ: Non quod „temperies frigida plus generet ſanguinis quam calida, „ſed quod minus diſſipet; itaque temperies humida ac „frigida (quæ tamen non admodum frigida ſit) habet re„dundantiam, quæ non diſſipetur, ac proinde evacuatio„ne indigent manifeſta. Denſa autem cutis & vita otioſa „tollunt diſſipationem ſuccorum & corpora replent. Poſterior vero Exerc. ad J. C. Peyerum S. pag. 24. ait: „Loquar ex hypotheſi, dum meliora dies ſuggeret, & di„cam glandulas, quæ fœtui liquorem idoneum pro ali„mento ſegregant, eodem in uteri cavernis non exiſten„te, vectigal a fœminis motu inteſtino ope fermenti, „quod continent menſtrua, periodo inſtituta poſtulare „impurius a puro ſeparare, atque fluxus hujus conſueti, „ita genuinam matrem fieri.

3. Rarius in viris quoque] Patiuntur & mares magno valetudinis commodo fluxus menſtruos, ſunt verba magni *Bartholini* Cent. 5. hiſt, 33. ubi ſimul allegat *Andr. Lacunam* P. 7. de method. cur. caruncu. in Lotharingia ac Germania vidiſſe nonnullos, quibus ordinarie menſes effluxerint, lacque in mammillis. Hoc in iisdem locis quoque obſervavit *Aquapend.* lib. 3. chirurg. cap. 13. ceu allegat *Caſp. a Reies* Camp. Elyſ. quæſt. 47. n. 15. qui hoc interdum in viris fieri ſtatuit ipſe. Alium ſimiliter menſes patientem refert *Zacutus Luſit.* lib. 2. Prax. admir. obſ. 102. Idem *Bartholinus* quoque famulo primarii Mercatoris Hafnienſis ſingulis menſibus ordinato fluxu ſanguinem per inferiora expurgatum notat. Exemplum Nobilis Hiſpani quotidie libram ſanguinis 4. abhinc annis per hæmorrhoidales venas excernentis & bene valentis vid. ap. Panarol. Pentec. I. obſ. 46. item aliud &c. lanionis Sedanenſis ipſe quondam communicavi Academiæ Nat. curioſor. Ettmüllerus in Inſtitt. Med. Parte Phyſiol. cap. 21. §. 9. inquit: Licet aliquot proſtent exempla, etiam

etiam viris quibuſdam periodo menſtruali ſanguinem per penem effluxiſſe. Exempla talia vide omnino apud St. *Corn. Stalp. van der Wiel* Cent. I. obſ. 80. ut & in Schol. pag. 344. ſeq. Vix fidem do Mich. Scoto Phyſiogn. c. 10. & *Caſp. a Reies* in Camp. Elyſ. l. c. n. 16. aſſerentibus, Judæos per naturam habere fluxum ſanguinis per virgam ſecundum Lunam quibuſdam guttis, ut mulieres; mecumque facit Voëtius Diſpp. ſelect. P. 2. pag. 90. cum *Abulenſi, Salmerone* atque *Lorino*. Imo endemice eoſdem hæmorrhoidibus affici ſine fundamento ſcribi, ſcripſi Diſp. de hæmorrhoid. not. 36.

4. Quandoque citius] Communiter ſtatuunt Doctores ab anno 14. ad 50. fluere, ſcilicet ordinarie, partim ob defectum ſanguinis & caloris, partim ob viarum arctitudinem & ſiccitatem. *Franc. Zypæus* l. ſup. c. p. 62. *Job. de Mey* in Comm. Phyſ. in Pentateuch. ad loc. 22. p. 56. ait: „Incipiunt fluere mulieribus in initio pubertatis, quatuordecimo, quindecimo, aut usque ad decimum ſeptimum annum, quibuſdam etiam citius aut tardius. Ita quoque deſinunt non omnibus eodem tempore, ſed fere inter quadrageſimum & quinquageſimum annum. *Jo. Bapt. Donatius* Comm. in Lib. Hipp. de Morbis Virgin. pag. 16. inquit: Menſtrua ferri ſolent anno 14. ſed aliquando ſerius aliquando citius deſcendunt pro puellæ temperamento; & p. 17. Erumpunt autem 14. anno potiſſimum menſtrua, cum ubera tument, vox gravior auditur, & venerem cupide ſequuntur, tunc enim aptæ etiam ſunt viro, & nubiles virgines ex Medicorum ſententia. At Ariſtoteles in lib. de opt. Reipublicæ ſtatu aliter ſentire videtur, idque merito. „ Interim quotidie in praxi obſervamus, aliis effluere 16. 17. 18. 19. imo 20. & 21. ann. aliis vero ſiſti (expertus loquor) 39. 40. 42. 44. & ita porro, nimirum pro temperamento regionis, vitæ generis, qvantitatis vel qualitatis ſanguinis &c. diverſa ratione. Specialiter juxta Santorelli verſum.

Luna vetus veteres, juvenes nova luna repurgat.

Speci-

Specialiſſime juxta *G. Hornium* l. all. „Fœminis fluunt
„menſtrua ab anno ætatis 14. ad 21. luna nova ſeu corni-
„culata; anno 21. ad 28. aut 31. luna dimidia ad 35. in ple-
„nilunio, luna plena; vetulis in luna quarta ſeu decre-
„ſcente. Sed nec hæc ſemper. Habemus vero rariora e-
xempla juſto citioris menſtrui; nec ſufficiunt earum,
12 quæ anno ætatis *duodecimo Fabricius Hildan.* Cent.
2. obſ. 60. & *Fernelius* Patholog. lib. 6. c. 16. aut anno
11 *undecimo Fabricius* ibid. & *Sennertus* Praxeos IV. 2.
2. 1. atque *Timæus a Güldenkle* lib. 4. caſ. 13. ſive anno
10 ætatis *decimo*, qualem *Corbejus* Gynæc lib. 1. c. 1. a-
liamque CL. D. *Ledelius* in anno 3. Ephem. Germ. Nat.
Cur. Schol. ad obſ. 151. pluresque *Herc. Saxonia* lib. 4.
c. 23. egoque ipſe olim anno 1678. in Generoſiſſima
virguncula L. I. a W. decem annos nata, quæ primos
menſes patiebatur in plenilunio, ipſa hora, qua Ecli-
9 pſis fiebat, ſed ſine ulla noxa; vel *nono* anno; *Thom.*
Bartholin. Cent. 3. hiſt. 91. Jo. Schmidt Eph. Germ.
8 Nat. Cur. anno 4 & 5. obſ. 23. aut demum *octavo* ætatis
anno, veluti *Savanorola* ac *Tulpius* lib. 3. c. 36. item *Ber-*
nard. Verzascha Cent. 1. obſ. 24. Sic Remii Noel mer-
catoris Francofurtenſis filia 8. annorum menſes pati-
ebatur, ceu retulit mihi amiciſſimus D. D. *Schefferus*.
Alia hoc anno menſtruata in Norvegia recenſetur ab
Henr. a Mönichen Act. Hafn. Vol. 1. n. 78. a. p. 161 Sed
6 & *ſexennem* obſervavit magnus *Jo. Dan. Horſtius* ceu
perſcripſit ad me d. 9. Dec. 1674. aliamque hac ætate
flore albo corruptam obſervavit CL. Dn. *Cammenius*
Anno 3. Eph. Germ. Cur. obſ. 114. Sic puellam herma-
phroditicam ſeptennem ſexto ætatis anno menſes
paſſam diuturnos & vehementes vidit *Kerckring*
5 Spicileg. Anatom. obſ. 12. *Quinquennem* menſtrua-
lem meminit idem Celeb. *J. D. Horſtius* in iisdem ad
me literis. Talem quoque vidit *Hercules Saxon.* lib. 4.
c. 13. cui quinto anno fluxerunt, dein ſingulis menſibus
ordinatim modice tamen. Fœmellam annum quintum
non-

nondum egreſſam menſes patientem vid. apud *Jo. Dolæum*, Eph. Nat. Cur. Germ. anno 6. & 7. obſ. 63.
4 *Quarto* ætatis anno filiam cujuſdam tabellarii menſtruam novit *Tulpius* l. ſup. c. Dn. *Moderii* Doctor aggregatus & Prof. Regius in Collegio Med. Burdegalenſi vidit puellam undecim circiter annos natam Chloroſi inquinatam, atque ex aliorum relatione, ob ſup-
3 preſſum fluxum menſtruum . quem *triennis* jam & deinceps experta erat tam vero ſtatuto ordine, ut nunquam vel copia vel tempore deliquerint &c. apud *Nic. de Blegny* in Zodiac. Med. Gall. 1679. m. Sept. obſ. 5. p. 143. Puellam quindecim annorum, cui a *tertio* ætatis anno ordinarie fluxerunt menſes; refert laudatus D. *Cummenius* Anno 3. Eph. Nat. Cur. obſ. 114. Indicam puellam hoc anno menſtrualem, ſexto vero puerperam habet Mandelslo Epiſt. ad Olearium fol. 11. &
2 Itinerarii lib. 1. fol. 105. Puellam *duorum* circiter annorum Lugduni Batavorum menſes paſſam, ſed poſt tertiam periodum periiſſe, refert *Fr. Deckers* ad Barbette Prax. c. 13. p. 247. Filiolam quandam, quæ *unum* tantum annum vel paullo amplius habebat, optime valentem, ter repetita vice adultarum more (habita ſanguinis infantiſque tenelli corporis ratione) menſes patientem retulit CL. *Theod. Liebergius* Medicus *Cornelio Stalp. van der Wiel* Cent. 1. obſ. 77. p. 336. Quinimo laudatus ſupra Cummenius ibid. aliam allegat, cui
0 menſes *vigeſimo die* a nativitate fluere incipiebant, deinde ſuppreſſi redibant poſt menſem axactum denuo poſt alterum iterum, & ita porro uſque ad *decimum* menſem ætatis, quo variolis interiit. Berolini puellæ *undecim dierum* humor quidam ſanguineus per pudenda effluxit, ex D. *Mart. Weiſſio Sennertus* Praxeos l. cit. De puella *octidua* menſtruata *Louyſe Bourgevis* lic. 2. Obſtetric. obſ. 17. *Corn. Solingius* Medico-Chirurgus anno 1679. vidit filiolam Ultrajectenſem quatuordecim menſes natam, beneque valentem, cui

2 cui *ſecundo* a partu die menſes iique ſatis magna pro
modulo tantilli corporis quentitate lunaribus peri-
odis profluxerint, apud *Corn. Stalp. van der Wiel,*
Cent. I. obſ. 77. in ſcholio pag. 338. Et, quod fidem
fere excedere videtur, *recens nata* menſes effudit,
exempla notantur a Celeb. D. D. *Jonſtono* Thauma-
togr. claſſ. 10. cap. 5. art. 2. ex *Joh. Theod. Schen-
ckio* lib. 4 obſervatt. fol. 695. *Alberto M.* Comm. ad
lib. 2. phyſic. Ariſtot. Kerckring. obſ. 87. ac *Bourgeoiſ.*
l. c. ſed hæc rariſſima.

5. QUANDOQUE TARDIUS] Et heic rara varie-
59 tas! Ad *LIX. annos*, ubi peſte obiit, durare vidit
CL. *Simon Schultz* Anno 3. Ephem. Nat. Cur. Germ.
60 obſ. 151. Ad SEXAGINTA annos *Aegineta* lib. 3.
cap. 60. *Fernelius* Pathologiæ *Lib.* 6. cap. 16. *Fabri-
cius Hildan.* Cent. 2 obſ. 61. ac Bartholin. Cent. 3.
hiſt. 90. *Jul. Cæſ. Baricellus* in Hortulo geniali pag.
349. ſeq. ait: „Quam fallax ſit tum *Ariſtotelis* tum
„aliorum judicium, quod in mulieribus circa 40*mum*
„annum ſeu 50*mum* menſtrua deficiant, quotidiana
„demonſtrat experientia. Mulierem hic cognovi
„Victoriam nomine, eamque honeſtam & bene mori-
„geratam; huic in anno 45. menſtrua ceſſarunt, & fau-
„ſta valetudine vixit, cum autem *ſexageſimum* fere
„annum attingeret, ecce illi menſes rubri bonique
„coloris rediere, uberaque, quæ prius flaccida erant,
„more virginum turgidula facta ſunt, lactisque tanta
„copia impleta, ut impulſu ferretur, quare ut pueru-
„lum filiæ ſuæ lactaret a me admonita eſt. Alteram
„cognovi, quæ usque ad annum *ſexageſimum quin-*
65 *tum* ſemper menſtrua paſſa & hodie vivit &
„menſtrua ſingulis menſibus fluentia habet.„ Ve-
„rum bonus hicce Vir pruritu carpendi non
debebat ſtatim Ariſtoteli aliisque viris doctis
dicam ſcribere, quod nemini quoque factum
Divo Coo circa aliquot aphoriſmos a quibus quan-
doque rara exceptio invenitur; cum hi doctiſſimi ſe-
nes

nes reſpexerint ad id,quod fere ſemper & μάλιϛα
ſit. Imo ipſe *Baricellus*, poſtquam ſaltem duo illa
exempla adduxerat, in fine fatetur: *Hæc autem raro*
contingunt! Ad *ſeptuaginta annos* Solenander S. 5. 70
Conſ.41. *Sim.Schultz* l.all. ex Dæn.*Daniels Fabritius*
*Hild.L.*4. c.63. Imo Panarola Pentec. 1. obſ. 6. me-
minit ſeptuagenariam, quæcum ab adoleſcentias
nunquam menſtrua paſſa fuiſſet, incidit in fe-
brem cum maximis ventris infimi doloribus, donec
large effluxo ſanguine per vomitum ſanata fue-
rit, verum ſingulis menſibus usque ad prædi-
ctam ætatem ſemper hoc modo menſes excre-
vit. Idem Pentec. 1. obſ. 22. meminit puellæ inte-
gro ſeptennio a tempore erumpentium menſtruo-
rum, (quorum nulla ſiebat evacuatio) poſt cibum
uotidie cibi & chyli, qui in ſanguinem converti de-
uerat, portionem per vomitum ejicientis, donec 7.
apſis annis tandem erumpentibus menſtruorum fa-
cibus vomitum amiſerit, priſtinam acquirens valetu-
nis benignitatem. Item pentecoſte 4. obſ 12. ſiſtit
minam quolibet menſe non ſanguinem, ſed quam
irimos vermes per vulvam expellentem, & obſ.
. 13. menſes ex papillis mammarum mulieris ali-
andiu ita fortiter erumpentes, ut ſanguinis fon-
i interdum repræſentaret, quæ tamen dein per
eriora more ſolito proceſſerunt. Sed hæc obiter.
ıeroſiſſima Domina *de Landas*, nata de *Hammer-*
z, optimi Mareſchalli Elect. Palat. vidua ad 70. an-
ı usque & ultra ordinarie menſium fluxum paſſa
it ipſa æque ac agnati ejus alii mihimet confeſ-
ere. Ad *ſeptuageſimum ſecundum* annum in 72
la Wittebergenſi d. $\frac{8.}{18.}$ Sept. 1648. Cl. *Segerus*
Thom. Bartholin. Cent. 2. Ep. 86. Anno ætatis
III. notavit Magnus *Greg. Horſtius* apud *Fabric.* 75
an. l. all. Anno *LXXVI. Solenander* S. 5. Conſ. 76
B. Timæus lib. 4. caſ. 14. Anno *LXXVII.* 77

Th.

78 Th. *Bartholin.* Cent. 6. hiſt. 34. Anno *LXXVIII.*
inColonienſi ſanguinea robuſta, morbis parum obnoxia, ſed ſterili *Fabricius Hildan.* Cent. 2. obſ. 61.
80 *Octogenariam* a duobus circiter annis menſtruas purgationes patientem εὐτάκτως cum ſanitatis commodo & εὐφορίᾳ *Puerarius* ap. *Thom. Barthol.* perſcribit Cent. 4. Epiſt. 88. pag. 488. Duas alias XXC. anno menſtruatas allegat *Louyſe Boargeois* L. 2. obſtetr. obſ. 18. In matertera mea usque ad annum
89 XXCIX. me obſervaſſe poſui in Diſp. de Hæmor-
101 rhoid. not. 21. ac demum anno CI. cum εὐφορίᾳ ſolenander S. 5. Conſ. 43. ex quo etiam Mœbius in Phyſiol. cap. 20. Pariter moniali cuidam ab anno C.
103 ad CIII. fluxerunt: *Hercules Saxon.* lib. 4. cap. 23. Imo (ſed riſum teneatis) ſtatuam ſalis, in quam uxor Lothi converſa, adhuc menſtrua pati, ſcripſerunt *Tertullian.* Carm. de Sodoma apud *Athan. Kircher.* Mund. ſubterr. lib. 6. ſect. 1. c. 4. fol. 302. conf. omnino *Thom. Bartholin.* de morbis Biblic. c. 3. p. 7. ſeq. (Idem etiam allegat *G. Fabricius* in opere Chriſt. poet.) atq; *Irenæus* lib. 4. c. 11. apud *Jo. Saubertum* Diſp. de ſtatua ſalis c. 2. § 19. Helmſtad. 1668. Sed ſapere fabulam Rabbinicam ſtatuit *Cæſo Grammius* Diſp. de Metamorph. uxoris Lothi qu. 2. & cum *Riveto Baumannus* Diſp. de ſtatua ſalis, Vitemberg. 1666. §. 7.

6. Quæ Pepererunt] Hoc vulgo a multis Medicis & mulieribus negatur. *Plinius* H. N. lib. 7. c. 15. ait: „Quibusdam ſæpius menſe; ſicut aliquibus nunquam. „Sed tales *non gignunt*, quoniam hæc eſt generando „homini materia, ſemine e maribus coaguli modo „hoc in ſeſe glomerante, quod deinde tempore ipſo „animatur corporaturque.„ Hinc quoque *Jo. de Mey* in Comm. phyſ. ad pentateuch. pag. 56. ait: „Concipiunt, cum incipiunt ſanguine redundare; deſi„nunt, cum ob ſenium incipiunt laborare ſanguinis „penuria; ut ergo, antequam fluere incipiunt, concipe-

cipere non poſſunt, quod materiæ copiam non habe-"
„ant: ita neque poſtquam ceſſaverunt, quod jam careant. Verum poſſe hoc fieri, ſtatuit *Jacob de Forbivio* ſuper prima primi teſte *Grainerio* Tr. de ægritud. matric. cap. 8. Rationem ex Ariſtotel. lib. 7. Hiſt. Anim. cap. 2. allegat *Herc. Saxon.* lib. 4. cap. 26. quod in iis tantum ſanguinis confluat ad uterum, quantum in illis relinquitur, quæ ex conſuetudine purgantur." Conſentiunt Pareus lib. 22. cap. 49. *Corbej.* Gynæc. lib. 2. cap. 2. pag. 177. ſeq. *Sennertus* ac *Mœbius* ll. cc.

7. NUNQUAM SINT PERPESSÆ MENSES] Exempla ex variis collegit *J. T. Schenckius* lib. 4. obſ. 1. de conceptione, ac *Corbej.* l. all. item *Piens*, de Febribus in ſpecie c. 8. p. 218. ſeq. Alia habent quoque *Melch. Sebizius* Spec. Pract. Parte V. ſect. 2. cap. 1. *Panarola* Pentec. 1. obſ. 15. *Rhodius* Cent. 3 obſ. 54. *Bartholin.* Cent. 4. hiſtor. 37. *Bonaciolus* cap. 2. Ennead. mul. *Hildanus* lib. 5. cap. 41. cui rationes reddit *Steph. le Duchat.* ap. eund. pag. 268. *Rondeletius* apud *Joh. Aſſuerum* Diſp. de Calculo cap. 4. § 4. narrat, ex abſceſſu mulieris Montisbani calculum prodiiſſe, eamque poſt varios dolores fuiſſe tabidam, hancque menſtrua nunquam paſſam fuiſſe, & tamen duodecies peperiſſe. Exemplum quoque habet *Jo. Dolæus* Ephem. Germ. Nat. Cur. ann. 6. & 7. & *Joh. Sophron. Kozack*, Tract. de hæmorrhag. lib. 1. cap. 8. pag. 235. ut & *Jo. N. Binninger* Cent. 2. obſ. 55. qui hujus ſuæ obſervationis quoque rationem reddere conatur. Excell. Dn. D. *Jo. Georg. Sommer* Conſil. & Archiater Schwarzburgicus communicavit mihi MSCtum de Informatione obſtetricum propediem edendum, ubi cap. 2. de imprægnationis ſignis ita ſcribit: Viertens wird dieſes Zeichen der ausbleibenden Reinigung noch ungewiſſer, ſowohl durch einige non auctoribus notirte alte, als auch zwey mir bekante neue Exempel, da gemeine Weibs-Perſonen obgedachte Rei-

nigung gar niemahls gehabt, und doch geſunde Söhne und Töchter gebohren haben; ja es iſt auch ſo wohl in als nach allen ihren Geburten von ihnen kein Blut gekommen, wobey ſie doch geſund blieben, und bald nach der Geburt, ungleich andern Weibern, wieder arbeiten können, auch ihre Kinder glücklich geſäuget und groß gezogen haben. De impragnatione nullis præviis menſtruis vid. *Joſ. Lanzoni* Dec. 3 ann. 1. Eph. Germ. Nat. Cur. obſ. 23. pag. 47. ut & notabile exemplum Dn. *D. Phil. Fraundorfferi* Dec. 3. ann. 7. & 8. Ephem. dict. obſ 19. pag. 38. item Dn. D. *Petr. Rommelii* ibid. Obſ. 41. pag. 65. ubi plures ὁμοψήφης auctores allegat! *Platerus* refert, puellas & fœminas Braſilienſes ſine hoc fluxu optime valere. Idem de Grœnlandicis ex Oleario in Itin. Perſ. Mœbius l. ſup. cit. Et quid opus multis? *Sanguis menſtruus neque ad conceptionem*, neque ad fœtus formationem *conſervationemve neceſſarius eſt.* In hoc mihi conſentit doctiſſimus *Franc. Zypæus* Prof. Lovan. CL. in Fundam. Med. Phyſ. Anatom. Part. 2. cap. 3. art. 7. pag. 60. ſeqq. „Quando ſtatuit, eſſe ſanguinem ſingulis „præter propter menſibus in corpore redundantem, per „uteri arterias in ejus vagina excretum, neutiquam ibi „ſtagnantem, ſed cum reliquo ſanguine perpetuo circu„culatum per totum corpus. Tandem addit: Hic ſan„guis ſecundinas vel fœtum non nutrit, nec ad fœtus ge„nerationem concurrit ut materia. Imo, ut idem pag. „ſeq. 62. pergit: Interdum & gravidæ menſes patiuntur, „quia fluunt ex vagina; nam ſi ex fundo exſtillarent, „putreſcerent, fœtum & alimentum ejus inficerent, ac „abortum facerent; & pag. 63. Gravidis rarius fluit „ſanguis, quia iis non redundat, partim quia in uteri in„crementum impenditur, partim quia pars magna chy„li ad fœtum vadit.„ Ipſe ego novi quondam in urbe Heidelbergenſi duas ſorores, novi & alias gravidas ac

lacten-

lactentes menſes patientes. Conf. omnino *Nathaniel Sprye* Med. D. in tract. de fluxu menſtruo Patavii 1685. in 12*mo*, ubi ad recentiorum placita rem quidem proponit, ſed ſtylo longe miſerrimo.

SATYRA SEPTIMA.

§. I.

Homines vixiſſe ſine 1) *hepate*, 2) *liene*, 3) *renibus*, 4) *veſica urinaria*, 5) *pene*, 6) *utero*, 7) *podice*, 8) *lingua*, 9) *ſtomacho*, 10) *felle*, 11) *inteſtinis*, 12) *pancreate*, 13) *omento*, 14) *pericardio*, 15) *diaphragmate*, non tam mirabile videtur, ac quosdam vixiſſe *ſine 16*) *pulmonibus*; immo *ſine 17*) *cerebro*, *ſine 18*) *capite*, aut *ſine 19*) *corde*.

NOTÆ IN SATYRAM VII.

1. Sine hepate] Τῶν δ᾽ ἄλλων ὐδὲν ἐςι σπλάγχνων ἀναγκαῖον τοῖς ζώοις, τὸ δ᾽ ἧπαρ μόνον, ait Ariſtoteles lib. 4. P. A. c. 2. in fine, h. e. *Cæterum viſcerum nullum neceſſarium eſt animalibus, niſi jecur.* Quod ...de durum eſt! Et lib. 2. Hiſt. Anim. cap. 15. inquit: ἡ ἧπαρ ἅπαντ᾽ ἔχει, ὅσαπερ αἷμα, id eſt: *hepar omnibus eſt, in quibus ſanguis.* Idem lib. 4. de generat... ...im. c. 4. ſtatuit: Nullum notatum eſſe animal, quod je... ...e caruerit. Veſtigia ejus premit *Cæl. Rhodiginus* lib. Lect. antiqu. c. 16. illudque fere repetit c. ſeq. Sed ...d reſpondebunt ad hæc *Laurembergii* Exerc. Anat. 1. 7. *hominem* (inquientis) *naſci, vivere, ad plenam æ...m progredi compertum eſt ſine jecore.* Audiamus fa...am hiſtoriam: Sine hepate & liene vixit *Matthias* ...*lius*, Auguſta Vindelicor. mercator Antverpienſis, " ...ydrope obiit d. 11. Sept. 1564. & d. 12. Sept. anato- " ...jus facta eſt a *Lamberto Toletano* Medico per *Tho-* "

„*mam Comaum* Chirurgum & tonſorem Antverpienſem:
„Verum ſubſtantia omnium inteſtinorum carnoſa prorſus erat, & multo ſolidior, quam ipſa muſculorum caro, ut ſoliditate cordis carni fere reſponderet, & vena cava ex ipſis inteſtinis originem ſumebat, eo fere modo, quo vena porta in ipſis inteſtinis ſolet implantari. Hiſtoriam hanc communicatam habuit a D. *Tob. Cneulino* & *Joach. Camerario I. Schenckius* lib. 3. obſ. 7. item *Bauchinus* de Hermaphrod. lib 1. c. 8. p. 86. & in Annot. ad tr. *Franc. Rouſſeti* de partu Cæſareo ceu ex eo quoque refert *Ant. Molinettus* lib. 6. Diſſert. Anat. Pathol. c. 5. p. 293. tandemque *Mœbius* Inſtitt. Med p. 78. & Fundam. Phyſiol. p. 318. Veruntamen his omnibus obviam procedit *Marc. Malpighius*, Vir ſummus, cujus verba in Lib. de Structura viſcerum c. 8. hæc ſunt: „Ortelii ſectio, quæ multorum torſit ingenia, pluribusque impoſuit, ſi ad trutinam eſſet revocanda, vel ſaltem levibus conjecturis daretur locus, utique pateret, non defuiſſe jecur, & hoc in opportuniori forte ſitu locatum extitiſſe, ut ſecreta bilis in inteſtinum derivaretur: in hoc enim inteſtina carnoſa obſervata fuere, ita fortaſſe dicta ab obſervatore ob ſubſtantiæ modum conſimilem carni, & rubrum calorem, cum etiam ſolidiora & compactiora muſculorum carne deprehenſa ſint; oblongæ itaque glandulæ circa inteſtina accubantis rudem nobis exhibet ſpeciem, nec vaſorum inde enata propago conjecturam deſtruit, cava enim vena a carnoſis hujusmodi inteſtinis emergebat. „ Nullum hepar adfuiſſe habet quoque *Jo. van Horne* de Ductu Chylifero p. D. 2 Anno 1601. *P. Paw*, ut ipſe Obſ. Anat. 29. teſtatur, hydropicam diſſecuit, in qua jecoris, lienis, renum (dictu mirum, veriſſimum tamen) ne veſtigia quidem. Sic *Veſalius* lib. 5. de Fabr. corp. hum. ait: Viri cujusdam ſubſtantiam hepatis omnino fuiſſe deperditam, adeo, ut lien cogeretur ejus ſuſtinere vires. Imo hepatis loco maſſam carneam 36. libras pendentem obſervavit *Zacutus Luſit.* lib. 2. Prax. admir. c 38. *Matth. de Gradi* ad lib. 9. Rhaſ. P. I. c. 7. ſcri-

7. ſcribit: ſe vidiſſe in ſcholari Alemanno poſt ulcus hepatis multam quantitatem carnoſitatis hepatis fuiſſe excretam, citante Mœbio, Fundam. Phyſiol. c. 14. p. 347. & nihilominus curatum fuiſſe ægrum. Quid ergo ſtatuamus? Cum *Franc de le Boe Sylvio* Diſp. Med. 6. §. 5. *Secundum naturam nunquam in corpore humano deſideratum viſcus* dicimus.

2. LIENE] Lienem omnibus ſanguineis animantibus communem eſſe, teſtatur *Galenus* lib. 6. Admin. Anat. c. 10. allegante & conſentiente *Deuſingio* Exerc. de Sanguificat. §. 58. Imo *duplicem* lienem notarunt *Caſp. Bauchin*, Inſtitt. Anatom. p. 68. & Dom. Panarolus Pent. 1. obſ. 2. p. 3. qui idem Ariſtoteli viſum fuiſſe narrat, ex ejus lib. 4. de Generat. Animal. c. 4. *Tribus* ſplenibus cadaver fœmineum luxuriaſſe, ſeque ſpectatoribus monſtraſſe ante luſtrum quaſi, ſcribit *Chriſt. Lange* in Progr. Anat. d. 22. Oct. 1652. Lipſ. edito. *Car. Drelincourtius* Fil. Diſp. Inaug. de Lienoſis θ. 1. n. 2. ait: Numerum quod attinet, lien unicus eſt e naturæ præſcripto; nihiloſecius *duplex* obſervatus eſt ab *Ariſtotele, Cœlio Rhodig. Gu. Rondeletio, Com. Gemma, B. Cabrol. Dom. de Marchettis, Ant. Bourdonio* & ab Excell. Dn. *Hardero*, nec non ab Ephem. Germ. obſervatoribus ſeduliſſimis & accuratiſſimis. *Cæcilius* vero *Folius* Venetiis *duos, tres*, imo *quatuor* vidit. *Fallopius* pariter *tres* lienes enumerat, unum juſtæ magnitudinis, alterum dimidio minorem, tertium denique ovi columbini mole. Qui vero id fiat, legere eſt apud *Lev. Lemnium & G. Hofmann. G. C. Schelhammerus* amiciſſimus Exerc. Med. 10. §. 12. ait: Lien *duplex* bis terve a Dn. *Marchettis* & *Cabrolio* obſervatus, *triplex* a *Fallopio*, Plegny obſ. Ann. 3. 1 & 3. & *Verheyen* lib 2. c. 14. *Ariſtoteles* tamen ſtrictior videtur, quando lib. 2. Hiſt. Anim. c. 15. ſcribit: Σπλῆνα δὲ τὰ πλεῖστα ἔχει ὅσαπερ καὶ αἷμα· Τὰ δὲ πολλά τῶν μὴ ζωοτοκούντων, ἀλλ' ὠοτοκούντων μικρὸν ἔχει τὸν σπλῆνα οὕτως, ὥστε λανθάνειν ὀλίγου τὴν αἴσθησιν,

ἔν τε ἴοις ὄρνισι, τοῖς πλείστοις οἷον ἐν περιστεραῖς, καὶ ἰκτῖνῳ καὶ ἱέρακι καὶ γλαυκὶ, id eſt: *Lien magna ex parte omnibus, quibus ſanguis: ſed magnæ parti eorum, quæ non animal ſed ova pariunt, lien usque adeo exiguus eſt, ut propemodum ſenſum effugiat: quod magna in parte avium experimur v.g. in columbis, milvis, accipitribus, noctuis.* In pennatis non inveniri lienem ſcribit *Highmorus* Exerc. de Affect. hypochondr. c. 4. p. 174. Quæ quoque ſanguinis proprie expertia ſunt, liene per naturam carent, ait ex *Ariſtotel.* lib. 3. P. A. cap. 7. Mœbius Fund. Phyſiol. cap. 14. p. 335. & *Deuſingius* l. ſup. c. ſ. 59. LIENEM plane vilipendebant olim *Eraſiſtratus*, *Democritus* & *Rufus Ephesius*, quando fruſtra factum volebant, uti invenimus apud Galen. lib. 4. U. P. cap. 15. & Comm. 3. in Hipp. lib. de Aliment. ita allegantibus *H. Barbato* de ſangu. & ſero p. 5. ac *Deuſingio* l. all. Pariter eundem contemnit *Paracelſ.*, lib. 2 de nat. hum. cap. 4. & 6. Dantur quidem animalia, quibus per naturam deeſt. *Deuſingius* l. c. ex *Ariſtot.* lib. 3. P. A. cap. 7. nimirum volatilibus, quoniam pennarum vis recrementum abſumat melancholicum, teſte *Cæl Rhodigino* lib. 4. Lect. antiqu. cap. 18. quaſi vero! Ita *Thom. Bartholinus* Anat. Ref. lib 1. c. 16. ait: „Carent ſine noxa liene, quæ veſi-„cam non habent, ut Chamæleon & alia multa. Inſecta „vero ſplene carent; quam ob rem falſum illud: Habet „& muſca ſplenem.„ Verum ſuper his nondum microſcopia conſului. De Chamæleonte vid. Panarol. in Anat. Chamæleont. Obſervatt. p. 398. *Car. Drelincurtius* Diſſ. ſup. cit. de Lienoſis θ. 1. n. 2 inquit: „Liene nullo Philoſo-„phus cadaver narrat &c. Cui ſuffragantur *Hollerius*, *Bau-„hinus*, *Laurentius*, *Henr. ab Heer*, & *Kerckringius*. „Tales itaque homines comparandi veniunt vel cum „volatilium quibusdam, vel cum inſectis, quæ liene ca-„rent, etſi vulgo de ipſis jactetur: Ἔχει δὲ καὶ ἡ μυῖα „τὸν σπλῆνα. Imo nihil inter homines iſtos atque inter quadrupedem intereſt; *Democritus* enim, *Ariſtoteles*,

teles, Plinius, Solinus, Albertus M. Geſnerus, & *Aldro*"
vandus unanimes atteſtantur, lienis exſortem eſſe Cha-"
mæleonta. Id ipſum vero teſtatius apud me reliquit *Pa-*"
narolus, animalculi profector, nec non Regia Pariſi-"
enſis Societas, quæ diſſecti Chamæleontis nitidiſſi-"
mam icona lienis neſciam Rev. ad parentem transmi„
ſit. „ Verum, ubi eſſe debuit, non raro lien defuit. Ab-
eſſe poſſe, docent *Zacutus* lib. 2. Hiſt. Med. p. 63. & lib.
3. Prax. adm. obſ. 137. ac præcipue CL. *Kerckring.* obſ. 11.
Tale animal viſum fuiſſe, ipſe ſcribit *Ariſtotel.* lib 4. de
Generat. Animal. cap. 4. ac *Laurentius* Anatom. lib. 6.
qv. 25. & *Becker* de Cultricor. p. 83 liene quædam deſti-
tuta allegant. *G. C. Schelhammer* Exerc. Med. 10. §. 15.
it: „Quin & natura ipſa defeciſſe & vel poſt nativitatem
criiſſe, vel a principio defuiſſe legitur lien, cit. Eph."
Nat. Cur. Ann. 13. obſ. 199. Idem vero *Ariſtoteli, Holle-*"
rio, Laurentio, Schenckio, Kerckringio obſervatum,"
ideoque itidem longe certiſſimum eſt; & §. ſeq. 16. ad-"
dit: In aliis perexiguus viſus eſt: Pollicem æquantem"
Almuth lib. 13. in fœmina ſaniſſima, *Riolanus* Anthro-"
pog. lib. 2. c. 16. in Thuano vix unciam pendentem,"
unguis latitudinem vix æquantem in Luxemburgica"
Principe repertum *Couringius* teſtes ſunt. Ex quibus o-"
mnibus vel hoc unum colligas, non tantam eſſe viſce-"
rum neceſſitatem, ut ſine illis animal non vivat. Adeo-"
que ejus uſum eſſe talem, qui a vitalium aut principum"
viſcerum numero eum exemtum velit. Neque tamen"
eum prorſus inutilem dixeris, quod ex philoſophis *De-*"
mocrito, ex Medicis *Eraſiſtrato*, itemque Ruffo Epheſi-"
no viſum fuiſſe literarum monumenta loquuntur. Præ-"
quam enim quod tantum viſcus a ſapientiſſimo cor-"
poris auctore fruſtra conditum piaculum eſt credere, &"
pancreas nunquam legatur defuiſſe, exſcindi interim-"
que ſuperſtite animali recentibus experimentis con-"
ſtat, quod tamen utiliſſimum & glandulam ſalivalem"
similiorum eſſe certum eſt. „ Conf. huc de Ortelio"
Nota I. De Muliere Pariſienſi *Holler.* num. 5. quem

G 5 citat

citat quoque Sennertus Prax. lib. 3. P. 3. cap. 2. pag 473. & *Jo. G. Schenck* in Litho-geneſ. cap. 1. pag. 1. De fœmina hydropica, in qua anno 1601. diſſecta ne veſtigium quidem lienis vidit, vid. *Petr. Paw* Obſ. 29. „Prope „Cortynam in Creta apparentem ſplenem pecora non „habent: quod amplius Medicorum ſcrutantes ſcholæ „in illis enaſci herbam locis denique compertum prodi„dere; qua veſcentia pecora lienes imminuerent: unde „& lienoſis curandis medicamen excogitatum, quod ex „re *Aſplenon* Cretenſes dicunt; „ verba ſunt *Cæl. Rhodigini* lib. 4. cap. 18. forte ex *Vitruvio* de Architect. lib. 1. cap. 4. ceu allegat *Rolfinc.* M. M. ſpec. Comm. lib. 9. ſect. 3. cap. 1. pag. 783. *Plinius* lib. 24. cap. 9. ait: „Arbitran„tur quidam hanc (myricen) eſſe tamaricem: ſed ad lie„nem præcipua eſt, ſi ſuccus ejus expreſſus in vino biba„tur, adeoque mirabilem ejus Antipathiam contra ſo„lum hoc viſcerum faciunt, ut affirment, ſi ex ea, alveis „factis bibant ſues, *ſine liene* inveniri; & ideo homini „quoque ſplenetico cibum potumque dant in vaſis ex ea „factis. „ Conf. & inferius Not. 19. notanda ad defectum cordis ex *Ant. Everhardo Ettmüllerus* in Colleg. ad Schrœderi Pharmacop. ſub tit. Scolopendrium verum, ait: „ Decoctum Ceterach in aqua ferrariorum, in qua ſæ„pe ferrum candens fuit extinctum multum laudatur ad „tumorem & inflationem ſplenis, adeo, ut dicatur a Dio„ſcoride, quod abſumat lienem, vel potius imminuat: „Unde canes ferrariorum, qui bibunt ſæpius talem a„quam, dicuntur carere ſplene. vid. Major. in Apolog. „in Chirurgiam infuſoriam. In quibusdam fer„tur ſplenis parenchyma adeo abſumtum repertum „eſſe, ut ſola cutis remanſerit, inquit *Rouſſet* de partu Cæſar. Sect. 4. cap. 5. In infante acephalo Zittavienſi nullus erat lien, Dn. D. *Jæniſius* Ann. 3. Acad. Germ. Nat. Cur. Obſ 277. plura, qui volet, evolvat. Celeb. *Joh. Dan. Horſt.* Manuduct. pag. 96. præſertim B. Dn. D. *Bauſch*, heu olim Acad. Cur. Germ. Præſidem primum in Procœm. Traumatol. pag. 37. ac CL. *Tilling* Anat. Li-

en.

en. ſect. 1. cap. 10. pag. 205. item *Henr. ab Heer* Obſ. Med. 25. pag. 289. Eundem autem exſcindi poſſe nega-runt quidam, ducti vel copioſis ſanguineis aliisque vaſis, vel viſceris magnitudine, connexione aut uſu, uti *Cel-ſus* lib. 5. cap. 26. *Cæl. Aurelian.* lib. 3. Chronic. paſſ. cap. 4 quem citat quoque *Sennertus* Prax. lib. 3. P. 4. cap. 7. p. 494. eique adſtipulatur *Veſalius, Vid. Vidius* de Curat. morb. lib. 10. cap. 10. *Bauchinus* Theatr. Anat. cap. 43. *Lev. Lemnius* lib. 2. de Complex. cap. ult. *Knobloch* In-ſtitt. Anat. Diſp. 6. qu. 2. pag. 205. *Lauremberg.* Exercit. Anat. 7. *Zacchias* Quæſt. Med. Legal. lib. 8. T. 1. qu. 12. n. 14. *Melch. Sebizius* de Alim. Fac. lib. 3. cap. 5. pag. 725. *Conringius* lib. de motu & generat. ſangu. cap. 6. *Thom. Bartholinus* Cent. 4. hiſt. 57. & Anat. Ref. lib. 1. cap. 16. (qui tamen cecinit palinodiam) *Highmorus* Diſp. Anat. lib. 1. P. 3. cap. 3. *Jo. Conr. Dieterich* Diſp. ſolemn. 20. §. 18. *Timæus a Güldenklee* Reſponſ. Med. 5. pag. 108. ſeq. *Joh. van Horne* Microcoſm. §. 42. & prolixe Dn. D. *Tilingius* l. c. ſect. 3. c. 6. p. 424. ſeq. 429. 31. ſeq. 437. Ad *affirmantium* tamen caſtra ſe recipiunt *Plinius* H. N. lib. 11. cap. 37. *Aretæus, Haly Abbas* & *ertinus* lib. 18. c. 1. apud *Knobloch. Rouſſet* de partu Cæſar. lib. 5. cap. 5. (ſed refutatur a Conring. l. c. quod non ſua ſed aliena fide) Chronicon Turcarum apud *Thom. Bartholin.* l. cit. (qui etiam de *Fioravanti* hiſto-ria, ubi lienem ſcirrhoſum muliebris libras 32. penden-tem abſcidit, fuſius agit) *Zacutus* lib. 2. Hiſt. Med. pag. 63. *Paracelſus* quoque in Prælect. Chirurg. cap. 7. von Schußwunden fol. 464. ubi ita: Si eſſet vulnus in dem Miltz, debet exſcidi, quia poſſumus ſine illo vivere, ſi tam magnum vulnus, & non debet inungi balſamo, wieder zuſammen binden, & dari potus factus in limone. Et hodie omnes fere ducti experientia Anglo-rum, de quibus *Bogdanus* apud *Thom. Bartholin.* Cent. Ep. 77. pag. 648. Hi enim ſine noxa brutis animanti-bus, canibus, felibus, ſuibus exemerunt, uti modos quo-que apponit *Bartholin.* Cent. 4. hiſt. 51. item *Deuſingius*

Exerc.

Exerc. de ſanguific. §. 79. ſeq. Conf. *Wharton* Adenogr. cap. 4. pag. 13. & Jo. Bapt. Denis dans ſes Conferences p. 182. ſeq. ubi itidem modum docet exſecandi, ut & pag. 242. ſeq. Canem talem D. Scarbourghi vidit *Eraſm. Bartholinus.* „Hisce diebus (ſcribit *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 50. pag. 208.) in præſentia Sereniſſimi Regis „noſtri binis canibus experiundi gratia lien fuit exſectus „optimo ſucceſſu. uterque enim canis poſt vulnus cura-„tum convaluit & bene ſehabuit.„ Pariter in Belgio variis in canibus, ſalva ipſorum vita, ſucceſſit, ceu inde ſcribebatur ad CL. Du. D. *Jo. Dan. Major* Anat. I. Kilon. cap. 2. §. 21. Lugduni canem pinguem, cui lien exſectus, vidit *Jac. Holſte* (utut vix credere videatur) apud *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Ep. 72. pag. 299. Quater (ait idem *Bartholin.* ib. Epiſt. 64. pag. 258.) expedita manu præ-„ſente Auguſtiſſimo Rege noſtro aliisque ſpectantibus li-„enem ex canibus majoribus minoribus extractum digi-„tis exſcidit Regius Chirurgus Philippus, vidimusque „vivos & ſuperſtites præter unum majorem ſanosque & „agiles nec quidquam inde damni paſſos, ſed ad curſum „expeditos. Quod forte etiam innuit ibid. Epiſt. 96. pag. 415. Idem Cent. 4. Epiſt. 14. pag. 55. ait: Se in canibus expertum eſſe. Fuſe de hoc agit quoque CL. *Jo. Dan. Major* Chirurg. infuſor. Dub. 6. §. 11. ſeq. & *Hertodt* in Tartaromaſtige P. II. cap. 1. pag. 165. *Guil. Charleton* lienem ante ſex annos jam cani exſecuit adhuc valido & Bathoniæ belle viventi, niſi quod ex intervallo in maciem quandam tenuetur & ſubito iterum pingueſcat, ait *Ol. Borrichius* apud *Th. Bartholin.* Cent. 4. Ep. 92. pag. 537. Sexies in canibus feliciter patravit *Barbette* lib. 4. Prax. cap. 10. Cani lienem exſcidit *Regn. de Graaf* de ſucco pancreat. cap. 2. pag. 289. in quo duobus menſibus poſt exſtirpationem notabilem ſucci pancreatici quantitatem collegit. Idem ibid. ait: Se ſemel canem habuiſſe, qui poſt ſimilem lienis exſtirpationem peperit adhuc duos vel tres catellos. Sic *Tobias Petermann* in Coroll. 5. ad Diſp. de Gononhæa Lipſ. 1690. ait: Ob lienem exſectum animal non

nonſterileſcit. Imo CL. *Ortlobius* Differt. 16. §. 13. pag. 128. de uſu lienis ait: Venerem, juxta *Helmontium*, non excitat, quia exciſo liene canes ſalaciores ſunt. Conf. & de hac lienis exiſione *Andr. Laurentii* Anat. lib. 6. qu. 25. *Kerckring*. Obſ. Anat. 11. *Lambeccari*, Medicus Romanus edidit librum Italicum ubi docet, diverſa animalia vixiſſe ſine notabili incommodo poſt exſtirpationem non ſolum lienis, ſed etiam unius e renibus & particulæ inteſtinorum, ceu ex Biblioth. Anatom. *le Cleric. & Manget* refert *Baelius* Nouvell. de la Republ. des lettres Tom. 3. pag. 797. ſeq. Quin jure hodie ejusmodi obſervationes tanquam raras ridet in Frid. Ruyſchio Obſervatt. pag. 85. *Godefridus Bidloo* n Vindiciis contra eund. pag. 50. his verbis: Pag. 85. obſervatione Ruyſchiana dignum lege & mirifice miri-icum facinus: Exſecuit nempe canis ſplenem & ani-al manſit ſuperſtes! G. C. *Schelhammer* Exerc. Med. . §. 13 & 14. ait: Exſectum fuiſſe legitur ſæpius non" agno animalis incommodo, quod cum ſucceſſu Ana" omicum exercitatiſſimum *Drelincurtium* meum quo-" e facere memini. Adde Ephem. Nat. Cur. ann. 4." 5. obſ. 164. & 165. Sed in homine etiam in Anglia ten-" um ſine noxa, id vero ita ut eo orbatus annum ſuper-" vens hilarem & bene valentem ſe exhiberet. Vid." rum Ephem. noſtras ann. 4. obſ. 165. & alterum ex-" plum luculentiſſimum anno 13. obſ. 195. Unde ſi-" n invenit *Hioruvantæ* Medici ſiculi conatus, qui im-" ne lienem ſcirrhoſum duarum librar. exſecuit fœmi-" referente Bartholino Cent. 4. hiſt. 51. omnino le-" do, quoniam & aliorum teſtimonia exhibet, ita" es nullam amplius dubitationem admittat." Ad-t aliud novum Ephem. noſtræ anno 1. obſ. 29. Sed rſum tandem hæc? Dicat aliquis. In brutis nimi- concedi poſſe, non idem in homine. Nolo quid em um aliis allegare hepar maximum, ſed nullum lie- ex Salmuth. Cent. 1. obſ. 21. nam inſcriptio ibi fal-extus vero dicit illius puerperæ lienem tam par-

vum

vum fuiſſe, ut pollicem majorem vix æquaret. Communis quoque fabula eſt, lienem curſoribus exſcindi. In Talmud. Sanhedr. fol. 21. 2. dum locus 1. Reg. 1. 5. explicatur, additur: omnes (nempe illi 50. viri, qui currebant ante Adoniam) privati ſplene erant & abſciſſas plantas pedum habebant. Hoc eſt, ut alibi explicatur: abſcindebant carnem plantarum pedum usque ad oſſa, ut poſſent currere ſuper ſentes & ſpinas. Per medicamenta autem abſcindebant carnem, & quia ſplen hominem aggravat, & hunc auferebant; apud *Joh. Quiſtorp.* Annott. Biblic. ad d. l. Lepidam rem narravit mihi in arce Hafnienſi d. 12. Octobr. 1695, amiciſſimus Collega *Henr. a Moinichen*: Primo is in Acad. patria Hafn. munus proſectoris cum laude per biennium apud Thom. Bartholinum ſuſtinuerat, idem quoque proſecutus eſt laudabiliter in Italia Patavii apud *Anton. Molinettum* per quinquennium. Enchireſibus ergo anatomicis aliisque artis dotibus probe inſtructus domum reverſus eſt. Potentiſſimus vero Monarcha Arctous, Fridericus M. uti omnium optimarum artium, ita & Anatomiæ fautor erat longe clementiſſimus. Juſſit ergo, ut ſe præſente CL. *Moinichenius* aliquot canibus lienem exſcinderet, quod & feliciſſime præſtitit ſuperſtitibus caniculis. Quo facto antiqua fabula recruduit, lienem ſcil. abſciſſum facere ut animal velocius curreret; quare & in homine idem forte præſtari opinati ſunt. Cum ergo antea magnus competitorum eſſet numerus, qui volebant Regum optimo a pedibus eſſe, (Lacquayen) falſa dein opinione & metu perculſi ne lienis ſui jacturam facerent, ſtudioſe ab illo officio abſtinuerunt. Sed ad certiora properemus: Vivente ſe ſæpius ſucceſſiſſe dixit *Adrian. Zuccarellus*, Celotomus atque Ocularius ex Palo urbe Neapolitana, apud *Fiarovant.* lib. 2. cap. 8. Theſ. vitæ hum. Alii vulnerato tonſor propendentem lienem per ignorantiam abſcidit, reconvaleſcente ægro, ex *Ballonio* lib. 2. Ephemer. pag. 251. *Thom. Bartholin.* Cent. 4. hiſt. 51. Neapoli alium lienem exemit

Fiora-

Fioravant lib. 2. cap. 53. Et lienis reſectionem in homine proponit *Timoth. Clarke* Ephem. Nat. Cur. an. 4. obſ. 164. & 165. Tota denique lis componi poteſt verbis Celeb. Th. *Bartholini* Anat. ref. lib. 1. cap. 16. "Non deficere poteſt lien naturaliter, ſiquidem natura non" abundat in ſuperfluis, nec deficit in neceſſariis. Præter" naturam vero vel deficere poteſt vel eximi arte tam in" brutis, quam (ut ut difficilius & non niſi neceſſitate ma-" jore urgente) in hominibus. "Confer tamen prohi-" bentem hoc J. D. Majorem l. ſup. cit. nempe Chirurg. Infuſor. Dub. 6. §. 12.

3. Renibus] Renes per accidens ſolum eſſe neceſſarios cum *Ariſtotele* P. A. lib. 3. cap. 7. ſtatuit *Deuſingius* Exerc. de ſanguificat. §. 92. addit tamen, non æque poſſe exſcindi ac lienem. Eosdem nullius eſſe uſus opinabatur *Eraſiſtratus*, ſed inepte, vid. *Galeni* Fac. Nat. lib. 2. cap. 4. quam opinionem quoque *Aſclepiades* ejusque ſectatores ſunt amplexi, ut colligere licet ex lib. 1. Fac. Nat. cap. 13. Ceterum *Ariſtoteles* Hiſt. Anim. lib. 2. cap. 16. ait: Animalia, quæ ova pariunt, aves, piſcesque non habere renes; quamvis de avibus ego dubitem. Volatilia enim renibus non deſtitui, teſtatur *Jo. de Muralto* Clav. Med. Exerc. 8. pag. 376. Idem de Gen. Anim. lib. 4. altero vacans rene animal viſum refert. Conf. omnino B. *Bauſchius* in Proœm. Traumatolog. pag. 40. & B. *Mœbius* Fund. Phyſ. pag. 413. De exſtirpatione renis unius ex *Zambeccario* vid. ſup. ſub Nota 2. Unum renem ſaltim in puella exiſtentem egregie deſcribit *Joh. van Meekren* Obſervatt. Chirurg. cap. 37. pag. 234. De rene unico conf. quoque *Cabrol.* obſ. 14. *Panarol.* Pentec. 1. obſ. 3. *Rhodii* Mantiſſ. Anatom. obſ. 82. *Cæcilius Folius* apud *Bartholin-* Cent. 1. Epiſt. 62. *Solenander* ſect. 5. conſ. 16. *Blaſius* obſ. Med. 4. Part. 4. *Petr. Ruſſe* in Zodiaco Gall. ann. 2. m. Jun. obſ. 1. In muliere hydropica renum (dictu mirum, verum tamen, ut loquitur Autor) ne veſtigium quidem invenit *Petr. Paw* obſ. 29. conf. ejusd. obſ. 31. In fœmina Viennenſi

renes

renes putrefactos vidit Mich. Textor Medicus; habet quoque *Schenck.* in Lithogen. p. 69. B. quoque P. i. *Sachs*, heu olim noſter! Ann. 1. Ephem. Germ. Cur. obſ. 27. habet exemplum nobilis fœminæ Sileſiacæ, cujus ambo renes obriguerunt in alabaſtrinam duritiem & ſoliditatem Tamen, ut verum fatear, non memini me legiſſe, ambos aliquando defuiſſe; adeo forte neceſſarii ſunt in uſu, quem an plene ac plane ſciamus, hæreo. *Jo. Jac. Waldſchmid.* caſu 43. pag. 123. quærit: An renum calculus exſcindi poſſit? Quod affirmat, addendo: „Videmus enim ſtupendos effectus in canibus, qui„bus renes ſine vitæ diſcrimine exſcinduntur. Puto tamen abſtinendum. Conf. & inf. nota 19. ex *Ant. Everhardo* notanda.

4. Vesica urinaria] Virum hac deſtitutum obervavit *Jo. Nic. Binninger.* Cent. 2. obſ. 34. Aliud exemplum refert *Frid. Ruyſchius* apud *Henr. von Roonhuyſen* lib. 1. obſervat. Chirurg. 16. in hermaphrodito quodam, qui in externis pudendis mulierem præ ſe ferebat, marem vero magis referebat barba & vox gravior; poſt apertionem in hypogaſtrio prope inguina inveniebantur ſtatim ſub cute duo teſtes viriles, quorum alter ſanus & probe conformatus, alter ſcirrhoſus, cum paraſtatis ejaculantibus vaſis, veſiculis ſeminalibus &c. Renes vero præter conſuetudinem altius erant ſiti, magnis amplisque ureteribus præditi, per quos urina non ad veſicam (*nulla enim aderat*) ſed ad umbilicum tendebat, ubi utrinque per foraminula effluebat. Addit idem, ſe aliud quoque obſervaſſe exemplum, ubi veſica defuit urinaria, ureteres vero ad umbilicum abierunt. *Jo. Rhodius* in Mantiſſa Anat. obſ. 52. pag. 29. ait: *Aldrighetto de Aldrighettis* Celebri Profeſſore Medico præſente *Petrus de Marchettis* in cadavere nobilis Patavini nullam deprehendit veſicam; ſed ejus loco natura cavernulas quasdam ſeu alveolos conſtituerat. Conf. & inf. Not. 19. locum ex *Ant. Everhardo*.

4. Pe-

5. Pene] Virgæ vulnus fere lethale eſt, ait *P. Barbette* Chirurg lib. 4. cap. 2. p. 387. Interim Penem (cujus apud Gentiles venerationem ex *Tertulliano* atque *Diodoro Siculo* lib. 1. cap. 88. tangit *Rupertus* Diſſert. ad Valerium Max pag. 26. Conf. *Riolan.* fil lib. 2. Anthropogr. cap. 30. *Rolfinc.* de part. genit. P. 1. *Cœl. Rhodigin.* lib. 4. Lect. antiqu. cap. 6. & *Jo. Th. Schenckius* Diſp. de part. genit. maſc. pag. 30.) *vel nunquam adfuiſſe*, interim tamen homines vixiſſe, conſtat hiſtoria hominis in Latio oberrantis *Annæ* nomine, qui & ano & [p]ene caruit; feces certo poſt cibi aſſumtionem tempore [t]ornu in fauces indito revomuit, & aqua dein os eluit, [u]rinam vero per ſpongiam fungoſam ſub umbilico excrevit, de quo *Th. Bartholin.* Cent 1. hiſt. 65. & Anat. [r]ef. lib. 1. cap. 24. *Hildanus* Cent. 3. obſ. 87. *Zwinger* [T]heatr. vitæ hum. Vol. 2. lib. 4. pag. 358. Alium inſtar [ca]ſtrati, qui neque vulvam, neque priapum, neque teſti[cu]los habuit, ſed per minimum foramen minxit, vidit [H]aly *Rhodabam* Comm. ad lib. 3. *Galeni* de art. med. 77. apud *Jo. Schenck* lib. 4. obſ. 2. Infantem ſine [m]entula, ſed cum ſcroto & teſticulis natum ad eundem [tra]nſcripſit *Tob. Cneulinus. Vel alio modo amiſſum* homi[ni]s vita non privaſſe legimus. Ita Præfectus cuidam na[vi] Belgicæ apud Hollandos in bello Anglicano hoc ſecu[l]o per exploſi tormentarii globi vim teſtes ac penem o[mn]ino perdidit. CL. *Nic. Hoboken.* in Epiſt. pag. 160. [...]ſtadii quondam (tale & in puero vix ſemeſtri factum [...] vitæ periculo, *Greg. Horſtius* in Epiſt. ad Hildan. [Cen]t. 3. obſ. 47. citante *Mœbio* in Fund. Phyſ. pag. 520 [Con]f. Hildan. Cent. 5. obſ. 47.) in Xenodochio miniſter [men]dicans quidam alebatur ſumtibus publicis, cui ſub [pu]eritia ad parietem mingenti ſcrofa cum porcellis per [pl]ateas deambulans genitalia avulſerat, *Jo. Th. Schenck* [lo]c. Anat. cit. pag 50. *Vel etiam abſciſſum.* Conf. o[m]nino plura huc facientia apud *Corn. Stalp. van der* [Wiel] Cent. 1. obſ. 84. pag. 357. ſeq. & ibi notas quoque. [...]s cancroſi amputatio in Ruſtico prolixe deſcribitur

H a *Fried.*

a *Fried. Ruyſchio* Obſ. Med. 30. pag. 38. qui videatur. *Jo. Conr. Peyerus* Exerc. 27. ad Jo. Jac. Harder. pag. 147. ſeq. Pariſiis m. Mart. 1679. hæc ſcribit: „Haud ita „pridem in ædibus CL. *Petri Bourdelotii* virum luſtravi„mus teſtibus & pene truncatum, quæ illi in itinere apri„canti petulantia militum abſtulerat, ita ut genitalium „loco foramen duntaxat ſuperſit, qua urina excernitur. „Quamvis autem & veſiculæ ſeminariæ & proſtratæ ſal„væ ſint atque ſuperſtites, pruritus tamen omnis exu„lat vel ad libidinem propenſio, cui antea probitatum „erat ſæpius. Adeo falſa Venus in teſtibus & verpa uni„ce reſidet, ut iis amiſſis pereat ſalacitas.„ Totius penis cum ſcroto & teſtibus amputationem non lethalem habent D. *Salom. Reiſelius* M. N. C. Dec. II. Ann. 4. obſ. 7. pag. 10. ſeq. *Eman. Kœnig* in Schol. ad l. c. obſ. 71. pag. 161. *D. Jo. Helwig* obſ. 131. & ad eum Excell. D. *Lucas Schrœckius* pag. 356. ſeq. apud auctores Novor. Liter. 1700. m. Sept. pag. 283. Sic juveni Jenæ ab ancilla penem abſciſſum, ſcribit ſup. cit. Schenckius Exerc. Anat. pag. 54. Iuvenis mercator Hafnienſis cum ſana quadam equidem rem habuit, ſed ſuperveniente febre ardente, penis intumuit cum gangræna. Curatus fuit a Chirurgo impoſito Ægyptiaco & inflammatione refrigerantibus ſedata. Tandem pars poſt partem ſponte ſua decidit, donec ad ſanam colis partem perventum, quæ vix unius digiti articuli longitudine ſuperfuit, per quam prompte minxit. *Thom. Bartholin.* Cent. 3. hiſt. 27. Penis ab ulcere conſumtus apud *Plater.* lib. 2. obſ. & lib. 3. apud *Bartholin.* Cent. 1. hiſt. 65. De Sartore Delphenſi, cui totus penis emplaſtro adhærens avellebatur, vide, ſi placet. Diſp. meam de Lupanaribus §. 19. ex *Foreſto.* *M. Aur. Severinus* lib. 2. Pyrotech. P. I. cap. 90. teſtatur: Multos ſe ſervaſſe ferro utens & igne, quibus ad usque pubem aſſidua putredine perdebatur penis. Baſileæ anno 1659 d 10. Nov. Chirurgus Schwartz Tubicini annorum 70 penem cancroſum & corruptum feliciter præſente CL. *Platero* circa radicem detruncavit, breviqne

vique tempore ægrum reſtituit, uti ex *Segero* ad *Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 9. pag. 46. ipſe refert *Bartholin.* Cent. 6. Hiſt. 96. Ex *Petri Guenellon* Chirurgi dexterrimi communicatione *Jo. Bapt. a Lamzwerde* in App. Obſervatt. n 50. pag. 262. hanc refert hiſtoriam: „Joannes Laurentii navicularis in platea, quæ a floribus“ denominationem habet, carcinoma in pene tolerans,“ doloris tandem & fruſtraneorum remediorum per-“ tæſus me d. 12. Jan. 1656. vocat: Facto diligenti exami-“ ne, ferro ſalutem quæſivimus, maxima penis portione,“ præſentibus magiſtris Jſaaco Rasboom & Mich. kloeck-“ huy en, exſecta; vulnus jam conſolidatum nec urinandi“ neceſeminandi ullam fecit remoram; & diffracta haſta“ ipſam auſus eſt aggredi Helenam.“ Modum etiam, quo arte poſſit penis fieri & ſubſtitui, docet idem *Lamzwerde* Append. Inſtrum. Chirurg. Tab. 8. pag. 22. Monachum, qui ob zelum caſtitatis colem ſibi pubetenus prorſus abſciderat, curavit *Beniven.* de Abd. cap. 68. ex eoque refert etiam *Sennertus* Prax. lib. 3. P. 9. ſect. 2 cap. 5. pag. 957. Aureliæ quidam maniacus in profundum puteum ſe dedit præcipitem, & genitalia abſcidit, extractus tamen & non mortuus eſt. *Rouſſet* de partu Cæſareo ſect. 4. cap. 6. Alii prope Lauſannam penis in ipſo abdomine exſcindebatur, qui convaluit, & ad multos ſupervixit annos, teſte *Fabric. Hild.* Cent. 3. obſ. 87. pag. 494. Alium veretri conoſi amputatione ſervatum vidit *Zacutus Luſit.* lib. 2. Prax. admir. obſ. 112. Ulmenſi civi anno 1635. penis ſphacelo corruptus artificioſe & feliciter reſecabatur a *Jo. Sculteto* Annam. Chir. P. 2 obſ. 65. qui allegat ſimile, ubi Balthaſar Ordin. in noſodochio ad D. Franciſci Patavii ſeniculo penem lue venerea corruptum amputavit, ulcusque convenienter conſolidavit. *Nic. de Blegny* in Zodiaco Gall. Med. anno 1679. m. Febr. obſ. 6. pag. 49. refert, miniſtrum Chirurgi in Angliam abiturientem in Gallia ſub arbore conſopitum à quatuor latronibus invaſum pecunia ſpoliatum, ac tandem virilia ipſi ab iisdem fuiſſe omnino abſciſſa, nempe

H 2 penem

penem cum ſcroto vaſisque teſticulorum" ſuſpenſoribus præciſe novacula ablata, adeo ut ne minima partium genitalium, quæ extra eminent, portio ſuperſtes fuerit; ipſeque deinceps nullum appetitum venereum ſenſit vel in imaginatione. *Gottfr. Schulze* in Chronic. P. IV. pag. 42. ad A. C. 304. ait: Galerius der 39. Römiſche Kaiſer war ein Küh-Hirte, und ein greuliсher Verfolger der Chriſten, darumb ſtraffte ihn Gott, daß ihm ſ. h. das maunliche Glied abfaulen muſte, worüber er ſich aus ungedult ſelbſt den Tod anthat. Ita Turcæ hodie non ſolos teſtes, ut olim, ſed penem quoque Eunuchis ſuis abſcindunt. *Scaliger* Exerc. 104. n. 8. *Rouſſet* lib. 6. cap. 6. *Cardanus* Comm. in Hippocr. lib de *A.* A. & lib. 62. t. 19. *Busbequius* Epiſt 3. conf. *Sennert.* Prax. lib 3. P. 9. ſect. 2. cap. 3. pag. 957. Conf. omnino CL. *Bauſch.* Proem. Traumatol. pag 40. *Fabric. Hild.* Cent. 3. obſ. 87. *Zwinger* Theatr. V. Hum. Vol. 2. lib 4. fol. 358. Memoratu dignum eſt (ait *Regn. de Graaf* Tr. de viror. organ. gener. pag. 43.) „quod narrat *Linſchotus* in Itinerario „Caffres Æthiopiæ populos ad oram maritimam, quæ a„pud Caput bonæ ſpei porrigitur, invicem variis bellis „occupari: Victores victis cæſis & captis pudenda re„ſcindere, quæ reſiccata Regi reliquorum *procerorum* „(procerum) præſentia offerunt hisce moribus: Pu„denda in os aſſumunt ſingulatim, atque ad Regis pedes „ea exſpuunt: Rex collecta ac ſublata in regium munus „victori reſtituit, quæ victor filo connexa pro monili „ſponſæ ſeu uxori ſuæ de collo ſuſpendit: Sponſa hoc „habitu incedens in tantum attollitur, ut ſe vel totius „mundi Reginam aut aureo vellere inſignem credat. „ Conf. Zeilleri manuale lib 1. pag. 412. Obiter huc referam ridiculum & ſtupendum illud, quando (neſcio an ſatis vere: Uſus enim penis eſt ad coitum, qui a viro recte fieri nequit abſque erectione pudendorum, & hanc conſequente ſeminis excretione, ait *Th. Bartholin.*

Ana-

Anat. Ref. lib. 1. cap. 24. pag. 151.) aſſeritur, tales nihilominus generaſſe. De quodam Principe Germaniæ ſcribit *Nancelius* Anal. Microc. lib. 7. & ex *Jonſton.* Thaumatogr. claſſ. 10. cap. 5. art. 3. qui bombardæ ictu eviratus argenteum ſibi curavit fabricari penem & felici ſucceſſu liberis operam navavit, ait *Caſp. a Reies* qu. 41. §. 24. & ex hoc CL. *Ammannus* in paræneſi doctiſſima pag. 403. Ita *Sylvius* Comm. de Menſ. mul. apud *Schenck* lib. 4. de pene & præputio ex *Savanarolæ* auctoritate refert, quosdam membro quaſi penitus abſciſſo generaſſe, idque eveniſſe tum ob validam reſidui penis ejaculationem, tum maxime ob validiſſimam uteri attractionem. Quod etiam acceptum videtur *Fortun. Fidel.* lib. 3. de Relat. med. cap. 2. & *Riolan.* de Herm. cap. 12. Nonnulla exempla ad hoc affert *P. Zacchias* lib. 3. Tit. 1. quæſt. med. leg. 8. n. 4. qui infra num. 18. valde (nec immerito) limitat. Hoc tamen non negandum, periculoſam eſſe ejus abſciſſionem. *Foreſt.* lib. 25. in ſchol. ad obſ. 3. In alio mercatore Dano, lue venerea infecto, abſcindebatur quidem penis dexter, nihilominus, quia malignitas ad inguina ſerpſit, moriebatur. *Th. Bartholin.* Cent. 6. hiſt. 96. Amputato pene propter infectionem a ſcorto ex multis paucos curatos refert *Andr. Petr. Peruſinus* in Hypomn. apud *Schenck.* fol. 526. additque alium cauda inde plus quam dimidia mulctatum. Ita extinguebatur paucos ante annos miles, cui in hac vicinia ab ancilla virgine, ob vim ruri inferendam, penis ſecula auferebatur; ſed dubio procul ob largam ſanguinis vitalis e vaſis libidine æſtuantibus effuſionem, inquit Mœbius Fund. phyſ. cap. 19. pag. 250. Conf. ſup. ex Barbette notata in principio Notæ hujus.

6. UTERO] De utero equidem ſcribit *Dav. Herlicius* in Tract. de Curatt. gravidar. puerperar. & infantum cap. 1. pag. 2. Iſt unter den fürnehmſten Gliedern eins das menſchliche Geſchlecht zu erhalten. Interim ſine utero vixiſſe fœminas, vide exempla apud *Mœbium* Fundam. phyſiol. cap. 20. pag. 580. Conf. Satyram noſtram 2dam §. 1. & in nott.

7. Podice] Supra jam nota 5. in princ. vidimus hominem, Annæ nomine, & ano & pene carentem. Puella ſine podice vivens legitur apud *Fabric, Hild*, citante *Greg. Horſtio* Tom. II. pag. 512 b. Conf. *Ariſtoteles* lib. 4. de Gener. Animal. cap. 4. De vacca Pirinthi apud Mercurial. lib. 1. de Excrementis cap. 6. pag. 231. Sine ano naſcebatur d. 2. Aug. 1671. monſtrum Pariſienſe, ſiquidem inteſtinum rectum erat plenum meconio, illud vero, ubi anus debebat eſſe, inſerebatur in veſicam, quæ alias erat pleniſſima, ceu diſſecuit Dn. *Portal* Chirurgus Pariſ. qui de hoc caſu diſſertationem edidit, referente Jo. Bapt. Denis dans ſes Conferences pag. 131. Pertinent huc exempla hominum, quibus anus clauſus imperforatusque repertus eſt. *Paul. Aegineta* lib 6. cap. 81. ex eoque *Jo. Schenckius* lib. 3. Obſervatt. fol. 419. ait: Pueris recens natis anus ex natura aliquando imperforatus reperitur, eo quod membrana eſt obſtructa; quandoquidem etiam perfectis ſæpe propter ulcus non bene curatum concretio in ano contingit. Sic *Benivenius* cap. 30. de Abdit. ita: Cuidam puero recens nato caro quædam in ano altius increverat, adeo, ut inteſtini exitus percipi nullo modo poſſet; quo factum ut paucis diebus finierit vitam. Puerulum, cui foris quidem podex apparebat, ſed abſque ad inteſtinum rectum via, erat enim in extremitate clauſum, diſſecuit d. 9. Dec. 1602. *Salzmannus*. vid. ejus Obſervatt. Anatom. pag. 21. *Borellus* Obſervatt. rarior. Cent. 1. n. 77. ait: Tirefort ſenior Chirurgus caſtrenſis puerum curavit imperforato podice natum, idque ſcalpello & ruptione membranæ craſſæ, qua obtegebatur. Idem ib. alius ſimilis exempli meminit, additque, ſe vocatum ad videndum puerum villæ de Gouriade anno 1648. qui podice imperforato natus erat, ſed cum tarde foraminis illius defectus animadverſus fuiſſet, ante operationem mortuus eſt. *Sennert*. teſte eod. *Borello* l. c. talem vidit clauſuram in puero, qui 17. diebus vixit ano licet clauſo, fecem autem cum urina reddidit. Idem ib. adhuc alterius meminit pueri, ſua æ-

tate

tate ſuperſtitis, cujus imperforati membranam ſcalpello aperuit Tobias de Rocairols Chirurgus caſtrenſis. Duo alia exemqla refert *Julius Obſequens* apud *Jo. Schenck.* Obſervatt. lib. 3. fol. 419. item *Cardanus* de Variet. rer. lib. 8. cap. 43. *Argenterius* lib. 2. de Cauſ. morb. cap. 10. Citatus modo Schenckius eod. loc. ait: Puellam vidimus clauſo ani meatu natam, quæ octavo quoque die excrementa ex naturalibus dejiciebat, teſte Beniven. de Abdit. cap. 86. Talis puellæ etiam meminit *Mercurial.* lib. 1. de morb. puer. cap. 9. Modum curandi hujus affectus vid. ap. *Job van Meeckeren* Obſervatt. Chirurg. c. 22. pag. 160. ſeq. *Jo. Schenckium* l. c. qui citat quoque *Aeginetam* lib. 6. cap. 81. *Albucaſim* Chirurg. lib. 2. cap. 79. *Hali Abbas* Pract. lib. 9. cap. 63. *Nic. Florent.* ſerm. 7. tr. 2 cap. 37. *Wierus* lib. Obſ. Med. ſub fin. & *Beniven.* l. c. Alia exempla allegant *Cæl. Rhodigin.* lib. 4. Ant. Lect. cap. 9. *Albertus M.* & *Sueſſanus* ap. Mercurial. l. c. qui legi meretur. Aliud ſuppeditat Salzmann. d. 9. Mart. 1614. Obſ. Anat. pag. 62. *M Schizius* Coroll. 5. ad Diſp. de Conſtip. alvi Argent. 1664. pag. 23.

8. Lingua] Partem quidem ejus innoxie abſciſſam commemorat *D. G. H. Velſchius* Cent. Epiſagm. obſ. 25. *Paul Zacchias* lib. 2. tit. 3. qu. med. legal. 8. n. 3. ac *Th. Bartholin.* Cent. 2. hiſt. 22. Quod etiam multis hinc inde exemplis blaſphemorum, aliove modo atrociore reorum, quibus lingua pœnæ loco abſcinditur, poteſt probari, uti quoque adnotavit Eruditiſſ. *J. Langius* olim noſter lib. 1. Epiſt. 4. Sed totam defuiſſe varie & prolixe exemplis probant *Zwinger* Theatr. Vit. hum. fol. 349. B. *Greg. Horſtius* Cent. Probl. fol. 355. *Camerarius* Syll. Cent. Mem. 6. n. 38 *Zacutus* lib. 1. hiſt. 71. *Th. Bartholin.* l. a. maxime CL. D. *Bauſchius* in Prooem. Thraumatol. pag. 52. CL. *Sachſius* Schol. ad obſ. 35. Anni 1. Eph. Germ. Nat. Cur. pag. 119. ſeq. Iam olim aliquis linguam ſibi mordicus abſcidit convulſione, ac dein reconvaluit, ceu refert *Galenus* de Morb. diff. cap. 8. (Ita Blamontii 1666. in uxoris meæ ſorore Maria Urſula nata

Chemnitia convulſionibus correpta, linguam dimidia ſui parte inciſam, Dei ope reſtitui. De variis exemplis eorum, qui linguam ſibi morſu amputarunt, lege *Ægid. Menagii* Hiſt. mulier. philoſoph. pag. 56. ſeq. Martina exſecta lingua relegata eſt, comite filio abſciſſis naribus deturpato. *Jo. de Buſſieres* in Floſc. Hiſt. areol. 12. pag. 249. *Franc. Ignatius Thirmair* in Dedicat. *Thomæ Mermanni* Conſultatt. ac Reſponſ. Medicar. refert: Hilbrando Thirmairio atavo ſuo innocenter ab hæreticis linguam, quoad prendi potuit, truncatam ita tamen recreviſſe, ut Hilbrandus iſte non ſine miraculi opinione iterum loqueretur. De alio muto, ob abſciſſam a Piratis Turcicis linguam, poſt triennium ex fulgure perterrito iterum loquente, lege omnino Tulpium lib. 1. obſ. cap. 41. pag. 74. ſeq. Notabilis eſt hiſtoria de puero Gallo Petro Durando, 8. vel 9. annor. cui in variolis per gangrænam tota lingua excidit; nihilominus loquebatur, guſtabat, exſpuebat, aſſumta in ore colligebat atque deglutiebat, quam gallice conſcripſit & reddit Salmurii 1630. *Jac. Roland de Belebad* Chirurgus ibid. titulo: Agloſſoſtomographia. In latinum vertit CL. *Car. Raygerus* & adnexuit Anno 3. Eph. Germ. Nat. Cur. pag. 559. Ille cap. 4. linguam ſemel amiſſam regenerari poſſe negat; hic vero in notis affirmat. Priori (pace CL. *Raygeri*) magis accederem. De eadem hiſtoria *Carol. Drelincourtius* Tract. de variolis §. 19. ita graphice: „Hinc nuperum octennem ſeptica variolarum labe elinguem, ſed „loquentem ſtupuit Academia Salmurienſis, ſtupuit & „univerſus terrarum orbis, ſtupebunt & ſeri nepotes. Et „enim de miraculo ne conticeſceret ætas ulla, Academiæ Salmurienſi ſui ſtuporis memoriam propagare licitum eſt. Projecto quippe titulo ſeſquipedali τῆς ἀ„γλωσσοςομαλολαλεπαιδογραφίας hiſtoriam univerſam illam de puero octenni ſine lingua ore loquen„tis ab oblivione hominum atque ſilentio vindicavit. Inſuper de quibusdam ſibi ipſis linguas præmordentibus & verſus tortores exſpuentibus, lege omnino *Balth.*

Boni-

Bonifac. Hiſt. ludicr. lib. 22. Denique avulſis linguis ſanctos aliquot ſupernaturaliter locutos allegat ex pluribus *Keies* Quæſt. 35. n. 12. & *Rayger* l. all. in nott. ad cap. 6. pag. 588. *Æneas Gazæus* in Dial. de animar immortal. & corpor. reſurrect. teſtatur, ſe vidiſſe confeſſores quosdam, qui abſciſſis linguis optime tamen & articulate locuti fuerint; apud *G. M. Kœnig.* in Biblioth. fol. 12. b. *Sigebertus Gemblacenſis* Monachus ſcribit: Anno 3. imperii Juſtiniani in Africa Epiſcopis quibus-" dam orthodoxis a Vandalis linguæ radicitus ſunt exci-" ſæ, qui tamen nihilominus, Deo mirabiliter præſenti-" am ac favorem erga conſtantes veritatis affectatores" declarante, clare & diſerte loqui potuerunt. Unum ve-" ro ex his ſuperbientem hac gratia rurſum privatum" hoc beneficio eſſe affirmat" apud *Jo. Wolff.* Lectt. mirabil. Centen. 12. fol. 325.

9. Stomacho] Inſignem & notatu dignam hiſtoriam Pragæ anno 1676. factam refert CL. *Sturmius* in Calend. curioſo, in practica ad menſ. Mart. Habetur eadem ex relatione *Franc. Lœwenwald* Med. D. in Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec. 2. anno 3. obſ. 44. pag. 124. cui adjecta pag. 126. Epicriſis *Joh. Jac. Wencesl. Dobrizenſicus* Prof. P. Pragenſis.

10. Felle] Magnæ heic lites de optimo nec non (certo reſpectu) peſſimo liquore! Quædam animalia plane eo careant, teſte Deuſingio Inſtitt. Anat. cap. 4. pag. 77, uti *equus* Ariſtotel. lib. 4. P. A. cap. 2. & Hiſt. Animal. lib. 2. cap. 15. *Sim. Paulli* in Anat. Equi regii non invenit, uti teſtatur pecul. tract. anno 1672. & iterum 1674. edito. Adde *Thom. Bartholin.* Vol. 3. Act. Hafn. obſ. 31. & Vol. 1. n. 11. pag. 37. *Frid. Ruyſchius* obſ. 31. pag. 41. ait: *Equi, aſini & multa* alia animalia, non gaudent veſicula fellea, poro bilario illis ſufficiente: Plinius tamen H. N. lib. 11. cap. 37. ait: *Sunt, qui equo non quidem in jecore eſſe ſed in alvo putent.* Imo Blaſius in Anatome equi obſervavit, falſum eſſe, quod vulgo refertur illum veſicula fellis carere, quippe invenit ad pu-

gni magnitudinem, ſed in ipſa hepatis ſubſtantia inſculptam, unde forſan fruſtra ab aliis quæſita eſt. Cl. *Caſp. Bartholinus* Thomæ fil. in Act. Hafn. Vol. 3. obſ 31. pag. 63. Conf. *Sim. Paulli* Bericht von einem Königlichen anatomirten Leib-Pferde, & præcipue *H. Conring.* de Sangu. Generat. & motu naturali cap, 16. toto, pag 124. ſeq. item *mulus* & *aſinus*. *Ariſtot.* & *Plin.* ll. cc. Sic *Petr, Joh. Faber* in Patholog. cap 43. §. 7. pag 406. ait: „Eſt enim fel omnibus animalibus datum, exceptis aſi„nis, inde etiam tarditas eorum ac ſtupor, quod ſanguis „iſtorum ac membra ſpiritu felleo non ferveant, qui te„nuitatem ac ſubtilitatem in ſanguine & membris produ„cit.„ quem tamen recte refutat *Chriſt. Langius* in animadverſſ. ad h. l. in Pathologia Animata pag 414. *Cervus*, Ariſtoteles ibid. cui conſentit *Joh. Dan. Horſt.* in manuduct. ad Medic. pag. 104. qui ad quotidianam experientiam provocat. *Jonſtonus* autem Thraumatogr. Claſſe 7. Cap. 10. pag. 303. non in jecore, ſed aut inteſtinis aut cauda locat; forte ex Plinio l. cit. *Ariſtot.* Hiſt. Animal. lib. 2. cap. 15. ſolum in Achaicis cognomine cervis fel contineri tradit &c. & paulo poſt inquit: Sed cervus felle, ut dictum eſt, vacat, quanquam ejus inte„ſtinum amarum adeo eſt, ut ne a canibus quidem attingatur, niſi cervus præpinguis ſit. De *Dama* idem aſſerit Ariſtot. lib. 4. P. Anim. cap. 2. & Hiſt. Anim. lib. 2. cap. 15. cui αὐτοψίαν quotidianam ſuffragari aſſerit *Jo. D. Horſt.* l. jam cit. *Alce* fœmina Pariſiis diſſecta veſicula fellea plane carebat, & totum hepar usque ad interiora ſui parenchymatis livido atque gryſeo tinctum erat colore; ceu ex auctore libri: *Memoires* pour ſervir a l'hiſtorie des animaux pariſ. 1671. in fol. regali refert *Joh. Frid. Leopold*, Lubecenſis in Diſp. inaug. Med. de Alce Baſil. d. 3. Jun. 1700. §. 10. *De Capreolo* idem teſtantur *Mœbius* Fundam. phyſiol. cap. 14. pag. 339. & *Th. Bartholin.* Anat. ref. lib. 1. cap. 15. quem vide. Experimenta veſicæ felleæ in tribus *canibus* exſectæ fecit *Joh. Bohnius*, quæ videantur in ejus tract. de renunciatio-

ciatione vulner. Sect. 2. cap. 4. pag. 374. ſeq. De *vitulo* ita *Godefr. Bidloo* in vindiciis contra *Frid. Ruyſch.* pag. 27. „De monſtroſis aut male conformatis in Oeconomia animalis certi nihil ſtatuendum. Exhibui præterita hyeme auditoribus meis vitulinum hæpar, cui tota deerat veſicula fellea. Sed quid illud ad rhombum? An omni propterea deſtitutum fuit illud hepar bilis ſecretione? Aliter longe. Bile enim mucoſa turgens inſigniter ante communem ductum bilarius porus, cloacæ vel receptaculi ad inſtar & collectionis hoc munere fungi viſus eſt." *Elephanto* etiam jecur ſine felle; inciſa tamen parte, qua fel adhærere ſolet, humor felleus effluit plus minus, *Ariſtot.* Hiſt. Anim. lib. 2. cap. 15. item *apri* non habent fel, juxta Plin. lib. 11. cap. 37. item *Camelus.* teſte Ariſtot. lib. 4. Hiſt. Anim. cap. 2. & *Plinio* lib. 11. cap. 37. ac *Morhard.* de Miracul. in Creatur. lib. 4. cap. 1. (habere tamen venas felleas vult Ariſtot. P. A. lib. 4. cap. 2. ſeu aliquid felli analogum B*ochart*. Hierozoic. P. 1 lib. 2. cap. 1. fol. 76. (Plura de eo commentatus ſum olim in Collegio meo Phyſico, adhuc MSCto lib. 5. cap. 13. §. 13. Felle quoque carent, qui abſinthio veſcuntur in Ponto Plin. loc. cit. *Camerar.* Cent. 1. embl. 81. *Raviſius* de re hortenſi num. 125. In Ponto, Aſiæ minoris provincia mari adjacente, pingueſcunt pecora abſinthio & ob id ſine felle reperiuntur, ceu ex *Theophraſto* lib. 9. cap. 18. & *Plinio* refert *Auctor* Catalogi plantar. circa Cantabrigiam naſcent. pag. 36. Dubito tamen; minui in iis fel, non plane auferri crediderim. Aves, quod attinet, *Grus* veſicula fellea carens exhibetur a *Th. Bartholino* Cent. 4. hiſt. 12. pag. 233. In Grue a Dn. D. *Sim. Paulli* diſſecto nulla veſicula fellis nec ullus in corpore adeps, ut αὐτόπτης teſtatur *Th. Barthol.* l. all. item *Columbæ* ſecundum vulgum, quos ridet *Galenus* lib. de atra bile: nam utut ejus veſicam non habeant, ventri tamen aut inteſtinis jungitur, teſte *Morhard.* lib. 5. cap. 3. de Mirac. in Cre-

at.

at. & *Matth. Jac. Matthiades* apud *Th Bartholin.* „Cent. 4. Epiſt. 55. pag. 342. ait: Indubitato nobis con-„ſtat, nec *in equis, gliribus & columbis* folliculum fellis „adeſſe, ductus tamen in duodenum ab hepate deſcendens non deeſt, qui in columba liquorem viridem in-„ſtar fellis continebat, nunc ab hepate in inteſtinum ſe „exonerantem, nunc rurſus in hepar regurgitantem. Imo pridem jam *Ariſtotel.* lib. 2. Hiſt. Anim. cap. 15. di-„xerat: "Aliis fel ad jecur, aliis infra repoſitum adhæ-„ret, quod etiam in avibus pari modo perſpectum eſt: „aliis enim ventri, aliis inteſtino jungitur, ut *columbæ*, „cervo, coturnici, hirundini, paſſeri; aliis jecori ſimul, & ventri, ut capricipiti; aliis jecori ſimul & inteſtino, ut accipitri, milvo &c. Audiamus & *Ol. Borrichium* in Act. Hafn. vol. 1. num. 96. pag 186. ſeq. ita differentem: Veſicula fellis nulla in columba juniori, aderat tamen „ductus hepaticus, isque in tenui fiſſura hepatis ex va-„riis minutiſſimis profiliens ramis, inque duodenum „ſe exonerans. In hoc ductu vivente adhuc columba „jam bilis eſt conſpecta viridis, jam iterum evanuit, „ſucco illo felleo in hepar motu ſingulari, ut videbatur, „recepto. Intervallum illud motus paullo erat longi-„us, quam ſyſtole & diaſtole cordis: corde etiam quie-„ſcente adhuc motus ille aliquandiu durabat, & poſt-„quam ductus jam videretur inanis, mox iterum reſta-„gnante ex hepate liquore biliofo implebatur. Diutius „tamen inanitas tenuit quam expletio. Oſtendebatur & „prope ductus alter hepaticus, ſed minor firmiorque, in „quo nulla quidem bilis notata, motus tamen idem, qui „in priori. Secundus hic priori duplo longior deſine-„bat in jejuni partem ſex digitis transverſis infra prioris „ingreſſum, adeo ut pene reſponderet loco, quo ſuccus „pancreatis ſeſe ſolet in inteſtina effundere. id quod jam „ante in *corvo aquatico* aliisque volucribus obſerva-„tum.„ Addit idem Curioſiſſ. *Borrichius*, in ventriculo utroque bilem viridem, ſtagnaſſe; credibile opinans, in conflictu ultimo mortis ex duodeno in ventri-

culum

culum per pylorum ſic ſatis patulum tranſiiſſe. *J. C. Schelhammer*, Excre. Med. XI, §. 18, ait: „Ex avi-" bus *columbæ*, ex quadrupedibus *capreolis* omnique" *cervorum* generi, itemque *ſciuro* nulla eſt veſica bilaria." Idem de *equo, aſino, mulo Ariſtot.* jam olim notavit lib." 4 P. A. cap. 2. Gallinn aliisque eſt, ſed ſeorſim ab hepate" locata." De *vitulo marino* felle carente vid. Ariſtot. ll. citt. Contrariatur vero illi *Plinius* L. XI. cap. 37. & inter piſces marinos *Delphin*; iidem Auctores ll. cc. Sic in phoca marina fel in hepate deprehendit nullum *G. C. Schelhammer* in phocæ maris anatome Kiliæ 1699. in 4. edita pag. 24. *Joh. de Mey* in Comm. Phyſ. ad S. Script. pag. 189. inquit: "In America ingens eſt cancrorum" terreſtrium copia, qui quamvis merito inter piſces re-" cenſeri poſſint, perpetuo tamen commorantur ſub" montibus & ſaxis; ſemel in anno mare ingrediuntur ad" ſuam ſpeciem conſervandam, ex quo redeuntes teſtas" renovant, atque alte ſe ſub terra abdunt, adeo ut non" niſi effoſſi extrahantur. Eo tempore *bilem non habent*, ſed ea in quatuor lapides albos commutatur. Reno-" vatis autem teſtis denuo lapides illi quatuor in bilem" convertuntur. Quæ omnia ipſe non ſemel expertus" ſum." Quædam vero animalia modo eodem gaudeant, modo deſtituantur; uti *mures Ariſtot.* lib. 4. P. A. cap. 2. & lib. 2. H. A. cap. 15. Item *Plinius* l. c. hoc etiam *ovibus, capris*que (his tamen plane deeſſe ſcribit *Plinius* XI. 37.) evenit: pars enim earum maxima fel habet, & quidem copioſiſſimum ut in Naxo; ſed aliis terris quibusdam in locis omnino carent, ut apud Chalcidem Euboicam parte quadam agri. De poſteriore *Plinius* quoque l. cit. Hinc & *Cardilucius* in notis ad *Hartmanni* prax. Chym. cap. 128. pag. 532. ait: "Porum biliari-" um cuncta animantia ſanguinea habent, tranſeuntem-" que per eum in inteſtina bilem, quod quidem veteres" ignorarunt, fel non paucis animantibus deeſſe arbitra-" ti, bilemque virulentum quid & damnatum ſanguinis" recrementum."

Sed

Sed hactenus de brutis. Ipſis tamen etiam *hominibus* quibusdam quandoque deeſſe memorat *Ariſtoteles* lib. 4. P. A. cap. 2. *Plinius* l. cit. qui addit, inde iis valetudinem firmiorem & vitam eſſe longiorem. Vid. *Joh. Dan. Horſt.* Manud. ad Medic. pag. 104. Die 5. Mart. 1652. *Petro de Marchettis* viſa fuit in agreſti veſica bile deſtituta jecinore maximo, CL. *Blaſius* ad *Vesling*. pag. 62. forte ex *Jo. Rohdio* Mantiſſ. Anat. obſ. 24. In icterico nigro veſicula fellea plane vacua reperiebatur anno 1657. Erfurti a CL. D. Möllenbroc. Anno 1. Ephem. Germ. Nat. Cur. obſ. 87. Nimirum non niſi in ægris tota effuſa ſecundum *Franc. de le boe Sylvium* Diſp. Med. 2. §. 18. *Arnold. Weickardus* Theſ. Pharmacevt. lib 1. cap. 13. fol. 237. ait: „Si hiſtoricis credendum, ſenex quidam decrepitus in iram mire propenſus poſt diſceſſum ſine felle ac ſine cyſti inventus eſt, in cujus ſede calculus ingens concreverat.„ Forte hoc hauſit ex Foreſti lib. 19. obſ. 16. in ſchol. qui idem obſervavit. *Joh. Dan. Horſt.* Manud. ad Med. P. I. cap. 1. ſect. 3. §. 6. pag. 103. ſeq. ait: „Si veſicula (bilis) continuo traheret, aliquando quoque vacua reperiretur, quod nondum contigit niſi præternaturaliter, ut veſicam bilis bile deſtitutam calculis tamen turgidam vidit *Fontanus* pag. 21. Idem ibid. paulo poſt addit: Illuſtriſſimi Comitis J. E. ab J. & B. pronuper infans demortua deſtituta erat veſicula bilis, teſte D. Geilfuſio. Ludit nimirum (loquor verbis Excell. Dom. Sponii, δημιεργὸς natura, ut in aliarum partium ita interdum & in veſiculæ iſtius conformatione, quam huic puellæ negaverat, uti cervis, damis, aliisque animalibus uſu venire αὐτοψία quotidiana comprobat.„ In monſtris etiam deeſſe poteſt, ut in illo Medioburgi, de quo ſup. ſed an in hominibus vel mala conformatione, vel etiam vi transfoſſum fel deeſſe poſſit disquiritur? Et uti prius conceditur; ita poſterius videtur difficilius aſſertu. Nobili enim cuidam rumpebatur

batur veſica fellis, inde diuturnus bilis vomitus & denique mors, ceu poſt obitum ſectione ſatis apparuit, G. Bertin. lib. 12. cap. 14. Fernelius Pathol. lib. 6. cap. 5. ait: "Non pauci e vivis ſurrepti ſunt, in quibus non alia interitus cauſa apparuit, quam quod folliculus" bile omnino eſſet exhauſtus." *Ettmüllerus* in Inſtitt. Med. phyſiol. cap. 12. §. 4. "Uſus (inquit) bilis tantus" eſt, ut ſine bile corpus languidum omnino & ægrum" evadat. Cujus exempla proſtant hinc inde, vid. *Mœbium*" in Fundam. pag. 368. item *Deuſing.* in Exerc. de" alimentor. depurat. §. 69. *Gliſſon.* in Anat. hepat. cap." 39. Simile exemplum in quodam decollato vidi, qui" omnino cachecticus jam ad anaſarcam declinabat, in" quo tamen nihil reperiebatur præternaturale, niſi" quod fellis veſicula bile eſſet vacua." Mortem in puero poſt quatuor dies a veſicula fellea rupta vidit *Salmuth.* Cent. 1. obſ. 3. Hinc *Gothofr. Welſch.* in Ration. vuln. lethal. jud. pag. 64. bilis veſiculæ vulnus ſimpliciter & abſolute lethale æſtimat; atque *Helmont* de ſextupl. digeſt. alim. hum. § 30. inquit: "Sunt enim fellis vul-" nera confeſtim mortalia, non autem ita hepatis:" Quod tamen non ſemper verum eſſe arbitror. Quin imo hodie eſſe, qui fel innoxie exſcindant, nuper rumore accepi. Vid. ſup. exemplum de tribus canibus ex *Joh. Bohnio.* Placet ſententia *Corn. Conſentini* Progymn. 6. pag. 257. dicentis: " Animantes quædam" bilis folliculo carent, ut cernere eſt in cervis, damis &" columbis. His tamen ſemper ineſt felleus humor, quem" peculiares tubuli e jecore ad inteſtina derivant &c.„ *G. C. Schellhammer* Exerc. Med. II. § 38. ait: Tantæ utilitates bilis faciunt, ut *nulli animalium* deſit, etſi veteribus hepaticum ductum ignorantibus aliter ſit viſum. In homine vero bilis nunquam, niſi præter naturam in folliculo ſuo deficit, teſte *Franc. de le Boe Sylv.* Diſp. Med. 6. §. 5. Imo deficiat ibi, abſit plane folliculus, bilis tamen nunquam deerit, ſed per ſanguinem quaqua verſum diſperſa, cum vel quotidie in aſſumtis aliquid late-

at pro bile generanda, invenietur. Coronidis loco adjicere placet verba CL. *Mœbii* in Fund. Phyſiol. cap. 15. „pag. 367. „Tantum abeſt, ut ſecundum *Ariſtotelem* & „*Plinium* quidam hominum absque bile inventi fue„rint, ejusque abſentia vitæ longævitatem cauſſari que„at, ut potius ex ejus defectu hominem nunquam diu „ſuperſtitem futurum, ſed vel hydropicum vel cachecticum e vita emigraturum credamus.

11. Intestinis] Notabilem hiſtoriam ſuppeditant *Petrus Victor* & *Theobaldus Fettich* Medici *Wormatienſes* apud *Helv. Dietbericum* de Acidulis Schwalbacenſ. pag. 44. ſeq Ex quo & eandem repetit Zeillerus Cent. 3. Epiſt. 78 pag 820.

12. Pancreate] In Principe Haſſiaco anniculo d. 21. Jun. 1655. denato pancreas ita conſumtum, ut ejus nullum fere veſtigium animadvertere liceret, a *Jo. Dan. Horſtio* apud *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Hiſt. 81. pag. 164.

13. Omento] Omento carere cuniculos, aſſerit *Petrus Pawius* obſerv. Anat. 10. Vide & notata ex Ant. Everhardo inf ad notam 19. In anniculo principe Haſſiaco nota præced. 12. memorato omentum penitus putrefactum notabatur a *J. D. Horſtio* apud *Th. Bartholin.* l. cit.

14. Pericardio] In Joannis Arminii, pharmacopolii miniſtri diſſecto cadavere, inveniebatur cor magnum & amplum, ſed ſine pericardio ullove vel minimo ipſius veſtigio. Inteſtina vero innatabant aquis, ut pulmo bili flavæ. *Tulpius* lib. 2. obſ. c. 25. pag. 136.

15. Diaphragmate] Aves omnes reſpirant & diaphragmate carent, ait *Georg. Entius* Animadverſ. in Thruſtonem XII. pag. 496 ſeq. Idem ibid. pag. 497. ait: Teſtudo diaphragmate caret, deſuntque muſculi intercoſtales, & tamen reſpirat.

16. Sine pulmonibus] Solum pulmones habent animalia, quorum cordi annexus eſt ventriculus dexter, ait *Franc. de le Boe Sylvius* Exerc. Med. 7. §. 62.

hinc

hinc piſces aliaque animantia frigida pulmones non habent, teſte. Rob. Boyle in Nov. Experim. Phyſ. Mechan 41. pag.432. Piſces diaphragmate fruuntur, & pulmonibus deſtituuntur, ait *Georg. Entius* Animadverſ. 12. in Thruſtonem pag. 497. Conf. & inf. nota 19. ex Ant. Everhardo notata. Non autem indigent cordis iſto flabello & ventilabro, juxta *Th. Bartholin.* Anat. Ref. lib. 2. cap. 9. Quod olim jam innuit *Ariſtotel.* lib. 2. Hiſt. Anim. cap. 15 dicens: πνεύμονα δὲ ὃ πάντα ἔχει, οἷον ἰχθὺς ὃκ ἔχει, ὃδὲ τι ἄλλο τῶν ζώων, ὃ ἔχει βραγχία. De hominibus quoque conſtat, adhuc in utero materno pulmones feriari, nec eos reſpirare, teſtibus *Laurentio* in Anat. fol. 324. *Sebizio* Diſp. 14 in *Galen.* A. P. §. 4. *Jo. Th. Schenck.* Schol. part. pag. 67. *Harvejo* & *Mauro Cordato* de Pneumon. Inſtrum. cap. 1 &c. (*Hippocrates* tamen reſpirare affirmavit, quam ſententiam reanimarunt non ita pridem docti aliquot medici, teſte *Rob. Boyle* l. ſup. cit. pag. 464. qui ibidem diſtinguit, & ait, grandeſcentem fœtum obſcurum quandam reſpirationem exercere, probatque ex vagitu uterino, de quo etiam fuſe *Th. Bartholin.* Cent. 1. Hiſt. 1.) Verum in hominibus plane deeſſe impoſſibile, juxta *Lauremberg* Exerc. Anat. 1. §. 47. Phthiſicis quidem pulmones interdum ultra dimidium putredine abſumuntur (multos tamen annos ſæpiſſime vivunt) teſtibus *Sennerto* de Peſtil. cap. 1. *Panarol.* Pentec. 1. obſ. 46. *Platero* in Obſervatt. apud *Schenck.* in Obſervatt. fol. 256 b. præcipue *Mœbio* in Fundam. Phyſiol. pag. 288. Ita CL. *Eraſtus* anteceſſor olim meus in Diſp. Paracelſ. Part. 4. pag. 210. aſſeverat, phthiſicos ſe reſtituiſſe, quibus dimidia pulmonum pars morbo amiſſa. Conf. Salmuth. Cent. 1. obſ. 13. & 14. Ita *Realdus Columbus* lib. 15. de re Anat. pag. 489. ait: Inveni quoque partem thoracis pul-
„mone omnino deſtitui, hoc eſt minimam pulmonis
„portionem adeſſe; quod vero reliquum erat cavitatis, ab
„aqueo humore occupabatur. Quem vero heic habemus

αὐτόπτην? Plane vero defuiſſe, ecquis obſervavit? In monſtro quidem Medioburgi genito, deerat una cum capite cerebro ac corde, uti ex *Everhardo Deuſing* in fœtus Muſſipont. ſecundin. apud *Th. Bartholin.* Cent. 4. Epiſt. 30. ſed hoc monſtroſum. De pulmonis tamen defectu, legatur *Fabritius Bartholetus* Meth. in Dyſpn. lib. 4. cap. 3 pag. 291. Ejus interim loco veſiculam quandam membranoſo flatu repletam habuit puer Amſtelodamenſis, 4. annorum. teſte *Nic. Fontano* Medico ibidem, Exempl. 7. fol 16. & 56. quæ venulis exiguis munita, originem ſuam ab ipſa arteria (unde cordi refrigerium) repetebat: qui tamen, quia forſan non ſatis copioſus aër cordi ſubminiſtrabatur, maraſmo obiit, ait *Th. Bartholin.* Anat. Ref. lib. 2. cap. 9. pag. 285. In homine ergo adhuc defectus hujusmodi exſpectabimus exempla.

17. CEREBRO] Cerebrum, inquit *Plinius* lib. 11. c. 37. omnia habent animalia, quæ ſanguinem, etiam in mari, quæ mollia appellavimus, quamvis careant ſanguine, ut polypi. Partem ejus innoxie demi, fuſius, Deo volente, alibi docebo; interim legatur *Car. Bardili* in Colleg. Patholog. Exerc. 4. Coroll. 4. qui ait: Nihil novi, diu homines vixiſſe, quibus de cerebri ſubſtantia multum exemtum erat. *Volch. Coiter* Obſervatt. Anat. & Chirurg. Totum vero vel deficere vel auferri, aut impoſſibile, aut impoſſibili adfine videtur. In *brutis* quidem habentur exempla, v. g. in *ovibus* aliquot, apud Cl. *Kerckring* obſ. 46. In *cane* apud *El. Rud. Camerar.* & ex eo *Wepfer*. Ephem. Germ. Cur. Ann. 3. obſ. 129. in Scholio. In *bove* cerebrum putrefactum vidit *Jo. Theod. Schenck*. Ephem. Germ. Nat. Cur. Anno 1670. obſerv. 26. eum Schol. *Sachſii*. Conf eundem *Sachs.* in Addend. curioſ. omiſſ. Ann. 1. ad obſ. 130. pag, 8. *Jo. Jac. Dobrzensky de Nigroponte* Ephem. cit Ann. 1. obſ. 130. *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 8 Cent. 6. Hiſt. Med. obſ. 91. In *monſtris* quoque ex. gr. Bergenſi anno 1639. apud *Th. Bartholin*, Cent. 1. Hiſt. 83. in Medioburgenſi, *Everhard* apud *Deuſing*. In Satyro humano nullum cerebrum

brum invenit *Ol. Borrichius* apud *Bartholin.* Act Hafn. An. 1671. 1672. obſ. 94. De monſtro horrendo & diabolo ſimili ſine cerebro & ſpinali medulla nato, agit *Kerckring.* Spicileg. Anat. obſ. 23. Norimb. anno 1641. abortus editus eſt ſine cerebro & ſpinali medulla, capite humeris incumbente. *Jo. Jac. Wepferus* in Schol. ad Eph. Germ. Cur. Ann. 3. obſ. 129. fol. 219. Conf. quoque *Maurit. Hofmann* in anno 2. Eph. dictar. obſ. 36 cujus etiam meminit *Veslingius* obſ. & Epiſt. 44. pag. 156. ac CL. *G. H. Velſchius* obſ. med. epiſagm. 9. In hominibus tamen (quod mirabile certe!) obſervatus eſt idem defectus, e. g. in puero apud *Kerckring* l. a. Ita apud *Tamonette* viſitur puer, qui cerebro caruit, teſte *Borello* Cent. 3. obſ. 3. Idem Sceletum apud dictum Dn. *Tamonette* chirurgum obſtetricium Pariſiis vidit *Ol. Borrichius* vid. Act. Hafn. Vol. 1. n. 94. pag. 184. qui legi meretur. A. C. 1629 m. Decembr. *Nic. Fontanus* (ut ipſe ſtatur Reſp. & Curatt. Medic. lib. 1. pag. 13.) in puero loco cerebri & ſpinalis medullæ aquam limpidiſſimam membranæ incluſam vidit, apud D. *Friederici* Diſp. de cerebro c. 1. Conf. *Jo. Dan. Horſt.* Manuduct. ad Med. g. 42. Puer decennis enſe percuſſus in poſtica capitis parte cum læſione oſſis, membranarum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri poſt triennium moriebatur: Apertum tunc cranium ſine cerebro, ſed aqua limpida plenum inveniebatur, *Zacutus Luſit.* lib. 1 obſ. 4. (*Sennertus* tamen in paralip. ad lib. 1. Praxeos P. 1 cap. 24. pag. . dubitat de veritate ejus; negat plane *G. Reies* quæſt. nec non *Carol. Barſili* Colleg. patholog. Exerc. 4. oll. 4.) Journal des Savans de l'an 1690. pag. 313. promit extractum literarum Dn. *Saviard* Chirurgi jurati Noſocomio Pariſ. qui d. 23. April. 1690 fœminam annor. ibi peperiſſe ſcribit infantem ſine cerebro & cerebello. De alio infante Pariſiis edito menſe Nov. . ſine cerebro lege *Jo. Bapt. Denis* dans ſes Conferences ſur les ſciences pag. 289. & 305. ubi inter alia ita: y a qu' à lire *Valeriola & Carpus,* & on trouveras

„qu' ils ont diſſe, qué un homme, qui n' avoit, point de
„cervelle. *Fontanus* & *Zacutus* diſent la même choſe &
„ils remarquent, qu' au lieu de cervelle il n' y avoit que
„de l' eau dans la Crâne. *Mr. Bary* en a fait la remarque
„dans le Tome 3. de ſa Phyſique au Chap. du Cerveau.
„*Skenchius* dit quelque choſe de ſemblable; & Mr. *Ker-*
„*krin* dans ſes obſervations n. 46. rapporte l' hiſtoire
„de quelques brebis, dans la teſte desquelles on n' a
„trouvé que de l' eau au lieu de cervelle, & il ajoute, qu'
„il a lui même diſſequé un enfant de cinq ou ſix mois,
„qui étoit mort d'une hydropiſie de teſte, c'eſt à dire
„dans la crane du quel on ne trouva que de l'eau apres ſa
„mort. „ Idem pag. 308. pergit: On trouve à Rome par-
„mi les Curioſités Anatomiques de Mr. Riva la teſte d'un
„enfant, qui vint au monde en 1671. avec toutes ſes
„dents & deux cornes de chair aux côtez de la teſte, &
„qui n'avoit point de cervelle ni la partie ſuperieure
„du crane, „ De infante legitimum partus terminum adepto, bene cæteroquin formato, narrat Dn. Mery in Hiſt. Acad. Reg. Scient. Paris. Anno 1704. ut & Journal des Savans Anno 1707. Febr. pag. 326. hunc tam cerebro quam cerebello fuiſſe deſtitutum. De puella ſine cerebro nata, vide omnino D. *Clerici*, Medici Compendienſis Obſerv. apud Nic de Blegny in Zodiaco Med. Gall. ann. 1681. m. April. obſ. 3. pag. 54. & ibid. Dom. *des Noves* Academiæ Eruditorum ſocii Diſſert. in dictam obſervationem. Conf. & *Jo. Schmied.* obſ. 27. Anni 4. & 5 Ephem. Germ. Cur. Puellam aliam ſine cerebro natam in Reipupl. Schafhuſianæ agro vidit Celeb. *J. J. Wepferus*, uti obiter meminit in præf. ad Lect. Obſervatt. de Apoplexia, & fuſius deducit Ann. 3. Ephem. Germ. Nat. Cur. obſ. 129. Conf. de eadem *Jæniſii* obſ. Ephem. cit. anni 1672. obſ. 277. *Raygeri* ibid. obſ. 280. Clericum in Ann. 3 Zodiaci Med. Gall. m. April. obſ. 3. Plures auctores, qui hoc ſe vidiſſe affirmarunt, recenſentur apud *Thom. Bartholin.* Anat. Ref. lib. 3. cap. 3. & Cent. 1. hiſt. 83. *Valleriol.* & *Schenck.* Obſerv. lib. 1. Lege & omnino de cerebro deficiente *Nic. Stenonium* in

Actis

Actis Hafn. Vol. 1. num. 131. pag. 250. Coronidis loco lepidam addam ex *G. H. Velſchio* de vena Medinenſi cap. 2. pag. 55. narrationem, quæ ſic ſe habet: "Quin" illud longe mirabilius, quod de gregario Sigismundi" Imper. in Alpibus bellum gerentis recenſet doctiſſimus" *Jac. Bidermann.* lib. 3. acroamat. § 47. Jacebat, in-" quiens, pudore, ſanie, fœtore horridum monſtrum, jam" plurium annorum nive, humore, & ipſo, ſi hæc defuiſ-" ſent, tempore conſumtum. Increverant late circum" & per totum adeo cadaver paliuri, ſentes, junci, ſpinæ," nihil ex homine, præter animum, vocemque hominis" remanſerat, nullum neque *cordis* veſtigium, nec *cere-*" *bri* indicium, nec *pulmonis hepatis*que ſignum exſtabat," & quæ ſequuntur fidem omnem ſuperantia, quam ta-" men cuivis liberam relinquemus." Ubi tunc anima rationalis, quam recentiores, *Carteſius*, *Hobokenius*, & alii in cerebro, nec forte inepte, primario locant? Forſan in loco cerebri? Diſpiciant acutiores!

18. SINE CAPITE] Caput habent cuncta quæ ſanguinem, inquit *Plinius* H. N. lib. 10. cap. 37. e quo repetiit *Jo. Beverovicus* Idea Medic. Vater. Part. I. cap. 2. pag. 50. Non equidem admiror homines ſine capite vivere ὑπερφυσικῶς, uti (ſi fides adhibenda) aſſeritur de Dionyſio Areopagita, qui, ubi decollatus erat, geſtabat aliquamdiu caput, ceu ex *Suida Joh. Manlius* in Calendario, quod collegit ex ore *Melanchth.* &c. pag. 692. item in collectione Locor. Comm. pag. 132. *Cæl. Rhodig.* Lib. 3. Lect. Ant. cap. 23. & *Theoph. Spizelius*, qui in Veteri Acad. Jeſu Chr. n. 2. pag. 21. ita: "Qui-" dam literis prodidere Dionyſii truncum licet ex ſan-" guem tamen ſe erexiſſe, & reciſum ab humeris caput in" manus ſuas, perinde ac ſi viveret, tropæi inſtar acce-" piſſe, atque ad duo circiter milliaria Gallica deportaſ-" ſe. Sic *Simeon Metaphraſtes*: Ferebat (ſcribit) caput" in manibus quaſi trophæum aliquod, idemque refert" *Methodius*, cujus verba latine ita ſonant: Etenim bea-" ta manu caput ſuum a corpore ab hominibus nefariis"

gladio præciſum accepit. Sed ſictum potius quam factum hoc miraculum eſſe videtur.“ Item, quæ de capite S. Pauli ſummi apoſtoli abſciſſo terque adhuc *Jeſu Chriſti* nomen invocante ſcribit *Reies* qu. 31. (quam quæſo lege totam) n. 16. item ex *Baron.* Annal. ad A. C. 69. cap. 13. ac *Marallo* lib. 6. cap 16. confirmat *Balth. Bonifacius* Hiſt. ludicr. lib. 1. cap. 5. qui ibid. alia de aliis habet, quæ tamen multis videbuntur ſuperſtitioſa; inter alia tamen ait: „Nos ipſi non ſemel & vidimus & „audivimus capita reorum a cervicibus ſeparata τὸν Σω- „τῆρα καὶ τὴν Θεοτόκον invocantia.„ Nec admiror Cercidam interfectorem nominaſſe in terra Caria abſciſſum caput Sacerdotis Jovis Hoploſmii apud *Ariſtotel.* lib 3. P. H. cap. 10 (qui tamen non credit) aut Orphei caput Cyro Perſarum regi a muliere necandum prædixiſſe, uti ex *Philoſtrato* memorat *Goclenius* in Synarthoſ. Magnet. pag. 251. conf. *Ariſtophan.* apud *Jo. Manlium*, item *Reies* & *Bonifac.* ll. aa. Sed aut non verum aut Diaboli luſus eſt. Nec admiror caput Dolonis abſciſſum fuiſſe locutum apud Homer. Iliad. 10. v. 458. & *Cæl. Rhodigin.* lib. 3. Ant. Lectt. cap. 23. cum alii aliter interpretentur, vide *Ariſtot.* lib. 3. P. A. c. 10. vel inter nugas poeticas relegent. Nec admiror Blemmyis vel Blemmis populis deeſſe capita, eſſe vultum in pectore, juxta tradita apud Plin. lib. 5. c. 8. H. N. & aſſertionem *Gellii* N. A. lib. 9. c. 4. *Solini* cap. 3 *Pomp. Melæ* lib. 1 cap. 8. pag. 27 atque *Toneblancæ* Dæmonolog. lib. 2. cap. 33. cum fabulas illas de Samojedis egregie explicet & applicet CL. Olearius Itiner. Perſ. & Moſcov. fol. 189. Hi enim tunicas villoſas extractis brachiis ſupra caput trahunt dependentibus ita manicis, ut facies videatur in pectore. De aliis Acephalis ex *Hulſio* CL *Jo Jac. Wepferus* in Schol. ad obſ. 29 anni 3. Ephem. Germ. Cur. pag. 215. & nuper CL. Dn D. Mappus diſſ pecul. illos tamen ad monſtra refert P. *Zacchias* lib. 7. Tit. 3 qu. Med. leg. 1. n. 35. ſed recte pernegant *Borell.* lib. 3. c. 3. & lib. 4. c. 78. atq; *Lau*-

rem-

Googl

remberg. Acerr. philol. Cent. I. hiſt. 25. Idem judicium ferendum eſt de illis Æthiopibus, quos meminit D. *Auguſtin.* Serm. 37. ad fratres in eremo, præeunte CL. Wepfero l. a. pag. 214. Nec admiror *inſecta* avulſis capitibus moveri adhuc & vivere, Cœl. *Rhodigin.* lib. 3. c. 23. Inſecta, ait *Menjot.* Diſſ. Pathol. de Catalepſi pag. 177. moventur amputato capite, quoniam ſpiritus ob naturalem craſſitiem minus fragiles ſunt, tardiusque diſſipantur. *Helmontius* de Flatibus n. 16. Falſum, inquit, eſt, cor eſſe ultimum moriens; ſuperſtes enim adhuc manet vita muſculorum, quæ inſectis eſt potiſſima, adeoque & avulſo capite muſcæ adhuc volant. *Eman. Kœnig* in Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec. 2. ann. 4. obſ. 32. pag. 84. ſeq. agit de ſtridoris ſeu Cantus gryllorum or-„gano, eſſe nimirum membranam plicatilem, cui ſub-„corum alis adnectitur tendo longiuſculus, cum muſcu-„lo, qui dum contrahitur, plicare facit hanc membra-„nam, minime humidam ſed ſumme ſiccam, ut ſonus ta-„lis edatur, qui etiam hinc poſt mortem eorum tractio-„ne tendinis imitari (rectius effici) poteſt, ceu & jam„alii notarunt, quod, ſi gryllus in medio dividatur & ca-„pite truncetur, eum adhuc canere & diu nihilominus„vivere. Quare & inferre liceat, ſtridoris hujus cauſam„minime attribuendam eſſe alii fiſtulæ ut Scaliger voluit.„ Quin & *aves* ita conſtitutæ ad tempus ſubſaltant, teſte *Verulam.* Hiſt. V. & M. art. 15. §. 32. fol. 539. Immo *anguillæ* & *ſerpentes* diu moventur ſingulis partibus poſt conciſionem, adeo ut etiam ruſtici putent, partes ſingulas ad ſe rurſus uniendum expedire. Idem ibid. ſiquidem & imperfectiora ſunt animalia, & anima ipſorum eſt diviſibllis, *Mich. Ettmüller.* in Inſtitt. Med. Phyſiol. cap. 1. §. 10. fol. 2. b. ita; *Vipera* poſt detractam pellem omniaque exemta viſcera ſuſpenſa per biduum vivit, & etiam ulterius detracta ſe movet, vel caput abſciſſum per biduum inter quisquilias abſconditum morſum adhuc infert letiferum. Ita *Plinius* H. N. lib. 11. cap. 37. *Oſtrearum* generi nulla capita nec ſpongiis nec aliis fere

quibus ſolus ex ſenſibus tactus eſt, eſſe dicit; idemque ex eo notavit *C. Reies* campi Elyſ. quæſt. 31. n. 7. apud *Brunonem* Lex. Med. fol. 656. b. Verum easdem caput habere probat Willis de anima brutor. Part. I. cap. 3. pag. 23. Nec admiror *monſtra* poſſe & capite carere & vivere, exemplum eſt apud *Everhard.* citante *Deuſing.* De aliis Wepfer. l. ſup. c. pag. 216. *Jo. Jac. Stolterfoth* Diſp. Med. Phyſ. de Idea errante in monſtror. generat. Gryphiswald. 1695. §. 3. ait: *Cteſias Gnidius* in Perſicis aſſerit, Roxanem Cambyſis uxorem puerum peperiſſe capite carentem, cui dicebant Magi, hanc eſſe prodigii ſignificationem, nullum regni ſucceſſorem Cambyſi relictum iri; ac ſi hiſce iræ ſuæ opus haberet internunciis omnipotens Numen, nec voluntatem ſuam aliis poſſet denunciare ſignis, quam deformitate aut hominum cum belluis congreſſu monſtrum præcedente. Procul dubio hæc hauſit CL. Stolterfoth ex *C. Schotti* Phyſ. Cur. lib. 5. cap. 1. pag. 573. qui hanc Cteſiæ hiſtoriam refert ex Photii Biblioth. & ibid. plura acephalorum exempla recenſet, quæ videantur. Sed hoc admiror, arietem adhuc ſine capite ambulaſſe. *Ibn Raſchid* 7. Phyſ. Comm. 4. apud *Cæl. Rhodigin.* lib. 3. c. 23. & *Kekkermann.* Syſt. Phyſ. lib. 3. c. 15 pag 327. qui ibid. plura de vitulis & Maria Scotiæ Regina decollata. Huc quadrant verba *Ariſtot.* lib. 3. P. A. c. 10. ajentis: Προϊέναι, δὲ ποι τὸ σῶμα τῆς κεφαλῆς ἀφῃρημένης, ἐδὲν ἄλογον: 'Corpus tamen detracto capite progredi quoquam non temere cre„di poteſt. Stupenda certe eſt ſequens hiſtoria: „A. C. „1337 Ludovicus Imp. apud Monacum in Bavaria conſti„ſtens edictum pacis quendam ex militari genere vio„lantem cum famulis 4. capitum truncatione damnavit. „Nomen erat viri *Theodoricus Schawinburg*, qui pœ„nam accepturus jam poſitis in terra genubus judicem „rogavit, quatenus famuli per ordinem ante faciem ejus „ſtatuerentur, & ipſe poſt omnes fieret in ordine ulti„mus, eſſetque inter ſingulos una diſtantia pedum 8. de-

inde

inde ſibi caput in ultimo conſiſtenti ordine amputa-" retur, & quotquot ſine capite currens ſibi ordine ſer-" vorum faceret poſteriores, Imperiali clementia vita" donarentur. Riſit hominem judex atque reſpondit:" „Etſi meæ non ſit poteſtatis damnato concedere vitam," promitto tamen apud Cæſarem impetrare illis quod" petis, quos capite amputato tuo currens vel ambulans" prætergreſſus fueris. Quibus auditis Theodoricus" lætus efficitur, & dicit: Ita fiat precor, o Judex, ſicuti" locutus es, & ſpero, quod nullus hodie ſervorum meo-" rum morietur. Dixit, & conſtans animo ſpiritum for-" tificans in ſemet ipſo mucronis ictum ſuſcepit. Ampu-" tato mox capite in terram non cecidit truncus, ſed in" inſtanti ſurgens cum impetu præter ſingulos cucurrit" ſervorum, & ante noviſſimum cecidit. Re ad Cæſarem" delata & ipſum & plures vertit in ſtuporem. Servis" truncati latronis vita conceditur. Fides amorque Do-" mini pro ſuis commendantur;" ſunt verba ex MSC. Annal. *Trithemii* fol. 87. qui aſſervantur in Biblioth. Bipontina, ita mihi communicante CL. Dn. D. *Jo. Frid. Miegio* SS. Theol. Prof. Collega honoratiſſ. Legitur eadem hæc hiſtoria in Chron. Hirſchaugienſi Tom. II. ad A. C. 1337. fol. 181. ſeq. ex edit. Monaſt. S. Galli in fol. 1690. Placet quoque & hanc adnectere hiſtoriam ex *Fel. Platero* obſervatt. lib. 3. pag. 754. ſeq. Ad ſup-" plicium quidam homicida ductus metu mortis, vel et-" iam quod largius forte bibiſſet, cordis dolore, ut vo-" cant, ſeu cardialgia admodum angebatur, & ſe affici mi-" niſtro eum comitanti conquerebatur, & cum in locum" ſupplicii veniſſet, metuens, ne vomens turpiter ſe co-" ram populo daret, carnificem ad negotium maturan-" dum hortatus eſt. Quod cum carnifex facturus gla-" dio ſtricto ictum intentaret, in ipſo capitis amputati" momento vomens erectus adhuc ex collo truncato non" ſolum ſanguinem copioſum, ſed & quidquid in ſtoma-" cho continebatur, in altum magno impetu evomuit," quod & ipſe vidi, & ut certius cognoſcerem, poſtea cum"

„humi proſtratus jaceret, e ventriculo prodiiſſe cogno-
„vi. miniſtro inſuper mihi narrante, quo pacto de nau-
„ſea conqueſtus eſſet. „ Thom. Bartholin. de Luce Animal. cap. 4. pag. 353. ait: Amſtelodami cum eſſem, „cuidam capite truncato eveniebet, ut horulæ ſpatio erectus nullum ante caſuri ſignum monſtraret, quam a carnificis manu deturbaretur. Confer exemplum aliud im Niederſächſiſchen Paſſional, im Winter-Theil, fol. 106. a. apud *Menandrum*, Cent. 2. Theatri hiſtor. Pontif. cathol.

19. SINE CORDE] Ariſtoles lib. 4. de Gener. Anim. cap. 4. ait: *Καρδίαν μὲν οὖν οὐδὲν πώποτε ἐγένετο ζῶον μὴ ἔχον*, i. e. ſed corde carens nullum animal unquam ortum eſt; & lib. 3. P. A l. 4. inquit: *τὴν καρδίαν ἅπασιν ὑπάρχειν τοῖς ἐναίμοις* Cor omnibus ineſſe ſanguineis animalibus. Verum cur defuit in victimis apud *Valer. Max.* lib. 1. cap 6. n. 13.? Conf. *Plin.* lib. 11. cap. 37. *Jul. Obſequens* de Prodig. Hoc autem aliqui rident, & ultra poſſibilitatem dici, ſcribit *Cæl. Rhodigin.* lib. 4 Lectt. Ant. cap. 16. ſed paulo poſt addit: At, ni mendum exemplaribus eſt, hoc carens viſcere compertum quandoque pronunciat *Avicenna*. Alii a diabolo dicunt ablatum, uti *Th. Bartholin.* Anat. Ref. lib. 2. cap. 6. Conf. *Rupert.* ad Valer. Max. Diſſ. 2. pag. 37. Alii in extis latuiſſe, ut *Spigelius* lib. 9. de Fabr. Corp. hum. cap. 6. pag. 350. ſeq. qui & in Struthio camelo tantum adipem vidit, ut facile impoſuiſſet, cor avi defuiſſe. Conf. *Kolfinc.* de Corde cap. 1. pag. 6. Quin conchas margaritiferas *dentibus*, *corde*, & *oſſibus* carere, ſcribit *Phil. Bonnanus* in Recreat. Ment. & oculi P. 3. teſte Auctore Actor. novæ Acad Philol. exoticor. nat. & artis Brixiæ ad d. 25. Apr. 1686. n 19. pag. 42. in 12mo. Cur defuit in monſtris, uti Medioburgenſi apud *Everhardum*? forte, quia monſtrum: nam in monſtroſo illo puero, quem *Ant. Everhardus* diſſecuit apud *Ger. Blaſium* in Append. ad *Licetum* de monſtris pag. 300. ſeq. nec *cor*, multo minus *pul-*

mones

mones, neque *lienem*, neque *renes*, neque *veſicam urinariam*, neque inteſtina obtegens *omentum* reperire licuit. In illuſtri Romano diuturno morbo pereunte nulla prorſus cordis portio, ſed ejus tunica tantum reperta fuit, quod nimirum ab immoderato calore illud penitus jam abſumtum erat totum, apud *Bernardin. Teleſium* de Rer. Nat. lib. 5. cap. 28. citante *Fabr. Hildan.* Cent. 4. obſ 51. Sed hoc præter naturam *Santes Saccenſis* Burdegali in Vita S. Antonii deſcripta cap. 49. refert, avari fœneratoris cor adhuc calidum poſt mortem in medio nummorum ejus a parentibus & amicis inventum; idque corpore defuncti aperto revera defuiſſe, ſtupente medico, qui præcordia aperuerat, eaque vacua invenerat deficiente vitæ principio ac præcipuo organo; confirmatque in S. Antonii Relationibus *Lælius Mancinus* Politianus, veluti ex utroque & tabula Patavii a Dominico Contareno picta in ſchola dicti Antonii ſuſpenſa retulit *Carola Catharina Patina* Pariſienſis Academica, in Tabellis ſelectis & explicatis f. m. 123. Patav. 1691. in fol. Hæc ſi vera ſunt, ſupernaturaliter acciderunt, vel pio zelo conficta videntur ad abſtrahendos animos ab aritia, ſiquidem ipſe Servator noſter ait: Ubi theſaurus veſter, ibi & cor veſtrum. *Spigelius* Lib. de Format. fœtus Epiſt. 1. fol. 64. tractat, an animal ſine corde vivere poſſit? Certe quædam animalia exemto corde non tantum vivunt, ſed & currunt & vociferantur: *Laurentius* lib. 1. Anat. qu. 7. Conf. *Schenck* Obſervatt. fol. 269. ex *Galeni* lib. 2. de placit. Hippocr. & Platon. cap. 4. Dn. D. *Chriſt. Vaterus* in Phyſiol. Experim. Parte gener. cap. 2. Experim. 3. pag. 20. ait: Ranæ ſerpentes aliaque animalia exſecto corde & omnibus arteriis veniſque tamen vivunt, ſentiunt, & ſe movent, atque innatant &c." Exinde rurſus apparet, formam brutorum non ſolum" diviſibilem & per univerſum corpus extenſam eſſe, ſed" quoque cor ſedem ipſius animæ primariam primumque vivens aut ultimum moriens minus haberi poſſe." *Rana* etiam integram horam poſt exſectum cor vivit,

coaxat,

coaxat, & ſaltitat, ait *Mich. Ettmüller* in Inſtitt. Med. Phyſiol. cap. 1. §. 10. fol. 2. b. *Arnold. Montanus* in denckwürdigen Geſandſchafften an den Kaiſer zu Japan fol. 385. a. ait: Man muß ſich nicht wenig wundern, daß der Lachs allhier (zu Jonda in Japan) ſo lange lebendig bleibet, ob ihm ſchon das Hertz ausgeſchnitten iſt, und daß ſelbſt das ausgeſchnittene Hertz nicht eher ſtirbt, als nach 24. Stunden. *Jo. Petr. Albrecht* ad Bontekoe P. 2. Novæ Chirurg. cap. 2. §. 5. pag. 686. ſeq. ait: Viele haben ohne Hertzen Gehirn und andern Theilen des Leibes dennoch eine zeitlang ihr Leben erhalten. vid. *Galen.* de Placitis Hippocr. & Platon. cap. 7. *Jo. Jeſſen Anat. Prag.* pag. 48. *J. Jac. Wepfer* in præf. de Apoplex. *Mart. Heinſii* Diſp. de 4. monſtris Francofort. *Borellus* obſ. 3. Cent. 3. *Bonnett.* Anat. Pract. Niemals aber wird iemand ohne Blut des Lebens genoſſen haben. Modum, quo canis cor exſcindi, idem tamen nihilominus dein progredi & clamare poſſit, edocet *Columbus* lib. 14. de re Anatom. in fin. p. 481. qui ipſe perlegi meretur. Felicem hujusmodi eventum tum alios tum ſemetipſum vidiſſe, ſcribit *Paul. Zacchias* lib. 4. T. 2. qu. 2 n. 22. Wittebergæ ſecabant aliqui canem gravidam, catellorum cæſonum corcula duorum eripiebant, qui motu membrorum, & quod maxime mireris, etiam ſono vagitum quodammodo referrent ad quadrantem horæ ex M. *Schelgvigio* D. *Sim. Schultz* Ann. 3. Ephem. Germ. Cur. obſ. 263. pag. 476. Idem repetit *Happelius* in Relatt. curioſ. P. 3. pag. 5. ſeq. qui addit: Aber ſolches kan nicht länger gewähret haben, als die Lebens-Geiſter in den Pulß-Adern gewallet, denn ſo bald dieſelbige erſchöpffet, iſt das Vieh umbgefallen und geſtorben. Cauſam tribuit *Th. Bartholin.* Anat. Ref.

Ref. lib. 2. cap. 6. & *Schultz* l. d. reliquiis ſanquinis arterioſi. Vide aliud exemplum apud *Jo. Dan. Major.* Ephem. Germ. Cur. Ann 8. obſ. 110. Si cor ranæ, facta ad jugulum (ubi ſitum eſt) apertione, exſcindatur, ranaque aquæ imponatur, diu in ea ſupervivet; Auctor obſ. anatom. ſelect. Collegii priv. Amſtel. (quem *Blaſium* eſſe ſcribit CL. Major l. c.) pag. 30. Rationem reddere allaborat *Keckerm.* Syſt. Phyſ. lib. 3. cap. 15. pag. 327. Latro Hafniæ miſerrimo ſupplicio affectus, corde evulſo caput adhuc motitabat, corque rejectum ſuum attentius contemplabatur, apud Th. Bartholin. Cent. 3. hiſt. 15. Conf. præcipue *Verulam* Hiſt. V. & M. art. 15. tit. 32. fol. 559. qui quoque addit exemplum exenterati & per rotam diſſecti, qui aliquo poſt tempore locutus eſt, corde exemto & partibus a toto ſeparatis. *Acoſta* Hiſt. Ind. lib. 5. cap. 22. de Indo corde exemto immolato, qui ad Hiſpanos dixit, cum de ſcalis præceps daretur: Equites mactarunt me. vid. *G. Horn.* Hiſt. nat. lib. 2. cap 19. qui plura. Conf. præterea CL. D. *Bauſch.* in Proem. Traumatol. pag. 36. & *Gr. Fabricium Hildan.* Cent. 4. obſ. 51. Diſputationem ſigno antiquo hoc Senario:

Nil ſpernat auris, nec tamen credat ſtatim!

SATYRA OCTAVA.
DE
ANGUILLIS.

§. 1.

ANguilla 1) apud phyſicos & medicos innocenter ſæpe vapulat *ratione ſui* 2) *ſexus*, 3) *originis*, 4) *partium*, 5) *loci*, 6) *uſus alimentarii, atque* 7) *medicinalis*, 8) *& cætera.*

§. 2.

§. 2.

Oſſa plubis in parturientibus relaxari, 9) *multi quidem affirmant*, ſed 10) ***abſque ratione*** & experientia atque neceſſitate.

§. 3.

Methodum medendi multi quidem crepant, & vaſta de ea compilant volumina, ſed præter vocem nihil ſunt. Credo equidem rem eſſe arduam, & vel ſolius medicinæ nomine dignam; poſſe tamen eleganti brevitate delineari; modo qui exaſciata ratione pollens & experimentis certioribus ſuffultus rem aggrediatur, ceu heic nomine omnium veram & rationalem medicinam amantium publice rogatos volo exercitatiſſimos medicinæ antiſtites. Ego putavi hactenus, ſemotis diſtinctiunculis medicamentorum in cephalica, otica, ophthalmica, cyſtica, ſplenetica, hepatica &c. (ut taceam lernam difficultatum ſpecifica) non longe a vera medendi methodo abeſſe, qui diaphoretica, præcipitantia, purgantia, adſtringentia, confortantia & ſi quæ forte adhuc ſint, in claſſes ſuas redigeret, & in tempore ***adhiberet.*** 11) Tutius tamen ſaniores ſequi, quam ipſe præire.

NOTÆ IN SATYRAM IIX.

1. ANGUILLA] Vox hæc eſt πολύσημος: *Anguillæ* enim ut & *habenæ* vocabantur olim *ſcuticæ*, quæ in ædibus ad terrorem ſervorum in gradibus dependebant, teſto *Torrentio* ad Horat. lib 2 Epiſt. 2, v. 15. & *Excerpta Pithœana* ex veteribus gloſſis pag. 34. ita: *Anguilla, qua coercentur in ſcholis pueri, quæ vulgo ſcutica dicitur.* Nobis heic de ANIMALI ſermo eſt, quod an piſcis ſit, vid.

vid. *Rondelet.* apud *Geſner.* de aquatil. fol 40. Eſſe, quia branchiis ſpiret, ſtatuit *Morhard.* lib. 3. de Mir. in creat. eluc. cap. 9. Piſcis certe eſt & manet, utut parum reſpirare dicat *Beverovic.* Theſ. Sanit. lib. 3. cap. 16. quod ego tamen vix crediderim. Piſcis antiquitus adeo ſacer fuit, ut & Diis offerretur. De Ægyptiis *Herodotus* ait: Νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τον καλεόμενον Λεπιδωτὸν ἱερὸν εἶναι καὶ τὴν ἔγχελην, i. e. arbitrantur & piſcium aliquos ſacros eſſe, ut lepidotum & anguillam, ceu refert *Lud. Nonnius* de piſcium eſu cap. 2. pag. 4. *Athenæus* lib. 7. ex *Agathyrcide* auctor eſt, Bœotos ſolitos eſſe anguillas Copaidas raræ magnitudinis hoſtiarum modo coronare, aſperſaque mola ſalſa cum precibus Diis immolare, apud *Nonnium* l. c. cap. 3. pag. 9. Conf. plura apud eund. cap. 29. fere toto, pag. 105. ſeq. Multis e contrario contemtui, imo horrori eſt, teſte *M. Weinrichio* de Monſtris cap. 15. pag. 139. b.

2. Ratione sui sexus] Nec marem nec fœminam eſſe ſcripſerat *Ariſtot.* lib. 4. Hiſt. Anim. cap. 11. & lib. 8. cap. 30. in fin. & fuſiſſime lib. 6. cap. 16 per totum; ex quo *Caſp. Schot.* phyſ. curioſ. lib. 10. Plin. lib. 10. cap. 68. *Jo. Langius* Epiſt. 8. lib. 2. *Cardanus* lib. 9. de Subtilit. *Niphus* apud *Geſner. Sinibald.* Geneanthrop. lib. 2. tr. 1. cap. 9. pag. 120. *Melch. Sebizius* de alimentis, *Biſciola*, *Morhard* &c. Sic *Cardanus* & *Gabucinus* de vermibus cap. 5. ſtatuunt: nullam genituram in anguillis inveniri, apud *Jo. Matthæum* lib. de Rebus Non-natural. cap. 2. pag. 82. ſed nimis audacter. Eadem ſcribit *Guil. Rondelet.* lib. 1. de Piſcibus cap. 13. fol 20. inquiens: „Anguillæ, nulla ſeminis intercedente natura, quod *eo carere*, nec etiam *coire* longa multorum obſervatio prodi-“ dit; ab aqua ſola generantur eaque puriſſima: & quam-“ vis inter cæteros piſces molli multoque humore diſflu-“ ente carne conſtent, ſuis tamen ſpinis oſſibusque non“ carent, quarum perpaucæ, ut ſcribit *Ariſtoteles* lib. 8.“ Hiſt. Anim. cap. 2. & certis locis limo eduliisque cæte-“

„ris

„ris, ſi quis apponat, veſcuntur, contra vero plurimæ ſo-
„lo humore dulci paſcuntur & augeſcunt. Quamobrem,
„ut idem tradit, ii quibus vivaria anguillarum curæ ſint,
„diligenter dant operam, ut quam maxime pura ſincera-
„que ſit aqua, affluens & effluens ſemper per ripas, ubi
„vivaria exſtruunt; nam niſi aqua limpida ſit, brevi
„ſtrangulatæ intereunt. Sunt autem anguillæ perfecta a-
„nimalia, nec quiſquam niſi rerum aquatilium plane im-
„peritus, aliter exiſtimaverit, niſi forte Homerum ſecu-
„tus, qui a piſcium natura eas ſeparavit.„ Demiror Tan-
„torum credulitatem! Recte apud *Aldrovandum* idem
„priorem mutans mentem *Rondeletius* teſtatur, ſe vidiſſe
anguillas corporum complexu coëuntes; neque putat
partibus ad gignendum neceſſariis deſtitutas eſſe: inferiori
enim ventris parte & vulvam in fœminis, & ſemen
in maribus reperiri, ſed multa pinguedine circumfuſas
has partes non apparere, quemadmodum neque ova.
Rectiſſime ergo & marem & fœminam in anguillis ſtatuimus.

3. ORIGINIS] Vide de harum generatione *P. J. Fabr.* in Panchymic. lib. 4. cap 14. & Hydrograph. Spagyr. cap. 15 pag. 64. ſeq. *Jo. Bapt. Porta* Magiæ Natur. lib. 2. cap 4. *Guil. van den Boſſche* Hiſt. Med. lib. 3 cap. 1. pag. 319. *Kircherus* Mundi ſubterr. ſect. 1. lib. 9. P. 2. Alii dicunt coire cum ſerpentibus, uti eſt apud *Caſp. Hofmann.* Inſtitt. med. lib. 5. cap. 22. §. 10. Hinc *Biſciola* Hor. ſucceſciv. Tom. 1. lib. 9 cap. 6. inquit: Vulgo creditur, implicari ſerpentibus ſive anguibus; & a“
probatiſſimis viris accepi in Thraſymeno lacu ipſis hoc“
eſſe familiare. Item *Jo. de Mey* Comment. Phyſ. in“
Pentateuch. loco 26. pag. 71. ait: „Tradunt aliqui,
viperam nequiſſimum genus reptilium & ſuper omnia“
ſerpentini generis aſtutum, ubi coëundi cupiditate ar-“
det, murenæ marinæ copulam quærere; progreſſum-“
que ad littus ſibilo ſuam præſentiam ſignificare, nec“
murenam deeſſe, ſed viperæ expetitos conjunctionis“
ſuæ uſus impertiri. *Georg. Pictorius* Dialogo 3. de bona

vale-

valetud. pag 41. vocat anguillas omnium peſſimas, quod earum in aquis generatio ſimilis eſt ſerpentum generationi in terris, unde rariſſime veneno carent; cuius tamen vis mutilatur nonnihil, ſi caput, cauda & ſpinæ interioris medulla proſcindantur. Alii ſaltim interdum fieri dicunt, uti *Sennertus* Praxeos lib.6. ſ. 5. cap. 5. Hinc ſerpentes & anguillæ ex eadem origine, vid. *Paracelſus* de peſtilitate Tr. 1. pag. 52. Inde diminute *anguilla* ab *angue* (vel ſimilitudine vel origine) vocatur. *Varro* lib 4. de L. Lat. apud *Gesner. Rondelet* & *C. Schott.* Viperarum ſororem vocat *Rolfinc.* Med.Comment. lib. 14. ſect. 1. cap. 2. Verum fabuloſum judicat *Aldrovandus* teſte *M. Sebizio* & quidem rectiſſime. Alii ex limo naſci ſcribunt, uti *Conr. Heresbach.* lib 4. de Re Ruſtica. Sed per bene rejicit CL *J. G. Elſnerus* Collega atque amicus jam olim honoratiſſ. in Ephem. Germ. Cur. anno 1. obſ. 119. Prius & ſtatuit *Verulamius* Hiſt. nat. Cent. 7. n. 696. dum ait: Varia inſectorum" materia eſt. Alia naſcuntur ex limo aut fimo, ut lum-" brici, *anguillæ*, angues &c. utrumque enim genus ex" putrefactione eſt, cum, aqua in limum concreſcente, non " habeant quo conſerventur. Idem pag. ſeq. 894. modum naſcendi tradit; item Mizaldus Cent. 7. Memorabil, n. 77. ait: In nonnullis ſtagnis feculentis omni aqua " exhauſta & limo defracto anguillæ denuo generantur ſi " aqua pluvia effluxerit: quippe quod imbre vivant & a " lantur. *Ariſtoteles*, *Plutarchus* & *Oppianus.* Nonnullis generantur ex putredine nempe cadaverum, ex. gr. equorum aliorumque: *Melch. Sebizius* de aliment. pag. 998. *Grapaldus* lib. 1. cap. 6. & præcipue *Rondeletius* de Piſcib. Fluviat. cap. 23. *Cardanus* & *Gabucinus* de Vermibus, cap. 5. anguillas ex putredine generari aſſerunt, eo quod nulla genitura in iis inveniatur; teſte *Jo. Matthæo* lib. de Rebus Non-Natur. cap 2. pag. 82. Alii ex anguillis præ ſenectute mortuis & putreſcentibus; idem *Rondelet.* l. c. Hinc ut plurimum putreſcentis materiæ eſſe ſobolem pronunciat *Verulamius* Silv.

ſilvar. n. 697. Imo *Fort. Licetus* ex cadavere humano eas ſua ſponte naſci credidit, ſed male, uti bene judicat acutiſſimus *Franc. Redi* de Generat. inſect. pag. 149. Quidam tradunt, convolutis ſibi invicem anguillis attritu corporum mutuo mucorem quendam in arenam limumque deſtillare, atque ita generari; *Bellonius* apud *Geſner.* forte ex *Oppian.* lib. 1. habuit; apud *Aldrovand.* & *Rondelet.* aut ex *Athenæo* lib. 7. dipnoſoph. cap. 17. quod ſuo modo poteſt tolerari. Aliqui atterere ſe ſcopulis ſcribunt, uti *Plinius* lib. 9. cap. 51. ea ſtrigmenta viviſcant, nec alia ſit earum procreatio; recte vero negat Biſciola. Ex rore & melle generari ſcribit *Helmont.* tr. Poteſtas Medicam. §. 27. Fortaſſis ſummam ſalubritatem ſic indicaturus, inquit *Chriſt. Lang.* Miſcel. Cur. n. 17. pag. 42. Roris beneficio arte produci auctorum confirmat fides, ait *Frid. Hofmann.* in clare Schrœder. lib. 5. claſſ. 5. ſect. 3. §. 58. pag. 697. ubi modum producendi adnectit. Programma Facult. Med. Tubing. Dom. Jubilate 1688. promulgatum ait: Roris beneficio agricolas in Belgio producere anguillas, didicit Polyhiſtor, Poëta & Chymicus per orbem literatum famigeratiſſimus. Nimirum *Olaus* Borrichius in Hodœpor. ſuo MSC. hæc notavit ex relatione Dom. Schrœderi: Anguillæ fiunt ita ex obſervatione Hornii: Rec. duos ceſpites vivos rore imprægnatos, inverte, ut gramen gramini adhæreat, relinque per aliquot dies, & invenies infinitos vivos vermiculos; poſt illos cum ceſpitibus in paludem aut fluvium aliquem conjice, & ſenſim naſcentur anguillæ; Lugd. Bat. d. 11. Julii 1661. *Abrah. Mylius* tr. de Orig. Animal. & Migrat. Populor. p. 9. ſeq. ita: „De anguillis conficiendis modum teneo, uti mihi „eſt relatus, nec celabo qualiscunque ſit. Menſe Majo „cum largiter rorabit, ſeca aut diſcinde ligone ex grami„noſo campo ante ortum ſolis duos æquales ceſpites, eosque impoſitos alterum alteri ubi graminoſi ſunt, repone in ipſo margine alicujus piſcinæ, a parte aquilonari, ubi ſol radios ſuos maxime emittit, videbis inde

de propullulare quaſi examen pullorum anguillarium" ante horas paucas elapſas. Sic quidam cum non pœni-" tendo fructu piſcinis ſuis anguillarum numeroſam co-" piam ingenerant." Ex eod. *Mylio* l. a. & *Morhof.* de Transmut. metallor. pag. 39. refert *Jo Jac. Stolterfoth* in Schol. ad nov. Liter. Lubec. m. Mart. 1701. pag. 88. ſeq. Rectius ſtatuimus & marem eſſe & feminam, & ordinario modo generari ex ovis (quanquam ova iis denegent *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Ariſtotel.* lib. 3. Hiſt. Anim c. 10. *Melch. Sebizius* de Aliment. lib. 3. Beverovic. p. 494. C. Schottus &c. imo clare dixerat Ariſtotel. lib. 6. Hiſt. Anim. c. 14. Θορὸν δὲ πάντες ἔχουσιν οἱ ἄῤῥενες, πλὴν ἐγχέλυος: αὕτη δὲ οὔτε θορὸν, οὔτε ὠόν, i. e. habent mares omnes ſemen genitale, præter anguillam, quæ neutrum neque ſemen neque ovum ſortita eſt) uti reliquos piſces. Quamvis Exc. Dn. D. *Elſnerus* Anno 1. Ephem. germ. Cur. obſ. 119. velit eſſe viparas; vidit enim in utero anguillarum aperto varies in diverſis membranulis involutas hærere anguillas; hinc credidit illas coire invicem circumvolutas viperarum & ſerpentum in morem.

4. PARTIUM] Eſt anguilla ex piſcibus longis & lubricis, a ſquamis nuda pellem viſcoſam & ſpiſſam habet, *Albertus M.* apud *Geſner.* tota tamen commode abſtrahi poteſt. A medio dorſo & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quam pinnarum ſubſtantia, qui poſteriores corporis partes ambit, *Rondelet:* Caput & cauda communiter rejiciuntur, vel quia pulpa carent," (*quod ego quoque crediderim:*) vel quia maligni ali-" quid (*nego ego*) in ſe habere creduntur, " ait *M. Sebizius.* *Tergus* craſſius eſt quam murænis. *Plinius* apud *Geſner.* Os habet ſatis apertum, *dentibus* acutis munitum multiplici ordine, *Rondelet.* & *Schottus Branchias* habet exiguas *Ariſtotel.* lib. 8. H. A. c. 2. *Athenæus* ex *Theophr.* apud *Geſner.* cuticula tamen tectas, rima parva. *Rondelet pennas* vero binas *Plin.* *Caro* eſt pinguis, dulcis atque viſcoſa. *M. Sebizius* Anguillam *Archeſtratus* apud

Athenæum lib. 7. ſolam piſcium voluit eſſe ἀπύρηνον velut exoſſem ac ſpinarum exſortem ait *Cæl. Rhodigin.* lib. 7. Lectt. ant. c. 8. *Geſner.* de aquatil. fol. 44. at *Rolfinc.* Med. Comment. lib. 14. ſect 1. cap. 12. quod non tam facile concedendum. Per univerſam ejus *Spinam* filum tranſit nigrum velut venula, in quo venenum abſconditur, quod, antequam coquatur, extrahere convenit, ait *Mylius* Baſil Chim. lib 7. cap 10. *Geſner.* fol 47. & *M. Sebizius* l. a. ſed ſecuri ſimus, non nocebit. *Pinque* in paucis ineſt, plurimæ eo carent, juxta *Ariſtot.* lib. 8 H.A. c. 2. *Ventre* ſunt exiguo. Id. ib. qui inde mortuas non ſuperfluitare rationatur, de quo etiam *Plin.* lib. 9. c 21. *Jonſton. Rondelet.* niſi cum aquis putrefacta diſſolvitur, *Anonym.* Vetus tract. de Animalib. in ſpecie de Piſcib cap 2 Magis placet ratio Geſneri f. 45. quia ſcil. veſicam multo aëre plenam ut alii piſces non habent. *Gula* intus longa & lata. *Rondelet.* Exiguam eſſe ſcribit *Ariſtot.* apud *Geſner. Ventriculus* & inteſtina in longum protenduntur. *Hepar* magnum eſt & rubrum, ex quo pendet veſica fellis, quod aqueum eſt. *Rondelet.* De Anatome anguillæ videatur *Jo. de Muralto* in Experim. Anat pag. 106. & 165. Anguillam paluſtrem prægnantem *M. A. Severin.* in Zootomia pag. 370. exhibet; aliam anatomiam anguillæ vide apud *Olium Jacobæum* in *Bartholini* Actis Hafn. vol. 5. obſ. 98. pag. 261. ſeq. Ipſe ego anatomiam anguillæ Argentorati d. 30. Maii 1668. auditoribus meis exhibui, ex qua hæc obiter adnotavi: Oeſophagus æque rugoſus intus atque ventriculus ipſe, cetera ſatis capax; pylorus tamen craſſior & carthilaginoſior reliquo. In inteſtinis juxta venulas & arteriolas veſtigia quædam ductuum alborum, veluti neureorum vel lacteorum. In inteſtinis vermiculi erant albi ſimiles iis in caſeis & rubri prioribus minores. Illi inhærebant tunicis inteſtinorum, adeo ut difficillime amoverentur. Cor aliquot poſt horis avulſum & rejectum adhuc palpitavit. Confirmat idea, quæ *Johrenius* Diſp. de Circul. ſangv. ſect. 3. §. 4. Marpurgi 1672. habet:

Vidi

Vidi anguillæ corculum exſectum viginti pluribusque" attolli pulſibus, ut & admoto digito vegetam ſentirem" motionem; paullatim tamen ægrius cœpit æſtum moli-" ri & ſenſum videbatur deficere, tandemque omni modu" ceſſante emortuum credebam; poſtquam vero iterum" tangeretur, revixiſſe putares, adeo irritationis im-" patiens quaſi recollectis viribus digitum excutere" niteretur, tremulis aliquot ictibus deſperantem impe-" tum allevare & palpitare, donec ultimo ſingultu explici-" tum omnes cum calore ſpiritus effudiſſet." Idem ibid. §. 5. ait: „Si cor anguillæ vivæ exemtum dividas in" duas partes, mirum! fruſtilla aliquandiu tremulis mica-" bunt ſubſultibus." Animal certe vivax eſt, quod probat experimentum Rob. Boyle in Experim phyſ Mechan. 41. pag. 462. qui anguillam recipienti pro vacuo demonſtrando) impoſuit, & aërem inſtrumento omnem exſuxit; anguilla tunc quidem immota jacuit, ſed recipientis operculo remoto, & aëre rurſus illapſo revixit, quæ duratio anguillæ abſque aëre forte imputanda peculiari vivacique hujus generis piſcium naturæ, ait *Sachſius* Gammarolog. pag. 138. ſeq.

5. Loci] Sunt vel in mari, quas memorat *Epicharmus* in Muſis apud *Geſner. Quercetan. in Diætet.* pag. 420. *Morhard. Rondelet* &c. Rariſſimas tamen eſſe in mari, ſcribit *Jovius* lib. de piſcibus cap. 53. Certe in mari Balthico contrarium evincit quotidiana experientia, ubi in littoribus Sueciæ, Scaniæ, Jutiæ, (præcipue in ſinu Limico vulgo Limfiord, unde & Alaburgæ vulgo Aalborg nomen hæſiſſe creditur) Seelandiæ, Falſtriæ, Lalandiæ, Sleſvicenſis Holſatiæq; Ducatuum magna copia capiuntur. Vel quod potiſſimum in fluviis iisque puris, *Plinius* lib. 9. cap. 21. *Beverovic. C. Schottus* atque CL. *Elſnerus* l. a. Quibus tamen contradicit *Conr. Heresbach.* lib. 4. de Re ruſt. dicens in limo cœnoque magis & provenire & degere. Ego cre !o in utriſque. Scimus ex Ariſtophanis Acharnenſibus anguillas venales ſolitas eſſe aſportari Thebis Athenas, nam quamdiu Athenienſes

contra Bœotas bellum gerebant, nullæ proſtabant venales anguillæ e Copaide lacu, ait *Jac. Palmer. a Grentemenil.* Exerc. ad Poet. Græc. pag. 510. Idem Ariſtoph. alibi: Feciſti ſicut is qui anguillas captat, qui, quieta cum ſunt ſtagna, venatur nihil, ſed cum omne cœnum hac illac ſubverterit, captura magna eſt. *Boſſch.* l. c. pag. 320. qui addit: Tempore quo crebriora mugiunt tonitrua plurimæ capiuntur, etiam aqua turbida. Ganges educat ad tricenos pedes longas. *Plinius* lib. 9. cap. 3. *Solinus* in Polyhiſt. cap. 54 *G. Pictorius* in lib. 2. Convivior. pag. 250. Ad brachii craſſitiem alicubi excreſcunt & ad libras 20. *C. Schottus* Phyſ. Cur. lib. 10. cap. 5. Egregie magnæ in lacubus Fundano in Latio, & Leſinæ in Apulia, teſte *Joſ. Langio* Elem. Geogr. cap. 18. Zu Angerberg in Preuſſen, der Provintz Bartenland in Fluß Angerup, iſt ein reicher Aalfang inquit *Hier. Dicelius* in Diction. Geograph. pag. 67. *Luc. de Linda* in Deſcript. orbis lib. 12. pag. 1117. de moribus ferorum hominum in Nova Francia ex auctore quodam ignoto *Eſcabor*, dicto, refert ſeqq. Qui circa Quebecas degunt, a menſe Sept. in „Octobr. usque menſem, piſcationibus anguillarum ſe „pro more recepto exercent. Has anguillas in uſum „hyemis duratas ſervant. Anguillis conſumtis alces ali„asve feras venantur, in quarum penuria aliquot die„rum jejuni famelici eſſe ſolent. Repetit ex eod. auct. hæc *Jo. Fried. Leopold.* Lubec. Diſp. inaug. de Alce Baſ. 3. Jun. 1700. §. 11. Huc pertinet locus extraordinarius anguillarum, quem nobis ſubminiſtrat Jonſtonus in Thaumatogr. claſſe 1. cap. 5. art. 5. pag. 25. inquiens. „Anno 1125. erat hyems tam valida, ut in Brabantia an„guillæ innumerabiles propter glaciem e paludibus „quod mirum dictu eſt, exeuntes (Robertus de Monte) „in fœnilibus fugientes latuerint, atque ibi præ nimietate „frigoris computruerint; vix tandem arbores fronduerunt menſe Majo,„ *Anſelmus Gemblacenſis* Abbas octavus in Chronico pag. 198. ad A. C. 1124 edit. *Stub. Mirai* Antverp. apud Hier. Verduſſen 1608. in 4to ait: „In

„multis

multis vivariis piſces abſorpti ſub glacie perierunt: In" Bræbanto anguillæ innumerabiles, propter glaciem a" paludibus exeuntes, quod dictu mirum eſt, iu fœnili-" bus fugientes latuerunt, ſed ibi etiam præ nimietate" frigoris deficientes computruerunt. *Zacch. Rivander*" in der Thüringl. Chronick pag. 259. *Jo. Jac. Hofmann*. Lex univ. T. 1. fol 742. b. ait: Helia Bedæ, & Elia vulgo Ely urbs Angliæ Epiſcopalis, ſic ab anguillis (quas Angli Eeles vocant) dicta, quarum ibi ingens copia ob multas aquas, quibus ut Inſula continetur; Cantabrigiæ proxima. In Siewería giebts überaus groſſe Aale aït *Jo. Georg. Schleuſſing* im neu entdeckten Siwerien c. 6. pag. 51. *Felix Malleolus* Tract. de Exorciſmo inquit: „Sanctus *Guilhelmus* Lauſaunenſis Epiſcopus ab anguillis „læſus maledixit & exulavit & relegavit omnes anguillas „lacus magni Lauſannenſis, prout hodie ab iſto lacu & ab omnibus fluminibus iſtum lacum intrantibus, ſunt expulſæ. Verum CL. *Jo. Jac. Wagner* in Hiſt. Nat. Helvetiæ curioſa ſect. 3. art. 1. pag. 50. addit: Sed Exorciſmus iſte tantæ haud fuit efficaciæ, quo minus noſtro tempore anguillæ hoc iu lacu non reperiantur, & quotidie ab accolis lacus comedantur. Danubius dicitur iis carere, & ſi illatæ fuerint, interficere. *Nauclerus* apud *Jonſton*. Thaumatogr. pag. 407. *Libavius* lib. 1. Batrach cap. 12. in Schol pag. 235 *Morhard.* & *Geſner*. Cauſam in frigiditatem Danubii conjecit *Albertus* apud *Jonſton*. Conf. & *Schotti* Phyſ. Cur. l. a. Quin & in aquis cœnoque non ſolum ſed & in *aceto* anguillas detexere recentiores. In aceto anguillulam adultam ac vivam repræſentat *Ant. Leeuwenhœck* in Anat. & Contempl. Microſcopic. pag. 4. ut & aliam adultam mortuam a ſe interfectam; quin magnum numerum ejusmodi anguillularum in aceto idem vulgari microſcopio vidit ib. pag. 6. & pag. 7. ita ſuper eo commendatur: Sunt multi, qui aciditatem aceti deducunt ex ſolo punctionis ſenſu harum anguillarum," quam cauda ſua acuta imprimere creduntur linguæ no-" ſtræ, quod tamen erroneum eſt: Si enim ſupponere-"

 mus"

„mus hoc verum eſſe, ſequeretur multa aceta eſſe inſipi„da oportere, quoniam deſtituuntur ejusmodi anguillu„lis, & hyberno tempore, quo moriuntur anguillulæ, o„mne acetum futurum inſipidum, ſicut antea jam ſæpe a „me dictum eſt.„

6. Usus alimentarii] Judæis eſu interdictæ a Theologis communiter creduntur ob ſquamarum defectum; verum etiam anguillas ſquamis præditas eſſe, edocet citatus modo *Leuenbœckius* in Obſervatt. ſuis microſcopicis. Multis etiam naturalem ab anguillis incuti horrorem teſtatur *Weinrichius* l. cit. ſub nota 1. Miram ergo anguillam hominis antipathian proponit Cl. *Henr. ab Heer* Obſ med. 29 pag. 322 his verbis: „Vi„vit apud nos vir primarius, qui viſa anguilla lipothy„mia gravi corripitur; imo & ſi cruſtis, artocreatum in„ſtar anguilla incluſa menſæ inferatur, mortui inſtar „concidit, nec ad ſe redit niſi ablata anguilla.„ De fœmina Ferrarienſi, quæ, quoties gravida, anguillas mire averſatur, lege *Joſ. Lonzonum*, Ephem. Germ. Cur. A. 9. Dec. 2. obſ. 208. pag. 379. ſed poſt partum ſtatim tanquam cibum delicatum deperit. Alia exempla antipathiæ adverſus anguillas habet *Pareus*. Introd. ad Chirurg. cap. 22. *Jo. Schenck*. lib. 7. Obſervatt. fol 917. a. Anguillam deteriorem eſſe propter ſuccum lentum & pituitoſum ſcribit *Oribaſius* lib. 4. Synopſ. cap. 1. & lib. 1. Euporiſt. cap. 19. fol. 584. inter cibos maxime craſſi ſucci refert; item *Galenus* inter cibos mali ſucci repoſuit, teſte *Beverovic*. & *Melch. Sebizio*. Hinc *Jo. Matthæus* lib. de Rebus Non-Natural. cap. 2. pag. 82. ait: *Galenus* omnem anguillarum eſum improbat, quapropter quibus valetudo curæ eſt, ab anguillis abſtineant; cumprimis qui podagræ & calculo ſunt obnoxii. Conf. *Quercetanus* Diætet. pag. 420. *Lotich*. Comm. in Petron. lib. 2. cap. 18. pag 320. *Geſnerus* de aquaticis fol. 46. *Jul. Alexandrinus*, *Rondeletius*, *M. Sebitius*, *Jonſtonus* Hygien. pag 237. *Greg. Horſt.* de T. S. S. lib. 1. cap. 7. pag. 68. *C. Hofmann*. *Cæſalpin*, ſpec. art. Med. Hipp. lib. 1. cap.

9. pag.

9. pag. 22. *Fr. Joel*, in Opp. Med. lib. 2. ſect. 2 pag. 46. Eſum anguillæ improbat quoque Dan. Becker Tr. vom Blutgang cap. 2. tit. vom Eſſen, quia *bilem* augeant; *Georg. Pictorius* Dial. 3. de bona valetud. pag. 41. ait: Anguillæ omnium peſſimæ, quod earum in aquis ſimilis eſt generatio ſerpentum in terris generationi &c. Faſtidium parere anguillas, humoresque excrementitios generare, ſcribit *Ellnchaſem* apud Geſner. fol. 46. & *P. Jovius* lib. de piſcib. cap. 33. tradit: In toto genere piſcium anguillam, cum ſapidiſſima ſit, noxiam eſſe, ut pene inique feciſſe naturam queratur. Nec ſanis nec ægris bonum præbet nutrimentum, *Beverovic*. l. a. *Timæus a Güldenklee* Conſil. Diæt. pag. 152. & *Mœbius* Inſtitt. pag. 503. Rationem reddit Hippocrates lib. 2. de Victus ratione fol. 25. quod in cœnoſis & aquoſis locis cibum capiant. Hinc in morbo ſacro anguillæ eſum idem rejicit *Hippocr.* lib. de Morbis ſac. pag. 35. De *Epilepſia* ex anguilla affatim devorata vid. *Wolg. Gabelchover* Cent. 4 fol. 117. *Choleram* easdem parere ſtatuit *Burnetius* in Theſ. Med. Pract. lib. 3. ſect. 41. pag. 295. In ſpecie imbecilli ventriculo nocent. *Queretan. Rondelet. Beverovic.* & *Mylius* ll. cc. Eſum earundem peripneumoniam cauſari, quia pingue habeant naturæ hominis inſenſiſſimum, ait *Petræus* Noſolog. Harmon. Diſſ. 16. θ. 14. Ad Calculum generandum aptas eſſe ait *Sennertus* Prax. lib. 3. P. 7. *S.* 1. cap. 6. pag 802. Arthriticis interdicuntur a *Rondelet. Beverov.* & *M. Sebizio* pag. 994. atque podagricis a *Mylio* & Geſner. l. aa. ut & B. Timæo a Güldenklee Conſil. Diætet. pag. 152. Hinc *Chriſtoph.* Baliſta Pariſinus Concertatione in Podagram v. 263. canit:

Anguilla haud menſis oneret, namque ipſa tenacem
Humorem humanis ingerit articulis.

Inter cauſas podagræ anguillam refert quoque *Jo. Raicus* Tract. de Podagra Paraſ. 3. pag. 12. inquiens: "Omnes torrefacti, inſolati, in aëre duri piſces generant"

„in ſanguine mucilagines phlegmaticas, ſtypticas bolares ſive argilloſas. Piſces in paluſtribus & cœnoſis loci degentes ex iis hauriunt nutrimentum infectum limo ſalſo & impuritatibus ſulphureis reſolubilibus, ambigentibus inter impuritates mercuriales & tartareas. „Hiſce vero præſertim abundat *anguila*. „ Nocent item calculoſis, *Geſner. Mylius, Rondelet. Timæus, M. Sebiz. Beverovic.* aliique teſte *Rolfinc.* Med Com. lib. 2. ſect.3.cap.63. menſes ſupprimunt, *Beverov.* l. a. ἢν φλεγμονὴ ἐν πλεύμονι γένηται, γένηται δὲ μάλιςα ἀπὸ οἰνοφλυγίης καὶ γαςριμαργίης, ἰχθύων κεφαλῶν καὶ εγχελύων. Ταῦτα γὰρ τὴν πιμελὴν πολεμιωτάτην ἔχει πρὸς τὴν φύσιν τȣ ἀνθρώπȣ. h. e. „Si „inflammatio in pulmone oriatur, oritur autem præci- „pue & vinolentia & piſcium capitonum & anguillarum „ingluvie, qui pinguedinem hominis naturæ maxime „infenſam habent. „ Subſcribunt *Geſnerus* & *Jonſtonus* Idea med. pract. lib. 1. art. 2 punct. 2. item *Petræus* l. c. & *M. Sebizius*, qui addit, lienoſis atque tabidis obeſſe. Nocent iis, qui doloribus capitis obnoxii. *Rondelet* & *M. Sebizius* l. a. Tetanum ab eſu anguillæ lege ap. *Th. Bartholin.* Cent. 3. hiſt. 24. Quidam cum affatim anguillam devoraſſet, epilepſia corripiebatur, vid. *Bened. Faventin.* apud Foreſt. Schol. ad obſ. 57. lib. 10. conf. ſub nott. ex *Gabelchovero*. Quapropter veneno aliquo eas infectas putat *Petræus* in Noſol. Harm. Diſſ. 6. θ. 15. Imo de veneno quoque ſuſpectæ ſunt *C. Hofmanno* Inſtit. Med. V. 22. 10. *Arnold* in Regim. Salernit. *Geſnero, Mylio* & *Sebizio*. Eſu anguillæ veneratæ in graviſſima ſymptomata incidit Abbas, quem reſtituit *H. Reuſner.* obſ. 143. & ad h. l. Exc. Dn. D *Velſchius* pag. 77. Conf. omnino *Magnini* Mediolanenſis Regim. Sanit. P. 3. cap. 18. pag. 64. a. & pluribus quoque *Elsholtii* Diæteticon lib. 4. cap. 4. n. 2. pag. 225. Antipathiam quoque non raro faciunt; exempla quædam jam ſup. notavimus, in principio notæ hujus Sic quidam Procerum Galliæ in ferculis abs vitæ

tæ diſcrimine non ferre poterat vid. Paræum Introd. ad Chirurg. cap. 22. Novimus, ait Weinrich. de Monſt. cap. 8. pag. 65. qui anguillarum non modo odorem, aſpectum, eſum non pati poſſet, ſed ne eſſet quidem in ædibus, absque inſigni anxietate, ubi viva occultabatur. In peſte non comedendæ ait *Matth. Auctus* Med. Vratislav. in Tract. von Präſervirung der Peſt Breßlau 1542. 4. Febres faciunt, inquit *Jo. Jones* lib. de Febr. intermitt. P. 1. c. 1. pag. 2. Virum novi, ait *Mich. Ettmüllerus* de febr. intermitt. pag 273. qui eſu anguillæ, quam nonnihil luvitus comederat, in febrim tertianam ultra quadrantem anni durantem inciderat. Paucis: „*Tota Medicorum Schola* docuit hactenus, piſces eſſe *κακοχύμες*, quod pituitoſum, lentum & glutinoſum humorem generent; obſtructiones hoc nomine pariant, & inde febres excitent, illæ præſertim, quæ in limoſis & fæculentis ſtagnis, verba ſunt CLmi M. Sebizii de aliment. lib. 3. pag. 994. & *Guil. van den Boſſche* Hiſt. med. lib. 3. c. 2. pag. 329. ait: Anguillas, verum eſt, omni loco omnique tempore a medicis deteſtari, (rectius rejici,) quod ſtomachis & renibus ſint inimicæ, podagra quoque laborantibus manifeſte officiant, ita ut natura inique feciſſe quidam (ſed parum prudenter) dixerint, quod tam ſuavem refutandis reſpuendisque piſcibus indiderit ſaporem, his aſſentiri lubet, ſi intelligant de earum uſu quoad victum; alias non contemnendæ ſunt propter earum uſum in medicina, valentque adverſus morbos plurimos. E contrario Encomiaſtæ egregii prioribus ſe opponunt. Athenæus lib. 7 inquit: Περὶ δὲ τῶν ἐγχλύων τκέσιος Φησιν ἐν τοῖς περὶ ὕλης, ὡς αἱ Ἐγχέλεις ἐγχυλότεραι πάντων εἰσὶν ἰχθύων, καὶ ἐυςομαχία (mavult *Rondelet.* ἐυςομία) αφέρεσι τῶν πλείςων: Πλήσμιαι γὰρ εἰσι καὶ πολύτροφοι: ἐν δὲ τοῖς ταρίχεσι τὰς Μακεδονικὰς ἐγχέλεις κατατάττει i. e. *Hiceſius* in lib. de materia ait:

ait: *Anguillas* omnibus piſcibus ſucci bonitate præſtare, ſtomacho gratiores eſſe; ſatiant enim & multi ſunt alimenti. Inter ſalſamenta antem Macedonicas anguillas annumerat. Rurſus: Multum alunt, ventrem molliunt (conſentit *Braſavol.* ap. *Geſner.*) arteriam repurgant, vocem reddunt claram, (voci tamen nocere ſcribit auctor Salernitani carminis ap. Geſner; ille vero eſt *Joh. de Mediolano* teſte *Zach. Sylvio*) & genituram augent; (adſtipulatur *Alex. Bened.* apud *Geſner.*) quæ fuerunt majores, uberius alunt, ſunt verba *Ellucbaſem* apud Geſner. fol. 46. Inter optimos piſces refert anguillam *Guido Patin.* de Valetud. tuend. cap. 2. pag. 372. Conf. plur. *Elsholzii* Diætet. l. c. Jac. Theod. Tabernamont. in ſeinem neuen Waſſerſchatz cap. 10. pag. 237. ait: Die Aale ſind harddänig; ſo ſie aber verdauet werden, geben ſie gute Nahrung, mögen derowegen von ſtarcken Leuten wohl genoſſen werden. Videlicet expeditius omnino humectans anguillæ mollities, quam bubula durities digeritur, *Chriſt. Lange* l. ſup. c. Multum nutrit, nec facile diſſipatur, cum glutinoſa ſit. *Rondelet.* Hinc hecticis & phthiſicis præſcribitur; conf. *P. J. Faber* in Panchym. Vol. 2. lib. 4. cap. 14. ſ. 5. *Guainerius* apud *Geſner.* & *Chriſt. Lange* ll. cc. Coctæ & aſſatæ dein parceque ſumtæ ſunt cibus optimus, appetitumque excitant. Quercetan. Diæt. pag. 421. Stomachicos atque dyſentericos ſanant vid. *Kiranid.* ult. pag. 145. Ferunt eas fumo ſale conditas atque induratas melioris tum ſaporis tum nutrimenti eſſe, *Lotichius* ad *Petron.* Comm. lib. 2. cap. 18. præcipue ſi coquantur cum braſſica capitata muria condita, unter dem Sauer-Kraute. Apud Georg. Pictor. lib. 2. Conv. pag. 248. ſeq. eſt anſer aſſatus, in cujus ventre anguilla, quod exquiſitum edulium recte Jovis cerebrum dixeris. Anguillas Strymonias in pretio habitas, docet ex Antiphanis Thamyra Athenæus lib. 7. cap. 13. quas nunc celebrat quoque *Bellonius* lib. 1. obſ. cap. 55. ait C. Barthius in Nott. ad Statii Sylvar. lib. 2. v.

21

v. 21. pag. 22. Non immerito ergo vocaſſe anguillam videtur *Chriſt. Lange* pulcerrimum & in alimentum hominibus omnino idoneum piſcem atque ſapidiſſimum aquæ ſpolium. *Joh. Matthæus* Lib. de rebus non-naturcap. 2. pag. 82. eſum earum improbavit, addit tamen :, Quamvis aſſatæ elixis præferantur, ſi eum foliis lauri" vel ſalviæ aſſentur, ad humoris mucoſi conſumtionem." Quoniam vero *Beda* lib. 4. Hiſt. Eccl. cap. 13. refert: " Saxones Auſtrales *ſolis anguillis* olim uſos eſſe abſque" ullo valetudinis incommodo, donec a Wilfredo mona-" cho artem piſcendi didicerunt, ſuſpicari licet, Saxones" iſtos peculiarem modum anguillas coquendi & præpa-" randi tenuiſſe, qui nobis fortaſſis eſt incognitus. „ Con-" trarii vero refutantur, quando certis hominibus, juſto tempore atque ætate rite præparatæ, (de hoc *Geſner*. fol. 47. *Beverovic. M. Sebizius, Chriſt. Lange* ll. aa. *Bernh. Swalve* in Ventric. querel. & oppr. pag. 163. *Mœbius* Inſtitt. pag. 503. *Rolfinc.* Med. Comment. lib. 2. ſect. 3. cap. 63.) debita quantitate &c. adponuntur.

7. Atque Medicinalis] *Nec ullis morbis mederi anguilla* ſcribitur apud *Geſner*. de Aquatil. fol. 46. atque *Mylium* pag. 149. ſed male. Cocta cum aliis cibis commendatur in ruptione vaſorum *a*) *in pulmonibus* a *Wirſungo* Artzney-Buch P. 2. cap. 5. §. 18. interdum conceditur *b*) *in phthiſi*; id ibid. §. 22. Conf. ſup. Not. 6. *c*) *In morbo caduco* in principio medetur, *Paracelſ.* in ſchol. in lib. de Paragraph. pag. 264. Idem præſtat decoctio ejus; idem Paragraph. lib. 3. de Morb. Caduc. cap. 3. p. 367. Extrahit *d*) *venenum peſtilentiale*, Parac. de Peſt. Tr. 1. pag. 50. Valet contra *Colicam*, quæ cum peſte incidit. Idem ib. pag. 58. Commendatur itidem *e*) in Colica a *Crollio* Lib. de Signatur. pap. 48. Aquam anguillarum deſtillatam *phthiſicis f*) *becticisque* ſumma cum utilitate exhiberi ſtatuit *Chriſt. Lange* pag. 44. *Jonſton.* Prax. lib. 7. Tr. 4. ex. Joelis Operum. Tomo 5. Sed jam olim Guai-

Uſus medicus *a*) *pro pulmonibus*, *b*) *phthiſi. c*) *morbo caduco d*) *peſte e*) *colica f*) *bectica.*

Guainerius in cura hecticæ laudarat apud *Geſner* Commendat itidem in hectica febre *Henr. Warenius* in Noſologia hermet. & Galenic. Diſp. 4. θ. 19. pag 43. teſtudinem nemoralem & aquaticam, piſces ſaxatiles, præſertim *anguillas*, cancros &c. ad hæmorrhoides exeuntes & dolentes anguillam eviſceratam abſciſſis extremis tunicis tundito & in olla vitreata coquito, & cum pinguedine ac liquore, qui remanet in fundo vaſis, inunguntur hæmorrhoides. *Leonellus Faventinus* hoc *Alberti* experimentum eſſe, ſcribit *Boſſchius* l. c. pag. 322. Famoſus quoque anguillæ uſus eſt ad *g*) *vini tædium*, & ut faciat abſtemios, vel ſuffocata vel necata vel putrefacta in vino, ſi hoc bibatur, teſtibus *Galeno* Euponſton. lib. 3. cap. 152. *Iſidoro* Origg. lib. 12. cap. 6. *Plinio* H. N. lib. 32. cap. 10. ex quo *Tiraquellus* in lib. 9. Connub. §. 211. *Capivaccius* lib. 3. pract. cap. 8. pag. 681. ex eoque *Prævotius* Select. Remed. pag. 150. item *Alex. Pedemont.* de Secret. lib. 8. pag. 434. *Jo. Bapt. Porta* Mag. Natur. lib. 14. cap. 12. pag. 523. *Libavius* lib. 2. Batrach. cap. 11. pag. 332. *Rondeletius* apud Geſner. *Mizaldus* Cent. 1. Memor. §. 7. & Ananor. lib. 2. pag. 81. *Anonym. Vetus* Tract. de Animal. in ſpecie de Piſcib. cap. 2. *Schrœder.* Pharmac. lib. 5. claſſe 3. pag. 325. *Tomaſo Tomai* da Ravenna nell' idea del giardino del mondo cap. 45. pag. 153. Imo *Kiranus* Kiranide ult. pag. 145. ait: „Anguillæ hepar cum felle, ſi ſolutum cum vino dederis latenter alicui bibere cum vino, nunquam poterit bibere vinum. Verum hic & experientiam & rationes deſidero, ac dubito, ut eventus voto reſpondeat. Hinc recte in hoc paſſu eventum cum anguilla non repondere e *Salmuth.* Cent. 3. obſ. 12. ſcribit *P. Jn. Sachſius* Ampelograph. pag. 214. *h*) A *quartana febre* liberari cenſent, ſi anguillæ vivæ unguium reſegmina collo ſubnectantur, & in aquam dimittatur, ait. *Freitag.* Noct. Med. cap. 39. pag. 192. qui id rejicit. Sed ad partes deveniamus. *i*) *Caput anguillæ* e verrucis cutis mederi ajunt,

g) Vini tædio. *h*) Pinguedo. *i*) uſus capitis.

ſunt, ſcil. ſi caput ſanguinolentum adhuc, quo verrucæ tactæ ſunt, terra cooperiatur, ut putreſcat. *Schrœder.* Pharmac. l. a. & *Macaſius* Promtuar. Mat. Med. per *Neſterum* edit. pag. 913. ſeq. *k*) *Cauda* ſi detur vaccæ a coitu, certo concepturam promittunt quidam, homines ſcilicet nimis vel ſtolidi vel ſuperſtitioſi, apte ſcribit *Geſnerus* fol. 48. *l*) *Cutis* valet contra ſpaſmum ſi imponatur, donec caleſiat, *Wirſung.* P. I. cap. 12. §. 15. Blancard. im holländiſchen Jahr-Regiſter c. 6. n. 49. p. 281. ait: Es hat mir ein Prieſter erzehlet, daß er vor die Gicht in den Beinen und den Krampf nichts anders gebraucht, als daß er ſich trockene Aalhäute um die Beine gebunden, und daß er nachdem von dieſer Kranckheit nichts mehr geſpüret. Dieſes Mittel hat er von einem bekommen, der ihrer vielen damit geholffen. Suffumigium ex corio anguillæ in uteri prolapſu conducere ſcribit *H. Corbejus* in Gynæc. lib. 1. cap. 6. pag. 127. præſtantiſſimum gluten eſt ad hernias recentes gluten ab exuviis aut cute auguillarum ſolutis, *Theod. Craanen* in Praxi Med. Reform. cap. 86. pag. 349. In utriusque pedisſpaſmo feliciter adhibuit Dn. Stöberlin celebris Pharmacopœus Norimberg. ceu ipſe retulit mihi m. Jul. 1691. Contra luxationes & manuum & pedum (vor Verſtauchung) memini aliquoties applicatam. Referunt quoque, fides e corio anguillarum auditores ad ſaltationem inclinare, *Cardanus* apud *Geſner.* ſed ridiculum eſt! *Reineſius* in Var. Lect. pag. 427. forte ſtatuerat e Scholiaſte Juvenalis, coërcitionem puerorum factam cum anguillarum cutibus; verum non eſſe in eo ſcribit *A. Rivinus* Epimetro XI. ad diſp. Lanx Satura Lipſ. 1649. nimirum apud Juven. anguillas eſſe ſcuticas ſup. nota 1. demonſtravimus. *m*) *Sanguis* adhuc tepidus colicos domare dolores dicitur cum vino aſſumtus, *Schrœder.* l. a. Marcellus apud Geſner. fol. 47. *Petræus* Noſolog. harmon. diſſ. 29. θ. 28.

k) Caudæ. *l*) Cutis. *m*) ſanguis.

28. *Roder a Fonſeca* Tom. I. conſ. 13. citante *Th. Burnet.* Theſ. pract. lib. 1. ſect 43. ſubſec. a. pag 94. ex pluribus *Boſch.* l c. p. 322. & 323. *Pinguedo* in auditu gravi valet, quæ ita ſolet parari: Sumitur anguilla & aromatibus conditur, poſtea aſſatur, & pinguedo manans ad uſum colligitur, ait *Benedic. Sylvaticus* Cent. 2. Conſ. & Reſponſ. 17. fol. 123. b. nimirum auri inſtillata *Schrœder.* l. d. *Fonſeca*, & ex eo *Guil. van den Boſche* Hiſt. Med. n. 3. c. 2. p. 321. Eandem in eodem cum ſucco Salviæ laudat Wirſung. P. I. cap. 9. §. 9. & *Ettmüller.* in Coll. Pract. gener. P. II. c 11, ait: Pinguedo ex anguilla pingui in veru aſſata exſtillans & excepta foliis lauri, ſic collecta poſtmodum in aurem inſtillatur contra ſurditatem egregie. Ad aurium dolores ſuadent *Rondelet.* Mylius, Anonym. Vetus ll. cc. ex libro germ. MSCto Geſnerus fol. 47. ut & ex auctore de Natura Rerum. Ad nervorum dolores Rondeletius. Hæmorrhoides mitigat, *Schrœder.* Pharmac. l. d. *Leonellus Faventin.* ex *Alberto M.* apud *Geſner.* fol 47. ut & *Alex. Benedict*, l. c. item *Sennert.* prax. lib. 3. P. II. ſ. 2. cap. 13. pag. 425. *Petrejus* Noſolog. harmon. diſſ. 32 θ. 31. pag. 155. Vulneraria etiam eſt *Schrœder* l. c & *Geſnerus* ex lib. germ. MSC. ad fiſſuras papillarum in mammis, *Dav. Herlicius* de Cura gravidar. puerper. & infant. cap. 31. pag 368. Variolarum veſtigia delet. *Fumanellus* teſte *Boſchio* l. c. qui addit ex *Platero*, conducere quoque in ſpaſmo, & illitam ſanare ſcrophulas, teſte *Riolano.* Turffa ſeu Ceſpes bituminoſus cum caryophyllis aromaticis & pinguedine anguillæ contra ſcirrhos lienis & affectum infantum vulgo dictum das Anwachſen egregie valet, ceu mihi confirmavit Illuſtriſs. Heros Dom. Nicol. Juel Archithalaſſus Regius Danicus Hafniæ m. Jul. 1696. Capillos generat illita in alopecia *Geſner* fol. 47 & *Schrœder* l. c. Pinguedo illita armis, ſclopetis &c. eadem politiſſima præſervat a rubigine. *o*) *Fel* ad oculorum ſuffuſiones, Rondeletius l. c. in ſurditate fel anguillæ Spiritui vini infuſum & filtratum

n) Pinguedo. *o*) Fel.

tum, ut fiat eſſentia, ejusque guttæ 2 vel 3. auribus inſtillatæ optime conducunt, *Ettmüller.* in Colleg. *Med.* Gener. Pract. P. II. cap 11. Callos pedum autore *Fumanello* ſolvit anguillæ fel, ſi per 3 dies ſuper ligatum maneat *Boſch.* l. c *Foreſtus* lib. 11. obſ 29. habet exemplum pueri, qui ex variolis incidit in puſtulas oculorum, quæ tandem fuerunt exulceratæ, & exinde oborta eſt nebula oculorum, cui profuit hoc collyrium: Rec. ▽ fœnic. ℥iij, Fellis anguillæ ʒ j. vel ʒ i ß. ſacch. canth. præteriti ʒ j, M. ſtent in loco calido per noctem; ex eo idem commendat quoque *Ettmüller.* annott. pract. ad Inſtitt Med. Phyſiol. fol. 88. b. Fel faciem dealbandam uſurpat *Alex. Pedemontan.* de ſecretis lib 4. pag. 215. Locus, in quo evulſi fuerint pili, illinatur felle anguillæ maſculæ mixto cum oleo roſarum vel ſanguine veſpertilionis. *Arnoldus* apud *Geſner.* l. a. fol. 48. Idem *Geſnerus* monſtrat quoque uſum ejus pro pictoribus ad colorem. Conf. quoque ſequentia. *Hepar* cum *felle* quomodo faciat abſte... os, vide ſupra. Helmontius in Tract. ultra neceſſ. non ...lin. §. 49. ait: "Novi remedium, quo fœtus alioqui" "diem & horas in partu ſtaret, eoque potu ſumtu mox" "...ra horæ quadrantem mulier parturit: ſicque eiu" "...ur punctum nativitatis, itemque trutina Hermetis" "...pſychoſi; hoc autem remedium in jecore & felle an-" "...llæ ſiccatis & pulveriſatis conſiſtere ſcripſi alibi." ...el. in tract. Jus Duumviratus num. 46. & 47. ſuſiſi-... illud proponit his verbis: "Mulieres obſervavi in" "...tu difficili aliquot dies periculoſo oblato poculo" "...x ad ſummum ante ſemihoræ ſpacium enixas; idq;" "...enties & amplius probatum. Pharmaco nimirum" "...uc in ſtomacho exiſtente, apertum fit os pubis, &" "...æ oſſis ſacri in lumbis fœtusque ſtatim propulſus." "...avi ſcilicet ſtomachum claves uteri gerere. Hoc" "medicamen lubens in bonum proximi evulgavi," "deinceps parturiens periculum vitæ ſubeat. Eſt au-" tem

L

p) Hepar.

„tem *Jecur* ſimul cum *Felle anguillæ* ſiccatum pulvera-
tumque in vino potum magnitudinem avellanæ. Do-
num Dei in hoc ſimplici“ &c. *Panarolus* pentecoſt. 3.
obſ. 21. ait: Nos remedium optimum dabimus ad par-
„tum, ſive ſit fœtus vivus ſive mortuus, experimento plu-
„ries comprobatum, dono receptum a Sereniſſ. Duce
„Guiſano; videlicet *anguillæ jecur* in furno panis ex-
„ſiccatum, ut in pulverem poſſit redigi. Doſis ipſius
„eſt medietas ponderis unius aurei ſcilicet. Detur ve-
„ro in liquore convenienti, prout Medico libuerit. Mi-
„rifice partum facilem reddit:„ *Theod. Zwingerus*
im neuen Artzney-Buch pag. 238. ſeq. ait: Die
Leber ſamt der Galle von einem Aal getrocknet zu
Pulver geſtoſſen, und auff ein halb oder gantz
Quintlein auff einmal in Meliſſen- oder weiß Li-
lien-Waſſer eingegeben, befördert die Geburt ſehr.
Conf. omnino *Dan. Ludovici* Ephem. Germ. Cur. Dec.
1. ann. 9. & 10. obſ. 35. G. W. *Wedelius* ibid. dec. 2. ann.
„4. obſ. 117. pag. 225. ait: „Cum hepar anguillæ tanto-
„pere deprædicet Helmontius, idque virtutem ſuam
„unice ob fel junctum exerceat, cogitavi id convenien-
„tius præſtari poſſe a felle vegetabili externo quaſi. Di-
„ctum factum: Remiſcui Aloës Socoterinæ aliquot gra-
„na pulveri ad partum ex borace, croeo, cinnabari nati-
„va, oleo cinnamomi, ſuccino, cum feliciſſimo & præſen-
„taneo ſucceſſu per aliquot annos.„ Chriſt. Gottlieb
Reuſnerus diſp. inaug. de partu difficili Erfurti 1697.
cap. 3. §. 3. pag. 24. ait: „Quid hepar anguillæ aliud eſt,
„quam antiſpasmodicum, & multis laudibus deprædica-
„tur apud *Helmont*. Tr. Duumviratus §. 47. *Flamant*
„l'art de ſe conſerver la ſante pag. 116. qui cum Cochle-
„ari vini optimi propinat; a quo medicamento *Binnin-
„gerus* præſentaneum uxori ſuæ procuravit auxilium,
„referente ipſo Cent. 3. obſ. 22. Adde *Frid. Hofmann*.
„lib. 1. Mat. Med. cap. 19. pag 365. Panarol. Pentec. 3. obſ.
„21. Et certe mea quoque experientia adſtipulor de

felici-

elicitate medicaminis. Contra Nyctalopiam etiam alet; quiſpiam aliquoties ante cibum ſumendo hepar nguillæ ſuper carbones aſſatum reconvaluit. Hoc re-ıedio poſtea ſimili malo laborantes feliciter ad ſanita-m perduxit *Panarol.* Pentec. 3. obſ. 49.

8. ETCÆTERA] Coronidis tandem loco adden-um aliquid de alacritate earundem: Tanta enim eſt, a phalacrocorace integræ devoratæ per inteſtina no-ni repetitis vicibus elabantur, tum retineantur, cum bilitatæ fuerint. *Geſnerus* apud *Jonſton.* Thauma-gr. claſſ. 9. pag. 408. Nautam novit *Geſnerus*, qui ali-iam devorare auſus eſt, integram vivamque alvo red-dit. Allegat quoque *Bernh. Swalve* in Ventric. que-l. pag. 115. Aliam hiſtoriam, ubi deglutita anguilla, ſt multos dolores excitatos rurſus per alvum non qui-n viva ſed veluti excoriata excreta fuit, recenſet Fel. iterus obſervatt. lib. 2. pag. 414. Hinc vivere exem-aquis vel ad diem quintum ſextumve poſſunt, & aqui-e plures diutius durant, auſtro minus. *Ariſtotel.* lib. Hiſt. Anim. cap. 2. *Theophraſt.* lib. 5. *Plinius* H. N. 9. cap. 21. Baricellus in hort. gen. ex *Bodino.* Vita ıque nonnullis ad 7. & 8. annos protrahitur. *Ariſtot. Plin.* l. c. ſed ultra 10. annos non putatur vivere, teſte ulam. Hiſt. vit. & mort. pag. 503. Aliquam in pi-a per 15. annos ſervavit *Niphus* apud *Geſner.* Quan-cro *Platina* dixit, 80. annos vivere, erravit, ceu recte cat *Geſnerus.* In ſinu detentas majores præſertim ıineui ad ſuffocationem vincire teſtatur *Cardanus* l *Jonſton.* l. 2. & *Geſner.* fol. 48. Quomodo capi-r, variis explicant modis antiqui; uti *Ariſtot.* lib. 4. Anim. cap. 8 & lib. 8. cap. 21. *Oppian.* lib. 4. Hali-v. 450. ſeq. atque ejus interpres *Laur. Lippius* lib. 4. 4. ſeq. *Conſtantinus Porphyrogen.* lib. 20. de agri-cap. 14. *Ælianus* Hiſt. var. lib. 14 cap. 8. *Rondeletius* Verum riſum hodie a multis exciperentur, cum in ibus actibus diem dies doceat. In Arethuſa Chal-ſi manſuetas in auribus argenteis & aureis ornatas

L 2 cibum

cibum de manibus largientium accepiſſe *Athenæus*, *Ælianus*, *Plutarchus* referunt. Idem in Gloro amne feciſſe *Nymphodorus* auctor eſt, ait *Jonſton*. Thaumatogr. pag. 408. forte ex Geſnero. *Cardanus* refert fides e cute anguillarum factas, auditores ad ſaltandum inclinare. v. *Boſch*. l. c. p. 323.

9. RELAXARI MULTI QUIDEM AFFIRMANT] Nimirum *Hippocrates* lib. de nat. puer. in fine *Ibn. Tſina* atque *Aëtius* Tetrab. 4. Serm. 4. cap. 22. *Pinæus* de nott. Virgin. lib. 2. cap. 5. 6. 7. 8. 9. ſeq. ubi & rationibus & auctoritatibus ſuam aſſertionem defendere conatur, contrariasque ſententias examinatas multis refutat. *Alex. Benedict*. lib. 5. Anat. cap. 3. *Fr. Rouſſet* de Partu Cæſar ſect. 1. cap. 3. pag 6. *Caſp. Bauchinus* Inſtit. Anat. pag. 80. *Sylvius*, *Carpus* aliique apud *Arniſeum* obſ. 6. Item *Gorræus* Comm. ad Hippocr. lib. de nat. puer. *Jo. Langius* Ep. 39. lib. 2. *Fabritius Hild*. Cent. 1. obſ. 39. fol. 547. *Höferus* H. M. lib. 7. cap. 4. pag. 328. ſeq. *Barth. Bauſnerus* de Conſenſ. part. lib 1. cap. 6. p. 50. & ſeqq. Conſentiunt quoque *Mercatus* lib. 4. de affect. mul. cap 3. *Spigelius* de Fabr. Corp. hum. lib. 2. cap. 24. pag 72. ſeq. qui omnino legatur; *Deuſing*. in Geneſi microcoſm. P. 3. ſect. 2. § 59. pag. 186. conf. eund. § 65 p. 191. ſeq. ubi *Veſlinus* Synt. Anatom. cap. 2. & ad illud Riolan. in animadverſ. pag. 458. conſentientes allegat. *Bart. Bauſner*. lib: 1. de Conſenſu part. cap. 6. pag. 50. ſeq. *Fernelius* hic eſt inconſtans, ex. gr. lib. 6. Patholog. & lib. 7. Phyſiol. *teſte Riolano* l. c. *Pareus* in ſuſpenſa puerpera poſt 14. dies vidit hæc oſſa in medio ad dimidii digiti latitudinem diffiſa fuiſſe apud *Job van Meekern* obſ. chir. 55. pag. 372. ſeq. *Fabrit. Hildan*. Cent. 6 obſ 29. ait: Se primo etiam credidiſſe non disjungi, tandem vero experientia convictum eſſe, ut non ſolum os pubis ſed etiam os ilium & os ſacrum fuerint disjuncta apud eund. *Meekern* pag. 373. Conſentiunt *Fallopius*, *Spigelius* &c. ibid. De oſſis ſacri dilatatione ſeu retroceſſione ad partum facilem pugnat *Mercatus*.

ſup.

ſup. cit. De oſſis pubis notabili, ſed præternaturali dilatatione vid. *Car. Solingen* obſ. Chirurg. 25. pag. 723. Conf. pro hac ſententia ſtantes etiam *Wolfg. Chriſtoph. Weſnerum* diſp. inaug. de Parturientibus cap. 2. in fine qui & *Harvejum* pro ſe allegat; item *Cummius* Diſp. de partu diffic. cap. 2. Jenæ præſide *Rolfincio* 1604. *Barbette* Chirurg. P.1. cap.23. pag.81. ait: Oſſa pubis nonniſi in partu laborioſiſſimo & quidem rariſſime a ſe invicem ſedunt. Eadem laxari innuit quoque *Ant. Molinettus* lib. 2. diſſ. Anat. Pathol. cap. 2. pag.37. & cap. 4. pag. 48. it; "Os coccygis moveri loco laxarique in partu multi putant, quod equidem non inficior, quamvis haud ſemel obſervaverim, naturam ampliori via parturienti-" in incommodo opitulari conſueviſſe, dilatatis didu-" ctisque oſſibus pubis, ut ſuo loco exponam." Et ibid." pag. 49. pergit: "Oſſa pubis per ſynchondroſin ne-" ctuntur, quæ tamen arcta adeo firmaque connexio non" eſt quin partus tempore laxetur, diſtinctis hinc inde" pubis oſſibus, quo majus exeunti fœtui ſpatium præbea-" tur, quod non ſemel aut bis, ſed pluries imo quoties" data occaſio fuit ſecandi cadaveris mortuæ ex puerpe-" rio mulieris non fieri vidimus & aliis oſtendimus." Laxari hæc oſſa in partu aſſerit quoque *Th. Bartholin.* de Inſolit. Part. Hum. Viis cap. 3. pag. 21. ſeq. allegatque ...næum lib. 2. de Notis Virgin. cap. 6 & *Jo. Claud. de Courvee* Part. 3. de Nutrit. Fœtus cap. 12. Idem tamen ...at. ref. lib. 4. cap. 16. citante *Job van Meeckern* l. 2. ...g. 374. videtur diſtinxiſſe, & interdum, non autem ...nper fieri & ordinarie affirmaſſe.

10. Absque Ratione et experientia] Legatur *Coiter*. de Oſſib. Infant. cap. 2. pag. 184. *Pareus* l. de ...nerat. Hom. cap. 13. Bartholin. Anat. ref. l. c. Ratione ...experimento negat *Binninger*. Cent. 2. obſ. 44. & *Jo. ...d. Salzmann*. Obſ. anat. 23. Jan. 1612. ait: In puerpera ...tim poſt partum defuncta ſe obſervaſſe oſſa pubis ...llo modo ſejuncta ſed arctiſſime & ut naturaliter fie... ſolet, firmiſſime connivere. Ridiculum eſt affirmare,

 oſſa

oſſa pubis in partu disjungi, ait *Lub. Eſthius* Diſp. de Cadavere ſicco Coroll. 9. Heidelb. 1599. *Fernel.* lib. 7. Phyſ. cap. 11. conf. *P. Ammann.* in Epimetr. ad Leichneri Archeum Syncopt. pag. 649. & in Paræneſi lib. 5. P. 2. ſect. 1. cap. 2. §. 11. pag. 307. ſeq. *Franc. Rouſſetus* de Part. Cæſ. ſect. 1. cap. 3. pag. 6. *Job. van Meckern* Obſ. Chirurg. 55. pag. 373. ait: Se in 4. vel 5. puerperis cultro anatomico ſubjectis nec minimam ad capilli nedum ad digiti latitudinem offendiſſe disjunctionem. *Tob. Petermann* Corol. ad Diſp. de Gonorrhœa Lipſ. 1696. ait: Oſſa pubis in partu non ſecedunt a ſe invicem. Cæterum rationes, cum ratio inſtituti jam non permittat, requirentibus dabimus e cathedra.

11. IN TEMPORE ADHIBERET] Legantur omnino, quæ habet *Herm. Grube* de Medicam. ſimpl. cogn. art. 1. ſect. 7. pag. 126. ſeq. & art. ſeq.

SATYRA NONA.
DE
VATICINIIS.

§. 1.

1) *Vaticinari* 2) *ægros* de 3) *ignotis vel futuris*, poteſt *facile* 4) *exemplis, difficillime* 5) *rationibus* demonſtrari.

NOTÆ IN SATYRAM IX.

1. VATICINARI] Medicina & Vaticinatio valde cognatæ ſunt, quandoquidem & pater ambarum artium unus eſt Apollo, progenitor noſter, & præſentes & futuros morbos prædicens, & ægrotos & ægrotaturos ſanans, ait Divus Hippocr. Epiſt. 2. ad philopœmonem pag. 909. edit. Linden. Lugd. Bat. 1665. in 8vo. Eadem ex illo repetit CL. JCtus *Tiraquellus* de Nobilitate cap. 31.

num.

um. 298. qui addit: Similiter *Apollodorus* in Lib. περὶ
θεῶν ſcribit, Æſculapium, filium ipſius Apollinis, i-"
ſumque alterum medicinæ parentem, præeſſe auguriis"
& divinationibus, ut etiam retulit *Macrobius* lib. 1. Sa-"
urnal. qui ſubdit, non id mirum eſſe, ſiquidem Medi-"
inæ atque divinationis conſecratæ ſunt diſciplinæ."
Hinc non immerito Gentiles olim Apollinem & Vatibus
: Medicis præeſſe ſtatuerunt, vid. *Cæl. Rhodigin.* lib. 9.
nt. Lect. cap. 1. & lib. 28. cap. 11. ac præcipue *Natal.
omitem* Mytholog. lib. 4. c. 10. Siquidem prognoſis ſeu
uturorum in valetudine tam dextra quam ſiniſtra præ-
ictio medicos maxime reddit admirandos, vid. omni-
o *Rolfinc*, Med. Comment. lib. 3. ſect. 2. cap. 1. præſer-
m ſi eventus accurate reſpondeat, quale quid olim *Ga-
nus, Cardanus*, (vid. *P. Zacchiam* Quæſt. Med. Legal.
). 4. Tr. 1. qu. 5. n. 8. & 9.) item *Veſalius* ille magnus
æſtitit, qui Comiti Maximiliano Egmontano diem &
oram mortis, quæ accidit d. 31. Decembr 1548. Bruxel-
, prædixit accuratiſſime, ceu ex *Thuano* Hiſt. lib. 5. re-
rt Dilherr Zeit und Welt-Lauff pag. 859. ut taceam
finita alia, quæ quotidie ferme accidunt. Conf. *P.
acchias* l. a. n. 7. qui n. 9. reſtringit. Sic notabile eſt e-
mplum Illuſtriſſimæ Virginis Comitiſſæ de Witgen-
ein, quod prolixius legi poteſt in Muſeo *Jo. Henr. Bæ-
ri* Viri CL. pag. 81. ſeq. Aliam notatu dignam de
iarræo hiſtoriam evolve apud Celeb. *Morhofium* Po-
hiſt. lib. 1. cap. 19. pag. 218. ſeq. Conf. eundem ibid.
p. 12. pag. 114. Pariter de Ariſtæo Apollinis ex Cyrene
io dicitur apud Apollonium lib. 2. Argonaut. ſect. 24."
od in Chironis ſchola educatus fuerit, &

Μῶσαι ἀκεϛορίηντε, θεοπϱοπίας τ' ἐδίδαξαν.

Muſæ Medicinamque Vaticiniaque docuerunt.
vel inde de vaticiniis ſuo modo tractare liceat medico.
: iis conf. *Delrium* Diſquiſ. Magic. lib. 4. *Torreblanc.*
Epit. delict. lib. 1. *Cardan.* lib. 14. de Variet. cap. 48.
ucer. de Divinat. &c.

2. Ægros] Et ita excipimus vates tum ſacros, vid. *Valleſ.* Phil. ſacr. *Boremann.* Tr. pec. de Poetis & Prophetis. *Petr. Molinæi* Vatem, & CL. Hier. *Jordan.* de Divino cap. 17 tum profanos, puta Sibyllas, (quamvis has ad Melancholicos referat *Ariſtotel.* S. 30. probl. 1.) Phœbades, Pythoniſtas, vid. *Jo. Jac. Boiſſard.* de Divinat. & Magic. præſtig. Conf. & *Ciceronem* de Divinat. lib. 1. item Sophiſtas Indicos, de quibus Arrianus lib. 2. de Expedit. Alexandri M pag. 86. ait, Telmiſſenſes eſſe peritiſſimos prodigiorum interpretes, & vaticinandi ſcientiam ipſis pariter atque uxoribus & liberis ab ortu inſitam eſſe. Idem confirmat ibidem exemplo talis Juvenculæ, & in nott ad h. l. locum de illa parallelum ex Juſtino allegat Nic. Blancardus; ſed præcipue in Indicis, poſtquam dixerat, Indos omnes diſtingui in ſex potiſſimum genera hominum, interque illos paucos, ſed honore, & gloria præſtantiſſimos eſſe, qui vocentur Σοφισαὶ, quare paulo poſt addit: „Sunt vero etiam hi ſoli in„ter Jndos divinandi periti, neque cuiquam divinatio „permittitur, niſi ſapienti viro. Vaticinantur autem de „temporibus anni, aut ſi qua publica calamitas immine„at. De rebus privatis non vaticinantur, ſive quod divi„nandi rationem ad res minores pertinere non putent, „ſive quod indignum credant circa minutiora hæc labo„rare. Quicunque vero ter divinando a vero aberravit, „huic nihil aliud pœnæ loco infligitur, quam quod ei de„inceps ſilentium indicatur, neque cuiquam licet eum, „cui ſilentium imperatum fuerit, ad loquendum coge„re. „Imo excludimus omnes illos, quos recenſent *Thomaſo Garzoni* nella Piazza univerſale di tutte le profesſioni del mondo Diſc. 6. circa fin. *P. Zacchias* l. a. n. 6. *Hier. Jordan.* l. c. & *C. Reies* Campo Elyſ. qu. 27. n. 5. & 10 Quin & ipſum S. Benedictum, ordinis ſui fundatorem, de quo *Car. Stengelius* de propagatione Ord. S. Bened. cap. 1. pag. 2. ſeq. ait: „Augebatur indies magis „divina gratia Benedictus, ut etiam prophetico ſpiritu „ventura prædiceret; quod ubi accepit Totila, Gotho-

„rum

rum Rex, exploratutus, an re ita eſſet, Spatharium ſu-"
um regio ornatu & comitatu præmittit, qui ſe Regem"
ſimularet, quem ut ille vidit: Depone, inquit, fili, de-"
pone, quod geris, nam tuum non eſt. Totilæ vero præ-"
dixit adventum ejus in urbem, maris transmiſſionem &"
poſt novem annos mortem. Aliquot menſibus ante-"
quam e vita migraret, præmonuit diſcipulos, quo die"
eſſet moriturus; ac ſepulchrum, in quo ſuum corpus"
condi vellet, ſex diebus antequam eo inferretur, aperiri"
juſſit, ſextoque die deferri voluit in Eccleſiam; ubi"
ſumta Euchariſtia, ſublatis in cœlum oculis orans inter"
manus diſcipulorum efflavit animam &c. Excludimus porro præſagia tempeſtatum in animalibus, de quibus Virgil. lib. 1. Georg. *Gratarol. Nollius* lib. 10. Phyſic. cap. 9. *Helmontius* de Magic. Vulner. Curat. Excludimus peculiare illud *Jeſſenii* in Zoroaſtre de cane ſuo alacri mortem ægrorum præſagiente; item Dæmoniacos: Sic *Phil. Melanchth.* in Epiſt. teſte *Balduino* in Caſ. Conſcient. lib. 3. cap. 3. & apud *Wolfium* Memorabil. Cent. 16. fol. 304. talem mulierem a ſe meminit in Saxonia viſam, neſcientem legere aut ſcribere, quæ græce tamen & latine loquebatur, ac ſævum illud bellum Saxoniæ prædixit his verbis: ἔϛαι ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ; ut taceam infinita alia. Ceu exempla quoque allegat & rem totam refutat *Auguſtin. Lercheimer* in Chriſtlichen Bedencken von Zauberey pag. 31. ſeq. & 25. De alia fœmina Norimbergenſi Excell. *Jo. Georg. Volcammer* in Ephem. Germ Cur. Ann. 3. obſ. 65. Notabilis eſt hiſtoria CL. J. N. *Binningeri* Archiatri & Profeſſoris Montbellgartenſ. Amici honoratiſſ. Cent. 2. obſ. 27. quam totam huc transferre volui: „Petrus, Joannis Bened. Bourgeois nodulorum confectoris filius, annorum forte 17. puri linguarum idiomatis ignarus Gallicum tantum & male callebat. Huic præ tumidum, externa & occulta cauſa, collum evaſit, obortus omnium corporis functionum languor, & vi-

„gente paroxyſmo, qui frequens eſſe ſolebat, is profun-
„de dormire imo ſtertere videbatur, vultu verſus parie-
„tem converſo. Accedentibus igitur utriusque ſexus ad
„inviſendum plurimis, mira & quandoque ſecretiſſima
„cogitata, dicta, factaque, quæ reticeri voluiſſent, ore
„clauſo nec manifeſte motis dentibus labiisve nunc Ger-
„manice nunc Gallice pure & articulate referebat, mire
„interdum & contra naturam exagitato patientis corpo-
„re. Hunc inclinante Decembre 1656. Venerandus paſtor
„D. Graſſer, loci antiſtes, & ego viſitare deliberamus.
„Ille ad parentum ægroti ſermones faciens in platea mo-
„ratur; ego interim domꝰ ſcalas conſcendo. Decumbentis
„nondum viſi conclave pededentim ingreſſus rhonchiſ-
„ſantem prona verſus parietem oppoſitum facie illum
„contemplor ſolus & vicinus; qui immotis apparenter
„vocis organis: Ha! inquit, j'entend Monſ. Graſſer! i. e.
„audio Dominum Graſſer! Paulo poſt ſubſequitur pa-
„ſtor. Adſtamus utrique ſilentes ſopito adoleſcenti, dor-
„ſum obvertenti, qui varia & abſurda effutiebat. Inter-
„rogo (nec enim de vero Energumeniſmo ullum am-
„plius dubium erat) quomodo vocaretur dæmon? juve-
„nem ita ſubiens movens atque vexans? Legio eramus,
„reſpondetur: egreſſi tamen jam ſunt plures. Cujus ma-
„leficio corpus illud invaſiſſent? Nominatur ſaga. At e-
„go: Lubens perſuaderes nobis omnia hic veneficis eſſe
„plena! Auditus in corpore rhonchiſſante dæmon ſub-
„ridere; Ha! ha! il y en a par Dieu tant (dicebat ille)
„que ſi vous les voyiez, elles reſſemblent ces trouppes de
„Chevaux de Bourguignons, que vous voyez paſſer par
„la ville &c. i. e. ha! ha! per Deum, tot ſunt, ſi vobis vi-
„dere contingeret gregem equorum Burgundicorum,
„quem urbem tranſire conſpicitis, oberrare putaretis.
„Ego autem: Noſti te mendacem eſſe, patrem mendacii;
„juras? imo vero cum tot ſagarum & præſtigiatorum
„hicce commorantium mentionem facias, contrarium
„omnino credendum eſt. Ille ad hæc: Je le ſcai par Dieu
„bien, que je ſuis menteur, mais en cela je dis la verité,

i. e.

e. per Deum bene novi, me eſſe mendacem, aſt hoc in-"
ncto veritatem dico. Ego inſuper: Tu falſis tuis alle-"
atis in purgatorii errorem nos tranare æſtuas, ut pro-"
rto habeamus, animas defunctorum poſt mortem nec"
dum nec infernum petere, ſed in terris hinc inde per-"
igari: Operam perdis! quos nominas, pie cum vixe-"
nt, nunc etiam æterna felicitate gaudent. Ille e con-"
a: Non fait par Dieu &c. i. e. nequaquam per Deum."
ide paſtorem nomine compellat, & neglecti officii mo-"
et &c. inquiens inter alia plura: Ha Monſieur, vous"
es de mes amis, i. e. Ha Domine, tu es unus ex meis a-"
icis! Paſtor: Mihi tecum nihil eſt, Sathana, pars tua"
gehenna eſt! Inde diu ſiluit Genius ille malus; nec"
iam provocatus reſponſa amplius dare volebat. At e-"
o: Tu antehac tam facile prompteque ad interrogata"
ſpondebas omnia, nunc taces? Ille: Quel diable veux"
que je le dit? infit puisque, quand je dis la verité, tu"
me veux pas croire. i. e. Quem diabolum vis ut tibi"
cam, ſiquidem etiamſi veritatem loquar, non tamen"
edere vis. Regero: Sed peſſime Geni quid quave au-"
oritate pium hunc adoleſcentem temere angis: Eſt ut"
illius corpore depellam: non enim in eo aliud pul-"
nar habes præter ſeculentam & melancholicam caco-"
ymiam, qua mirum in modum gaudes, hanc ubi ex-"
rgavero ſublato nido nolens volens exinde migra-"
cogeris. Ille, ut ab initio dialogi ſopito & rhonchiſ-"
nte ægro & labiis fere coalitis: Ha! ha! exclamat:"
'eſt par Dieu bien à faire à toy! Va! il n'eſt pas tems, "
ſortirai par vers la minuit d'un tel jour (quem nomi-"
ibat) tu l'apprendras bien; qu'on y prenne garde!"
e. ha! ha! per deum, quaſi vero tu hoc poſſis? Abi!"
on eſt tempus, egrediar circa meridiem noctis tali"
e (quem nominabat) bene videbis, modo attenda-"
r. Præſcripſi ergo Gillam paracelſi ex juſculo, dein"
rgantia ex antimonio & alia, ſed fruſtra omnia. Tan-"
em circa mediam noctem diei (hora, quam prædixe-"
t dæmon) ſuffocatus juvenis mortalitatem exuit."

Exclu-

Excludimus quoque ſomniantes vera, quale quid accidit Peucero, Peireſcio, & alteri apud *Hug. Grotium* Part 2. Epiſt. 405 de quibus legatur Herm. Witſius in Miſcellan. ſacr cap. 6. Traj. ad Rhen. impr. 4. 1692. E quo recenſet Auctor der monatl. Unterredungen, 1692. pag. 132. ſeq. item MORITUROS quoſdam. Plato enim in Apol. Socrat. ap. Neandr. lib. 1. Gnomolog. græc. lat. pag. 15. ait: ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. Solent homines divinare quando videlicet ſunt prope mortem. conf. Neandri gloſſ. margin. ad h. l. TALIUM &c. Vaticinia leguntur apud *L. Domit. Bruſon.* lib. 4. Memorabil. cap. 10. pag. 514. ſeq. *Hornmann.* de mirac. mortuor. Part. 4. *Reies* Camp. Elyſ. qu. 27. n. 7. Sic Adelhardus Monachus Cœnobii S. Aurelii Hirſchaugienſis, vir pius, ſed tandem cœcus factus Monaſterii iſtius deſolationem, quæ poſt annos ferme 80. ſubſecuta fuit, tam claro & aperto prædixit vaticinio, ut præſentem ante oculos ejus putares expoſitam. Triennio prius quam moreretur, obitus ſui diem & horam quibusdam e fratribus prænunciavit, teſte *Jo. Tritbem.* in Chron. Hirſaug. ad A. C. 923. fol. 65. Memini memet ipſum optimi Principis Caroli Elect. Palat. lectulo ferali una cum cubiculi miniſtris adſtantem paucis horis ante eius obitum ipſum fata Palatinatus ſui 4. poſt annis miſere a Gallis vaſtati mente præſaga deplorantem audiviſſe, his in ecſtaſi quadam inter alia effuſis verbis: Vah! quantæ copiæ! quantæ turbæ? quanti motus! ô quam vaſtatum video Palatinatum. Videatur, qui ad hæc & talia reſpondet *P. Zacchias* lib. 4. T. 1. qu. Med. Legal. 5. n. 39. quocum & nos facimus. In ſpecie heic excludimus illos, qui ad certum eumque futurum diem aliquos citarunt in vallem Joſaphat, ſive ad extremum judicium. Quando enim injuriam paſſi circa vitæ exitum ſpiritu quaſi prophetico quædam ſunt vaticinati, quæ eventus comprobavit; ceu aliquot hiſtoriæ eorum proſtant, qui adverſarios citarunt ad vallem Joſaphat. „ Sic Georgius Sophocardius Concionator

Scotus

cotus juſſu Cardinalis Santandreani anno 1548. d. 19. "
m. ad ſupplicium ductus, cum in pyro exſtructa ad pa- "
um ſtaret, & Cardinalis ex adverſa feneſtra tapetibus "
ſtragulis ſericis & pulvillis ornata ſpectaculo frue- "
etur, jam ardente flamma, hortante Georgium præfe- "
to, ut bono animo eſſet, regerit: Hæc quidem flam- "
a corpori moleſta eſt, ceterum animum minime fran- "
it, at qui nos ex editiore loco tam ſuperbe deſpicit, in- "
ra paucos dies, quam nunc arroganter ſedet, tam i- "
nominioſe jacebit. Nec vaticinio exitus defuit: "
Nam multis vulneribus a conjuratis aliquot confoſſus "
xanimis omnium oculis expoſitus eſt, in illa ipſa fene- "
tra ex qua nuper Sophocardii ſupplicium lætus ſpecta- "
erat teſte Thuano lib. 3. Eandem hiſtoriam fuſius "
xequitur *Gilb. Burnet.* Hiſt. Reform. Anglic. Tom. I.
Vide multa alia exempla apud *Georg. Richter.* append.
d Regulas Hiſtor. n. 290. pag. 474. & n. 299. pag. 508.
ræcipue evolve Diſp. pecul. Theol. Jo. Gerhardi Jenæ
660. & Diſp. Jurid. *Adami Cortreji* ibid. 1665. 4. Nec
d hos noſtros ægros relatos volumus iſtos, qui ex fra-
turis, vulneribus &c. jam pridem curati imminentem
empeſtatis mutationem præſentiunt: Sie fühlen,
wenn ander Wetter will werden; falſe dicitur: Sie
aben einen Calender am Leibe. Vid. Helmont. de Ma-
ic. vulner curat. Cauſam reddit *Rob. Boyle* in novis
xperiment. Phyſ. Mechan. exper. 18. pag. 162. ſeq. qui
volvi meretur; Nec illum præfectum in Roßlau hæ-
noptoicum, qui quotiescunque malum recurrere cona-
atur, triduo ante titillationem quandam præſentiebat
fovea nimirum cordis vulgo ſic dicta incipientem, &
urſum ad epiglottida quaſi vergentem, quo triduo exa-
cto ſubſequebatur ſanguinis ſputum, teſte *H. Salmuth*
bſ. 43. Cent. 3. Sed forte aliquibus videri poſſet, fa-
noſum huc ſpectare illum Plinii locum, quando lib. 7.
Hiſt. Nat. cap. 50. inquit: *Eſt aliquis morbus per ſapi-
ntiam mori;* Certe P. de la Cerda definit, per ſapienti-
m mori eſſe illam vaticinandi & futura prædicendi fa-
culta-

cultatem, quam in ægris & moribundis ſæpius fuiſſe obſervatam hiſtoriæ loquuntur, vid. *Tacitus* lib. 6. Annal. cap. 46. 48. *Huartus* in Scrutin. Ingenior. *Aretæus* lib. 2. acut cap. 4. *Horſtius* lib. 3. Epiſt. 7. Verum longe aliam eſſe Plinii l. c. mentem erudite peculiari diſquiſitione evicit præſtantiſſimus Medicus Hiſpanus *Caſp. Caldera de Heredia* in Tribunali Medico, tit. Feralia ad tumulum Anti-Theſei fol. 379. ſeqq. qui Stat. 8. pag. 392 b. definit: Mori per ſapientiam eſſe per phrenitidem maniam aut furorem mori; & ob varia elegantis eruditionis adſperſa ſale miſcellanea huc facientia totus perlegi omino meretur. Peculiarem item de illo Plinii Diſſertat. Academ. Kiliæ anno 1703. edidit Cl. „*W. H. Waldſchmid.* ubi pag. 6. ita inter alia: Hujus „quidem rei cauſam altius hic indagare nolo. Sunt „nonnulli, qui animam habere vim quandam præſciendi „futura cum Platone Dial. de natura exiſtimunt; alii „actui ſeparationis animo a corpore hoc adſcribunt *Ter-* „*tullianus* de Anima cap. 53. quod anima a corpore ſe-„re ſoluta omnem locum & tempus comprehendat. *A-* „*grippa* de occult philoſ. Tom. I. opp. pag. 369. Quid-„quid tamen horum eſt, hanc de la Cerdæ ſententiam „textui minus convenire, ſed vi quadam huc eſſe co-„ctam qui vis facile videt, cum de vaticiniis aut præſa-„giis nihil in toto hoc, in quo de fragilitate corporis hu-„mani & morbis ipſius agitur, capite reperiatur. Non „jam dicam, quod illi, qui poſt editum ejusmodi vatici-„nium moriuntur, non per ſapientiam iſtam, ſed vi mor-„bi intereant.

3. De Ignotis vel Futuris] Sic *Beniven.* de Abdit. Morbor. Cauſ cap. 10. deſcribit aliquem, qui per morbum vaticinabatur vera, & ignotum quemlibet nomine proprio citabat. Sed hoc non adeo mirandum; de præſentibus quam de futuris loqui.

4. Facile Exemplis] In morbis poſſe ægros vaticinari ſtatuit *Plato* in Dial. de natura. Miram de quodam ſomnambulone hiſtoriam recenſet *Henr. ab*

Heer

Heer obſerv. 2. pag. 49. & inter alia ſtupenda tandem addit, illum quinquagenarium ferme ceſſante ſomnam-" bulatione ſomniis multis, ſed plerumque veracibus de-" tentum fuiſſe; In iis ſoceri, uxoris, filii primogeniti," affinium plurium ſecutura funera tam clare vidit," quam cum poſtea exſequiis intereſſet." Addit idem" Heer: Etiamnum pleraque poſtridie ſibi eventura læ-" ta, triſtia, rixas, damna, lucrum, ſomnio ita prædocetur" ut fere horam venturorum certo prædicaret domeſti-." cis, quovis oneirocritien profitente certius." Sic *Job.*" *Guiotus de Garamberio* in Triumpho divinæ naturæ artisque ſacræ pag. 6. ait: Virginem 12. annorum omnia, quæ illi debebant contingere ſive bona ſive mala ſagæ inſtar præſagiſſe. Conf. *Cardanus* de rer. variet. lib. 8. cap. 43. ubi inter alia ait, ſe hoc mirabili re ipſa pollere, ut per ſomnium vi imaginationis poſſit omnia fere ſibi obventura præſcire. In cauſa hoc interdum fieri docuit olim Aretæus lib. 2, Acut. cap. 4. idem ibid. cap. 3. in Syncope hoc quoque accidere ſcribit. In peſte impuberes vaticinatos eſſe habet Greg. Horſtius lib. 3. Epiſt. 7. Delirantes quandoque vaticinantur, teſte *Varandæo* lib. 2. de Prognoſ. Med. cap. 4. Mania correptos quandoque futura prædicere ait *P. Jo. Faber* Pallad. Spagyr. cap. 20. pag. 185. Phreneticum talem meminit *Rhaſis* & *Paul. Ægineta* lib. 5. cap. 14. Ita Guil. *Æler* Part. 3. de ægrotis & morbis in Evangel. Enarrat. 6. pag. 399. inquit: Scribit ingenioſus Hiſpanus *Joannes Huarte* libellulo" de Ingenior. ad ſcientias examine, mulierem mecha-" nicam phrenitide cum febre gravi correptam, quæ la-" tine loquebatur & multa prædicebat quaſi vates." Prædixit Chirurgo ſibi venam ſecanti intra menſem" moriturum: ejusque uxorem proximo ſequenti matri-" monio vicinum fabrum ducturam, quod vere ſucceſſiſ-" ſe teſtatur *Jo. Huarte.* Hæc autem vi morbi nullo" dæmonum interventu acta ſunt. De Melancholicis" *Alex. Trallian.* lib. 1. cap. 17. pag. 99. ita: ἄλλοι δὲ δό-

ξας

ζας ἔχουσι καὶ προλέγειν τὰ μέλλοντα οἴονται, i. e. alii opinionibus adducti ſunt & futura prædicere arbitrantur. De iisdem confirmat quoque *Rhaſis* 1. Contin. & conſentire videtur *Foreſtus* in Schol. ad lib. 10. obſ. 19. De puella ruſtica in ecſtaſi vaticinante legatur *Andr. Mollerus* in Annal. Freibergenſ. pag. 156. ſimulque addit, plura de hoc habere *Hier. Wellerum* in præf. ad pecul. tract. de eadem, & *Job. Fincelium* Parte 5 von Wunder-Zeichen. Aliud longe notabilius exemplum in Anna Fleiſcheria Freibergenſi prolixius refert idem Mollerus pag. 423. usque 440. qui legi meretur. *Jul. Cæſ. Vanninus* in Amphitheatro div. provid. Exercit. 6 pag. 38. ait: Haly Abenzagel ex ſiderum ſibi cognita poſitione prædixit infantem natum ſtatim vaticinaturum & ita evenit: nam ab ortu ſuo 24. horis poſt locutus eſt, mortem ſuam prænuntians & finem, ad quem natus erat, patri ſcil. ut imminentes familiæ calamitates denunciaret, ut refert idem Abenzagel cap. 7. 5. Part. *Conciliator* in explicat. 27. problem. & *Junctinus* in defenſ. bonor. Aſtrologor. fol. par. 20. ex impreſſione Francofordiana. Idem de *Abenzagele* refert. *Henr. Ranzovius* in Tract. de ver. prædict. Aſtrolog. inopinatorum eventuum pag. 71. qui addit: *Alcabitius* narrat, *Hali Abenzagelem* ſcripſiſſe, quod hujus pueri adſcen" dens fuerit 8. gradus libræ terminus Mercurii, & quod" habuerit in eo Jovem, Venerem, Martem & Mercurium." Cum ſub Carolo IV. Imp. circa A. Chr. 1350. peſtis ſæva eſſet, inter alios puella 12. annorum rapiebatur, quæ ante mortem viſionem habuit, ac poſt alia hæc dixit: Damit ihr ſehet, daß ich wahr geſagt habe, ſo nehmet das zum Wahrzeichen: Dieſe folgende Nacht werde ich ſterben, und du, meine liebe Mutter, den dritten Tag hernach; und ſtreckte darnach ſeine Hand aus, und zeigete mit Fingern ſieben unterſchiedene Perſonen, und ſagte, auff welchen Tag

und

und welche Woche ſie ſterben würden, und geſchah alſo, wie es geſagt hatte. Cruſius lib. 5. Part. 3. fol.251. apud Mich. Sachſ. Käyſer-Chronicke, Tom. 4. in vita Car. IV. cap. 8. fol. 169. e quo repetit *Jo. Gotfr. Lembach* in Continuat. der Hiſtoriſchen Todes-Poſt cap. 2. n. 12. pag. 53. A.C. 1630. prophezeyete eines Schneiders Sohn von zehen Jahren zu Schwerin, in Hebräiſcher und Lateiniſcher Sprache von des Königs aus Schweden Zug und künfftiger Ankunfft, und von der Reſtitution der Herzoge von Mecklenburg. Gottfried Schultz in der hiſtoriſchen Chronicke Part. 10. p. 292. LeFevre aus Roüan (welcher im Schlaffe allerhand Sprachen, ſo er ſonſt nie gekont, geredet (de quo conf. & Satyr. ſeq. X.) hat auff ein andermal einem Schiffs-Capitain, welcher ſein Freund nicht war, im Schlaffe wahr geſagt, daß nemlich er das Caput Algol auffſteigend hätte, und eines gewaltſamen Todes ſterben würde; wie dann derſelbe auch in der That nach der Zeit in einem Gefechte iſt erſtochen worden. De *la Mothe le Vayer* in Epiſtolis miſcell. Garſias Sanchez de Badajoz natus in urbe hujus nominis ad Anam fluv. Poëta ſuo tempore nulli ſecundus: is cum ex amore propinquæ cujusdam fœminæ inſaniam contraxiſſet, divina & inimitabilia paſſim jacere conſueviſſe refertur; quare poëtis inſaniam tribui, quæ in Garſia noſtro tam ingenioſa fuit & alacris, non ſine ratione uſurpari cœptum eſt, ait Nic. Antonius Bibl. Hiſp. nov. Tom. 1. fol. 396. a.

5. DIFFICILLIME RATIONIBUS] Id adeo verum eſt, ut inde Divinum audiat. Recte Salmaſius in præf. eruditi operis de annis climacter. pag. a. 5. 1. ait: "Nihil eſt, in quo ſibi indulgentius & licentius blandiantur" homines, etiam non ſtulti, quam in futuri divinatione.

„Inde eſt, quod tam avide omnem artem, quæ id vendi-„tat, conſectantur, eosque, qui tale quid pollicentur, o-„mni genere cupiunt demereri, & quaſi aliquid ſint aut „ſciant plus quam mortalem eſſe aut ſcire fas ſit, *Divinos* „ex eo appellant, quia pars eſt nimirum divinitatis id „præſcire, quod ſit eventurum, cum ad Deum proprie „pertineat facultas hæc, quam niſi ab eo donatam & in-„fuſam hominum nemo poſſidere poteſt.„ Et CL. Gaſ-„ſendus Phyſ. ſect. 2. lib. 6. cap. 1. fol. 715. a. ait: „Illud „quoque mente tenendum, prænotionem certam nec „fallentem rerum, quarum connexio neceſſaria cum „cauſis vel ſignis latet homines, haberi merito divinam; „quippe ſublata notitia hujuſcemodi connexionis nihil „ſubſidii ſupereſt, unde provideamus, tales res futuras, „niſi Deus, cui omnia patent, id nobis revelaverit. „Hinc certe, qui ſolent futura vaticinari, dicuntur *Di-„vini*, & ipſa rerum prædictio, *Divinatio* vocari ſolet, „Corn. Martini in Compend. Theol. diſſ. 3. §. 10. probat, „ejusmodi vaticinia in prorſus cætera rudibus ab ange-„lis (præcipue ſi blaſphema ſint) malis eſſe, pag. 74. „onſ. cit. ſup Morhof Polyhiſt. cap 12. pag. 114. *Levin. Lemnius* lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. cap. 2. inquit: Si-„mili ratione (ſcil. ac linguas quidam ægri peregrinas „proferunt (moribundi, quod in his excitetur ardens „animi vigor &c. vaticinari ſolent, quæque eventura „ſunt, certo prædicere, idque diſerte atque oratione „tam meditata, ut adſtantes admiratione afficiantur &c. „Hanc ſententiam (ait *Jo. de Mey* Comm. Phyſ. in S. „Script. pag. 170.) quoad moribundorum divinationem „jam ante merito rejecimus, quanquam enim moribun-„di mortis meditatione aliisque maxime eo tempore ſe-„riis & attentis cogitationibus atque animi elevationi-„bus quodammodo abrepti ſæpe non contemnenda, „ſed inſignia quædam ac ſolito divinora dicta profe-„rant; proprie tamen dictam divinamque prophetiam „(qualem circa mortem fuiſſe in Iſaaco Jacobo & Moſe „ſacræ nobis enarrant literæ) adſcribendam iis eſſe non

puto

puto. Ridiculam alioquin quæſtionem: utrum videli-„ cet futura vaticinari per ſomnia ſit peccatum, pertractat *Barthol. Sibylla* ſpeculo peregrinar. quæſtion, p.314 ſqq. Sed ad rem! Rationes alii faciunt univerſales, alii particulares; ex gr. in morituros hoc *Tertullianus* lib. de Anima cap. 53. refert ad libertatem animæ corpus relinquentis, ſeque adſerentis in divinitatem; illa ergo libertati ſuæ propior puriorem ipſius radium ſentiat. Conf. Valleſii Phil. ſacr. c. 30. apud C. *Reies* Camp. Elyſ. quæſt. 27. n. 16. qui n. 19. hoc recte negat. Alii, ut Plato in Dial. de natura, & in Socratis Apolog. hoc divinandi munus in genere animæ tribuunt, ea enim habeat ex ſuis principiis vim quandam præſciendi futura. Hujusdemque ſententiæ fuiſſe *Q. Herenn. Tullium*, *Jamblich. Porphyr. Macrob. Gregor. M. Gregor. Nyſſen* imo *Ariſtotel. Ciceron.* &c. refert Reies quæſt. cit. 27. n. 4. Item *Marcell. Donat.* lib. 1. Hiſt. mirab. cap. 1. conf quoque *Petr. Petitum* lib. 1. de Sibyll. cap. 8. Sed bene iterum negat *C. Reies* ibid. n. 11. & Herm. Witſius in Micell. Sacr. cap. 8. Indos ſumto Cohobæ ſemine externari, mox ceſſante furore vaticinari, ſcribit *Petrus Cieca de Leon* in Tomis Rer. Indicar. Verum omnes voluntarios hujusmodi raptus non dubitarim certiſſimum eſſe indicium occulti cum geniis commercii aut fœderis, verba ſunt *H. Jordani* de Divin. cap. 17. pag. 69. Qui bibunt ex urbis Hyſiæ puteo in Bœotia, futura vaticinantur: *Plinius*. & alia plura apud *P. Zacchiam* l. ſup. cit. n. 19. Credat Judæus Apella, non ego. *Artephius* & *Rogerius Baco* prophetiam tribui. aſtrorum influentiis, ſed optime negat *H. Jordan.* l. c. pag. 67. & *Herm. Witſius* in Miſcell. ſacr. cap. 9. quemadmodum *Conciliatorem* & *Guainerium* idem ſentientes recte ab omnibus fere rejici refert *C. Reies* quæſt 27. n. 30. *Guil. Ader.* l. ſup. cit. pag. 338. ex *Maſſaria* tribuebat vi morbi; aliqui humori melancholico, ſed male, vid. *Reies* qu. 27. n. 23. & *P. Zacchias* l. a. Nec oritur vaticinatio a vaporibus e terra exhalantibus, quod olim aliqui de oraculo del-

phico crediderunt, ceu recte refutat *Herm. Witſius* Miſcell. Sacr. cap. 9. ubi & morbis & humori melancholico talem efficaciam denegat, quamvis *Gerb. Meierus* Theologus CL. & amiciſſimus, qui in Paradoxo de Archangelis, Enthymemate Theoretico I. § 18. pag. 12. ait: Melancholico humore abundantes propterea ingenio magis valent, quod atræ bilis acrimonia ſpiritus contrahit, ut obſcura & difficilia perſpiciant accuratius. Hinc idem concludit, non adeo opus eſſe, ut energumenis tribuamus. Rectiſſime ergo ſentit laudatus *Zacchias* l. d. n. 3. & 40. nullo modo a natura proficiſci, & futurorum notitiam hominibus plane denegat *Polyd. Virgilius* lib. de Prodig. Imo ſi ægri vaticinantur (aliique) aut non vera divinatio dicenda eſt, ſed potius quædam illatio urgentis & acutæ indagationis, ex imaginationis optimo & perſpicaci diſcurſu proveniens; juxta *C. Reies* n. 29. aut eſt ab inſpiratione ſpiritus alicujus boni (uti ſanctarum Patrum & proborum hominum, vel mali, ceu ex *Greg. Horſtio*, *Euſeb. Nieremberg.* & *Mirandulan.* ſtatuit idem Reies n. 19. ſicque a mali genii conſortio deducunt *Fernelius* lib. 2. de abdit. cap. 15. *Alsharav. Serapio*, *Licetus*, *Valleſius* & plures alii Theologi, Juriſperiti atque Hiſtorici, teſte *Reies* ibid. n. 30. Hinc obſeſſi indicium eſt, ſi prædicet futura, teſte *Guil. Ader.* 1. 2. *Binninger.* Cent. 5. obſ. 32. & *Gisb. Voëtio* de Energumen. pag. 1031. Conſentit *Felix Platerus* Praxeos Tr. 1. lib. 1. cap. 3. pag. 102. Imo proprie & ſtrictiſſime neque angeli teſte *Reies* n. 12. neque Diabolus hoc poſſunt, *idem* n. 15. niſi certo modo, de quo *P. Zacchias* lib. 4. Tit. 1. qu. 5. n. 41. (Erudite quoque de hac reſcripſit *Jo. Bapt. Sylvaticus* Inſt. Med. de iis qui morbum ſimulant, deprehenduntur cap. 17. per tot.) ſed ſoli Deo vera futurorum divinatio competit. *Zacchias* n. 23. & Reies n. 12. & 32. Hinc D. Petrus Epiſt. 2. cap. 1. 2. ait: ὀ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ᾽ ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλη-

ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι, i. e. vertente Theod. Beza: Non enim libidine hominis allata eſt olim prophetia, ſed acti a Spiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines.

SATYRA DECIMA.
DE
LINGVIS PEREGRINIS.

§. I.

ÆGros aliquando 1) *linguis peregrinis* locutos eſſe, illarum ſcilicet *alias* 2) *rudes*, 3) *ſtupendum eſt.*

NOTÆ IN SATYRAM X.

1. LINGUIS PEREGRINIS] Homines ſimplices & certarum linguarum rudes in morbis ita locutos eſſe, ex ſequentibus hinc inde collectis patet hiſtoriis. *Eraſmus* in Declam. pro laudibus Medicinæ refert: Se ipſo vidente celebrem Medicum facili remedio curaſſe Spoletanum quendam, qui novo maniæ genere ex vermibus correptus probe Teutonice loquebatur, ſanatus vero nec intelligere nec amplius loqui valebat. Ex eodem *Cardanus, Schenckius, Caſp. Reies,* atque *Binninger.* Cent. 5. obſ. 32. Mania correptos ſcientias & artes, quas non novere, quandoque docere, & idiomata linguarum varia, etſi ignota, loqui ait *P. J. Faber* Pallad. Spagyr. cap. 20. pag. 185. Ita Foreſtus in Scholio ad lib. X. obſ. 19. inquit: "At ego puerum quendam vidi, & nautæ filium 13. annorum, quem etiam cum Petro Friderico " Chirurgo Delfenſi curavi, cum in capite ictus eſſet, " dum pontem tranſiret, delirantem, & ſemper lingua " Germanica ſyllogiſmos optimos facientem, & curatus " poſtea eosdem componere neſciebat. *Ludov. Guyo* in " variis ſuis lectionibus narrat famulum Henrici IV. " ignarum licet, Græca in febri lingua locutum fuiſſe apud

Borell. Cent. 2. obſ. 54. Eandem ex Fernelio hiſtoriam recenſet *E. G. Happelius* Ralatt. curioſ. p. 3. pag. 19. qui tamen ephebum nobilem Pagen vocat. Pariter de ruſtico febriente aſſerit *Oetheus* in obſervatt. propriis, quod cantilenas Italica lingua, quam nunquam antea noverat, modulatus ſit. In Hoſpitio B. Virginis in Antoſana melancholicum vidit *Fontecha*, Luminar. 2. de Ebrietate (citante *Reies*) qui, ut retulerant ſocii, nedum prima Grammatices rudimenta guſtaverat, in quarundam tamen erraticarum febrium initio exactiſſime latine omnibus ſatisfaciebat, aliis temporibus nunquam. Imo jam olim Lev. Lemnius lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. cap 2. referebat in æſtuoſis febribus ægrotos linguam, quam non ſunt edocti, modo diſerte, modo obſcure & confuſe loqui; & paulo inferius pag. 142. pergit: „Vidimus nonnullos in æſtuoſis febribus, quæ fere æſtate „vigent, copioſos promtosque fuiſſe in diſſerendo, uſosque oratione culta atque elaborata, eoque idiomate, quod morbo defuncti nullo modo exprimere potuerunt; quos ego pronunciavi non malo infeſtos genio divexari, nec Dæmonii inſtinctu impulſuve illos iſta peragere, ſed vi morbi humorumque ferocia, qua tanquam face ſubdita hominis mens exardeſcit atque inflammatur. Illos ſiquidem admotis capiti fomentis, exhibitaque ſomnifica potione a morbo mentisque errore vindicavi, quo diſcuſſo omnium eorum, quæ ab his dicta factaque erant, profunda cœpit oblivio, quorum nonnulla cum in memoriam illis revocarem, ſubpudeſcere cœperunt, miratique ſunt, in tantum ſibi excidiſſe mentem.„ Hominem vidiſſe ſe meminit *Jo. Bapt. van Helmont* in Dedic. ad Deum, non niſi Hiſpanico idiomate utentem, qui & Hiſpanus audiebat; is lethaliter vulneratus mentis inops multa, ſed Italice loquebatur, vixque intelligebat Hiſpanice compellatus. Idem ibid ait; „Vidi Germanum ægrotantem ſedentem vel „jacentem, prout ipſum collocarent, ſculptilis ad inſtar, „qui nunquam ad interrogata reponere compoſuerat,

nec

nec intelligebat, quæ vel ejus uxor, vel natorum quis"
alia quam propria Germanica lingua pronunciarenĉtta
cum tamen intra domeſticos parietes jugiter uteretur"
Italia Lingua & Gallica; Quum imo paulo poſt ab hoc"
Comate vigili liberatus vix perſuadebatur, idem ut"
crederet." Poſt *Jo. Fernelium* lib.2. de Abditis Rerum"
cauſis cap. 16. refert *Carpentarius* (digreſſ.3.in Alcinuo.)
Epiſcopum græce & latine in morbo locutum fuiſſe, licet
græcæ ignarus linguæ eſſet, ait *Borellus* Cent. 2. obſ.
34. Italorum ruſtici quidam Lunatici plerumque latine
ac græce loquuntur; hinc ἐνεργȣμένων nomine ſatis
commode inſigniuntur tales epileptici, ſcribit *Hieron.
Jordanus* de Divino cap. 26. Ita *Sirenius* lib. 9. d
Fato ait, ſe noſſe juvenculam illiteratiſſimam, quæ dum
ægrotaret, per 15. dies lingua *H*etruſca belle admodum
locutam, apud *C. Schottum* Phyſ. Cur. pag. 552. Mirandam
hiſtoriam retulit doctiſſimus Vir, *Franc. de la Mothe
le Vayer* Pariſinus, Conſil. ſtatus ordinar. & præceptor
Ducis Andegavenſis in opuſculis ſuis, & teſtimonii
confirmavit, Dn. *le Fevre* nobilem Gallum, civem Rothomagenſem,
cætera indoctum, nec aliud præter vernaculum
callentem idioma, nihilominus in ſomno ad.
quæſita variarum linguarum iisdem reſpondiſſe, ex gr.
Germanice, Ebraice, Græce, Arabice, Latine; imo aliquando
Braſilienſem quendam adductum, ad cujus quæſita
& eadem lingua reſpondit; expergefactum vero
affirmaſſe, ſe ita male habere poſt illa interrogata, ac ſi
omnia membra fuſtibus eſſent depexa, quare cubitum
iturus januam cubiculi peſſulo firmavit & ſera. Ex Vagerio
eandem repetit *B*orellus lib. cit. ut & Chriſt. Thomaſius
Hiſt. Sapient. & Stult. P. 2. menſ. 4. 1693. pag. 1.
ſeqq. usque ad pag. 32. Epicriſin quoque ejusdem vid.
menſ. 6 pag. 146. usque ad pag. 156. ex qua excerpta quædam
dabimus ſub nota 3. Borellus vero ibid. addit aliud
exemplum his verbis: "Domina de Pile, Manſi Aſilii"
in Vaſconia morbum paſſa eſt, perque totum ejus curriculum
Hiſpaneptime locuta eſt, licet illius linguæ"

M 4 ante

„ante & poſtea ignara fuerit, & præterea exſtaſin tan-
„tam paſſa eſt, ut pro mortua haberetur; cumque re-
„mediis revocata fuiſſet, adverſus adſtantes indignata
„non mediocriter fuit, quod a loco miro & delitioſo re-
„vocata ab iis fuiſſet: dixit autem inter multa, ſe vidiſſe
„ſenem, qui dixit ei, fratrem ejus in bello mortuum eſſe,
„patremque in cubiculo remoto pſalmum certum lege-
„re, cujus verba retulit, hæcque omnia vera fuerunt,
„*Paul. Zacchias* lib. 4. T. I. qu. 5. n. 16. ait: „ Mirum eſt,
quod *Cardanus* lib. 8. de variet. rerum cap. 43. narrat
„de quodam, qui cum Italus eſſet, nec unquam in Ger-
„mania fuiſſet, ac ne per ſomnium quidem Germani-
„cam linguam calleret, tamen germaniſſime loque-
„batur, quod illi ob vermium copiam, quam in cor-
„pore habebat, contigiſſe vult. Conf. quoque *Zacu-*
„*tus Luſitanus* lib. 3. Praxeos admir. obſ. 122. Plura
„exempla, cui libet, evolvat apud *Morhof.* Polyhiſt.
„Literar. cap. 12 pag. 115. ſeq. & omnino apud Jonſton.
„Thaumatogr. Claſſ. 10. cap. 7. art. 1. pag. 483. Con-
ſultiſſimus Dominus *Joannes Berſandius* (rectius
Brandeſius JCtus & Syndicus Reipubl. Francofurten-
ſis) Tract Venatio hominum & genius mundi cap.
40. pag. 399. ſeq. ait: „ Quæ cauſa eſt, quod ægri
„exoticis nonnunquam loquuntur linguis, quarum ru-
„des ante omnino erant? Sirenius lib. 9. de fato ait: Se
„noſſe juvenculam illiteratiſſimam, dum ægrotaret, per
„dies 15. lingua Ebraica belle admodum locutam. Quæ
„cauſa, quod ſomniantes nonnulli, quod civi Rothoma-
„genſi contigit, omnibus linguis reſponſa dent imo
„Græce & Indice, ait Borellus lib. 2. cap. 54. Certe hic
„mihi reſponſa illorum non ſatisfaciunt, qui hoc vel
„craſſis, atrocibus, melancholicis, ac violentis humoribus
„vel vermium copia vel aliis, quas comminiſcuntur, ra-
„tionibus adſcribunt: Rectius enim hanc peregrinarum
„linguarum in rudibus notitiam improviſam naturæ de-
„rogaveris, adque divinum vel ſanctum vel malignum
„retuleris. Vide in Compendio eleganter hæc tractan-

tem

tem CL. & curioſum D. Francum in Sat. Med. Cent 9.“ Sic & CL. Chriſt. Franc. Paullini in Obſervatt. Medico-Phyſ. Dec. 1. obſ. 1. ad Eph. Germ. Cur. Dec. 2. An. 7. in App. pag. 112. refert de quodam Aſtihulſio, in miro morborum concurſu quoque *illum locutum inſolita*; & in Anal. hujus caſus pag. 122 ad illa verba ſic commentatur: De Jtalo verminoſo perfecte Germanice loquente, quod tamen nunquam didicerat, vid. Cardan. lib. 8. de Var. rer. cap. 43. Conf. *Zacut. Luſit.* lib. 3. Prax. adm. obſ. 222. & eruditam *Argi* noſtri Diſſertat. de Ling. peregrin. habitam Heidelb. 1675. puella 13. annorum variis ſymptomatibus & catalepſeos ſpecie laborans, tribus idiomatibus peregrinis, cumprimis Gallico, quod tunc non adeo perfecte callebat, ſine hæſitatione loquebatur. Verme autem mirandæ formæ excluſo, omnia ceſſarunt ſymptomata. Vid. Analecta ad Dec 1. Ephem. Germ. Cur. Ann. 4. pag. 303. Sic J. P. Wilhelmi Civis & Bibliopegus Heidelbergenſ. hominem quendam, ceu ipſe retulit, Hallenſem Suevum cætera rudem novit, qui in delirio anno 1654. probe Catechiſmum perlegit, imo etiam poſt morbum retinuit, utut plane literarum ignarus antea fuerit. *Gotfried Schulze* in der Chronick P. 10. pag. 292. ait: A. C. 1630. prophezeiete eines Schneiders Sohn zu Schwerin in Hebräiſcher und Lateiniſcher Sprache von des Königs von Schweden Zug und künfftiger Ankunfft, und von der Reſtituirung der Hertzoge von Mecklenburg. *E. G. Happelius* in Relatt. Curioſ. P. 3. pag. 17. ſeq. hæc nobis exempla recitat: Ein gewiſſer Frantzöſiſcher Scribent meldet von einer Bäurin, die in dem hitzigen Fieber drey Tage nach einander das ſchönſte Frantzöſiſch geredet, und als ſie geneſen, hat ſie nicht gewuſt, was ſie geſagt oder gethan hatte. Niemand konte ſich errinnern, daß ſie iemahls dieſe Sprache geredet, vielweniger darinnen un-

terwieſen wäre; die Erfahrung hat auch bezeuget, daß ſie hernach nimmer alſo fertig in gemeldter Sprache geredet hat. Panacæus ein junger doch berühmter Medicus gedencket Phylarii eines Italieners zu Spoleto, der in ſeinem Fieber gut hochteutſch geſprochen, unerachtet er vorhin kein teutſch Wort reden noch verſtehen können. Erasmus von Roterdam gloſſirt hierüber alſo: Welcher ſolte wohl, woferne er keine gründliche Wiſſenſchafft von ſolcher Kranckheit hat, anders urtheilen, als daß ſolche Leute beſeſſen wären? Gleichwol hat die Wiſſenſchafft des gedachten Medici ſolchen Patienten wieder zurecht gebracht, da er hernach nichts mehr von der teutſchen Sprache gewuſt. Fernelius ſchreibt von einem Sohne eines Frantzöſiſchen Ritters, der von einer Quaal, die mit der fallenden Seuche groſſe Gemeinſchafft, hart geängſtiget worden, er blieb in dieſer Kranckheit bey ſeinem Verſtande, aber bald hernach begunte er Griechiſch und Latein zu reden, darinnen er doch ſonſt gantz unkundig war; ja er erzehlte viel hohe Dinge, darüber ſich viel Leute verwunderten, worunter dieſes das vornehmſte, daß er alle verborgene Sachen der Umſteher, abſonderlich aber der Aertzte, zu entdecken wuſte. Ein anderer Bauer, der von der Lateiniſchen Sprache ſo viel wuſte, als eine Kuh von der Muſic, machte in ſeiner raſenden Kranckheit gute Lateiniſche Verſe, wie Foreſtus bezeuget. Simon Goulart Theſ. Hiſt. hat einen Bauer gekannt, der in der Kranckheit ſeiner Raſerey vor den Umbſtehenden gar zierlich von ſeiner

Ser-

Seeligkeit geſprochen. Er hat ihnen ſeine Kinder und Haus-Frau auf den Fall, da es GOtt beliebte, ihn aus dieſer Mühſeligkeit abzufordern, mit einer ſolchen Wohlſprechenheit und Zierlichkeit der Sprache recommandiret, als Cicero immer in dem vollen Rathe perorirend hätte thun mögen. Alle anweſende verwunderten ſich zum höchſten über dieſen raſenden Redner, und fragten erwehnten Goulart, woher doch ſolche Wohlredenheit kommen möchte, in einem Menſchen, der bey ſeinen geſunden Tagen nicht ein einiges Wort von gutem Verſtande und Klange herfür zu bringen wüſte, der ihnen aber zur Antwort gab, daß die Kunſt wohl zu reden, eine ſothane Wiſſenſchafft ſey, die aus einer gewiſſen Staffe oder Grad der Hitze herfür kâme, und daß der Patient durch Hülffe ſeiner Kranckheit eine ſolche hiezu erforderte Hitze überkommen hätte. Man hat an einem andern Ort eine Frau geſehen, welche in einem hietzigen Fieber gantzer 3. Wochen lang ſehr gut Frantzöſiſch redete, in welcher Sprache ſie vorhin gantz nicht erfahren geweſen, auch nachdem ſie wieder geneſen, nichts davon verſtanden, geſchweige, daß ſie dieſelbe ſolte geredt haben. Ich errinnere mich, daß ich vor etwa 12. Jahren auff Univerſitæten einen Studioſum aus Wißmar gekant, welcher, da er noch zu Hauſe in die Schule gegangen, mit einer Phreneſi belegt worden, und darinnen ſolche Geſetz-Predigten gethan, daß ſich alle Zuhörer, auch ſelbſt die Geiſtlichkeit darüber verwundert haben. Hactenus Happ. Maxime autem omnium Melancholici huic malo obnoxii narrantur, teſte *Reies* qu. 27. n. 9. (quamvis non videa

deatur conſentire *Herm. Witſius* in Miſcell. Sacr. cap. 9. nec forte male) Hinc *Foreſtus* lib. 9. obſ. 19. in ſcholio inquit: Veteres, ut *Alexander* & *Rhaſes* ſcribunt, quosdam melancholicos futura prædixiſſe ferunt, quæ poſtea evenerunt, & alios ex humore melancholico illiteratos literatos evaſiſſe; & ut recte diſputarint & ad oblata reſponderint. Melancholica mulier illiterata latina congrue loquebatur, ſanata minime poterat, ceu ex fideli Medico accepit *Conciliator* Comm. ad Ariſtot. S. 30. probl. 1. e quo refert etiam *Jo. Bapt. Sylvaticus* Inſtit. Med. quomodo qui morbum ſimulantes deprehend. cap. 17. pag. 151. Habet quoque *Cœl. Rhodigin.* lib. 17. Lect. ant. cap. 1. Pomponatius lib. de Incantant. cap. 4. (citantibus *Reies* & Schotto) meminit melancholicæ fœminæ Mantuæ variis linguis loquentis a Medico Aelleboro purgatæ & furorem deiñ & linguæ peritiam amittentis. De alia Ruſtica Melancholica refert Foreſtus lib. 10. obſ. 19. hæc: Quod dictu mirum eſt, cantiunculas latinas & hymnos aliquando cantabat, referente marito, quos nunquam didicerat, ita ut illam quaſi poſſeſſam a dæmone putaſſes, niſi forte ex longiore auditu memoriæ impreſſerit. Sic Petræus in Noſolog. harmon. Diſſ. 3. θ. 23. ait: „Sæpe futura & mirabilia *furore uterino* correptæ, & „quidem in diverſis linguis proferunt, ut a dæmone ob„ſeſſæ videantur, ob ſingularem veneni perniciem.„

2. Alias rudes] Heic tamen excluſos volunt alii ἐνεργȣμένȣς hoc eſt, a Diabolo obſeſſos, quos veteres δαιμονῶντας vel ab Hecate aut Heroibus infeſtatos vocabant, hi enim linguis, quas nunquam didicerunt, congrue locuti ſunt, tam proſa quam verſa, ſcribit *H. Jordanus* de divino cap. 22. pag. 86. & hinc illud non magnopere miratur *Lev. Lemnius* l. a. cum illi omnia calleant, rerumque omnium ſcientiam obtinent. Quod tamen limitatum volo. Alias recte ſtatuerunt eſſe fraudes dæmonis μιμιοτεχνίτȣ uti *Adam Tribbechovius* Exerc. 1. ad Baronii Annales ſect. 3. &c. Sic *Lazarus Bonamicus* ta-

talis puellæ Patavinæ meminit, quæ alias plane rudis tandem optime latina & græca loquebatur; quæ etiam quærenti optimum hunc eſſe *Virgilii* verſum reſpondit:

Diſcite juſtitiam moniti & non temnere divos

citante Taubmanno Comm. ad Virgil. Æneid. VI. pag. 731. apud Dannhauer Scheid und Abſag Brieff P. 1. qu. 3. pag. 40. Eandem hiſtoriam habet *Jo. Manlius* in Locis Phil. Melanchth. & alior. pag. 40. ubi ita: „In Italia fuit quædam virgo a Diabolo obſeſſa, etſi ea ignora-" bat latine loqui, tamen interrogata a *Laz. Bonamico*" Prof. Bononiæ, quis eſſet optimus verſus in Virgilio?" quod ſcivit Diabolus, & reſpondit per eam &c. Ante pau-" cos annos fuit ſimilis mulier in Ducatu Luneburgenſi" ignara alias Latinæ & Græcæ linguæ; tamen obſeſſa a" Diabolo perfecte latine & græce loquebatur.„ Sagam" Græca locutam aſſeverat *Boaiſtvæus* in Hiſtoriis ſuis prodigioſis teſte *Borello* l. ſup. cit. Plura exempla leges apud *Vellum, Hieronym.* in vita Hilarionis, *Philoſtrat.* in vita Apollonii, *Marchant.* in Horto Paſtor. Tr. 3. ſect. 4. pag. 897. *Beniven.* de Abditis cap. 8. *C. Schott.* Phyſ. Cur. lib. 4. cap. 9. pag. 542. ex variis *Wier.* lib. 4. de Præſtig. dæmon. cap. 22. *Balduin.* Caſ. Conſc. lib. 3. cap. 3 art. 1. Dannhauer. Scheid und Abſag Brief P. 1. qu. 8. *Hier. Jordan.* cap. 45. pag. 164. & *Bodin.* in Coll. MSC. heptaplomer. lib. 2. Exemplum vide quoque apud *Thom. Bartholin.* Act. Hafnienſ. Vol. 2. obſ. 8. pag. 12. *Olaus Borrichius* in Hodœporico ſuo MSCto refert, Dn. Gotwaldum anno 1665. d. 5. Sept. Leidæ ipſi narraſſe, viſos ſibi multos Dantiſci obſeſſos, & in illis præcipue pharmacopœum, qui variis linguis expedite loquebatur, cum ante hoc malum nunquam audiſſet. Excludunt quoque alii infantes locutos: Nobili Curdt de Voigt, præfecto in Paltzkaw, duo naſcuntur filii, qui, in-" vicem colloquentes, peregrino prorſus idiomate & in-" cognito utuntur, ſeque mutuo intelligunt, dum unus" alteri aliquid porrigit cum articulato quodam ſermo-" ne, ſed, ut dictum, omnibus adſtantibus tam doctis"

quam

„quam indoctis plane ignoto. Datur parentibus hoc con-„ſilium, ut eos ſeparent, & alterum ad agnatos mittant: „Obtemperant illi; inde patriam linguam Germanicam „nimirum addiſcunt. Sunt verba *H. Salmuth.* Cent. 3. obſ. 56. In Luſitania infans in ulnis matris dixit: Ave Maria. *Reies* qu. 55. n. 7. qui ibid. plura exempla, item *Marianus Scotus* apud *Lud. Septal.* Comm. in probl. Ariſtot. & *H. Jordanus* cap. 28. pag. 107. Infantes biennio geſtatos in utero in lucem editos ſtatim & loqui & progredi potuiſſe, ex *Albert Kranzio* & *Aventino* Annal. Bojor. lib. 5. refert *Jo. Schenck.* Obſervatt. lib. 4. fol. 581. & ad h. l. CL. *Strauſſ.* ex *Jo. Wolfii* Memorab. Tom. 1. fol. 659. Hoc tamen non inter naturalia ſed prodigioſa (ſi vera modo ſint) refert *C. Reies* qu. 55. n. 22. Rationes reddere prolixe allaborat *Ariſtot.* S. XI. probl. 27. quæ tamen mihi non placent. Nec huc ſpectabit exemplum Guionii apud Grotium, P. 2. Epiſt. 405. qui Græco dicto (illius linguæ rudis) monebatur in ſomnio excedere domo, quod & fecit, quippe illa ſeq. die concidit. Allegavimus jam hiſtoriam hanc ex *Morhofii* Polyhiſt. Sat. præced. 9. conf. Auctor der monatl. Unterredungen, Ann. 1. menſ. 1. pag. 102. ſeq. & A. 1692. pag. 132. ſeq. ubi Deo per angelum illa nuncianti tribuitur. De Crœſi filio loquente vid. *Herodot.* lib. 1. & *Plin.* lib. 9. H. N. cap. 51. Pariter Calvariam locutam eſſe ex *Franc. Pico* & *Melch. Flavino* allegat (ſed & limitat) *H. Jordanus* cap. 28. pag. 107. qui pag. ſeq. de capitibus humanis abſciſſis adhuc loquentibus. & nos in Sat. 7. nota 18. Locutos quoque eſſe quibus linguæ exemtæ, habet *Reies* qu. 55. n. 12. uti Martyres ex *Procopio* recenſet *Evagrius* lib. 4. Hiſt. Eccl. cap. 14. ſeq apud *H. Jordan.* pag. 107. Imo Bruta quandoque, uti *Canem* apud *Plin.* lib. 8. H. N. cap. 41. *Reies.* qu. 35. n. 6. Canem Simonis Magi apud Nicephor. lib. 2. cap. 27. De alio cane *Grillandus* Tract. de Sortilegis cap. 7. num. 23. *Bovem* fuiſſe locutum habent Plinius lib 8. H. N. cap. 45. & Tacitus lib 1. Hiſt. quos laudavi in collegio meo Phyſ. Curioſ. lib. 5.

cap.

cap. 13. §.8. *Equum* Achillis locutum fuiſſe vid. ap. *Caſ. Longinum* in Trino Magico cap. 17. pag 48 qui ibid. perquirit, an magi poſſint beſtiis loquendi facultatem tribuere, & an voces beſtiarum intelligant. De *Corvo* in Auſtria loquente v. *Barth. Sibylla* in ſpecul. peregrin. quæſt. Decad. 3. cap. 5. qu. 1. pag. 510. item *Columbas* in ſylva Dodonæa reſponſa atque oracula dediſſe habet *Dion. Halicarn.* lib. 1, fol. 12. *Herodotus* in Euterpe, *Jo. a Meyen* ad Virgil. pag. 44. *Peucer.* de orac. pag. 85. (Verum non inepte per mulieres explicant *Lamb. Hortenſius* ad Lucan. lib. 3. pag. 315. & *Bernartius* ad Statii Thebaid. lib. 3. v. 106. conf. quoque *Dickinſon* in Delph. Phœniciſſ. cap. 9. pag. 72. ſeq.) Ex ſacris locutus eſt *ſerpens* in paradiſo. de quo *C. Chemnitius* in Geneſ. cap. 3. qu. 1. item *Aſina* Bileami Num. XXII. 28. imo *parva Geneſis* & *Joſephus* ſtatuunt, antiquitus omnia animalia loquendi facultatem habuiſſe, verum abſurde, teſte C. *Chemnit. l.* a. & *Bochart.* in Phaleg. cap. 57. Nec ad hunc cenſum pertinent aves verba ſæpius repetita imitantes, uti pſittaci (vid. *Cœl. Rhodigin.* lib. 3. c. 32. *C. Schott.* & *Nieremberg.* lib. 3. *Hiſt.* nat. cap. 12. *Camerarius* Hor. ſubſic. Cent 3. cap. 71. item *Corvi* (*Plinius* l. 10 cap. 43. *Simon Majolus* dier. Canicul. Coll. 6. pag. 183. *Scaliger.* Exerc. 237. *Meiger.* in Nucl. Hiſt. lib. 2. cap. 8. fol. 186. & *Zeillerus* Epiſt. 25. Cent. 1.) item *Picæ.* (*Martial.* lib. 7. Ep. 86. & lib. 9. Ep. 59. *Petronius* in Satyr. pag. 13. *Perſius* in Prolog.) *Statuæ* quoque Idolorum locutæ ſunt, uti Fortunæ; *Valer. Max.* lib. 1. cap. 8. Cauſam vide apud *Caſ. Longin.* l. ſup. cit. pag. 48 & de unguento armar. pag 389. *Arbores* denique locutas (ſed Satanæ aſtu) habet *Reies* qu. 55. n. 13. in ſpecie Quercus Dodonæ in Chaonia teſte *Probo* apud *Mancinell.* ad Virg. Georg. II. 16. & *Peucer.* de orac. pag 89. Tandem *lapidem* locutum apud *Reies* l. c. n. 6. refert *Euſeb. Nieremberg.* Verum hæc omnia vel ſaltim pleraque aut a Deo aut a diabolo, nulla ex naturæ viribus.

5. Vid.

3. *CL. Gerardus Meier* Diſp. de *Thomæ Hobbeſii* Angelographia Hamb. 1694. habita §.5. ait: „Nonne „origo cognitionis Linguarum exoticarum, qua non„nunquam arreptitii pollent idiotæ, & illius ſermonis, „quem de futuris quandoque inſtituunt, v. *Bodin.* Dæ„monoman. lib.3. cap. 6. pag 349. *El. Henr. Henckel.* de „ord. & meth. cognoſc. & cur. Energumen. pag 119. in„veſtiganda eſt philoſopho?„ Idem in paradox. de Archangel. Enthym. Theor. 1. §. 18. pag. 13. ubi negat, ab energumenis poſſe duci argumentationem ad Angelos, ait: „„Nec eſt, quare inexſpectatam linguarum, quas nun„quam didicerunt, notitiam vehementer urgeas: Nihil „impedit, quo minus gentilium principis imbutas eam „vel animæ cuidam ſeparatæ linguarum peritiſſimæ, & „ad tempus corporibus obſeſſorum ſeſe aſſocianti, vel „„abſolutæ adſignet Dei potentiæ, quam minime ſupera „loquendi potentiam & actum in fuſo novarum lingua„rum habitu collocupletare. Ecquid vero jubet bla„ſphemiarum, quæ linguis eructari ignotis conſueve„runt, & peritiæ linguarum exoticarum unum agnoſce„re eundemque auctorem? Aut quid prohibet pari ju„re, quo Angelis ſolent, eaſdem animæ ſeparatæ, quam „male agendi voluntas non deficit, imputaſſe? Tanta „eſt molis Angelos per energumenorum operationes „commonſtraſſe. Rationes ſtupendi hujus varii varias comminiſcuntur. Multi vi morbi hoc fieri tradunt. *Lev Zemnius* lib. 2. de occult. nat. mirac. cap. 2. ita: Sunt hu„mores tam violenti atq; atroces, uti vel inflammati ſint „vel corrupti, ut eorum fuligo in cerebrum delata, quod „in meraciſſimo quoque vino affluenter hauſto obſerva„mus, peregrinam linguam extorqueat. Quod ſi a malis „Geniis proficiſceretur, non conſileſcerent morbi pur„gantibus medicamentis, nec iis, quæ ſomnum concili„ant, diſcuterentur. His enim & plerisque aliis, quibus „abunde inſtructa eſt res medica, rite adhibitis reſtitui „illos videmus, atque ad conſuetum loquendi uſum „mentemque ſaniorem reduci. Cum itaque ferventiſ-

ſima

ſima ſit humorum ebullitio, vehemens quoque ſit ſpiri-"
tuum agitatio, mentisque humanæ concitatiſſimus mo-"
tus & concuſſio, quæ voces quasdam inauditas, lin-"
guamque prius incognitam extundit, non ſecus quam"
ex contritu ac colliſione ſilicis emicantes ignitasque"
ſunt illas elici videmus. Eſt autem hoc menti humanæ"
inſitum, ut apposita aptaque ſit ad percipiendam rerum"
cognitionem, ipſaque imbuta eſt artibus ante illarum"
uſum. Sicut non ſit abſimile vero illud Platonis:"
Noſtrum ſcire nihil aliud eſſe, quam reminiſci. Mens"
ſiquidem hominis omnium rerum ſcientiam ac notio-"
nem in ſe ipſa complectitur, ſed mole corporis denſis-"
que humoribus oppreſſa non facile eluceſcit, eoque ut"
ignis cineribus obductus exſuſcitari foverique poſtu-"
lat, quo ſe proferant ingenii nobis igniculi, naturæque"
lumen reſplendeat. Si quando igitur divina hæc poti-"
orque hominis pars anima concutitur morbisque exa-"
gitatur, ea profert, quæ in intimo receſſu latitabant, in-"
ſitasque vires palam exſerit.,, Imo ſicut Tarantati"
ignariſſimi artificioſe ſaltant utut nunquam didicerint
vid. *Mouffet*. lib. 2. de inſect. cap 12. & *Aldiovand*. lib. 5.
de inſectis cap. 12.) Sicuti maniaci alias ſatis debiles ſæ-
pius ſtupendum robur exercent: (*Braſſavol*. Comm.
ad lib. 5. Aphor. 65.) ſicuti noctambuli loca præcipitia
noctu ſine metu adeunt, interdiu nunquam (vid, *Jac. Horſtii* Tract. pecul. & *Tob. Tandler*. Diſſ. Phyſ. Med.
de noctiſurgio) ſicuti ebrii dolores minus ſentiunt,
(hinc Germanorum proverbium; Sie fallen auff den
Wein,) ſiuntque generoſiores ſolito) ſic *Fontechu*, Lu-
min. 2. cap. de Ebrietate ait: Grammaticum ſe vidiſſe,
qui ebrietate correptus poëticam mire exercebat, cum
tamen alias ſobrius nil tale feciſſet; videlicet:

Fœcundi calices quem non fecere diſertum)

Ita & heic in morbo majorem credunt adquiri notitiam,
& quidem linguarum peregrinarum. Verum ſicuti fa-
temur per chariſmata SS. Apoſtolos easdem in feſto
Penteceſtes eſſe locutos; ac a Deo immiſſas illas in con-
N fuſio-

fuſione Babylonica atque Bileami aſina; ita plane naturæ hoc derogamus, poſſe nimirum unquam fieri, ut quam quisque non didicerit, loquatur linguam. Vide mecum facientem prolixè *C. Reies* qu. 55. & Lemnium refutantem fuſe C Schottum Phyſ. Cur. lib. 4. cap. 3. & cap. 9. pag. 542. & cap. 12. pag. 552. ſeq. Hinc recte Jo. de Mey Comm. Phyſic. in SS. pag. 169 inquit: „ Affirmat *L. Lemnius* lib. 2. cap. 2. de occult. nat. mirac Melancholicos, Maniacos, Phreneticos, quique ex aliqua „cauſa furore correpti ſunt nonnunquam linguam aliam „perſonare, quam non didicerunt, neque tamen eſſe Dæmoniacos. Imo, ut ex verbis ejus manifeſte patet, non „hoc aſſerit de fortuita quadam confuſa atque incognita „quorundam verborum pronunciatione, quam in ebriis ac mente captis contingere facile poſſe non dubito: „verum etiam de diſtincta & cum judicio prolata oratione. Ipſa enim &c. (vid. ſup. auctoris verba) Verum „id ego totum falſum eſſe puto, quia vires naturæ excedere credo, ea proferre cum ratione, quæ ante ſenſibus „non percepta, aut nunquam memoriæ fuere mandata: „Deinde, quia hoc modo miraculum illud, quod Lucas „de XII. Apoſtolis Act. II. deſcribit, illudi plane poſſet, „imo dicendum erit, non ſine ratione a quibusdam illis „objectum fuiſſe, quod eſſent pleni vino dulci; quo excitati ſcilicet (ut vult noſter Lemnius) & proferrent, quæ „alioqui non poſſent. „ Sic quoque D. *Roſinus Lentilius* apud *Mich. Bernh. Valentini* in pandectis Medico-Legalibus caſu 6. Part. 1. ſect. 1 pag. 26. ait: Præterea cum „toto die videamus, Melancholicos quosdam, Phreneticos, catalepticos (N*B*. de his equidem valde dubito) & „ex febri maligna decumbentes nonnunquam ſcitiſſima „imo longe ſaptentiora, quam ſani ſolent, proferre, „rythmice loqui, alienis, quas nunquam didicerunt, linguis loqui, vaticinari &c. nunquid eos propterea non „delirare cenſebimus, cum ſciamus eos talia ſi ſani manſiſſent, non fuiſſe locuturos? non enim talia cauſis ſupernaturalibus, aut obſeſſioni Dæmoniacæ ſtatim, imo

ceteris

ceteris paribus rariſſime forte accepta ferenda. Mens“ enim, quæ auræ divinæ particula, in ſe ſcientiarum“ quarumlibet ac omnigenæ ſapientiæ capax haut raro“ corpori tardo infunditur, ſic ut corporis ſui, cui eſt“ incarcerata, brutis & ſenſitivis appetitibus adeo immer-“ gatur, ut altioribus & profundioribus meditationibus“ vacare non poſſit; per ejusmodi morbos autem abſtra-“ cta quaſi & ſibi relicta pro auguſta ſua indole in illuſtres“ ſpeculationes liberius fertur, unde talia tunc proferun-“ tur, qualia nunquam ſani proferre poſſent. Adeoq; non“ ſequitur: hic æger prudenter ſatis agit aut loquitur,“ ergo non delirat.“ Happelius l. ſup. cit. P. 3. pag. 19. poſt exempla allegata addit: Verſtändige Leute urtheilen gantz anderſt von dieſem und dergleichen Exempeln; nemlich dergleichen ſeltſame Wirckungen entſpringen aus den Humeuren, welche ſo kräfftig ſind, daß ſo bald ſie angeſtecket, entzündet oder verdorben, der Rauch davon in dem Gehirn eingeſperret wird, und verurſachet, daß man eine fremde Sprache redet, wie an etlichen trunckenen Leuten zu ſehen. Geſchähe ſolches durch den böſen Geiſt, könte man ſothane Patienten mit bloſſen Medicamenten nicht zurechte bringen, allermaſſen dannoch durch Purgantzen und andere Schlaffmachende Dinge zu geſchehen pfleget. Gleichwie aber zuweilen die Humores wunderlich ſieden, alſo werden auch die Geiſter ſeltſamer Weiſe gerühret, und der Verſtand perturbiret, welche Concuſſion und Erſchütterung ſich durch einige Worte äuſſert, dergleichen man an ſolchen Leuten nicht gewohnt iſt. Vid. *Lud. Guyon* Var. Lect. lib. 4. cap. 14. Chriſt. Thomaſius in Epicriſi (ſup. cit. nota 2.) ex Dn. de la Mothe le Vayer Epiſtolis miſcell. ita de Nobilis le Feure hiſtoria

ratiocinatur: Der berühmte Spaniſche Medicus Huarte in ſeinem Examine ingeniorum behauptet, daß man Leute gefunden habe eines ſo temperirten Gehirns, daß ſie Lateiniſch geredet haben, ohne daß ſie daſſelbige iemals gelernet hätten, und er giebt für, daß krafft ſolches Temperaments auch etliche Kinder, die nur unlängſt aus Mutterleibe gekommen, geredet haben, wie ſolches Ariſtoteles probl. 27. ſect. 11. referirt; aber dieſe Krafft der Natur kan man nimmer augenſcheinlicher erkennen, als wann unſere Seele beynahe von der Materie, die ihr dieſe Erbflecken angeſtrichen hat, ihre Wirckung verrichtet, ohne Hülffleiſtung der Sünden, wie da geſchiehet, wenn ſie in Ohnmacht fällt, oder wenn die Einbildung in einem ungewöhnlichen Schlaff frey bleibet, und ihre Wirckung verrichtet, welches man vor miraculös hält, ꝛc. Die hitzigen Fieber machen den Leuten, ſo damit beſeſſen ſind, unbekante Sprachen ſchwätzen. Pomponatius lehret uns, daß eines Schuhflickers Frau zu Mantua ſey von einem Medico in einer melancholiſchen Kranckheit curiret worden, die ſie unterſchiedene fremde Sprachen ſprechen machte. Einer, der des Petri Meſſiæ verſchiedene Lectiones viel durchgeblättert gehabt, bekräfftiget das Exempel von einer Frauen aus Limoſine, welche das hitzige Fieber hatte drey Tage lang frantzöſich redend gemacht, obſchon ihr dieſelbige Sprache unbekant war. Er ſagt auch, daß der berühmte Fernelius geſchrieben habe, daß er einen Edelknaben Königs Henrici des II. geſehen, der nicht leſen oder ſchreiben konte, ſo

gar,

gar unwiſſend war er, und gleichwol in einer Tobſucht, damit er geqvälet wurde, gut griechiſch reden konte. Derſelbige Fernelius hät zwar in dem 16. Cap. ſeines 2. Buchs de abditis rerum cauſis von einem beſeſſenen Edelmann Meldung gethan, dem der Teufel den Gebrauch der Griechiſchen Sprache gegeben hat; aber das thut nichts zu unſerer Sache, und ich glaube nicht, daß man in einigen ſeiner Tractaten das von der Frauen, davon vorhin gemeldet iſt, geleſen habe. Laſſt uns vielmehr wiederholen, daß die einßige Verwirrung des Verſtandes bißweilen habe lauter Lateiniſch ſprechen gelernet, die ihr Lebelang nicht ſtudiret hatten, wenn wir dem Huarto, ſo wir vorher eingeführt hatten, glauben wollen. Eraſmus will auch, daß ein Mann (wie in ſeinem Panegyrico de Medicina zu ſehen) aus der Stadt Spoleto unſinnig worden, und in ſeiner Raſerey gut teutſch, welches er zuvor nicht gelernet, geredet habe, mit dieſem Umſtande, daß, ſo bald er wieder curiret worden, er kein teutſch mehr verſtanden habe. Nec eſſe poteſt ab humore Melancholico, uti bene refutat *Jo. Bapt. Sylvaticus* de morbum ſimulant. cap. 17. pag. 170. ſeq. Notatu digna ſunt verba CLmi Philoſophi Cornelii Martini Compend. Theolog. diſſ. 3. §. 10. pag. 74. ſeq. qui ita: „Efficior eſt eorum argumentatio, qui a mirabilibus quibusdam effectibus vim omnem humanam excedentibus & in hominibus tamen deprehendi non raro ſolet, exiſtentiam angelorum ſaltim malorum probant. Ex gr. quando homines arreptitii, etiam idiotæ, variis linguis, quas nunquam didicere, loquuntur, iisque futura prænunciant, mentiuntur, & in Deum ipſum blaſphemias ſpargunt: quando item velociſſimo corporis

„motu, robore extraordinario, voracitate prorſus ſtu-
„penda ſunt præditi, aut alios denique exercent actus,
„quos mirari potius mortales cæteri quam imitari poſ-
„ſunt. Etenim homo rudis, ut de priori prius dicamus,
„& illiteratus variis linguis loqui aut futura prædicere
„nequit, nec Deo tamen attribui poſſunt hæc eadem de
„quibus diximus, quia Deus nec mentitur, nec blaſphe-
„mias loquitur; ergo omnino ad intelligentem ali-
„quam virtutem a Deo homineque diſtinctam videtur
„recurrendum.„ Et §. 11 pag. 75. pergit: Nec eſt eo-
„rum in hoc negotio ridicula, ut molliſſime dicam ad-
„mittenda exceptio, qui a Melancholica & vitiata com-
„plexione ejusmodi effectus prodire autumant; con-
„tra quos recte diſputat Fernelius lib. 2. de abditis re-
„rum cauſis cap. 16. cum ne quidem explicari aut perci-
„pi a quoquam poſſit, qua ratione Melancholia (optan-
„da quidem illa, & vehementer a nobis omnibus deſide-
„randa) peregrinorum idiomatum peritos reddat. Sa-
„ne per febrem humores exſiccantem forte melius quis
„expeditiusque eloquatur, quæ ante didicit, quam po-
„tuiſſet ſanus; ſed per eandem vel bilem atram aut
„quemcunque humorem alium incogniti alicujus idio-
„matis promptum ſtabilemque durante morbo uſum
„conferre alicui poſſe, credat Judæus Apella. Meum
„certe hic ruſticum eſt ingenium, neque tantarum adeo
„ſubtilitatum capax. Idem ibid. §. 12. pergit: Quin
„imo ſi arreptitii ejusmodi homines corpora aliqua
„qualitate morboſa ad loquendum peregrino idiomate
„vel maxime excitarentur, non aliter certe hoc fieret,
„quam interventu motus organorum ad efformandam
„vocem articulatam a natura ipſa factorum. At quid
„tunc dicendum de iis, qui non modo immota lingua,
„ſed ore etiam prorſus clauſo peregrinis ſermocinan-
„tur linguis, quos ideo ventriloquos appellatos Galenus
„in expoſitione vocum Hippocratis, verbo ἐγγαστρί-
„μυθοι docet. Ergo his quidem reſponſionibus ar-
gumen-

gumentum propoſitum non enervatur: Enervari" autem poſſet ab homine obſtinato, ſi dicat, animam" quandam ſeparatam, quæ linguarum variarum periti-" am adhuc in corpore delitefcens habuerit, effectus ejus-" modi cauſam eſſe: neque obſtabit, quod *Peirerius* cap." 2. libri de Magia, cum nonnullis aliis contendit animas" damnatas nunquam in hæc ſuperiora redire. Illud enim" ipſum probari ex lumine rationis itidem non poteſt;" multo minus cum Medicis quibusdam ad reminiſcen-" tiam Platonicam jam toties a viris doctiſſimis refu-" tatam hoc loco eſt recurrendum." Hactenus *C. Martini.* Imo & exempla allegata partim valde dubia ſunt, partim ex alieno auditu, partim ex ignorantia adſtantium, partim ex aliis erroribus. Conf. quoque *P. Zacchiam* lib. 4. Tit. 1. qu. 5. n. 16. imo una vel altera vox forte fortuito prorumpens poſſet admitti, neutiquam vero concinna oratio. Etſi forte hoc fiat, a Diabolo fieri ſtatuunt *Pſellus, Hercules Saxonia* lib. 1. cap. 17. fol. 98. *Sylvaticus* l. all. *Platerus* Prax. Fr. 1. lib. 1. cap. 3. pag. 102. *Jo. Ludov. Schlapperitius* Diſp. de Mania pag. 5. Imo hanc eſſe communem tam Theologorum quam Medicorum opinionem ex *Petr. Garc.* apud *Fontecham* refert *C. Reies* qu. 27. n. 37. Et ſignum a Diabolo obſeſſi explicant *Balduinus* Caſ. Conſc. L. 3. cap. 3. *Aderus* Part. 3. enarrat. 6. pag. 541. & pag. 335. ex *Maſſaria Binninger.* Cent. 5. obſ. 32. *Gisb. Voëtius* de Energum. pag. 1031. *Thyræus* lib. de Dæmon. cap. 17. ex *Alph. Toſtato* in Matthæum cap. 8. qu. 114, &c. Exemplo eſſe poteſt miles apud *Thom. Bartholin.* Vol. 2 Act. Hafn. obſ. 8. pag. 11. imo horrendum ſed memorabile eſt exemplum, quod ex M. Tobiæ Seileri Dæmonomania Witteb. 1605 edita refert M. *Chriſtoph. Ebinger* in Dæmonologia, oder etwas neues vom Teufel, Aug. Vindel. 1681. in 8. art. 6. ſeq. de duodecenni virgine Leobergæ in Sileſia a Dæmone obſeſſa. vid. pluribus liber ipſe. Certum eſt, inquit, Primeroſius de Error. vulg. lib. 2. cap. 25. pag. 195. Peregrina lingua, quam quis nunquam didicerit, loqui, aut

futura prædicere, neminem poſſe, ſine ope aut divina, ut Apoſtoli & Prophetæ, aut Dæmonum ut reliqui. Conf. eundem pag. ſeq. 192. Magis tamen placet ſententia B. *Dannhaueri* im Scheid- und Abſag-Brief, Part. I. qu. 8. pag. 134. dicentis: Wann ein Menſch in fremder, unerlernter, ungeübter Sprache Läſterung, Zoten und andere unheilige Wort ausſpräche, ſo laſſen wir es gelten, daß es freylich von gemeldten Menſchen eigenthätlicher Weiſe nicht geſchehen könne, ſondern es ſtecke ein anderer Redner hinter der Decke, der die Zunge mißhandelt, daß er aber inwendig im Menſchen wohne, iſt noch nicht erwieſen.

SATYRA UNDECIMA.
DE
AURIBUS HUMANIS MOBILIBUS.

§. 1.

Dictatoris ad inſtar ſummi Magnus *Stagirites* ſcripſerat lib. 1. H.A. cap. 11. *ἀκίνητον δὲ τὸ οὖς ἄνθρωπος ἔχει μόνος τῶν ἐχόντων τοῦτο τὸ μέριον*, h. e. interprete *Theodoro Gaza*: *Aures homini tantum immobiles.* Et ne quiſquam de rei veritate dubitet, ſtatim paulo poſt idemmet adſtruit, inquiens: *ἀλλὰ μόνον ἄνθρωπος οὖς οὐ κινεῖ. —— τὰ δ' ἄλλα κινεῖ πάντα*, i. e. *Verum homo unus aurem non movet, —— Cetera ſuas auriculas omnia movent.* Hæc eadem latine reddidit doctiſſimus *Plinius* (male enim eum ſæpi-

ſæpius inique naſutuli vellicant, quippe qui nunquam ſcripta ejus inſpexerunt) lib. 11. cap. 37. dicens: *Aures homini tantum immobiles.* Hinc noviter etiam *Leonh. Coqueus in nott. ad D. Auguſtin. de Civ. Dei* lib. 14. cap. 24. allegat *Caſaubonum* ad *Athenæi* lib. 10. ita commentantem: *Iſtud* (nempe movere aures) *vero plane communi hominum naturæ contrarium eſt, quibus* ἡ πολυποικίλος τοῦ Θεοῦ σοφία *aures dedit moveri ſua ſponte neſcias.* Et jam olim τὸ πρέπον obſervaſſe ingenioſiſſimum Poetarum *Ovidium* credendum eſt, quando Midæ aures non humanas eſſe ſcribit, quia mobiles. Merentur elegantiſſimi verſus ex Metam. 11. 4. 29. ſeqq. apponi:

—— —— —— Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in ſpatium, villiſque albentibus implet,
Inſtabileſque illas facit, & dat poſſe moveri:
Cetera ſunt hominis: partem damnatur in unam
Induiturque aures lente gradientis aſelli.

§. 2. Et ne deſint rationum momenta, Compilator quidam *problematum Ariſtotelis* (ſi Dis placet, nec enim in ipſa *ſectione problematum* 32. quæ de auribus agit, quidquam inveni, nec alibi,) *Edit. Amſtelod.* 1650. *p. m.* 27. ita inquit: *Quæritur quare omne animal movet aures, præter hominem? Reſpondetur per Ariſtotelem, quod quidam muſculus eſt circa mandibulam in homine, qui prohibet motum in auribus. Sed animalia illo carent, ergo aures ſuas movent.* Conf. Caſp. *Bauchinus* Inſtitt.

Anatom. pag. 185. Thom. *Williſius* de Anim. brut. P. 1. cap. 14. pag. 178. ait: Auriculæ in beſtiis plerisque ſunt mobiles, nempe ut ad ſtrepitum quemvis quaqua verſum convertantur & de ſono alias incerto nuncium certiorem captent; quin etiam probabile eſt, quod auriculæ humanæ a natura mobiles exiſtunt, quia ſcilicet muſculos appenſos habent; verum quod diuturno faſcium uſu, quibus infantum capita colligari ſolent, hæc facultas iis adimitur.

§. 3. Ejuſdem fermeſubtilitatis eſt ratio *Georgii Vallæ Placentini l. de phyſic. quæſt. lit. C. 7. b.* ſcribentis: *Quid eſt, quod homo non micet auribus? Quoniam motabiles partes nactus non eſt, ut extra corpulentam nervoſamque materiam habeat, unde ſit motus; ob hoc prorſus movere micareque non poteſt.*

§. 4. Aliter Ariſtotelem interpretatur *Lud. Vives ad D. Auguſtini XIV. de C. D. 24.* quando dicit: Illud intelligendum eſſe, ſuapte ſponte non agitari, ut in canibus, equis & aſinis videmus.

§. 5. *Volcherus Coiterus de auditus ininſtrumento c. 3. in fin. f. m. 91. Animadvertendum etiam, quod in hominibus parum vel nihil moveantur, ratio eſt, quod etiam ſi mobiles verſatilesque eſſent, cum parvæ ſunt, parum vel nihil nos juviſſent.* Conf. omnino *CL. Schelhammer. de auditu P. I. c. 1. §. 7. pag. 14. ſeqq.*

§. 6. Aliam rationem comminiſcitur *B. Keckermannus Syſt. phyſ. l. 3. c. 21. p. m. 377.* inquiens: *Soli homini natura dedit aures immobiles, quia oportebat eum non tantum ſonos ac voces in-*

arti-

articulatas percipere, ſed etiam inprimis ſermonem, literis ac ſyllabis ſuis formatum, ad quam literarum ac ſyllabarum in auribus expreſſionem opus erat quiete, firmitudine & conſtantia, atque adeo accuratiſſima quadam hujus ſenſus intentione. Rectius *Thom. Willis* de anima brutor. P. 1. cap. 14. pag. 178. ait: Auriculæ in beſtiis plerisque ſunt mobiles, nempe ut ad ſtrepitum quemvis quaqua verſum convertantur.

§. 7. Sed quid reſpondebitur ad contrarium, cujus quam plurima proſtant exempla (utut *Lindenius med. phyſiol. c. 11. §. 7. f. m. 521.* dicat: *Certe rari ſunt, qui auriculas manifeſto movent*) ceu ex fide auctorum aliquot jam allegabo. *Quin mobilitati* (ſunt verba *Lindenii l. a.*) *in quibusdam adteſtatur proverbium noſtras*: **Jck mach myn Ohren ſchudden, dat ſe kloppen.** *Uſurpant qui fiducia conſcientiæ & omni culpa libere dicunt in munerum aucupes & habentes venalia cuncta, inque alios quovis aſtu Reip. aut privatæ cujuspiam obnoxios.* Sicuti vero hoc videtur eſſe ſignum bonæ conſcientiæ; ita in contrarium aures demittere eſt confuſionis & pudoris. Sic *Horat.* Sat. 4. lib. 9. 20.

Demitto auriculas ut iniquæ mentis aſellus,
Cum gravius dorſo ſubiit onus - -

conf. omnino ad h. l. *Torrent.* pag. 497. ſeq. & *Theod. Marcil.* f. 96. a. qui plura habent huc facientia.

§. 8. Antea autem, quam exempla in theatrum adducam auctoritate (poſtea experientia & ratione) utendum eſt. Inſtar omnium ſit mihi *B. Auguſtinus l. XIV. de C. D. c. 24.* loquens: *Sunt enim*

qui

qui & aures moveant, vel ſingulas, vel ambas ſimul. Quem locum etiam allegat *Cæl. Rhodiginus* ex eodem *l. 20. L. A. c. 16. Marcelus Donatus l. 6. Hiſt. med. mirab. c. 2. & Zwingerus Theatr. vit. hum. vol. 2. l. 5. f. m. 385. Theod. Marcilius* ad Horat. d. l. ait: Hoc figurate dictum quidem a ſermocinatore noſtro & Galeno, ſed & vera interdum motio auricularum. Etenim ut ait D. Auguſtinus c. 34. lib. 4. (non convenit cum noſtris allegatis) de Civit. Dei, Sunt qui & aures moveant, vel ſingulas vel ambas ſimul. Sed jam ad exempla.

§. 9. (Exemplum I.) Wolffgang. Oſtermeyer vulgo Cappelmeyer Theol. D. Lutheri Præceptor A. C. 1531. obiit, cui canenti aures movebantur miraculo quodam. Ni fallor legitur ap. *Joh. Wolffium Cent. rer. memor.*

§. 10. II. *Muretum ipſummet miraculoſo plane modo aures ſuas aſinorum inſtar pro lubitu movere potuiſſe certum eſt*, ſunt verba *Sauberti de ſacrif. veter. c. 19. pag. m. 463.* Conf. omnino *C. Hofmannum com. ad Galeni V. P. XVI. num. 110.*

§. 11. III. Tales aures etiam vidit Anatomicorum, qui unquam fuerunt, princeps, (ita Veſalium honorat *Primeroſius l. 4. de error. vulg. c. 24.*) *de hum. corp. fabr. l. 2. c. 13. p. m. 98.* Patavii in lepidi ingenii jurium Doctore non minus egregie erudito, quam jucunde faceto, Claudio Symionio Forojulienſi. Ex eodem repetit *Cardanus de var. rer. l. 8. c. 40.* ap. *Jo. Schenck. l. 1. obſ. f. m.*

m.166. & ex *Veſalio L. Coqueus Comm. ad Auguſtin. de C. D. l.14. c. 24. f. 151.* ut & *Zwingerus Theat. vit. hum. volum. 2. l.5. f. 385.*

§. 12. IV. Similes idem Magnus *Veſalius l. a.* addit; ſe obſervaſſe, in non minus audaci, quam forti & ſtrenuo Petro Ravaſcherio Genuenſi. Ex quo itidem allegat *Cardanus l. a. uterque etiam* ap. *Schenck. loc. all. Leonhard. Coqueus l. d.* ex *Veſalio* etiam, e quo ſimiliter *Marcellus Donatus l. 6. Hiſt. med. mir. c. 2. p. 620.* item *Zwingerus l. a.*

§. 13. V. *Dalechampius annott. ad lib. XI. c. 37. Plinii lit. α* inquit: *Quibusdam mobiles* (ſcil. aures) *viſæ ſunt: Mihi quidem adoleſcens, qui & aures & capitis cutem promte moveret.* Ap. *Joh. Schenckium l. a.* Ex *Dalechampio* quoque idem confirmare videtur *Joh. Jonſtonus Thaumat. claſſ. X. c. 7. art. 7. p. m. 491.*

§. 14. (VI. & VII.) *Caſp. Bauhinus de Corp. hum. fabr. l. 3. c. 22.* ait: Se duos noviſſe, qui aures, quando volunt, movere poſſunt. Itidem ap. *Joh. Schenck. obſerv. l. a.*

§. 15. (VIII) Aurelianenſis Dux ſtultum quemdam habuit, qui poterat omnes, vel centum, habitu & facie repræſentare. Ille ipſas aures æque movebat atque ipſas palpebras. *Caſp. Wolphius de obſ. propr. ap. Joh. Schenck. l. c.*

§. 16. (IX.) *Intellexi* (ſcribit idem *Wolphius ibid.*) *a Doctore Antonio Schnebergero Medico Cracovienſi, fuiſſe quemdam magnifici cujusdam Poloni filium, qui poſtea in Italia diem ſuum*

um obiit: qui natura, non uſu aures moverit.

§. 17. (X.) *D. Aureolus Caſtrenſis Presbyter proprietatem non prætereundam poſſidet, aures enim ad libitum movet, cujus rei ipſe teſtis oculatus ſæpe fui,* inquit P. *Borellus Cent. 2. obſ. 16.*

§. 18. (XI). *Vidus Vidius l. IV. de tuend. Valet. membratim. cap. I. f. m. 174.* refert: Homines qui aures moveant ſe raros admodum vidiſſe. *Idem de Anatome l. 7. c. 5. f. m. 303.* ait: *Manent immobiles aures pleriſque hominibus (Galen. IX. V. P. 12.) quod breves ſint & idcirco nullam valentes ex motu utilitatem afferre. Moventur belluis, quod ſint longiores & circumactæ magis ad audiendum accommodantur: Vidimus tamen nonnullos homines, qui aures moverent.*

§. 19. (XII.) *Athenæus* l. X. *in principio* ex *Epicharmo in Buſiride* Herculem deſcripſit κινεῖ δὲ ὤατα, aurem utramque movet; ap. *Leonh.* Coqueum, *in nott. ad Auguſtin. de C. D. l. a. p. m. 151.* & *C. Hofmann. Com. ad Gal. de V. P. XVI. n. 1110.* Idem allegat Theod. Marcilius Comm. in Horat. Sat. l. 9. 20. fol. 96. a. inquiens: Notat & in Hercule Epicharmus. Nam de corbitante illo agens, ait: Σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' ὤατα, i. e. naſoque runcat, auriculasque commovet.

§. 20. (XIII.) Narrat *Euſtathius* (ſunt verba *Caſauboni ad Athen. l. X ap. L. Coqueum l. a.*) *Sacerdotem fuiſſe quemdam aures motitantem. Accepimus autem* (inquit) *a viris fide dignis, viſas manifeſte aures moveri Viro cuidam eruditiſſimo, cum per Allobrogum fines tranſiens, vivi comburi periculum ſibi a Magi-*

Magiſtratu imminere intellexiſſet, quod diceretur nefandi criminis reus Tholoſa in Italiam fugere. Hunc tamen fuiſſe Muretum (ſupra §. 10.) vult *C. Hofmann. com. ad Gal. V. P. l. d.* Idem Euſtathius ad Iliad. XI. ait: *ἀνθρώπȣ μόνȣ ἴδιον μὴ κινεῖν τὰ ὦτα, εἰ καὶ τὶς τῶν τȣ̃ ὑςέρȣ γένȣς ἀνὴρ ἱερὶς ἱςόρηται θάτερον τοῖν ὠτίοιν ὑποκινῶν.* i. e. Hominis ſolius proprium aures non movere; quanquam hujus ſeculi Sacerdos quidam narratur alterutram auricularum ſolitus motare. *Theod. Marcilius* l. all.

§. 21. (XIV.) *Andr. Laurent. l. XI. hiſt. anat. c. 12.* ſcribit: Se in quibusdam obſervaſſe aures moveri ap. L. *Coqueum l. a.* Idem aſſerit *Reald. Columbus* de re anatom. lib. 5. cap. 10. pag. 228. verba vid. inf. §. 29.

§. 22. (XV. *Valvardus l. 2. Anat. corp. hum. c. 2.* refert: Se Romæ vidiſſe Hiſpalenſem quemdam, cui nomen erat Manſiglio, qui aurem moveret, citante eodem *Coqueo ibid.*

§. 23. (XVI.) *Thom. Bartholino,* Viro diligentiſſimo A. R. *l. 3. c. 9. p. m. 353.* Semel vidiſſe contigit.

§. 24. (XVII.) Juſtiniano ſimiles fuiſſe oportet, quem mobilibus auribus depingit *Procopius*; ait *Idem CL. Th. Bartholin. l. cit.*

§. 25. (XVIII.) *Vidi ego etiam unum atque alterum,* ſunt verba acutiſſimi Germanorum Medici *C. Hofmann. com. ad Galen. l. XVI. de V. P. n. 110.* Exemplum quoque ex *Aretæo* citat *Rolfinc.* M. M. Specif. pag. 45.

§. 26. (XIX.) *Unum vidi & habui in triviali*

condi-

condiſcipulum, *ſcribit Linden*, *Med. phyſiol. c. XI. §. 7. f. m. 521.*

§. 27. (XX.) Ut tandem aliquid de meis obſervatis addam, adſevero, me vidiſſe auriculas ἐκ προαιρέσεως mobiles in eruditiſſimo Juvene Med. Licent. quippe qui joci ergo, easdem ſæpe motitans, mihi monſtrabat.

§. 28. (XXI). Denique egregie mobiles aures habui heic in Palatinatu in vicino Heidelbergæ pago Geuberg ſenex quidam, Prætor ruſticus; qui ſæpe adſtantibus movit riſum (capite enim erat raſo) quando, veluti palpebras, movebat aures præcipue ubi bibebat, & alias ad lubitum. Teſtes quam plurimos advocare poſſum autoptas heic Heidelbergæ cives aliosque; pauculos enim ante annos diem ſuum obiit.

§. 29. Quid jam ergo dicendum? Erravit Ariſtoteles? Carpendusne tot convictus præjudiciis? Neutiquam. Ille loquitur de eo, quod ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, imo ordinarie, natura ita gubernante fit; hæc vero, quæ adduxi exempla, a generali regula exceptionem & petunt & impetrant. Hocque jam olim dixerat *Linden*, *Med. Phyſiol. c. XI. §. 7. f. m. 521.* ſcribens: *Certe rari ſunt, qui auriculas manifeſto movent. Hac enim παραμυθία ſeu correctorio opus eſt illi, quod Philoſophus bis dicit, & Plinius Nim. Ita eſt in plerisque nobis, non omnibus ſunt immobiles. Reald. Columbus lib. 5. de re anatum. cap. 10. pag.* 228. ait: *Ego muſculos aures moventes non deſcribo, nam* RARO, IMO QUAM RARISSIME *inveniuntur. In quodam tamen ego muſcu-*

muſculum inveni, qui a buccis naſcitur, & in auris primam deſinit, eamq; movet voluntarie verſus anteriora; quandoque etiam alium vidi muſculum in poſteriore parte a mamillari proceſſu proficiſcentem; ſed hi 2. ultimi in brutis ſemper conſpiciuntur, in homine perraro, &c.

§. 30. Antea autem quam inſolitæ hujus mobilitatis cauſſam enucleemus, per tranſennam ſaltim videamus, quid ſubſit ponderis rationibus; quas ſupra §. 2, 3. 4. 5, & 6. produximus, pro aurium ſtabilitate a natura conceſſa. Ratio *Compilatoris* §. 2. ferme contrarium probat; adeo ineptulus eſt *G. Valla* §. 3. idem per idem fere probat. L. *Vivas* §. 4. convenit cum §. 29. *Coiterus* §. 5. ſibi relinquatur. *Keckermannus* §. 6. non adeo abludit a veritate. *Vidus Vidius* §. 18. in priori *Coitero* accedit; in poſteriori vix ſe tuebitur; ſiquidem & quæ moventur in quibusdam hominibus; reliquis, quæ non moventur, majores non ſunt: imo dantur in quibusdam animalibus minores, quæ tamen moventur. Ut taceam naturam fuiſſe novercam, ubi brutis mobiles dederit, quæ magis ad audiendum accommodentur, cum homo auditu, eoque exquiſito, magis habeat opus.

§. 31. Sed jam ad aurium mobilitatis cauſam. Hæc danda eſt muſculis auriumin uno homine magis ac altero comparentibus, teſte *A. Laurent. l. a.* ap. *Coqueum*. Et hoc eſt, quod *Alb. Kyperus Med. Contract. l. 1. §. 107. f. m. 250.* ait: *imo quandoquidem auricula moveri pariter in quibusdam ſolet, muſculi quoque ad id dati ſunt.* Hos vero muſculos

O

ſculos Ibid. prolixe deſcribit ;uti & C. *Baubinus* Inſtitt. Anatom. pag. 143. Siquidem nec ipſe Galenus noſtris auriculis omnem adimit motum, ceu ex aliquot ejus locis probavit *C. Hofmann. comm. ad de U. P. n. 110.*

§. 32. Sunt autem illi muſculi deſcripti a Celeb. *Veſalio l. 2. de H. C. F. c. 16.* (non c. 17. uti *Coquerus* refert) his verbis: *Lineamenta vero muſculorum, quæ in IV. de ſect. admin. lib. Galenus poſt aures obſervari docuit, neutiquam hactenus in hominibus reperi, quanquam in canibus aures moventium muſculorum naturam, formam, ortum, functionemque optime adſecutus fuerim. Dein hos muſculos non nihil, ſed nimis quam obſcure, ſimiam oſtendere obſervavi. Interdum etiam quibusdam raris fibris carneis membrana, quam carnoſam vocamus, ſupra aures augetur, & modice auri proximam cutem & ipſam quoque aurem motu agit arbitrario.* Idem paulo ante *eod. lib. c. 13.* hoc etiam tribuebat muſculis, qui buccas, labra & naſi alas moveant *p. m. 98.* ſcribens: *Poſterius itaque hujus muſculi initium a ſpinæ cervicis ſede omnino promitur, deinde ſecundum oſſis occipitii baſin fertur, mox ſub aurem, ut ipſius radicem perreptando contingat. Imo interdum hic adeo aſcendit, ut & auris hujus beneficio quibusdam hominibus (non etiam ſtupidis aut aſinis) moveatur.*

§. 33. Audiamus verba C. *Bauhini de Corp. hum. fabr. l. 3. c. 22.* inquientis: *Muſculi aures moventes raro in homine reperiuntur, duos tamen novimus, qui aures, quando volunt, movere poſſunt. Quare*

Quare duo aliquando reperiuntur muſculi, quorum alter a buccis enatus, in auris pinnam deſinit, eamque voluntarie verſus anteriora movet. Alter vero in poſteriori parte a mammillari proceſſu prodit, & hi in brutis conſpiciuntur. Quæ verba procul dubio deſumſiſſe videtur ex *Reald. Columbo Anat. l. V. c. 10. per tot.* ſunt enim ὁμόψηφα.

§. 34. *Vidus Vidius l. 4. de Val. tuend. membratim c. t. f. m. 174.* ſcribit: *Auris humana non muſculos habet, cum non moveatur hominibus, ſicuti quadrupedibus: Si qui autem homines aures moveant, quos raros admodum vidimus, his impertiuntur aliqua fibræ illorum muſculorum, qui juxta ſiti ſunt: Belluis vero, quibus aures magnæ ac mobiles ſunt, multis muſculis continentur &c.*

§. 35. Fuſius muſculos aurium motores delinearunt Celeberr. *Rolfinccius Anat diſſert. l. 3. c 17.* variorum varias proponens ſententias; atque *Deuſingius Inſt. Anat. part. 3. c. 4. f. 2. §. 10. 11. 12. 13. & 14.* aliique. *Caſſerius* tres muſculos poſt aurem deſcribit, nos vero duos perpetuo, tres nonniſi raro invenimus, ait *Arniſæus* obſ. 2. §. 6, pag. 251. Per compendium vero *P. Barbette Anat. Pract. l. 2. part. 3. c. 1. p. m. 326 ſeq.* inquiens: *Auris externa ſeu auricula muſculos quatuor accepit, quorum tres priores ipſi cum aliis partibus communes ſunt; quartus proprius eſt. (1.) eſt antrorſum ducens. (2.) retrorſum ducens (3.) Quadratus, deorſum trahens* (4.) *Tripartitus, adtollens.* Similia ap. *Kyper. Univerſæ med. contract. l. 1. §. 107. f. m. 250.* atque *Joh. van der Linden Med. Phyſiol. c. XI. §. 7. f. m. 521.*

§. 36. *Dubito autem quin ſe poſſit tueri Rondeletius*, reputans ap. *Caſp. Wolph. de obſ. propr. citante Schenckio f. 166.* in ſtulto Ducis Aurelianenſis conſuetudine quadam fieri potuiſſe.

§. 37. Quin imo ſtatuo fieri naturæ luxuriantis luſu, ut quandoque illi muſculi adſint robuſtiores atque valentiores, indeque motum accedere auribus magis conſpicuum; quod vero inde ab hoc motu concludendum ſit ad belluinam naturam, uel ſtoliditatem aliquam

—— Credat Judæus Apella
Non ego quidquid & Martialis lib. 6. epig, 39. jocetur:

Hunc vero acuto capite & auribus longis
Quæ ſic moventur, ut ſolent aſellorum
Quis morionis filium neget Gyrthæ?

Si quidem exempla pleraque, quæ adduximus illud neutiquam confirmant, quin potius infirmant; ut & verba *Veſalii* ſupra §. 32.

§. 38. Hæc boni conſulas, Amice Lector, ſicubi cæſpitavi, Chremes ſua mihi largiatur ap. *Terent, Heaut. I. 1. 25.*

Homo ſum, humani nihil a me alienum puto. Quidquid vero Naſutuli cum aliis ſtultulis oggannitis, tandem neceſſe eſt audiatis illud Satyrici *Perſii Sat. I. verſ. 121.*

Auriculas Aſini quis non habet?

SATY-

SATYRA DUODECIMA.
DE
GALLICO PLANCHETTE.

§. 1.

DIxeram equidem pronuper (in Orat. Apologetica pro mulieribus) quæ poteram, cumque ex principiis medicis atque phyſicis; ut liberarem ab objectionibus & calumniis non raro, quibus oneratur ſexus muliebris. Non autem abs me obtinere poſſum, ut præter veritatem illi quidquam adblandiar, quin potius in nobilioribus taxem perditum iſtum morem, quo thoracem velut cataphractæ juſto ſtrictiorem ſibi adaptant, inepte ſane in ſanitate cuſtodienda. Audiamus præclare ea de re differentem *Adr. Spigelium* lib. 1. de Corp. hum. fabr. cap. 9. pag. 23. Ineptum etiam eſt, & ultra fidem pernicioſum illud ſtudi-" um, quod omnes fere virgines adhibent, ut junce-" æ videantur, loris & mortifero artificio pectus in" anguſtias cogentes, ignaræ, ſe anguſtando thora-" cem, januam tabi marcorique aperire. Quibus" enim ſtrictior eſt thorax, ii ſanguinis ſputo & de-" ſtillationibus partiumque in thorace contentarum" inflammationibus neceſſario redduntur opportu-" ni, cum pulmones talibus maxime incaleſcant." Nam cum reliquum corpus proportionem ſuam" debitamque magnitudinem retineat; thorax au-" tem anguſtior fiat, plus ſanguinis circa pectus col-" ligitur, quam aut idem digerere, aut a ſeſe pro-" pellere poſſit, unde in cavitatibus illis ſtabulans," (præſertim vero venæ arterioſæ & arteriæ veno-" ſæ) in multorum morborum cauſam degenerat." Accedit, thoracem ipſum compreſſum multo im-" beeil-"

„becilliorem fieri, unde ſanguis calidior eo afflu-„ens vel ibi hærens, acrior redditus facillime vaſa „erodit, neque ſe defendere natura amplius jam „poteſt. Hinc non immerito tales falſe ridentur a „Terentio in Eunucho, dum ſic inquit:

„Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: „quas matres ſtudent
„Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut „graciles fient.
„Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe ajunt; „deducunt cibum,
„Tametſi bona eſt natura, reddunt curvatura junceas.

§. 2. Et ne quidquam blandiori deſit βασανισμῷ, Cataphractariæ inſuper quaſi obice pectus claudunt, quem Gallica lingua (ſiquidem & Latium & Græcia & optima noſtra vernacula ignoraverunt, & quidem ſatis laudabiliter) vocant PLANCHETTE. Gallis enim *la Planche* eſt aſſer; inde diminutivum *Planchette*, id eſt, *aſſerculus*. Nimirum hæc inſtrumenta ſunt quaſi aſſerculi modici, ut Columellæ verbis utar, quamvis & *aſſercula* neutro genere dixerit Cato de Re ruſtica cap. 12. Vocatur & idem inſtrumentum Gallis aliter *busque de femme*, quo nomine venit in Itinerario P. Marquette e Soc. Ieſu & Dn. Iolliet pag. 372.

§. 3. Hac voce *Planchette* Galli, noſtratesque Gallizantes, intelligunt inſtrumentum, vel ex materia lignea, vel eburnea, vel cornea, vel ferrea vel oſſea, vel alio paulo rigidiore, (eaque vel ſimpliciore, vel ſuperinducto corio variis figuris exornata) conſtans longitudine 5. 6. præter propter palmorum, latitudine fere pollicis, & infra medium aliquantillum recurvatum, ac a pylori regione ſub thoracis medio ſurſum verſus intruſum; quo ventri faci-

at

at περιπέτασμα, mamillas reclives, thoracemque erectiorem, indeque ſpecioſiorem, atque ventrem compreſſiorem.

§. 4. Verum frigidus, ô Bellæ, fugite hinc! Latet anguis in herba! Externum quæritis decorem, internam eamque meliorem perditis ſalutem. Hoc idem mihi cauſſæ ſatis ſuperque fuit, inſtrumenti hujus noxam paucis delineare; ſiquidem merito refertur inter cauſas morborum, adeoque ad res præternaturales. Et ne ſine teſte litem faciam meam, audite Reipublicæ Medicæ egregios Duumviros.

§. 5. In acie colloco felicem illum *Fœlicem Platerum*, qui Prax. Med. Tom. 3. lib. 2. cap. 3. pag. 537. ita inquit: Flatus ſi ventriculo inteſtinisve" incluſi retineantur, nec exitum inveniant, diſcur-" rendo per horum cavitates & ductus murmura" rugitusque in abdomine edunt, circa ſiniſtrum" maxime hypochondrium, ſi in ventriculo vel il-" li ſubſtrato & adnexo inteſtino colo coërceantur," cum hæ partes ad hanc ſedem potiſſimum occu-" pent, (quod tamen cauſa lienis, qui flatibus imple-" ri nequit, communiter putant accidere) vel etiam" in alia ventris regione hi rugitus audiuntur, ſi alibi" incluſi ſint, maximeque circa umbilicum, pro-" pter tenuium illic inteſtinorum convolutionem." Quorum flatuum cauſas in variis ventris & inteſti-" norum affectibus expoſuimus: N B. inter quas &" coarctatio hypochondriorum in virginibus," quam veſtibus arcte ſtrictis, quo graciles appare-" ant ſibi conciliant, exiſtit; ſic namque flatus coa-" cti murmura illic edunt, & ut turpiter ſe ſæpe" dent, occaſionem frequenter præbent."

§. 6. Sed longe clariora ſunt verba eruditiſſimi & in Praxi Medica verſatiſſimi viri *Wolfg. Hæferi*,

Medici Cæſarei digniſſimi, quæ in ejus *Hercule Medico* lib. 3. cap. 1. pag. 134. ſe ita habent: Exemplum „Illuſtriſſimæ virginis Alexandræ Spinolæ, vomi„tum poſt quamlibet cibationem patientis, medica„tionem tamen ferentis, ſatis rarum, per modum „conſultationis deſcribit *Barthol. Tunianus* in Bu„liatria fol. 270. (nimirum locus eſt lib. 4. cap. 10. „pag. m. 274.) ubi ſymptomata hoc non ventricu„lo, ſed utero adſcribit, & ſcirrho penes ventricu„lum, ex retentione quinquennali menſium, & cu„mulatione plurimorum excrementorum, nec „non NB. geſtatione alicujus ligni vel cornu, Gal„lice *Planchette*, contracto, quo noſtræ nobiles „mulieres etiam hoc tempore non ſine diſpendio „valetudinis, ut erectæ incedentes ſuperbiant, u„tuntur. Sic enim non ſolum ventriculum com„primunt, ſed & pectus coarctant, atque reſpira„tionem impediunt, & ſic evadunt cachecticæ & „flatuoſæ; unde audimus, apud juvenculas inpri„mis, ſæpius regurgitantes flatus circa has partes, „quas vel per prædictum inſtrumentum, vel per an„guſta veſtimenta comprimunt, quaſi ranas coa„xantes ſubtûs abſconderent.

§. 7. Duumviris hiſce plures ſuccenturiamus Paraſtatas: Sic ex tali uteri coarctatione animi deliquia, in gravidis inprimis abortus, imo & monſtra generari poſſe, haud proletarii atteſtantur auctores. Legi omnino merentur CLmi *Eyſſonii* monita lib. de Oſſibus infantum cap. 6. pag. 91. ſeq. *Chriſt. Cruſius* in Diſp. Inaugur. de Abortu, Lipſiæ, Præſide D. Sulzbergero, anno 1669. habita, cap. 6. §. 2. varias abortus recenſens cauſas addit: Motus impeditus „quoque nocere poteſt, ad quem commode refer„tur arcta thoracis & abdominis ligatio mulieccu„lis noſtratibus ad conciliandam corporis venuſta„tem,„

tem & gracilitatem, per aſſulas ligneas, eburneas" vel ferreas, vulgo Blanckſcheid (*Planchettes*) di-" ctas, valde familiaris; vid. *Eyſſon.* de Oſſibus in-" fantum Monito 1. pag. 98. ſeq. Perſtrinxit hanc" ſuo tempore *Roder. a Caſtro* lib. 4. de Morb. mu-,, lier. cap. 4. fœminisque Venetis, Anglicis & Ant-" verpienſibus, easdem in uſu eſſe, aſſignavit. Aſ-" ſulæ enim hæ cum a ſterno ad pubem uſque per-" tingant, & abdomen comprimant, ſine fœtus de-" trimento id fieri non poſſe, quilibet hariolari po-" terit. Accedit huic *Jo. Chriſtoph. Metzlerus*" Diſp. Inaug. de Abortu Erfurti 1693. habita §. 20." his verbis: Animi deliquium & abortus eo citius" metuendus eſt, ſi dictæ gravidæ præſertim iis in" locis, & interdum cibo potuque repletæ, ſimul ve-" ſtibus arctis indutæ ſint, & ſi pro gracili vel proce-" ra corporis figura aſſerculas (Planchettes dictas)" pectori habeant impoſitas, de quarum damno vel" cauſa pro abortu inferendo efficaci, videatur Ex-" cellent. Dn. D. *Dolæus* Encyclopæd. Med. lib. 4." pag. 920. aliique plures. *Burnetius* in Theſ. Med." pract. lib. 1. ſect. 5. ait: Ad abortum faciunt veſti-" um coarctationes, ab aſſulis illis eburneis aut ba-" lænaceis, quas mulieres veſtibus ad ſternum ſubji-" ciunt ad corporis venuſtatem."

§. 8. Monſtra item inde naſci poſſunt! Sane *Fortunius Licetus* lib. 2. de Monſtris cap. 5. pag. 68. inter monſtrorum cauſas uterum anguſtantes, refert nimis arctam ventris adſtrictionem ſtudioſe a muliere factam, ſeu conceptus occultandi cauſa, ſeu quavis alia ratione; & ibidem cap. 16. pag. 100. expreſſis ait verbis: Sed & arcta inferi ventris conſtrictione, faſciis aut veſtium muliebrium ſtructura, uterus nimium anguſtari poterit, & inde monſtrum exoriri. *Mart.* quoque *Weinrichius* de Monſtris

cap. 14. pag. 132. a. inter cauſas monſtrorum decimo loco refert faſcias, inquiens: „Decimo loco „adjungi poſſunt faſciæ pectorales arctiores, circa„que ea loca, ubi fœtus continetur, cum laxamen„ta neceſſaria fœtui deſint, quod ipſum eodem in „loco (nimirum lib. de Genitura) diligentiſſime „*Hippocrates* obſervavit, qui videatur.„ Tandem & hiſtoriam monſtri a conſtrictione orti, cui legere volupe eſt, adeat obſervationem D. *Benjam. Scharffii* in Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec. 2. Ann. 2. obſ. 102. pag. 254. & ſeq. pag. Scholion CLmi *Schræckii.*

§. 9. His probe penſitatis, non poſſum non & meum adjicere calculum album in re nigerrima. Siquidem iſta conſtrictione juſto duriore, non ſolum coſtæ, earumque muſculi (quippe pulmonum & cordis promontoria, interim & reſpirationis adjumenta) ſtrictius comprimuntur, unde reſpirationis vel imminutio, (quod ſæpius) vel depravatio. Inde & minor, imo pejor ſanguinis & per pulmones circulatio & ventilatio, & (pace Celſi, Medicorum Ciceronis, hanc vocem dixero!) ſpiritueſcentia ſive πνευμάτωσις.

§. 10. Nec ſatis malorum! Comprimitur diaphragma, comprimuntur vaſa ſanguinea vicina, ſubſiſtit ita alicubi ſanguis, hinc communia vitiatæ circulationis vitia, nempe hypochondriaca, cachectica, flatulenta, chlorotica, & ſi qua ſunt plura alia. Conf. pag. 3. Ephem. Germ. Cur. obſ. 242. quæ apprime huc facit. Sic novi ipſemet fœminam nobilem, quæ ab arctiore conſtrictione thoracis ſemper cœcas paſſa eſt hæmorrhoides, extra anum tumentes ac dolentes.

§. 11. Nimirum ipſa radix vitiorum inde & propullulat & fovetur, quando compreſſo ventriculo ejus-

jusque potiore orificio, puta dextro ſive inferiore, el πέψις impeditur, vel depravatur; vel ἡ τῆς χυλώσεως διάκρισις moram trahere cogitur; unde iterum βορβορυγμοὶ, ructus acidi, rugitus & ventris murmura, anorexia, picæ, atrophia & ſexcenta alia.

§. 12. Et ne meris Theoreticorum videar inhæsiſſe opinionibus, utut ſana ratione ſuffultis, en, præter infinita alia quotidiana, unicum: Virgo nobiliſſima 23. annorum, præter propter ſanguineo-cholerica, eodem, quem ſupra ſatis depinxi, utitur veſtitu. Quoties repagula iſta thoracis, relaxata ligula, removentur, toties illa poſt magnum ſtridorem cogitur edere ejulatum ὀλιγοχρόνιον quidem, ſed quem evitare ἀδύνατον eſt. Illa quoque interim cum adverſa valetudine ſatis ſuperque conflictatur, cujus rei non auritus, ſed oculatus usque teſtis ſum.

§. 13. Huc poſſet, ſed jure meliori, referri aliud formæ virginum ſubſidium, minus contemnendum, quod Græci jam olim ἡ ἀναλεκτὶς, ab iisque mutuatum Latini Analectis, idis, dixerunt; Germanice redditur ein Küßlein, damit die hagern Jungfrauen die Leibchen ausſtopffen, damit die Schulterbeine nicht alſo herausſtehen, ut ait *Jo. Lindnerus* in Fodina Linguæ Lat. Lipſ. 1686. in 8vo edita pag. 146. Mentionem ejus jam olim fecere Cælius lib. 7. & Ovid. lib. 5. de Arte amandi; ſed manum de tabula. Conf. tamen de eo quædam in Diſſ. noſtra de Reſtitut. in integr. Coronidis loco addere placet amici cujusdam lepidi jocum in Planchette, tetraſticho tali Germanico effuſum:

Du artliches Planchett', wem ſoll ich dich vergleichen?

Dir

Dir muß die beſte Uhr an Kunſt und Tugend
weichen:
Sie weiſt nur eine Zahl; du zeigeſt beyderley
Von oben ab auf EJNS, von unten auf
auf ZWEY.

SATYRA DECIMA TERTIA DE SUPERFOETATIONE.

§. 1.

SUperfœtatio (quam Superimprægnationem vocant inelegantius Medici Neoterici, ait *Jo. Bapt. Pius* Annotatt. prior. pag. 365.) Græcis ἐπικύημα vel ἐπικύησις (quamvis aliquam inter utrumque agnoſcam differentiam; conf. *Fœſii* Oecon. Hippocr. fol. 228. a.) ab ἐπικοέω, vel ἐπικυίσκομαι aut ἐπικυίσκω, (iſtas uſurpavit Ariſtoteles lib. 4. de Generat. Animal. cap. 5.) id eſt, ſuperfœto, qua voce uſus *Plinius* lib. 7. H. N. cap. 7. Germanice Uberſchwängerung, (Auctor Interpret. *Coſmi Viardel* Hebammen-Buchs lib. 1. cap. 6.) Superfœtatio inquam meretur, & in gratiam *JCtorum* & *Medicorum* & *Phyſicorum* accuratius tractari, ſiquidem inter naturæ ſpectabiliſſima opera non infimum porro eſt illud, quæ uti raro accidit, (teſtibus *Mart. Weinrichio* de Monſtris cap. 14. pag. 129. b. & *Ger. Blaſio*, qui in nott. ad *Jo. Veſlingii* Syntagm. Anatom. cap. 7. pag. 102. inquit: Nihil tam

tam rarum, quam vera ſuperfœtatio, quam cum CLmo Patino aliisque neque unquam vidi, neque poſſibilem judico, licet varii contrarium ſuſtinere conentur) ita majorem ſui contemplationem expoſcit, ut utar verbis *Sinibaldi* Geneanthrop. lib. 8. Tract. 2. cap. 3. conf. omnino *Marc. Donat.* lib. 4. Hiſt. memorab. cap. 16. Lepide Caſp. Barlæus P. 1. Epiſt. 45. pag. 168. ait: Periculoſa eſt omnis ſuperfœtatio in humano ſexu, nec minus in carmine.

§. 2. De hac congerere quædam ex optimatibus Reipublicæ Medicæ aliisque conſtitui. Sunt autem præter alios illi, qui modo ſequuntur: *Hippocrates* Lib. pecul. de Superfœtatione, (utut eum prætermiſerit *Erotianus*, teſte *Fœſio* ad h. librum. Hippocratis tamen eſſe contendunt *Fœſius* Oecon. Hipp. fol. 228. b. & *Sinibaldus* aliique; quamvis, ſi verum fatear, ego potius dubitarem ob obliquas rationes) *Nic. Maſſa* Epiſt. 25. *Budæus* in L. antiqui §. ſed π. ſi pars hered. pet. allegante *P. Zacchia*. *Rouſſet* de Partu Cæſar. ſect. 6. cap. 7. *Bauhinus* in Append. 6. *Raynaudus* de Sect. Cæſ. cap. 11. *Marc. Donatus* lib. 4. Med. Hiſt. memor. cap. 16. *Joh. Schenck* Obſerv. lib. 4. tit. de Superfœtat. *Saxonia* Pract. Med. lib. 4. cap. 27. *Greg. Horſtius* lib. 1. Epiſtolar. *Hucherus* de Sterilitate lib. 3. tit. de Superfœtat. *Sylvaticus* Controverſ. Med. 81. per totum. *Pareus* lib. 23. cap. 52. *Roder. a Caſtro* lib. 3. de Nat. mul. cap. 13. *Sinibaldus* Geneanthrop. lib. 8. Tr. 2. cap. 3. *P. Zacchias* lib. 1. tit. 3. quæſt. med. Leg. 3. & 4. *Sennertus* Prax. lib. 4. P. 2. S. 4. cap. 6. *Coſmus Viardel* Obſervatt. de Partu lib. 1. cap. 6. *Sperling.* de Format. fœtus in utero cap. 6. qu. 3. *Laurentius* in Anat. lib. 8. qu. 22. fol. 313. *Etmüller* de Morb. mul. cap. 7. fol. 588. b. ſeq. *Thom. Bartholinus* de inſolitis partus hum. viis cap. 11. pag. 86

Raym.

Raym. Ioh. Fortis lib. de morbis mulier. fol. 99. & in alia edit. fol. 452. & *Fœſius* in Comm. ad Hipp. lib. de Superfœt. fol. 114. n. 1. *Th. Bartholin.* Cent. 4. hiſt. 14. *Olay Borrichius* in Actis Hafn. Vol. 5. obſ. 56. *Varandæus* de Morbis mul. lib. 2. cap. 4. fol. 599. Jonſtonus in Thaumatograph. claſſe 10. cap. 5. pag. 461.; Raro eandem fieri, & quomodo fiat, edocet *Fort. Licetus* de Monſtris lib. 2. cap. 14. pag. 97. ſeq. ut & cap. 25. pag. 122.

§. 8. Hæc *Herc. Saxoniæ* lib. 4. pract. cap. 27. eſt nihil aliud, quam ſecunda conceptio poſt primam facta. Sed quot inſtantias hæc patitur deſcriptio, bone Deus! Nec multo videtur melior illa *Sennerti* l. ſup. all. ubi dicitur eſſe, quando ex diverſis congreſſibus plures fœtus concipiuntur. Certe rem melius videntur tetigiſſe, *Gorræus* Definitt. Med. fol. 113. b. *Fernelius* Phyſiol. lib. 7. cap. 12. atque *Foëſius* Oeconom. Hippocr. fol. 228. a. dicentes, ἐπικύημα eſſe fœtum alterum, gravida jam muliere conceptum. Videlicet ſuperfœtatio eſt, qua intra pauciores dies, hebdomadas vel menſes, poſt prioris fætus alicujus conceptionem, unus vel etiam plures adhuc fœtus ex diverſis congreſſibus concipiuntur. Vid. *Sperling.* l. d. qui tamen fere omnia transſcribit ex *P. Zacchia*, præcipue ex lib. 1. T. 3. qu. 4. n. 1.

§. 4. Antea autem quam progrediamur ulterius, clamitant aliqui: *Heus! Daturne talis ſuperfœtatio?* Et pro negantibus allegantur B. *Auguſtinus* lib. 5. de Civit. Dei cap. 6. quem vero rigide falſeque perſtringit *Jo. Bapt. Pius* Annotatt. prior. pag. 262. ſeq. nec non alii Doctores, referente *Gloſſa* in L. Antiq. §. ſed π. ſi pars hered. pet. apud *Zacchiam* l. c. qu. 3. n. 1. Ex Medicis quoque rem pro impoſſibili habet *Blaſius*, cujus verba expreſſimus ſup. §. 1. &

1. & pro ridiculo reputat *Jo. Valverda* Anatom.lib. 3. cap. 14. aliquot ratiunculis rem impugnans, ſed quas fortiores optabat, ideoque refutabat recte *Zacchias* l. a. qu. 3. Multi quidem dicunt impoſſibile eſſe, ut uno edito eoque primo partu atque perfectiore, alter ſuperfœtatus non ſimul in tanto naturæ conamine ejiciatur. Sed his reſpondet *Coſmus Viardel* Obſervatt. de Partu lib. 1. cap. 6. in fine. Alias objectiones pro negantibus movet, ſed ſimul quoque reſolvit *P. Zacchias* lib. 1. T. 3. qu. 3. n. 2. & *Jo. Sperling*. l. a.

§. 5. Beatiores ergo ſunt partes affirmantium, quippe qui ſe tuentur 1) *Auctoritate*; ut enim taceam jam ſup. cit. §. 2. laudatos, huic affirmationi inſuper patrocinantur *Hippocr.* lib. de Diæta teſte *Sinibaldo*; *Ariſtot.* lib 4. de Gener. Anim. cap. 5. & Hiſt. Anim. lib. 7. cap. 4. (quem locum etiam allegat *Jo. Bapt. Pius* l. a. pag. 363.) *Plinius* lib. 10. H. N. cap. 63. *Ebn. Sina* lib. 3. Fen. 21. Tr. 2. cap. 17. *Ebn. Roſchdi* lib. 4. de Gener. Anim. cap. 7. *Alzaravius* lib. pract. Tr. 25. cap. 23. *Ebn. Zacharias Raſæus* 22. Con. Tr. 6. cap. 1. *Solinus* de Situ Orb. cap. 3. *Gordon.* in Lilio Med. Part. 7. cap. 2. apud *Schenck.* & *Sinibald. Fernelius* Phyſiol. lib. 7. cap. 12. *Foreſtus* Schol. ad lib 28. obſ. 45. *Vidus Vidius* de tuend. Valetud. membratim lib 14. cap. 7. *Föeſius* in Nott. ad Hipp. lib de Superfœtat. fol. 114. *Bonacciolus* Ennead. mul. cap. 3. *Joubertus* Error. Popul. lib. 3. cap. 1. *Platerus* Prax. Med. T. 3. lib. 2. cap. 1. pag. 473. *Andr. Laurentius* Anat. lib. 8. qu. 22. *Greg. Horſt.* de Cauſſ. Similit. infant. *Amiſæus* de Partu hum. legit. term. *Nancelius* in Anal. microc. ad macro.. coſm. lib. 10. probl. 7. *Melch. Sebizius* Specul. med. Pract. Part. 5. cap. 1. pag. 1480. *Roder a Caſtro* de Nat. mul. lib. 3. cap. 13. Harsdörffer im groſſen Schau-

Schauplatz hiſt. 141. *Caſp. Schottus* Phyſ. Cur. lib. 3. cap. 30. pag. 553 Quin etiam admittunt ipſæ leges in L. Antiqu. §. Sed π. ſi pars hæred. pet. & in L. cum quidam §. ſuum hæred. π. de Acquir. hæred. & ibi *Gloſſ. Paul.* n. 3. & *Alex.* n. 3. apud *Zacchiam* qu. 3. n. 12.

§. 6. Statim & hoc adnotatum volo, quosdam ſtatuere *ſolam mulierem* ſuperfœtare, ut *Rod. a Caſtro* l. a cui ferme conſentit *Sperling. p. 50.* quosdam pleraque alia animalia: Sic *Fernel.* phyſiol. lib. 7. cap. 12. inquit: Canibus aliisque plerisque animalibus frequentius accidere. Hinc *Th. Bartholin.* Cent. 4. Epiſt. 56. p. 361. ait: "In brutorum genere crebriora vidi exempla, cui multiplex fœtus familior." Quosdam ſaltim aliqua animalia ſuperfœtare, alia non, uti *Ariſtot.* lib. 4. de Gener. anim. cap. 5. imo idem lib. 7. Hiſt. Anim. (apud *Jo. Bapt. Pium* l. a. p. 363.) ita: "Verum equa nunquam ſuperfœtat, ſed magna ex parte unum tantummodo generat. At vero in muliere raro quidem evenit, ut ſuperfœtetur, ſed factum tamen aliquando eſt; qui itaque longo poſt tempore ſint concepti, nihilo perſici poſſunt, ſed prœmaturius dolorem, quo ipſi & primus fœtus intereat, movent. Jam incidit ut facta corruptione *duodecim* ſuperfœtata puerperia ederentur. At vero ſi proxime a primo conceptu ſecundus ſit factus abſolvi edique poteſt quod ſuperfœtarit, ut quaſi gemini naſci videantur, quomodo Herculem & Iphiclam procreatos eſſe fabulantur. Nam id etiam conſtitit adultera quadam quæ alterum ſuo marito alterum adultero ſimilem

milem peperit." Idem J. B. Pius l. a. addit: Cartilaginea genera ſuperfœtare *Ariſtot.* auctor e, ſtlib. 6. Daſypum ſuperfœtare teſtatur *Plin.* & *Ariſtot.* lib. 4. de Gen. Anim. Solipedes non ſuperfœtant, inquit *Ariſt.* alibi. Unum aut alterum ſuperfœtare animal præter mulierem ſtatuit quoque Plinius lib. 7. H. N. cap. 11. ex. gr. *Lepores*; *Ariſtot.* IV. G. A. 5. & VII. H. A. 4. *Plin.* L. X. H. N. cap. 63. cujus verba ſunt: Sed ſuperfœtant daſypus & lepus tantum; ſed *Dalechampius* in Comm. ad h. l. addit: *Mures* quoque ſuperfœtare pro certo habetur. conf. *Mizald.* Cent. 5, aphor. 49. *Menard.* ad S. Barnabæ Epiſt. n. 51. fol. 33. a. *Theophylactus Simocatus* in Aporiis phyſicis num. XI. pag. 55. ſeq. item *Canes*, ex *Fernelio Zacchias* lib. 1. T. 3. qu. 3. ac *Laur. Strauſſius* de fœtu muſſipont. pag. 6. item *Equas*, *Mizaldus* d. l. & *Mart. Weinrichius* de Monſtris cap. 14. pag. 129. ubi ita: "Sola mulier & equa gravida coitum admittunt: *Ariſtot.* lib. 4. de G. A. " cap. 5. ubi etiam cauſam attulit, cur id in utroque " eveniat. Certe cæteris non evenit, quæ ubi ſe im- " pleverunt, non amplius concupiſcunt, quomodo " nec cibum affectant, quæ ſatiata ſunt, quæ gravida " eſſe inceperint, minus avida Veneris evadunt, ut " eſt X. ſect. probl. 46. (ſed forſan ſi coëunt non " ſuperfœtant?) Dubitant tamen alii, forte non ma- " le; item *Scrofas* & *Lynces*. *Mizaldus* l. d. item *Daſypodes*, Plin. l. c. quos lepores eſſe voluit *Budæus*, ſed male; *Chriſtoph. Landinus* Taxum ſeu Melem, *Marcell. Donatus* vero lib. 4. cap. 16. in fin. cum *Cælio* in annott. *Cuniculos*, quia omnium maxime ſuperfœtent.

§. 7. Poſthabito ergo imbecilliore nudæ auctoritatis teſtimonio longe fortius (2) *certioris experientiæ* jam allegabimus per varias hiſtorias, promiſcue tamen recenſendas. Nolo equidem plane antiquas repetere, quarum aliquot poſſunt peti ex *Hippocr.* lib. 5. Epidem. fol. 336. conf. *Fœſii* Oecon. Hippocr. fol. 228. a. *Ariſtot.* lib. 7. Hiſt. Anim. cap. 4. circa fin. *Plauto* in Amphitr. de Hercule & Iphiclo. *Ovidio* lib. 9. Metam. fab. 8. apud *Zacchiam*, *Plinio* lib. 7. H. N. cap. 11. (qui videtur depromſiſſe ex Ariſtot.) cum aliquæ illarum fabuloſæ, aliquæ obſcuræ ſint. Sed ad recentiora exempla.

§. 8. Ut autem chartæ, tempori atque Lectori parcam, verba hiſtoriarum jam nunc non excerpam, indicabo ſaltim loca: (α) *Nicol. Florent.* Serm. 6. tr. 1. cap. 22. apud *Schenck.* M. *Donat. Sennert.* & *Sinibaldum.* (β) *Dodonæus* in annott. ad Beniven cap. 3. apud eosd. (γ) P. P. *Pereda* Schol. ad Paſchal. L. 1. de Cur. Morb. cap. 55. apud *Schenck. Sennert.* & *Zacchiam* qu. 4. n. 18. (δ) *Nancel.* Anal. microc. ad macroc. lib. 10. probl. 7. (ε) *Fr. Rouſſet* de Partu cæſ. ſect. 6. capite 7. apud *Schenckium* & *Sennert.* (ζ) *Caſp. Bauhinus* in append. ad *Rouſſet.* quatuor exempla proponit apud *Schenck.* & *Sennert.* (η) *Salmuth.* Cent. 3. obſ. 33. (θ) *Joh. Rhodius* Cent. 3. obſ. 52. (ι) *Thom. Bartholin.* Cent. 4. hiſt. 14. (κ) *Idem* in Ciſta Med. pag. 398. (λ) Harvejus de Partu pag. 336. (μ) Ex *Scenckio Jo. Wolffius* Cent. 16. Memorab. fol. 987. *Hartsdörffer.* im groſſen Schauplaß, Hiſt. 24. pag. 94.

Caſp.

Caſp. Bauhin. ad *Rouſſet.* (υ) *Gordonus* in Lilio Med. Part. 7. cap. 2. apud *Schenck.* (ξ) *Cardanus* Comm. ad Hippocr. lib. 5. aphor. 36. apud eund. (ο) *Andr. Laurent.* lib. 8. Anatom. qu. 22. apud eund. (π) *Janſonius* in Mercur. Gallo-Belg. pag. 81. apud eund. (ρ) *Joh. Francus* apud Schenck, ex Communicatione *L. Scholtzii.* (σ) Epidemicam ſuperfœtationem vidit *Braſſavol.* Comm. ad lib. 5. Aphor. 38. apud *Schenck.* (τ) *Alex. Benedict. de* Cur. morb. lib. 25. cap. 23. apud eund. Placet hiſce ſubnectere brevibus verbis exempla aliquot hinc inde obvia: Refert unum *Olaus Borichius*, apud *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 97. pag. 420. ſeq. Aliud *Vitus Riedlinus* Cent. 1. obſ. 22. p. 20. his verbis: Anno 1656. Sartoris cujusdam uxor menſe Aprili peperit, relicto alio infante, quem demum bimeſtri poſt ſpatio vivum in lucem edidit. *Jo. van Duren* apud *Blancard.* in Collectaneis Phyſ. Med. Part. 2. 1681. obſ. 13. pag. 19. de nobili matrona anglica refert, quæ juſto tempore die ſolis filium edidit; animadvertebant adſtantes mulieres, adhuc reſtare aliquid, hinc ſequenti die ſolis denuo edebat filium, ac tertio die ſolis tertium, qui omnes adoleverunt, & a Rege ob memorabilem hunc caſum creabantur Equites. Idem addit: Se duos noviſſe fratres, quorum alter ſex hebdomatibus poſt prioris partum editus erat. *Blancardus* ibid. Part. 3. obſ. 8. pag. 15. & obſ. 9. pag. 16. geminum exemplum refert; prius fœminæ Amſtelodamenſis, quæ poſt prioris partus purificationem, quando primum iterum in publicum prodibat, denuo pepe-

rit. Ex relationibus publicis Lipſienſibus d. 25. Octobr. 1693. Septim. 43. n. 3. Bruxellis hæc referuntur: Von Oſtende wird geſchrieben, daß daſelbſt eines Notarii Frau, Namens Pille, 20. Jahr alt, zwo geſunde Töchter gebohren, und 6. Tage hernach noch vier todte Töchter zur Welt gebracht. Aliud adhuc exemplum legitur apud *Frid. Ruyſch* Obſervatt. Med. Chirurg. n. 14. pag. 20. *Thom. Bartholinus* de inſolitis partus hum. viis cap. XI. p.86. ait: Non negamus dari ſuperfœtationes, quarum exempla ſubpeditavit *Bauhinus* Append. 6. ad Rouſſet: nec in patria deſunt: Nobilis enim matrona pluſculis abhinc annis poſt primum partum maſculæ prolis quarta hebdomade alterum enitebatur vitalem, & utrumque diu ſatis ſuperſtitem uno eodemque nomine inſignitum. *Mart. Weinrich.* de monſtris cap. 14. pag, 129. b. Editus legitur infans noſtris temporibus omnia perfectus, ſed poſtridie alius neque oculis, neque naribus & ore cæteriſque ad hunc diſtinctis, quem tardius conceptum eſt veroſimile (quamvis ego forſan alias rationes hujus imperfectionis darem) Duo itidem exempla refert *Fel. Platerus* obſervatt. lib. 3. p.702. ſeq. *M. Jo. Seb. Güth* in Poligraphia Meinungenſi lib. 3. pag. 185. ait: A. C. 1462. nachdem Oſterhilda, Enders am Bach, eines Meininger Bürgers Hausfrau, am Tage Matthäi, eines jungen Sohns geneſen, und nach Ausgang der ſechs Wochen am 5. Nov. wieder zur Kirchen gehen wollen, hat ihr der liebe GOtt auch eine junge Tochter beſcheret, welche zur heil. Tauffe kommen, und

lange

lange Zeit gelebet. NB. Ein anderer ſetzte es ins Jahr 1478. und nennet das Weib Julianam, ob nun vielleicht dieſes ein anders, als das vorige, iſt mir unwiſſend.

§. 9. Sed ne ἀσύμβολος diſcedam, unicum de meis addam. Ante annos 40. præter propter Montbellgarti uxor ſcriniarii fœtum vivum & incolumen edebat: quatuor inde ſeptimanis poſt alium ſed mortuum enixa eſt. Maxime autem mirabile eſt illud, quod in oppido Würtembergico Binningkheim accidit uxori Adami Strotzmanni; de qua verſiculi antiqui; ceu mihi retulit & teſtata eſt Illuſtriſſima loci illius olim Domina; eosdemq; communicavit D. Eiſenmenger; ſicuti allegant Dn. D. *Jo. Dan. Horſt* in additt. ad *Zacchiam*, & Dn. D. *Laur. Strauß* in additt. ad *Schenck*. Tandem & illud miraculoſum ſuperaddam; ubi *Herc. Saxonia* lib. 4. pract. Med. cap. 27. refert de nautæ (non nobilis, uti *Sennertus* habet) uxore, quæ filium pariebat nono menſe, vivum & perfectum; octavo die a primo partu alium rudem & non omnino abſolutum, poſt 15. dies iterum alios duos; Cum jam reconvaluiſſet, anno ſequenti eum iterum uterum gereret, habuit eosdem omnino partus, & ſinguli eorum in propria tunica erant involuti. Cum tertio concepiſſet, & filium edidiſſet primo, & adhuc uterus eſſet filiis plenus, parere amplius non potuit & obiit.

§. 10. *Cauſſas* rari accidentis inquirere difficillimum, teſte *Nic. Maſſa* Epiſt. 25. in princ. *Sperling.* & *Viardel* l. a. Ne tamen affirmantibus deſit (3)

P 3 argu-

argumentum, idemque nobiliſſimum, puta *rationem*, lubet jam inquirere in ἐπικυήσιος cauſſas. *Ariſtotel.* lib. 4. de Gen. anim. cap. 5. ait: Cauſſam, ne ſuperfœtent animalia quædam, eſſe, quod ſingula pariant: ſolipedes enim, & quæ iis auctiores ſint animantes, nunquam ſuperfœtent, qui ibid. plura addit. *Gorræus* Definitt. Medic. fol. 113. b. & *Herc. Saxoniæ* lib. 4, cap. 27. dicunt fieri, cum fœtu jam concepto non clauditur exacte uterus, ſed ſemen aliud etiam intro admittit, nihil obſtante loco *Hippocr.* lib. 5. aph. 51. & *Galen.* Comm. ad h. l. ut & lib. 14. U. P. cap. 3. ubi dicitur, adeo poſt conceptionem os uteri conſtringi, ut ne ſpecillum vel aciculam quidem deinceps admittat. Siquidem ex magna mulierum gravidarum voluptate in συνουσίᾳ iterum uterum poſſe reſerari, præcipue in ſanguineis ſcribunt *Sennertus*, *Sinibaldus*, *Viardel.* l. a. *Zacchias* qu. 3. n. 18. &. *C. Bauhinus* qui Inſtitt. Anat. pag. 90. ait: Uterus ſemine accepto ita clauditur, ut ne acum vel ſpecilli aciem admittat, præterquam in ſuperfœtatione, ubi recludi neceſſe eſt. Atque inſuper locum *Hippocr.* longe mitius atque melius interpretatur *Spigelius* lib. 8. cap. 19. nimirum non adeo coarctari, ſed connivere ſaltim uterum; quibus & nos ſubſcribimus.

§. 11. Sed ad διάγνωσιν properemus. Tempus quo alter poſt alterum concipitur, ſtatuitur varium. *Sennertus* l. a. ait: Neceſſe eſſe, ut accidat a primo conceptus die usque ad quartum aut circiter, quando primus fœtus adhuc exiguus eſt, ut non difficulter locum inveniat: Secus fiat abortus. Poſt 20. 30.

vel

vel 40. dies *Sperling.* de form. fœt. pag. 79. poſt 5. *ſeptimanas* & 5. *dies* vidit *C. Bauhinus* ad Rouſſet. Poſt 2. *menſes Herc. Saxonia* & *Sperling.* Sicuti nobilis illa ab Hirſchhorn *decima hebdomada* apud *Baubin.* conf. ſup. §. 8. lit. μ. *Tertio menſe* in exemplo *Nic. Florent.* & *Raphael* ex *Jac. Foroliv.* apud *Alex.* ad L. cum quidam §. ſuum hered. π. de acquir. hered. n. 3. Conſentit *Herc. Saxon.* & *Sperling.* Imo poſt *quinque menſes Pereda* ſup. §. lit. γ. " At *per annos* ſuperfœtationem ſupputare & primum diutiſſime in utero hæſiſſe excluſo" poſteriore fœtu, inter rariſſima numeramus nullo" ſcripto ſignatam." ait Th. *Bartholini* Cent. 4. Hiſt. 14. ubi allegat exemplum ex urbe Venda Livoniæ, Communiter tamen non niſi in primis 40. diebus, contingere conſueſcit ut plurimum, ait *P. Zacchias.* qu. 3. n. 23. & confirmat ex L. antiqu. §. ſed π. ſi pars hered. pet. Gloſſa ad L. Cum quidam &c. §. ſuum hered. π. de acquir. hered. *Alex.* ad h. leg. n. 4. ſed *Paulus* n. 3. ad eand. leg. extendit ad 60. dies. Verum de 40. diebus convenit quoque *Marinellus,* de Med. mul. l. 3. cap, 4. ſupraque eos factam exſtimat portentoſam. Conſentit *Carranza* Tr. de. partu cap. 19. *Zacchias* l. d. qu. 4. n. 18. ſeq. quamvis ejus rationes non ubique ſatisfaciant. Arbitror omnibus ferme poſſe fieri menſibus, magis tamen in prioribus, priore fœtu adhuc minore.

§. 12. Quod poſterius in lucem emittitur, nondum partium diſtinctionem habet, ſed caro exſiſtit neque intumeſcit, verum putreſcit, donec utero exeat, ſcribit *Hippocr.* lib. de ſuperfœtat. fol. 41.

Quamvis multa reclamet experientia. Plerique vero ſuperfœtati fuere maſculi, ut ex hiſtoriis conſtat. Quandoque fœminæ tertium ſuperfœtant,ita ut duos fœtus vitales edant,tertium vero intempeſtive ejiciant: *Sennert.* Prax. l. a. Alias ſuperfœtatio non facile cognoſcitur, niſi forte ex motu infantis, ſi tardius in utero conceptus ſit & moveatur. Idem ibid. Conſtat præterea, quod notandum, unico coitu conceptos ejusdem ſexus unica ſecundina includi, conceptos autem diverſo coitu etiam ejusdem ſexus habere ſingulos ſuas ſecundinas P. *Zacchias* qu. 3. n. 11. & probat ex *Hippocr.* lib. de ſuperfœt. (quamvis ſibi ipſi contrarietur lib. de nat. puer. in fin.) *Fernelio*, *Pareo*, *Laurentio* aliisque. Conf. *Herc. Saxon.* & *Sennert.* l. a. Contrarium tamen exemplum habet *C. Bauhin.* ad Rouſſet. Cetera valde convenit ſuperfœtatio cum gemellorum geſtatione. *Sennert.* & *Viardel.* l. a. Rarius quoque inter mulieres, ſæpius inter bruta accidit. *Viardel.* ib.

§. 13. In prognoſi putant aliqui non eſſe vitalem ſuperfœtationem, quo etiam inclinat Hippocr. l. de ſuperfœt. Contrarium tamen elucet ex variis exemplis ſupra §. 8. obiter tactis. *Sennertus* & *Sinibaldus* putant, utrumque eſſe poſſe vitalem, ſi conceptio fiat die eâdem vel ſequenti aut ſaltim non longo poſt intervallo. Verum ambo illi apud. *Nic. Florent.* tribus diſtabant menſibus, & tamen bene vixerunt ambo. Atque Nobilis ab Hirſchhorn poſt decimam hebdomadam natus ſupervixit: ut alia taceam. Nimirum pro robore & matris & fœtus alia-

aliarumque circumſtantiarum res ſuccedit. Interim credibile eſt, ut *Sennertus* ſcribit, ſuperfœtationes, quæ poſt primum conceptum longiore accidunt intervallo, gravidis plerumque dolores & ſibi & fœtui priori quoque interitum conciliare, aut ſaltim periculoſas eſſe, uti ex aliis probavit *Zacchias* qu. 3. n. 19. Quamvis & hic diſtingui velim.

§. 14. Denique quæ tempore geſtationis obſervanda, qualiave prophylactica adhibenda, docuit *Sennertus* l. cit. quo L. B. brevitati ſtudens ablego.

COROLLARIA.

1. Et Biblia Sacra & Corpus Juris multa habent, quorum explicationem veram debent (1) *Medicina atq; Phyſica.*
2. In generatione **mulier** (2) ***ferme magis*** contribuit ac vir; ſecus ut antiquorum multi ſtatuerunt,
3. Longe magis nocet *exceſſus* (3) & ***crapula in cibis*** iisque variis, quam in potu.
4. Phyſiognomia egregium eſt artificium ad cognoſcendos & mores & naturas hominum; Medicoque tum maxime condignum.

NOTULÆ AD COROLLARIA.

(1) MEDICINÆ ATQUE PHYSICÆ] Hinc doctiſſimus *Valleſius* ſcripſit Philoſophiam ſacram ſatis erudite; hujus veſtigia ſecutus eſt *Joh. de Mey* in Phyſiologia Sacra, quæ lectu digna, ut plures alios nunc prætercam, Sic CL. *Joh. Müller*, Hamburgenſis in Theſibus Mathem. phyſ. in Procem. fol. 5. (Heidelb. 13. Dec. 1656 Præſide Dn. D. Leuneſchloſſ.) promiſit Commentarium in loca S. Scripturæ mathematica, quem in 4. claſſes diſtribuet; prima continebit in ſeſe loca S. Scripturæ Geo-

graphica; ſecunda, loca Aſtronomica; tertia loca Chronologica; quarta reliqua loca, quæ non commode ad aliquam trium harum claſſium referri poterunt, uti ſunt locus de ſtructura arcæ Noæ, de ſtatua ſalis, in quam Lothi uxor converſa, de mari aheneo fuſili Salomonis &c. An vero CL. auctor promiſſis ſteterit, nondum reſcivi, opus alioquin ſatis laudabile.

2. Mulier Ferme Magis] Vide ſententiam *Ariſtot.* huc inclinantem apud *Mart. Weinrich* de monſtr. cap. 14. pag. 119. a. qui p. p. addit: *Galenus* ſcribit paulo plus fœtum a matre quam a patre accipere. Legi & idem Weinrichius meretur ibid. cap. 15. pag. 141. ſeq. & pag. 120. a. inquit: Itaque ex his quidem veriſimilius fuerit ab utroque materiam communicari fœtui, niſi quod dari debet, plus facultatis a viro transfundi, a matre plus materiæ, h. e non ſemen modo ſed & ſanguinem, quo alitur & augetur conceptus. Semen quod decidit, generationis etiam cauſa eſt, ſed ſanguis auctionis & incrementi principium, unde corpus ex fœmina eſſe *Ariſtot.* dixit, animam a mare. Huc ref. omnino *Bern. Connor* in Evang. Med. pag. 69. qui plura in hanc ſententiam habet. *Car. Frid. Below* in Diſp. Inaug. de Caduco muliebri Præſ. D. *D. Jo. Ern. Schapero* Roſtoch. 1699. Coroll 13. & 14. ſcribit: Materiam generationis ſolas ſuppeditare fœminas, ac mares ad eam nil conferre tam certum quam quod certiſſimum eſt. Pariter uterus tantum pro conſummatione generationis, non vero ejus inchoatione eſt habendus.

3. Nocet excessus in cibis] Lege omnino *Job. Pincier.* Meditatt. variar. lib. 4. cap. 7. pag. 67.

SATY-

SATYRA DECIMA QUARTA.

DE TERRA LEMNIA.

§. 1.

TErra Lemnia a Patria cognominatur Inſula Lemno, Vulcani, juxta Poëtas, officina; Ibi enim effodiatur in monte prope urbem Hephæſtiam, hodie *Cochino*. Collis ille ita eſt abſconditus & tectus, ut non, niſi a loci gnaris, cognoſci ullo poſſit modo. Revera autem eſt rufus, ſive mavis fulvus, atque in eo neque arbor, neque herba aut alia ſtirps fruticat, niſi ægre; nec ſaxum natum invenitur, ſed viſitur tantum illiusmodi terra.

§. 3. Effoditur autem hæc terra quotannis tantum ſemel, nempe ſexto Auguſti, teſtibus *Augerio Gislenio a Busbeq*. Epiſt. 3. & 4. *Michaele Heberer* Servitut. Ægypt. lib. 2. cap. 50. & lib. 3. cap. 12. atque *Jo. Jac. Boiſſardo* de Divinat. cap. 11. f. m. 181. & quidem ſequenti modo: Sacerdotes Græci καλόγεροι dicti, primo in ſacello ad dictum montem σωτῆρα dicunt, atque liturgiam peragunt religioſiſſimam: qua peracta deinde per quinquaginta vel ſexaginta foſſores ceſpites e terræ ſuperficie divertunt, telluremque aperiunt, donec deveniunt ad venam terræ ſacræ, in ſacculos Cilicios indunt, & diligenter clauſos demum reportant ad Weiwodam ſive Lemnii Præfectum, in cujus præſentia redigitur in paſtillos, teſte *Boiſſardo* l. a. Conf. quoque de antiquo modo *Galenum* lib. 9. ſimpl. *Aug. Quir. Rivinus* de Medic Superſtit. §. 50. Lipſ. 1698. ait:

ait: Terra Lemnia, in Inſula Stalimene, ut hodie dicitur, e Monte Vulcano quotannis effoditur oriente ſole, per ſex horas, die 6. Auguſti tantum, id enim niſi fiat, nullam habere putatur efficaciam. Vid. *P. Bellonii* lib. 1. Obſervatt. cap. 28. & 29. *Ol. Wormii* Muſeum pag. 9. *Fr. Placentia* in Mari Ægeo redivivo pag. 431. Verum ipſe CL. *Rivinus* id inter ſuperſtitiones numerat.

§. 3. *Dioſcorides* atque alii, ſaltim coloris rubedine inducti, (quæ enim alia tacita ſubſit virtus admiſtionis illius, me usque fugit) credebant maſſæ huic terreæ admiſceri hircinum ſanguinem. Sed recte refutant hoc *Renodæus* de Mat. med. lib. 2. ſ. 1. cap. 1. atque *C. Hofmannus* in Paralip. med. officin. cap. 44. Quin imo ipſe *Galenus* (qui vel unicæ hujus terræ gratia iter in Lemnum direxit, ut ipſemet teſtatur lib. 9. de Simplic. med. facult. Conf. *Philipp. Labbeum* in Vita *Galeni*) teſte *Anton. Muſa* in Examine ſimplicium p. m. 473.

§. 4. In Paſtillos redacta terra olim ſignabatur ſigillo capræ, videlicet in honorem Dianæ. Hic mos perduravit multis ſeculis, teſtibus *Homero*, *Herodoto* atque *Dioſcoride*; tempore tamen Galeni ſigillum hoc deſierat imprimi; vid. omnino *Boiſſardum* fol. 189. ubi & icones additas habet. Hodie imprimuntur characteres Arabici, quos Latine forte ita ſcripſeris Tin imachton, i. e. terra ſigillata: quemadmodum ejus aliquot typos exhibet *Bellonius* lib. 1. obſ. 31. atque *Conr. Geſnerus* lib. de figuris lapp. &c. cap. 6. p. m. 102.

§. 5. Ultimo ita ſignata mittitur Conſtantinopolin ad Imperatorem Turcicum, ita tamen, ut aliquam ſibi ſervet partem Lemnii Præfectus. Reliquis autem interdicitur ſub pœna capitis & bonorum confiſcatione. Inde quoque credo profectum eſſe,

ſe, quod Terra proprie Turcica characteribus Turcicis inſignita, communiter pro Lemnia venditetur, teſtibus *Renodæo* atque *C.Hofmanno* ll. aa. cum tamen terræ Lemniæ Galeni minime reſpondeat, teſte *Schrœdero*, qui tamen litem interim ei non movebit, qui terram ſigillatam in placentulis cineritii coloris Conſtantinopoli advectam pro vera Lemnia uſurpare velit; cum ea inter modernas ſit præſtantiſſima.

§.6. Hæc Terra Lemnia adeo pinguis eſt ſubſtantiæ, ut e ſevo conſtare videatur, dumque in ore contenta dentibus confringitur, inſtar butyri liqueſcit. Color illi juxta Dioſcoridem & Galenum fulvus ſeu rufus eſt. Hodie autem potius ex his coloribus declinat, & cineritius videtur.

§.7. Terra hæc vulgo omnium æſtimatur præſtantiſſima, hinc ſummo habetur in pretio, teſte *Boiſſardo* l. a. verum *Renodæus* de Mat. med. lib. 2. ſ. 1. cap. 1. credit magis ceremonias & ſuperſtitiones barbaræ gentis nobilitare terram, quam virium præſtantiam. Cui tamen minus ſubſcribere cogito, meliora edoctus. Valet autem vel ut amuletum (quamvis ita illi parum aut nihil tribuam) vel ut medicamentum internum in peſte, & contra venena varia e. g. ſerpentum & cæterorum, teſte *Kirchero* in Mund. ſubterr. lib. 7. ſ. 2. cap. 4. f. 337. quando cum vino pota venena intro ſumta vomitione expellat. Reſiſtit etiam putredini; hinc maxime in febribus malignis eam laudat *Lal. a Fonte* Conſult. 62. p. m. 382. Conf. etiam *Petrum a Caſtro* Lib. de Febre puncticulari. Contra morbos contagioſos commendat etiam *Renodæus* l. a. Plura de ejus viribus habent *Dioſcorides*, *Plinius*, *Galenus*, *Matthiolus*, &c. Nos hic brevitati ſtudentes, ῥαψῳδῶς hæc delibavimus; plura & accuratiora aliquando B. C. D.

SA-

SATYRA DECIMA QUINTA DE TRIPLICI LACTE VIRGINIS.

I. LAC VIRGINIS PHYSIOLOGICUM.

§. 1.

A'Νευ προοιμίε, quæ Areopagitarum erat formula, diſquirendum propono atque propino; *An videlicet Virgines intaminatæ in mammillis ſuis naturaliter lac aut habere poſſint, aut jam olim habuerint, & unde hoc?*

§. 2. *Negantium* inſignis eſt caterva; quæ & *auctoritate* & *rationibus* ſe tueri ſatagit. In hoc cenſu reperio Philoſophos, Philologos, JCtos, atque, quod mireris, etiam Medicos.

§. 3. Philoſophos primum audiamus. Logici *ad unum omnes hoc ipſum adſeverare minime dubitant. Quid, quæſo, crebrius in eorum ſcholis & ſubſelliis jactatur & perſonat, quam hæc, nulla arte, ut ipſi putant, convellenda argumentatio?* Lac habet: Ergo peperit; *vel ſaltim, quid ſit virum inſomnem amplecti, experta eſt*, ſunt verba *Iacobi Haſebardi ap. Th. Bartholin.* in Ciſta Med. Hafn. locul. 23. p. m. 244. Conf. quoque *Philipp. Melanchthon.* lib. 4. Dialect. in loco, a ſignis. Hinc quoque *Sextus Empiricus* pro certo aſſumit: *Si lac habet in uberibus: E. concepit.* In quem etiam ſenſum *Artemidorus* ait: Α'νευ συνεσίας ἀφροδισίε ἔποτε σχείη, citante CL. *Henning. Arniſæo* ap. *Th. Bartholin.* l. a. p. m. 377. Et ut Deum aliquem habeant Tutelarem,

em, in ſubſidium vocant Anteſignani ſui *Stagiritæ* verba ex III. H. A. 20. hæc: οὐ γίνεται δὲ γάλα, πρὶν μὲν ἔγκυον γένηται, οὐδενὶ τῶν ζώων, i. e. *Nulli animalium lac fit, priusquam uterum ferat.*

§.4. *Philologi* etiam negantibus ſe aſſociant; argumento ex nominis ratione atque derivatione petito; παρθένος enim Græcis, Latinis Virgo, ideo nominetur, quia non lac habeat. Audiamus *Euſtadium*, *Archiepiſcopum Theſſalonicæ*, ἐν ταῖς παρεκβολαῖς, εἰς τὴν Λ. ῥαψῳδ: τῆς Ὀδυσ: Ὁμήρ: (*Edit. Roman. incept. A. C.* 1542. *&* *abſolut.* 1549. quam benevole mihi conceſſit Nobiliſſ. Dn. *Camerarius* ex inſtructiſſima ſua Bibliotheca) f. m. 1682. n. 24. inquientem: Παρθένος γὰρ ἡ ἐστερημένη τοῦ θεῖσθαι ἤγουν θηλάζειν, h. e. *Virgo enim, quæ privata lactatione, ſeu, quæ nondum lactat.* Nimirum præpoſitio παρὰ privative accipitur (quod Græcis non eſt infrequens, & monet etiam *Frid. Sylburg.* Nott. ad Etymolog. M. fol. m. 39.) & perinde dein eſt, ſive ad τὸ θεῖσθαι, ſive ad τὸ θηλάζειν adponatur, judicio Viri in Græcis doctiſſimi *I. G. Wilhelmi*, ſuaviſſimi amici.

§. 5. Potiſſimum autem vexata eſt materia apud JCtos, qui lac in virginum mammis reperiri poſſe negant, uti *Duarenus* in Comm. ad tit. de Probat. cap. 3. non longe a princ. & lib. 1. Diſpp. Anniverſ. cap. 27. verſ. Neceſſaria, referente *Henr. Bocero* Tr. de Quæſt. & Tortur. cap. 3. n. 18. apud *Kornman.* de Iure Virgin. cap. 9. p. m. 16. Conf. *Jo. Zanger.* in Tr. de Quæſt. & Tortur. cap. 2. n. 169. atque *Matth. Stephan.* in Nott. ad Art. 36. 𝔓. 𝔥. 𝔇. adeo, ut pro ſigno imprægnationis habeant *Cagnol.* in L. *ſi quis prægnantem* 187. ff. de R. I. Tom. 3. & *Maſchard.* de Probat. Concl 1208. n. 10. Vol. 3. allegan-

legante *P. Zacchia* lib. 1. t. 3. qu. 3. n. 20. Et *Jac. Menochius* de Præſumt. lib. 1. qu. 3. n. 3. inquit: *Si probatur, mulierem habere lac in mammis, inde artificialis probatio, ſeu violenta præſumtio orietur, mulierem hanc fuiſſe corruptam. Quo ſane exemplo uſi ſunt Fabius* lib. 5. Inſtit. Orat. cap. 9. Et ex noſtris *Bald.* in Rubr. C. de Probat. n. 6. verſ. Exemplum de primo. *Natura enim ipſa, non ars efficit, ut lac in mammis habeat mulier propter generationem.*

§. 6. Nec auctoritate privata res vult contenta eſſe, quin producantur verba *Ordin. Crimin. Carol.* Artic. 36. hæc: **Wo aber das Kindlein, ſo kürtzlich ertödtet worden iſt, daß der Mutter die Milch in denen Brüſten noch nicht vergangen; die mag an ihren Brüſten gemolcken werden. Bey welcher denn in denen Brüſten rechte vollkommne Milch erfunden wird, die hat deſſelben eine ſtarcke Vermuthung peinlicher Frage wider ſich.**

§. 7. Inſuper allegantur conſuetudines Magiſtratuum, ubi per obſtetrices inquirunt in mammas virginum, ſi expoſititius invenitur vel occiſus; ubi, quæ lac habet, arguitur rea, teſte *Jac. Haſebardo* ap. *Th. Bartholin.* in Ciſta Med. locul. 23. p. m. 238.

§. 8. Et quod miremur, ex Medicis multi, & ſæpe non infimi ſubſellii, plane abnegarant, lac aliquando dari in virgine, ſiquidem *Galenus* Lib. περὶ φιλοσόφȣ ἱϛορίας f. m. 452. Edit. Græc. Baſil. A. per *Hervag. & Froben.* Part. 4. inquit:

Περὶ σημείȣ.

Σημεῖον τοίνυν, οἱ μὲν διαλεκτικοί φασιν ἀξίωμα ἐν ὑγιεῖ συννημμένον. Καὶ ὑγȣ́μενον ἐγκαταληπτικὸν τȣ̃ λήγοντος. Τῶν δὲ σημείων τὰ

μὲ

μὲν ἐστιν ἐνδεικτικὰ, τὰ δὲ ὑπομνηστικά. Ὑπομνηστικὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὅπερ παρατέθεικε τὸ σημεῖον τῷ χρῶμα φανῆναι τὸ σημεῖον. Καὶ τοῦ σημείου τοῦ εἰς γνῶσιν ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ὁ ποῖον ἐστι ἐπὶ τοῦ κάπνου. οὗτο γὰρ ἰδόντες, εὐθὺς γινώσκομεν, ὅτι ἐκ πυρὸς γεγονώς ἐστιν. Ἐνδεικτικὸν δὲ ἐστι σημεῖον, ὃ μὴ πρότερον παραληρηθὲν τοῦ σημείου τοῦ διαφανέντος εἰς γνῶσιν οὐκ ἀφικόμεθα τοῦ σημείου, ὥσπερ ἐπὶ τῆς γάλα ἐχούσης, εὐθὺς γινώσκομεν, ὅτι τετοκυῖα ἐστί. Quæ ex verſione Julii Martiani Rotæ, & cognitione atque emendatione Jani Cornarii (in Edit. Baſil. Latin. Tom. 8. ubi ſpurii ſunt; 1549. apud Froben. & Epiſcop.) f. m. 10. ita redduntur:

DE SIGNO.

Cap. 8.

Signum a Dialecticis definitur proloquium mentis conjunctum. Item antecedens, cui conſequens aliquod adnexum ſit. Signorum autem quædam oſtendere, quædam admonere dicuntur. Oſtendunt, quæ ſic adnexa ſignificatis ſunt, ut cum primum apparent, nos in cognitionem rei ſignificatæ ducant: ut fumus, quem ſimul atque conſpeximus, ignem ſubeſſe ſtatim intelligimus. Admonent, quæ non niſi prius obſervata in notitiam rei ſignificatæ nos abducunt, ut lac in papillis: *id enim, ubi prius adeſſe cognoverimus, antea peperiſſe mulierem intelligimus.* Huic adſtipulatur *Henn. Arniſæus* ap. *Th. Bartholin. in Ciſta locul. 33. p. m. 378.* inquiens: Lactis præſentiam nihil amplius indicare, quam eam concepiſſe; non autem peperiſſe. Conf.

Cardanus ap. *Joh. Viſcerum diſp. de lacte, (Reſpondente Joh. Hartm. Beiero probl. 1. §. 12. Tubing. 1586.)* it. *Barthold. Scheffer diſp. inaug. de phthiſi Coroll. 9. Argentor. 1647. Jac. Haſebard.* ap. *Th. Barthol. l. c. &c.*

§. 9. Et ut auctoritati majus pondus adderent, quæſiverunt rationes. Nim. fruſtra daretur illud lac, cum nullum haberet aut finem aut uſum, Conf. *Andr. Laurent. l. 9. Anat. q. 2. Jac. Haſebard. ap. Th. Barthol. in Ciſta locul. 23. p. m. 242. ſeq.* Ex Hippocrate atque Galeno Remus & Matth. Steph. ap. Caſp. Manz. ad 𝔓. 𝔖. 𝔇. *art. 36. n. 2.* Siquidem juxta πολυθρύλλητον: *Deus & natura nihil fruſtra.*

§. 10. Lactis vero præſentiam deflorationem arguere probat decantatiſſimus ille a tota Medicorum ſchola uteri cum mammis conſenſus; de quo *Galenus XIV. V. P. 4. & 8. & XVI. 10.* & l. π. φλεβῶν καὶ ἀρτηρίων ἀνατομῆς *c. 8. Soranus c. de utero. C. Hofman. ad Gal. V. P. u. 977. 1006. & 1092. Rolfinc. diſſert. anat. l. 5. c. 27. & l. de partibus generat. dicatis part. 2. c. 16. ſeqq. per tot. Charleton. Oecon. animal. Exerc. 3.* paſſim, præcipue autem §. *11. p. m. 39. Mœbius Fund. Phyſiol. c. 20. p. m. 541. Vidus Vidius Anat. l. 3. c. 12. & 15. & l. 5. c. 12. & l. 1. de Medicam. c. 20. Alex. Maſſarias Pract. l. 4. c. 2. f. m. 240. C. Bauhinus Anat. l. 2. c. 4.* Et cui non dictus Hylas?

§. 11. Hinc quoque videtur eſſe quod lactantes lunare iſtud tributum non exſolvant, uti præter communem

munem experientiam; inſuper hoc confirmant unanimia ſcriptorum vota; Conf. *Bartholin. a R. l. 2. c. 1. C. Bauhinus Anat. l. 2. c. 4.* Præcipue *Dieterich* in Jatreo Hipp. p. m. 759. ſeqq.

§. 12. Pari experientia atque certitudine ſcitur imprægnatis eundem adimi fluxum. Unicum, qui ſit omnium inſtar, laudo *Galenum* 14. 5. P. 8. ajentem: Τὸν αὐτὸν χρόνον οὐκ ἐνδέχεσθαι, φέρεσθαι τὰ καταμήνια καλῶς, καὶ θηλάζειν τὸ θῆλυ; i. e. *Eodem tempore non fieri poteſt, menſes bene effundere & lactare fœminam.* Quæ certe omnia virginitatem prius amiſſam ſupponunt.

§. 13. Rurſus lac prius non ineſt naturaliter fœmellis, niſi cum menſes incipiunt; & venereus pruritus ſtimulos ſubminiſtrat, quod vel ſororiantes conteſtantur mammillæ: nec etiam prius lac illis deficit, quam ipſæ deſinant imprægnari ac utero ferre; teſte fidiſſima rerum magiſtra experientia.

§. 14. Denique ſuppreſſi menſes non redderentur per mammarum papillas; niſi de ſuperius dictorum conſtet veritate. Effluxiſſe autem menſes ceteroquin ſuppreſſos per mammas fuſius adnotarunt *Amatus Luſit. c. 2. cur. 21. Cordaus Com. 6. in l. 1. Hipp. de morb. Mul.* apud *Sennert. Prax. l. 4. p. 2. ſ. 2. c. 11. Pareus l. 23. c. 52. Salomon Albert. in Anatom.* ap. *Mœbium in Fund. Phyſiol. c.* 20. *A. Laurent.* ap. *Schenck. l. 4. obſ. Panarol. pentec. 4. obſ. 13.* ac *Jonſton. Thaumatogr. Claſſ. 10. c. 5. art. 2. Th. Bartholin. A. R. l. 2. c. 1. p. m. 211. C. Bauhin. Anat. l. 2. c. 4.* Imo etiam per ſpacium illud, quod

mammas dividit. Vid. *Joh. Phil. Lajus diſp. de Menſ. ſuppreſſ.* §. 11. *Gieſſæ* 1660.

§. 15. Nec reciproce lac efflueret per uterum; niſi tanta utriusque partis eſſet communicatio. Hoc vero olim eſſe factum, novimus ex obſervatione *Cl. V. Caſp. Bauhini de obſſ. propriis* apud *J. Schenck. l. 2. de mammillis obſ. 6.* inquientis: *Lac mulieribus per veſicam & uterum expurgari, Clariſſ. Medicus D. Capellus, ſe obſervaſſe mihi communicavit, ut qui mulierem vidit, quæ dimidium cyathum lactis una cum urina eminxit.* Et *A. Laurent. l. 1. Anat. q.* 14. vidit puerperas quamplurimas, per uterum & veſicam maximam lactis copiam excreviſſe; ap. *eund. Schenck. l. a.* Fieri hoc, ſed rarius, etiam conſentit *Bartholin. A. R. l. 2. c. 1. p. m.* 211. & de lacteis thorac. c. 10.

§.16. Nova heic exoritur ſententia Viri non indocti *D. Joh. Matthæi* Qu. med. 14. (Edit. Herborn. 1616. quod ideo moneo, cum alias uſus ſim imperfectiore illa A. C. 1603. Francof. edita.) reſpondentis affirmantibus, ejusmodi lac dari. Diſtinguendum nimirum eſſe inter lac verum, album & dulce, & mucum, lactis ſimilitudinem habentem. Hinc illud nunquam, neque in ſexu etiam maſculini generis, neque in virginibus; hunc autem interdum generari poſſe, concludit. Nec admodum abludit *A. Laurentius* lib. 9. qu. 2. tale lac in viris non adeo laudabile & verum eſſe, ac fœminarum aſſerens, & *C. Bauchin.* Anat. lib. 2. cap. 3. ait: *In viris humorem lacti ſimilem generari, non negamus, ſed ad alendum ineptum dicimus, qualem in duobus copioſiore ſucco refertis obſervamus.*

§. 17

§.17. Sed verior longe eſt ſententia, quæ pro affirmatione militat; ſcilicet in virginibus quandoque ſalva earum integritate, poſſe lac reperiri. Et ne abſurdum hoc videatur; viliſſimum prætermittam argumentum, petitum ab auctoritate *Cardani*, *Veſal. Eugubin. Baricell.* &c. it. *Ioach. Camerarii* apud *Schenck. Fortun. Fidelis* de Relatt. Medicor. lib. 3. ſ. 4. cap. 1. p. m. 409. *Nancel* in Analog. Microc. ad Macroc. lib. 4. cap. 5. *L. Joubert.* lib. 5. de Error. Popul. cap. 3. *A. Laurent.* lib. 8. Anat. qu. 1. *Schenck.* Lib. de Mercat. lib. 1. de Part. pag. 4. claſſ. 4. qu. 124. n. 3. *R. a Caſtro* lib. 4. de Nat. Mul. cap. 10. & lib. 4. Med. Polit. cap. 12. *Beverovic.* Epiſt. qu. ad *Lydium* p. m. 35. *Zacut. Luſit.* lib. 3. Prax. hiſt. cap. 8. circa fin. *M. Sebiz.* lib. 3. de Fac. alim. cap. 7. *Libau. ap. Hornung.* in Ciſta Med. Epiſt. 47. in P. S. p. m. 155. *Franc. Ranchin.* de Morb. Mul. *Sinibald.* Geneanthrop. lib. 4. Tr. 2. cap. 6. *Dan. Beckerus* Med. microc. lib. 1. cap. 6. p. m. 15. *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. & Cent. 3. Epiſt. 38. *P. Zacchias* lib. 1. T. 3. qu. 3. n. 23. & lib. 4. T. 2. qu. med. leg. 1. n. 18. Cl. *P. J. Sachs* heu! olim noſter, Schol. ad Ann. 2. Ephem. Germ. Cur. obſ. 135. & egregie *Joh. Bettus* Lib. de Nat. Sanguinis cap. 1. ſect. 1. §. 4. ac *Th. Cornelius* Conſentin. Progymnaſm. 6.

§. 18. Tutius argumentum petitur ab *αὐτοψία*. Malo tamen heic ſeparationem fieri ab illis, quæ miraculo facta eſſe dici poſſunt, uti de S. Chriſtina ex *Dionyſio Carthuſiano* narrat *Cantipratenſis* in vita S. Chriſtinæ cap. 4. & ex his *Sim. Majolus* Colloq. 4. hæc enim, cum a neceſſariis contemneretur, hique illi negarent cibum, propriis ab uberibus, tametſi virginalibus, lacte ſe nutriverit, vide *Reies* qu. 47. n. 2.

§. 19. Revertor ergo ad phyſica exempla. Semel

 mel

mel obſervavit in puella Brugenſi *Chriſt. a Vega* Comm. in 5. aph. 39. in Angela Meſſanenſi. *P. Caſtellus* ap. *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. qui ibid. & Cent. 1. h. 27. in Scaniæ virgine, ejusque tota familia idem obſervavit. Viderunt quoque *Ioh. Coſtæus* Annott. ad Ebn-Sinam. *Hugo* Medicus apud *Foreſt.* lib. 28. obſ. 77. in Schol. *Alex. Benedict.* lib. 3. Anat. 4. *R. a Caſtro* lib. 4. Med. Polit. cap. 12. & *Borell.* cap. 1. obſ. 49. ex *Ioh. Fabr.* Lynceo in Nardi Comm. 4. Huc per aliquam affinitatem refero, quæ habet *Louyſe Bourgeois* (verſ. German. Oppenhemii 1619.) im Hebammen Buch 1. Th. 1. Capitel am 28. Blat ita: Allhie, und an dieſem Orte, kan ich wohl mit Wahrheit ſagen, daß ich ein Weib gekannt, welche ihres Alters von ohngefähr 48. oder auch 50. Jahren ſein möchte, und die Tage ihres Lebens nie kein Kind hatte gehabt, und hatte doch Milch in denen Brüſten, daß ihr ſolche ausfloße. Imo etiam ter obſervavit *Ericus* Collega *Foreſti*, ceu hic allegat lib. 28. obſ. 77. in ſchol. Dn. D. *Daniel Crugerus* in Miſcell. Nat. Cur. Dec. 2. Ann. 9. obſ. 139. pag. 241. notabile habet exemplum puellæ 18. ſeptimanarum lacte inſtructæ. Obſtetrix quædam apud *Blancard.* in Ephem. Holland. cap. 7. n. 11. pag. 17. retulit: Sibi neptem eſſe virginem, quæ lac habuerit in mammis. Matronam, cui anno ætatis 45. menſtrua ceſſarunt bona cum valetudine, & annum 60. ingreſſæ redierunt rubri bonique coloris, uberibus ſimul turgidulis lacteque plenis, ut impulſu ferretur & puerulum filiæ ſuæ a Medico lactare juberetur, novit *Jul. Caſ. Barigellus* Hort. Genial. pag. 349. ſeq. Aliud exemplum affert quoque *Hagendorn* Ann. 3. Eph. Germ. Nat. Cur. obſ. 136.

§. 20.

§. 20. Nec rationes deſunt. Lactis enim materia, efficiens, viæ &c. non demum tanquam nova ἐπιγινόμενα accidunt; ſed ſaltim horum uſus aliquando incipit, cui vel levior aliqua poteſt ſervire occaſio.

§. 21. Ita ſola ſuctio ſatis valebit rem efficere, rei fidem faciente *Ariſtot*. 3. H. A. 20. Nec deeſt rubrica virginis lactantis, ſiquidem *Phil. Salmuth* Cent. 1. obſ. 92. refert hanc hiſtoriam: *Serva quædam curam agit infantis, atque illum in eodem ſecum lecto reponit; ac prout petulcæ quandoque ſolent eſſe, mammam ſugendam frequenter exhibet. Siſtuntur menſes: Lac vero in mammis gignit, lactat.* Simile contigiſſe ante paucos annos Goslariæ olim commilito honor. D. D. *Ioh. Iacobi* in Problem. Miſcell. circa Phyſiolog. qu. 49. p. m. 85. Qui ibidem probat per filiam illam virginem, (quamvis ex textu hoc non pateat ſatis) quæ patrem in carcere detentum uberibus per longum tempus aluit: Hiſtoria eſt ap. *Val. Max*. 5. 4. 1. in externis. Conf. An. 2. Ephem. Germ. Cur. obſ. 135. cum ſcholio.

§. 22. Immo etiam in vetulis ſuctione non raro lac iterum allicitur. Afferam verba *Amati Luſitani* Cent. 1. Curat. 47. p. m. 131. inquientis: *Viſæ ſunt mulieres, quibus menſes ob ætatem grandiorem ſuppreſſi erant, & tamen illis lac copioſiſſimum ad mammillas devenit, ſolo puerorum ſuctu, quos poſtea lactarunt, & ad annum & plus, ac ſi peperer ant, eos tractarunt. Ex iis autem mulieribus a me* una Ferrarienſis, *ætatis quinque ſuper quinquaginta annorum, viſa eſt*: Altera *vero nobilis apud Luſitanos Santarenenſis, nata annos prope ſexaginta*. Addo *H. ab Heer obſ*. 14. *in fine p. m*. 195. qui ita: *Quod ſequitur, miraculo affine eſt. In vico doliariorum Oda Ioſaii in tertio partu extincta, relicto vivo pupillo,*

Iohannæ Odæ mater quinquagenaria major, miſerata nepotulum ejulantem, aridas jam dudum ab undecim annis mammas ori ejus applicat; ſugit infans cum immani omnium ſtupore, lactis magnam copiam elicit, idque multis poſt menſibus continuat; dum adoleſceret, commodeque alios cibos petumque admitteret. Ita natura nunquam deficit in neceſſariis, & ſitienti Iſmaeli, etiam in pumice aquam, quo vitam ſuſtentet, oſtendit. Plane ſimilem hiſtoriam factam in oppido Hami Veromanduorum ex *Bodino* Theatr. Nat. lib. 3. p. 429. refert *J. Schenck.* lib. 2. de Mammillis obſ. 12. f. m. 305. & *Deuſing* de lacte ſ. 1. §. 16. Pariter ruſticanam piiſſimam viduam, prope ſexagenariam, motu caritatis, 7. hebdomadibus aluiſſe bimeſtrem expoſitum infantulum, ſolius avidi ſuctus occaſione, conteſtatur CL. D. D. *Franciſc. Bouchardus* in Ephem. Germ. Cur. Ann. 3. obſ. 10. Conf. *Ebn. Sinam* lib. 3. Can. fen. 12. Tr. 1. cap. 3. & *Coſtæum* ad h. l.

§. 23. Et cum ſuperflua non noceant, vel ipſis monentibus CL. Juris antiſtitibus l. non ſolent 94. ff. de R. I. l. pediculis 32. §. Labeo ff. de aur. & arg. leg. DD. ad text.' lib. 28. pr. C. de Teſt. Poſt humana exempla addo brutum. Canis Anglicana, virgo adhuc, ſua ubera ſugendo, lactis materiam attraxit, teſte *Libau.* apud *Hornung.* in Ciſta Med. Epiſt. 47. p. m. 155. *Bern. Ramazzinus* de morbis artificum cap. 20. pag. 144. ait: „ Satis curioſa eſt „hiſtoria & notatu digna, quam *Regn. de Graaf* de „Viror. organ. refert: Ait enim, quendam Delphis „catellam ſatis pinguem habuiſſe domi, e cujus „mammis lac felis exſugebat, licet catella nunquam generaſſet, quam idcirco herus diligenter „cuſtodiebat, ne tunc temporis, cum illam coitum „appetere cognoſcebat, domo exiret, & amaſium

repe-

reperiret, cui jungeretur; ſed cum tandem canis" extraneus clam illam iniiſſet, ex eo tempore felis" noluit amplius catellæ lac exſugere." Sic ipſe ego caniculam alui, *plaiſir* dictam, quæ 11. annis vixit, nec unquam a cane inita fuit, nihilominus cum eſſet 2. ac 3. annorum, eo tempore, quo catulire ſolent, non ſolum ichor cruentus per pudenda effluebat, ſed etiam lac in mammis copioſum præbebat, ut exſtillaret, ac pulvinar terramque, ubi jacebat, maxime humectaret. Conf. *Theod. Kerckring. Spicileg. Anat.* obſ. 21. Ita ipſemet novi exempla, ubi per frequentem uberum contrectationem, in vitulis majoribus atque capellis fuit tandem lac prolectum.

§. 24. Majorem promeretur admirationem, quando & *infantes* & *pueri*; imo *viri* lac profuderunt; prout monumentis litterarum obſervationes tales conſignatæ ſunt. De Infantibus hoc perhibent *Jul. Caſ. Baricellus* Hort. genial. pag. 323. *Corn. Gemma* Coſmocr. cap. 7. *Thom. Cornelius Conſentinus* Progymnaſm. 6. p. m. 222. *Deuſing.* Diſp. de lacte ſ. 1. §. 17. *Th. Bartholin.* cap. 3. Epiſt. 38. Quin imo hoc communiter accidere in recens natorum mammillis ex *Harvej.* de Generat. anim. Exerc. 55. aſſerit *Charleton* Oeconom. anim. Exerc. 3. de Galaxia §. 6. p. m. 30. Et *Th. Bartholin.* cap. 3. Epiſt. 38. p. m. 143. ſtatuit, infantes fere omnes tam mares, quam fœminas, ab ortu ad menſem integrum lac per mammillas reddere; illud autem, (quod tamen alii prætendunt,) non eſſe maternum credit, ſed proprium, quia chylo æque hi ac matres nutriantur. Conf. *Schneider* lib. 3. de Catarrh. cap. 3. pag. 101. Rationes quoque reddit *Deuſing* de Lacte §. 26. Exemplum eſt apud *Cardan.* lib. 12. ſubtilit. recenſente *J. Schenck* lib. 2. obſ. de Mammill. 13. Sic *Auguſtinus Niphus* Comm. ad lib. 3. de animal

nimal. cap. 20. illud in filio ſuo vidit, citante *Reies* l. a.n. 9. & *Baricellus* in Hort. Geniali p. m. 323. in duobus ſuis filiis a partu ſtatim, uti & in aliis quoque infantibus aſſeverat. Conf. *Ioh. Rhodium* Cent. 2.. obſ. 37.

§. 25. In *Viris, Juvenibus* ac *Pueris* res iterum vero verior deprehenditur. Teſtes laudamus *Ariſtot.* 3. H. A. 20, & 1. 12. *Ebn-Sinam* lib. 3. Can. fen. 12. Tr. 1. cap. 3. *Coſtæum* Annott. ad h. l. & iterum *Ebn-Sinam* 13. de animal. ap. Mercurial. lib. 3. de Morb. mul. & *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. *Nicolaum* Nicolum Flor. ſerm. 7. Tr. 1. ſumm. 2. cap. 39. *Veſalium* lib. 5. cap. 18. *Hier. Fabr. ab Aquapend.* lib. 3. Pentateuch. Chir. cap. 13. (ap. *Schenck*) atque *Hieron. Eugubin.* lib. de lacte ap. *Schenck Reies* & *Sinibald Albert M.* lib. 3. de animal. cap. 9. *A. Laurent.* lib. 2. Anat. cap. 2. *Cardanum S.* 5. aph. 37. (ap. *P. Zacchiam*) & lib. 12. de Subtilit. (apud *Beverovic.* p. m. 36. *Marcell. Donat.* lib. 6. Hiſt. Med. mir, cap. 2. p. m. 610. *H. Arniſæum* apud *Th. Bartholin.* Ciſt. med. p. m. 377. *Greg. Horſt.* Tom. 1. Oper. med. I. N. *Stupan.* Comm. in aph. p. 53. *I. B. Sylvaticum* in Controverſ. med. 69. paulo ante med. (apud *P. Zacchiam*) *Th Bartholin.* cap. 3. Ep. 38. *Th. Cornel.* Conſent. p. m. 222. *Deuſing.* de lact. ſect. 1. §. 25. *Joh. Rhodium*, *Joh. Bettum* de Natura Sangu. cap. 1. ſect. 1. §. 6. *Beekerum* Med. microc. lib. 1. cap. 6. *Jacob. Pontan.* Comm. ad Virgil. Eccl. 3. *Zwinger* in Theatr. 5. H. f. 295. *Valeſ. de Taranta* in Obſ. rar. a *Dodonæo* Collect. p. m. 214. *Ionſton.* in Thaumatogr. Claſſ. 10. cap. 5. art. 2. *Baricell.* Hort. genial. pag. 323 *Jo. Viſcerus* Comm. ad Hipp. 5. Aphor. 39. pag. 392. ait: Quod teſtes ad generationem lactis conferant, etiam hoc argumento eſt, quod viri quoque nonnulli carnoſi ſcili-

cet

cet ac bene mammati lac gignant maxime, ſi frequenti ſuctu & frictione utantur. Denique multis auctoribus rem peragunt *Reies* qu. 47. n. 9. ſeqq. atque *Sinibald* Geneanthrop. lib. 4. Tr. 2. cap. 6.

§. 26. Experientia protinus totam componit litem variis exemplis. Tale Syri cujusdam filium lactantis eſt apud *Alex. Benedict.* lib. 3. Anat. cap. 4. In Flandro obſervavit *Walæus* (apud *Th. Bartholin.*) in Calabro *Santorellus* (ap. eund.) In alio *Sinibald.* lib. 4. Tr. 2. cap. 6. In Cive Briſacenſi *Joh. Conrad. Schenckius* (apud Parentem *J. Schenck.* lib. 2. de Mammillis obſ. 11. & apud *Th. Bartholin.* in Ciſt. pag. 255.) Non ſemel vidit *Deuſing.* de Lacte §. 25. Vidit quoque *P. Zacchias* lib. 1. T. 3. qu. 1. n. 21. In Doctore juniore Medicinæ Regiomonti conſpexit A. C. 1641. CL. D. D. *Simon Scholtz* obſ. 135. Ann. 2. Ephem. Germ. Cur. Scholæ Brunſvicenſis quendam alumnum vidit *Joh. Jacobi* in Problem. miſcell. qu. 49. qui, quoties vellet, lac ex papillis exprimebat. Virum agnoſco, ſcribit *Borell.* cap. 1. obſ. 49. qui lac e mammis coram me effudit. Commilitonem talem A. C. 1610. Pariſiis habuit *P. Lauremberg* Acer. Phil. Cent. 3. Hiſt. 82. Sic *Mich. Ruccerus* Prof. Tubing. Comm. in 5. aph. 51. vidit virum mammoſum, preſſu lac emittentem Tubingæ apud Celeb. D. D. *G. H. Velſchium*, Fautorem & Amicum noſtrum honoratiſſ. Chil. 2. Exoter. Cur. & obſ. 302. Ita frater minorennis illius puellæ lactantis in Blecklingia Scaniæ ubertate lactis turgidas produxit papillas, apud *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. & c. 1. Hiſt. 27. Conf. quoque *Chriſtoph. a Vega* Comm. ad 5. aphor. 39. Excell. Dn. D. *Henr. a Möinichen* Collega honoratiſſ. heic Hafniæ in arce mihi retulit, ſe Romæ anno 1658. vidiſſe quendam equos elocantem, (Italis *Vittorino*)

Car-

Carlinum dictum, qui e mammillis copioſum lac ad ſcyphum, quandocunque volebat, exprimebat. Imo de tota talium virorum gente lege *Renuardum Cyſatum* de Inſul. Iapon. &c. Germanice ap. *J. Schenck* obſ. lib. 2. de Mammill. obſ. 11. fol. m. 305. a. &c.

§. 27. Nec obſtat, quicquid pro negativa hujus ſententia proponit *Hier. Mercurial. l,3. de morb. mul. in præfat. ubi*, quæ *Ariſtoteles* & *Ebn Sina* de eo dicunt, pro fabuloſo. aut ſaltim oſtento habet. Sed ratiunculæ ejus ſunt invalidæ; & exemplorum copia, certitudo atque claritas ſatis eſt pro illo convincendo. Nec nos moveant verba *Auctoris libri de Glandulis, περὶ ἀδένων* (nec enim Hippocratis, ſed junioris cujusdam eſſe propter ſtylum & mentem credit *Galenus*; Conf. M. *Sebiz. diſp. 1. de Pilis probl. 6. §. 10.* Nec ab *Erotiano* inter Hippocratis libros in proœmio accenſetur; tolerat tamen *Anut. Foeſius com. ad dict. libr. f. m. 125.*) *f. m. 55.* dicentis: Ποιέουσι μὲν (ſcil. γάλα) αἱ γυναῖκες, οἱ δὲ ἄνδρες οὐ ποιέουσι. i. e. *Faciunt quidem mulieres (lac) viri autem non faciunt.* Cum Auctor loquatur de illo, quod ſollemniter ac frequentiſſime fit, ideoque recte excuſatur a *Cl. Sim Scholzio Ann. 11. Ephem. Germ. Cur. obſ. 135.* in quo prævium habuit ſummum *Ariſtotel. 3. H. A. 20.*

§. 28. De brutis maſculis παραλλήλως liceat quædam interſpergere. Capri lac exſtillantis exemplum legitur ap. *Ariſtotel 3. H. A. 20.* idemque proli ejus capri maſculæ evenit; teſte *eodem ibid.* atque ex eo *Lauremberg. l. a. & infiniti alii*

Pari-

Parilem hiſtoriam habet *Franciſcus Xavierius l. 2. Epiſt 3.* ap. *Aldrovand. de biſulcis c. 9. & ap. C. Schott. Phyſ. Curioſ. l. 8. c. 26. §. 8. p. m. 1006.* atque *Reies q. 47. n. 12.* Tres tales uno eodemque tempore in Bohemia a ſe viſos peculiari Epiſtola ad Caſp. Peucerum teſtatur *P. A, Matthiolus l. 3. Epiſt. 26. p. m. 406.* qui ipſe lac emulſit una cum aliis curioſis; additque profuiſſe Epilepticis; magis tamen infantibus, & conteſtatur idem *Peucerus* ap. *Marcell. Donat. lib. 6. c. 2.* ex Matthiolo *Jo. Viſcerus* Commen. Hipp. V. aph. 39. p. m. 392. ex Peucero Hanemannus nempe Jo. Chriſt. Sturm. in Calendar. Anno 1692. ad menſ. Januar. A. 3. ubi & de hirco Conſiliarii cujusdam Snecici tantum lactis habenti, ut mulgeri debuerit, quin caſei ex illo facti caritatis ergo hoſpitibus appoſiti ſunt. *Cælius* quoque *Calcagninus in Epiſtol. l. 1. ad Comitem Thomam Nepotem* idem duobus catulis accidiſſe aſſirmat, teſte *Sinibaldo Geneanthrop. l. 4. tr. 2. c. 6. & C. Reies q. 47. n. 13.* Denique *Th. Bartholin. c. 3. Epiſt. 38. p. m. 142.* ait: *Ruſtici cujusdam mei pullus equinus lac tanta copia profudit, ut pro ipſo alendo ſatis eſſet.* Additque *pag. ſeq. In ovilibus noſtris res notiſſima eſt, frequenti contrectatione pupillarum agnellos mulgeri poſſe.*

§. 29. Sed pergimus paucis ad brutas fœmellas. Vaccæ virgineæ mulgentur antequam initorem bovem admiſerunt, teſte experientia & *Bocero* ap. *Kornman. de jure virgin. c. 9. p. m. 18.* Denique mula ſterilis aliam parvam aſina editam lacte ſuo alebat, vidente *Nierembergio l. 9. Hiſt. Natur. c. 68.*

§. 30.

§. 30. Concludimus ergo ſalva integritate, & abs ulla impraegnationis ſuſpicione in mulierum mammis lac inveniri poſſe, & quidem genuinum ac verum. Adde *AUCTOREM Oeconomiæ animalis*, quem *Theod. CRAANEN* credunt (qu. 118. Part. I. pag. 130. *Henn. ARNISÆUS in Controverſ. Anatom.* §. 4. pag. 281. ait: *Lac in mammis non præbet naturalem ſeu violentiſſimam præſumtionem corruptæ virginitatis, cum ex regurgitantibus menſtruis generari poſſit & conſpectum ſit in maſculis ipſis plethoricis.* Sed raro hoc contingere aſſerimus cum *CL. Jonſtono; Fautore & Amico noſtro, dum viveret, honoratiſſimo in thaumatogr, claſſ. 10. c. 5. art. 2. in fine.* Conf. omnino quoque *Fr. Ranchin. tr. de morb. virgin. ſect. 1. c. 16.* quamvis non adeo admodum rarum eſſe, propter experientiæ frequentiam, haut male ſcribat *Celeb. Th. Bartholin. in Ciſta Med. locul. 23. p m. 254.* Tantum ergo abeſt ut noxam integritati afferat, quin idem lac in virginibus & innuptis eſt laudabilis naturæ ſignum; ceu cenſet *J. C. Dietrich diſp. ſolemn. 22. θ. 8. Gieſſæ 1658.* ſecus ac *I. T. Schenck; qui diſſ. de natura lactis art. 4.* §. 1. ait: *In non gravidis, ut in virginibus, cum apparet, morbi ſignum exſiſtit, non ſecus atque cum lactantibus deficit.* Verum ego utrobique diſtinguendum puto.

§. 31. Addimus tamen hoc apprime notandum; quod ad inſtantiam vulgi creduli, muliercularum imperitarum, obſtetricum ſimpliciorum (his enim earumque fide non ſemper ſtricte adeo ſtandum eſt, uti recte contra *Maſcardum concl. 1130. n.*

30.

50. & *Jodoc. Damhouder.* probat *Siton. in Miſcellan. Carioſ. tract. 51. p.m. 359.* & *CL. Ammannus Med. Critic. diſcurſ. 95. p.m. 475.* quia ſæpe manus & oculus fallit obſtetricem, per *text. in Cap. Cauſſam matrimonii, & Cap. Nec aliqua 27. quæſt. 1.*) aliorumque minus hujus rei gnarorum; non ſtatim, ſi ejusmodi lac deprehendatur, vel in virgiue, vel in vidua, vel alia muliere, de impregnatione, vel læſa pudicitia pronunciandum ſit.

§. 32. Ideo etiam bis pro talibus inſontibus pronunciavit *Facultas noſtra.* Nim. ſemel A.C. 1674. pro juvencula 16. annorum zu D. Et iterum nuper hoc anno 1678. m. Febr. pro vidua 35. ann. itidem zu D. utrobique menſib9 ad annum ferme ſuppreſſis. Et non ſine ratione poſteriori reſponſo adnectebamus hæc verba: Als können wir in Ermangelung kräfftigern Beweißthums ſolche nicht pro gravida weniger pro puerpera erkeñen. Siquidem graviora deinde emerſerunt indicia & ipſa reæ confeſſio.

§. 33. Et ne plane pro confeſſo admittamus, quod ſuperius a variis Viris eruditis in contrarium fuit allegatum, ea hac vice tentabimus, quid vires valeant in reſponſione ad eorum placita, ubi prius proteſtor me plane nihil in optimas perſonas dicturum eſſe; quin cordati eſt videre non quis, ſed quid dixerit quisquam.

§. 34. *Philoſophorum* argumentatio videtur ſaltim id adſtruere quod ordinarie aut ſaltim frequentiſſime accidit, ἁπλῶς enim vera non eſt hypotheſis. Hinc *Clemens Timplerus l. 3. Metaph. c. 4. p. m. 457.* lac in mammis Virginis repertum ait

ait eſſe ſignum partus, ſed ſaltim externum contingens, quod nim. incerto illud ſignificet. Nec illos juvare poteſt tutela *Ariſtotelis*; depravate etenim locum allegant; &, quod maxime illos ferit, videntur ſtudio omiſiſſe: clariſſimis enim & expreſſis verbis addit Philoſophus: ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Quod & bene animadvertit *Ol. Worm.* ap. *Th. Bartholin. in Ciſta Med. p. m. 253.* atque de cetero hoc poſſe adclamari ſeverioribus Philoſophis: *Ne ſutor ultra crepidam.* Additque: *Aut ſe intra limites ſuos contineant, aut accuratius ſuum evolvant Ariſtotelem; qui & de his & aliis melius eos erudire poteſt: aut credant artificibus in ſua arte, & tum demum de rebus cognitis & proſpectis judicent & pronuncient.*

§.35. *Philologis* quod reponamus, facillime habemus ad manus; ſiquidem a nomine non firma ducuntur argumenta, uti recte docet *Scheibler. tr. ſyllogiſt. §. 15.. c. 15.* Verum interim maneat illud *Epicteti:* ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις, i. e. *principium eruditionis eſt nominum trutinatio;* cui facem quoque præluxerat *Plato in Gorgia:* ὃς ἂν τὰ ὀνόματα εἰδῇ, εἴσεται καὶ τὰ πράγματα, i. e. *qui gnarus eſt vocabulorum, gnarus etiam eſt rerum.* Verum plus juſto ſe torquere circa nomina, eſt nubem præ Junone amplecti. Quin potius cordi inprimenda illa Hoſpitis ad Socratem admonitio ap. *Platonem in Politico:* καλῶς γ' ὦ Σώκρατες! κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. i. e. *Recte ô Socrates! Si ita perſeveraveris,*

ut

ut parum ſis ſolicitus de nominibus, ditior ſapientia ad ſenectutem pervenies.

§. 36. Quin imo iſta *Euſtathii* derivatio non omnibus numeris perfecta eſt, ſiquidem alii ſentiunt aliter. Lubet curioſitatis ergo (nec enim magni facio, cum pleraque fiant per alluſionem, ſintque vani cerebelli haut raro figmenta) adducere quatuor etymologias ex *Etymologico M. f.m. 454. (Edit. Fr. Sylburg. 1594.)* ubi hæc: Παρθένος παρὰ τὸ παρακαλαθέειν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἢ παρὰ τὸ παραθέειν τῇ μητρὶ, ὡς ὁ ποιητής:

—— ἤθ' ἅμα μητρὶ θέουσ' ἀνελέσθαι ἀνώγει.

ἢ παρὰ τὸν θήσω μέλλοντα γίνεται θήνη, καὶ μετὰ τῆς παρὰ προθέσεως, παραθήνη, καὶ κατὰ συγκοπὴν, παρθένος, ἡ περὶ ταύτην τὴν ἡλικίαν οὖσα, καθ' ἣν ὥραν ἔχει ἐκθρέψαι καὶ ἐκλῆσθαι μαζούς (*Frid. Sylburgius in nott. ad h. l. f. m. 39.* inquit: *Melius* ἐκθῆσαι μαζοὺς, *ut colligere licet ex 450.26.*) ἣν ἡ Φύσις ἔταξε, τὰς γοῦν μικρὰς παῖδας οὐ προσαγορεύουσι παρθένους, ἀλλὰ τὰς ἤδη ἐπὶ τὸ γυναῖκας μέλλειν ἰούσας. οὕτω Φιλόξενος. ὁ δὲ ἡρωδιανὸς, ἡ παρ' οὐδενὸς οὐδὲν λαβοῦσα εἰς ἔθνα. hoc eſt: Παρθένος *dicitur* (1.) a παρακαλαθέειν *ab excedendo, videl. puerilem ætatem.* (2) *aut a* παραθέειν, *id eſt, accurrere ſcil. matri; uti* Poëta:

- - quæ una cum matre currens jubet tollere

(3) *aut a futuro* θήσω *fit* θήνη, *& prepoſita particula* παρὰ, *fit* παραθήνη, *& per ſyncopen* παρθένος, *quæ in hac ætate exſiſtit, qua tempus* (vel venuſtatem) *habet nutriendi & exponendi mammas, quod natura ordinavit. Parvas igitur puellas non ſa-*

lutant virgines, ſed eas, quæ jam ſunt nobiles; ſic Philoxenus. (4) Herodianus *vero, quæ nondum ab ullo accepit munera ſponſalia. Cadmus Græco-Phœnix M. Martinii p.m. 1245.* derivat. a πάρϑη i. e. Virgo, auctoritate *Suidæ*, qui *ex Epigrammatibus* affert verſum:

— ὁ δ᾽ ἀντίος ἵϛατο πάρθης.

Qui verſus etiam in *Suida* ita citatus invenitur in voce Πάρϑη. Sed hic in eo diſſentit a *Martinio*. & nomen proprium eſſe contendit. Imo *Martinius l. a.* opinatur פּוֹרָת poráth; quod Hebræis eſt fructifera. Ita erit nubilis. Sed vereor, ne μικρολογία περὶ τȣ̃ ὀνόματος nobis objici poſſit.

§. 37. JCtis pari ratione reſponderi poteſt. Nim. fieri ſæpiſſime, ſed non ſemper, ut quæ lac habeat, imprægnata fuerit. Vid. *Thom. Metzger Conſ. Crim. 15. n. 108.* ap. *C. Manzium ad* P. H. D. *Zanger. n. 169. Gilhauſen, Maſcard. de prog. concl. 1215. n. 10.* Et obiter heic notamus locum ex *Quinctiliano a Menochio* allegatum ſupra §. 5. in fine: illud non innuere; ſed ſaltim hoc, illam nim. neceſſario coiiſſe cum Viro, quæ peperit.

§. 38. Verba quoque *Ordin. Crimin. art. 36.* hoc non ſtrictiſſime volunt, ſed addunt eſſe eine ſtarcke Vermuthung. Et quid multis? Expreſſe ſubnectitur: Nachdem aber etliche Leib-Aertzte ſagen, daß aus etlichen natürlichen Urſachen etwan eine, die kein Kind getragen, Milch in denen Brüſten haben möge: Darum, ſo ſich eine Dirne in dieſen Fällen alſo entſchuldiget, ſoll derhalben durch die Hebammen, oder ſonſt, weitere Erfahrung geſchehen.

ſchehen. Conf. etiam *Matth. Stephan. ad h. l.* it. *Carpzov. prax. crimin. part. 3. q. 122. n. 23. & 24.* Nim. ex *Hipp.* v. *aph. 39.* volunt deducere & confirmare, *Jac. Menoch. de præſumt. l. 1. q. 3. n. 4. Bernh. Zieriz. ad Crim. Ord. Car. art 36. M. Stephan.* &c. Hinc *Baldus in rubr. de prob.* ap. *Kornmann.* ait: *Fœmina* præſumitur *eſſe prægnans, ſi habet lac.* Heic ait (1.) præſumi (2.) fœmina; non virgo. Quamvis *Arniſæus* ap. *Th. Bartholin. in Ciſta p. 376.* dicat: *Baldum* hoc dare tanquam violentæ præſumtionis exemplum. Hinc recentiores JCti, *Alciatus, Menochius, Maſcardus, Caranza* diſtinguunt inter violentem præſumtionem (talis eſt *Quintil. l. 5. Inſt. or. c. 9.* e. g. peperit, ergo coivit) & vehementem, qualis eſt hæc præſens, teſte *Arniſæo ibid. p. 377.*

§. 39. Quæ producuntur §. 7. conſuetudines, hæ peſſimæ vocantur a CL. *Ol. Wormio in reſponſ. ad Haſebardum* ap. *Th. Bartholin. in Ciſta Med. p. m. 252.* Nim. ſola mammarum inquiſitio non ſufficit; ſed reliqua quoque requiruntur ſigna. Adeo recte totam rem limitavit Celeb. *D. D. Textor. Conſil. Elect. Palat. & Prof. Prim. Fautor, Compater atque Collega honoratiſſimus in ſuis ad me prid. Id. Decembr. 1677.* hiſce: *JCti de lacte in mammis Virginum reperto communiter in* Ord. Crim. Carol. art. 36. *ubi ex naturalibus cauſis, veluti ſuppreſſis menſibus &c. provenire poſſe docent ſalva virginitate. Quoniam tamen, ſi infans occiſus reperiatur, & hujusmodi præſumta virgo, quæ ſc. pro virgine ſe gerit, lac habeat in mammis, ſuſpecta res eſſe ſolet,*

tanquam quæ non plerumque accidat, concurrentibus aliis ſuſpicionibus, & obſtetricum recentis puerperii relationibus juratis, ad torturam deveniri poteſt & ſolet. Conf. quoque *Gilhauſen, in nott. ad* 𝔓. 𝔖. 𝔒. *& Zanger, num. 169.* ap. *Caſp. Manz. ad* 𝔓. 𝔖. 𝔒. *art. 36. §. 1.*

§. 40. Majorem refutandi apparatum requirunt *Medici.* Qui allegatur *Galenus* §. 8. non eſt, ut ut ita alleget *Reies q. 47. n. 6.* & *Franciſc. Ranchinus Pathol. Urbis ſect. 2. cap. 23. p. m.* 149. b. Hinc *Lindenius,* non ut Galeni, ſed incerti auctoris in *ſelect. Med. 4.* §. *80.* Imo inter ſpurios; τὰ νόθα refertur *in Edit. Græc. & Latin.* ut & a *Linden. l. 1. de Script. Med. p. m. 128.* atque a *Joh. Bapt. Montano,* & *Ottone Brunfelſio in Catal. Med. Ill.* p. m. 68. Et doctiſſ. *Achill. Pyrm. Gaſſarus,* Lindavienſis, ſua manu adſcripſit rubricæ hujus libri; (aſſervatur in Bibliotheca Univerſitatis noſtræ) hæc verba: *G. Budæus librum hunc* Plutarcho *Charoneo adſcribit, eumque in latinam linguam traducens,* de *Placitis Philoſophorum intitulavit.* Et ferme hæc eſt ſententia *Conr. Geſneri in Catalogo I. Librorum Galeni.* Hinc *Segerus ſuis & Democriti heterodoxia in Jena de nutritione fœtus* §. 3. ait: *Auctor libri de Hiſtoria Philoſophica;* ſive is *Galenus* ſit, ſive *Aetius.* Mart. *Weinrichius de Monſtris* cap. 13. p. m. 108. a. inquit: In *hiſtoria Philoſophica Galeno* adſcripta &c.

§. 41. Hoc præterea adnoto, locum illum Græcum mire eſſe deturpatum. Siquidem pro τοίνην videtur ponendum τοίνυν igitur, ut connectatur cum

cum prioribus. Porro: *ἀξίωμα ἐν* &c. non eſt præloquium mentis. Sed *ἀξίωμα* in ſanitate copulatum, conjunctum, connexum. Rurſus: *'καὶ ὑγούμενον* reddit: antecedens. Ergo legendum *ἡγούμενον*; nam *ἡγεῖσθαι* eſt antecedere. Iterum *τοῦ λήγοντος*, forte, pro *λέγοντος*. Locus eſt obſcurus. Dein: *ὑπομνηστικὸν μὲν ἐστιν*, Interpres male: oſtendunt: Sed ſignum admonitorium. Quamvis ratione ſenſus res eodem redeat. Adhuc ſemel: *οὗτο γὰρ ἰδόντες*; puto: *τοῦτο* (ſc. *σημεῖον*) illud conſpicati. Tandem: *τε τοκυῖα ἐστί*. Arbitror legendum per connexionem, *τετοκυῖα*: *τετοκὼς* enim eſt participium; quæ peperit. Paucis: locus eſt vitioſus.

§. 42. Præterea verſio Latina eſt in eadem navi cum Græcis. *Andreas Lacuna. in præfat. hujus libri* (quem ſeorſim interpretatus eſt, & edidit *Coloniæ 1543. in 8.*) inquit: Exſiſtere etiamnum veteris cujusdam interpretis translationem hujus libri, ſed barbaram, & infelicem, quam *Martianus Rota* ſecutus ſit, allegante *Conr. Geſnero in Catalogo I. ſeu Enumeratione librorum Galeni*. Conabor ita reddere locum: Signorum vero alia ſunt oſtenſiva, ſeu demonſtrativa; alia autem admonitoria. Admonitorium quidem eſt, quod ſic annexum eſt rei ſignificatæ, ut eo ipſo, quo apparet, nos ad cognitionem rei ipſius deducat, quale ſignum eſt in fumo, quo viſo ſtatim cognoſcimus, quod ex igne factus ſit. Oſtenſivum vero eſt ſignum, quod non prius obſervatum, quo ſigno apparente, in cognitionem

ſigni non venimus, ſicut in habente lac ſtatim cognoſcimus, quod pepererit.

§. 43. Nequaquam etiam admittenda eſt limitatio *H. Arniſæi, qui ſupra* §. 8. *in fine* diſtinguit inter τὸ peperiſſe, & τὸ concepiſſe; hoc argui a præſentia lactis, non itidem illud. Quin imo ſi mares, ſi pueri, ſi infantes verum præbuerunt lac, quis iſtos concepiſſe ſomniabit.

§. 44. Nec lac iſtud plane fruſtra eſt. Nolumus autem in hoc tueri partes *C. a Reies*, qui *q. 47. n. 6.* concludit quandoque lac generari in mammis, pro earum proprio nutrimento, ſiquidem veluti teſtes ſemine, ventriculus (ut multi volunt) chylo, ita mammæ lacte nutriantur. Miror certe, quod non addiderit (quod ferme melius poterat) oſſa medullis ſuis nutriri. Verum hæc Viri maxima eſt, atque tergemina τῆς διανοίας ἀῤῥωστία.

§. 45. Sed inquiramus in egregias iſtas hypotheſes. Teſtes ſemine nutriri, quis unquam opinabitur? Scribit equidem *C. Bartholin. in Inſt. Anat.* quod teſtes convertant ſanguinem præparatum in ſemen, quod pro conſervanda ſpecie requiritur, quod vero ſupereſt, in teſtium nutritionem abeat. Verum Clariſſ. ejus Filius *Thom. Bartholin. in A. R. l. 1. c. 22.* limitat hoc, aitque: *Quod ſupereſt, vel-regreditur per venas ſpermaticas ad cor, vel in teſtium nutritionem abit.* Sed locus de ſanguine adhuc, non de ſemine jam elaborato. intelligendus eſt. Cl. *J. T. Schenck. ſchol. part. ſect. 1. part. 2. c. 1. p. m. 9.* lac, ſemen, atque chylum nutrire ait. Verum addit: Per accidens, quatenus in ſanguinem abe-

abeunt. Imo *id. ib. cap. 2. p. m. 10.* addit: *Quod ſemen ſpectat, rectiſſime illud veteres excrementum, ſive ſuperfluum ultimi alimenti partium, quod ſane nil niſi ipſe etiam ſanguis eſſe poteſt, nuncupaverunt, quod tantum abeſt, ut dum generat, nutrire ſimul dici non poſſit, &c.* Pariter *Æmilius Pariſanus in Exercit. de ſubtilitate* quod in teſtibus ac paraſtatis elaboratur non eſſe verum ſemen; interim elabi ſimul cum vero, ut nim. nutrimenti loco in utero primis diebus fœtus primordiis concurrat; quam ſententiam ex eodem repetit *Mœbius in Fund. Phyſiol. c. 19. p. m. 492. ſeq. Riolanus pater in univ. Med. Comp. ſ. 6. Phyſiol. c. 7.* ait: Omnes partes nutriri ſanguine; verum carnoſas immediate; reliquas mediate, & ita, cum ſeminalis liquor nihil ſit, quam coctione & partium ſolidarum alteratrice dealbatus ſanguis, ideo partes ſpermaticæ hoc nutriuntur quidem immediate, verum ſanguine mediate.

§. 46. Sed natura fruſtra tot vaſa, loca & alia ſeminis elaborationi deſtinaverit? Neutiquam. Alius ſemini eſt finis, ac nutritio. Hæc enim tamdiu perennat; atque ipſe homo vivit; Vide *Ariſtot. l. de Vita & Morte c. 18. C. Hofmann Inſt. 2. 13. 13. & 3. 3. 6. atque 9. & J. v. Horne Microcoſm. §. 10.* Semen vero non item. Ut alia plura taceam.

§. 47. Ventriculum chylo nutriri aliquot ratiunculis ſtabilire ſuſcepit *Fr. Valleſius l. 1. controverſ. c. 14. f. m. 44.* Conſentit *Cæſalpin. l. 7. ſpecul. art. med. c. 1.* Et ex parte *Ebn-Sina* atque *Fallopius*; item *Galen. l. 3. Fac. Nat. c. 6. Alex. Benedict. Anat. l. 2. c. 10. in fine. Joh. Riolan. Pater in Univerſ. Med.*

Compend. Phyſiol. ſect. 7. c. 2. p. m. 186. qui tamen *ibid. ſect. 4. c. 7. p. m. 85.* quodammodo limitat.

§. 48. Verum rectius hoc negant alii Viri Clariſſimi, fortioribus inſtructi rationum telis; quæ apud ipſosmet invenire eſt: nempe *A. Laurent. Anat. l. 1. q. 28. C. Bartholin. Controverſ. anat. de infimo Ventre q. 8. Sennert.* atque *C. Hofman. Inſt. 2. 30. 8. & ad Galen. de V. P. l. 4. n. 200. & de uſu lienis c. 21. Iterum l. de Humoribus c. 11. M. Sebiz. Faſcic. Med. 7. §. 8. & diſp. 8. in Galen. A. P. coroll. 12. Thom. Reines. Epiſt. 47. ad Neſteros p. m. 89. Deuſing. Exerc. de Chylif. §. 34. Mœbius in Fundam. Phyſiol. c. 5. p. m. 50. J. V. Müller diſp. de Mania coroll. 2.* & quidem large atque docte *Cl. Bern. Swalve in Ventric. Querel. & Oppr. p. m. 34.*

§. 49. Oſſa denique nutriri ſua, quam intus habent, medulla, aſſeverant non pauci, illecti auctoritate Magni *Hippocr. qui l. de alim. plane in fine* ait: Μυελὸς, τροφὴ ὀστέε, διὰ τοῦτο ἐπιπωρῦται, i.e. medulla oſſis alimentum, ideo callo firmatur. *Galen. 3. Fac. Nat. 15. & 9. V. P. 18. & 11. 16. & l. de inæqu. intemp. 2. Fr. Valles. l. 1. Controv. c. 14. p. m. 44. Riolanus Pater in Univ. Med. Compend. ſ. 4. Phyſiol. c. 7.* Et *Filius in Enchirid. Anat. l. 6. c. 4. & in Iſagog. de oſſib. c. 3. C. Bauhin. Anat. l. 3. c. 17. & l. 4. c. 40. Fallop. de ſimil. 4. Coſtæus 3. Phyſiol. diſquiſ. Laurent. 2. anat. q. 4. Veſal. de H. C. F. l. 1. c. 1. Lauremberg. Coll. Anat. Exerc. 12. §. 32.* fuſiſſime *Magirus Phyſiol. l. 5. c. 9. Gr. Horſt. de nat. hum. Exerc. 4. q. 7. Vidus Vidius Anat. l. 2. c. 1. Thom. Rodericus Veiga art. med. c. 62. Lindenius Med. Phyſiol.*

ſiol. p. 761. Joubert. quæſt. de Paralyſi p. m. 29. Imo ipſe *Cl. Thom. Bartholinus A. R. libell. 4. c. 1.* ait: *Nutriri oſſa hac medulla, indicium eſt, quod oſſa per diuturnam elixationem in gelatinam quandam, quæ chyloſæ videtur ſubſtantiæ, reſolvantur.*

§. 50. Sed nec hoc abſolute ab omnibus ita conceditur. Hinc conatur effugium quærere *C. Hofman. not. ad Gal. 11. V. P. 18. n. 847.* inquiens: *Cum omnes partes alantur ſanguine, quemadmodum etiam conſtant ſanguine: qui concedi poſſit, quasdam ali non ſanguine? Reſp. ex* Ariſtot. 2. part. 6. *quod vulgo medulla dicitur, totum ſcil. id, quod in cavitatibus oſſium eſt, non eſt ſola medulla ſeu pinguedo: ſed eſt pinguedo ſanguini permiſta. Vera igitur nutritio fit ſanguine, qui, ut Ariſtot. loquitur,* ἐμπεριλαμβάνεται, ſimul medulla continetur *in oſſibus analoga, qualis alias a pinguedine præſtatur partibus ſiccioribus & frigidioribus, ab ipſa medulla ſeu pinguedine. Debuerunt autem oſſa, præ omnibus aliis partibus, hoc analogico modo perpetuo humectari & calefieri, ultra, inquam, nutritionem ſeu humectationem, calefactionemque ſubſtantificam, quam alimentum præſtat, quia præ omnibus aliis ſicciſſima ſunt & frigidiſſima.* Repetit CL. Vir Tr. de Partibus ſimil. cap. 17. p. m. 97.

§. 51. Et recte negant oſſa ſuis medullis nutriri *Ariſtoteles* 2. P. A. 6. aliique Peripatetici, qui medullam excrementum potius eſſe oſſium volunt, allegante *Th. Bartholin.* A. R. libel. 4. cap. 1. Pro excremento pugnat quoque *Gliſſonius* Tr. de Rachitide cap. 13. p. m. 131. ſeqq. quem omnino vide, quia in grandiore ætate augetur medulla, minor eſt in

junioribus : ſed grandiora oſſa minus indigent, qui a nutriuntur, non augentur amplius. Conf. quoque *Wharton* Adenogr. cap. 3. pag. m. 10. & *Blaſium* ad *Vesling*. Anat. p. m. 16. *Adr. Spigel.* de H. C. F. lib. 2. cap. 4. *Eichſtadt* Coll. Anat. Diſp. 2. qu. 5. *Sperling*. Anthropol. Phyſ. lib. 2. pag. 1. cap. 3. qu. 2. *Kyperum* Anthrop. lib. 1. cap. 16. §. 28.

§. 52. Repetimus ergo ex §. 44. aſſertum, dicendo, ſcopum lactis non ſemper infantis eſſe nutritionem; ſiquidem hoc in paſſu natura principaliter ſuperflui expulſionem molitur, teſtibus Celeb. *Ol. Worm.* & *Joh. Beverovic.* qu. Epiſt. p. m. 36.

§. 53. Nec famoſus ille ſupra §. 10 uteri cum mammis conſenſus, conſenſum apud me obtinere hactenus potuit. Vulgo equidem jactant quidam, niſi omnes, veterum Anatomici; venas mammarias dictas atque epigaſtricas, vel per anaſtomoſin, vel alio modo ita conjungi, ut utriusque inde reſultet partis conſenſus, vide *Philotheum Comm.* ad v. aph. 39. p. m. 95. *C. Bauhin. Anat.* lib. 2. cap. 4. p. m. 108. *Galen.* de *Diſſect. venar.* cap. 8. & 14. V. P. 8. Conf. *Sylvius*, *Fallop. Riolan. Thomas Cornelius Conſentinus* Progymnaſm. 6. p. m. 219. ſeq. ex *Highmoro M. Sebiz.* de *Alim.* lib. 3. cap. 7. *Joh. Matth.* qu. 14. *Gorræus* voce γάλα f. m. 63. Dav. Herlicius lib. de Curationibus gravidar. puerperar. & infantum cap. 1. p. m. 4.

§. 54. Verum, inſuper uti multi boni & accurati iique oculares teſtes, de illa anaſtomoſi aut plane dubitant, teſte *Laurent.* lib. 1. qu. 14. ſic eam ridet *Veſalius* apud *Bauhin. Anat.* lib. 2. cap. 4. *in margine*, *Th. Bartholin.* lib. 2. A. R. cap. 1. *J. T. Schenck* Diſſ. de Lactis natura art. 6. §. 1. Imo has vias ſatis ineptas, naturæque incognitas (ſcilicet ſub rectis abdominis muſculis ab utero ad mammas) exclamat

CL.

CL. Anatomicus *M. Hoſmann* Diſp. de Lacte membr. 1. §. 4. (Altdorff. 1673.) additque mirum eſſe, ex recentioribus magni nominis Medicos nonnullos eorum veſtigia ſequi; ſiquidem ipſe demonſtravit iſthæc vaſa neque ab utero, neque a mammis proficiſci, (& quodammodo jam olim *A. Laurentius* lib. 1. *Anat.* qu. 14.) neque ad uterum, neque ad mammas deſinere, ſed & in viris, & in brutis quoque obvia eſſe, ubera in pectore non geſtantibus. Id. ib. §. 16. pergit: Vias iſtas peculiares a nullo unquam Anatomico, neque Hippocrate ipſo hactenus obſervari potuiſſe. Aut ſaltim rariſſime concedunt; vide *Th. Bartholin.* A. R. lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 1. & de lacteis thorac. cap. 18. Imo *Highmorus* notat, non conjungi venas cum venis, ſed arterias mammarias deſcendentes cum venis epigaſtricis deſcendentibus, & arterias epigaſtricas adſcendentes cum venis mammariis deſcendentibus; quod negat *Blaſius*, ait *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. Rurſus idem Dn. *Bartholin.* lib. de Pulm. ſ. 1. p. m. 5. ait: Viam ab utero ad mammas eſſe oculis nunquam manifeſtam. Conſentit CL. D. D. *Ioh. Ferdin. Hertodus* in Ephem. Germ. Cur. ann. 1. obſ. 6. Ita etiam eſſet petitio principii, poſito etiam venas iſtas coire, ſanguinemque ſibi mutuo communicare, an ex eodem fiat lac. Cum multis menſes ſupprimantur, ſine ulla lactis præſentia. Hinc aliter & rectius explicat per vaſa lactea hunc conſenſum CL. *Rolfincius* de Part. genit. P. 2. cap. 18. Præterea tam ex veterum Galenicorum, quam recentiorum Harvejanorum (quorum tamen partes ſemper ſunt potiores) ſententia nullibi ſatis ſtatu minari poteſt, per venas a partibus aliis (excepto, juxta veteres, hepate,) aliquid recipi, & beneficio venarum ad alias revehi (circulatio e-

nim his eſt odioſa) uti hic ab utero ad mammas, ita Celeb. *Th. Bartholin. A. R.* lib. 2 cap. 1. Ut taceam plures alias inſtantias, quas, uti in multis aliis, in cathedra potius dabimus; ne in librum excreſcat, quod diſputatio brevior academica debebat eſſe. Conf. interim omnino *Charleton.* Oecon. anim. Exerc. 3. §. 11.

§. 55. Nec inde eſt lactantibus non fluere menſes: ſed quia chylus communis quædam materia & lactis & ſanguinis eſt, fit, ut ſi ſanguini aſſociatus fuerit pro menſium effluvio, lactis plerumque oriatur defectus, & vice verſa; ſi lacti materiam ſubminiſtraverit, menſes ut plurimum deficiant: *G*eminæ enim evacuationi natura rariſſime ſufficit, ut utar verbis CL. *M. Hofmanni* de Lacte membr. 1. §. 16. Conf. Celeb. Dn. *Amman.* in Paræneſi ad Diſcent. lib. 1. cap. 4. §. 16. & *Barbat.* de Sanguine & ejus ſero p. m. 43.

§. 56. Nec ignota mihi ſunt multarum fœminarum exempla, quæ ſatis commode lactantes nihilominus menſtrua patiuntur. Aliquot novit *Rod. a Caſtro* lib. 4. de Nat. mul. cap. 10. *Schenck* lib. 4. obſ. Poſſem hic Heidelbergæ duas fœminas ſorores ἐυσάρκȣς allegare; item aliam Hebræam & plures Sed impedit me *Charleton.* Oeconom. animal. p. m. 30. inquiens: Hoc frequens eſſe.

§. 57. Pari modo ſe res habet cum multis imprægnatis, quibus nihilominus menſes, niſi per totum geſtationis fluunt tempus, tamen per aliquot menſes, eosque priores; inde muliercularum error calculi: Sie verrechnen ſich; vide *Plater.* lib. 3. *Lotich.* lib. 5. obſ. Epiphan. *Ferdin.* Hiſt. med. 3. p. m. 8. *Greg. Horſt.* lib. 1. pag. 2. obſ. 2. 39. & 46. *Jac. Sylvius* Comm. de Menſ. mul. *Braſſavol.* ad Hipp. 5. aph. 60. *Columb.* Anat. lib. 12. p. m. 460. *Horat. Augen.*

Augen. lib. 5. Epiſt. 1. cap. 10. *Solenander* Sect. 5. conſ. 15. apud *J. Schenck.* lib. 4. obſ. 20. de Gravidis. *Mercat.* 4. Mul. aff. 16. *Lud. Bonaciolus* Ennead. mul. cap. 5. Quod vero communiter poſt conceptionem menſes non fluant, meliore ratione explicat *Deuſing.* Exerc. de Lacte ſect. 4. §. 130. & ſect. 1. §. 21.

§. 58. Ad §. 13. Objectionis facilis eſt reſponſio. Infantibus, fœmellis, imo etiam pueris ac viris lac fuit in mammillis ſine menſium præſentia, aut ullo veneris ſtimulo, vide §. 24. ſeqq. Et vetulas tamen lactaſſe, docuimus §. 22.

§. 59. Menſes ſuppreſſos effluxiſſe per mammas, tam graviter admiror, ac eosdem promanaſſe per oculos *Schenck.* lib. 4. obſ. ex *Braſſavol. Dodon. Mercat.* & *Albert.* Conſ. *Chr. Fingerling. in præf. ad part.* 2. *obſſ. Horſt. Sennert. Prax. l.* 4. *p.* 2. *ſ.* 2. *c.* 11. *Th. Bartholin. c.* 1. *hiſt.* 16. & 19. *Beling. in Zodiac. Gall.* Ann. 2. Febr. obſ. 6. Ex vena oculi ſiniſtri, vel per ſudores cruentos, *Sylvaticus* Cent. 3. Conſ. 46. Per *aures Braſſavol.* apud *Mæbium in Fund. Phyſ. c.* 20. *Jonſton. Thaumatogr. claſſ.* 10. *art.* 2. *cap.* 5. Per *nares Braſavol. Jonſt. Mæb. ll. aa. Amatus Luſit. C.* 2. *cur.* 5. Per *verticem Kerckring. Obſ. Anat.* 85. Per *Os & Vomitum* Bartholin. *l. a. Salmuth. C.* 2. *obſſ.* 18. *Hipp. l.* 1. *de Morb. mul.* Beniven. *Jonſton.* It. *Aretæus, Rabbi Moſes, Braſavol. Galen. Amatus, Ruland. Panarol. Horſt.* & *Rolf.* apud *Schneider de Catarrh. l.* 3. *c.* 8. *p. m.* 278. *Verzaſcha* Cent. 1. obſ. 13. *Dan. Wincklerus,* Ephem. Germ. Cur. Ann. 6. & 7. obſ. 49. Per *Gingivas, Zacut. Luſ. l.* 1. *Prax. adm. obſ.* 19. & *Horſt.* ap. *Schneider. l. c.* Per *Maxillas, Mercatus* & *Nic. Maſſa* ap. *Schneider.* Per *Genas, Th. Bartholin. c.* 1. *hiſt.* 13. Per *Dentis Alveum,* ex *Heurn.* & *Hollerio Th. Bartholin*

Veſalio)tamen cautione opus erit,ue fluor albus mulierum, vel pus vel alius liquor pro lacte habeatur. Sed quæ ſunt viæ, quibus lac ad uterum e mammis confluat? Nec enim credibile eſt,uterum habere ſubſtantiam peculiarem & glanduloſam, uti mammas; cujus beneficio ſangnis (ſi Dis placet) in lac vertatur. Aut forte lac, jam in mammis tale præparatum, eo defertur? Nullibi certe. Sed vias novas agnoſcimus, venas lacteas, ad uterum uſque porrectas, quarum beneficio chylus ſive lac eo devenit, ceu hoc egregie & fuſe demonſtrant *Harvei* Exerc. de Uteri membranis & humoribus. *Charleton* Oecon. anim. Exerc. 3. §. 8. ſeqq. *Th. Cornelius Conſent.* Progym. 6. CL. *Paul. Amman.* in Paræneſi lib. 1. cap. 4. §. 16. Celeb. *Rolſinc.* de Part. genital. part. 2. cap. 18. & 26. præcipue autem *Deuſing.* de Lact. ſect. 4. per totam, & in Geneſi Microcoſmi part. 3. 1. §. 31. ſeqq. & Exerc. de Chyli motu §. 52. & Inſtit. Anat. part. 7. cap. 3. §. 16. *Th. Bartholin.* de lacteis thorac. cap. 10. Quamvis vaſa chylifera ad uterum pertingere neget Celeb. *J. J. Wepferus* ſchol. ad obſ. 129. Ephem. Germ. Cur. Ann. 3.

§. 61. Diſtinctio D. *Joh. Matthæi*, de qua ſupra §. 16. inter lac verum atque mucum; poteſt ſuffulciri conſenſu Cl. *Hieron. Barbati, qui de ſanguine & ejus ſero p. m.* 40. ſcribit: Humiditatem, quæ e virorum puerorumque papillis exprimitur, lac non eſſe; licet ob indigentiam, ſi deglutiatur, valeat imperfecte nutrire. Verum cum eodem revera infantes fuerint enutriti, ceu ſuperius §. 26. patet, frivolum eſſet, dubitare, illud verum ac genuinum lac eſſe, cum ad alendum aptum ſit, ita argumentamur cum D. *Deuſingio* de Lacte ſ. 1. §. 20. Conf. *Ol. Worm.* apud *Th. Bartholin. in Ciſta med. p. m.* 255. qui *p.* 256. addit: *Nemo ſanus, verum lac eſſe, quod infan-*

infantes nutrire poteſt, lactis veri habet ſubſtantiam, qualitates & vires, negabit unquam: nemo cordatus illud, quod exſtringi pro lubitu in aſsidentium faciem poteſt, & infanti nutriendo & educando ſufficit, parcum eſſe affirmabit. Faceſſant igitur frivolæ hæ exceptionis. Adde Cl. *Beverovic.* Epiſt. quæſt. p. 36. ubi recte refutat *Laurentium*, & J. T. *Schenck. diſſ. de natura Lactis Coroll. 1.*

ſ. 62. Obiter heic adnoto, quod multi Medici cauſſam redundantiæ lactis in non gravidis retulerint ad ſuppreſſionem menſium. uti *Ebn-Sina* fen. 12. lib. 3. tr. 1. cap. 3. C. a *Vega*, *Sinibald* Geneanthrop. lib. 4. tr. 2. cap. 6. *Joh. Matthæus* q. 14. *J. Beverovic.* Epiſt. quæſt. ad Lydium p. m. 35. *C. Bauhin.* lib. 2. Anat. cap. 4. *Olaus Worm.* ap. Th. *Bartholin.* in Ciſta Med. p. m. 245. *M. Sebiz.* de Alim. Lib. 3. cap. 7. &c. Conf. ſupra *ſ*. 38.

ſ. 63. Cauſſæ Patronum Opt. Max. conſtituunt Divinum *Hypocratem*, qui v. aph. 39. ait: ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε. i. e. *Si mulier, quæ nec prægnans, nec puerpera eſt, lac habet, ei menſtrua defecerunt*: Conf. ad h. l. in Comment *Galen. Heurn. Philotheus* p. m. 85. b. C. a *Vega*, *J. C. Dieterich.* p. m. 91.

ſ. 64. Rationem ſuperaddunt, quia ſanguinis menſtrui & lactis eadem ſit materia, teſtibus *Ariſtot.* 7. H. A. 11. & 4. G. A. 8. *Galen.* 5. ſimpl. med. fac. 22. & ex eodem l. de V. S. adverſus Eraſiſtrat. c. 5. & 14. V. P. 8. hoc concludit *Zacutus* lib. 3. Prax. hiſt. c. 8.

ſ. 65. Nec ſolum ex ſanguine menſtruo oriundum credunt hoc Virginum lac; ſed etiam ex alia ſanguinis exundantia; teſte *Ol. Worms in reſponſ. ad Haſebard. ap. Bartholin.* in Ciſta Med. p. m. 245.

Adde

Adde *C. Bauhin.* lib. 2. Anat. cap. 4. It. *Platon.* &c. apud *Schneider.* de Catarrh. lib. 3. cap. 3.

§. 66. Et utut hanc ſententiam ſeverius defendat famigeratiſſimus *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. tamen ego eandem vix ac ne vix quidem admitto. Mecum facit CL. Dn. *Joh. Ferd. Herdotus a Totenfeld* in Ann. 1. Ephem. Germ. Curioſ. obſ. 6. ita inquiens: *Quis ſanguinem menſtruum aſſignabit, ubi in vaſis mammariis, cum vaſis epigaſtricis nullam ἀναςόμωσιν, niſi venam cum vena, arteriam cum arteria, ac conſequenter nullum uteri cum mammis conſenſum inveniet. Accedit, quod ſanguis menſtruus non niſi inutilis & extravaſatus primo ſanguis menſtruus vocari conſueverit.* Conf. quoque de ineptis iſtis viis, quas commenti ſunt *M. Hofmann.* Diſp. de lactis ex chylo ſtatu tum naturali tum p. n. membr. 1. §. 4. & CL. *Ammann.* in Paræneſ. cap. 4. §. 33. atque Celeb. *Schneider.* lib. 3. de Catarrh. cap. 3. fuſe.

§. 67. Quin imo rectius videntur alii ſtatuere, lac fieri ex chylo; veluti egomet ante hos 12. annos Argentorati Diſp. Inaug. de Pleuri. Coroll. 5. Opponentis vices tunc publice atque ſolemniter ſuſtinente optimo Promotore meo atque γαληνικωτάτῳ *Melchiore Sebizio*, ferme centenario, & tamen ſatis vegeto ſene, νῦν ἐν ἁγίοις.

§. 68. In hac ſententia laudatiſſimos habeo anteceſſores atque aſſeclas doctiſſimos; nim. ipſum Magnum *Coum* lib. de Morb. mul. ſ. 3. f. m. 185. *Proſper Martianum & Petr. Caſtellum ap. Th. Bartholin. A. R. l. 2. c. 1. Harvei. Vesling. Slegel. Diſſ. de Lacte. M. Hofmann. I. D Horſt.* citante *Segero Epiſt.* 2 *de Lympha Bartholin. p. m. 36. Georg. Ent.* Digresſione 5. contra Pariſanum. *Charleton. Occon. anim.*

S *Exerc. 3.*

Exerc.3. Bernh. Swalve de Ventric. querel. & opprobr. p.m. 106. *Deuſing. de Lacte §.* 10. & 21. *Thom. Cornel. p. m.* 218. *ſeqq. Th. Wharton. Adenograph. c.*36. *p. m.* 238. *ſeqq. Petrum Guiffratum Exerc. de Proxima lactis materia, Rothomagi in* 4. *A.*1652. *Nic. Hoboken. de Sede animæ Part.* 2. *c.* 4. *art.* 9. *§.* 16. *Chriſt. Langium Diſſ. de Lacte humano c.*1. *§.* 13. *Lipſ.* 1653. *J. T. Schenck. Diſſ. de Natura lactis art.*3. *§.*3. *ſeqq.*

§. 69. Imo vel mares (addo pueros, infantes) lac habentes, evincunt, hoc non fieri ex menſibus, *Hier. Eugubin. lib. de Lacte, Deuſing. l. a. §.* 11. qui §. 15. alias plures bonas habet rationes; & inter illas, bruta habere lac, non item menſtrua, pauciſſimis quibusdam exceptis.

§. 70. *Whartonus* equidem l. a. chylo aſſociat nonnihil ſelectioris ſucci e nervis. Verum CL. *Hertod.* l. d. dubitat; aitque, eſſe pauciſſimos in mammis nervos, nec conſentiunt *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. p. m. 331. (edit. noviſſ. Lugd. Bat. 1674) *Barbatus* de Sangu. & ejus ſero p. m. 41. ſeq. atque CL. *Amman.* Parænef. cap. 4. §. 37. ſeqq.

§. 71. Nobiliſſ. D. *Joh. Dan. Horſtius*, Fautor atque Compater noſter honoratiſſimus, arbitratur: chylo ad lac conſtituendum ſuppetias ferre lympham. Hinc & *Bilſius* in Reſponſ. ad Epiſt. *Tob. Andreæ* p. m. 8. vult ductus roriferos rorem ad mammas transportare, ut lac fiat; uti & in vera delineatione Actorum Anat. p. m. 15. Et videtur illis patrocinari Doctiſſ. *Hieron. Barbatus* p. m. 40. ſeqq. dum ex ſero, neutiquam ex ſanguine aut chylo, nutritionem fieri ſtatuit.

§. 72. Sed vela contrahimus, & concludimus verbis CL. *Th. Bartholini* Cent. 3. Epiſt. 38. p. m. 142. in hac eadem materia: *Sæpe injuria fit famæ innocen-*

nocentium a rerum naturaque imperitis. Et paulo poſt de ductibus novis ad papillas ſcribit: *Ventura dies & diligentia felix proſectorum cuncta aperiet, ut etiam hoc invento puellarum innocentiæ conſulatur, quæ virgines eſſe non deſinunt, ſi cætera integræ ſint famæ, quanquam ſubinde in ſororiantibus mammillis lac habeant. Eædem quippe viæ junioribus patulæ eſſe poſſunt, quibus mulieribus turgeſcentes mammæ dulcibus ſuccis, ut loquitur Lactantius de Opific. Dei cap. 12. diſtenduntur.*

II.

LAC VIRGINIS PHARMACEVTICUM ATQUE CHYMICUM.

§. 1.

Lactis vocabulum in pharmacia eſt πολύσημον; ob coloris albicantis ſimilitudinem, variis albentibus remediis expetitum.

§. 2. Ita *Lac Amygdalinum* Germ. Mandel-Milch, frequentatur in officinis. Latino-barbaris audit *Emulſio*, ab emulgendo, quod quaſi emulctum ſit ex quibusdam ſeminibus, aut medulla[illegible] ctuum, interveniente liquore appropriato: E[illegible] nim medicamentum liquidum lacteu[illegible] i. e[illegible] mentiens, veluti ait *Schræder Pharm. l.* [illegible] 3. [illegible] *2. c. 54.* qui ib. modum parandi & uſum addit. Conf. quoque CL. D. Anteceſſorem in hac Univ. noſtrum *Lubert. Eſthium* in Tr. Formular. ſect. 7. cap. 1. p. m. 79. *Renod.* Inſt. Pharmac. lib. 5. cap. 8. *Petr. Morell.* Meth. præſcrib. form. ſect. 1. cap. 7. p. m. 98. Hu-

98. Huic confine *Amygdalatum* eſt, de quo itidem *Renod.* l. a. cap. 9. & *Morell.* l. d. cap. 8.

§. 3. Ita *Lac S. Luciæ* perhibent valde congruum eſſe ad oculorum affectus, illudque ſic deſcribunt: *R. Vini albi pocal. n. 1. tutiæ præp.* ℥ij *fol. fœnic. fol. rutæ a* Mj. *M. in phiala vitrea per 9. dies agitentur quotidie per horam optime a Virgine, circulationem agitando eandem ſemper ſervante, & non pervertente, atque orationem Dominicalem, & ſalutationem Angelicam ſemel ſingulo mane dicente. Demum ad oppoſitam ſolis radiis partem iu umbra per dies 25. exponatur; & tandem, repoſita ſic phiala, ad uſum ſervetur, pro oculorum ablutione. Ita profert I. B. Sitonus in Miſcellan. Medico-Curioſ. Tr.* 45. *p. m. 291.* Ἀλλὰ ἄπαγε ξένον ἐν χυμῶνι.

§. 4. Ita *Lac Mandragoræ* obſervatur a Celeberr. *G. H. Velſchio* immortalitate digniſſimo, Fautore & Amico, dum viveret, ſuaviſſimo, cujus mortem acerbiſſimum nuncium nobis jam attulit, Nott. ad exoter. cur. & obſ. med. chil. 1. obſ. 935. ex *Eutichio Patricide* Annal. tom. 2. p. 452. Nimirum *Eutichius* Patriarcha Alexandrinus & Medicus tom. 2. Annal. pag. 452. ſeq. ex interpretatione *Eduardi Pocockii* inquit: Obiit Sophronias, Patriarcha Alexandrinus, hydropiſi affectus, (ob quam cum *Lac Mandragoræ* bibiſſet, nihil ei profuit) anno ducenteſimo trigeſi-[illegible]ertio. Meminitque illius ſucci lactei *Ebn-Sina* [illegible] 2. tr. 2. cap. 10. ſcil. valere contra hydropem [illegible]lum.

§. 5. Ita Lac *Mechoacannæ* legitur apud *C. Calderami* de Heredia in tribunali Med. Magic. Polit. f. m. 400. a. qui illo quoque ex chocalate dato curavit icterum, allegante *B. Velſchio* l. a. n. 989.

§. 6. Ita Lac *Dacrydii* deſcribit *Zachar. Brendelius* Chym. in art. fort. redacta p. m. 94. ſeqq. ex com-

communicatione fratris ſui *Joh. Phil. Brendelii*, Medici Slaizenſis. Illud in Phrenitide laudat CL. *Rolfinc. Epit. l. 1. p. 1. c. 3. p. m. 14.* & in melancholia Celeb. *Velſchius Nott. ad Cent. 3. conſ.* 54.

§. 7. Ita *Lac Aloeticum* habet *Helidæus de Paduanis* apud *Velſch.* Chil. 2. obſ. 847. In illo decocta plantago, una cum aliis, profuit injectione ad ulcus putridum & verminoſum in collo veſicæ. Addit vero CL. *Velſchius* in Nott. illud eſſe præſtantius, ſi fiat ex foliis recentibus, ubi haberi poſſunt. Cepit enim Americana jam in plerisque hortis excoli.

§. 8. Ita *Lac Aureum Michaeli Ruccero* in 4. aphor. 25. dicitur lixivium cum oleo mixtum, & quidem oleo roſarum juxta *Iſaac Schallerum*, Medicum Angelopolitanum ap. *Velſchium* in chil. 1. obſ. 579. qui tamen in notis commodius reputat oleum ſambucinum ad mentem *Sennerti* 2. de febb. 16. & *Blochwitzii de Sambuco* part. 3. c. 29. Valet ad Eryſipelas, ambuſta &c.

§. 9. Ita *Lac Sulfuris* (alias *Cremor* ſeu *Butyrum Sulfuris*) dicitur, cujus tres parandi modos habet *Schröder*. Pharm. lib. 3. cap. 28. p. m. 504. Conf. *Croll.* Baſil. Chym. p. m. 279. *Beguin.* tirocin. Chym. lib. 2. cap. 19. P. *Poter*. Pharm. Spagyr. lib. 2. cap. 11. *Gruling*. Florileg. Chym. cap. 13. p. m. 327. & *Rolfinc.* Diſſ. Chym. 2. c. 14. p. m. 26. Nim: Sulfur commune ſolutum in lixivio tartari, eſt rubrum, mixtum cum aceto, illico lacteſcit, & hoc nomen ſortitur; ita Celeberr. Profeſſor atque Archiater Haſſiacus D. D. *Waldſchmid*, noſter Fautor atque Amicus ſuaviſſimus diſp. de Chilificat. θ. 24. p. m. 25. Auctor ejus medicaminis alias ſit Doctor *Samuel Schlegel*, Anhaltini Principis Medicus, teſte *Ierem. Barthio* atque *Hartmanno* ad d. l. *Beguin* p. m. 373.

Non

Non negligendæ tamen ſunt animadverſiones Cl. *Zwelferi* Mantiſſe Spagyricæ part. 2. c. 10. f. m. 400. ſeq.

§. 10. Ita *Lac Balſami*, alias *Ens balſami*, eſt aqua illa, quæ ex unaquaque ſublimatione tam flor. ſulfuris ſimplicium, quam compoſitorum in recipiente adaptato colligitur ac ſeorſim ſervatur; dein rectificata in balneo bullienti miſcetur cum aqua illa, quæ ab ultimis floribus compoſitis abſtracta eſt, nec rectificatione eget: eſt coloris lactei propter gummata, & ſaporis acidi, vide *Crollium* Baſil. Chym. p. m. 314. ubi quoqua uſum ejus enarrat.

§. 11. Ita *Lac Saturni* (aliis Magiſterium ejusdem) proponitur a *Schrödero* lib. 3. Pharmacop. cap. 12. p. m. 390. Qui ibidem quoque modum ex *Salom. Cloſſæo* addit producendi *Liquorem Lacteum* ad ulcera.

§. 12. Sed ne plane extra pomœria evagemur noſtra, retro ferimus pedem (neglecto vario adhuc lacte, e.g. *pæoniæ*, de quo *Velſch.* it. *pineato* &c.) ad Lac noſtrum Virginis; in primo limine ſtatim amoventes homonymiam, ubi ſpecialiꝰ nonnullis Chymicis *Lac Virginis* iſt aqua ☿, der Drachen-Schwantz, wäſchet und coagulirt ohn aller Hand Werck, iſt ☿ philoſophorum, ſuccus lunariæ & ſolariæ, aus Catholiſcher Erd und Waſſer, ita *Mart. Rulandus in Lexico Alchymiæ* lit. L. p. m. 272. ex quo eadem (ut ferme reliqua omnia) tranſſumſit quoque *Guil. Johnſon.* in Lexico Chym. p. m. 115. Conf. *Gerb.* Dorn in Theophraſtiſch. Pract. *p. m.* 451. ex quo procul dubio etiam illa tranſtulit ad ſua *Kircher.* Mund. ſubterr. lib. 2. ſ. 4. cap. 3. f. m. 332.

§. 13.

§. 13. Nobis ἐν τῷ παρόντι eſt lac Virgineum, liquor albicans, certo modo præparatus, potiſſimum ex lithargyro, ad cutis mundioris commendationem, aliosque affectus externos.

Chymici per lac virginis intelligunt menſtruum virile ſ. △am ☿ialem publicam, quam καὶ' ἐξοχὴν menſtruum vocant ceu ex *Cornel. Alvetan.* de lap. Philoſ. c. 4. probat CL. *Wedelius Diſp. de Menſtruis* c. 1. p. 101. A. 2. b. Jenæ 1674. Huc refer omnino, quæ de altiore iſto lacte virginis Chymicorum habet *Chriſtian. Langius* in Patholog. animantium p. m. 280. ſeq. *P. J. Faber.* in Pathol. cap. 125. θ. 5. ait: *Oleum etiam & eſſentia tr. g. ☿ii dicitur Lac Virginis, cum quo omnes maculæ faciei & oris vitia cuncta ſolo litu veriſſime curantur.*

§. 14. Nominatur autem Lac Virgineum *Thomæ Carthuſio* & *Cratoni* lib. 4. conſ. 27. p. m. 182. item Virginale *Rondeletio* de Fucis p. m. 1259. *Pareo* lib. 25. cap. 44. *Lub. Eſthio in tract. formularum parte poſter. claſſ. 3.* cap. 2. p. m. 137. ſeu Lac Virginum D. D. *Waldſchmid.* l. a. &c. Gallis Lait Virginal, *CL. Moſ Charas in pharmacop. Reg. Galen. & Chym. parte IV. p. m.* 1040. Germ. Jungfer=Milch. Et quidem ratione ſubjecti (uti ſcholæ loquuntur) a ſimilitudine coloris lactei ſeu albidi, teſtibus *Pareo* lib. 26. c. 10. *Baricell.* hortul. genial. p. m. 253. *Renod.* Inſt. Pharm l. 5. c 12. *Conrad. Johren. Prax. Chym.* ſ. 1. cap. 11. p. m. 192. atque *Arnold. Weickardo* Theſ. Pract. lib. 6. ſ. 111. a. in margine. Ratione autem prædicati cognominatur ideo Virgineum, *quod fuco deditæ virgines eo impenſe delectentur ad pallorem faciei inducendum, eamque paſſam derugandam decorandamque,* ſunt verba CL. *Eſthii* l. a. p. m. 137. Aut quod colorem virgineum faciei

immutet, *Renod.* l. a. *Fel.Platerus* Prax. tr. 3. lib. 1. cap. 2. p.161. ait: *Ex lithargyrio ſeu ſpuma argenti albus liquor maceratione ſeu coctione efficitur, quem lac Virginale vocant, quod faciei dicentem colorem affert.* &p.178. *Ex lithargyrio albus conficitur, quem lac virginale ut magis acceptus ſit, vocant.*

§.15. Refertur ab eodem *Eſthio* inter medicamenta externa una cum epithematibus oxyrrhodino &c. in ſpecie ad aquarum claſſem a *Zacuto* Luſit. in Pharmacop. art. 4. diſtinct. 1. cap. 4. f. m. 102. & *Schröder*. lib. 2, cap. 39. Eſt autem ex his, quæ juniorum adinvenit ſedulitas, teſte *Renod.* l. æ. Interim jam tum ejus mentio fit. ap. *Guidon.* (qui floruit A. C. 1353.) tr. 6. de antidot. appropr. cap. 2. teſte *Zacuto* l. a.

§. 16. A variis varie præparatur. Ubique tamen baſis eſt lithargyros, qui cum duplex ſit, *ἀργυρίτης* videlicet atque *χρυσίτης* (vide *Dioſcor.* l. 5. c. 52.) ideo etiam duplex emergit lac virgineum, *album* ſc. ex illo; ex hoc *flavum*, & quaſi croci ſtaminibus tinctum, teſte Lub. *Eſthio* l. c. Conf *Anton. Fueldez.* tr. de Variolis. l. 3. p. m. 134. Imo *Georg. Melichius in Diſpenſario diſtinct.* 11. p. m. 451. ex utroque parat. h. m.

R Aceti fortis lb V.
Lithargyri auri
argenti a ℥iiij.

Lithargyrum tritum, & aceto permixtum, per alembicum deſtilla, & quod effluit, aſſerva. Dehinc

R Aluminis plumei
Salis gemmei a ℥j
Thuris maſculi ℥ß
Camphoræ ℈ij.
Aquæ roſar. lbj.
Olei tartari ℥vj.

Quæ

Quæ terenda ſunt, terantur, & per alembicum aqua eliciatur. Utriusque aquæ, quæ exſtillarit, guttas binas in volam manus effuſas maculis & infectionibus illine, & exigua cum morſu deleri & tolli videbis. Sed hæc compoſitio *ἀταξίαν* ſapit.

§. 17. Nempe Lithargyrium rubrum, ſi cum aceto miſceatur, conſtituit liquorem album, qui medicis lac virginum nuncupatur, teſte *D. D. Waldſchmid Diſp. de Chylif. θ. 41. p. m. 25.* Conf. *Diodor. Euchyont. l. 1. §. 24. p. m.* 47. & præcipue *Willis Pharmaceut. rationalis Part. 2. ſect. 3. c. 5. p. m 243.* Ita proponit *Zacutus Luſ. l. a.*

℞ Aceti ex vino albiſſimo facti lb℔.
Lithargyri dealbati ℥ß.

Miſce, & poſtea per ellychnium deſtilletur aqua, ex uno vaſe in aliud. Paulo aliter habet *Eſthius l. a.*

℞ Aquæ Ciſternæ vel fluvialis claræ phialam j.
Aceti acerrimi albi cyath. j.
Lythargyri aurei ℥ij.

bulliant ad conſumtionem partis quartæ in vitreata phiala, facta reſidentia, quod puriſſimum eſt, ſervetur uſui. *Conr. Johren. in Prax. Chym.* ſ. 1. c. 11. p. m. 192. ita:

℞ Lithargyr. ℥ij.
Aceti fortis lbj.

Coque, & filtratum ad uſum ſerva. Alii Ceruſſam addunt P. I. *Faber* in Pathol. cap. 25. θ. 5. ait: Paratur lac virginis ex ceruſſa l. lithargyrio in aceto fortiſſimo diſſoluto, & poſtmodum diſſolutioni aliquid ſalis comm. tartari & aquæ pluvialis in magna ſatis quantitate additur, donec aqua albeſcat, quæ dicitur poſtea lac virginis. Conf. *Renodæum Inſt. Pharm*

l. 5. c. 12. Ab hoc parum abit illud *Arnold. Weickardi l. 6. ſ. m.* m. *a.* niſi quod alumen uſtum addat: Et illud *Baricelli hortulo genial. p. m. 253.* qui loco aluminis ſal gemmæ ponit. Uti quoque *Conr. Johren.* qui hujus loco Ceruſſam addit Prax. Chym. ſ. 1. c. 11. p. m. 192. Rurſus paulo aliter *Moyſ. Charas* Pharmacop. Regia Galen. & Chym. p. m. 1040. ita:

R Solutionis lithargyri auri in aceto deſtill. factæ ℥viij

Solutionis aluminis rupei in aqua nymphææ paratæ etiam ℥viij.

Filtratarum ſeorſim ſolutionum, fiat quolibet tempore permixtio, & paratum erit lac Virgineum. Addit idem CL. Charas: *Il ſuffit d'avoir des diſſolutions de Litharge dans du vinaigre diſtille, & d'Alum dans de l'eau de nymphæa, ou dans quelque autre ſemblable: Car on peut en les mélant par egales portions avoir ſur le champ un Lait virginal fort propre pour nettoyer & blanchir les mains & le viſage.* Nec videtur quoad ingredientia ab hoc differre illud in *Pharmacop. Auguſt.* f. m. 299.

R Alum crudi ℥iv.

Decoque ad tertias in aquæ font. lbij poſtea

R Lithargyri lbß.

Aceti vini lbiß.

Decoque ad remanent. lbj. Colentur & commiſceantur ambæ aquæ, ac ſpatula tam diu agitentur, donec albeſcant Ad h. l. *Zuelferus* in Animadv. f. m. 300. ait: Solutiones aluminis & lithargyrii ſe invicem præcipitare, ita, ut neutrum horum ſuas operationes proprias rite exſerere poſſit. Nihilominus tamen addit, illa ipſa ita mixta refrigerando, fucatamque cuti albedinem inducendo nonnihil præſtare poſſe. Pariter ex aceto deſtil. & lithargyri addito

dito dein ſale & alumine cum linteis admovendum parabat *Thomas Carthuſius* apud *Velſch.*Chil. 1. obſ. 591. Compendioſum eſt hoc *Willis Pharmaceut.rational. P. 2.ſ.3.c.5.p. m.* 471. nempe ſolutio lythargiri in aceto deſtill. facta ab oleo tartari per deliquium affuſo, in liquorem inſtar lactis albicantem præcipitatur. Habet etiam *Renod.* l. a.

§. 18. Alii Lythargyro atque aceto addunt quasdam aquas deſtillatas atque alia κοσμητικὰ ac formæ lenocinium facientia, ajente *Lub. Eſthio.* Ita *Diſpenſatorium Norimb.* noviſſimum A. C. 1666. f. m. 155. hoc habet:

℞ Aquæ ſolatri
nymphææ
lactuc.
Aceti a ℥ij
Lithargyr. ℥j.
Ceruſſæ candid. ʒiij.
Camphor. ℈j.

Lithargyr. cum aceto ebulliat, dein ceruſſa addatur, tandem & aquæ. Refrigeratis camphora cum ſpiritu vini diſſoluta immiſceatur. Idem habet quoque *Schræder* Pharm. lib. 2. cap. 39. Nec admodum differt illud *Rondeletii* Tr. de Fucis p. m. 1260. niſi quod loco harum aquarum habeat aqu. plantag. atque roſar. & addat ſal commune. Quod etiam ita habet *Pareus* lib. 25. cap. 44. f. m. 625. qui lib. 26. cap. 10. aliud habet, ab hoc itidem parum differens. Conf. quoque *Weickhardum* in Theſauro Pract. lib. 6. f. m. 121 a. & *Renod.* Inſtit. Pharm. lib. 5. cap. 12. *Tob. Vogel.* im curieuxen Haut-Diener lib. 3. cap. 1, art. 1, pag. 396. Lac Virginis ita præparat:

℞ Lithargyri ℥j
Aceti vini albi fortiſſ. ℥iij.

Co-

Coque, dein filtra per chartam emporeticam, adde aquæ roſar. lib. alb. fragor. a ℥j, tunc lacteſcet. Poteſt etiam addi aliquid de camphora vel borrace, thure, myrrha, ut ſimul coquatur. Aliud ſub tit. *Eſſentiæ Coſmeticæ* vid. in Nott. noſtris MSC. ad *Jungkenii* Lexic. Pharm.

§. 19. *Weckerus in antidot. ſpecial. l. 3. p. m. 732.* ex Fumanello hoc proponit:

Rec. *Lithargyri contriti* lbſ.

in aceti albi ℥iij. *Coquito, & panno cribratum in vitreo vaſe ſervato: deinde adde camphoræ, aluminis, jameni, boracis, olei tartari a. p. æ. aquæ roſar. q. ſ.* Sed hic proceſſus mihi non placet.

§. 20. Modum parandi præmiſſis regulis quibusdam docet *Lub. Eſthius l. u. p. m. 138.* inquiens: *Apparatus talis eſt* (1.) *competente doſi præſcribimus lithargyrium, ceruſſam & hoc genus alia corpori nitorem acquirentia.* 2.) *Admetimur aquas idoneas & ſi opus ſit modicum aceti.* (3.) *Hæ alias ebulliunt, alias ſolum infunduntur, modo ſtatim diſſolvuntur cum diligentia.* (4.) *Præterea filtrantur, hoc eſt per filtrum ſeu ſpiſſum pannum trajiciuntur.* (5.) *Demum inſolantur, donec inclaruerint, Lithargyrus colorem impertit alias lacteum, alias flavum.*

Rec. *Aquæ pap.* ℥j.
e limonior. ſucco deſtillatæ vitreo alembico ℥iſs.
phaſeolor.
ex melopeponibus a ℥j.
lapathi acuti ʒiij.
ſolani ʒij.

ſola-

ſolani ℥ij.
Aceti vini albi ℥iß.
In commiſtis invicem diſſolvatur Lithargyri ℥ß.
Camphor. ℈j.
Ceruſſa ℥iij.

Concuſſa jugiter & agitata invicem, permittantur reſidere, mox per filtrum trajecta condantur in vaſe vitreo. Alium modum vide apud *Job. Bapt. Zaputam in Mirabilibus Medico-Chirurgici* cap. 20. p. m. 300. item apud *Fel. Plater.* Prax. Tr. 3. lib. 1. c. 2. pag. 178. & adhuc aliud ibid. pag. 186.

§. 21. *Uſus* etiam hujus medicaminis eſt varius atque multiplex. In genere utimur eo *ad refrigerandum, Lub. Eſthius l. d.* & *Zwelfer. animadv. ad Pharm. Aug. f. m. 300.* Item ad impetum humorum imbibendum, atque alio derivandum juxta *Lub. Eſthium l. c.* adeoque etiam ad ſanguinem ſiſtendum, *Schröder. Pharm. l. 2. cap. 39.*

§. 22. Et cum egregiam laudem atque ſpolia ampla retulit in gynæceis, ut egregium Coſmeticum, ceu conteſtantur, *Pareus, Pharmacop. Auguſt. Schröderus, Eſthius, C. Hofman. in Paralip. officinal. c. 89. a.* &c. ideo dicitur iisdem rugas frontis explanare, item manus lævigare, & decorandis virginibus, acquirendoque faciei nitori ſatis aptum, cutim enim egregie illuſtrat. Conf. *Zacut. Luſit. l. a.* & *Willis part. 2. Pharmaceut. rational. ſ. 3. c. 5. p. m.* 471. Ad faciei maculas & guttam roſaceam tollendam probat *P. I. Faber in* Patholog. *cap. 25. θ. 5.* & ad h. l. in Patholog. animat. *Chriſt. Langius* p. m. 281. ita: *Hoc tamen haud inficiamur, quod albicans hic,*

&

& ex ceruſſa factus liquor exulcerationum corrodendes acrimonias & maculas multo permulceat atq; abſtergat, & ſic conſolidundi citoque cicatricem inducendi non contemnendam habeat energiam

§. 23. Cutaneis quoque affectibus prodeſt, teſtibus P*harm. Aug.* atque *Zacuto l. a.* Hinc valet ad aſpredines cutis, *Renod. l. a. p. m. 134.* Exſiccat etiam atque extergit puſtulas faciei, *Zacutus l. a.* præcipue ſanguineas bilioſasque P*areus l. 26. c. 10.* Conf. *Johren. l. a.* Et ideo ad faciei rubores eſt perutile; *Id Ib.* Conf. *Baricell. p. m. 254. Renod. l. d.* ut & ad pallorem eidem inducendum, *Eſthius l. a.* atque *Weckerus antidot. ſpecial. l. 3. p. m. 732.*

§. 24. Valet porro ad ſcabiem depurgandam, *Lub. Eſthius* atque *Schröder. ll. aa. Macas. promt. med. pract. l. poſter. ſ. 16. c. 3.* Item contra lentigines, ſerpigines, lichenes atque impetigines, conf. P*harmacop. Auguſtan. Baricell. p. m. 254.* & *Macas. l. a.* qui *ibid. c. 10.* etiam commendat ad tineam; it. *c. 15.* ad cicatrices & alias maculas, uti & *Willis l. a.* Ad herpeta laudat *Renodaus p. m. 134.*

§. 25. Ad oculorum morbos commendat lac ſuum virginis *Lub. Eſthius de Formulis p. m. 139.* Nec forte male. Siquidem heic & alibi videtur virtutes has ſibi poſcere ideo, quod partim refrigeret, partim emolliat, mitiget, humectet &c.

§. 26. Ad eryſipelas non inutiliter adhibetur *Macas. Prompt. Med. Pract. l. poſter. ſ. 16. c. 3.* Ita eryſipelas jam plurium annorum in quodam curavit *Thomas Carthuſius de Bono Lapide in praxi med. ap. Velſch. Chil. 1. obſ. 591.* Imo ad exulceratum

tum commendat *J. Crato l. 4. Conſ. 27. p. m. 182.* atque *G. H. Velſchius Chil. 1. curat. & obſ. 591.* In aliis quoque ulceribus ſordidis laudat *Lub. Eſthius l. c.*

§. 27. Ad varios quoque tumores diſcutiendos atque mitigandos expetitur. Præcipue autem valet in tumoribus calidis, qui olea & pinguedines non admittunt, maxime, quando tumor articulum invadit, *Arn. Weickardus in Theſ. Pract. l. 6. fol. m. 111. a.* ubi addit etiam doloribus mitigandis prodeſſe. Ad tibiarum tumores laudat *L. Eſthius l. a.* Ad ſcroti tumores itidem. Et χαριέςατ© *C. Hofmannus in Paralip. officin. c. 89 b*, ſcribit: *Ego vidi ſeniorem noſtrum Chirurgum* Petrum Colerum, *diſcutere ejus litu ſolum maximum ſcroti tumorem in hydropico, de quo ille affirmabat, fruſtra ferro aperiri, quod materia ibi eſſet flava, conſiſtens inſtar gelatinæ.* Allegat quoque G.H. Velſch. Cent. 1. Conſ. Med. 70. in nott. p. m. 101. Pariter verrucæ in manibus, ſi per aliquot dies bene confricentur iſto lacte virginis, quod *Baricellus in hort. genial. p. m. 254.* habet, evaneſcunt. Forte propter ſal gemmæ. Hinc quoque docuit P. *Borell. C. 2. obſ. 46.* ad eaſdem ſal armoniac. in aqua ſolutum.

§. 28. Modus utendi eo, aut idem applicandi facilis eſt. Cum linteo admovebat *Thomas Carthuſius* ap. *Velſch. Chil. 1. obſ. 591.* ut & *Weickardus l. a.* & quidem tepide. Alii eodem una cum aqua fucatrice faciem quotidie bis, (*Willis l. a.*) ter aut quater abluunt, *L. Eſthius l. c.* Modum lactis virgi-

virginalis iſtius, quod Plater. Prax. pag. 178. deſcripſit, applicandi vid. ibid.

§. 29. Obiter heic notamus improprie alia coſmetica quoque dici poſſe lac Virginale. Hinc *Rondeletius in tr. de Fucis p. m. 1259.* inter alia coſmetica & hoc proponit inquiens: *Convenit etiam lac virginale deſtillatum ex umbilico veneris, cucurbita, nenuphare, ſempervivo & aliis bujusmodi ex herbis refrigerantibus.*

§. 30. Placet denique mantiſſæ loco addere aliud lac virgineum, quod ſtatim præparari poteſt, ſi ad manum habeamus Tincturam ſtoracis aut benzonii, præparatam cum ſpiritu vini, ſi nim. aliquot ejusdem guttas certæ quantitati aquæ coſmeticæ deſtillatæ inſtillemus; imo etiam aquæ ſimplici calidæ prout vidi apud quosdam barbæ tonſores, qui ob hoc ſtudebant emendationi cutis faciei, dum eam eodem abluebant barbam radentes. Meminit ejus *CL. Moyſes Charas* Apothecarius Regius & Chymicus ordin. in laboratorio horti Regii Pariſ. Amicus noſter honoratiſſimus *in Pharmacopæa Regia Galenica & Chymica part. 4. p. m. 1040.* his verbis: *Ceux auſſi qui ont de la Teinture de Storax ou de Benjoin preparée avec l'Eſprit de vin, peuvent avoir en tout tems un Lait Virginal, en mêlant un peu de cette Teinture, avec ſept ou huit fois autant de quelque Eau diſtillee coſmetique. C'eſt auſſi le Lait Virginal qu'on employe le plus aujourd'huy ta tant a cauſe de ſa bonne odeur, que pour ſes bons effets.*

III.

III.

LAC VIRGINIS PHYSICUM.

§. 1.

TErtium prioribus ſubnectimus lac, nempe Phyſicum. Neutiquam vero rei erimus alicujus μεταβάσεως εἰς ἄλλο γένος. Siquidem quicquid ferme phyſica habet corporum naturalium, medicinæ inſervire ſolet. Hæc noſtra & ex ſacris & ex profanis ſcriptis ſibi ſelectum facere poteſt. Et næ rudis eſſet iſte medicus, qui nihil politioris diſciplinæ deguſtaſſet ex aliis nobiliſſimis ſcientiis atque artibus?

§. 2. Hoc equidem lac Virginis Phyſicum nobis non adeo cognitum eſt. Non autem intelligimus heic verum Mariæ lac, quod ex uberibus ſuis filiolo, Servatori noſtro, in alimentum dedit, de quo CL. Vir Matthias Berneggerus in Hypobolimæa Divæ Mariæ Deiparæ Camera cap. 5. pag. 38. (citante Exc. D. D. Joh. Fechtio Tom. 1. Noctium chriſtianarum Exerc. 10. §. 119. p. m. 637.) ita ſcribit: Quomodo in Eccleſia Capernaitana fuiſſe imaginem Deiparæ Virginis a Luca depictam, cui templum ſtruxerit Pulcheria, author eſt Nicephorus Calliſtus lib. 14. cap. 11. ſed id eadem fide facit Nicephorus, qua ibidem refert, Eudociam Pulcheriæ lac D. Mariæ miſiſſe, cujus tanta copia etiamnum paſſim oſtenditur a ſacrificulis, quantum vix credibile eſt, præcipue uni mulieri uniparæ, etiamſi nihil bibiſſet infans, ut feſtive Roterodamus inquit in Colloquiis. Digna ſane eſt, quæ huc referatur, hiſtoria ex Eutychio, Patriarcha Alexandrino, Tom. 2. Annalium p. m. 448. ſeqq. ex interpretatione Edu-

ardi Pocockii his verbis: Porro obiit Michael, Theophili filius, Romanorum Imperator, ſuccedente ipſi Theophilo Romanorum Imperatore, qui ex Eccleſiis imagines amovens, easdem delevit, nec non fregit, jubens, ut nulla omnino in aliqua Eccleſia eſſet imago. Cauſa etiam, quæ ipſum impulit ad imagines ex Eccleſiis tollendas, hæc fuit, quod ipſi a Conſiliario ipſius quodam narratum eſſet, eſſe in loco quodam in ditione Romanorum Eccleſiam, Sanctæ Mariæ ſacram, inque ipſa imaginem, e cujus uberibus, cum celebraretur feſtum illius, lactis gutta ſtillaret. Quod cum Theophilo haud credibile videretur, in rem inquirens, invenit æditiuum, facto in pariete, a tergo imaginis, foramine, quod usque ad ubera pertingeret, eique tubulo plumbeo tenui ac gracili immiſſo, locum luto ac calce, ne appareret, obduxiſſe, cumque adeſſet Feſtum Sanctæ Mariæ, foramini iſti lac infundere ſolitum, cujus guttula e mamma imaginis deſtillaret, quare peregrinationes ad Eccleſiam iſtam inſtituentibus hominibus, multum pecuniæ lucratus eſt hac de cauſa æditiuus. Mittens ergo Theophilus Imperator imagine iſta diruta locum refecit, juſſitque, nullas omnino in Eccleſiis imagines retineri. Aedituum autem Eccleſiæ iſtius capite truncavit, & ex Eccleſiis imagines ſuſtulit, dicens: Imagines inſtar idolorum eſſe, & qui imaginem coluerit, perinde eſſe, ac ſi idola coleret. Hinc ortum eſt inter Romanos diſſidium in iis, quæ ad imagines ſpectant, adeo, ut alii alios infidelitatis damnarent, dicentibus aliis, qui imaginem coluerit, infidelitatis reus eſt, aliis qui eas non coluerit, infidelis eſt. Affinitas vero nominis eam nobis extorſit quaſi curioſitatem, ut quod domi noſtræ non naſcitur, ex alienis peteremus agris.

§. 3. Illud nobis ſuppeditavit Celeb. *J. D. Major*, Hol-

Holſatiæ ſplendor eruditiſſimus, Amicus noſter magnus, in doctiſſima Diſſert. de Lacte Lunæ cap. 8. §. 14. (Kiloni 1667.) ajens: Saxum eſſe quoddam plagæ orientalis ita nominatum; & locum allegat integrum *Nierembergii*; qui αὐτόπτης illud ſpeculatus eſt.

§. 4. Nimirum verbis & fide *Euſebii Nierembergii in libello peculiari de miris & miraculoſis naturis in terra Hebræis promiſſa cap. 38.* iſthæc referemus. Ait autem auctor: *Haud procul Cotovicus, a monaſterio Bethleemitico, antrum (cui a virgine nomen eſt, quodque item cryptam lacteam vocant,) ſubiimus. In ingreſſu obſcuriſſimum & arctum, via leniter declivi & ſaxoſa, adeo anguſtum præbet acceſſum, ut niſi genibus flexis, aut ſaltim inclinato ad uterum capite, vix penetrare queas. Itaque ne usquam offenderemus, ardentem quisque cereum geſtavimus. Ad penitiora ubi devenimus, antrum oſfendimus, quadrata forma viginti quatuor circiter pedes per quadrum continens, in cujus fere medio aram marmoream etiamnum integram videre eſt. Ferunt, hoc loco Mariam Virginem cum IESU infantulo (dum Heroden in Bethleemiticos infantes ſævientem fugeret) latuiſſe, atque interim, dum filium lactaret, lacte ſuo locum irroraſſe. In cujus rei memoriam D. Hieronymi ætate templum in hoc ipſo loco, itemque monaſterium Virginis a Paula Romana erectum volunt, quod tamen hac tempeſtate penitus dirutum, & ſolo æquatum, in cinerem abiit, nihilque præter altare marmoreum, & antri foramen rotundum (quod in ſummitate rupis exciſum, lucem admiſiſſe veriſimile eſt,) reliquum oſtendit. Hujus antri ſaxum coloris ſubalbidi, duritie cretam non ſuperat, ut ſcalpello radi facillime poſſit. Id vulgo lac Virginis vocant, miramque ei indigenæ vicini-*

que populi omnes attribuunt efficaciam, multis experimentis approbatam. Ferunt namque fœminas lactis inopia laborantes, ſi vel exiguum hujus pulveris abraſi, aqua vel vino, aut lacte diſſoluti, accipiant, ſtatim ubi id ſumſerint, lacte repleri; idque non ſolum a Chriſtianis, ſed ab ipſis quoque Mahumedanis, & Mauris, & Turcis publice omnium ore confirmatur; qui hoc ipſum in ſuis uxoribus & animalibus ſæpiſſime ſe expertos ajunt. Cauſam vero virginali lacti attribuunt ac divino miraculo adſcribunt. Precibus in antro peractis & ſalutata virgine, ſinguli de cryptæ lateribus aliquid deraſimus, & nobiſcum adportavimus. Cujus ego vim in noſtratibus fœminis frequentiſſime certam didici, atque orientis populi opinionem haud vanam eſſe comprobavi. Hactenus *Nierembergius*. Rem in vernacula exponit Neitſchitz in ſeiner Siebenjährigen Welt-Beſchauung Part. 3. cap. 14. p. m. 326. ſeq. Celeberrimus Præſes Acad. Nat. Cur. Dn. *Lucas Schræckius* Dec. 3. Ephem. Ann. 7. & 8. obſ. 209. p. m. 353. ita: Neque indictum abire debet *lac Lunæ Bethleemiticum*, quod in crypta B. Mariæ Virgini ſacra, in qua nempe, cum Herodis tyrannidem effugeret, latuiſſe, atque dum filium lactaret, hoc lacte ſuo locum hunc irroraſſe, vulgo traditur, concreſcit, compactioris quidem ſubſtantiæ, aſt facile in pollinem farinaceum teri aptæ, & cæteroquin farinæ noſtræ non abſimiles, quo de agunt Muſeum Calceolarianum ſect. 2. pag. 138. Nierembergius Tr. de Miris & Miracul. Nat. in terra Hebræis promiſſa cap. 38. ut & *Franc. Ferdin. Troilo* Itinerar. Orient. pag. 311. *Fr. Gabriel de Pechwarodino*, Ungarus, Ord. D. Franciſci de Sacra Obſervantia in Compendio locorum Terræ ſanctæ Part. 2. fol. 24. b. edit. 1521. in 4to ait: Crota ſive Crypta B. V.

Mariæ

Mariæ prope Hieruſalem eſt, &c. & habet *lapidem album* in rupe, ſed *mollem*, ita, quod de facili poteſt frangi, & ille lapis ſive rupes tantam obtinuit & ſumſit virtutem ob ablactationem virginei lactis, ipſum parvulum Jeſum loco in illo nutrientis, ut quæcunque puerpera Chriſtiana aut pagana lacte carens, parvum quid de illo lapide in pulverem redacto in aqua guſtaverit, abſque dubio lacte abundans fuerit, niſi fide de hac re careat.

§. 5. Relationi huic ſtes ſua ſides. Interim virtutem hujus terræ quod ſpectat, hanc γαλακτοποιητικὴν commendat *Auctor* inductus (1.) auctoritate (α) Indigenarum, & (β) vicinorum populorum, & quidem omnium, tam Chriſtianorum, quam Mahumedanorum atque Turcarum (2.) Experimentis multis illorum hominum, tam in ſuis uxoribus, quam etiam animalibus, ſæpiſſime factis. Imo etiam (3.) experimento ipſius *Auctoris*, qui ipſemet in noſtratibus fœminis ſæpiſſime ejus vim certam didicit.

§. 6. Unde hanc autem habeat, disquirendum eſt? *Divino miraculo adſcribunt!* Sed hoc videtur nimis remotum. Uti enim ambabus largimur omnia bona in nos promanare inexhauſta divinæ bonitatis abyſſo; ita cauſſam naturalem hac vice inveſtigabimus. Nimirum hoc lac, æque ac cryſtallus, & alia hujusmodi ſiccæ naturæ, lac *materialiter* non efficiunt (conf. Satyr. Med. Contin. 2. §. 2. lit. π in fine) chylum videlicet conſtituendo; nec *inſtrumentaliter*, aut *directive*, chyli ad mammas tranſitum juvando, ſed tantum *diſpoſitive* (ignoſcat Latium Scholis) ubi inquinamenta acida (in primis viis colliqua-

liquamento alimentorum accedentia, quorumque culpa concoctio vitiatur, chyluſque vel nullus, vel paucus, vel minus laudabilis conficitur; unde mammæ lacte debito defraudantur) imbibit, abſorbet, præcipitat, ac ita lactis impedimenta removet, uti in ſimili bene eſt ratiocinatus Excell. D. D. *I.D. Major*, amiciſſimus noſter; in *doctiſs. tr. de Lacte Lunæ cap. 10. §. 5. & 8.* De Fungo Sinenſi antidotali LACTIGRIDIS dicto vid. Ann. 4. Ephem. Germ. Cur. obſ. 153. Sed finio verbis Summi *Hippocratis l. π. γονῆς f. m. 12.* καὶ ταῦτα μέν μοι εἰρέαται ἐς τοσοῦτον.

BREVIARIUM
LACTIS VIRGINIS I.

§. 1. P*ropoſitio an & unde Virgines lac habeant? 2. Multi negant. 3. ut Philoſophi. 4. Philologi ex voce παρθένου. 5. JCti. 6. propter* 𝔓. ℌ. 𝔇. *7. & conſuetudines. 8. it. Medici. 9. quia ejus nullus finis. 10. contrariatur conſenſus uteri c. mammis. 11. hinc lactantibus non fluunt menſes, 12. uti nec impraegnatis. 13. lac non adeſt; niſi & aptitudo ad impraegnationem; hac deſinente deſinit & illud. 14. menſes fluxerunt per mammas. 15. uti lac aliquando per uterum. 16. diſtinguitur inter lac verum, & humorem mucoſum. 17. affirmatur lac virginis auctoritate. 18. & per autopſian, ſed (α) miraculoſe. 19. (β) naturaliter. 20. rationibus. 21. vel ſola ſuctione in juvenibus. 22. ac vetulis. 23. it. in brutis. 24. viſum lac in infantibus. 25. it. viris, juveni-*

bus

bus ac pueris per auctoritatem. 26. per experientiam. 27. fruſtra obſtat Mercurialis. An. Hippocr. auctor l. de glandul. 28. viſum in brutis maſculis. 29. æque ac talibus fœmellis. 30. concluditur verum lac in incorruptis mulieribus; ſed rarius. 31. imperitis ac obſtetricibus heic non credendum. 32. probatur 2. reſponſis Fac. Med. 33. refutatio contrariantium. 34. Philoſophorum. 35. Philologorum, quia ab etymologia fragile argumentum. 36. aliquot etymologiæ τῦ Παρθένυ. 37. JCtorum. 38. per 𝔓. 𝔖. 𝔇. *39. conſuetudines limitantur. 40. Galenus non eſt auctor hiſtor. Philoſoph. 41. locus in græco eſt corruptus. 42. & in Latino. Nova verſio. 43. nec lac hoc conceptionem notat. 44. nec fruſtra eſt. Falſa Reies opinio. 45. an teſtes ſemine nutriantur? 46. neg. 47. an ventriculus chylo? 48. neg. 49. an oſſa medulla? 50. limitatur. 51. neg. 52. lac iſtud non fruſtra eſt. 53. conſenſus uteri cum mammis per vaſa mammaria & epigaſtrica. 54. ſed αὐτοψία refutat. 55. cur lactantibus nulli menſes? 56. exempla in contrar. 57. ut & gravidarum menſtruatarum. 58. reſponſio ad §. 13. 59. menſes aliquando fluxerunt per oculos, aures, nares, os, gingivas, &c. 60. quomodo lac per uterum fluat. 61. an lac virginum, virorum &c. verum ſit, nec ne? 62. an lac a menſibus ſuppreſſis. 63. Aff. 64. Ratio, quia utrisque eadem materia. 65. lac quoque ex alio ſanguine. 66. lac non e ſanguine. 67. ſed e chylo. 68. 69. probatur. 70. chylo ſociant alii ſuccum nervoſum. 71. alii lympham & rorem. 72. concluſio.*

LACTIS VIRGINIS II.

§. 1. *Lactis ὁμωνυμία in pharmacia. 2. lac amygdalinum. 3. lac S. Luciæ. 4. lac Mandragoræ. 5. lac Mechoacannæ. 6. lac Dacrydii. 7. lac Aloëticum. 8. lac Aureum. 9. lac Sulfuris. 10. lac Balſami. 11. lac Saturni. 12. lactis hujus virginis ὁμωνυμία. 13. Noſtri lactis Virg. deſcriptio. 14. ὀνοματολογία. 15. quo refertur. 16. baſis eſt lithargyros. 17. modus parandi. 18. aliis. 19. rurſus aliis. 20. regulæ quædam. 21. uſus generalis. 22. eſt Coſmeticum. 23. ad aff. cutis. 24. ad varias ſcabiei ſpecies. 25. ad oculos. 26. ad Eryſipelas. 27. ad tumores varios. 28. modus utendi. 29. impropriè ſumitur pro aliis coſmeticis. 30. aliud lac virginis ſine lithargyro.*

LACTIS VIRGINIS III.

§. 1. *Phyſica medicis ſervit. 2. hoc lac nobis incognitum. 3. ſed aliunde ſuppeditatur, 4. deſcribitur. 5. virtus ejus γαλακτοποιήσεως, 6. cauſſa.*

SATYRA DECIMA SEXTA
DE VITRO ET ΥΑΛΟΦΑΓΟΙΣ.
Von Glas-Freſſern.

§. 1

NOn leviter leviſſimam graviſſimæ mortis cauſam indignatus ſum Viro in graviſſimo *Adriano Spigelio*, Anatomico, vel *Guil. Fabricii*

bricii (Cent. 5. obſ. 2.) encomio condigno. Ille etenim unicæ filiæ celebrarat nuptias, in quibus, cum fractum colligeret vitrum, vulneravit leviter, neſcio quem e digitis ſiniſtræ manus: ſupervenit inflammatio, quæ non tantum occupavit totum brachium, ſed & tumorem ſub ala inſignem excitavit, quo vix ad ſuppurationem perducto, quamdiu effluxit ſanies ſubcruenta & fœtida, meliuſcule quidem habuit; ceſſante vero illa, & diarrhæa ſuperveniente, omnia in pejus ſublapſa ſunt, usque dum tandem 7. Aprilis empyematicus moreretur, ceu amici Patavio perſcripſerunt ad Celeb. *Caſp. Hofmannum*, qui hæc conteſtatur apud *Fabric. Hild.* l. a. obſ. 1. p. m. 208. (Edit. Lugd. 1641.) Ex quo etiam *J. R. Camerar.* Syllog. memorab. Cent. 10. part. 40. p. m. 48.

§. 2. Simile fere, quamvis mitius adhuc, habet laudatus *Fabric. Hild.* Cent. 5. obſ. 2. Exempl. 4. inquiens: *Cum eſſem adoleſcens, Matronam vidi Noviſiæ, in Diœceſi Colonienſi habitantem prope portam inferiorem* (Niederport) *illa, cum ſibi, ut recte recordor, indicem dextrum vitro punxiſſet; ſecutus eſt primo dolor vehementiſſimus, deinde inflammatio, aliaq; graviſſima ſymptomata, quæ brevi totam manum occuparunt, & diverſis in locis ulcera ſordida, cum oſſium & ligamentorum eroſione excitarunt. Opera & diligentia Chirurgi cujusdam non vulgaris M. Johannes Dumgens nomine, tandem poſt longum tempus curata quidem fuit, ſed ingenti cum labore; articuli quoque nonnulli digitorum rigidi permanſerunt.*

§. 3. Quid fiet, inquiebam, ſi intro vel per imprudentiam, vel per violentiam, vel per temeritatem adſumetur, quando foris tantum nocuit?

§. 4. Sunt tamen, quos innoxie vitra devoraſſe legimus,

gimus, quos vitrivoraces inter rara refert *M. Weinrich.* de Monſtris cap. 15. p. m. 140. a. Illos inter maxime famoſus eſt *Lazarus* ille, vel ideo cognominatus *Vitrivorax*; cujus memorabilem hiſtoriam, una cum judicio ſuper eadem, dabimus fide αὐτόπτου Cl. *Realdi Columbi* lib. 15. Anatom. p. m. 486. ſeqq. (ex quo etiam repetunt *Marcell. Donat.* lib. 4. de med. hiſt. mirab. c. 1. p. m. 301. *J. R. Camerar.* Syllog. memorab. Cent. 5. Part. 6. *C. Reies* in Campo Elyſ. qu. 58. n. 4. atque *P. Borell.* Cent. 1. hiſt. 52. refert *Lotich. ad Petron.* Comm. lib. 1. cap. 2. p. m. 25. & *M. Weinrich.* de Monſtris cap. 8. p. m. 65. b. qui omnium Stitrotyneraſiarum admirabiliſſimum vocat exemplum expreſſe his verbis: *Quod majore admiratione me affecit, fuit inſpectio Lazari Vitrivoracis vulgo dicti, quem Patritii omnes Veneti, imo Veneti omnes, omnes Ferrarienſes de facie noverant. Hic nullo prorſus guſtu, dum viveret, præditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil injucundum perſentiebat; inſipida, amara, dulcia, pinguia, ſalſa, acria non diſtinguebat; vitrum, ſaxa, lapides, ligna, viva animalia, carbones, piſces, e vivario extractos, adhuc ſalientes vorabat. Vorabat lutum, lineos laneosque pannos, fœnum, ſtipulam, & ut brevi omnia complectar, quidquid homines, quidquid animantia vorant, quidquid illi edendum ſeu deglutiendum potius offerebatur, mercede propoſita, dictum ac factum ingurgitabat. Teſtis eſt inter reliquos Martinus Aromatarius Patavii ad Angeli inſigne, cui ſacculum carbone refertum, & ſaccum inſuper devoravit; quo viſo, perſolvit, quod pollicitus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet, veritus, ne ſe cum taberna & vaſis eſitaret. Cum igitur hoc naturæ monſtrum mihi diſſecandum eſſet Patavii, cœpi hujusce rei diligenter, quoad-*

quoad ejus fieri potuit, cauſam venari, quam me tandem, Deo Duce, ex particulari illius ſtructura aſſecutum eſſe confido. Nam quarta nervorum conjugatio, quæ guſtus gratia in aliis hominibus a natura producta eſt, in hoc Lazaro Vitrivorace neque ad palatum, neque ad linguam reptabat, ſed ad occipitium reflectebatur. Sed de hoc Lazaro ſatis ſuperque. An vero genuinam hanc credamus cauſam, acutioribus diſpiciendum relinquo.

§. 5. De Vitrivoracibus agit *Craane* de Homine pag. 102. ad h. l. *David Græbnerus* in Medicina veteri reſtituta pag. 96. ait: Vitrivoracium exempla tradit *Reald. Columbus* lib. 15. de iis, quæ raro in anatome reperiuntur, pag. 486. *Mart. Kerger.* de Fermentatione ſect. 3. cap. 2. pag. 187. *Petr. Borellus* Hiſt. & obſ. rar. Med. Phyſ. Cent. 1. obſ. 52. pag. 58. *Rob. Boyle* de Gemmarum orig. & virtute pag. 38. Conf. Ephem. Germ. Dec. 1. Ann. 1. obſ. 83. pag. 176. Ita elegantiſſimus Medicus *Henricus ab Heer* obſ. 16. p. m. 208. ſæpe vidit inter Germanos vinum ſibi vitrumque ſimul propinantes, (das heiſt man auff Brüderſchafft ſauffen) *qui cum totum vitrum dentibus ſuis molitum deglutiſſent, non ideo moriebantur, licet gulam, ſtomachum, ipſaque inteſtina excoriaſſent, quia natura omnia illa tribus veſtivit tunicis, vel membranis, ut docet Galenus* 4. *de V. P. & poſt illum tota Medicorum academia, ita, ut duabus primis tunicis eroſis, atque adeo omnino exeſis, ſola tertia deglutitioni ſufficiat, nec mortem, niſi poſt multos annos accerſere poſſit.* Et non nocere vitri fruſtula deglutita, quia cibis immiſta deſcendunt, ſententia eſt *Caſp. Hofmanni*, Germanorum doctiſſimi, ait Celeb. *Th. Bartholinus* Cent. 5. hiſt. 66.

§. 6. *Fabric. Hildan.* Cent. 5. obſ. 2. & Cent. 6. obſ. 35. refert: Se in vicinia cognoviſſe duos viros,

qui.

qui adhuc viverent & quidem ſatis commode; iſti vero vitra quam plurima veluti cum aviditate devorarunt. Ex eo citat quoque *J. R. Camerar. Syllog. memorab.* Cent. 10. part. 66. atque *C. Reies* in Camp. Elyſ. qu. 58. n. 4. de uno ex illis duobus idem *Fabric. Hild.* cap. 6. obſ. 35. ita: *Unum ex duobus illis, qui adhuc ſuperſtites ſunt, Paterniacenſis, & amicitia mihi junctus, quemque a multis annis non videram, hiſce diebus hic offendi,* & *miratus fui. Eſt enim, quamvis nunc ſit ſenex, & in florenti ætate quam plurima vitra devoraverit, attamen etiam nunc robuſtus, & morbis parum obnoxius.*

§. 7. *Amatus Luſitanus* Cent. 2. Curat. 69. in Scholiis p. m. 312. vidit apud Ferrarienſes heluonem, quam hominem potius dicendum, qui coria, teſtas, & fracta vitrea vaſa comedebat, concoquebat & digerebat, ut eum Struthio camelum appellaverint avem. Ex eodem allegat quoque *Marcell. Donat.* lib. 4. Hiſt. med. mirab. cap. 1. pag. m. 301.

§. 8. Militem amicum habuit laborioſiſſimus *Th. Bartholin.* Cent. 5. Hiſt. 66. qui maſticatum vitrum ſine detrimento faucium & ventriculi deglutiret.

§. 9. Coquo caſtrenſi *Arnaldo Mirapicio* mira fuit proprietas. Nam vitrum, etſi ſatis ſpiſſum, aviſſime vorat in conviviis, vinum ſuperbibendo; ſanguis autem ab illius ore fluit, dum hæc peragit: Id tamen ſæpiſſime & innoxie fecit coram me, ait *Borell.* Cent. 1. obſ. 52. Paria aliquoties ipſemet obſervavi in aliis, præcipue in viro quodam Nobil. jam in aula Principis Germ. verſante.

§. 10. Obſervavimus nos (ſcribit *Panarolus* Pentecoſt. 4. obſ. 6.) propriis oculis quendam Germanum, qui poſt potum, vitreum craterem dente in ſubtiliſſimas partes reductum, devorabat ſine ulla noxa. *Ol. Borrichius* in Hodæporico ſuo MSC. ait:

A. 1662.

A. 1662. d. 13. Sept. Coloniæ Agrippinæ inter cœnandum noſter Baro Bremte, in vicinia hujus urbis habitans, integrum vitrum potorium comedebat, & minutiſſime conterebat dentibus, Walrathio Tribuno militari Cæſareo propinans, cui reſpondere eo modo diſplicuit.

§. 11. Et quid opus peregre accerſere exempla, quæ largius nobis domi naſcuntur? Quam multos vidi olim in Academiis commilitones inter convivalia oblectamenta, ſine ulla tamen noxa tentaſſe? Erunt (nam & adhuc aliquot heic terrarum novi) qui ultro facient fidem ſuis experimentis haud fallacibus. Ipſemet ego nuper in hyalurgia Schonaugienſi (auf der Glas-Hütte zu Schönau) tribus ferme horis hinc diſtante, experimentum feci, & non ſolum vitri ſcorias ſive fel vitri (de quo inferius) ſed ipſamet vitra dentibus, quam potui, minutiſſime trivi ac deglutii ſine ulla vel eroſione, vel ſanguinis profuſione. Hoc tamen non diffiteor, me poſtera die in gula aliquem aſperitatis, ſed leviſſimæ, deprehendiſſe ſenſum.

§. 12. Non ſatis mirari poteſt CL. *Fabric. Hildan.* Cent. 6. obſ. 35. quomodo fragmenta illa acutiſſima, & in copia devorata, inteſtina, exquiſitiſſimo ſenſu prædita, ſine incredibili cruciatu, ac vitæ extinctione permeare potuerint?

§. 13. Cauſam naturalem, quam inveſtigaverit, invenerit nullam, quin potius id tribuit l. a. divinæ bonitati & μεγαλοψυχίᾳ εἰς τοὺς ἐλεεινοὺς ut *Nazianz.* verbis utar, quæ nimirum clementer nobiſcum agat, & reſipiſcentiam noſtram patienter exſpectet.

§. 14. Verum utut & hanc admittamus, nimis tamen remota, nimiſque generalis eſt. Arridet ergo magis CL. *Greg. Horſtii* ſententia in Reſponſ. ad *Fabric. Hildan.* ap. hunc Cent. 6. obſ. 35. inquientis:

tis: *Quanquam autem acutiſſima fragmenta vitrorum alias acumine ſuo facillime partes corporis lædant; alia tamen eſt ratio, quando maſticationis beneficio conteruntur, ac poſtea cum alimentorum ac potulentorum liquoribus commiſcentur, ubi non dubito, quin ad primarum viarum purificationem faciat ejusmodi vitrum.*

§. 15. Ejusdemque opinionis deprehenditur *C. Hofmann.* apud eundem *Fabric.* l. a. ubi judicat, deſcendere fragmenta vitrorum immiſta cibis & excrementis, atque ita minus lædere, obtuſa videlicet acie illorum a lentore iſtorum. Et cum poſſet objici; cur non fiat in omnibus? reſpondet, ſe credere, fieri in iis tantum, in quibus natura ſit robuſtior, ideoque expeditior ad obeundas res ſuas.

§. 16. Interim hanc petulantiam vitri devorati multi graviſſimis luerunt pœnis. Si etenim exterius in vulnere tantam intulit noxam; veluti §. 1. & 2. demonſtravimus, imo ipſam mortem in *Spigelio*, ſupra §. 1. Quidni interius in tam profundis, in tam ſenſibilibus nocuerit partibus ſævius?

§. 17. Adeſt equidem exemplum *Nic. Kirchbergeri*, Patritii ac Senatoris Bernenſis ap. *Fabric. Hild.* Cent. 6. obſ. 78. Ille ante ſeſquiannum inter pocula aſſeclæ ſuo vitrum tenenti colaphum infligebat, inde comminuto vitro, ex ictu fruſtulorum vulnerabatur, ſubſequente larga hæmorrhagia, ſed retinebatur in vulnere fruſtulum vitri hac magnitudine △ quod in metacarpo dextro ad indicis radicem tam diu delituit ſine dolore ac ullo fere incommodo; niſi id comprimeret, aut contra corpus aliquod durum allideret, (cauſam docet *Greg. Horſt.* lib. 2. de Morb. Capit. obſ. 35. in Epiſt. ad *Hildan.* f. m. 105. a. in mucilaginoſum ſuccum; vitream iſtam particulam obducentem, illum vero alias e maſſa ſanguinea

libi

ſibi familiarem partes iſtæ tendinoſæ circa digitos pro ſui nutritione trahant,) donec illud tuberculum durum, & ut videbatur ſcirrhoſum, impoſito emplaſtro de cicuta poſt dolorem pungentem in ulcus abiret, & vitrum volſella ſine difficultate extraheretur: Ibi mundificato ulcere intra paucos dies fuit conſolidatum. Difficilius exemplum cum curatione habet *Hildan. l. a. circa finem.* Alias ad vitra ex vulneribus extrahenda laudatur Emplaſtrum *Gratia Dei* dictum cujus uſum & compoſitionem docet *Chriſtoph,* WJRSUNG im Artznei-Buch, *part. 5. cap. 1. §. 16. f. m. 611. b.*

§. 18. Sed age, recenſeamus varia exempla eorum; quibus hæc temeritas ὑαλοφαγίας peſſime ceſſit. Siquidem, veluti paullo ante ex *Henr. ab Heer* retulimus, gulam, ſtomachum & inteſtina facile excoriant; ſummumque excitare poſſunt dolorem, utpote in partibus membranaceis, & ſingulari εὐαισθησίᾳ gaudentibus. Conſ. *Cæſalpin. l. 3. c. 23.* ap. *P. Zacchiam,* & F. PLATER. qui Prax. Tr. 2. cap. 11. pag. 455. ait: *A vitro fracto (quod ebrii deſperati homines interdum dentibus ſcindentes & comminuentes ſtudio devorant) non ſolum rodens ſed & pungens lancinansque ventriculi dolor urget.* Inde deglutitio alimentorum (ad vitam tamen vel maxime neceſſariorum inſigniter læditur. Ut eo minus dein miremur corporis ἀτροφίαν & extenuationem. Quin imo ipſamet medicamentorum deglutitio læſa non poteſt non retardando malum promovere. Quam noxam adtendunt quoque *Job. Manlius in locc. com. mox. citandis p. m. 244. Fabric.*

bric. Hild. in der Vorbereitung zum Chriſtlichen Gleſſ-Trunk, *pag. 25.* ap. *J. R. Camerar. Cent. 10. memorabil. part. 66.*

§. 19. *Cardanus lib. 2. Contradict. med. tr. 5. contrad. 9.* proponit hiſtoriam quarundam monialium; quæ ex aſſumto vitro male ſehabuerunt.

§. 20. *Fabric. Hildan. Cent. 5. obſ. 2.* ait: Se ſe noviſſe in vicinia virum, cui egregie nocuerit ὑαλοφαγία, ſecus ac ſuis duobus ſociis, ſupra §. 6. Iſte enim poſtquam vitra quam plurima, veluti cum aviditate, devorarat, ante duos annos (ubi hæc Auctor ſcribebat 1625.) phthiſi obiit. Forte quia acumina fruſtulorum eroſerunt pulmonum ſubſtantiam, unde eorum exulceratio. Quamvis idem *Hildan. Cent. 6. obſ. 35.* ſuper hoc exemplo ita ratiocinatur: *An vero morbum* (phthiſin) *quo extinctus eſt, ex devoratis vitris contraxerit, non conſtat. Ab eo enim tempore quo vitra devoravit, per aliquot annos incolumis vixit, ſed adeo intemperanter, ut, an morbum ex devoratis vitris, an potius ex ingurgitatione vini & ebrietate contraxerit, valde dubitem.* Ego hoc & ſimili in caſu arbitror cauſſas ſocias ſletiſſe pro una; veluti ſcholæ loqui amant. Ex *Hildano* hoc exemplum referunt quoque *J. R. Camerar. Cent. 10. part. 66.* & *C. Reies in Campo Elyſ. quæſt. 58. n. 4.* Aliud exemplum ex Keckermann l. 3. Syſt. Phyſ. c. 12. allegat Lotich. ad Petron. Comm. l. 1. c. 2. p. m. 25.

§. 21. Ita vitri deglutiti infelicem ſucceſſum expertus eſt Heduccus quidam, cui id tentanti, & alias adſueto, majuſculum vitri fruſtulum infimo œſo-

phago

phago inhæſit, cui erodendo, nec vomitoria, nec alia ſubſidia profuere. Tandem videbatur ſua ſponte deorſum protruſum: inde poſt trimeſtre *Convulſionibus Epilepticis* ſæpius miſere fuit divexatus; teſte *Th. Bartholin. Cent.5. hiſt.66.* Ratio facile poteſt peti ab acutis vitri angulis, partes membranaceas aut nervoſas pungentibus, irritantibus atque vellicantibus.

§. 22. Quin imo non ſolum gravibus mulctati fuerunt ſymptomatibus haut pauci ὑαλοφάγοι, ſive vitrivori; ſed ipſa non raro functi ſunt morte. Adeo ingrata voluptate ingratiorem oppetierunt mortem. Ratio magnam partem ex antea dictis claret.

§. 23. Illam experientia confirmabit variis exemplis. *Satellites cujusdam Regis* (ſunt verba *Joh. Manlii in Locis Commun. ad Præcept. 5. Tit. de Conviviis p. m. 243.*) *largius ſe vino ingurgitantes contuderunt vitrea pocula, ac alter alteri præbibit illum pulverem. Elapſis vix duobus menſibus, omnes mortui ſunt. Hæc mihi narravit quidam multis nobis notus, ipſisque aſſidens, cui tamen, ut homini ſcholaſtico, pepercerunt.* Ex eodem quoque allegant *Fabric. Hild. Cent.5. obſ. 2. & Cent. 6. obſ.35. J. R. Camerar. Syllog. Mem. Cent. 10. part. 66. p. m. 95.*

§. 24. Idem *Manlius l. a.* hanc ſubnectit hiſtoriam: *Ante paucos annos fuerunt quidam Ambergæ, in Bavaria, qui longa potatione inebriati, tandem vaſa teſtacea, e quibus biberunt, contundunt, ſeu in pulverem redigunt, & alter alteri illum pulverem in*

V *vino*

vino præbibit. Tandem ventum eſt ad vitra, quæ ſimiliter in pulverem redacta ſunt, ac invicem ſibi præbiberunt. Hæc hiſtoria huc ſcripta eſt, additumque erat in literis, tres ex nobilium numero eo die eſſe mortuos, reliquos ægrotare, & mortem certiſſimam exſpectare. Non mirum eſt, venire Turcam & alias pœnas, cum tam impie vivamus. Es iſt zu erbarmen, daß wir arme elende Teutſchen ſo ſäuiſch und ſo viehiſch leben, wir fräſſen und ſauffen uns kranck, todt, und in die Höll hinnein. *Imo deterius jam vivitur, quam beſtiæ: certe beſtiæ ſibi nociva fugiunt. Ita jam Diabolus graſſatur in genere humano. Credo non fuiſſe tam nociva illa vaſa teſtacea, quam ſunt vitra; quæ in alvum demiſſa, inteſtina arrodunt, unde homo ſuperſtes eſſe nequit.* Eandem hiſtoriam repetit *J. R. Camerar. l. a.* & digito veluti monſtrat *Fabric. Hild. locc. citt.*

§. 25. *Cardanus l. 2. Contradict. Med. tr. 5. contrad. 9.* allegat hiſtoriam quarundam monialium, quæ non ſolum ex vitro aſſumto male ſe habuerunt, ſed & earum una aut altera perierunt, ap. *P. Zacchiam l. 2. t. 2. quæſt. med. legal. 4. n. 28.* ubi ex *Cæſalp. l. 3. c. 23.* addit: Vitrum etiam poſſe mortem ciere. *Acerr. Philol. auctior* Cent. 7. hiſt. 38. pag. 923. ait: Ein Rittmeiſter, Namens Spatz, hat auff ſeines Obriſten Geſundheit etliche Stücklein von einem zerbrochenen Glaſe hinein geſchluckt, von derſelben Zeit an aber keine geſunde Stunde gehabt, und hat alſo mit groſſer Reue ſeinen Geiſt auffgeben müſſen.

§. 26. Cepi mecum meditari, unde tantæ noxæ origo?

origo? Vitrumne res tam peſtifera? Adeone blanditur oculis, ut fallat? Adeone pulchritudine ſua hominem dementat, ut ob connatam ei fragilitatem, & inde patratam fracturam vitri cryſtallini ſervum muraenis devorandum devoverit, Vedius Pollio apud *Senecam l. 3. de Ira c. 40.* Conf. *Dion. Caſſ. l. 54.* Quo etiam reſpexiſſe videntur *Plin. l. 9. c. 23. Seneca l. 1. de Clementia c. 18.* atque *Tertullian. l. de Pallio.* Imo inventor vitri ductilis ſeu flexibilis, quia auro argentoque pretium minuebatur, trucidatus legitur a Tiberio Principe apud *Plin. l. 36. c. 26. Dionem l. 57. Hiſtor. Iſidor. l. 16. c. 15.* ex quo habet *Barthol. Anglicus l. 16. de Propriet. Rerum c. 100. Cæl. Rhodig. l. 20. L. A. c. 30. Petrus Crinit. de Honeſt. Diſcipl. & Janus Dous. ſuper Arbitrum l. 3. c. 9,* ap. *Dalechamp. ad Plin. l. a. Panciroll. tom 1. Memorabil. deperdit. tit. 37.* & *ad h. l. Henr. Salmuth. in nott. Hartm. Creidius in Poſtill. III.* Jahrgang, Dom. 23. poſt Trinit. p. m. 440. *De vitro* ductili ſ. flexibili evolve omnino, quæ habet Morhof in Epiſtola de Scypho vitreo &c. lit. A. 4. b. ſeq. Borrich. de Ortu & Progr. Chym. p. m. 111. ſeq. Fr. Hofman. in Clave Schröd. p. m. 177. C. A. Balduinus in Hermete Curioſo §. 6. p. m. 13. 2. b. in Append. ad Ephem. Germ. Cur. Dec. 2. ann. 1. vide omnino. Conf. Petron. in fragm. Tragur. p. m. 22. ſeq. Petrus Damiani l. 4. Epiſt. ult. Sariſber. l. 4. c. 5.

§. 27. Imo conſtitit vitreorum poculorum innocentia, ex eorum ſalubritate atque puritate, quam adeo & præ metallicis effert Doctiſſ. *Job. Langius l. 1. Epiſt. Med. 29. p. m. 122.* ideo videlicet, quod nulla

nulla ſulfuris aut argenti, plumbi ac ceruſæ virulentia participent; & ſuo congenito frigore ſaporem vini quavis nive & glacie melius conſervent. Quod allegat etiam *Mizald. cent.4. memorab. n.44.* Nec ſolum hodie apud nos delicatulis placet potius terſo vitro; quam auro argentove bibere: **Es ſchmäckt beſſer und appetitlicher aus einem ſaubern Glaſe, als aus einem ſilbern Becher oder Schale.** Quin imo jam olim *Plinius l.36. c.26.* ſcripſit: *Uſus* (vitri) *ad potandum, argenti metalla & auri pepulit.* Atque *Iſidorus l.16. c.15.* in fine ait: *Revera, ſi vaſa vitrea non frangerentur, meliora eſſent, quam aurum & argentum.*

§. 28. Videbatur contrariari uſus vitri & quotidianus & ſumme neceſſarius, & maxime curioſus in vaſis tam chymicis quam culinaribus &c. in poculis, in ſpeculis, in feneſtris, & quod omnium maxime extollimus, in microſcopiis & tubis opticis, vide CL. *Kircher. in Arte Magna Luc. & Umbr. lib. de Speculis, & in Mundo Subterr. l.12. ſect.5. part.3. de Arte Vitriaria. cap. 1. f.m. 470.*

§.29 Refragabatur porro inculpata vitri materia atque compoſitio, quæ nihil tale mereri videbatur. *Non modo enim* (teſte *Galeno*) *ex terra ſabuloſa, pulviſculis vitri micante, ſed ex diaretico etiam quercus fagi, phyllitidis, herba anthillidis (quam* Arabes *Cali* vocant) *addito certo, pondere ſaxi candore perſpicui, ex Arabia, Ægypto, in oppida maris Adriatici advehi ſoliti, & in clibano colliquefactis, cryſtalli inſtar candidum & perlucidum conficiatur vitrum,* ſunt verba *Joh. Langii l.2. Epiſt. Med. 58. p.m.760.*

§. 30.

§. 30. *Commentator Arabs* ad *Ebn-Sinam* inquit: Vitrum aliud eſſe *naturale*; ejusque tantam eſſe in terra Habaſſinorum Æthiopum copiam, ut potior lapidum pars illic ſit vitrum. Aliud eſſe *artificiale*, fierique ex arena & lapidibus, ceu refert *Plempius in Scholio ad Ibn-Tſinæ Canon Med. l. 2. tr. 2. c. 7. f. m. 121. b.* Nimirum vitrum eſt corpus, ut notiſſimum eſt, ex arena, cineribus & ſale cum. ſummi caloris vi per colliquationem compactum aliquo humore conſtans, cum liquetur, ſed modico ac tantillum viſcoſo, æqualiter tamen diviſo, ait Morhof. in Epiſt. de 4. Scypho Vitro per certum humanæ vocis ſonum rupto lit. A. 4. b. Adde Thom. Prowne in Pſeudodoxia Epidem. l. 2. c. 5. p. m. 151.

§. 31. Fuſe vero artem vitriariam delineavit jam olim multæ jugæ eruditionis Vir *C. Plinius Secundus* (quem idiotæ mendaciorum magiſtrum peſſime appellant; hoc ipſo, ceu ſorices, ſe prodentes, nunquam legiſſe aut intellexiſſe Plinium) *l. 36. c. 26.* Deinde *Iſidor. l. 16. c. 15.* e quo *Barthol. Anglic. l. 16. de Propr. Rer. c. 100.* Ex recentioribus vero accuratius *A. Kircherus in Mundo ſubterr. l. 12. ſ. 5. part. 3. c. 1. f. m. 470. ſeqq. atqui Anton. Nerius l. pecul de arte vitriaria.* Quodammodo etiam attingunt hanc materiam *Beroald. ad Apulej. aſini aurei l. 2. p. m. 258. Bodæus a Stapel ad Theophraſt. f. m. 1168. a. Helmont. de Lithiaſi c. 3. §. 7. & Jonſton. in thaumatogr. Claſſ. 4. c. 19.* Quomodo quoque ex metallis fieri vitrum poſſit, docet *Mazzotta de Mineralib. lib. 2. c. 2. & c. 11.* & ex plumbo exemplum habet Morhof. l. c.

§. 32. Imo jam olim per multa ſecula vitro gignendo fuit arena pro Beli amnis, admiſto nitro teſtibus *Plinio l. 36. c. 26. & l. 5. c. 19. Tacito Hiſtor. 5. 7. 4. ac Fl. Joſepho l. 2. Belli Jud. c. 17.* (ex quibus etiam *Polydor. Virgil. de Inventor. Rer. l. 2. c. 22.*) *Iſidoro l. 16. c. 15.* atque *Bartholomæo Anglico l. 16. c. 100.* Conf. *Strabon. l. 16.* allegante *Lipſio ad d. l. Taciti.* Ita quoque *Sidon* dicitur *artifex vitri Plinio l. 5. c. 19.* prout ex eodem quoque refert *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. Vol. 20. l. 3. f. m. 3694. b.* Sic vitrum Venetum hodie in pretio eſt; nempe Inſula *Murano* prope Venetias celebris propter vitra & tabernas vitriariorum, qui candentem materiam e fornacibus ſumtam ferreis fiſtulis adhærentem uno vel altero flatu vaſa in varias formas reducunt, ait *D. Joh. Mercker. in Apodemicis.* Eodem fieri modo olim in Palatinatu vidi 2. lapidibus Heidelbergæ in ſilva prope Schönau, olim Abbatiam, nec non in Sax. Super. prope oppidum Pretzſch in vicina ſilva, ubi Baro quidam Flander operi præerat, & præcipue vitra tincta & alia elegantiſſima conficiebat anno 1693.

§. 33. Maxime autem inculpatum videntur reddere vitrum & qualitates ejus variæ, & uſus in medicina, ubi tam externe, quam interne, tam crudum, quam præparatum inſignis medicamenti loco celebratur. Hincque eſt, quod Helmont. tr. d. Febb. c. 8. §. 6. inquit: Non plus proficiunt lævigatæ gemmæ, quam ſi ſilices aut vitra præparata aſſumantur.

§. 34. De qualitatibus ejus (quas Scholæ primas vocant) ita *Abvali Ibn. Tſina, Canon. Med. lib. 2. tr. 2. cap. 7. ſub lit. Z. f. m. 121. b.* (Edit. Plempii Lovan. in

in fol. 1658.) ſcribit: *Zegjagi vitrum* natura *calidum eſt primo, ſiccum gradu ſecundo*, Validiſſime ſiccantibus annumerat vitrumVenetum *Plater. Prax. tr. 3. lib. 1. cap.* 4. pag. 494. Minus calidum reputat *Galenus l. 5. de Simpl. Fac. c. 13.* Hinc quoque ex *Galen. 4. κ. γέν.* 1. uſtum vitrum ſiccare ſine morſu ſcribit *C. Hofmann. in Paralip. Officin. c. 88. p. m. 549.* Et certe, ſi verum fatear; magis rationi convenit eſſe frigidum & ſiccum; quam calidum. Gradum non determino, quia res plane incerta & quandoque ſtolida eſt.

§. 35. Uſum externum vitri jam ſpeculabimur. Hic varius eſt modo ſimplicis crudique in pulverem redacti; modo combuſti. Ad decorationem adhibet *Ibn - Tſina l. 2.* quando ſcribit: *Dentes extergere.* Quod paullo poſt repetit. Hoc jam pridem ante eum docuerat *Scribonius Largus cap. 11. ſive num. 60.* qui ad dentifricia adhibet *vitrum candidum, quod ſimile cryſtallo eſt, diligenter tritum, admixta ſpica.* Atque ita ſimplicem ſaltim trituram poſcit, teſte *Joh. Rhodio in nott. ad h. l.* Ad eundem uſum laudatur quoque *Bartholomæo Anglico l. 16. de Propriet. Rer. c. 100.* atque *J. G. Macaſio in Promptuario Mater. Med. libro poſter. ſect. 13. c. 31. p. m. 303.* Credo acutis ſuis angulis per frictionem ſordes adeoque ipſos tophos poſſe abradere, & ita mundare dentes.

§. 36. Exterius porro adhibetur ad capillos generandos, videlicet, ſi cum oleo Jeſemini illitum ſit, ita jubente *Abvali Ibn - Tſina Canon. Med. l. 2. tr. 2. c. 7.* An eventus reſpondeat, viderint alii; ego val-

de dubito; niſi forte vel humores nimios exſiccet, vel poros cutis capitis adaperiat.

§. 37. Pariter ab eodem *Ebn-Sina* l. a. ad alios capitis affectus externos commendatur; nimirum ſi caput cum vitro lavetur, mundatur illud a porrigine ſive furfuribus, quod facile credo; abradit enim furfurum quiſquilias, & veluti ſupra §. 35. dentes exterſit, quidni heic cutem capitis detergere atque mundare poſſit?

§. 38. Oculis etiam exterius applicatum prodeſt. Hinc ipſum fel vitri (de quo inferius agetur) inter ophthalmica retulit *Macas* in Promt. Mat. Med. lib. poſter. ſ. 11. c. 3. p. m. 212. Maxime heic laudatur crematum, utpote efficacius, ita cenſente *Ebn-Sina* l. a. Credo, quia ſubtilius, tritum & pulveratum eſt, minusque acutulum, nec acumine angulorum tantum nocere poſſit. Hinc illud oculos abſtergere ait *Ebn-Sina* l. c. ubi ſimul addit, idem albuginem extergere. Quod forte ex eodem quoque depromſit Compilator *Bartholomæus Anglicus* l. 16. de Propriet. Rer. cap. 100. Sic commendatur pulvis vitri ad ægilopas inſperſus, ipſos mirabiliter ſiccando a *Paulo* ap. *J. Lang.* l. 2. Epiſt. 58. p. m. 761.

§. 39. Extra porro applicatur ad ſcrophilas colli; ſi nimirum conficitur emplaſtrum ex vitellis ovorum cum pulvere vitri, & continue deſuper imponatur, ceu aliquos ita curaſſe hunc affectum, intellexit *Marcellus Cumanus* obſ. med. 18. Ad quem locum Beatus *G. H. Velſchius* in Nott. p. m. 47. ita: *Vitri,* forſan nitri, *quod inter cetera præſcribit Ebn-Sina* lib. 4. ſ. 3. tr. 2. c. 10. *Similem fere dubitationem de* nitro & vitro *habes ap. eruditiſſimum Rhodium noſtrum in Emend. & Nott. ad Scribon. Larg. Comp. 153. ſed in calculo. Quanquam Marcellus noſter ſequenti obſ. 40. etiam pulverem cryſtalli albi*

cum

cum melle trit. appoſitum laudarit; *quod ſane experimentum videtur pro vitro facere.* Vitrum certe exſiccando ac clandeſtine conſumendo hoc poteſt præſtare, veluti ex ſeqq. quoque partim patebit. Vitrum Venetum externe ad ulcera commendat *Plater.* Prax. l. c. pag. 494. Idem Prax. Tr. 2. cap. 17. pag. 893. vitrum tenuiſſime pulveriſatum, oleoque unguento vel mucilagine mixtum, externe in combuſtionibus commendat.

§. 40. Contra Panaritium quomodo uſurpetur, legimus ap. *Achill. Gaſſerum* obſ. med. 45. ita inquientem: ***Panaritium**, quod malum vulgo* ἀῤῥητον *vocatur, emplaſtro hoc optimo aliquoties ſanatum eſt. R. Spum. mellis* ℥j *Vitri Veneti pulv.* ℥iß. *cum ſucco allii*, F. Ad h. l. *CL. G. H. Velſchius* hæc: *Eodem modo, quo vermis umbilicalis necatur experientia Joh. Georg. Brenggeri* ap. *Phil. Hechſtetter.* Decad. 6. obſ. med. & *Friederici Oleviani* ap. *Hieron. Reuſner.* obſ. 97: Vbi addo, hodienum mulierculas noſtrates vitrum Venetum craſſiuſcule pulveratum cum melle miſcere, & putamine juglandis excavato recondere, atque ita imponere umbilico infantum, vermibus laborantium, cum emolumento; quod vel inde judicant, ſi ſenſim maſſa illa abſumatur. Ratio poſſet ex parte quæri in exſiccatione humiditatum, quæ generare poſſunt cruditatem iſtam atque putrilaginem; partim in virtute aperiendi, vermesque & enecandi & expellendi.

§. 41. Ab aliis forte iisdem & ſimul aliis de cauſis commendatur ad dolores articulorum. Nimirum idem in aceto probe tritum confidenter illinito. *Aetius* acopa ad dolores podagricos & iſchiaticos deſcribens, referente *Anton. Snebergero* in Medic. contra articul. dolor. p. m. 152. Quamvis difficultate non careat aſſerere, acetum articulis nervoſis-

que partibus prodeſſe. In *Vulneribus* vitrum cryſtallinum pulveriſatum mixto unguento commendat *Plater*. Prax. l. c. pag. 012.

§. 42. Præcipue autem famoſiſſimus ejus eſt uſus contra calculum, tam a veteribus, quam recentioribus commendatus. Ita vitrum jam olim ad lapidem in arenam ſolvendum præſcripſerit *Scribon.* Larg. cap. 39. Compoſ. 153. uti quidem legit CL. *Renatus Moræus* in illo loco. Quamvis loco vitri, alias legatur nitri. Nec diſſentit ab illo doctiſſimus *Joh. Rhodius* in Nott. ad d. l. *Scribon.* p. m. 227. modo uſtum intellexerit.

§. 43. In genere ad calculum cinis vitri combuſti admittitur ab omnibus Mauritanis, & a quibusdam Græcis; teſte *Horat. Augen.* Tom. 1. lib. 4. Epiſt. 2. Ex Græcis laudatur *Galenus* apud *Baricell.* in Hortulo geniali p. m. 345. & *Matth. Unzerum* lib. 2. de Nephrit. p. m. 223. videlicet *Galenus* 9. de Medic. Fac. cap. de Lap. teſte *C. Hofmann.* in Paralipom. Officinal. c. 88. p. m. 549. ex *Gal.* 5. de Simpl. Med. Fac. cap. 13. & de renum Affect. dignos ex medicar. cap. 8. refert *L. Schrœck.* in Pharm. Aug. Reſtit. p. m. 452. *Aetius* tr. 1. ferm. 2. cap. 31. allegante *J. Rhodio* l. c. *Paull. Ægineta* apud *Unzer.* l. d. Ex Arabibus *Ebn-Sina* lib. 2. tr. 2. cap. 831. & lib. 3. fen. 18. tr. 2. cap. 19. citante *L. Schrœck.* l. a. & *Ebn-Zohar* apud *Unzer.* l. a. Ex Recentibus *Valeſcus* de Taranta lib. 5. de Philon. cap. 18. f. m. 144. a. 2. *Bartholom. Anglic.* lib. 16. de Propriet. rerum cap. 100. ex *Ebn-Sina Guainer.* in Practica tr. de Calculoſa Paſſione cap. 9. p. m. 190. b. *Vidus Vidius* lib. 10. de Curat. membratim cap. 20. *Baricellus* Hort. genial. p. m. 345. *Joh. Varandæus* de Renum & Veſicæ Affect. cap. 1. p. m. 69. *Unzer.* de Nephrit. lib. 2. p. m. 223. *P. Zacchias* lib. 2. t. 2. qu. 4. n. 28.

n. 28. *Joh. Rhodius* ad *Scribon.* Larg. Comp. 153. p. m. 227. *Macas* in Promt. Mat. Med. libro poſter. f. 9. cap. 22. p. m. 180. & alii plures.

§. 44. Hinc *Chriſtoph.* WIRSUNG im Artzney Buch part. 3. cap. 17. §. 4. f. m. 491. a. ſeq. b. & f. 439. ait; ingredi vitrum uſtum Electuar. de Cineribus. Non eſt Elect. ſed præp. in Pharm. Ang. *Ebn-Sinæ* nimirum teſte *L. Schræck.* in Pharm. Aug. Reſtitut. p. m. 452. Eandem quoque ob cauſam *Montagnana* in Elect. ſuo diaretico; quod habet Auguſt. Pharmacop. ad calculum comminuendum & educendum habet, teſte *Joh. Stockero* in Empiric. lib. 1. cap. 43. p. m. 117. Sic eadem ratione ad calculum comminuendum commendatur *Oleum vitri*, a *Fidejuſto Reineccer.* in Theſauro Chymico lib. 3. p. m. 105. & paulo poſt p. m. 109. iterum idem ad arenulas.

§. 45. In ſpecie ad renum calculum magnarum deprædicatur virium ab *Ebn-Sina* Canon. med. lib. 2. tr. 2. c. 7. f. m. 121. b. *Marc. Gatinar.* Prax. med. c. 57. p. m. 237. *Georg. Bertino M. M.* l. 20. c. 46. f. m. 771. *Leonh. Jacchino* in 9. Raſis c. 64. p. m. 568. atque Celeb. *Joh. Langio* l. 2. Epiſt. med. 58. p. m. 759. & *Plater.* Prax. l. c. pag. 572. & 574.

§. 46. Nec minoris efficaciæ celebratur ad calculum veſicæ a *Paulo Ægineta* l. 7. c. 3. lit. Υ. f. m. 417. (quamvis aliena fide id referat; ita judicante *J. Rhodio* Nott. ad Scribon. Comp. 153. p. m. 227. *Ebn-Sina* Canon med. l. 2. tr. 2. c. 7. f. m. 121. b. *P. Bayro* in Veni mecum l. 16. c. 3. p. m. 398. ſeqq. & c. 4. p. m. 404. bis. *G. Bertino* & *Joh. Langio* ll. aa. Hinc in ardore urinæ vitri uſus eſt medicus vide *Rompf.* ad *Schmizii* Comp. Pract. pag. 29. Conf. *Plater.* Prax. 1. c. pag. 1009.

§. 47.

§. 47. Utrobique autem vitrum exhibetur vel crudum pulveratum, *Paullus Ægineta* l. 7. cap. 3. lit. Υ. f. m. 417. *Aetius* tetr. 1. ſerm. 2. c. 31. apud *Joh. Rhodium* Nott. ad Scribon. Larg. p. m. 227. vel, quod efficacius eſt, combuſtum *Galenus*, *Ebn-Sina*, *Valeſcus de Taranta*, *Leonh. Jacchinus*, *M. Gatinarias*, *Joh. Langius*, *Joh. Rhodius*, omnes ll. antea cc. It. *Hor. Augen.* t. 1. lib. 4. Ep. 2. *F. Plater.* l. c. Prax. pag. 1009. & pag. 572. & 574. & *Duncan. Liddelius* in arte Med. lib. 5. cap. 7. pag. 679. Hinc ipſe *Ebn-Sina* & *Ebn- Zohar* ex pulvere vitri uſti Electuarium Lithontribon compoſuerunt, quod recenſent *Joh. Langius* l. 2. Epiſt. med. 58. p. 760. *Dominicus Leonus Lunenſis* in Arte Medendi ſect. 3. l. 5. c. 6. f. m. 607. & *Clementius Clementinus Amerinus* l. de Medicinis compoſitis cap. 5. f. m. 155 nec non *Platerus* Prax. l. c. pag. 575.

§. 48. Qua vero virtute hanc dotem exſerat, non una eſt auctorum opinio. Ex Proprietate & non manifeſta qualitate valere, ſcribunt *M. Gatinar.* Prax. Med. c. 57. p. m. 771. atque *Leonh. Jacchin.* in 9. Raſis c. 64. p. m. 568. Sed hoc ad commune illud ignorantiæ aſylum, occultas ſcilicet qualitates; ſpectat, quæ ratio irrationalis acutiori modernorum ſophorum palato meritiſſimo ſuo non arridet.

§. 49. Aliquanto melior eſt ſententia *Galeni* 5. de Simpl. Med. Fac. f. 71. b. apud *Aloyſ. Mundellam* in Theatro Galeni, voce Urinam; ſtatuentis, vitrum hoc præſtare virtute incidendi. Hinc & *J. Rhodius* Nott. ad *Scribon* Larg. Comp. 60. p. m. 102. ex *Galen.* 9. Simpl. Fac. ait uſto vim detergendi eſſe.

§. 50. *Joh. Varandæus* de Affect. Renum & Veſicæ cap. 1. p. m. 57. putat, inde fieri, quod deterat & quaſi confricet calculi ſuperficiem; veluti omnia terrena & aſpera, cineres teſtarum, ovorum & ſimilia. Ejusdem ſententiæ eſt *Horat. Augen.* t. 1.

l. 4. E-

l. 4. Epiſt. 2. Sed addamus verba Doctiſſ. *Greg. Horſtii*, apud Experientiſſ. *Fabric. Hildan.* Cent. 6. obſ. 35. ajentem, *ſe non dubitare, quin ad primarum viarum purificationem faciat ejusmodi vitrum, comminutum in partes minimas, acrimonia ſua facultatem expultricem ad excernendum ſtimulante.* Loquitur autem laudatus auctor de Crudo & Comeſto. *Zwelferus* non tam a vitro ipſo, quam a ſale ſtipitum fabarum, qui ei inſit, deducit, Sed merito refutatur a L. *Schrœck.* in Pharm. Aug. Reſt. p. m. 45. Conf. *Duncan. Liddelius* in Arte Med. lib. 5. cap. 7. pag. 696.

§. 51. Vitrum uſtum minus calidum urinam provocat, *Galeno* auctore de Simpl. Fac. lib. 5. cap. 13. ajente *Joh. Rhodio* Nott. ad *Scribon.* Larg. Comp. 153. p. m. 227. Ut igitur hac & antea laudatis de cauſis non immerito contra hydropem ex mulſi mixti cyathis tribus laudet *Scribon* Larg. Comp. 153. ſi vera eſt opinio Doctiſſ. *Renati Moræi*; pro nitro vitrum legentis apud *Joh. Rhod.* in Nott. ad h. l. p. m. 227.

§. 52. Verum cum ſupra de vitro uſto dixerimus; jam diverſos illud præparandi proponemus modos. *Joh. Langius* lib. 2. Epiſt. 58. p. m. 259. ſeq. ait: *Qua vero induſtria vitrum aduritur, nec noſtris pharmacopœis ſatis notum eſt, nec factionis Arabum aut Græcorum medicus aliquis exacte docuit, præter Avenzoarem; qui jubet accipere vitri fruſtum cryſtallini, denſum tamen & perſpicuum, alchitra, id eſt, pice ex terebintho delibatum; prunis impoſitum, donec pice inſumta, rutulo ſplendore coruſcet. Hoc forcipe exemtum, & aqua extinctum, iterumque pice illitum igni ſubdere jubet, donec excandeat; ac dein igne iterum exemtum, aquæ immerſum extinguatur. Idque cum ſepties reiteraveris, tandem in pulverem,*

ut

ut alcohol, conterito; de quo aureus unus mane vino albo exhauſtus, abunde calculos veſicæ conterit, ut Galenus & *Avicenna docent.* Quem etiam amplectitur *Dominicus Leonus Lunenſis* in Arte medendi f. 3. l. 5. cap. 6. f. m. 607. & obiter ſequitur *Clem. Clementinus* lib. de Medicinis compoſitis cap. 5. f. m. 155. & ex *Avenzoar* didicit atque feliciter imitatus eſt *Baricell.* Hort. genial. p. m. 345. Conf. *Unzer.* de Nephrit. lib. 2. p. m. 223.

§. 53. Alium modum docet *Horat. Augent. t.* 1. lib. 4. Epiſt. 2. Rudis eſt, qui paucis proponitur a *Leonh. Jacchino* in 9. Raſis cap. 64. p. m. 568. ſcribente: *Præparant primum contundendo diligenter; poſtea agitando ſuper ferrea ſartagine diu ad ignem.* Nec prolixior eſt ille *M. Gatinariæ* Prax. med. cap. 57. p. m. 237. jubentis poni vitrum ad ignem extinctum in aqua ſaxifragiæ, ſeptem ſcilicet vicibus ignitum, & toties extinctum.

§. 54. Vel poterit uſurpari modus laborioſiſſimi *Athanaſii Kircheri* in Mundo ſubterr. lib. 12. ſ. 5. part. 3. cap. 1. f. m. 472. a. qui hic eſt: *Vitrum candefactum in aquam frigidam coniectum ita morbidum redditur, ut manibus in minutum pulverem conteri poſſit.* Idem ibid. & hinc addit: *Poteſt vitrum certa aqua ita adtemperari, ut unum vitri fruſtulum in extremitate ruptum totam maſſam in inſenſibilem pulverem reducat. Fit autem hoc, ſi fruſtulum iterato candefactum igni, ſæpe ſæpius in aqua frigidiſſima exſtinxeris.*

§. 55. *Antonius Guainerius, Papienſis in Practica ſua Tr. de Calculoſa Paſſione cap. 9. f. m. 190. b. 2. ſeq.* (poſtquam varia ſingulariaque remedia contra calculum commendaverat) inquit: *Ut inquit Albertus, ſi ſanguis hirci, aſini & anſeris cum aceto mixti leviter decoquantur; & in his cryſtallus vel gemma*

po-

ponantur, molleſcant, & etiam vitrum in tantum, ut cum cultello incidi queat. Et ſi ſolum hirci ſanguinem acceperis, & cum eo acetum atque abſinthii ſuccum miſcueris; vitrum in eo poſitum, veluti paſta molleſcit, ſic quod ad murum projectum non frangatur. Aliud, quod veteres ſingulariſſimum reputant, eſt vitrum, quod ſic Avicennæ documento præparatur. Accipies, & ipſum, quantum potes, tere; dein in cochleari ferreo pone, quod ſuper carbones ignitos colloca; & cum rubeum fuerit, in aqua fabarum projice, tunc enim calcinatum facile deprehendes; non calcinatum vero iterum ad ignem repones, ſicut primo toties faciendo, quod ad atomorum ſimilitudinem teri poſſit; cujus cum mellis aqua, aut alio diuretico a ℥ß usque ad j. dabis. Et paulo poſt pergit: *Quidam Alchymiſta ipſum per fruſta ſuper cochleari ferreo ad ignem ponebat; cumque ignitum erat, cum vino Malvatico, vel conſimili, cum oleo benedicto aut de ſcorpionibus, æquis partibus mixto, ipſum ſæpius exſtinguebat, ſic toties faciendo, quod facile ad atomorum ſimilitudinem conteri poterat, & ipſum, de quo ſupra dictum eſt, modo, dabat. Avenzoar autem cum oleo juniperi liniebat, & in ignem factum rubeum in aqua raphani exſtinguebat, quo facto ipſum cum prædicto oleo iterum inungebat, & in aqua raphani exſtinguebat, quo ſepties facto in pulverem ſubtiliſſimum reducebat, & quo ſupra modo dictum eſt, utebatur.*

§. 56. *Ebn-Sinæ* vero modum improbat *Fallop.* in lib. de Metall. prout conteſtantur auctor. *Pharm. Auguſtan.* Claſſ.20 . f. m. 322. Ipſi vero f. 321. b. hunc proponunt: *Accipe fruſtum vitri clari ſubtiliter pulveriſati ac cribrati, quod in ollula ferrea tamdiu ponatur ſuper prunas, ut ferrum candeſcat, deinde extinguatur in acervo facto ex cinere ſtipi-*

tum

tum fabarum. Quo facto iterum pulveriſatur, & rurſum ignitum in priore acervo exſtinguatur, idque toties repetatur, donec optime in cinerem ſit redactum. Id apparet, quando non amplius reſplendet, & inter digitos adtritum non ſit aſperum, inque os ſumtum dentibus non ſonitum edat. His cinis vitri in marmore porphyritico ſubtiliſſime pulveriſetur, & intra corpus ita utiliter uſurpari poteſt. Eundem modum adprobat etiam *Joh. Rhodius* Nott. ad Scribon. Larg. p. m. 227.

§. 57. Quam vero exagitet hanc vitri combuſtionem, CL. *Zwelfer*, in animadverſ. ad Pharmacop. Auguſt. f. m. 412. vix poteſt dici; cum iſtam levidenſem, plane inutilem, ineptiſſimam, omni jure explodendam, tantis abſurditatibus involutam, nugaciſſimam omni vulgo notiſſima & ruſticana philoſophia carentem &c. exclamet. Hincque non ſine cauſſa egregie vapulat a CL. Luca *Schroekio* in Pharm. Aug. Reſtit. Claſſ. 20. p. m. 451. ſeqq. Tandem f. m. 420. a. pergit: *Vellem clarius conſtaret, & ſeſe explicuiſſent, cur tantopere hoc medicamentum deſideretur, aut ob quas eximias virtutes in officinis præſtare debeat? Certo, ſi quis peculiarem vim lithontripticam in eo ſibi imaginatur, is toto errat cœlo, nec ſi quæ aliquanto exhibitione ejus eſt adverſa (quod tamen ſine periculo aut detrimento ægroti, licet illud protinus non ſenſerit, exhiberi minime potuit) e vitro emanavit, ſed potius e ſale ſtipitum fabarum; in quo talem vim, ſabulum, & arenam pellendi ineſſe probe novi, aſt ejus parandi ratio alio modo quærenda, non iſto, quo medicamentum nullius virtutis, ſed maximi detrimenti evadit.*

§. 58. Et ideo forte ſuadet *Horat. Augen.* t. 1. l. 4. Epiſt. 2. ne ejus uſus ſit admodum frequens; niſi

forſan putet tandem internos meatus excoriare. Imo ego arbitror equidem non tantæ eſſe malitiæ, ac ſibi perſuaſum habet *Zwelferus*: Interim cum longe tutiora ſint ad manus longeque plura; quid opus, ſe in tantam ſuſpicionem præcipitare, vulgique rudis ſubire calumnias?

§. 59. Interim tamen conſideremus doſin vitri ita combuſti atque præparati, quam unius aurei, ſive ʒj pondere æſtimarunt *Galenus* atque *Ebn-Sina* ap. *Joh. Langium* lib. 2. Epiſt. 58. p. m. 759. atque *Unzer*. de Nephrit. lib. 2. p. m. 223. Conf. *Baricell.* Hortulo Geniali p. m. 345. Horat. *Augen*. t. 1. lib. 4. Epiſt. 2.

§. 60. Modum denique aſſumendi addamus; quem cum vino fieri imperat *Ebn-Sina* Canon. Med. lib. 2. c. 7. f. m. 121. b. eoque tenui, teſtibus *Galeno* 9. Simpl. Med. Facult. cap. de Lapid. ap. *C. Hofman*. in Paralip. Officin. c. 88. p. m. 549. *Paulus Æginet, lib. 7. cap 3. lit.* Υ. *f. m.* 417. ex quo etiam *Unzerus* de Nephrit. l. a. & *Joh. Rhodius* ad Scrib. Larg. p. m. 227. atque albo *Paulus Ægin.* l. a. *Galenus*, *Ebn-Sina*, *Joh. Langius*, *Baricellus* atque *Unzer*. ll. cc.

§. 61. Denique non contemnendum plane eſt vitri recrementum. Hoc vulgo fel vitri, vel Axungia vitri audit, *I. R. Camerar*. cap. 3. Memor. *§*. 45. & *Fel. Plater*. Prax. l. c. pag. 960. qui ita definit: Salis alkali, quod ex cineribus kali plantæ conficitur, diſſoluti cum contritis lapidibus pro vitris conflandis innatans veluti pinguedo, quæ refrigerata dureſcit lapidis inſtar, atque axungia vitri vulgo appellatur; item *Joh. Jac. a Brunn.* in Siſtemat. Mat. Med. l. 2. ſ. 1. p. m. 118. Spuma vitri & Glaß-Gall dicitur *Mart. Rulando* in Lexic. Alchym. p. m. 205.

X quod.

quodque nil eſt aliud, quam ſal alkali, & ejus diſſo-
luti innatans pinguedo; *I. R. Camerar.* l. a. *Brunn.*
l. a. vel ſpuma, dum liqueſcit vitri materia, quæ de
illo ventriculo, tanquam recrementum de argento
detrahitur, mox vero concreta in panes cogitur can-
didos, quibus eſt ſapor mixtus, magis ſalſus quam
amarus, deſcribente Illuſtriſſ. *Ionſtono*, Fautore at-
que Amico meo, dum viveret, honoratiſſimo, in
Thaumatogr. Claſſ. 4. cap. 19. & Celeberr. Dn. D.
Paullo Ammanno in Manud. ad Mat. med. c. 5. n.
12. p. m. 31.

§. 62. Hoc fel vitri non contemnendi uſus medici
circumfertur *J. G. Macas* Promtuar. Mat. med. lib.
doſter. ſect. 11. c. 3. p. m. 212. refertur inter Oph-
halmica. Idem tanquam ὀδοντικον, ac dentifrici-
is inſerviens commendatur a *I. R. Camerar.* l. a. ex
Plater. l. 2. de Vit. p. 960. & *Platero* ipſo Prax. tr.
3. lib. 2. cap. 12. pag. 960. item *Joh. Jac. a Brunn.*
de Mat. med. lib. 2. ſect. 1. p. m. 118. & ex eodem
quamvis Morellum laudet, qui tamen non eſt,
ſed ejus opuſculo de Conſcrib. Form. emed. com-
muniter adnectitur) refert CL. *Ammann.* l. a. Do-
ctiſſimus *Job. Theod. Schenck.* crebro in uſu habe-
bat fel vitri in tumoribus calidis emolliendis diſcu-
tiendisque. Coquitur nimirum cum radic. altheæ
& fl. chamæm. in lacte vaccino, & applicatur, qui-
bus emollitis poſſunt aperiri & evacuari. Idem CL.
Schenckius laudabat in conſolidandis pulmonum ul-
ceribus, in Colleg. MSC. de Mat. med.

§. 63. Si ergo tantæ medelæ celebratur vitrum;
dic, qui interemerit aut læſerit tot homines, in fronti-
ſpicio allegatos, inquiebam? Videtur hercle rei vi-
tium fundamentum ſibi locare in angulis acutis ac
ateribus cuſpidatis, quorum aſperitate pungit, vul-
nerat

nerat, & ulcera lethalia inducit, teſte *Panarolo Pentecoſt. 4. Obſ. 6.* qui confirmat ex *Zacuti Luſit. l. 2. Prax. Adm. Obſ. 18.* (non *16.* uti *Panarolus* habet) & exemplum parile ponit uterq; in adamante, (quamvis eum aliqui venenatum credunt, *Ebn-Roſchdi Collect. l. 5. c. 43. Santes Ardoin. de Venen. l. 2. c. 23.* Conf. *Jan. Cornar. ad Macri l. 4. de Herb. c. 1.* Verum non ſolum innoxium eſſe, ſed venenis etiam omnibus ſtrenue auxiliari, contendunt non infimæ notæ ſcriptores, & in rerum naturalium obſervationibus ſolide verſati, ait *Pravotus de Venen. p. m. 783.* & *p. 803.* ſeq. *auctoritate Cardani, Schenckii* atque *Garciæ* inter veneno infectis capitibus opitulia refert,) qui integer devoratus (exemplo foſſorum in India, ne furti arguantur ap. *Garc. ab Horto l. 1. c. 47. p. m. 173.* ex quo forte etiam habet *Kircherus Mund. Subterr. l. 8. ſ. 1. c. 7. ſ. 20.*) nunquam aut raro nocet: ſerra vero in fruſta diſſectus, vel inpolitus ſi devoretur, nocet vitri inſtar. Conf. *Paul. Zacchiam l. 2. t. 2. q. 4. n. 2. & n. 22.*

§. 64. Res poteſt illuſtrari exemplo ſabuli, quod ſæpius ſummo cum dolore, & haut raro non ſine ſanguine, micturientes egerunt. Cauſſam primus videtur animadvertiſſe ingenioſiſſimus *Peireskius:* vidit enim ſabulum illud calculoſum a natura ita conformari in figuram rhomboicam, ut microſcopio inſpectum appareat veluti rhomborum lateriorum congeſta moles.¶Ex quo certe non eſt difficile cauſſam illius doloris explicare; nempe ſingulorum granorum acutiores anguli partes illas vellicant, ut ſui ſenſum acerrimum faciant; ceu refert

Celeberr. *P. Gaſſendus l. 4. de Vita Peiresk. pag. m. 150.*

§. 65. Eadem igitur particularum fractarum acutior conformatio videtur eſſe cauſſa non ſolum doloris acutiſſimi in partibus membranaceis ac ſenſibilibus; puta, æſophago, ventriculo, inteſtinis &c. earum continuum ſolvendo, ſed & effuſionis ſanguineæ, & inde ortæ exulcerationis, eroſionis, atrophiæ: imo nonnunquam etiam contumacis obſtructionis cum variis lethiferis ſymptomatibus Quod levi experimento hominum plebejorum poſſumus comprobare, qui muribus & minoribus & majoribus interimendis apponunt fercula ex Vitro Veneto minutim contuſo & melli admixto, quo ita devorato, partes eorum internæ teneriores excorientur, lædantur, ipſique letho dedantur.

§. 66. Non opus ergo, inquam, erat confugere ad ἄῤῥητον ſeu occultam aliquam qualitatem ac ſpecificam ſcholis dictam, vitrumque in *venenorum* cenſum collocare eique deleteriam aliquam adtribuere potentiam, veluti fecerunt aliquam multi, quos inter eſt *Panarol. Pentecoſt. 4. Obſ. 6.* & *Macaſius Promt. Mat. Med. lib. poſter. ſect. 10. cap. 4. p. m. 200.* (ubi addit contra hoc venenum prodeſſe omnia pinguia atque mucilaginoſa.) Eodem quoque inclinare videtur *Zacut. Luſit. Prax. Med. Admir. l. 2. Obſ. 18.*

§. 67. Ideo quoque recte ex venenis exturbant *Cardan. de Venen. l. 1. c. 4. Horat. Augen. t. 1. l. 4. Epiſt. 2. & t. 1. l. 12. Epiſt. 4. P. Zacchias l. 2. q. 4. n. 28.* atque *Kircherus in Mundo*

do Subterr. l. 8. ſ 1. c. 7. f. m. 20. Imo jam olim ante hos CC. & quod excurrit annos (vixit enim 1440. teſtibus *Renat. Moreau de V. S. in Pleurit. & Wolf. Juſto in Chronol. Med.* ap. *Linden. l. 1. de Script. Med. p. m. 44.*) *Anton. Gvainerius in Pract. cap. 9. de Calculoſa Paſſione f. m. 191. a.* ſuaſit, dum Medicus exhiberet vitrum præparatum, *ne illud patienti manifeſtaret, ne putet ſe venenari: cum ex eo canes interficiamus. Sed his tritum non datur; imo integrum, quod cum pinguedine aliqua commiſcemus, & cum eorum guttur tunc tranſire nequeat, eos interficit & non venenoſitate.* Adde Thom. Browne in Pſeudodoxia Epidem l. 2. c. 5. p. m. 151.

§. 68. Quid denique ſtatuendum? *P. Zacchias l. 2. t. 2. q. 4. n. 28.* poſtquam hinc inde de ejus noxa & uſu diſſeruerat, addit: *Quomodocunque ſit, ex vitro mori quis poteſt, unde ad rem noſtram pro veneno habendum, etiamſi non ſit.* Ego autem pace hujus & optimorum quorumvis paucis dixero: Vitrum poteſt nocere intemperanter, imodeſte, inconcinne aſſumtum; nullo autem modo veneni titulo ſe tueri poteſt, ſi quam dederit noxam, in apertis quam occultis cauſſa eſt quærenda.

§. 69. Credo denique me acuti vitri acumen non undiquaque inveniſſe. Forte, *quia Vitrum, ut dicit Ebn-Sina, eſt inter lapides ſicut ſtultus inter homines, declinat enim ad omnem tincturam:* referente *Bartholom. Anglic. l. 16. de Propriet. Rer. c. 100.* Quid mirum igitur circa ſtultum non ſemper ſapere! Concludo verbis D. *Auguſtini l. 2. de*

Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 5. dicentis: *In nullo aliter ſapere, quam ſe res habet, angelica perfectio eſt.*

SATYRA DECIMA SEPTIMA,

DE RACHITIDE ANGLORUM.

§. 1.

Morborum infinita eſt multitudo! ita veriſſime jam olim exclamavit *Plinius l. 7. c. 51.* & ὁμόψηφον invenit *Senecam Epiſt. 95. p. m. 786.* Idem, ſed ſale ſuo ſatyrico bene perfrictum confirmat *Juvenalis ſat. 10. v. 218. ſeqq.*

—— Circumſilit agmine facto
Morborum omne genus quorum ſi nomina quæras,
Promtius expediam quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themiſon ægros auctumno occiderit uno,
Quot Baſilus ſocios, quod circumſcripſerit Hirrus
Pupillos, &c.

paucis: *Innumerabiles!*

§. 2. Ut taceam optimum meum Magiſtrum *Senecam l. a.* ſolarum *febrium innumerabilia genera ſtatuere:* & *oculorum* (vaſi partes parvas at nobiles!) CXII. diſtinctos morbos tradere *Galenum in Introd. cui Medicus* titulus eſt. *Tumorum* vero idem

idem *Pergamenus l. pecul. 61.* differentias fecit; quibus *Joh. Phil. Ingraſſias tr. 1. de Tumor. cap. 1. comm. 2 p.m. 77.* adhuc CLXV. ſuperaddit, & in univerſum CCXXI. ſtatuit; quos non immerito limitat CL. *Sennertus Prax. l. 5. p. 1. c. 1. p. m. 7. a.*

§. 3. Nec iſti hactenus cogniti ſufficiunt; *ſenſit & facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam univerſæ prope Europæ morbos;* ut *Plinius l. 26. 1.* Mihi ſua ejusmodi morborum novorum optimus olim Promotor meus ſenex fere centenarius *Melchior Sebizius* νῦν ἐν ἁγίοις *Diſſ. Pecul.* 1662. quatuor fecit claſſes: In 1. qui nunquam neque ap. nos, neque ap. alios fuerunt obſervati: in 2. qui certis regionibus novi, aliis vero ſatis noti: in 3. qui ubique rari, interdum tamen deprehenduntur: in 4. qui ſpecie quidem cum morbis notis conveniunt, accidentibus autem & ſymptomatibus quibusdam ab illis differunt.

§. 4. Ad primam claſſem proprie & κατ' ἐξοχὴν dictorum novorum morborum meritiſſimo ſuo refertur *Rhachitis Anglorum*, qui primum innotuit in occidentalibus Angliæ tractibus, in Comitatu ſcil. *Dorſet* & *Somerſet* circa A. C. 1520. circiter. Quamvis *Jacob. Sponius* in *Præfat. ad Aphor. Novos Hipp.* a. 5. b. velit aſſerere, jam *Coum* hunc affectum notaſſe; ideoque in teſtimonium vocat ſectionem ibi ſuam de Semeotica. Ab eo tempore paullatim ejus notitia ad alia quoque loca derivata eſt, Londinum puta, Cantabrigiam, Oxoniam; imo omnes pæne Auſtrales & Occidentales Angliæ partes: In Septemtrionalibus autem multo rarius hic mor-

bus occurrit &vixdum vulgo communiter innotuit; ceu hæc refert *Franc. Gliſſonius*, qui primus cum *Georgio Bate & Abaſvero Regemortero*, Med.Doct. de hoc affectu *tractatum pecul.* edidit Londini ap. Sadlerum in 8. A.C. cIↄ.Iↄc. L. in quo *cap. 1. p. m.3.* ait: Triginta circiter retro ab hinc annis innotuiſſe. Novum & veteribus incognitum aſſerit *Frid. Loſſius* l. 1. obſ. 3. conf. omnino de hoc affectu *Theoph. Borretum in Sepulcreto* lib. 2. ſect.12. obſ. 4. fol. 714. ſeq.

§. 5. Definitur CL. *Chriſtoph. Andr.* Schöngaſt *Diſſ. Inaug.* Lipſiæ 1658.*cap. 1. §.3.* quod ſit *intemperies frigida a latice in ſpinalem medullam parteſque alias derivato, cum ſpirituum animalium corpore, orta.* Quæ maximam partem petuntur ex *Gliſſon. c. 4. ſeqq.*

§. 6. Intemperies frigida & humida merito habetur; ſiquidem ea eſt pars eſſentiæ hujus morbi. Hinc & Anglis quadantenus vernaculus dicitur, quia illa inſula nonnihil humilitatis a vicinia maris, tum frigiditatem a diſtantia ab æquatore mutuat: deinde innumeris prope fontibus abundat; denique multis pluviis iiſque frequentioribus, quam pleræque aliæ regiones irrigatur, teſte *Gliſſon. cap. 19. p. m. 244.*

§. 7. Accedit quod admodum prolifera ſit, hincque æque languidi debiliores & valetudinarii gignant ac robuſti & ſani: præterea quoque fœminæ infirmæ, cachecticæ, cacochymicæ; imo & in tabem pronæ itidem & concipiunt, & legitime gerunt ac pariunt, uti fuſius ſympatriota *Gliſſon.*

c. 19.

c.19. *p. m. 246. ſeqq.* explicat. Hinc Highmor. Disquiſ. Anat. l. 3. p.2. c. 6. f. m. 240. vocat cachexiam pueror. ſcorbuticam, vulgo Rickets dictam.

§. 8. Addit denique *l. 4. p. m. 248. Gliſſonius* hoc malum multum fuiſſe promotum a diuturna ac ſecura pace regionis; per quam ditiores familiæ, quas primas hic morbus infeſtavit, & adhuc præ aliis infeſtat, otio ſe ac delicatiori molliorique vitæ generi addixerunt, atque inde in conſtitutionem humidiorem, laxiorem, molliorem, effœminatam, & ab excrementitiis humoribus minus perpurgatam inciderunt, adeoque liberos huic morbo facile obnoxios procrearunt.

§. 9. Nec adeo pertinacis ſum opinionis, ut ſolis quibusdam Angliæ partibus illum frequentem credam, quin & in aliis Angliæ partibus, imo in Scotia & nonnullis aliis regionibus deprehendi, non neget *Gliſſon.* p. m. 248. ſeq. utut a multis non ſtatim in principio agnoſcatur. Imo memini, me olim vidiſſe in Ampliſſimi cujusdam Viri filio, præmature magnæ parentum ſpei ſubtracto; itidem in aurifabri cujusdam tribus libe ris, quorum unus non ita pridem fatis conceſſit.

§. 10. An vero veteribus cognitus fuerit hic morbus, equidem nolim confidentius aſſerere. Poterunt eſſe, qui affirmationis prætextum ex aliquot locis Hippocraticis allegare poſſunt, qualia leguntur l. de Glandulis f.m. 55. (edit. Foëſii Franc. 1595.) & lib. 2. προῤῥητικῶν f. m. 82. & ad hunc locum *Foëſius* in Nott. f. m. 83. it. lib. de locis in homine f. m. 83. in principio. Verum hac in re magis poſſunt videri pii in Præceptorem ac veraces, magis ſubtiles atque accurati.

§. 11. Πρῶτον τὸ ὑποκείμενον hujus mali, non eſt cor aut cerebrum (*Gliſſon* cap. 6. p. m. 48.) nec hepar (id. ib. p. ſeqq.) nec pulmo (id. ib. p. m. 56. ſeq.) nec oſſa (id. ib. p. 59.) ſed calvariam egreſſa medulla ſpinalis, teſte eod. ib. p. m. 58. Quamvis improprie medulla audiat teſte auctore lib. de Carnibus f. m. 30. (quem Exc. *Sebaſt. Schefferus*, dulciſſimus Amicus, Medicus Francofurtenſium Celeberrimus in Introd. in Artem Med. Conring. cap. 3. §. 9. p. m. 52. atque *Caſalpin.* in Specul. Art. Med. Hipp. l. 1. c. 1. p. m. 2. adſcribunt *Democrito*, *Hippocrati* vero *Piccolhom.* l. 2. Prælect. Anat. 5. f. m. 57. & *Th. Bartholin.* tr. de Pulmonibus f. 1. p. m. 2. Non tamen legitimum ejus eſſe, colligo ex *Joh. Gallego* de la Serna tr. de Principiis generationis l. 3. c. 35. f. 201. b. Conf. *Acad. Germ. Curioſ.* Ann. 3. p. m. 567. in fine.

§. 12. Ab eadem ſpinali medulla videtur nomen ad imitationem Græcorum adipiſci, quam enim Angli the Rickets nulla manifeſta ratione (teſte *Gliſſon.* cap. 1. p. m. 3. ſeqq.) nominaverunt; hanc ſtudioſe Medici Angli ad Græciam reduxerunt: Iis enim audit νόσος ῥαχῖτις, vel etiam ῥαχίτης morbus ſpinalis, ita vocat *Frid. Loſſius* lib. 1. obſ. 3. item νόσος τῆς ῥάχεος, morbus ſpinæ dorſi, quia hæc eſt inter primo affectas partes princeps, *Gliſſon.* l. a. p. m. 5. & ita alludit vernaculæ Anglicæ & Germanice qs. die Rücken-Kranckheit: Græcis enim ῥαχίτης μυελὸς, ſpinalis medulla ſeu ſpinæ dorſi medulla dicitur, teſte *Henr. Stephano* in Theſ. Gr. Linguæ Tom. 1. f. m. 523. ubi etiam docet, unde ῥάχις, εως, ἡ, ſpina dorſi deſcendat: Conf. eundem maxime Tom. 3. f. m. 669. ſeq. ac præcipue *Gorræum* in Definitt. Med. Item *Varini Phavorini Camer-*

mertis Lexicon τὸ Ρ' μετὰ τῦ Α' f. m. 1615. (edit. Baſil. Roberti Chimerin. 1538.) & *Etymolog. Magn.* lit. P. f. m. 702. Edit. Sylburg. 1594.

§. 13. Nec ſpinalis ſolum medulla, ſed omnes ab eadem oriundi nervi, teſte *Gliſſon.* cap. 4. p. m. 58. Oriuntur autem (ſecus ac veteres fere omnes & plurimi recentiorum crediderunt ; excluſa etiam *Ariſtotelis* ſententia, e corde oriri, utut mordicus quoque a *C. Hoffmanno* defenſa,) una omnes nervi tam intra quam extra cranium; unice a medulla oblongata & ſpinali, nullique a cerebro, quemadmodum præter CL. Virorum auctoritatem, *Williſii* Anatom. Cerebr. c. 13. cap. 19. & paſſim de Anima Brutorum *Blaſii tr.* pecul. de Spinal. Med. *Tulpii* l. 1. obſ. c. 3. p. m. 7. prioremque ſententiam deponens, novam hanc quoque accepit & ſuſtinuit CL. *Th. Bartholin.* A. R. lib. 3. cap. 3. p. m. 468. Edit. noviſſ. Lugd. 1677. & cap. 4. p. m. 483. & fuſe libell. 3. c. 1. p. m. 659.

Imo ipſiſſima ocularis demonſtratio, veluti elapſo menſe in ſolemni anatome αὐτοχειρί ad oculum una omnibus Dnn. ſpectatoribus demonſtravi apertiſſime, ubi viderunt nec opticos etiam, nec oculorum motorios; nec acuſticos; nec alios ullos e cerebro, ſed unice e medulla dicta expanſa prodire.

§. 14. Δευλέρως, vero mali hujus ſubjectum, præter eas a *Gliſſonio* cap. 4. recenſitas, eſſe poſſunt aliæ multæ partes. Hinc in ejusmodi ægris caput juſto majus, faciesque habitior reſpectu reliquarum partium *Gliſſon* cap. 2. p. m. 10. membra externa muſculique totius corporis graciles & emaciati ; quaſi atrophia vel tabe abſumti cernuntur, quod in omnibus ita mortuis obſervatum. Id. ib. p. m. 10. ſeq. Cutis univerſa, tum vera, tum membrana carnoſa & adi-

adipoſa, flaccida & quaſi pendula, laxæque inſtar chirothecæ apparet, ita ut multo plus carnium eas continere poſſe putes. Ib. p. m. 11. ubi longe plura. It. pulmones cum pleura in omnibus, quos aperuere, fuere adnati plus minus, *Gliſſon.* cap. 2. p. m. 13. ubi addit: *Arbitramur tamen contingere poſſe hunc affectum ſine huiusmodi coaleſcentia; licet ea in progreſſu morbi plerunque ante obitum ſuperveniat.* Verum uti prius facile largiri poſſumus; ita poſterius credere nunquam adducimur. Plura apud laudatum *Gliſſonium.*

§. 15. Viam vero, qua humores inutiles ad ſpinalem medullam poſſint meare, videtur quadantenus adumbrare Divinus *Cous* lib. περὶ γονῆς ſtatim in principio f. m. 11. exemplo ducto a feminis generatione. Verba ejus ſunt hæc: Οὕτω δὲ κ' ἂν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀποκρίνεται ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ἀφρέοντος, τὸ ἰσχυρότατον καὶ τὸ πιότατον, καὶ ἔργεται εἰς τὸν νωτιαῖον μυελόν. Γείνουσι γὰρ ἐς τοῦτον ἐκ πάντος τοῦ σώματος καὶ διαχέει ἐκ τοῦ ἐγκε. Φάλου εἰς τὴν ὀσφὴν, καὶ ἐς πᾶν τὸ σῶμα, καὶ ἐς τὸν μυελὸν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τείνουσιν ὁδοὶ, ὥς τε καὶ ἐπιέναι τοῦ ὑγροῦ ἐς αὐτὸν καὶ ἀποχωρέειν h. e *vertente Foeſio: Sic vero etiam in homine, quod validiſſimum eſt & pinguiſſimum, a ſpumeſcente humore ſecernitur, & ad ſpinalem medullam progreditur. In hanc enim ex toto corpore viæ quædam feruntur, & ex cerebro in lumbos, univerſum corpus & ſpinalem medullam diffunditur, ex eaque viæ quædam procedunt, ita ut ad eam humidum deferri, & ex ea ſecedere queat.* Accuratius vero has vias explicuere *Gliſſonius atque* Schöngaſt cap. 3.

§. 16. Cauſſam proximam in laticem vel lympham abundantem & peccantem forte non immerito

rito rejicit CL. Schöngaſt, Diſp. Inaug. Præſide D. D. *Sulzbergero* cap. 2. In ſuccum vero nervorum nutritium *Gliſſon.* de Rachitid. cap. 6. & in Anat. Hepat. cap. 45. p. m. 387. (edit. Amſtelod. 1665.) quem locum quoque allegavit *Charleton.* Oecon. Animal. Exerc. 10. §. 11. p. m. 19. Verum hunc tq. Commentum multi recentiorum, nec ſine cauſa rejiciunt; uti *Deuſing.* Exerc. pecul. & in ſpecie, quoad hanc rem, Schöngaſt Diſp. Inaug. cap. 3.

§. 17. Reliquæ cauſæ & propinquiores & remotiores fere coincidunt cum aliis morbis, qui ad intemperiem tum frigidam, tum humidam referuntur, ideoque ſuperſedebimus iis recenſendis, cum in genere apud pleroſque Inſtitutioniſtas reperiamus; in ſpecie vero pro Rachitide ap. *Gliſſon.* de Rachit. c. 15. & ſeqq. Schöngaſt cap. 4. ſeqq.

§. 18. Varia hujus mali habentur producta, potiſſimum a depravata nutritione dependentia, veluti ſunt: (1.) Extremitatum in artubus excreſcentiæ & contorſiones earum atque ſpinæ dorſi. Sic ἀλογοτροφία vocatur ea vitioſa partis alicujus nutritio, quæ conjuncta eſt cum illius figura vitiata; ita in Rachitide, ſi oſſa vertebrarum dorſi ab altera parte plenius alantur in infantibus, neceſſe eſt, ea incurvari, quod fieri per alogotrophiam docet *Charletonus* Exerc. 10. Patholog. §. 42. pag. 200. citante CLmo *Brunone* in Lex. Med. pag. 41. b. (2.) Tabes corporis, imo denique maraſmus. (3.) Mollities & laxitas partium. (4.) Impotentia, aut ſaltim difficultas ambulandi (5.) Anguſtia pectoris cum dyſpnœa. (6.) Tuſſis & alia plura, quibus recenſendis inſudarunt CL. *Gliſſonius* tr. ſæpe allegato paſſim, præcipue capp. 6. 7. ſeqq. it. c. 21. atque Schöngaſt Diſp. Inaug. c. 4. & 6. Sic glandulæ con-

concatenatæ (quæ quaſi catena globulorum ab auriculis per colli longitudinem ad claviculas deſcendunt) majores cernuntur in pueris hoc malo afflictis, teſte *Whartono Adenogr. c. 39. p.m. 251.*

§. 19. Quod ad πρόγνωσιν, (ſigna quoque affabre depingit Frid. Loſſius l. 1. obſ. 3. qui videatur:) ſpecie ſua lethalis non eſt; quin ſæpe adeo benignus, ut pueri aliqui ſolo ætatis beneficio, calore vitali quomodocunque aucto, abſque medicamentis convaluerint; teſte *Gliſſon. c. 23. p. m. 295.* Interdum tamen adeo contumax eſt; ut non niſi morti cedere velit. *Id. ib.* tres infantes Thomæ Mori ita mortuos notat Frid. Loſſius l. 1. obſ. 3. Quibus ante aut ſtatim a partu accidit; aut nunquam, aut difficulter curantur *Id. ib. p. m. 296.* Grandiores junioribus, incedentes pedibus, non incedentibus facilius curantur. *Id. ib.* Quo graviora eum ſtipant ſymptomata, eo eſt gravior: quo debilior eſt ſpina dorſi, eo gravior & periculoſior eſt morbus; ſiquidem qui nec erecti ſedere, nec caput fere ſuſtinere valent, de vita periclitantur; *Id. ib. c. 23. p. m. 298.* ubi longe plura addit quæ vide ſis.

§. 20. De Curatione quædam eſſent annectenda. Verum cum affectus hic non adeo notus aut frequens ſit noſtris in terris; ideo tuto, ſi occurrat, remittimus lectores ad eos, quos in hac materia laudavimus auctores veluti claſſicos, De V.S. in antitrago vide Highmor. Diſqu. Anat. l. 3. p. 2. c. 6. p. m. 240. qui improbat. Anglorum rachitidi filix medetur, ait Lamb. Bidloo in Diſſ. de Re Herbaria Commelini catalogo plantar. Indig. Holand. præfixa p. m. 7.

Obi-

Obiter ſaltim hoc dicimus (α) Intemperies frigida & humida per contraria tollenda, aut ſaltim mitiganda. (β) Spirituum inopia reſtauranda. (γ) Torpidi illi excitandi & roborandi: (δ) Nutritio juvanda, &c. vide *Gliſſon c. 25. ſeq.*

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ.

COMETA, qui hactenus ab aliquot ſeptimanis in Anglia, Belgio, Argentorati, Norimbergæ, Viennæ, Lipſiæ, Francofurti &c. heic quoque viſitur, jam poſt ſolis ocaſum ſtatim cum cauda ferme dimidium cœli noſtratis perluſtrante, ſed pallida admodum a Virgine quod Libram &c. progreſſus eſt, multis horrorem futuri mali incutit. Pietati equidem nullius præjudicavimus, interim *ſtellam* (1) eſſe quandam *erraticam* (2) curſum tamen ſui generis *certum* (3) ſervantem, a primordio mundi *conditam* (4) neque quidquam ſive (5) *boni*, ſive (6) *mali* hominibus (7) *præſagire*, ſed omnia illa, quæ ſæpe numero eveniunt, & ab hominum ac temporum perenni malitia, & Ethnicorum credulitate &c. peti poſſe forte ſine piaculo (8) credimus.

NOTULÆ IN Ἐπίμετρον.

1. STELLAM] Ita ſentio cum *Seneca* Quæſt Natur. c. 7. *Amm. Marcellino* lib. 25. & 30. *Servio ad Virgilii* Æneid. lib. 10. *Iſ. Voſſio* de Lucis Natur. & Propriet. cap. 32. pag. 79. *Eryc. Puteano* lib. 1. Paradoxo 5. Jo. Helfr. Jungken in Fundam. Medic. Modernæ Eclecticis, Parte ſpecial. ſect. 1. cap. 2. §. 37. pag. 61. ubi ita: Potius ergo Cometæ ſideribus annumerandi erunt, ex eadem

dem cum planetis materia conſtantes, & ſola ſaltim ſoliditate & motu eis differentes; materia vero videtur eſſe ſimilis illi, a qua maculæ in ſole originem ſibi ſumunt.

2. ERRATICAM] Ita *Phelippoſius* Medicus ex Flandria, conf. *Carteſius* & *Bechmann.* Phyſ. l. 2. cap. 7. *Jonſtonus* Thaumatograph. Claſſe 3. cap. 2. q. art. 1. pag. 99. ait: Perpetui quibusdam videntur, circa Solem, Veneris & Mercurii inſtar volvi, plerunque latere; *Bodinus* in ſtellas fixas tandem abire innuit. Paradoxa certe ſunt Paradoxa illa, quæ CLmus JCtus & Mathemat. Kilonienſis D. Sam Reyher Diſp. Mathemat. de Præcipuis Superior. Seculor. Phænomenis in fine pag. 23. & *Alb. Meyerus* Bremenſ. Diſſert. de Obſervatt. Aërometricis in Append. de Cometa Kilon. 1681. Parad. 1. & 2. aſſerunt, nempe (1) Cometas ex fixis fieri maxime probabile eſt; (2) ex Cometis fixas interdum fieri, exemplo novæ ſtellæ in Caſſiopeia ſuperioris ſeculi anno 72. viſæ probari poterit. (3) Cometas certis periodis abſolutis redire minime credibile eſt. (4) Cometæ proprio lumine carent. (5) Cometæ radios ſolares ad terræ incolas reflectunt. (6) Reflexio hæc differt ab illa, quam producunt Planetæ; nam Planetæ non ſunt corpora polita & inſuper athmoſphæris involuta. (7) Cometa modernus (anni 1680) major eſt ſole. (8) Cauda longe minor eſt, quam ipſe Cometa. (9) Cauda latiſſima eſt ubi contingere videtur corpus cometæ & contra. (10) Cauda non eſt una, ſed tot ſunt caudæ, quot obſervatores, imo tot, quot obſervationes. 11. Cauda non cohæret cum corpore Cometæ, ſed multis milliariorum myriadibus ab eo remota eſt, &c.

3. CURSUM CERTUM] Vid. *Petitus* Munitionum Præfectus in Diſſ. de Comet. Nat. *Hevelius* in Prodrom. Comet. Dn. *Auzout* in pecul. libello de Calculo Curſus Cometæ anni 1680. præſupputato, Regique Galliæ oblato. *Eryc. Puteanus* lib. 1. Paradox. 3. pag. 22. ait; Lumen illud fortaſſis fuiſſe ſemper, ex intervallo apparere, quod patet; ſubnaſci vero & occulto quodammodo naturæ

turæ, mea jam quidem opinio eſt. *Alb.* quidem *Meyerus*&*Sam. Reyherus* contrarium, Cometas nempe, certis periodis abſolutis, redire minime probabile eſſe, ſtatuunt; uti jam nota 2. vidimus; verum aſſertum noſtrum evincunt recentiorum Aſtronomorum obſervationes clariſſimæ, vid. *Jac. Bernoulli* tract. pecul. de Novo Syſtemate Cometarum. Bene quoque eundem curſum delineant *Lubienizky* in magno illo Theatro Cometarum, & Jo. Georg. Meiſnerus Diſp. de Motu Cometarum Æterno Vitembergæ 1682. §. 17. ſeq. Dom. *Caſſini* Aſtronomus Regius Pariſienſ. in pecul. tract. de Cometa anni 1680. & 1681. docuit apparentem motuum inæqualitatem ad certas leges & magni circuli circumferentiam revocari, ac nova demum ratione Cometarum theoriam expoſuit, teſte *Jo. Bapt. du Hamel* in Vol. 5. Philoſ Vet. & Novæ tr 2. & lib. 2. Reg. Scient. Acad. Hiſt. ſect. 9. cap. 5. § 1. pag. 197. ubi §. 2. ſeq. addit: Neque id abhorret a vero, Cometas inter opera ab initio mundi condita uti & planetas referri oportere. Nec forte eorum motus minus eſt æquabilis quam planetarum, conſule modo Auctorem ipſum, qui plura huc apta refert.

4. A PRIMORDIO MUNDI CONDITAM] Hoc olim jam alii crediderunt, teſte *Plinio* Hiſt Nat. lib. 2. cap. 25. contrarium vult *Bechmannus* Phyſ. lib. 2. cap. 7. Priorem noſtramque ſententiam amplectitur quoque *Erycius Putvanus*, cujus verba jam dedimus ſub Nota 3. ut & *Jo. Bapt. du Hamel* verbis eadem nota expreſſis conf. *Jac. Bernoulli* in Novo Syſtem. Cometar. pag. 9. *Petr. Petitus* in Actis Eruditor. Lipſ. Anno 1682. pag. 116. *Jo. Georg. Meiſner.* Diſp. de Motu Cometar. Æterno. §. 15.

5. SIVE BONI] Fauſtum tamen eſſe Cometam prolixe probare conatur *Eryc. Puteanus* lib. 2. parad. 7. & 8. Utrumque, & bonum & malum ominari credidit *Mazzotta* lib. 1. De Meteoris Igneis cap. 3. pag. 165. *Jonſtonus* Thaumatogr. Claſſ. 3 cap. 2. art. 2. pag. 101. ſcribit: Unus fauſtus putatur, qui, cum Auguſtus ludos Veneri genetrici appararet, apparuit: hinc verbo i-

pſius Plinii H. N lib. 2 cap. 25: Iis ipſis ludorum „meorum diebus ſitus crinitum per 7. dies in regione „cœli, quæ ſub ſeptentrionibus eſt, conſpectum. Id „oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & „omnibus terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari „vulgus credidit. Cæſaris animam inter Deorum im- „mortalium nomina receptam: quo nomine id inſigne „ſimulacro capitis, quod mox in foro conſecravimus, ad- „jectum eſt „ In antiqui denarii Romani altera parte ſpectatur Cæſaris effigies cum his literis: Imp. Cæs. Divi. iii. Vir. R R. C. in altero vero templi Veneris anterior facies cum ſtella Cæſaris, ſtatua augurali, habitu & ara ad quam ſacrificare, vota ſuſcipere, & controverſias dirimere, interpoſito jurejurando per Cæſarem ſolebant, cum his literis: Divo. Jul. *Dalechamp.* ad d. *D. Plinii* loc. *Aug. Quir. Rivinus* Diſp. de Medico Su- „perſtitioſo Lipſ. 1698. §. 45 ait: "Apparuit ſub finem „anni 1680. Cometa ſatis horrendus, cum deſiiſſet peſtis. „Si apparuiſſet circa initium illius anni, quis eum non „accuſaſſet audacter? Ab illo autem tempore, ut puto, „nemo amplius eſt, qui eundem adeo metuat, ad mini- „mum dubitari poſſet, annon plus valeat in abigenda „peſte gravioribusque morbis quam producendis iis, „quod ante hac creditum fuit.

6. Sive Mali] *Mazottæ* ſententiam ſupra nota S. vidimus, B. Dn. *Fel. Chriſt. Menzer*, Paſtor quondam Eccl. D. Petri Teutonicæ Hafn. in Animadverſ. ad Germ. Poëma de Morte Chriſti lit 5. pag. 62. ait: Peſſimi Cometas ſemper eſſe ominis inveterata *ἀϛηρίκλων*, plurium eſt opinio; *Ptolomæus* Quadripart 9. quem ſequitur *Foreſtus* lib. 6. obſ. 9. pag. 50. aſt, quam frigide hæc dicantur, erudite oſtendit *Jo. Andr. Boſius* de Signif. Cometar. Mala ſignificare Cometas multis in compendio probare vult Jonſtonus Thaumatogr. claſſ 3 cap. 2. art. 2. pag 101. inquiens: „Præcurſorem calamitatum, ſi ſpe- „ctemus judicium, & dicunt & compertum eſt: Veſpa- „ſiano mortem prædixit: Romæ ab Alarico captivitatem

tem: Miſerum Mauritii fatum: Mahummedis perniciem: Exitioſam καισαροπαπιοίαν nunciavit: Carolo M. ultimum diem: Tartarorum in Sileſiam impetum & auricularum abſciſſionem indixit. Von dem groſſen Cometen Anno 1664. m. Deeembr. iſt geſchrieben worden, daß ein Spötter, ſo deß Cometen Bedeutung verlachet und verläſtert, ex paſſione iliaca die Feces und Excrementa durch den Mund von ſich gegeben, ait, *M. Jo. Seb. Güth* in Poligraph. Meiningenſi lib. 3. pag. 409. Auctor der Novellen aus der gelehrten und curioſen Welt, m. Octobr. 1692. pag. 979. acriter invehitur iu eos, qui Cometis malum omen non tribuunt.

7. Hominibus Præsagire] Conf. *Hevelius*, *Petitus* ll. aa. *Gaſſendus*, *Eraſm. Bartholinus*, *Car. Piſ-ſo*, &c. *Jonſtonus* l. c. pag. 101. ex *Alſtedii* Chronol. refert: "Carolum M. memoriæ produnt cum Cometam vidiſſet, attonitum cum Eginharto diſſeruiſſe, Principis evocari vitam; cunque is, ne triſtitia afficeret, illud, *a ſignis cœli nolite timere*, protuliſſet: non alium timere debemus, adjeciſſe, niſi qui, noſtri & ſideris creator eſt: ſed ejus clementiam laudare tenemur, qui noſtram inertiam talibus admonere dignatur ſignis." CLmus D. *Sam. Reyherus* Dip. Mathem. de Præcipuis Sperior. Seculor. Phænomenis in fin. pag. 24. ait: Vaticinia a Cometis petita, ut omnia alia Genethliacorum deliria ſunt admodum lubrica & incerta, unde merito illa illis, qui ſimilibus delectantur, relinquimus. *Bucherus de Volder* Coroll. 13. ad Exercit. Philoſ. Utrum ſol an vero tellus in planetarum numerum referenda ſit, Lugd. Bat. 1684. inquit: Cometæ nihil mali præſagiunt. Alb. Meyerus loc. ſup. alleg. paradoxo 19. Vaticinia a Cometis petita &c. v. ſup. Reyheri verba, dein pergit: "Interim ſi aliquibus regionibus præ aliis aliquid portendere deberet, illæ gentes, quæ ſub latitudine tam Auſtrali quam Boreali 59. graduum degunt, ſibi cavere vel gratulari deberent, quia via Cometæ exacte reſpondet horoſcopis ipſarum. Sed receptui canimus, & coroni-

„dis loco divinam Jeremiæ Prophetæ admonitionem ad„jicimus, qui c. 10, 1. *Audite*, inquit, *verbum, quod locu„tus eſt Jehova ſuper vos domus Iſrael, hæc dicit Dominus, „juxta vias gentium nolite diſcere, & a ſignis cœli nolite „metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ „ſunt.* „ Conſentit *Hieron. Dicelius* in Coſmiele Kircheriano ſect. 3 phænom. 3. in ſcholio, Lipſ 1694. qui ſimul allegat Differt. de Cometis Calamitatis nullius prænunciis; in Actis Erud. Lipſ. A. 1682. pag. 315. *Eraſm. Bartholinus* in Act Hafn. Vol 1. n. 129. pag. 222. de Cometa anni 1612. ita; „ Non inconſultum duxi, Aſtro„logorum de ſignificationibus portenta ingenti ſecurita„te præterire, quod hæc ad ſuperſtitionem magis quam ad veritatem ſint compoſita.„ *Sever Petri Glud.* Diſſ. de Gradu Magiſt. Philoſ. in Lance Satura Phyſica §. 2. ait: Qui ita in phyſicis argumentantur: *Poſt hoc, er„go propter hoc*, præpoſtere colligunt, atque inde tot in„jurias affricamus Cometis, Eclipſibus & Sirio.„ Eadem eſt ſententia *Sam. Sorberii* & P. *Gaſſendi*, quæ videri poteſt apud Mr. *Graverol* de vita Sam. Sorberii pag. *9. b. Sorberianis præfixa.

8. Credimus] Huic noſtræ ſententiæ fere per omnia accedit *Car. Gottlieb Wenzlovius* Corollariis in prioribus ad Diſp. de Fonticulis Præſide Dn: D. *Conr. Phil. Limmero, Serveſtæ* 1687. habitam; item *Jo. Bapt. Denis* Tract. Pecul. de Cometis, & dans ſes Conferences pag. 84. ut & *Jo, Georg. Meiſnerus* l. ſup. all. §. 6. 7. & 35. Colophonem Epimetro huicce noſtro addat notatu digniſſima *Bartholomæi Schimfferi* prædictio. Is in tractatu ſuo de Cometis anno 1652. typis impreſſo notanter ita: Anno 1664 im Monat December, da wiederum alle Planeten in dem irdiſchen Zeichen des Steinbocks ſich finden laſſen So zeigen dieſe Zuſammenkünfte an, daß die, ſo noch im Leben abermals was neues am Firmament des Himmels ſehen werden.

SATY-

SATYRA DECIMA OCTAVA DISQUIRENS QUAMDIU DORMIENDUM.

§. 1.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, κακόν! Ita effatus jam olim Divina Vir Scientia (ceu audit *A. Gellio* 19. N.A.2.) *Hippocrates* 2. Aphor. 3. (aut 2. juxta Oribas. Edit. Patavin. 1658. apud *Cadorinum*, quem tamen ſequi nolim quemquam,) quæ ita reddidit *Anut. Foëſius*: *Somnus, Vigilia, utraque modum excedentia, malum denunciant*. Quæ iisdem fere verbis repetiit ſect. 7. aph. 71.

§. 2. Rationem ὡς ἐν γένει reddit Opt. Max. *Cous* 2. Aphor. 51. hanc: καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον i. e. Omne ſiquidem nimium, naturæ inimicum. Quod itidem agnovit *Plinius* 11. 54. H. N. inquiens: Pernicioſiſſimum autem eſt in omni quidem vita, quod nimium, præcipue tamen concipi minuique, quod gravat, quolibet modo utilius. Scil. Μηδὲν ἄγαν; præſtantiſſimorum Sophorum ſententia (Pythagoræ tribuit *Diog. Laert.* Bianti, *Ariſtoteles*, alii Thaleti, Soloni, Euripidi, Homero &c. vide *Eraſm. Adag.* Chil. 1. n. 596.) quod Soſia ſervus apud *Terent. in Andria* I. 1. 34. ita expreſſit.

— — *nam id arbitror*
Adprime in vita eſſe utile, ut ne quid nimis!

Et juxta *Phocyliden*; πάντων μέτρον ἄριστον; *omnium modus optimus*.

§. 3. Hanc regulam & in arte noſtra ſacra vel maxime debere obſervari, aliis illuſtrat probatque e-

xemplis *Hippocrates Magnus* 1. Aphor. 3. 2. 4. & Præcipue 51. ac paſſim in cedro dignis monumentis ſuis.

§. 4. Somnus quidem, ſi naturæ conveniens eſt & moderatus, *jucundiſſima eſt quies, & optabilior pars vitæ humanæ*, teſte *Piccolhomin.* lib. 2. Prælect. An. 5. f. m. 57. Ejusque encomia ampliſſima pleno debuccinant ore, qui videantur *Ovid.* Metamorph. lib. 11. Edit. *Jac. Mycill.* Lipſ. 1612. in 8vo. *Statius* 5. Silvar. 4. & ad h. l. *C. Barth.* in Comm. f. m. 496. ſeqq. *Senec. in Hercul. Fur.* v. 1065. *Ebn-Sina* 1. 3. tr. 4. c. 1. *Anton. Gazius* in Florida Corona Sanitatis c. 262. & præcipue c. 263. (Edit. Lugd. 1514. in 4to) *Tob. Magirus* in Florileg. Locc. Comm. f. m. 2115. ſeqq. *Beverovic.* in Theſ. Sanit. part. 1. lib. 4. c. 2. & ex elegantiſſimis Auctoribus *Balt. Bonifacius* Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1. ex aliis *C. Dornavius* in Amphitheatr. Socrat. Sapient. f. m. 718. ſeq. *Argenterius* in Præfat. lib. de Somno & Vigil.

§. 5. Somnus ille omnes operationes fortes efficit, docente *Ebn-Sina* 2. 1. apud *Zacut. Luſit.* Med. P.P. Hiſt. f. m. 28. hocque explicat *Thom. a Veiga* Comm. c. 84. lib. Art. Med. & Lud. *Mercat.* Tom. c. lib. 2. qu. 165. Reficit facultatem vitalem *Quercetan.* in Diætet. Polyhiſt. f. 2. c. 10. p. 243. *G. I. Voſſius* lib. 3. de Idolol. c. 34. p. m. 886. *G. Mœbius* Inſt. lib. 2. p. 2. c. 6. p. m. 117. Auget calorem viſcerum *Lev. Lemn.* de Complexion. lib. 1. c. 7. *Joh. Butinus* Comm. ad 2. Aph. 3. p. m. 94. *Quercetan.* l. a. p. m. 244. *Zacut. Luſ.* lib. 1. Med. P.P. Hiſt. 13. *J. Riolan.* Pater Phyſiol. ſect. 7. c. 14. p. m. 225. *Mœbius* l. a. Hinc foris eum qui vigilet, calidiorem fieri, contra intus eum qui dormiat, magis incaleſcere, Hippocratis eſt placitum, ajente *Galeno* Comm. ad 2. aph. 1. & *J. Riolan.* Pater. l. c. ſcil. *Hippocrat.*

l. 6. E-

l. 6. Epidem. ſ. 4. t. 12. adde *Ariſtotel.* de Somno & Vigil. c. 3. *J. Caſ. Claudin.* Conſult. Med. 136. p. m. 913. *Gr. Horſt.* de Sanit. Studioſ. Tuend. lib. 1. c. 10. p. m. 97. Excell *G. W. Wedel.* Phyſiol. ſ. 4. c. 14. §. 10. p. m. 325. *V. F. Plemp.* de Togator. Valet. Tuend. c. 6. §. 5. Rem hanc egregie, uti omnia ſua, exponit Celeberr. *Th. Willis* de Anima Brutorum part. 1. c. 16. p. m. 229. ita inquiens: *Inprimis advertimus* ſanguinem plus accendi, multoque uberius deflagrare in ſomnis quam in vigilia. *Hujus veritas liquido conſtat ex Sanctorii Obſervationibus Staticis; quatenus nempe dormientes ad ponderis longe majoris deceſſum exhalant, quam vigilantes, adhibitis licet exercitio & ſudore. Porro idem dictitant Ratio* & *Experientia: quemadmodum enim materia combuſtibilis circa accenſionis focum juxta poſita & coacervata, plenius ardeſcit, quam ſi eadem per partes diviſa fumigans & ſemiaccenſa, in varia & diſſita hic, illic, loca diſtraheretur: pariter & de ſanguine judicandum erit, qui ſcilicet in ſomno tranquillus nullisque aut paſſionibus aut muſculorum impulſibus e præcordiis avocatus, aut foras detentus, pleno velut alveo pulmones ſubit, ibidemque accenſionis focum tardius pertranſit; unde neceſſe erit, eum tunc uberius accendi, eumque majori flamma ardeſcere, quam ſi raptim ſolummodo, & incendio leviori tactus, ea loca trajiceret. Cæterum unusquiſque a ſe ipſo experitur, inter dormiendum præcordia plurimum æſtuare, partesque externas ad frigeſcendum aptas eſſe, quare has ſtragulis cooperiri opus eſt, quo effluvia circa ambitum corporis detenta, ipſum excalefaciant, dum interea phlogoſis in pectore verſatur, atque a flamma & fuligine illinc adſcendentibus lingua, & partes oris velut elixæ albeſcunt; hinc ſub dio, aut alicubi, extra lectum dormientes, niſi veſti-*

bus bene muniantur, frigus contrahunt; nam ob calorem retractum, aëris ambientis corpuſcula frigida poros ſubeunt, eoſque conſtipant, contra autem Aſthmatici, & quibus pulmones infarcti aut conſtricti, aut alias difficulter mobiles ſunt, intra lectum ægre obdormiunt, quia nempe flammam in præcordiis accenſam, calor ambiens ſæpe in tantum adauget, eidem ut eventilando, & per arterias convehendo, pulmones utpote debiles, ac in motu fatiſcentes, vix ac ne vix quidem ſufficiant. Hactenus optimus *Willis*.

§. 6. *Joh. Baptiſt. du Hamel.* quidem lib. 3. de Corpore Animato c. 6. *§.* 2. & 3. vix concedit in ſomno majorem, quam in vigilia præcordiis accedere calorem; quia pulſus cordis tunc minor, nec adeo elatus atque in vigilia. Recte tamen contrarium ſtatuit *C. Hofmann.* Inſt. Med. 1. 30. 4. & *Lotich.* Comm. in Petron. c. 3. p. m. 28. Imo limitando facile poſteſt objectioni reſponderi.

§. 7. Nihilominus tamen æſtum in corpore mitigat & ſitim levem, ceu ex *Hippocr.* 6. Epid. habet Mœbius Inſt. Med. p. m. 117. Quod apte iterum exponit *Willis* l. a. p. m. 230. ſeq. his verbis: *Nec minus ſanguis ob propriam effervescentiam perturbatus, per ſomnum ſedatur: cum enim a tali cauſa effervescit ille non æqualiter cum flamma clara & candida, ſed cum fumo & fuligine intumeſcens efflagrat, proindeque minus eventilatus, calorem valde moleſtum & acrem diffundit, qui inſuper magis infeſtus eſt, in quantum ſanguinis recrementa, nempe ſerum, & particulæ aduſtæ, ac alias viſcoſæ, latici ejus fumiganti involutæ, ſecerni & amandari nequeunt. In ſomnis vero ſanguis mox ſedatur, accenſionis focum, ſcilicet pulmones, lentius pertranſit, quare ibidem plus quam prius accenſus, flamma clariori, ſimulque mitiori ardeſcit, proindeque fumo ſtatim*

tim ceſſante, & particulis quibusdam heterogeneis combuſtis, reliquæ quævis a confuſione ſe extricantes, quæ utiles ſunt, in munia deſignata impenduntur, quæque inutiles, ſecretæ, partim per halitus διαπνοὴν *aut ſudores, partimque per alia emunctoria excernuntur.*

§. 8. Concoctionem inſigniter juvare ſomnum, non ſolum auctoritate *Galeni* dicentis: πέπτει μὲν ὁ ὕπνος, διαφορεῖ δὲ ἡ ἐγρήγορσις, *coquit quidem ſomnus, digerit vero vigilia.* Conſ. eund. Comm. 4. in 6. Epid. §. 14. & 20. & 12. M. M. 3. confirmatur; ſed & *Æginet.* lib. 1. c. 97. *Haly Abbas* apud *Jæpſer.* Introduct. ad Vitam Longam part. 1. c. 10. p. m. 98. ſcilicet habet in *V. Theor.* c. 35. apud *Ant. Gazium* in Florida Corona c. 263. f. m. 137. *Leonh. Fuchſius* Inſt. Med. lib. 2. ſ. 4. c. 11. *Lev. Lemn.* de Complexion. lib. 1. c. 7. p. m. 66. *Quercet.* l. d. p. m. 244. *Foreſt.* lib. 7. obſ. 22. in Schol. & lib. 10. obſ. 33. in Schol. *Jul. Caſ. Vaninus* de Admirandis Naturæ Reginæ Deæque mortalium Arcanis Dialog. 60. p. m. 482. (Edit. Lutet. 1616. in 8vo.) *J. P. Lotich.* Comm. in *Petron.* c. 3. p. m. 28. *Melch. Sebiz.* Faſc. 14. qu. med. 22. *Greg. Horſt.* l. a. *Caſp. Hofmann.* Inſt. 5. 30. *I. Zacut. Luſit.* lib. 1. Med. PP. Hiſt. 13. *G. J. Voſſius* lib. 3. Idolol. c. 34. p. m. 886. & 890. *Deuſing.* Exerc de Chylific. §. 38. ſeq. *Willis* de Anima Brutorum part. 1. c. 16. p. m. 216. *I. B. du Hamel.* lib. 3. de Corpore animato c. 6. §. 2. *Wedel.* Phyſiol. ſ. 4. c. 14. §. 10. *V. F. Plembius* de Togator. Valetud. tuend. c. 6. §. 5. *Agerius* Quæſt. Phyſ. 9. Argent. 1623.

§. 9. Contrariatur quidem communi huic ſententiæ CL. *Sennert.* in Paralipom. ad Inſtit. c. 11. Sed recte refutatur a *V. F. Plembio* lib. 3. Fund. Med. c. 4. ſicuti & *Laur. Joubert.* Decad. 1. Paradox. 8.

 con-

contrariantem corrigit *G. J. Voſſius* lib. 3. Idol. c. 34. p. m. 890.

§. 10. Rationes affirmantium ſtabilit Excell. *Rolfinc.* Diſſ. de Chylificatione læſa, cap. 38. (Jenæ 1663.) quæ hæ ſunt. (1) *Quieſcit tum totum corpus, & ſingula membra* (2) *Tempus coctioni deſtinatum noctu eſt longius. Duplo & ultra diſtat a cœna intervallum ad prandium, ſimplo a prandio ad cœnam Octo horæ intercurrunt, vel ſeptem inter & prandium & ſequentem cœnam, ſedecim fere inter cœnam ſuccedens prandium.* (3) *Ratione nocturni & humidi lunæ ſplendoris noctu coctio promovetur, auctore Daphno apud Athenæum lib.* 7. ὠφελιμώτερα ἐςι τῷ πάντι σώματι τὰ νυκτερικὰ δεῖπνα; τὸ γὰρ σελήνης ἄςρον πρὸς τὰς τῆς τροφῆς ἁρμόττει πέψεις. Κατὰ σῆψιν δὲ ἡ πέψις i. e. Conducibiliores ſunt omni corpori nocturnæ epulæ; nam Lunæ aſtrum ad cibariorum confectiones multum confert; eſt enim putrefactivum. Concoctio putrefactio eſt. Conf. eundem Med. Comment. lib. 14. ſ. 3. c. 2. Rem clarius adhuc explicat, qui legi meretur, CL. *Willis* l. a. p. m. 233. ne totum huc transſcribam.

§. 11. Præterea egregie ſomnus promovet digeſtionem, teſtibus *Paulo Ægineta* lib. 1. c. 97. *Ebn-Roſchdi* 2. Colliget apud *Anton. Gazium* in Florida Corona cap. 262. *Haly Abbas* apud *Joepſerium* part. 1. c. 10. p. m. 98. *Cæl. Rhodigin.* L. A. 14. 9. in fine *Quercetan.* l. d. p. m. 244. &c. ſcil. ob rationes maximam partem allegatas.

§. 12. Nec minus Chyli diſtributioni ſuppetias fert, ut commodius promoveatur novi ſanguinis candidatus, ceu conteſtantur *Lev. Lemn.* de Complexion. lib. 1. c. 7. *Mœbius* Inſt. Med. p. m. 117. Rem

apte

apte declarat ſæpius laudatus *Willis* de Anima Brut. p. 1. c. 16. p. m. 233. quem vide ſis.

§. 13. Adjumento porro eſt ſanguinis elaborationi, *C. Hofmann.* Inſt. Med. 5. 30. 2. nec non humorum atque ſpirituum tam elaborationi quam perfectioni, teſte Excell. *I. P. Brunone* Dogmat. Med. General. Part. 5. c. 4. p. m. 620. Humores crudiores concoquit, *Galen.* lib. 7. m. m. apud *Joepſer.* p. 1. c. 10. p. m. 99. ſeq. · *Greg. Horſt. & Quercetan.* ll. aa. Corpus quoque blande humectat, ceu ſcribunt *J. Riolan.* Pater ſ. 7. Phyſiol. c. 14. *Cæl. Rhodig.* L. A. 14. 9. *Rolfinc.* Meth. Med. Comment. lib. 14. ſ. 3. c. 2. p. m. 1011. *Mœb.* l. d. p. m. 117. ita tamen, ut omnis generis defluxiones impediat; *Quercetan.* p. m. 244. Morbos, & eorum ſymptomata mitiget *Lotich.* ad *Petron.* Satyr. Comm. ad h. l. c. 3. p. m. 29. & p. ſeq. rationes addit.

§. 14. Humorem radicalem (uti appellavere veteres) inſuper ſomnus moderatus adaugeat, ſecundum *Quercetan.* l. d. p. m. 244. atque nutritionem adjuvet, ex mente *Hippocratis* l. 2. de Rat. Vict. ap. *Mœbium* l. d. p. 117. & *Joepſerium* p. 1. c. 10. p. m. 100. quidquid etiam aggerat *Fr. Gliſſonius* de Anat. Hepati●p. m. 451. ſcilicet in ſomno ceſſare nutritionem ſucci nutritii per nervos: E diametro enim validioribus obſtat argumentis CL. *Willis* de Anima *Brut. p. 1. c. 16. p. m. 216. & p. 231.* quem evolve. Imo partium ſolidarum nutritionem in quiete citius perfici, quam in vigilia fatetur *I. B. du Hamel. l. 3. de corpore animato c. 6.* §. *3.* idemque demonſtrat etiem *Th. Willis l. a. p. m. 231.* quem vide omnino. Atque ſecundum eundem l. a. p. m. 233. Excrementorum ſecretio fit melior in ſomno.

§. 15. Denique ſedat quoque ſanguinis inordina-

p. m. 117. Nim. horum ſpirituum infirmitatibus medetur, *Quercet. Diæt. polyhiſt. ſ. 2. c. 10. p. m. 243.*

§. 19. Animum recreat quoque *Lev. Lemn. & Mœb. l. a.* hinc mœrentibus atque melancholicis adprime conducit V. F. *Plempius de Togatorum Valet. Tuend. c. 6.* §. 7. *Lev. Lemn. l. c. p. m. 66.* rationem addit *G. J. Voſſius l. 3. de Idolol. c. 34. p. m. 891* atque ita dolorem mitigat, *Ægin.* l. 97. *Rolfinc. Med. Comment. l. 14. ſ. 3. c. 2, Mœb. l. a.* hincque medicamenta hypnotica paregoricis & anodynis admodum ſunt adfinia, niſi plane eadem. Nim. eſt refrigerium & ſolamen ſpirituum omniumque corporum ægrotorum morbidorumque ſcribente *Quercetan. l. a. p. 244.* miraque dulcedine totum corpus demulcet *Mœb. l. a.*

§. 20. Senſus inſuper roborat tam externos quam internos; docentibus hoc *Lev. Lemnio & Mœbio ll. aa.* Diſtentis quoque ac rigidis relaxationem reddit, confirmante hoc P. *Ægineta l. 97.*

§. 21. Evacuationes omnes corporis præter ſudorem (addo ego ἄδηλον διαπνοήν *inſenſibilem tranſſpirationem*) ſiſtit ſomnus, hoc aſſerentibus ex *Ebn-Sina Zacut. Luſit. f. m. 28. & l. 2. Med.* PP. *Hiſt. 77. f. m. 320. Rhaſis l. 3. Aphoriſmor. ſuorum Mœb. Inſt. p. m. 117.* rationes reddit Excell. *D. D. Wedelius* Fautor, Amicus & Collega dulciſſimus *Phyſiol ſ. 4. c. 14. p. m. 325.*

§. 22. Labores vero egregie ſolatur ſomnus teſtibus *Æginet. l. 97. Galen. in 1.* Prorrhet. Comm. 2. *Plutarch. de Superſtit. p. m. 166. Quercet. p. m. 244.* imo ipſa quotidiana experientia. Hinc *Homerus Odyſſ. Υ. ſive 20. v. 56.* canit:

ἐν

ἔυ τε τὸν ὕπν☉ ἐμάρπτελύων μελεδὺματα θυμȣ̃

Λυσιμελής. —— ——

Quando hunc ſomnus cepit ſolvens curas animi, Solvens membra. —— ——

& *Ariſtotel l. de Somno & Vigil.* c. 2. de ſomno ait: ὥς τε σωτηρίας ἕνεκα τῶν ζώων ὑπάρχει, i. e. *Profecto ad ſalutem junctus animalibus fuit*, vertente *Nicol. Leonico*.

§. 23. Hinc non male audit ὕπνος ἰατρὸς *Somnus medicus* apud *Synes* de Inſomniis p. m. 136. f. *Sophoclem.* in Eryphil. apud *Clement. Alexandrinum* 6. Stromat. p. m. 488. *Tertullian.* lib. de Anima c. 45. e quo habet etiam *V. F. Plempius* de Togatorum Valetud. Tuend. c. 6. §. 1.

§. 24. Imo ipſam animam per ſomnum attentius cogitare, quam per vigiliam fuſe demonſtrare contendit doctiſſimus Hiſpanus *Franc. Valeſius* Philoſ. Sacr. c. 30. p. m. 210. ſeq. quem vide ſis. Conf. omnino *Scalig.* Exerc. 289. & in Hymno Divino ad Deum Patrem apud *Agerium* Quæſt. Phyſ. 9. Argentor. 1623.

§. 25. Concludimus tandem verbis acutiſſimi *Williſii* de Anima Brutor. p. 1. c. 16. p. m. 234. inquientis: *Poteram hic alia plurima ſomni commoda enumerare, quatenus nempe univerſas* animæ facultates *reficit*, intellectus *ſive* ingenii *vigorem renovat*, ſenſus *acuit*, paſſionum *turbas ſiſtit*, cogitationum *impetus, quoties a ſtudio immodico aut longis vigiliis enervantur prorſus aut diſtrahuntur; recolligit, ſedat ac compeſcit omnia*, atque cerebro *vacillanti, quin &* partium *ac* potentiarum *quarumvis aliarum languoribus medetur; iis ſcilicet* vires *novas & quaſi* egenis *pabulum ſubminiſtrans.*

§. 26.

§. 26. Hinc quia ſomni inſignis eſt uſus apud omnes omnino animantes, teſtibus *Ariſtotel.* 4. H. A. 10. quamvis l. de Somno & Vigil. c. 1. videatur dubitare, quia verbum σχεδὸν fere, addit, ſcilicet omnes animantes dormiunt, *Haucareites* in Synopſ. l. 3. de Anima c. 5. *Plin.* 10. 75. non male vocatus fuit ab *Homero* Odyſſ. 9. circa medium Πανδαμάτωρ i. e. omnia domans. Conf. *Eund.* Iliad 14. v. 233. & *Nonnum* l. 31. Dionyſiac. v. 143. Hoc apud Latinos ſub perſona Medeæ expreſſit graviſſimus Poëta *Valer. Flacc.* lib. 8. Argonaut. v. 69. *ſomnum ita alloquentis*:

— Somne omnipotens —

Et more ſuo dulciſſime proponit *Papin. Statius* 5. Silv. 4. v. 3. ſomni tempus ita canens:

— *tacet omne pecus, volucresque feræque,*
Et ſimulant feſſos curvata cacumina ſomnos,
Nec trucibus fluviis idem ſonus: occidit horror
Aequoris, & terris maria adclinata quieſcunt.

§. 27. Imo etiam in ſtatu innocentiæ & ante lapſum homini convenire potuiſſe contra *J. H. Alſted.* l. 6. Encycloped. Part. 6. Phyſ. c. 2. §. 25. ſtatuimus cum *Thoma Aquinat.* Part. 1. Summæ Theol. qu. 94. art. 4. quem laudat quoque ipſemet conſentiens *G. I. Voſſius* lib. 3. Idolol. c. 34. p. m. 893. Et ex hoc dubio procul ſua depromſit *Gottfrid Voigt* im Phyſicaliſchen Zeit-vertreiber Cent. 3. quæſt. 35. *Nicol. Agerius* Quæſt. Phyſ. de Somno 7. Argentor. 1623. *Conimbricenſ.* l. de Somno & Vigil. c. 5. *B. Keckermann.* in Curſu Philoſ. Diſp. 17. qu. 24. apud *Kipping.* Inſtit. Phyſic. lib. 8. c. 14. §. 3. ubi etiam rationes addit, quas ibi vide ſis pluresque maxime Reverend. atque Excell. D. D. *Mieg.* SS. Theol. ut & Lingg. Orient. P. P. Celeberr. Fautor & Collega hono-

honoratiſſ. in ſuis ad me doctiſſimis litteris, in quibus & contra Anabaptiſtas rem defendit.

§. 28. Ubi vero ſomnus juſtos naturæ cancellos perfringit atque evagatur, quam plurima homini infert mala. Peccat vero dupliciter (1) in defectu, quando vel juſto parcior eſt, ubi

Adtenuant Juvenum vigilatæ corporum noctes.

Secundum Naſonem; de cujus noxa *Quercetan.* in Diæt. Polyhiſt. ſect. 2. c. 9. p. m. 238. ſeq. *Mæb.* Inſt. lib. 2. p. 2. c. 6. p. m. 121. *Ruland.* de Lue Ungar. c. 5. *Camerar.* Cent. 2. Memorabil. n. 80. aliique quam plurimi; & nos ratione lucubrationum, in Diſſert. de Studiorum Noxa per tot. adde *G. I. Voſſ.* lib. 3. Idolol. c. 34. p. m. 891. *C. Hofmann.* Inſt. Med. lib. 5. c. 33. per tot. *Zacut. Luſ.* lib. 1. Med. P P. Hiſt. 13. in Paraphraſi f. m. 24. *Joh. Beverovic.* in Theſ. Sanit. p. 2. c. 17. f. m. 229. b. vel plane nullus, de quo in *§.* 29. ſeq. (2) in Exceſſu, de quo infra *§.* 39. ſeqq.

§. 29. Plane nullus eſt in affectu, qui Græcis ἀγρυπνία alias παννυχισμὸς audit; Latinis inſomneitas, jugis vigilia & pervigilatio, teſte *Rolfinc.* Meth. Med. Conſult. lib. 2. Conſ. 3. p. m. 64. Inſomniam vocat *Phil. Labbeus* de Vita *Galeni* ex propriis Operibus p. m. 65. De hoc affectu legatur *Rolfinc.* l. a. *Joh. Stephan.* Decad 1. Conſil. 8. *C. Caldera* de Heredia in tripl. Tribunal. Med. lib. 3. f. m. 303. *Alex. Deodat.* Valetudinar. p. m. 22. ſeqq. *Angel. Victorius* Conſult. 5. *Foreſt.* lib. 10. obſ. *J. Schenck.* lib. 1. obſ. f. m. 70. aliique.

§. 30. Sunt autem vigiliarum in dormiturientibus immenſi cruciatus, ceu ex *Zwinger.* Phyſiol. lib. 2. c. 23. probat *J. R. Camerar.* Cent. 2. Memorab. n. 79. Et in Italia tormentum vigiliarum uſitatum eſt, quod præter alios deſcribit *Farinac.* lib. 1. tit. 5.

tit. 5. quæſt. 38. n. 70. ſeq. ejusque auctorem refert *Hippol.* de Marſiliis. Id certe veroſimilius, cum nulla lege ſcripta introductum ſit, deberi vel atrociorum facinorum reis; vel judicum truculentiorum, qui veritatem horrendo iſto torturæ genere exprimere voluere, conſuetudini; ceu me docuit incomparab. JCtus Dn. *J. W. Textor* Prof. Prim. & Conſil. Electoral. Fautor Collega & Compater æſtumatiſſimus. Ejusque meminit etiam in Doctiſſima ſeu Praxi Judiciar. p. 2. c. 11. n. n. 151. Conf. *P. Zacch.* lib. 6. t. 2. qu. 1. n. 19. & quæſt. 5. per tot. Notabile exemplum hujus tormenti legitur apud *Chriſtoph. Frickium*, Chirurgum, in ſeiner Oſt-Indiſchen Reiſe, pag. 117. ubi 8. latrones Javanenſes ita crudeliſſime per 5. hebdomades continue juſſu Regis junioris in Bantam tortos enarrat. Aliud exemplum tormenti vigiliarum ad 9. dies & noctes prope ignem in Petro de Hauterive Brugis Flandror. anno 1586. ex odio Religionis Evangelicæ lege apud *Meteran.* lib. 13. pag. 670. e quo refert *Chriſt. Scriver.* im Seelen-Schatz Tom. 1. Conc. 2. §. 32. pag. 42. Et πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων *J. M. Faber* Conſil. & Arch. Ducis Wirt. ac Phyſ. Prim. Heilb. Fautor & Amicus Candidiſſimus in doctiſſimis ſuis proprid. KL. 1682. ita: *Inter acutiſſima tormenta numeratum eſt olim, homines quiete privos ἀγρυπνίας laboribus exhaurire & occidere. Cujusmodi exempla haud ita dudum mihi obvenerunt. In martyrologiis etiam enumerantur, quibus palpebræ amputatæ fuerunt.* Sed audiamus ipſum Farinacium l. a. ita ſcribentem: *Quintum & ultimum eſt apud nos in uſu tormentum vigiliæ, de quo tormento meminit Marſil. in d. l. 1. in prin. ff. de quæſt. n. 76. verſ. nam ponitur reus & tempore Marſilii, qui, ut ipſe teſtatur, videtur fuiſſe*

inventor hujus tormenti, ponebatur reus ſuper uno ſcamno ad ſedendum, & ibi aderant duo ad ejus cuſtodiam, ne dormiat, & ſi dormire voluerit, illum expergiſcunt, & nec dormire nec quieſcere ſinunt per horas quadraginta: in tantum, quod promiſſa ſibi quiete, infra tale tempus fateri cogitur, & huic tormento, inquit Marſil. licet res videatur ridiculoſa, nemo tamen tam ferox invenitur, ut illi poſſit reſiſtere, & ita alias ſe fuiſſe expertum teſtatur. Sed hodie malæ noſtræ tempeſtatis fato, neſcio an ob judicum ſeveritatem, an vero ob ſceleratorum delinquentium obſtinationem, detur hoc tormenti genus acriori & crudeliori modo. Nam ſcamnum hujuſmodi, quod aliqui capram, aliqui equum nuncupant, & altum a terra quantum eſt ſtatura unius hominis, & illius ſummitas non eſt plana, ſed in medio aliquantulum altior; & ex altitudine quatuor pendent latera unius palmi cum dimidio in circa pro quolibet latere. Ponitur in hac ſcamni ſeu equi ſummitate reus denudatus & undique ligatus, ne forſan caderet cum manibus retro vinctis, & funi ſupra ſcamnum exiſtenti applicatis, non aliter ac ſi torquendus eſſet, & quod pejus eſt, cum brachiis, ab eodem fune extenſis, vel in totum, vel pro parte, prout judici videbitur, & ibidem infelix reus ſic nudus, ligatis retro manibus funi applicatis, & cum brachiis quandoque extenſis detinetur per quinque aut per decem horas, & quandoque etiam paulo plus, judicis arbitrio: ita quod eodem tempore & funis & vigiliæ tormentum patitur, quod miſerandum eſt, & ex centum hominibus, qui hoc tormentum paſſi ſunt, non credo quatuor aut quinque fuerint martyres, reliqui vero confeſſores: eſt nempe tormentum inſupportabile, tum ratione temporis, tum ratione immenſi cruciatus & doloris. Bene verum eſt, quod illud ſolum in atrociſſimis conſuetum video, ut in crimine læſæ Majeſtatis, aſſaſſinio

nio ſtratarum, latrociniis, diſrobatoribus famoſis, bannitis & his ſimilibus; idcirco in infligendo tale tormentum vadant judices multum temperati, & ſuper omnia advertant, non facere multum extendere brachia rei, quia talis extenſio longo temporis intervallo de ſe periculoſa eſt, & plures ob id mortui fuerunt in ipſo tormento, & quamplurimi defecerunt, &, ut dixi, eo non utantur, niſi in atrociſſimis, & niſi in caſu in quo indicia ſint nedum urgentia, ſed urgentiſſima contra reum, & ita apud nos ſervatur. Et dum hæc jam ſcripſeram, pervenit ad manus meas: Practica interrogat Reos Fla. Carta, qui in lib. c. 2. n. 7. & 8. bene etiam ponit formulam conſtituendi reos in hoc vigiliæ tormento, & poſt hæc ſcripta perlegi Cardin. Zaba in cap. cum incontemplatione n. 9. de Reg. Jur. ibi dicit equuleum ad modum equi fuiſſe tormenti genus, quo utebantur infideles in ſuppliciis Martyrum, quod proprie non convenit nec convenire debet Chriſtianis, ad eruendam facti veritatem, & iterum pervenit Bajart in Addit. ad Clar. intra §. fi. qu. 64. poſt. n. 105. & ſeq. ubi hoc tormentum cavalletti tormenti nuncupat, & jure antiquo fuiſſe cognitum affirmat Chaſſan in loco per eum relato, illudque inferendum eſſe exiſtimat in criminibus qualificatis, ut in parricidio, aſſaſſinio, crimine læſæ Majeſtatis, publiciſque latronibus, & ſtratarum diſrobatoribus. Hactenus ille, ſed ſalvo jure L L.

§. 31. Imo *palpebris ceu valvis abſciſſis, abſolute mors imminet,* (ſunt verba Celeb. *Wedelii* noſtri Phyſiol. ſ. 4. c. 14. p. m. 323.) *perpetuis vigiliis inferenda, quo pacto apud Carthaginenſes mortuus ſeu interfectus eſt M. Attilius Regulus.* Hiſtoriam hanc, vigiliis ſcil. necatum, habet quoque *Cicero* lib. 3. de Offic. & Orat. in Piſonem ait: *Nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginenſes, reſectis palpebris,*

 alli-

alligatum in machina vigilando necaverunt, ſupplicio videtur affectus Appianus in Lybicis, atque Zonaras, citante CL. Dn. I. I. Hofmann. in Lexic. Univerſ. dif. m. 216. ex A. Gell. 6. N. A. 27. I. T. Freigius ad Cic. Orat. in Piſon. f. m. 216. ex A. Gell. & Val. M. 9. 2 habet Torrentius ad Horat. 3. Carm. 5. Sed fabuloſa eſſe omnia, quæ de Attilii cavea aculeis palpebris ſectis enumerantur, fuſe comprobat *Palmer.* apud eund. Hoffmann. l. a. Præterea mortem non abſolute imminere ex abſciſſis palpebris, vel illi comprobant, quibus & ipſi oculi una cum palpebris effoſſi ſunt, imo arte perfici poſſunt integumenta oculorum, ut vel ita ſomno ferantur ſuppetiæ: ut taceam, aliquos opinari leones & lepores apertis dormire oculis, de quibus alibi diſpiciamus.

§. 32. Allegantur tamen paſſim in hiſtoriis varia diuturnarum & monſtroſarum vigiliarum exempla. Hinc *Luc. Tozzi* in *Hipp.* Aphor. 2. 3. p. m. 185. ait: Vigiles plures dies & menſes vivere viſi ſunt. CL. *Rolfincius* Meth. Med. Spec. Conſult. lib. 2. Conſ. 3. p. m. 64. refert exemplum viri 55. annorum, qui poſt alias cauſas potiſſimum ex abuſu herbæ Thee inſomneitatem omnimodam, per *tres menſes* durantem introduxit. Nec tamen de illo deſperavit, quin l. a. p. m. 68. bono animo eſſe juſſit.

§. 33. De Puero per *ſex menſes* continuos vigilante, ipſum audiamus *Dominic. Panarolum, Pentecoſt. 5. obſ. 4. p. m. 143. ſeq.* ſcribentem: *Vidimus puerum decem & octo menſium, per ſex integros menſes omnino inſomnem manſiſſe, ſine ulla, vel minima requie, ſed ſemper aut ejulabat, aut volis manuum ſtrepitum faciens, domeſticos ad ſurgendum impellebat. Qua cauſa id factum, neſcimus, ni fort aſſe a fatuitate ortum ducere hoc dixerimus, etenim modo, cum ſit*

ſit annorum tredecim fatuus feralem, & ut melius dicam, brutalem infelix ducit vitam.

§. 34. *Fernelius* lib. 5. Pathol. c. 4. f. m. 270. (Edit. Hanov. 1610. Fol.) ait: Mente captum quendam menſes 14. inſomnes duxiſſe. Ex eodem repetit *Zacut. Luſit.* lib. 1. Med. P. P. Hiſt. 14. f. m. 25. & *J. Schenck.* lib 1. obſ. f. m. 70. *Luc. Tozzi* ad Hipp. Aph. 2. 3. p. m. 185. Quod etiam vix inter ἀδύνατα referri poteſt, cum in maniacis præcipue ſpiritus animales admodum ferociant; quod vel inſolitum eorum robur, aut ſtupenda frigidis tolerantia comprobant.

§. 35. *Mæcenas* (male *Menecrates* vocatur *G. Hornio* in Hiſt. Nat. lib. 2. c. 18. niſi ſit ſphalma typographicum, in iſta editione cetera non infrequens) *tribus annis* integris inſomnis permanſit, levi harmonica tandem liberatus, teſte ſapientiſſimo *Seneca*, lib. *Quare bonis viris mala accidant, cum ſit Providentia?* quem alii inſcribunt: *De Providentia* c. 3. E quo citant quoque *Mercurial.* de Morb. Pueror. lib. 2. c. 9. apud *Joh. Schenck.* lib. 1. obſ. f. m. 70. ex *P. Crinito* lib. 11. de Honeſta Diſciplina c. 13. habet *Tob. Magir.* in Florileg. f. m. 2124. *Meibom.* de Mæcenat. c. 29. n. 8. *Quercet.* in Diætet. Polyhiſt. ſect. 2. c. 9. in fine πολυμαθέςατ(ος) *Joh. Jonſtonus*, Fautor & Amicus olim honoratiſſimus in Thaumatograph. Claſſ. 10. c. 7. art. 7. p. m. 492. *Zacut. Luſ.* lib. 1. Med. P P Hiſt. 14. f. m. 25. *Zwinger.* in Theatr. V. H. f. m. 417. Excellentiſſ. *I. D. Horſt.* Manud. ad Medic. p. m. 163. *Beverovic.* in Theſ. Sanit. Part. 2. c. 17. Audiamus ex antiquis ipſum Naturæ ſcrutatorem ſolertiſſimum *Plinium*, 7. H. N. 51. differentem: *Quibusdam perpetua febris eſt*, ut C. Mæcenati. Eidem *Triennio* ſupremo (NB.) nullo horæ momento contigit ſomnus. Ex

eodem habet *J. Schenck.* l. a. f. m. 70. *Luc. Tozzi* l. a. De eo *Lilius Gyraldus* ait Hiſtor. Poët. Dial. 4. ſe ea de re *Plinio* vix credidiſſe, antequam apud *Olympiodorum Alexandrinum* in Pædonis Comm. legiſſet hominem inſomnem vixiſſe, & ſolo aëre ſe ſuſtentaſſe, referente CL. *Meibom.* in Mæcenat. c. 29. n. 6.

§. 36. *Henr. Smetius* Miſcell. Med. lib. 10. p. m. 551. ſeqq. refert: Puellam in Palatinatu 1588. quæ x. annos ſine cibo & potu vixerat; ſemel tantum intra VI. *Annos* pridie Paſchatis, quæ fuit 6. April. noctu octava horulæ parte dormiviſſe; & ita ex eodem proponit inſignis Polyhiſtor & Medicus *J. H. Meibomius* de Mæcenate c. 29. n. 7. Sic *Smetio* tum temporis Adjuncti *Joh. Poſthius*, Med. D. Aulicus, *Valent. Hennerus*, Med. Doct. *Joh. Zahnius*, Scriba Provincialis, & *Chriſtoph. Flurhemius* juſſu Sereniſſimi Adjuncti ad rem inquirendam conteſtantur ſuæ manus ſubſcriptione.

§. 37. *Nizolius* ille Ciceronianus *Decennio* ſomnum non vidit, ceu Papiæ olim ſibi relatum a quopiam ſcribit *Joh. Heurnius* c. 16. de Morb. Cap. E quo hanc hiſtoriam repetunt *Joh. Schenck.* lib. 1. Obſ. Med. f. m. 25. *J. H. Meibom.* de Mæcenat. c. 29. n. 7. *Jonſton.* Thaumat. Claſſ. 10. c. 7. art. 7. p. m. 492. *Luc. Tozzi* l. a. atque *Georg. Hornius* Hiſt. Nat. lib. 2. c. 18. Sed fides illa videtur valde lubrica; aut ſomnus ſaltim interdum leviter interpolatus.

§. 38. Hoc fidem omnem ſuperare videtur, quando *Hieron. Mercurial.* Pract. Part. 1. c. 27. memoriæ prodidit, cognitam ſibi nobilem Matronam, quæ 35. annos inſomnis vixerit ſana & citra noxam, ita allegante *Meibom.* l. a. n. 7. Et ex *Hieron. Montuo* lib. 1. Anaſceves Morbb. cap. 27. idem refert *Zacut. Luſit.* lib. 1. Med. P. P. Hiſt. 14. f. m. 25. a. atque *Joh.*

Schenck.

Schenck. lib. I. obſ. f. m. 70. Quod vero ejusmodi hiſtoriam ex *Seneca* lib. de Providentia velit allegare *Georg. Horn.* l. a. puto tribuendum vel amanuenſis incuriæ; aut vitio typographi.

§. 39. De *Troglodytis* ita *Agatarchydes* Hiſt. c. 30. apud *Photium* in Bibliotheca f. 1350. citante *Tob. Magiro* ait: *Troglodytæ ſomnum non capiunt, ſed pecorum greges perpetuo ſecum circumducunt, noctu caulis includunt. Viri autem circum circa ignibus accenſis patrias & gentiles quasdam fabulas decantando, ſomnum a ſe repellant. Sic in multis aſſuefactio naturam per neceſſaria quadam vincit.* Verum hoc credat Judæus Apella, non ego.

§. 40. In *Exceſſu* vero peccat ſomnus vel ex cauſſis naturalibus vel n. n. vel p. n. Heic in affectibus vulgo dictis ſoporoſis, de quibus *Galen.* comm. in II. aph. 3. *Quercet.* in diæt. polyhiſt. p. m. 246. *Rolfinc.* in Epitom. cogn. & cur aff. part. ut & in ſpec. tr. de Affectibus Capitis *Tappius* tr. pecul de Principum f. ſenſuum internorum læſionibus cap. 10. ſeqq. aliique quamplurimi. E recentioribus tamen doctiſſime Thom. *Willis* de Anima Brutorum part. 2. in Pathologia.

§. 41. Sæpe nimius fit ſomnus & excedit in guloſis, helluonibus, torpidis, ignavis. Audiant iſti verba *Joh. Nevizan.* in ſilv. Nubtial. l. 5. n. 52. *Dormitatio non perficit opus: ſed obtenebrat mentem.* Ex *Hadr.* Pap. Et divinus *Plato* ſomnum immodicum & corpori & animo obeſſe dicebat ap. *Cæl.* Rhodig. lib. 30. c. 9. referente *Quercet.* in Diæt. Polyhiſt. f. 2. c. 9.

§. 42 Videl. *Nimius ſomnus atque immodicus ſtupidos reddit homines, ignavos, ſocordes, oblivioſos & qui non facile emergant atque ad præclaras ullas artes enitantur*, ſunt verba *Lev. Lemnii* in Ex-

hort. ad vit. opt. inſtit. c. 26. p. m. 506. *Ex ſomno læſiones ſunt.* (ait. *Joh. Butinus* comm. ad Hipp. II. aph. 3. p. m. 94.) *quod febres aut non diſſolvuntur, aut etiam exacerbantur, & quod dolores intendantur & fluxiones multiplicantur, & creſcunt inflammationes.* Pluribus hoc demonſtrant, qui videantur Ferdin. Rodericus *Cardozus*. cap. 6. de ſex rebus n. n. q. 3. *Montan.* part. 2. de rebus n. n. tit. de ſomno. *Cardan.* in comm. lib. 2. & 3. ſent. lib. 2. aph. Hipp. a. *Zacut.* Luſ. f. m. 28. *J. Riolan.* Pater ſect. 7. Phyſiol. c. 14. p. m. 222. Phil. *Maurus* diſp. de ſomno. §. 31. Heidelberg. 1598. Luc. Tozzi ad Hipp. Aph. 2. 3. p. m. 185. *Anton. Gazius in Florida Corona Sanitatis* cap. 264. f. m. 138. *Heurn.* comm. ad II. aph. 3. p. m. 29. ſeq. *Quercet.* l. a. p. m. 246. *Greg. Horſt.* de Sanit. Stud. Tuend. c. 10. p. m. 98. *Beverovic.* Theſ. Sanit p. 1. lib. 4. c. 2. Guido *Patinn.* de Tuenda Valetut. c. 4. p. m. 418. *J. D. Horſt.* Manud. ad Med. p. m. 225. *Kipping.* Inſt. Phyſ. lib. 8. c. 14. §. 5. *Joepſer* Manud. ad Vitam Longam lib. 1. c. 10. p. m. 105. aliique complures.

§. 43. Nec ſufficit nimium ſomnum tot inferre mala; quin ipſi *morti* haut raro aſſimilatur a pleriſque Sapientibus *Plato* ap. *Cœl.* Rhodig. l. 30. L. A. c. 9. referente *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. b. c. parum intereſſe ait inter mortuum & dormientem. Locus *Platonis* forte erit lib. 7. de LL. f. m. 892. Græcorum ſapientem ſequitur ſapientiſſimus Romanorum *Seneca* lib. de Tranquillitate Animi cap. 15. inquiens: *Nam & ſomnus refectioni neceſſarius eſt: Hunc tamen ſi per diem noctemque continues, mors erit.* Cui accedit *Simocattus* Epiſt. 54. ap. *Tob. Magir.* Addo *Ciceron.* lib. 5. de Finib. c. 20. *Ant. Gazium* l. a. c. 262. f. m. 137. a. *Lamp. Alard.* in Epiphyl. Philol. lib. 2. c. 1. p. m. 108. ſeq. *Luc. Tozzi*

zi in *Hipp*. Aph. 2. 3. p. m. 185. Fuſe hoc comprobat *C. Geſner*. Schol. & Annot. in Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 157. & præcipue ex *Hieron. Wellero* apud *Andr. Kunad* Diſp. de Sanctis Redivivis ex Matth. cap. 27. v. 52. ſeq. Reſpondente M. Ant. Günthero §. 7. Vitemb. 1665.

§. 44. Accedit Poëtarum teſtimonium. *Ovid.*

Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?

inquit *Naſo*. Amor. II. 9. 41. Sed jam olim Divinus *Homerus*:

—— —— Νήδυμος ὕπνος

Νήγρετος, ἥδιστος, Θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς.

Quem locum dubio procul reſpexit feliciſſimus Mœonii Interpres *Maro* Æneid. 6. 520.

Tum me confectum curis, ſomnoque gravatum
Infelix habuit thalamus, preſſitque jacentem
Dulcis & alta quies, placidæque ſimillima morti.

Pari modo *Valer. Flacc*. Argonaut. 8. 74. facit Medeam ita loqui ſomnum:

Nunc age major ades, fratrique ſimillime leto!

Hinc ſepulchrum quoque dicitur dormitorium, *Joh. Belethus* in Rationali Divinorum Officiorum c. 2. p. m. 3.

§. 45. Ideoque ſomnolenti cognominantur *ſepulti*, *Virgil*. Æneid. 9. 189.

Lumina rara micant, ſomno vinoque ſepulti
Procubuere —— —— ——

& recte quidem, ait *C. Geſnerus* Schol. & Annott. ad Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 156. nam ab utroque ἀναισθησία quædam, & veluti mors contingit. Et quamvis aliquot Editiones habeant *Soluti* pro *Sepulti*; rectius tamen ſepulti habent quatuor ſcripti, teſte *Joh. a Meyen*. ad h. l. in Nott. p. m. 482.

Imo *Servius* ad h. l. f. m. 430. ait: *Sepulti*, quaſi *ſine pulſu* & *nil ſentientes*, conſentit Joh. *Badius Aſcens.* ad h. l. f. m. 430. aliique. Imo lectio illa confirmatur aliis parallelis locis terſiſſimi *Maronis*, aliorumque graviſſimorum Vatum; ſiquidem *Virgil.* qui l. 2. paulo inferius v. 236. canit:

—— *Rutili ſomno vinoque ſepulti*
Conticuere —— ——

3. Æneid. 630. de Polyphemo ita:

—— *expletus dapibus vinoque ſepultus*

& 2. Æneid. 265. vocat Trojam

—— *urbem ſomno vinoque ſepultam.*

ad h. l *Joh. a Meyen.* p. m. 154. *Sepultam* ait per metaphoram. *Nam a Poëtis ſomnus fingitur eſſe mortis germanus.* Quod & pueris notum eſſe ſcribit *Lambin. ad Horat.* 1. Od. 24. Sic *Ovidius* pronunciat

—— multo corda *ſepulta* mero.

& *Ennius* (citante *Dan. Pareo* in Indice Lucret.)

Nunc hoſtes vino domiti ſomnoque *ſepulti*

Atque *Lucret.* de Rerum Natur. 5. 973. vocat ſomno ſepultos *Propert.* 3. 10. 56.

—— aſſiduo lingua *ſepulta* mero.

§. 46. Hinc quoque reciproce *Mors* vocatur *Horatio* lib. 3. Od. 11. & *Auſonio* in Ephemerid. v. 18. *ſomnus longus* it. lib. 1. Od. 24. *ſopor perpetuus.* Catull. Carm. 5. ad Lesbiam: Soles occidere & redire poſſunt: nobis cum ſemel occidit brevis lux, nox eſt perpetuo una dormienda. Similiter *Theocritus* olim Idyll. 3. mortem vocavit ἄτροπον ὕπνον, *ſomnum immutabilem ſeu perennem.* Conf. ad utraque *Horatii* loca *Lambin.* Comment. f. m. 62. & 169. Et *Cicero* de Senectute c. 22. ait: *Nihil morti tam ſimile, quam ſomnus.* Hoc *Socratis* effatum vide apud *Ciceron.* 1. Tuſcul. Quæſt. c. 41. Cyrus apud *Xenophont.* lib. 8. παιδ. ὕπνε ἐδὲν ἐςιν ἐγγύτερον τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ. *Secundus* Philoſo-

loſophus in ſententiis, ubi quæritur, quid ſomnus ſit, reſpondet: *θανάτου εἰκών.* Adde *Tertullian.* de Reſurrect. Carnis c. 14. & *Epictetum* in Altercatione cum *Adriano*, ait *Joh. Scheff.* in Annott. ad Aelian. V. H. p. m. 326. *Petron.* in Satyr. p. m. 17. (Edit. Lotich. Francof. 1629. in 4to.) inquit: Ego dubitavi, an utrumque trajicerem gladio, *ſomnumque morti jungerem.* Conf. *Plutarch.* de Placitis Philoſoph. c. 24. ſeq. *Lotich.* ad h. l. in Nott. Perpet. p. m. 223. qui ex *Ravis* in Epithet. quoque comprobat, & ex *Claudian.* lib 2. in Eutrop. ſcilicet *Mortuum dormiens refert, non viventem,* ceu explicat *Franc. Boſellus* in Amaltheo Medico Hiſtorico Appar. 3. c. 35. p. m. 601. Nec nobis contrarius eſt, utut prima videatur fronte *Quintilian.* Declam. 2. p. m. 26. Edit. Lugd. & Roterod 1665. in 8vo. Recte ergo Mors ſomno comparatur, quod e ſacris & profanis Auctoribus prolixe allegat cum rationibus comparationis Joachimus Mencelius Θανατολογίας Part. Prior. cap. 11. p. m. 126. ſeqq. & Martin Neſſelius in Meditatione Noviſſimorum c. 4. p. m. 48. ſeqq. Patavii tale eſt Epitaphium:

MER. S.
D. POPILIUS. PAETUS. GN. LABE
F. POETA.
COS. DESIG. FRATRI. SUO. B. M. F.
HUNC. SOMNO. ÆTERNALI.
PATRIA. RETINET.

apud Eliam Schedium de Dis Germ. Syngramm. 2. cap. 47. p. m. 448. Joh. Brenneccius Gr. L. P. P. & t. t. Pro-Rector Urbis Helmſtad. in Programmate funebri Balthaſaris Rinckii ff. P. P. A. C. 1646. ait: Ut aliarum rerum atrocitatem mitiore vocabulo notare ſoliti ſunt veteres, ita etiam mortem benigniore, *Somni* appellatione, affecerunt. Neque

enim

enim Poetis tantum mors dicitur *αἰένυπνος*, i. e. ut Lyricus canit, *perpetuus ſopor*, aut longus ſomnus; ſed ſacris etiam ſcriptoribus θάνατος ὀδὲν ἕτερον ἐςιν, ἢ μακροχρόνος ὕπνος: mors nihil aliud eſt, niſi diuturnus ſomnus; ut *aurei oris Orator* dicit ap. *Photium*. Rationem appellationis & ſimilitudinis pulcre declarant iidem Doctores ſancti, non ſolum quod ſimilia accidant ſopitis & defunctis ratione quietis otioque ſenſuum, cum nihil intelligant de rebus præſentibus, ſed etiam quod ut a ſomno ad vitæ functiones revocamur, ita olim futurum ſit, ut a ſomno mortis ad immortalis vitæ perceptionem reſurgamus. Nam, ut Baſilius M. ait, ὕπνος τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος, μᾶλλον δὲ πρὸς κρείττω ζωὴν ἐκδημία. Mors juſtis eſt ſomnus, imo vero ad meliorem vitam profectio. Adde *Joh. Beletham* in Rationali Divinorum Officiorum cap. 4. p. m. 7. b. χάλκεον ὕπνον Homerus, ferreum ſoporem Virgilius pro morte ponunt, ait *Ja. Windet*. de Vita Functorum ſtatim Sect. 2. p. m. 14. In S. S. de mortuis ſomnus & dormire prædicatur Deut. 31. 16. & ad h. l. Gloſſ. Toſſani aliorumque allegat ſeqq. Pſ. 13, 4. 76, 6. Dan. 12, 2. Joh. 11, 11. 1. Theſſ. 4. 13. 14. 15. 2. Pet. 3, 4. Conf. quoque *Salom. Glaſſium* in Exegeſi Evang. Dom. 24. poſt Trin. f. m. 1661. b. ſeq. & f. 1666. b. & in Exegeſi Epiſt. Dom. 24. poſt Trin. f. m. 1673. & in Exegeſi Epiſt. Dom. 25. poſt Trinit. f. m. 1687. a. *S. Chryſoſtomus* Homil. 7. de Statuis ait: Οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν ὁ θάνατος ἀλλ᾽ ἢ ὕπνος, καὶ ἀποδημία, καὶ μετάςασις. Nihil aliud mors eſt, quam ſomnus, & migratio, & diſceſſus.

§. 47. Hinc olim in Theologia Gentili *Nox* habebatur mater ſomni mortisque ap. *Heſiod*. in Theogon. v. 211.

Νὺξ

Νὺξ δ' ἔτεκε συγερόν τε Μόρον κ) Κῆρα μέλαιναν,
κ) Θάνατον. Τέκε δ' ὕπνον. — —

i.e. *Nox præterea peperit odioſumFatum,& Parcam atram*
Et mortem. Peperit etiam ſomnum — —

Id Ib. v. 756. de nocte ait:

ἡ δ' ὕπνον μετὰ χερσὶ, κασίγνητον Θανάτοιο,
Νὺξ ὀλοὴ, νεφέλῃ κεκαλυμμένη ἠεροειδεῖ.

h. e. *Illa vero (non) ſomnum in manibus fratrem mortis*
Nox noxia, nube tecta atra.

& ſtatim addit:

Ἔνθα δὲ Νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί', ἔχουσιν,
ὕπνος κ) θάνατος, δεινοὶ θεοί. —
Ibi autem noctis obſcuræ filii domos habent,
Somnus& Mors, graves Dii.

Conf. Lil.Greg.*Gyraldum* Hiſt. Deorum Syntagm. ix. f. m. 303. & quæ prolixe congeſſit *Joh. Nicol. Wernerus* in Corpuſculo Philolog. cap. II. §. 2.ſeqq. p. m. 102. ſeqq. D. *Georg. Lehmann* P.P.& Superint. Lipſ. in Concione funebri B. D.D. *Joh.Ulr. Mayeri* An.1679. Lipſiæ per tot *Homerus* Iliad Ξ v. 231.

ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο
i. e. *Ubi ſomno obviavit fratri mortis*

Idem Iliad. 16. v. 672. Sic quoque audit *Orpheo* in Hymn. Hinc expreſſio *Virgil.* 6. Aeneid. v. 278.

— *Conſanguineus leti ſopor* —

& *Senec.* in Hercul. Fur. v. 1068. ſomnus vocatur *Frater languidus duræ mortis*.Hinc Jac Balde lib.2. Lyric. od. 36. p. m. 103. ad Somnum ita:

Mauſuete Mortis Frater, eburneae
Dynaſta portæ: non ns. palpebra
Labente, tranquillasque clauſis.
Per tenebras oculis vidente,

Conf.

§. 51. Amicam quotannis in ſpelunca urſarum more *Bimeſtre* tempus abſque ullo alimento delituiſſe ſemianimem, ut ſola inſpiratione viveret, ac ægre dignoſceretur, legitur ap. Marcell. *Donat.* lib. 4. Hiſt. Med. Mir. c. 12.

Quod equidem rarum, impoſſibile tamen neutiquam, cum & in animalibus, præcipue inſectis quibusdam per totam hyemem; quaſi mortuis latitantibus, nihil ominus reviviſcentibus; it. de avibus quibusdam vulgo pro migrantibus habitis (vid. Sat. Med. §. 6. lit. ζ.) & de *Glire* hoc legimus apud *Martial.* lib. 13. Epigr. 59.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

De gliribus *Plin.* 8. H. N. 57. ait: Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant: rurſus æſtate juveneſcunt. Ex *Ariſtot.* 8. H. A. 17. refert *Jonſton.* Hiſt. Nat. de Quadrup. c. 16. f. m. 164. *Franz.* Hiſt. An. part. 1. c. 28. *Iſaac. Voſſ.* in Append. de Lucis Nat. c. 1. p. m. 86. *Mœbius* in Fund. Phyſ. c. 5. p. m. 53. *Deuſing.* in Vindic. Fœtus extra uterum Geniti ſect. 5. p. m. 99.

§. 52. *De Ruſtico in Germania, qui totum auctumnum & hyemem dormiendo* ſub ingenti fœni cumulo perpetim *fuerit emenſus*, fœnoque paulatim conſumto adtonito ſimilis, tanquam ab inferis excitatus ſurrexerit ex Lil. Greg. *Gyrald.* Dial. 4. de Hiſt. Poët refert *Delrio* lib. 2. Diſq. Magic. q. 21. p. m. 219. & ex eodem, atque *Marc. Damaſceno.* Lil. *Gyrald. Medina* lib. 2. de Recta in Deum Fide, ac *Foreſt.* lib. 7. obſ. 28. in Schol. (verum fallit, nam eſt lib. 10. obſ. 38. in Schol. f. m. 364. b.) retulit *C. Reies* in Campo Elyſ. Qu. 58. n. 16. Ex *M. Damaſceno* repetit quoque *H. C. Agripp.* lib. 1. Occult. Philoſoph. c. 53. p. m. 117. & Læl. *Biſciola* lib. 16.

H. S.

H. S. c. 2. f. m. 1256. it. *Zwinger*. Theatr. V. H. f. m. 415. *Balt. Boniſac.* Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1.

§. 53. Sed non ex ordine naturalium eſſe, videtur ſtatuere *Hieron. Jordan.* de Divino in Morbis cap. 16. p. m. 60. b. Imo eum a Dæmone obſeſſum, ejusque arte detentum, putat *C. Reies* Campo Elyſ. q. 58. n. 16. imo de ejus veritate videtur dubitare *Foreſt*. lib. 10. obſ. 38. in Schol. quando addit: *Fides ſit penes auctorem.*

Hoc ſaltim credidero, ſi conſtet de Hiſtoriæ veritate, non impoſſibile videri, cum exhalationibus narcoticis e fœno ita veluti faſcinatus jacere potuerit; ſicuti ſupra de quibusdam animalibus §. 50. retulimus. Et eum ſomnum narcoticis pharmacis tribuit M. *Delrio* lib. 2. Diſquiſ. Mag. q. 21.

§. 54. De Puero ſcholaſtico Lubecenſi, tempore Gregor. XI. Pontific. & Caroli IV. Imp. *totos ſeptem annos* in concamerato muro *dormiente*, dein ex improviſo reperto ægreque excitato, ſine mutata aut macerata facie ex *Alb. Krantzio* lib. 8. Vandal. cap. 39. agunt *P. Lauremberg*. Acerr. Philolog. Cent. 3. n. 33. *Marcell. Donatus* Hiſt. Med. Mirab. lib. 4. c. 12. quem vide ſis. *C. Reies* in Camp. Elyſ. qu. 58. n. 16. *Balt. Boniſac.* Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1. atque *Zwinger*. Theatr. V. H. f. m. 415. Auctor der beglückten und geſchmückten Stadt Lübeck ann. 1697. Edit. pag. 15. ait: Anno 1363. zu Käyſer Caroli IV Zeit (etliche ſetzen das Jahr 1385,) legte ſich ein Schüler auf der Mühlenſtraſſen in einer Herberge in einen alten ſteinernen Schrein ſchlaffen, und ſchlief 7. Jahr lang weg, als er aufwachte, dünckte ihm nur einẽ halbẽ Tag geſchlaffẽ zu haben, worauf er lange Jahre noch gelebet. Hoc puto vix, niſi miraculo, ſe tueri poſſe.

eodem habet *J. Schenck.* l. a. f. m. 70. *Luc. Tozzi* l. a. De eo *Lilius Gyraldus* ait Hiſtor. Poët. Dial. 4. ſe ea de re *Plinio* vix credidiſſe, antequam apud *Olympiodorum Alexandrinum* in Pædonis Comm. legiſſet hominem inſomnem vixiſſe, & ſolo aëre ſe ſuſtentaſſe, referente CL. *Meibom.* in Mæcenat. c. 29. n. 6.

§. 36. *Henr. Smetius* Miſcell. Med. lib. 10. p. m. 551. ſeqq. refert: Puellam in Palatinatu 1588. quæ x. annos ſine cibo & potu vixerat; ſemel tantum intra vi. *Annos* pridie Paſchatis, quæ fuit 6. April. noctu octava horulæ parte dormiviſſe; & ita ex eodem proponit inſignis Polyhiſtor & Medicus *J. H. Meibomius* de Mæcenate c. 29. n. 7. Sic *Smetio* tum temporis Adjuncti *Joh. Poſthius*, Med. D. Aulicus, *Valent. Hennerus*, Med. Doct. *Joh. Zahnius*, Scriba Provincialis, & *Chriſtoph. Flurhemius* juſſu Sereniſſimi Adjuncti ad rem inquirendam conteſtantur ſuæ manus ſubſcriptione.

§. 37. *Nizolius* ille Ciceronianus *Decennio* ſomnum non vidit, ceu Papiæ olim ſibi relatum a quopiam ſcribit *Joh. Heurnius* c. 16. de Morb. Cap. E quo hanc hiſtoriam repetunt *Joh. Schenck.* lib. 1. Obſ. Med. f. m. 25. *J. H. Meibom.* de Mæcenat. c. 29. n. 7. *Jonſton.* Thaumat. Claſſ. 10. c. 7. art. 7. p. m. 492. *Luc. Tozzi* l. a. atque *Georg. Hornius* Hiſt. Nat. lib. 2. c. 18. Sed fides illa videtur valde lubrica; aut ſomnus ſaltim interdum leviter interpolatus.

§. 38. Hoc fidem omnem ſuperare videtur, quando *Hieron. Mercurial.* Pract. Part. 1. c. 27. memoriæ prodidit, cognitam ſibi nobilem Matronam, quæ 35. annos inſomnis vixerit ſana & citra noxam, ita allegante *Meibom.* l. a. n. 7. Et ex *Hieron. Montuo* lib. 1. Anaſceves Morbb. cap. 27. idem refert *Zacut. Luſit.* lib. 1. Med. P. P. Hiſt. 14. f. m. 25. a. atque *Joh. Schenck.*

Schenck. lib. 1. obſ. f. m. 70. Quod vero ejusmodi hiſtoriam ex *Seneca* lib. de Providentia velit allegare *Georg. Horn*. l. a. puto tribuendum vel amanuenſis incuriæ; aut vitio typographi.

§. 39. De *Troglodytis* ita *Agatarchydes* Hiſt. c. 30. apud *Photium* in Bibliotheca f. 1350. citante *Tob. Magiro* ait: *Troglodytæ ſomnum non capiunt, ſed pecorum greges perpetuo ſecum circumducunt, noctu caulis includunt. Viri autem circum circa ignibus accenſis patrias & gentiles quasdam fabulas decantando, ſomnum a ſe repellant. Sic in multis aſſuefactio naturam per neceſſaria quædam vincit.* Verum hoc credat Judæus Apella, non ego.

§. 40. In *Exceſſu* vero peccat ſomnus vel ex cauſſis naturalibus vel n. n. vel p. n. Heic in affectibus vulgo dictis ſoporoſis, de quibus *Galen.* comm. in II. aph. 3, *Quercet*. in diæt. polyhiſt. p. m. 246, *Rolfinc*. in Epitom. cogn. & cur aff. part. ut & in ſpec. tr. de Affectibus Capitis *Tappius* tr. pecul de Principum ſ. ſenſuum internorum læſionibus cap. 10. ſeqq. aliique quamplurimi. E recentioribus tamen doctiſſime Thom. *Willis* de Anima Brutorum part. 2. in Pathologia.

§. 41, Sæpe nimius fit ſomnus & excedit in guloſis, helluonibus, torpidis, ignavis. Audiant iſti verba *Joh. Nevizan*. in ſilv. Nubtial. l. 5. n. 52. *Dormitatio non perficit opus: ſed obtenebrat mentem.* Ex *Hadr*. Pap. Et divinus *Plato* ſomnum immodicum & corpori & animo obeſſe dicebat ap. *Cæl.* Rhodig. lib. 30, c. 9. referente *Quercet*. in Diæt. Polyhiſt. f. 2. c. 9.

§. 42 Videl. *Nimius ſomnus atque immodicus ſtupidos reddit homines, ignavos, ſocordes, oblivioſos & qui non facile emergant atque ad præclaras ullas artes enitantur*, ſunt verba *Lev. Lemnii* in Ex-

 hort.

hort. ad vit. opt. inſtit. c. 26. p. m. 506. *Ex ſomno læſiones ſunt.* (ait. *Joh. Butinus* comm. ad Hipp. II. aph. 3. p. m. 94.) *quod febres aut non diſſolvuntur, aut etiam exacerbantur, & quod dolores intendantur & fluxiones multiplicantur, & creſcunt inflammationes.* Pluribus hoc demonſtrant, qui videantur Ferdin. Rodericus *Cardozus*. cap. 6. de ſex rebus n. n. q. 3. *Montan.* part. 2. de rebus n. n. tit. de ſomno. *Cardan.* in comm. lib. 2. & 3. ſent. lib. 2. aph. Hipp. a. *Zacut.* Luſ. f. m. 28. *J. Riolan.* Pater ſect. 7. Phyſiol. c. 14. p. m. 222. Phil. *Maurus* diſp. de ſomno. §. 31. Heidelberg. 1598. Luc. Tozzi ad Hipp. Aph. 2. 3. p. m. 185. *Anton. Gazius in Florida Corona Sanitatis* cap. 264. f. m. 138. *Heurn.* comm. ad II. aph. 3. p. m. 29. ſeq. *Quercet.* l. a. p. m. 246. *Greg. Horſt.* de Sanit. Stud. Tuend. c. 10. p. m. 98. *Beverovic.* Theſ. Sanit p. 1. lib. 4. c. 2. Guido *Patinn.* de Tuenda Valetut. c. 4. p. m. 418. *J. D. Horſt.* Manud. ad Med. p. m. 225. *Kipping.* Inſt. Phyſ. lib. 8. c. 14. §. 5. *Joepſer* Manud. ad Vitam Longam lib. 1. c. 10. p. m. 105. aliique complures.

§. 43. Nec ſufficit nimium ſomnum tot inferre mala; quin ipſi *morti* haut raro aſſimilatur a plerisque Sapientibus *Plato* ap. *Cæl.* Rhodig. l. 30. L. A. c. 9. referente *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. b. c. parum intereſſe ait inter mortuum & dormientem. Locus *Platonis* forte erit lib. 7. de LL. f. m. 892. Græcorum ſapientem ſequitur ſapientiſſimus Romanorum *Seneca* lib. de Tranquillitate Animi cap. 15. inquiens: *Nam & ſomnus refectioni neceſſarius eſt: Hunc tamen ſi per diem noctemque continues, mors erit.* Cui accedit *Simocattus* Epiſt. 54. ap. *Tob. Magir.* Addo *Ciceron.* lib. 5. de Finib. c. 20. *Ant. Gazium* l. a. c. 262. f. m. 137. a. *Lamp. Alard.* in Epiphyl. Philol. lib. 2. c. 1. p. m. 108. ſeq. *Luc. Toz-*

zi in *Hipp*. Aph. 2. 3. p. m. 185. Fuſe hoc comprobat *C. Geſner*. Schol. & Annot. in Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 157. & præcipue ex *Hieron. Wellero* apud *Andr. Kunad* Diſp. de Sanctis Redivivis ex Matth. cap. 27. v. 52. ſeq. Reſpondente M. Ant. Günthero §. 7. Vitemb. 1665.

§. 44. Accedit Poëtarum teſtimonium. *Ovid.*

Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis
imago?

inquit *Naſo*. Amor. II. 9. 41. Sed jam olim Divinus *Homerus*:

—— —— Νήδυμος ὕπνος

Νήγρετος, ἥδιστος, Θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς.

Quem locum dubio procul reſpexit feliciſſimus Mæonii Interpres *Maro* Æneid. 6. 520.

Tum me confectum curis, ſomnoque gravatum
Infelix habuit thalamus, preſſitque jacentem
Dulcis & alta quies, placidæque ſimillima
morti.

Pari modo *Valer. Flacc.* Argonaut. 8. 74. facit Medeam ita loqui ſomnum:

Nunc age major ades, fratrique ſimillime leto!

Hinc ſepulchrum quoque dicitur dormitorium, *Joh. Belethus* in Rationali Divinorum Officiorum c. 2. p. m. 3.

§. 45. Ideoque ſomnolenti cognominantur *ſepulti*, *Virgil*. Æneid. 9. 189.

Lumina rara micant, ſomno vinoque ſepulti
Procubuere —— —— ——

& recte quidem, ait *C. Geſnerus* Schol. & Annott. ad Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 156. nam ab utroque ἀναισθησία quædam, & veluti mors contingit. Et quamvis aliquot Editiones habeant *Soluti* pro *Sepulti*; rectius tamen ſepulti habent quatuor ſcripti, teſte *Joh. a Meyen*. ad h. l. in Nott. p. m. 482.

Imo *Servius* ad h. l. f. m. 430. ait: *Sepulti*, quaſi *ſine pulſu* & *nil ſentientes*, conſentit Joh. *Badius Aſcens.* ad h. l. f. m. 430. aliique. Imo lectio illa confirmatur aliis parallelis locis terſiſſimi *Maronis*, aliorumque graviſſimorum Vatum; ſiquidem *Virgil.* qui l. a. paulo inferius v. 236. canit:

—— *Rutili ſomno vinoque ſepulti*
Conticuere —— ——

3. Æneid. 630. de Polyphemo ita:

—— *expletus dapibus vinoque ſepultus*

& 2. Æneid. 265. vocat Trojam

—— *urbem ſomno vinoque ſepultam.*

ad h. l *Joh. a Meyen.* p. m. 154. *Sepultam* ait per metaphoram. *Nam a Poëtis ſomnus fingitur eſſe mortis germanus.* Quod & pueris notum eſſe ſcribit *Lambin. ad Horat.* 1. Od. 24. Sic *Ovidius* pronunciat

—— multo corda *ſepulta* mero.

& *Ennius* (citante *Dan. Pareo* in Indice Lucret.)

Nunc hoſtes vino domiti ſomnoque *ſepulti*

Atque *Lucret.* de Rerum Natur. 5. 973. vocat ſomno ſepultos *Propert.* 3. 10. 56.

—— aſſiduo lingua *ſepulta* mero.

§. 46. Hinc quoque reciproce *Mors* vocatur *Horatio* lib. 3. Od. 11. & *Auſonio* in Ephemerid. v. 18. *ſomnus longus* it. lib. 1. Od. 24. *ſopor perpetuus.* Catull. Carm. 5. ad Lesbiam: Soles occidere & redire poſſunt: nobis cum ſemel occidit brevis lux, nox eſt perpetuo una dormienda. Similiter *Theocritus* olim Idyll. 3. mortem vocavit ἄτροπον ὕπνον, *ſomnum immutabilem ſeu perennem.* Conf. ad utraque *Horatii* loca *Lambin.* Comment. f. m. 62. & 169. Et *Cicero* de Senectute c. 22. ait: *Nihil morti tam ſimile, quam ſomnus.* Hoc *Socratis* effatum vide apud *Ciceron.* 1. Tuſcul. Quæſt. c. 41. Cyrus apud *Xenophont.* lib. 8. παιδ. ὕπνου οὐδὲν ἐστιν ἐγγύτερον τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ. *Secundus* Philoſo-

loſophus in ſententiis, ubi quæritur, quid ſomnus ſit, reſpondet: *θανάτε εἰκών.* Adde *Tertullian.* de Reſurrect. Carnis c. 14. & *Epictetum* in Altercatione cum *Adriano*, ait *Joh. Scheff.* in Annott. ad Aelian. V. H. p. m. 326. *Petron.* in Satyr. p. m. 17. (Edit. Lotich. Francof. 1629. in 4to.) inquit: Ego dubitavi, an utrumque trajicerem gladio, *ſomnumque morti jungerem.* Conf. *Plutarch.* de Placitis Philoſoph. c. 24. ſeq. *Lotich.* ad h. l. in Nott. Perpet. p. m. 223. qui ex *Ravis* in Epithet. quoque comprobat, & ex *Claudian.* lib 2. in Eutrop. ſcilicet *Mortuum dormiens refert, non viventem,* ceu explicat *Franc. Boſellus* in Amaltheo Medico Hiſtorico Appar. 3. c. 35. p. m. 601. Nec nobis contrarius eſt, utut prima videatur fronte *Quintilian.* Declam. 2. p. m. 26. Edit. Lugd. & Roterod 1665. in 8vo. Recte ergo Mors ſomno comparatur, quod e ſacris & profanis Auctoribus prolixe allegat cum rationibus comparationis Joachimus Mencelius *Θανατολογίας* Part. Prior. cap. 11. p. m. 126. ſeqq. & Martin Neſſelius in Meditatione Noviſſimorum c. 4. p. m. 48. ſeqq. Patavii tale eſt Epitaphium:

MER. S.
D. POPILIUS. PAETUS. GN. LABE
F. POETA.
COS. DESIG. FRATRI. SUO. B. M. F.
HUNC. SOMNO. ÆTERNALI.
PATRIA. RETINET.

apud Eliam Schedium de Dis Germ. Syngramm. 2. cap. 47. p. m. 448. Joh. Brenneccius Gr. L. P. P. & t. t. Pro-Rector Urbis Helmſtad. in Programmate funebri Balthaſaris Rinckii ff. P. P. A. C. 1646. ait: Ut aliarum rerum atrocitatem mitiore vocabulo notare ſoliti ſunt veteres, ita etiam mortem benigniore, *Somni* appellatione, affecerunt. Neque

enim

enim Poetis tantum mors dicitur *αἰένυπνος*, i. e. ut Lyricus canit, *perpetuus ſopor*, aut longus ſomnus; ſed ſacris etiam ſcriptoribus *θάνατος ὐδὲν ἕτερον ἐςιν, ἢ μακροχρόνος ὕπνος*: mors nihil aliud eſt, niſi diuturnus ſomnus; ut *aurei oris Orator* dicit ap. *Photium*. Rationem appellationis & ſimilitudinis pulcre declarant iidem Doctores ſancti, non ſolum quod ſimilia accidant ſopitis & defunctis ratione quietis otioque ſenſuum, cum nihil intelligant de rebus præſentibus, ſed etiam quod ut a ſomno ad vitæ functiones revocamur, ita olim futurum ſit, ut a ſomno mortis ad immortalis vitæ perceptionem reſurgamus. Nam, ut Baſilius M. ait, *ὕπνος τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος, μᾶλλον δὲ πρὸς κρείττω ζωὴν ἐκδημία*. Mors juſtis eſt ſomnus, imo vero ad meliorem vitam profectio. Adde *Joh. Belethum* in Rationali Divinorum Officiorum cap. 4. p. m. 7. b. *χάλκεον ὕπνον* Homerus, ferreum ſoporem Virgilius pro morte ponunt, ait *Ja. Windet*. de Vita Functorum ſtatim Sect. 2. p. m. 14. In S. S. de mortuis ſomnus & dormire prædicatur Deut. 31. 16. & ad h. l. Gloſſ. Toſſani aliorumque allegat ſeqq. Pſ. 13, 4. 76, 6. Dan. 12, 2. Joh. 11, 11. 1. Theſſ. 4. 13. 14. 15. 2. Pet. 3, 4. Conf. quoque *Salom. Glaſſium* in Exegeſi Evang. Dom. 24. poſt Trin. f. m. 1661. b. ſeq. & f. 1666. b. & in Exegeſi Epiſt. Dom. 24. poſt Trin. f. m. 1673. & in Exegeſi Epiſt. Dom. 25. poſt Trinit. f. m. 1687. a. *S. Chryſoſtomus* Homil. 7. de Statuis ait: *Οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν ὁ θάνατος ἀλλ' ἢ ὕπνος, καὶ ἀποδημία, καὶ μετάστασις*. Nihil aliud mors eſt, quam ſomnus, & migratio, & diſceſſus.

§. 47. Hinc olim in Theologia Gentili *Nox* habebatur mater ſomni mortiſque ap. *Heſiod.* in Theogon. v. 211.

Νύξ

Νὺξ δ᾽ ἔτεκε ςυγερόν τε Μόρον ϗ Κῆρα μέλαιναν,
ϗ Θάνατον. Τέκε δ᾽ ὕπνον. — —
i.e. *Nox præterea peperit odioſumFatum,& Parcam atram*
Et mortem. Peperit etiam ſomnum — —
Id Ib. v. 756. de nocte ait:
ἡ δ᾽ ὕπνον μετὰ χερσὶ, κασίγνητον Θανάτοιο,
Νὺξ ὀλοὴ, νεφέλῃ κεκαλυμμένη ἠεροειδεῖ.
h. e. *Illa vero (non) ſomnum in manibus fratrem mortis*
Nox noxia, nube tecta atra.
& ſtatim addit:
Ἔνθα δὲ Νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί᾽ ἔχουσιν,
ὕπνος ϗ Θάνατος, δεινοὶ Θεοί. —
Ibi autem noctis obſcuræ filii domos habent,
Somnus & Mors, graves Dii.
Conf. Lil.Greg.*Gyraldum* Hiſt. Deorum Syntagm. IX. f. m. 303. & quæ prolixe congeſſit *Joh. Nicol. Wernerus* in Corpuſculo Philolog. cap. II. §. 2.ſeqq. p.m. 102. ſeqq. D. *Georg. Lehmann* P.P.& Superint. Lipſ. in Concione funebri B. D.D. *Joh.Ulr. Mayeri* An.1679. Lipſiæ per tot *Homerus* Iliad Ξ v. 231.
ἔνθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ Θανάτοιο
i. e. *Ubi ſomno obviavit fratri mortis*
Idem Iliad. 16. v. 672. Sic quoque audit *Orpheo* in Hymn. Hinc expreſſio *Virgil.* 6. Aeneid. v. 278.
— *Conſanguineus leti ſopor* —
& *Senec.* in Hercul. Fur. v. 1068. ſomnus vocatur *Frater languidus duræ mortis*. Hinc Jac Balde lib. 2. Lyric. od. 36. p. m. 103. ad Somnum ita:
Mauſuete Mortis Frater, eburneae
Dynaſta portæ: non ns. palpebra
Labente, tranquillasque clauſis.
Per tenebras oculis vidente,

Conf.

Conf. omnino de hoc *Joh. Nicol. Werneri* Corpuſcul. Philolog. c. 11. §. 4. ſeq. p. m. 104. ſeqq. Noctem ſomni & mortis nutricem eſſe, probat *Pauſan.* Eliacor. 1. ex ſtatuis Olympiæ. Et *Galenus* optimam dicebat ſententiam Poëtarum, qui ſomnum fratrem mortis dicebant, ait *Foreſt.* lib. 10. obſ. 33. in Schol. *Clemens Alexand.* 2. Pædagog. c. 9. ſcribit; ἔοικεν ἡ τȣ̃ ὕπνȣ καταφορὰ θανάτῳ. Et de ſomno *Prudentius* canit:

Eſt forma mortis perpetis.

Atque *Coluthus* de Raptu Proſerpin. v. 357. ait: Θανάτȣ συνέμπορος i. e. *mortis Comes.* Hinc *Gorgias Leontinus ap. Ælian.* lib. 2. v. H. c. 35. moriturus, & ab amico viſitatus interrogatusque; quomodo ſe haberet, ajebat: ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ i. e. *jam me ſomnus incipit tradere fratri* apud *Zacut. Luſit.* f. m. 912. ad h. l. *Joh. Schefferus* in Nott. p. m. 326. ait: Habes apud *Stobæum* Serm. 118. *Plutarch.* de Conſol. ad Apoll. *Diogeni* hoc dictum tribuit. Allegat dein quoque *Homer.* Iliad. Ξ. 281. aitque haud dubie hunc ſecutum eſſe *Gorgiam.* De *Diogene* refert etiam *Zacutus Luſ.* l. a. & ex *Plutarcho Zwinger.* Theatr. V. H. Vol. 2. lib. 4. f. m. 351. it. ex variis Lil. Greg. *Gyrald.* Hiſt. Deorum Syntagm. 9. f. m. 303. (Edit. Baſil. in Fol. 1560.)

§. 48. Sed quorſum tot Gentilium teſtimonia? Ipſa ſola atque unica Veritas Divina Jeſus Chriſtus de adoleſcentula Præfecti Synagogæ filia *ap. Matthæum* 9, 24. ita fatur: ȣ̓ γὰρ ἀπέθανε, ἀλλὰ καθεύδει: *non eſt mortua, ſed dormit.* Idem de *Lazaro ap. Joh.* 11, 11. dicit κοκοίμηται *dormit.* Vide *Druſium & Bald. Walæum* ad h. l. p. m. 923. ſeq. *Petr. Ravanell.* Bibliothec. Sacr. f. m. 640. *Joh. Coc-*

Cocceji in Hiob. c. 3. v. 28. f. m. 31. ex *Pineda* p. 204. & ad 1. Theſſ. c. 4. §. 66. Hinc quoque Chriſtianorum *ſepulcreta* recte dicuntur κοιμητήρια i. e. *dormitoria*, teſte *Beza* Nott. ad Matth. 9, 24.

§. 49. Interim *quid ſit mori, etſi nondum experti, facile intelligimus; nempe cum flamma vitalis, ſicut lampas, aut ſenſim abſumitur, aut violenter extinguitur; ſtatim calor & lux quæque ab ipſis dimanant, facultates omnes, tum vitales, tum animales, abolentur. Somni autem, quem quotidie experimur & patimur, quæ ſit ratio formalis, eſſentia ac cauſæ feri in totum neſcitur*; non male dixit CL. *Willis* de Anim Brut. Part. 1. c. 16. p. m. 215.

§. 50. Ceteroquin non poſſum ex Hiſtoricorum monumentis non producere rariora quædam ſomni diuturni, imo monſtroſi exempla, ut ut ubique non adeo ſinceræ fidei; quantum ſaltim videtur mihi. Aliqua tamen poſſunt admitti, uti juvenes quidam Athenis in Apaturiorum (*feſtum deceptionis* vocat *Budæus*; apud Athenienſes m. Octobr. in honorem Bacchi ex *Scholiaſt*. Ariſtophan. in Acharnan. *Herodot*. lib. 1. *Nat*. Com. lib. 5. Mythol. c. 12. *Suida Harpocration*. &c. *Hofmann*. Lex. univ. f. 142.) celebritate ebrii facti, per 4. ejus celebritatis dies dormiviſſe dicuntur. Recitat ex *Eudemo Simplicius* ait *Zwinger*. Theatr. V. H. f. m. 415. repetit *M. Delrio* Diſquiſ. Magic. lib. 2. q. 21. p. m. 219. *Hieron. Jordan*. de Divino in Morbis c. 16. p. m. 60. b. Sed hoc exemplum neutiquam pertinet ad illas, quas fecit Jordan, tres claſſes; quin vini νάρκωσις effectum hunc naturaliter producere potuit, quod vel quotidie in aliis animadvertitur ebrioſis. Ceterum de *Heroibus* quoque in *Sardinia ſomnolentis* ex *Simplicio* in Phyſic. Ariſtotel. refert Læl. *Biſciola* in Horis Succeſſ. lib. 16. c. 2. f. m. 1256. & *Reies* in Campo Elyſ. q. 58. n. 16.

§. 51

eodem habet *J. Schenck*. l. a. f. m. 70. *Luc. Tozzi* l. a. De eo *Lilius Gyraldus* ait Hiſtor. Poët. Dial. 4. ſe ea de re *Plinio* vix crediđiſſe, antequam apud *Olympiodorum Alexandrinum* in Pædonis Comm. legiſſet hominem inſomnem vixiſſe, & ſolo aëre ſe ſuſtentaſſe, referente CL. *Meibom.* in Mæcenat. c. 29. n. 6.

§. 36. *Henr. Smetius* Miſcell. Med. lib. 10. p. m. 551. ſeqq. refert: Puellam in Palatinatu 1588. quæ x. annos ſine cibo & potu vixerat; ſemel tantum intra vi. *Annos* pridie Paſchatis, quæ fuit 6. April. noctu octava horulæ parte dormiviſſe; & ita ex eodem proponit inſignis Polyhiſtor & Medicus *J. H. Meibomius* de Mæcenate c. 29. n. 7. Sic *Smetio* tum temporis Adjuncti *Joh. Poſthius*, Med. D. Aulicus, *Valent. Hennerus*, Med. Doct. *Joh. Zahnius*, Scriba Provincialis, & *Chriſtoph. Flurhemius* juſſu Sereniſſimi Adjuncti ad rem inquirendam conteſtantur ſuæ manus ſubſcriptione.

§. 37. *Nizolius* ille Ciceronianus *Decennio* ſomnum non vidit, ceu Papiæ olim ſibi relatum a quopiam ſcribit *Joh. Heurnius* c. 16. de Morb. Cap. E quo hanc hiſtoriam repetunt *Joh. Schenck.* lib. 1. Obſ. Med. f. m. 25. *J. H. Meibom.* de Mæcenat. c. 29. n. 7. *Jonſton.* Thaumat. Claſſ. 10. c. 7. art. 7. p. m. 492. *Luc. Tozzi* l. a. atque *Georg. Hornius* Hiſt. Nat. lib. 2. c. 18. Sed fides illa videtur valde lubrica; aut ſomnus ſaltim interdum leviter interpolatus.

§. 38. Hoc fidem omnem ſuperare videtur, quando *Hieron. Mercurial.* Pract. Part. 1. c. 27. memoriæ prodidit, cognitam ſibi nobilem Matronam, quæ 35. annos inſomnis vixerit ſana & citra noxam, ita allegante *Meibom.* l. a. n. 7. Et ex *Hieron. Montuo* lib. 1. Anaſceves Morbb. cap. 27. idem refert *Zacut. Luſit.* lib. 1. Med. P. P. Hiſt. 14. f. m. 25. a. atque *Joh. Schenck.*

Schenck. lib. I. obſ. f. m. 70. Quod vero ejusmodi hiſtoriam ex *Seneca* lib. de Providentia velit allegare *Georg. Horn.* l. a. puto tribuendum vel amanuenſis incuriæ; aut vitio typographi.

§. 39. De *Troglodytis* ita *Agatarchydes* Hiſt. c. 30. apud *Photium* in Bibliotheca f. 1350. citante *Tob. Magiro* ait: *Troglodytæ ſomnum non capiunt, ſed pecorum greges perpetuo ſecum circumducunt, noctu caulis includunt. Viri autem circum circa ignibus accenſis patrias & gentiles quasdam fabulas decantando, ſomnum a ſe repellant. Sic in multis aſſuefactio naturam per neceſſaria quædam vincit.* Verum hoc credat Judæus Apella, non ego.

§. 40. In *Exceſſu* vero peccat ſomnus vel ex cauſſis naturalibus vel n. n. vel p. n. Heic in affectibus vulgo dictis ſoporoſis, de quibus *Galen.* comm. in II. aph. 3. *Quercet.* in diæt. polyhiſt. p. m. 246. *Rolfinc.* in Epitom. cogn. & cur aff. part. ut & in ſpec. tr. de Affectibus Capitis *Tappius* tr. pecul de Principum ſ. ſenſuum internorum læſionibus cap. 10. ſeqq. aliique quamplurimi. E recentioribus tamen doctiſſime Thom. *Willis* de Anima Brutorum part. 2. in Pathologia.

§. 41. Sæpe nimius fit ſomnus & excedit in guloſis, helluonibus, torpidis, ignavis. Audiant iſti verba *Joh. Nevizan.* in ſilv. Nubtial. l. 5. n. 52. *Dormitatio non perficit opus: ſed obtenebrat mentem.* Ex *Hadr.* Pap. Et divinus *Plato* ſomnum immodicum & corpori & animo obeſſe dicebat ap. *Cœl.* Rhodig. lib. 30. c. 9. referente *Quercet.* in Diæt. Polyhiſt. ſ. 2. c. 9.

§. 42 Videl. *Nimius ſomnus atque immodicus ſtupidos reddit homines, ignavos, ſocordes, oblivioſos & qui non facile emergant atque ad præclaras ullas artes enitantur,* ſunt verba *Lev. Lemnii* in Ex-

Z 4 hort.

hort. ad vit. opt. inſtit. c. 26. p. m. 506. *Ex ſomno læſiones ſunt.* (ait. *Joh. Butinus* comm. ad Hipp. II. aph. 3. p. m. 94.) *quod febres aut non diſſolvuntur, aut etiam exacerbantur, & quod dolores intendantur & fluxiones multiplicantur, & creſcunt inflammationes.* Pluribus hoc demonſtrant, qui videantur Ferdin. Rodericus *Cardozus*. cap. 6. de ſex rebus n. n. q. 3. *Montan.* part. 2. de rebus n. n. tit. de ſomno. *Cardan.* in comm. lib. 2. & 3. ſent. lib. 2. aph. Hipp. a. *Zacut.* Lus. f. m. 28. *J. Riolan.* Pater ſect. 7. Phyſiol. c. 14. p. m. 222. Phil. *Maurus* diſp. de ſomno. ℌ. 31. Heidelberg. 1598. Luc. Tozzi ad Hipp. Aph. 2. 3. p. m. 185. *Anton. Gazius in Florida Corona Sanitatis* cap. 264. f. m. 138. *Heurn.* comm. ad II. aph. 3. p. m. 29. ſeq. *Quercet.* l. a. p. m. 246. *Greg. Horſt.* de Sanit. Stud. Tuend. c. 10. p. m. 98. *Beverovic.* Theſ. Sanit p. 1. lib. 4. c. 2. Guido *Patinn.* de Tuenda Valetut. c. 4. p. m. 418. *J. D. Horſt.* Manud. ad Med. p. m. 225. *Kipping.* Inſt. Phyſ. lib. 8. c. 14. ℌ. 5. *Joepſer* Manud. ad Vitam Longam lib. 1. c. 10. p. m. 105. aliique complures.

ℌ. 43. Nec ſufficit nimium ſomnum tot inferre mala; quin ipſi *morti* haut raro aſſimilatur a plerisque Sapientibus *Plato* ap. *Cæl.* Rhodig. l. 30. L. A. c. 9. referente *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. b. c. parum intereſſe ait inter mortuum & dormientem. Locus *Platonis* forte erit lib. 7. de LL. f. m. 892. Græcorum ſapientem ſequitur ſapientiſſimus Romanorum *Seneca* lib. de Tranquillitate Animi cap. 15. inquiens: *Nam & ſomnus refectioni neceſſarius eſt: Hunc tamen ſi per diem noctemque continues, mors erit.* Cui accedit *Simocattus* Epiſt. 54. ap. *Tob. Magir.* Addo *Ciceron.* lib. 5. de Finib. c. 20. *Ant. Gazium* l. a. c. 262. f. m. 137. a. *Lamp. Alard.* in Epiphyl. Philol. lib. 2. c. 1. p. m. 108. ſeq. *Luc. Tozzi*

zi in *Hipp.* Aph. 2. 3. p. m. 185. Fuſe hoc comprobat *C. Geſner.* Schol. & Annot. in Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 157. & præcipue ex *Hieron. Wellero* apud *Andr. Kunad* Diſp. de Sanctis Redivivis ex Matth. cap. 27. v. 52. ſeq. Reſpondente M. Ant. Günthero §. 7. Vitemb. 1665.

§. 44. Accedit Poëtarum teſtimonium. *Ovid.*

Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?

inquit *Naſo.* Amor. II. 9. 41. Sed jam olim Divinus *Homerus*:

—— —— Νήδυμος ὕπνος

Νήγρετος, ἥδιστος, Θανάτῳ ἄγχιστα ἐοικώς.

Quem locum dubio procul reſpexit feliciſſimus Mœonii Interpres *Maro* Æneid. 6. 520.

Tum me confectum curis, ſomnoque gravatum
Infelix habuit thalamus, preſſitque jacentem
Dulcis & alta quies, placidæque ſimillima morti.

Pari modo *Valer. Flacc.* Argonaut. 8. 74. facit Medeam ita loqui ſomnum:

Nunc age major ades, fratrique ſimillime leto!

Hinc ſepulchrum quoque dicitur dormitorium, *Joh. Belethus* in Rationali Divinorum Officiorum c. 2. p. m. 3.

§. 45. Ideoque ſomnolenti cognominantur *ſepulti*, *Virgil.* Æneid. 9. 189.

Lumina rara micant, ſomno vinoque ſepulti
Procubuere —— —— ——

& recte quidem, ait *C. Geſnerus* Schol. & Annott. ad Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 156. nam ab utroque ἀναισθησία quædam, & veluti mors contingit. Et quamvis aliquot Editiones habeant *Soluti* pro *Sepulti*; rectius tamen ſepulti habent quatuor ſcripti, teſte *Job. à Meyen.* ad h. l. in Nott. p. m. 482.

Imo *Servius* ad h. l. f. m. 430. ait: *Sepulti*, quaſi *ſine pulſu & nil ſentientes*, conſentit Joh. *Badius Aſcens.* ad h. l. f. m. 430. aliique. Imo lectio illa confirmatur aliis parallelis locis terſiſſimi *Maronis*, aliorumque graviſſimorum Vatum; ſiquidem *Virgil.* qui l. a. paulo inferius v. 236. canit:

—— *Rutili ſomno vinoque ſepulti*
Conticuere —— ——

3. Æneid. 630. de Polyphemo ita:

—— *expletus dapibus vinoque ſepultus*

& 2. Æneid. 265. vocat Trojam

—— *urbem ſomno vinoque ſepultam.*

ad h. l *Joh. a Meyen.* p. m. 154. *Sepultam* ait per metaphoram. *Nam a Poëtis ſomnus fingitur eſſe mortis germanus.* Quod & pueris notum eſſe ſcribit *Lambin. ad Horat.* 1. Od. 24. Sic *Ovidius* pronunciat

—— multo corda *ſepulta* mero.

& *Ennius* (citante *Dan. Pareo* in Indice Lucret.)

Nunc hoſtes vino domiti ſomnoque *ſepulti*

Atque *Lucret.* de Rerum Natur. 5. 973. vocat ſomno ſepultos *Propert.* 3. 10. 56.

—— aſſiduo lingua *ſepulta* mero.

§. 46. Hinc quoque reciproce *Mors* vocatur *Horatio* lib. 3. Od. 11. & *Auſonio* in Ephemerid. v. 18. *ſomnus longus* it. lib. 1. Od. 24. *ſopor perpetuus*. Catull. Carm. 5. ad Lesbiam: Soles occidere & redire poſſunt: nobis cum ſemel occidit brevis lux, nox eſt perpetuo una dormienda. Similiter *Theocritus* olim Idyll. 3. mortem vocavit ἄτροπον ὕπνον, *ſomnum immutabilem ſeu perennem.* Conf. ad utraque *Horatii* loca *Lambin.* Comment. f. m. 62. & 169. Et *Cicero* de Senectute c. 22. ait: *Nihil morti tam ſimile, quam ſomnus.* Hoc *Socratis* effatum vide apud *Ciceron.* 1. Tuſcul. Quæſt. c. 41. Cyrus apud *Xenophont.* lib. 8. παιδ. ὕπνυ ἐδὲν ἐςιν ἐγγύτερον τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ. *Secundus* Philoſo-

loſophus in ſententiis, ubi quæritur, quid ſomnus ſit, reſpondet: Θανάτȣ εἰκών. Adde *Tertullian.* de Reſurrect. Carnis c. 14. & *Epictetum* in Altercatione cum *Adriano*, ait *Joh. Scheff.* in Annott. ad Aelian. V. H. p. m. 326. *Petron.* in Satyr. p. m. 17. (Edit. Lotich. Francof. 1629. in 4to.) inquit: Ego dubitavi, an utrumque trajicerem gladio, *ſomnumque morti jungerem.* Conf. *Plutarch.* de Placitis Philoſoph. c. 24. ſeq. *Lotich.* ad h. l. in Nott. Perpet. p. m. 223. qui ex *Ravis* in Epithet. quoque comprobat, & ex *Claudian.* lib 2. in Eutrop. ſcilicet *Mortuum dormiens refert, non viventem,* ceu explicat *Franc. Boſellus* in Amaltheo Medico Hiſtorico Appar. 3. c. 35. p. m. 601. Nec nobis contrarius eſt, utut prima videatur fronte *Quintilian.* Declam. 2. p. m. 26. Edit. Lugd. & Roterod 1665. in 8vo. Recte ergo Mors ſomno comparatur, quod e ſacris & profanis Auctoribus prolixe allegat cum rationibus comparationis Joachimus Mencelius Θανατολογίας Part. Prior. cap. 11. p. m. 126. ſeqq. & Martin Neſſelius in Meditatione Noviſſimorum c. 4. p. m. 48. ſeqq. Patavii tale eſt Epitaphium:

MER. S.
D. POPILIUS. PAETUS. GN. LABE
F. POETA.
COS. DESIG. FRATRI. SUO. B. M. F.
HUNC. SOMNO. ÆTERNALI.
PATRIA. RETINET.

apud Eliam Schedium de Dis Germ. Syngramm. 2. cap. 47. p. m. 448. Joh. Brenneccius Gr. L. P. P. & t. t. Pro-Rector Urbis Helmſtad. in Programmate funebri Balthaſaris Rinckii ff. P. P. A. C. 1646. ait: Ut aliarum rerum atrocitatem mitiore vocabulo notare ſoliti ſunt veteres, ita etiam mortem benigniore, *Somni* appellatione, affecerunt. Neque

enim

enim Poetis tantum mors dicitur *αἰένυπνος*, i. e. ut Lyricus canit, *perpetuus ſopor*, aut longus ſomnus; ſed ſacris etiam ſcriptoribus *θάνατος ὀυδὲν ἕτερον ἐςιν, ἢ μακροχρόνος ὕπνος*: mors nihil aliud eſt, niſi diuturnus ſomnus; ut *aurei oris Orator* dicit ap. *Photium*. Rationem appellationis & ſimilitudinis pulcre declarant iidem Doctores ſancti, non ſolum quod ſimilia accidant ſopitis & defunctis ratione quietis otioque ſenſuum, cum nihil intelligant de rebus præſentibus, ſed etiam quod ut a ſomno ad vitæ functiones revocamur, ita olim futurum ſit, ut a ſomno mortis ad immortalis vitæ perceptionem reſurgamus. Nam, ut Baſilius M. ait, *ὕπνος τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος, μᾶλλον δὲ πρὸς κρείττω ζωὴν ἐκδημία*. Mors juſtis eſt ſomnus, imo vero ad meliorem vitam profectio. Adde *Joh. Belethum* in Rationali Divinorum Officiorum cap. 4. p. m. 7. b. *χάλκεον ὕπνον* Homerus, ferreum ſoporem Virgilius pro morte ponunt, ait *Ja. Windet*. de Vita Functorum ſtatim Sect. 2. p. m. 14. In S. S. de mortuis ſomnus & dormire prædicatur Deut. 31. 16. & ad h. l. Gloſſ. Toſſani aliorumque allegat ſeqq. Pſ. 13, 4. 76, 6. Dan. 12, 2. Joh. 11, 11. 1. Theſſ. 4. 13. 14. 15. 2. Pet. 3, 4. Conf. quoque *Salom. Glaſſium* in Exegeſi Evang. Dom. 24. poſt Trin. f. m. 1661. b. ſeq. & f. 1666. b. & in Exegeſi Epiſt. Dom. 24. poſt. Trin. f. m. 1673. & in Exegeſi Epiſt. Dom. 25. poſt Trinit. f. m. 1687. a. *S. Chryſoſtomus* Homil. 7. de Statuis ait: *Οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν ὁ θάνατος ἀλλ᾽ ἢ ὕπνος, καὶ ἀποδημία, καὶ μετάςασις*. Nihil aliud mors eſt, quam ſomnus, & migratio, & diſceſſus.

§. 47. Hinc olim in Theologia Gentili *Nox* habebatur mater ſo mni mortiſque ap. *Heſiod.* in Theogon. v. 211.

Νύξ

Νὺξ δ' ἔτεκε συγερόν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν,
καὶ θάνατον. Τέκε δ' ὕπνον. — —
i.e. *Nox præterea peperit odioſumFatum,& Parcam atram*
Et mortem. Peperit etiam ſomnum — —
Id Ib. v. 756. de nocte ait:
ἡ δ' ὕπνον μετὰ χερσὶ, κασίγνητον θανάτοιο,
Νὺξ ὀλοὴ, νεφέλῃ κεκαλυμμένη ἠεροειδεῖ.
h. e. *Illa vero (non) ſomnum in manibus fratrem mortis*
Nox noxia, nube tecta atra.
& ſtatim addit:
Ἔνθα δὲ Νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί' ἔχουσιν,
ὕπνος καὶ θάνατος, δεινοὶ θεοί. —
Ibi autem noctis obſcuræ filii domos habent,
Somnus& Mors, graves Dii.

Conf. Lil. Greg. *Gyraldum* Hiſt. Deorum Syntagm. IX. f. m. 303. & quæ prolixe congeſſit *Joh. Nicol. Wernerus* in Corpuſculo Philolog. cap. II. §. 2. ſeqq. p. m. 102. ſeqq. D. *Georg. Lehmann* P.P. & Superint. Lipſ. in Concione funebri B. D.D. *Joh. Ulr. Mayeri* An. 1679. Lipſiæ per tot *Homerus* Iliad Ξ v. 231.
ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο
i. e. *Ubi ſomno obviavit fratri mortis*
Idem Iliad. 16. v. 672. Sic quoque audit *Orpheo* in Hymn. Hinc expreſſio *Virgil.* 6. Aeneid. v. 278.
— *Conſanguineus leti ſopor* —
& *Senec.* in Hercul. Fur. v. 1068. ſomnus vocatur *Frater languidus duræ mortis*. Hinc Jac Balde lib. 2. Lyric. od. 36. p. m. 103. ad Somnum ita:
Manſuete Mortis Frater, eburneae
Dynaſta portæ: non ns. palpebra
Labente, tranquillasque clauſis.
Per tenebras oculis vidente,

Conf.

Cocceji in Hiob. c. 3. v. 28. f. m. 31. ex *Pineda* p. 204. & ad 1. Theſſ. c. 4. §. 66. Hinc quoque Chriſtianorum *ſepulcreta* recte dicuntur κοιμητήρια i. e. *dormitoria*, teſte *Beza* Nott. ad Matth. 9, 24.

§. 49. Interim *quid ſit mori, etſi nondum experti, facile intelligimus; nempe cum flamma vitalis, ſicut lampas, aut ſenſim abſumitur, aut violenter extinguitur; ſtatim calor & lux quæque ab ipſis dimanant, facultates omnes, tum vitales, tum animales, abolentur. Somni autem, quem quotidie experimur & patimur, quæ ſit ratio formalis, eſſentia ac cauſæ feri in totum neſcitur*; non male dixit CL. *Willis* de Anim Brut. Part. 1. c. 16. p. m. 215.

§. 50. Ceteroquin non poſſum ex Hiſtoricorum monumentis non producere rariora quædam ſomni diuturni, imo monſtroſi exempla, ut ut ubique non adeo ſinceræ fidei; quantum ſaltim videtur mihi. Aliqua tamen poſſunt admitti, uti juvenes quidam Athenis in Apaturiorum (*feſtum deceptionis* vocat *Budæus*; apud Athenienſes m. Octobr. in honorem Bacchi ex *Scholiaſt*. Ariſtophan. in Acharnan. *Herodot*. lib. 1. *Nat*. Com. lib. 5. Mythol. c. 12. *Suida Harpocration*. &c. *Hofmann*. Lex. univ. f. 142.) celebritate ebrii facti, per 4. ejus celebritatis dies dormiviſſe dicuntur. Recitat ex *Eudemo Simplicius* ait *Zwinger*. Theatr. V. H. f. m. 415. repetit *M. Delrio* Diſquiſ. Magic. lib. 2. q. 21. p. m. 219. *Hieron. Jordan*. de Divino in Morbis c. 16. p. m. 60. b. Sed hoc exemplum neutiquam pertinet ad illas, quas fecit Jordan, tres claſſes; quin vini νάρκωσις effectum hunc naturaliter producere potuit, quod vel quotidie in aliis animadvertitur ebrioſis. Ceterum de *Heroibus* quoque in *Sardinia ſomnolentis* ex *Simplicio* in Phyſic. Ariſtotel. refert *Læl. Biſciola* in Horis Succeſſ. lib. 16. c. 2. f. m. 1256. & *Reies* in Campo Elyſ. q. 58. n. 16.

§. 51. Amicam quotannis in ſpelunca urſarum more *Bimeſtre* tempus abſque ullo alimento delituiſſe ſemianimem, ut ſola inſpiratione viveret, ac ægre dignoſceretur, legitur ap. Marcell. *Donat.* lib. 4. Hiſt. Med. Mir. c. 12.

Quod equidem rarum, impoſſibile tamen neutiquam, cum & in animalibus, præcipue inſectis quibusdam per totam hyemem; quaſi mortuis latitantibus, nihil ominus reviviſcentibus; it. de avibus quibusdam vulgo pro migrantibus habitis (vid. Sat. Med. §. 6. lit. ξ.) & de *Glire* hoc legimus apud *Martial.* lib. 13. Epigr. 59.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

De gliribus *Plin.* 8. H. N. 57. ait: Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant: rurſus æſtate juveneſcunt. Ex *Ariſtot.* 8. H. A. 17. refert *Jonſton.* Hiſt. Nat. de Quadrup. c. 16. f. m. 164. *Franz.* Hiſt. An. part. 1. c. 28. *Iſaac. Voſſ.* in Append. de Lucis Nat. c. 1. p. m. 86. *Mœbius* in Fund. Phyſ. c. 5. p. m. 53. *Deuſing.* in Vindic. Fœtus extra uterum Geniti ſect. 5. p. m. 99.

§. 52. *De Ruſtico in Germania, qui totum auctumnum & hyemem dormiendo* ſub ingenti fœni cumulo perpetim *fuerit emenſus*, fœnoque paulatim conſumto adtonito ſimilis, tanquam ab inferis excitatus ſurrexerit ex Lil. Greg. *Gyrald.* Dial. 4. de Hiſt. Poët refert *Delrio* lib. 2. Diſq. Magic. q. 21. p. m. 219. & ex eodem, atque *Marc. Damaſceno.* Lil. *Gyrald. Medina* lib. 2. de Recta in Deum Fide, ac *Foreſt.* lib. 7. obſ. 28. in Schol. (verum fallit, nam eſt lib. 10. obſ. 38. in Schol. f. m. 364. b.) retulit *C. Reies* in Campo Elyſ. Qu. 58. n. 16. Ex *M. Damaſceno* repetit quoque *H. C. Agripp.* lib. 1. Occult. Philoſoph. c. 53. p. m. 117. & Læl. *Biſciola* lib. 16.

H. S.

H. S. c. 2. f. m. 1256. it. *Zwinger*. Theatr. V. H. f. m. 415. *Balt. Boniſac.* Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1.

§. 53. Sed non ex ordine naturalium eſſe, videtur ſtatuere *Hieron. Jordan.* de Divino in Morbis cap. 16. p. m. 60. b. Imo eum a Dæmone obſeſſum, ejusque arte detentum, putat *C. Reies* Campo Elyſ. q. 58. n. 16. imo de ejus veritate videtur dubitare *Foreſt.* lib. 10. obſ. 38. in Schol. quando addit: *Fides ſit penes auctorem.*

Hoc ſaltim credidero, ſi conſtet de Hiſtoriæ veritate, non impoſſibile videri, cum exhalationibus narcoticis e fœno ita veluti faſcinatus jacere potuerit; ſicuti ſupra de quibusdam animalibus §. 50. retulimus. Et eum ſomnum narcoticis pharmacis tribuit M. *Delrio* lib. 2. Diſquiſ. Mag. q. 21.

§. 54. De Puero ſcholaſtico Lubecenſi, tempore Gregor. XI. Pontific. & Caroli IV. Imp. *totos ſeptem annos* in concamerato muro *dormiente*, dein ex improviſo reperto ægreque excitato, ſine mutata aut macerata facie ex *Alb. Krantzio* lib. 8. Vandal. cap. 39. agunt *P. Lauremberg.* Acerr. Philolog. Cent. 3. n. 33. *Marcell. Donatus* Hiſt. Med. Mirab. lib. 4. c. 12. quem vide ſis. *C. Reies* in Camp. Elyſ. qu. 58. n. 16. *Balt. Boniſac.* Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1. atque *Zwinger*. Theatr. V. H. f. m. 415. Auctor der beglückten und geſchmückten Stadt Lübeck ann. 1697. Edit. pag. 15. ait: Anno 1363. zu Käyſer Caroli IV Zeit (etliche ſetzen das Jahr 1385,) legte ſich ein Schüler auf der Mühlenſtraſſen in einer Herberge in einen alten ſteinernen Schrein ſchlaffen, und ſchlief 7. Jahr lang weg, als er aufwachte, dünckte ihm nur einē halbē Tag geſchlaffē zu haben, worauf er lange Jahre noch gelebet. Hoc puto vix, niſi miraculo, ſe tueri poſſe.

§. 55. *Epimenides Gnoſius* ex Creta a patre Agiaſarcho in agrum ad cuſtodiendum (alii, ad quærendum) pecus miſſus, in quodam antro *dicitur obdormiviſſe annos* 75. Tandem expergefactus, cum videret omnia mutata, domum reverſus a fratre minore difficulter agnitus omnia didicit, ceu ex *Plin. Apulei.* in Florig. *Laert. Gell.* &c. refert *Laurenberg.* in Acerr. Philol. Cent. 3. n. 33. *Hermann. Torrentin.* in Elucidar. Poët. p. m. 106.

§. 56. Verum circa annos hujus ſomni magna ap. Auctores eſt diſcrepantia: dum alii 77. ponunt, teſte *Zwinger.* Theatr. V. H. Vol. 2. lib. 5. f. m. 415. a. & ex *Apollon.* Hiſt. Mirabil. c. 1. ſcribit *Balt. Bonifac.* Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1. p. m. 488. expreſſis verbis ſeptem ac ſeptuaginta quieviſſe annos. Et ex *Pauſania* quoque allegat *M. Delrio* lib. 2. Diſq. Mag. qu. 21. p. m. 219. Verum contra mentem *Pauſaniæ*, de quo inferius. Alii 57. annos ſtatuunt uti *Hermann. Torrentin.* l. a. Alii 76. ceu *Reiet* in Camp. Elyſ. q. 58. n. 16. ex *Delrio*, ſed uterque male. *Henr. Cornel. Agrippa* lib. 1. de O. P. c. 53. p. m. 117. Confundit alium puerum, 57. annos dormientem in ſpelunca ex itinere feſſum ex Plinio, cum ipſo Epimenide, quem dein addit itidem 57. annos dormiviſſe; cum tamen ſolius Epimenidis meminerit *Plin.* 7. H. N. 52. e quo allegant quoque *Laurenberg.* l. a. *G. I. Voſſius* lib. 8. Phyſiol. Chriſt. c. 8. p. m. 382. ex *Plin. & Apollon.* in Hiſt. Mirab. ex *Theopompo* habet *Zwing.* Theatr. V. H. Vol. 2. lib 5. f. m. 415. a. atque *Quercet.* Diæt. p. m. 352. Totque annos fuiſſe ex *Laert.* probat *Læl. Biſciola* Hor. Succesſiv. lib. 16. c. 2. f. m. 1256. ſcil. *Diog. Laert.* lib. 1. in Vita Epimenid. expreſſe ait: ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα ἔτη Edit. Græc. Lat. *Henr. Stephan.* in 8vo 1570. & Londin. 1664. in Fol. & Edit. Græc. Froben. Baſil.

Baſil. 1533. in 4to atque recte 57. reddidit *Fr. Ambroſius* in Verſione Lat. p. m. 78. Edit. Lugdun. 1592. in 12. ex *Diogene* habent *Foreſt.* lib. 10. obſ. 38. in ſchol. f. m. 364. 6. Bitterkraut in Klag-Threnen der höchſt bedrängten Artzney-Kunſt c. 16. p. m. 581. ſeq. *Marc. Donat.* Hiſt. Med. Mir. lib. 4. c. 12. *Tob. Magir.* in Florileg. Loc. Comm. f. m. 2119.

§. 57. Quinquaginta annos eum dormiviſſe refert *P. Victorius* lib. 24. V. L. c. 1. p. m. 646. ex *Varron.* lib. 7. de *LL. Plutarch.* in Comment. quo quærit: An debeat ſenex Reipubl. operam dare? Et ex iisdem *Dalechamp.* ad Plin. 7. 52. atque *Aegid. Menagius* in obſ. ap. Diog. Laert. lib. 1. f. m. 39. Alios 50. annos dixiſſe ſcribit *Iſ. Caſaubonus* in Diog. Laert. lib. 1. f. 26.

§. 58. Aliqui ponunt 47. annos, uti *Eudemus*, e quo *Mart. Delrio* lib. 2. Diſquiſ. Mag. qu. 21. p. m. 219. *Zwinger.* l. a. f. m. 415. a. Totque habet *Eraſmus* in Adag. Chil. 4. n. 164. Conf. *Lucian.* in Timone p. m. 91. & ad h. l. Gilb. *Cognat.* p. m. 136.

Imo 40. *tantum fuiſſe annos* ſcribit *Pauſan.* in Atticis f. m. 13. (Edit. Wechel-Francof. 1583. in fol.) conceptis verbis: Ὁ δὲ ὕπνος οὐ πρότερον ἀνῆκεν αὐτὸν, πρὶν ἢ οἱ τεσσερακοστὸν ἔτος γένεσθαι καθεύδοντι. i. e. interprete *Romulo Amaſæo* Edit. Baſil. 1557. in 8vo p. m. 32. *Non prius experrectum, quam annos 40. obdormiviſſet.* Ex eodem habent *G. J. Voſſius* lib. 8. Phyſiol Chriſt. c. 8. p. m. 382. *Aegid. Menag.* in Obſ. ad Diog. Laert. f. m. 39. *Th. Aldobrandinus* ad eund. f. m. 75. *Quercet.* Diæt. p. m. 352. *Zwinger.* l. a.

§. 59. *Auctor* Appendicis Proverbiorum Græcorum 7. annos duntaxat ſomno transegiſſe ait. Verum quin ſcripſerit μζ vel νζ pro ζ ut recte *Sebot-*

 tus

tus conjecit,nulla dubitatio eſt,ait *Æ. Menag.* in Obſ. ad D. Laert. f. m. 39. Nonnulli 6. tantum ponunt ann. teſt. *Zwing.* in Th. V. H. f. m. 415. a. atque Iſ. Caſaub. in D. Laert. f. m. 26. ex Suida. E quo etiam *Ægid. Menag.* l. a. ſed addit: Sed & ibi numerum corruptum eſſe, non dubitamus,&pro ἕξ legendum oportere ἑξήκοντα, ut recte *Wolf.* emendabat.

§. 60. Scilicet adeo famoſus fuit hic ſomnus, ut etiam in proverbium abiret: ὑπὲρ Ἐπιμενίδην κοιμᾶσθαι, quod *Lucian* in *Timone* uſurpavit ap. *Æg. Menag.* in Obſ. ad Diog. Laert. f. m. 39. Conf. *Eraſmum* in Adag. Chil. 4. n. 164. Conf. Apollonium Dyſcolum, Alexandrinum Grammaticum Hiſt. Comment. c. 1. p. m. 2.

§. 61. Verum hiſtoria hæc de Epimenide a paucis agnoſcitur ſcriptoribus, ſunt verba *Th. Aldobrandini* ad Diog. Laërt. in Annott. f. m. 75. Comprobat hoc quoque magna in numeris ap. Veteres diſcrepantia, de qua *Iſ. Caſaub.* ad Laërt. f. m. 26. *Plin.* VII. H. N. 52. hunc ſomnum *magnam fabuloſitatem* vocat. Et *Quercet.* p. 352. ait. Ejus generis ſopores, quamvis ſcriptis Hiſtoricorum tum Græcorum tum Latin. pro veris paſſim approbentur; nihilominus tamen pro incredibilibus potius & prodigioſis habendi videntur. Max. *Tyrius* Diſſ. 28. tempus ſomni non exprimit, ſed ait fuiſſe *ἔτη συχνὰ annos multos.* Ait præter ea, dormiviſſe in dicto Jovis antro; quod refutat *J. Meurſi*, de Creta Inſula c. 3. p. m. 76. probatque ex *Diog. Laert.* lib. 8. in Vita Pythag. fuiſſe Idæum antrum. Imo *Delrio* lib. 2. q. 21. p. m. 219. hunc ſomnum Epimenidis Dæmoni adſcribit. Conſentit *Reies* Camp. Elyſ. q. 58. n. 16. Nec deſunt qui volunt hoc de ſomno commentum a peregrinatione ejus diuturna originem traxiſſe teſte, Clariſſ. Dn. *J. Jac. Hofmanno* Prof. Baſil. Celeberr. in Lexic. Univerſ. f. m. 603. Joannes Friſius in Philoſo-

pho-

phorum ſerie ab orbe condito ad noſtra tempora ad A. M. 3370. & ante Chriſt. nat. 592. p. m. 833. ait: De Epimenidis ſomno fabula nota eſt. Sunt qui illum non obdormiſſe, ſed ad tempus exſpatiatum aſſeverant, intentum videl. radicibus ſecandis.

§. 62. Anno Chriſti 250. ſeptem juvenes Epheſii, (vernacula noſtra audiunt die Sieben Schläffer) propter horribiles perſecutiones Chriſtianorum in montem, urbi vicinum, conſcenderunt, inibique 196. annos dormiverunt, vid. Hiſt. Lombard. *Jornand. Cedrenum, Nicephorum*, lib. 14. cap. 45. ap. *Wolfium*, in Memorabil. Cent 3. f. m. 89. Verum *Lauremberg*. Acerr. Philol. Cent. 3. Hiſt. 33. refert ex Legendis Pontificiis atque *Volaterrano* lib. 9. (Verum eſt in Anthropolog. lib. 19. f. m. 702. c.) hoc accidiſſe A. C. 447. vocatque illos viros Maximianum, Malchum, Martinianum, Dionyſium, Johannem, Serapionem & Conſtantinum, (ita quoque vocantur *Martyrolog*. Rom. ad 27. Julii, citante *J. H. Ottio* & Prætor tr. Blocks-Berg p. 1. c. 1. §. 8. p. m. 11.) Qui, ut effugerent tyrannidem Decii, in ſpelunca montis Cœlii, prope Epheſum, ſe abſcondiderint, ibique latuerint 196. annis, (alii 372. ita *Eutichius* lib. mox citando p. m. 535. quidam 200.) ſine ullo cibo, ſingulari Dei providentia. *E Sigeberto* in Chronicis & aliis probatis Hiſtoriographis Eccleſiaſticis veritatem hujus hiſtoriæ conſtare, ſcribit *Quercet*. in Diæt. Polyhiſt. p. m. 352. *Conſtantin*. Manaſſ. in Annal. *Car. Sigon*. apud *C. Schott*. Phyſ. Curioſ. lib. 3. c. 19. §. 11. *Eutich*. Patriarch. Alex. Tom. 1. 531. ſeq. ubi ait: Apparuiſſe illos pueros anno Theodoſii Magni octavo imperii. *Paul. Diacon*. Hiſt. Longobard. lib. 1. c. 3. & *Petr. de Natalib*. lib. 7. cap. 52. ap. *Balt. Boniſac*. Hiſt. Ludicr. lib. 17. c. 1. & lib. 18. c. 15.

H. *Corn. Agripp.* l. 1. de Occ. Phil. c. 53. p. m. 117. *Lal. Biſciol.* Hor. Succesſiv. l. 16. c. 2. f. m. 1256. ex *Volaterr.* & *Sigebert.* in Chronicis anno poſt C. N. 447. *Zwinger.* l. a. f. m. 415. & *Bonifac.* l. a. l. 17. c. 1. ex Laur. *Surio* refert *M. Delrio* l. 2. Diſq. Mag. q. 21. p. m. 219. *Jac. de Voragine* c. 96. *Baron.* ad Ann. 254. §. 25. *Spondan.* ad hunc ann. §. 18. *Baronius.* ſc. allegorice explicat; ſc. in antro illo martyrium eos conſummaſſe; poſtea tempore Theodoſii repertos ibi ex improviſo, quaſi redivivos viſos. Sed fabulam vocant *Hartm. Creidius* in Poſtill. III. Jahrgange Dom. V. poſt Epiphan. p. m. A. ii. ** a. *J. H. Hottinger* Hiſt. Sacr. N. T. cap. 3. ſect. 1. p. m. 105. & fuſius *CL. I. H. Ottius* in Exam. perpetuo ad Annal. Baronii Cent. 111. p. m. 124. *Et Foreſt.* l. 10. obſ. 38. f. m. 364. b. ubi exemplum ruſtici Germani de quo ſupra, allegarat, addit. Sed penes auctorem ſit veritas. Subnectitque ſtatim: *Quemadmodum de ſeptem pormientibus, qui 196. annos, ut fertur, perſeveranter dormiverunt.* *Quercetan.* l. a. ſcribit hanc hiſtoriam miraculoſam eſſe cenſendam, imo captum ingenii noſtri, omnemque admirationem, imo & fidem excedere. A Deo immiſſum & per miraculum factum vult *Delrio* l. 2. Diſquiſ. Mag. q. 21. p. m. 219. Prodigiumque DEI fuiſſe ſcribit *Lal. Biſciol.* Hor. Succesſiv. l. 16. c. 2. f. m. 1256.

§. 63. Aliorum V. Sanctorum dormientium e *Paulo Diacono* meminit Delrio l. 2. q. 21. p. m. 219. aitque: Horum ſomnum itidem a DEO immiſſum.

miſſum. E. P. Diacono meminit quoque *Hieron. Jordan.* de Divino in morbis c. 16. p. m. 60.

§. 64. *Septem itidem viros in Oceani litore* Aquilonaris Germaniæ ſub rupe eminenti, ***multis retro ſeculis dormiviſſe***, & ad ſua tempora dormire confirmat *Warnefridus & Olaus*; hoc inſuper adjicientes: Arniſſe brachium cujusdam, qui curioſa cupiditate unum ex iis dormientibus excitare tentaviſſet, ap. *Balt. Bonifac.* Hiſt. Ludicr. l. 17. c. 1. p. m. 488. Ex. Paulo *Warnefrido* l. 1. de Longobard. Hiſt. c. 4. locum totum repetit *Tob. Magir.* in Florileg. Locc. Comm. f. m. 2119. ſeq. Ex *Eod. & Methodio.* it. *Olao* M. l. 1. c. 3. (c. 1. allegat. Prætor. tr. v. Blocks-Berge p. 1. c. 1. §. 8. p. m. 11. ubi figmentum non male vocat.) refert *Zwinger.* Theatr. V. H. f. m. 415. H. C. *Agripp.* l. 1. Occ. Phil. c. 53. p. m. 117. ſeq. Hi vero videntur fere iidem cum ſupra dictis 7. dormientibus §. 62.

§. 65. *Endymion* puer formoſus a Luna adamatus; hæc vero a Jove obtinuerit, ut perpetuum ille dormiret ſomnum in Latmo monte Cariæ, *Cicero* l. 1. Tuſc. Quæſt. Plin. l. 7. c. 32. (verum eſt l. 2. c. 9. H. N.) *ap. Zwinger* Theatr. V. H. f. m. 415. *Peucerus* in dedicat. l. De Divinat. *Lucian.* in Dialog. Veneris & Lunæ. *Theocrit.* Idyll. 3. *Natal. Comes* l. 4. Mythol. c. 8. p. m. 337. ſeq.

Sed fabula hæc videtur inde ſumta, quia Lunæ motum per noctem curioſe obſervavit, *Sabellicus l. 2. c. 3. ap Zwinger.* l. d. Conf. *Plin* 11, 9. H. N. Aut quod primus Lunæ curſum repererit, *Jac. Ma-*

ſinius Mythol. c. 22. §. 5. Alias fabulæ hujus explicationes vide ap. *Nat. Comit.* 4. Mythol. c. 8. p. m. 357. ſeq.

§. 66. De *ſomno* vero *diuturno* per Dæmonem introducto, ſive *maleficio ſomnifico* lege pluribus Petr. *Binsfeld* de Confeſſ. Malef. part. 1. concl. 5. *Remigium* Dæmonol. l. 2. c. 3. ſeq. ap. *Delrio* l. 2. q. 21. & l. 3. Diſq. Mag. p. 1. q. 2. p. m. 363. ſeq. E quo *C. Shottus* Phyſ. Curioſ. l. 1. c. 30. §. 1. *Hieron Jordan.* de Divino in morbis c. 43. p. m. 158. præcipue c. 16.

§. 67. Liceat demum heic *ὡς ἐν παρόδῳ* nobis eſſe *ἀπὸ τῶν ψυχίων* CL. DD. Theologorum, & paucis diſpicere de ſopore ſeu ſomno profundo Adami protoplaſtæ, quem DEus ei immiſit, juxta illud *Genes* 11. v. 21.

ויפל יהוה אלהים תרדמה על האדם ויישן:

hoc eſt Interpret *Sebaſt. Münſtero.*

Et fecit illabi Dominus DEus ſoporem in Adam, & obdormivit.

§. 68. Heic viri docti varie diſceptant circa vocem תרדמה qvid proprie ſignificet; ſiquidem ſepties in S. S. occurrit, uti *Genes.* 11, 21. & 15, 12. 1. *Sam.* 26, 12. *Job.* 4, 13. & 33, 15. *Prov.* 19, 15. *Eſai.* 29, 10. E quorum locorum collatione apparet *ſoporem* & quidem *profundum cum ſenſuum privatione ac ſtupore conjunctum* proprie ea voce denotari: quod & ex uſu verbi תרדם unde deſcendit confirmatur, ceu ita me docuit Excell. D. D. *J. F. Mieg* in Doctisſimis ad me Literis ſuperius laudatis; ubi addit: 70. *Interpp. duobus Geneſeos*

locis

locis vertunt ἔκστασιν. *Alibi* θάμβος (*ſtupor*) *Item* φόβος (*timor*) *it.* κατάνυξις. Vide varie illam interpretantur vocem varii. *ſoporem* reddunt *Vulgata*, Arias *Montanus*, *ſoporem gravem Malvenda.* Alii *ſoporem altum.* *Somnum* abſolute juxta *Arabic.* & Alios. *provundum ſomnum* reddit *Vatablus.* Καρον quod alii vertunt gravem & profundum ſomnum, *Symmachus.* Adſtipulatur *Dav.Pareus* Comm. in Geneſ. p. m. 439. inquiens: Significat omnino *profundum ſomnum* ut *Gen.* 15. 12. 1.*Sam.* 26, 12. & *Jeſai.* 29, 10. *Eſt autem* דרם ſoporare, *ſomnus levior eſt* שנת Græc. ὕπνος. Forte poſtremum hoc ex *Aben Ezra*, qui ad Gen. 11, 21. ait: *Tardemah* plus dicit, quam *Schena:* & *Schena* plus, quam *Tenumah.* *Syriac.* Reddunt *Quietem.* *Athanaſius.* Et conſopivit eum. *Tertull.* l. de Anima c. 21. ait: Miſit DEus *in Adam amentiam.* Et antea eod. lib. c. 11. vocaverat quoque *Ecſtaſin.* *Exceſſum* interpretatur *Chryſoſtomus* uti καταφορὰν *Aquila*, quod aliqui reddunt *deſcenſum.* LXX. Interpret, & Sixtin. ἔκστασιν; velut hanc lectionum varietatem maximam partem congeſſit Joh. *de la Haye*, Pariſienſis, in Bibliis Maximis ad Geneſ. 11, 21. f. m. 34. (Edit. Pariſ. 1660. Fol.) *De Ecſtaſi* plerique veterum Patrum uti & *Auguſtin.* l. 11. c. 18. de Genes. ad lit. *Hieronymus* in Traditt. Hebr. c. 45. & e recentioribus plurimi, quos inter *Guil. Eſtius*, *Joan. Menochius &c.* Th. Bartholin. de Morbis Biblicis Exerc. 1. per tot. Ac certo modo interpretatur *Pamelius* Com. in Tertull.

§. 69. Non autem Ecſtaſis talis fuit, qualem non ſuæ fabulis proponit F. *Bartholomæus Sybilla*, Monopolitanus, in Speculo Peregrinarum Quæſtionum c. 3. Primæ Decadis quæſt. 2. cap. 8. p. m. 299. ſeqq. (Edit. Venet 1575. in. 8.) quem vide, ſi meretur. Nec *Ecſtaſin formaliter* ſic *dictam* fuiſſe, nec *ſomnum communem*, ſed *ſoporem profundiorem* fuſe probat *M. Schoockius* de Ecſtaſ. Supernaturali θ. 18. p. m. 95. ex *Epiphan.* Hæreſ. 48. Conf. *G. I. Voſſium* l. 3. Idolol. c. 34. in fine. Scil. fuit ſomnus ſupernaturalis a DEO immiſſus, teſte *Nic. Lyrano* ad Geneſ. 11, 21. ap. *de la Haye*, l. a. Cur autem eum DEus Adamo immiſerit, fuſe & docte ex pluribus proponit *Dav. Pareus* l. a. p. m. 456. ſeqq. quem evolve: addeque *Franc*[illegible] *nium* Prælect. in Geneſ. c. 2. v. 21. f. m. 56. cu[illegible]ria habet *Franc. Burman.* in Synopſ. Theol. l. 1. c. 42. §. 113. p. m. 315. Jacob Bonfererius Comm. in Gen. 11, 21. f. m. 124. b.

§. 70. Conſideravimus hactenus varios ſomnos; nunc præſtat diſpicere *quamdiu* ergo *dormiendum?* Notiſſimus quidem eſt & vulgaris verſus:

Septem horis dormiſſe ſat eſt juvenique ſenique, *referente Joepſerio* in Manud. ad Vitam Longam p. 1. c. 10. p. m. 104. Verum hic cothurnus non omnium pedibus aptari debet aut poteſt. Legi interim meretur tota 18. Epiſtola *Richardi Carr.* Angli, pag. 191. ſeqq.

§. 71. Fateor, plerique ad 6. 7. 8. horas conveniunt. Illuſtr. *J. D. Horſtius* Archiater Celebrr. Fautor & Compater honoratiſſimus in egregia ſua Manud.

Manud. ad Med. p.m. 226. ait: *Ad minimum autem VI., & ad ſumnum IX. horas dormire licet.* ſcil. egregie legit veſtigia Celeberrimi Parentis ſui Dn. *Gregor. Horſtii* τȣ πάνυ qui libro elegantiſſ. de Sanitate Studioſ. Tuenda l. 1. c. 10. p. m. 100. ita: *Sommi terminus omnibus idem præſcribi nequit, cum in aliis citius, in aliis tardius concoctiones infimi ventris peragantur & vires animales corroborentur:-ad minimum tamen VI, ad ſummum IX. horis in ſtatu ſanitatis hæc abſolvi ſolere patet, quocirca ſpatio intermedio, & frequentius VII. horis, determinatur.* Non abludit *C. Hofman.* Inſt. Med. 5. 31. 7. ſcribens: *Quot horis circumſcribitur ſomnus naturalis?* VI. aut VII. *Et hoc in ſano homine. In iis enim, qui crapulati ſunt, nihil melius quam ſomno excoquere. Dico iterum in ſano homine. Qui enim in hoc ſtatu ſunt, ne poſſunt quidem ulterius dormire. At qui crudis humoribus farti ſunt, ii ſopores potius habent, quam ſomnos.* Conſentit Exc. *Guido Patin.* de Tuenda Valetud. c. 4. p. m. 418. ſeq. *In genere* (ſcribit) *tamen fere conſtat. ſomnum VII. vel VIII. horarum vel circiter eſſe debere.* Auctor Hebræus (quem edidit CL. Wagenſeilius Exerc. Miſcell. 2. 1687) l. de Sanitate Conſervanda p. m. 97. ait: Octo horarum ſpatio dormiendum, inquit, ſomni menſura eſt, a Medicorum ſapientisſimis præſcripta. Calculoſo imperat Lucillus Philalthæus Tom. 2. qu. 2. c. 4. p. m. 18. b. ſomnum horarum octo, in ſtrato non confecto ex plumis calidis. Doctiſſ. *Beverovicus* Theſ. Sanit p. 2. c. 17. ait: *Infra 6. horas*

horas dormire vix ſufficit; quod vero eſt ultra 9. horas, nimium eſt, 7. horæ ſufficiunt ſanitati. Idem ait *Plempius* Fund. Med. l. 3. c. 7. *ſomni ſc. terminum ſtatum eſſe 7. horas.* Et *Mœbius* Inſtit. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. ait: *Homini ſano 7. alias horæ ſufficiunt.* Conf. omnino *L. Lemnium* l. 1. de Complex. c. 7. p. m. 67.

§. 72. Nimirum (ceu recte ait ἰατρικώτατος *Guid. Patinus* l. a. p. m. 418.) *ſomni duratio ex ingeſti alimenti concoctione digeſtioneque definienda. Quamvis enim non expediat, ut omnes tantundem dormiant, cum alii promtiſſime coquant, alii tardiſſime.* Conf. *V. F. Plemp.* de Togat. Valet. t. c. 6. n. 11. Concoctioni rite peractæ ſuperaddit *Ant. Gazius* in Florida Corona Sanit. c. 261. ſeq. f. m. 136. ſeq. & *Beverovic.* Theſ. Sanit. p. 2. c. 17. f. m. 229. ſpiritus reparatos. Vnde autem cognoſci poſſit, coctionem probe eſſe peractam, docet *Mœbius* Inſt. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. inquiens: *Somni terminum manifeſtat perfecta ciborum concoctio, quod colligendum ex ſtomachi contractione, ventriſque mollitie, ructuum paucitate, velinſipiditate, capitis levitate, & corporis agilitate.*

§. 73. Opus erit igitur in termino dormitioni præfigendo diſtinctione aliqua; quod probe monuit Ill. *Gu. Patin.* de Tuend. Val. c. 4. p. m. 418. ſeq. his verbis: *Attamen ut certius determinetur, ſpectanda ſunt: temperamentum, ætas, nutricatus, labor ſeu vitæ inſtitutum.* Dicimus ergo reſpectum eſſe habendum ad dormientis *ſexum, ætatem, temperamentum, habitum corporis ſeu conſti-*

conſtitutionem partium; *vitæ genus*, *tempus anni*, *diætam*, *conſuetudinem*, *ſtatum valetudinis*, *aſſumta animi pathemata &c.* Conf. *Ant. Gazium* qq. in Florida Corona Sanit c. 267.

§. 74. Sexum ſi reſpiciamus, *Muliebri* longiorem indulgemus ſomnum natura, ſiquidem mulieres plus ſunt humidæ ac viri naturaliter, hinc plus qq. dormiunt, inquit *Oribaſius* nott. ad Hipp. 2. Aph. 3. p. m. 48. Nim, cum citius fatiſcant, aut vitam ſedentariam magis ament, vel ſolitudinem, magis fiunt languidæ, & ſomno aptiores, maxime cum aliquæ credant der Schlaff mache ſchön: & in contrarium, ſi aliquam deformem, macram, aut chloroticam videant, dicere ſolent, ſie ſieht auß, als wann ſie nicht genug ſchlieffe. Quod tamen ſano ſenſu intelligendum. Poſſumus ergo mulierculis concedere 9. vel. 10. horas ſomni pro ſanitate conſervanda, ceteris paribus: quæ vero vel conſuetudine vel cura rei familiaris tanguntur, paucioribus contentæ erunt, maxime ruſticæ, lotrices, aliæque laborioſæ.

§. 75. Ætatem quod ſpectat, hic maxime opus eſt diſtinctione, quod & voluerunt *Gu. Patin.* l. d. *Quercet.* p. m. 249. *Infantes* autem plus dormiunt, ſcil. quia pleni ſunt vaporibus (vaporoſos humores vocat *Jæpſerius* Manud. ad Vitam Long. part. 1. c. 10. p. m. 97.) uti ſcribunt *G. I. Voſſius* l. 3. Idolol. c. 34. e quo Voigt in Phyſicaliſchen Zeitvertreiber Cent. 3. quæſt. 38. adde *Kipping.* Inſt. Phyſic. l. 8. c. 14. Procul dubio hoc didicerunt ex *Ariſtotel.* l. de Somn. & Vigil. c. 3. ubi ait: Τὰ γὰρ παιδία

παιδία καθεύδει σφόδρα, διὰ τὸ τὴν τροφὴν ἄνω φέρεσθαι, i. e. *Nam pueri alto ſopore premuntur: quia alimentum omne ſurſum reſpirat*, interprete *Nicol. Leonico*. Vapores ita ad caput adſcendentes ſomnumqne procurantes in omnibus hominibus, nedum in infantibus, vix concedunt ac ne vix quidem moderni, quos inter chorum ducunt *Willis* atque *C. V. Schneiderus* l. de Catarrh. & de Oſſe Cribriform. cum viæ non pateant, prout plerique opinati ſunt. Credimus tamen infantes, quia magis humidi, magis otioſi, ſpiritibus nondum majorem impetum molientibus præditi, ſed phantaſia admodum otiante; it. magis edaces &c. magis etiam ſomno eſſe deditos: ita,ut plus quam duas diei tertias eo conſumant, donec ſenſim & ſenſim adoleſcendo eum abbreviant. Videtur hoc quidem negare *Oribas.* Nott. ad ll. Aph. 3. p.m.48. ſed contra experientiam: hinc minus ſunt ſæpe tractabiles; cauſam vulgo reddunt: Sie haben noch nicht außgeſchlaffen:

§. 76. *Pueri* etiam ſibi longum poſcunt ſomnum, ob mitiores illas cauſas in proxime antecedente §. allegatas. Addit *Plempius* de Valet. Togat. Tuenda c.6. n.11. hanc: *Ut fluor immodicus ſiſtatur; magna quippe in iis ſit diſſipatio per cutem mollem.* Præterea *ſomno pueri vindicantur a graviſſimis morbis*, ceu ait *Heurnius ap. I. P. Lotich.* ad Petron. Satyr. cap. 3. p. m. 28. Rationem hujus præmiſit: *Quia ſomnus felicius cibos concoquit, materiam morbificam mitigat, & ſymptomata omnia minuit.* Quando autem *Cl. Mœbius*

Mœbius Inſt. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. pueris 8. vel 9. horas concedendas putat, vereor, ut illis acceptus ſit.

§. 77. *Juvenes* quod ſpectat, ait *Oribas* nott. ad II. Aph. 3. p. m. 48. Somnum iis eſſe bonum: contrarias autem vigilias. Quod & cognovit Amorum Magiſter canens:

Adtenuant Juvenum vigilata corpora noctes.

Hos tamen, cum ſint temperamenti ſiccioris, non admodum ſomnolentos eſſe decet; præcipue cum illo tempore natura vigorem nanciſcatur. Hucque traho verba *Joepſerii* Iſag. ad Vitam Long. p. 1. cap. 10. p. m. 104. dicentis: *Qui ætatis florentis ſunt, breviorem poſcunt ſomnum, ſcil horarum* 7. Arctior eſt *Quercet. Diæt. Polyhiſt.* ſ. 2. c. 9. p. m. 249. dum ait: Juvenibus ſanis ac robuſtis ſatis eſſe 7. horas.

§. 78. *Virili in ætate* conſtituti poſſunt ad 8. horas commode dormire; in his enim incipit tardior fieri concoctio ac in juvenibus; nec corpus amplius augetur, niſi per obeſitatem. Plurimi autem terminum illum prævertere ſolent, cura rerum ſuarum ulterius ſtertere prohibente.

§. 79. *Senibus* longiore opus eſſe ſomno, quam juvenibus recte ſcribunt *Sennert.* Inſt. Med. l. 4. p. 2. c. 5. *Quercetan.* l. a. p. m. 249. *Guid. Patin.* de Tuenda. Valet. c. 4. p. m. 419. *Jæpſerius* Manud. ad Vit. Long. p. 1. c. 10. p. m. 104. His enim ita coctio juvatur, & vires roborantur, teſte *Plempio* de Togat. Val. Tuend. c. 6. n. 11. Imo ſenibus adeo conducit ſomnus, ut nihil aliud fere

æque

æque ſenectutis ſiccitatem atque duritiem humectet, deperditamque in ipſis humidam ſubſtantiam magis reparet ac emolliat, ex *Fuchs*. Inſt. Med. l. 2. ſ. 4. c. 11. *Beverovic*. Theſ. Sanit. p. 1. l. 4. c. 2. & p. 2. c. 19. His igitur veluti pueris 8. vel 9. horas vult concedendas *Mœbius* Inſt. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120.

§. 80. Verum ſenes maximopere conqueruntur, ſe illum terminum perraro adtingere atque ſupplere poſſe. Quod confirmat Sapientiſſimus *Eccleſiaſtes* c. 12. v. 4. quando inter alia ſenectutis incommoda, & hoc refert.

ויקום לקול הצפור וישחו כל-בנות השיר:

i. e. vertente *Seb. Munſtero*:

Et ſurrexerit ad vocem avis, & depreſſæ fuerint cunctæ filiæ carminis

Idem in Annott: ad h. l. f. m. 1587. ait: ***Porro ſi cibus nullus trajiciatur in ſtomachum, tollitur cauſa ſomni, atque ita ex cantu aviculæ ſuſcitatur, ſenex a ſomno. Filias carminis exponunt pro inſtrumentis vocalibus, ut eſt guttur. Senes n. nec canunt, nec audiendo ſonos delectantur.*** Conf. ad h. l. *Matth. Poli.* Vol. 2. Synopſis Criticorum & aliorum Comm. f. m. 1947. Edit. Londin. in Fol. 1671. Interim tamen longius ſenibus concedendum eſt tempus; ut ut enim non dormiant, blando tamen lecti tepore corpus fovent, & placide quieſcunt.

§. 81. Temperamentum de diverſis ſomni temporibus circumſcribitur ac utitur, teſte *Quercet* l. a. p. m. 249. Qui ſunt conſtitutionis calidæ atque humi-

humidæ (ſc. *Sanguinei*) breviorem ſomnum expetunt, ſcil. horas 7. ait *Jæpſerius* Manud. ad. Vitam Long. p.1. c.10. p. m. 104. Quamvis his longiorem conceſſerim ſomnum cum pleniore utantur victu, ſintque humidi probe; ut facile ad 8. imo 9. horas conſentirem.

§. 82. *Bilioſis* longiore ſomno opus eſſe, quam pituitoſis, ſcribit *Guido Patin.* de Tuend. Valet. c. 4. p. m. 419. & Bilioſis longiorem ſomnum poſt ſumtum cibum conducere voluit *Plempius* de Togat. Valet. Tuend. c. 6. n. 11. Quod quidem concedere poſſum, ſomnum egregie horum ſiccitatem emendare poſſe. Verum pro naturæ modo ſuæ communiter parum dormire ſolent; iiſque ſæpe 6. vel. 7. horæ ſufficiunt, præcipue qui exacte Cholerici ſunt. Hinc Auctor Oecon. Animal. (*Theod. Craane*) p. 1. qu. 141. pag. 154. ait: *Tempus dormiendi* in genere determinari non poteſt; ſed reſpiciendum eſt ad ſingula temperamenta hominum. Illi enim, qui ſanguinem habent ſubtilem, ut Galli, Itali, Hiſpani, breviore indigent ſomno, & 5. horis poſſunt eſſe contenti, quod tempus tamen nimis breve foret iis, qui ſanguinem viſcoſiorem & craſſiorem habent, qui ſæpe debet per cor tranſire prius quam ita attenuetur, ut ſpiritibus gignendis poſſit præbere materiam.

§. 83. Pituitoſæ conſtitutionis homines (*Phlegmatici*) ad ſomnum magis ſunt proclives, ait *Jacob Joſeph Jæpſerius* l. a. p. m. 97. Rationem autem, quam addit: *Quia hi ſicci utili humiditate carent*, ego non capio, quin contrarium crede-

rem, quod ipſemet quoque ſuperius p. m. 96. ſtatuerat, ſc. ideo hyeme eſſe ſomnos longiſſimos; *quia pituita in hyeme augetur ex Hipp.* l. de Nat. Hom. Longiorem his tribuit ſomnum *Kipping.* Inſt. Phyſ. l. 8. c. 14. quia pleni ſunt vaporibus. Ego autem malim propter nativam corporis, præcipue cerebri in frigiditate & humiditate συγκρασίαν. His ſcil. 8. vel 9. horas concedit *Mœbius* Inſt. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. imo ſomno ad 9. vel 10. horas producto opus habere ſcribit *Jæpſerius* l. a. p. m. 104. Hocque in ſtatu ſ. n. In phlegmaticis vero p. n. locum habere credo illud *Plempii* l. a. c. 6. n. 11. ſcil. breviorem eſſe concedendum ſomnum, & vigilias imperandas, quæ exſiccent corpus atque adtenuent.

§. 84. *Melancholicos* non eſſe admodum ſomnolentos, ſcripſit *Ariſtotel.* l. de Somno & Vigil. c. 3. rationemque hanc addit: κατέψυκται γὰρ ὁ ἔισω τόπος. ὥστ᾽ οὐ γίνεται αὐτοῖς πλῆθος ἀναθυμιάσεως i. e. *Nam locus interior refrigeratus eſt. Quare in eis evaporatio multa non fit.* Explicat hoc Doctiſſ. *G. I. Voſſius* l. 3. Idolol. c. 34. p. m. 888.

§. 85. *Habitus corporis ſeu Partium conſtitutio* diverſos quoque requirit ſomni terminos. *Ariſtot.* l. de Somno & Vigil. c. 3. ſcribit: καὶ τὸ ὅλον δὲ φίλυπνοι ὁ ἀδηλόφλεβοι καὶ νανώδεις καὶ μεγαλοκέφαλοι. Τῶν μὲν γὰρ αἱ φλέβες στεναὶ, ὥστ᾽ οὐ ῥᾴδιον καταῤῥεῖν (alii διαῤῥεῖν) κατιὸν τὸ ὑγρόν. Τοῖς νανώδεσι καὶ μεγαλοκεφάλοις ἡ ἄνω ὁρμὴ πολλὴ καὶ ἀναθυμίασις. i. e. *Atque in totum ſomniculoſi*

loſi ſunt, qui conditas habent venas, & qui forma pumilionis, & capite prægrandi ſunt. Nam ii, quorum conditæ ſunt venæ, eas graciles & anguſtas habent, adeo ut humor ægre decidat & refluat. Pumiliones vero & quorum vaſta ſunt capita, multam divaporationem atque effluentiam, quæ ad partes ſuperas viam capesſit. Hoc videtur confirmare l. de Phyſiognomia c. 3. f. m. 891. h. dicens. Φίλυπνοι οἱ τὰ ἄνω μείζω ἔχοντες καὶ γυπώδεις (quid hoc verbi ſit, fateor me ignorare, nec enim alibi me legere memini) καὶ θερμοὶ, εὐεκτικὴν σάρκα ἔχοντες, καὶ γλαφυροὶ τὰ εἴδη, καὶ δασεῖς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν. i. e. *Amatores autem ſomni ſunt, qui habent ſuperiora majora: calidi, habentes carnem boni habitus, eleganti ſpecie hirſuti circa ventrem.* Conf. *G. I. Voſſium* l. 3. Idol. c. 34. p. m. 889. Fuſius hæc explicat, qui videatur *Cæl. Rhodigin.* L. A. l. 6. c. 3.

§. 86. Qui ventriculos habent ad digerendum validos, requirunt ſomnum breviorem, nempe 7. horarum: Qui vero tardioris ſunt concoctionis, longiore ſomno opus habent, videl. ad 9. vel 10. horas, *Jæpſer.* Manud. ad Vitam long. p. 1. c. 10. p. m. 104. procul dubio e *Quercetan.* Diæt. Polyhiſt. p. m. 245.

§. 87. *Extenuatis* longior ſomnus poſt cibum conducit, quia humectat, *Plemp.* de Togat. Valet. Tuend. c. 6. n. 11. Quamvis plus ſoleant vigilare. *Obeſi* maxime ſunt ſomnolenti teſte *J. Bapt. du Hamel.* l. 3. de Corpore Animato c. 6. §. 3. Siquidem juxta *Malpighium* idem pinguedinis & du-

ctuum adipoſorum uſus præter ceteros, ut ſanguinis acrimonia imminuta ſomnum concilient. Verum illis ſomnus brevior eſt concedendus, vigilæque imperandæ, quæ exſiccant & corpus adtenuant, teſte *Plempio* l. a. c. 6. n. 11.

§. 88. *Vitæ genus* cujusvis etiam ſomnum aut largiorem aut parciorem poſtulat, quod innuit quoque *Guido Patin.* de Valet. Tuend. p. m. 419. Huc ſpectant proverbia Italorum, quæ ex *Jano Grutero* in Proverb. Ital. allegat *Th. Lanſius* de Academiis p. m. 30.

Cinque *hore dorme il Viandante*,
Sette *il Studiante*,
Otto *il Mercatante*,
Et Undeci *ogni furfante.* id eſt:
Quinque *horis dormit Viator.*
Septem *Studioſus*,
Octo *Mercator*,
Et Undecim *quicunque Nequam.* *Et*
Cinque *allo Studiante*,
Sei *al Mercante*,
Sette *alla Plebe*,
Otto *al Poltrone.* hoc eſt:
Studioſus tribuit ſomno horas tantum quinq;
Sex *Mercator*,
Septem *Plebs*,
Et Octo *ignavus.*

§. 89. *De Auguſto* Cæſare in ejus vita *Svetonius* c. 78. ita: *A cœna lucubratoriam ſe in lecticulam recipiebat, ibi donec reſidua diurni actus aut omnia, aut ex maxima parte conficeret, ad multam*

multam noctem permanebat. In lectum inde tranſgreſſus, non amplius cum plurimum, quam ſeptem horas dormiebat, *ac ne eas quidem continuas, ſed ut in temporis ſpatio ter aut quater expergiſceretur. Si interruptum ſomnum recuperare, ut evenit, non poſſet; lectoribus aut fabulatoribus arcesſitis, reſumebat, producebatque ultra primam ſæpe lucem*, Scil. Principes aliique Veri Patriæ Patres pro ſalute Patriæ excubias agunt, dormiente ſubdio, iique aliis inſerviendo conſumuntur. Aeternum habuimus exemplum in Beatisſimo Dn. *Electore Palatino Carolo Ludovico*, gloriosisſimæ atque immortalis memoriæ Principe, nunquam ſatis laudando, qui curarum infinitarum, ſomni vero fere nullius.

§. 90. Pari modo, qui bellicis præſunt expeditionibus, & parcos & interruptos habent ſomnos, cum neſciant, quid ſibi ab hoſte posſit offerri deterioris. Hoc *Virgil.* in Ænea his expresſit:

At pius Aenas per noctem plurima voluens.

Scil. ἐν νυκτὶ βουλή. De eodem *Idem*:

Nec minus Aeneas ſe matutinus agebat.

Georgius Caſtriotus, *Scanderbechus* dictus, ab Amurathe deficiens, Epiri regnum occupavit, illoque tempore *duabus tantum horis* per ſingulas noctes ſomno indulſiſſe fertur, *Marinus Barletius* in ejus vita ap. *Zwinger.* Theatr. V. H. f. m. 415.

§. 91. *De Literatis & Studioſis* notum eſt, ardentiores heic in defectu peccare potius, quam in exceſſu ſomni; vide ſupra de Lucubratt. Tempus ex parte patet e proverb. Ital. ſupra §. 88. allegatis. Notus eſt verſiculus:

 Septem

Septem *horas dormi*, Tres *ora*, *accumbe* Duabus:

Daque Decem *ſtudiis*, *exſpáciare* Duas *Dav.* *Herlicius* Lib. 6. Epigr. 18. pag. 361. hoc habet Horologium Studioſi adoleſcentis:

Octo *horas ſtudiis*, *Adoleſcens !* Sex *dato ſomnis*

Tres *Epulis ſaltem*, treſque *piis precibus*

Quatuor *aſt reliquas conſumito ſacra legendo*,

Conſumes totum ſic bene, *crede*, diem.

De Mureto in ejus vita hæc *Andr. Schottus* lit. B. 2. a. ait: *Ad ſummum ſingulis noctibus ſomno* Quinas *horas*. quaternas *plerumque*, *aut etiam* ternas *tribuebat*. *Arſenius* Arcadii & Honorii Impp. Præceptor Monachus factus, tam brevi qvidem ſomno naturæ ſatis fecit, ut etiam dicere ſolitus ſit: *Monacho* ſatis eſſe, ſi horam *unam* dormierit *Marull.* l. 1. c. 10. ap. *Zvvinger*. f. m. 415.

§. 92. Non diſplicet conſilium, quod inſigne Nobilium literatorum Decus *Henr*, *Ranzovius* l. de Conſerv. Valet. c. 11. p. m. 51. præcepit filiis ſuis aptiſſime his verbis: *Somnus veſter ſpatio 7. 8. aut ad ſummum 9. horarum circumſcribatur; idque hac conditione: ſi concoctio alimentorum probe & perfecte fuerit abſoluta, quod vel ex urinæ flavitie, vel corporis alacritate, & membrorum vigore cognoſcitur: Item quando nec ventris dolor, nec ructus, nec oſcitatio adeſt. Nonnunquam etiam nocturna vigilia aut crapula diurna longiorem ſomnum exigit.*

§. 93. *Aſſuetis*, ut *ruriculis & artificibus*, ut

& qui

& qui interdiu dormiunt 5. vel. 6. horæ ſufficiunt inquit *Mœbius* Inſt. Med. l.2. p.m.2c.6. p. m. 120. De ruriculis, hoc peculiare eſt; dum enim vires ac ſpiritus animales per labores exhauriunt; illud decrementum reſarcitur; quando vel quinque vicibus una die comedunt; mane hora 3. vel. 4. quando ad labores exeunt, juſculum vel pulticulam; dein hora 7. vel 8. jentaculum; hora 11. vel 12. prandium; hora 4. merendam; ac noctu hora 9. cœnam: Somno vero vel minimum indulgent, cumque ſæpe 4. 5. vel 6. horis finiunt, veluti & ſtabularii aliique. Aliquid etiam habet *Ariſtot.* l. de Somn. & Vigil. c. 3.

§. 94. *Tempus Anni* ſymbolum ſuum etiam addit, ſomnique terminum variat. Teſtem omni exceptione majorem habemus Divinum ſenem II. Aph. 15. dicentem: αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι i.e. *Ventres hyeme & vere natura ſunt calidisſimi, & ſomni longisſimi.* Ratione prioris membri diximus alibi: poſterius ambabus largimur. Conf. *Galen*, ad. h. l. in Comm. p. m. 74. Fieri hoc ob noctium longitudinem ſcribit *Butinus* in Comm. ad h. l. Hipp. p. m. 20. conſentit. I. *C. Dieterich*, in Paraphraſi Aphor. h. l. Sed requiruntur inſuper alia quoque. Hinc *Ovid.* ſomni ſpeluncam locavit in cimmeriis; & experti Hollandi circa Spitzbergam & Grönlandiam; A.C. 1594. uſque ad 1596. vide *Lev. Hulſii* dritten Theil wahrhafftiger Relation der dreyen neuen unerhörten ſeltſamen Schiffart, ſo die Holländ- und Seelän-

 diſche

diſche Schiffe gegen Mitternacht gethan, Edit. Norimberg. 1602. in 4.

§. 95. *Diæta* multum confert ad ſomnum vel longiorem vel minorem. *Ariſtotel.* l. de Somno & Vigil. c. 3. ait: Διὸ μάλιϛα γίνονται ὕπνοι ἀπὸ τῆς τροφῆς ἀθρόον γὰρ πολὺ τότε ὑγρὸν καὶ σωματῶδες ἀναφέρεται: i. e. *Quamobrem ſomnus maxime poſt cibum fieri ſolet: tunc enim copioſus humor & corpulentus ſurſum commeat.* Idem ib. his hoc confirmat: καὶ μετὰ τὰ σῖτα μάλιϛα τοιοῦτος ὁ ὕπνος: πολλὴ γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν σιτίων ἀναθυμίασις, i. e. *Et maxime a cibis ſomnus talis exſtat: tunc enim multa exhalatio conſit.* Nim. qui cibos in quantitate ac qualitate non gravantes ſumunt, breviorem habent ſomnum, nempe 7. horarum: qui vero cibos per ingluviem capiunt, longiore ſomno opus habent, ſcil. ad 9. vel 10. horas, teſte *Jæpſer.* Manud. ad Vit. Long. p. 1. c. 10. p. m. 104. allegatque *Hipp.* l. 1. de Vict. Rat.

§. 96. Maxime in crapula & ebrietate ob largiorem vini potum cerebrum nimio vapore repletur, ex mente *Jæpſer.* l. a. p. m. 97. Conf. *Kipping.* Inſt. Phyſ. l. 8. c. 14. §. 6. Scil. vini νάρκωσις ſpiritibus animalibus compedes quaſi injicit eosque ligat, hinc πολυθρύλλητον iſtud: *Qui bene bibit, bene dormit.* Hi ergo, niſi nimia ferculorum mole moleſtentur, in adultam uſque ſtertunt lucem, ac, quod dicitur, dormiunt in utramque aurem, quod vernacula vocant: Den Rauſch außſchlaffen.

§. 97.

§. 97. *Conſuetudinis* uti in pluribus aliis maxima eſt vis, vide *Roderi a Caſtro* Med. Polit. l. 2. c. 13. *Magninum* in Regim. Sanit. part. 4. cap. 5. *Rambam* in More Novochim part. 1. c. 31. p. m. 39. Franc. *Bayle* in Probl. 90. 91. & 92. ita præcipue in Hygiene elucet vide *Pincier* Meditation. Variar. l. 4. c. 7. p. m. 87. *Joh. Katzſchius* de Gubernand. Sanitate p. m. 18. a. b. Exemplum facetum eſt ap. *Solenandr*. l. v. conſ. Med. 15. f. m. 489. maxime in cibis, vide *Leon. Leſſium* in Hygiaſtico c. 13. & 25. *Salmas.* de Annis Climact. p. m. 752. Hinc quoque in ſomno. Sic qui opiſices ſunt laborioſi, parum dormiunt, uti fabri ferrarii, lignarii, piſtores, ſutores, agricolæ &c. multum contribuente conſuetudine. Ita *Galenus* l. 2. de Alim. Fac. c. 40. ſcribit: Se in juventute ſua ſuavis ſponte vigiliis adſueviſſe, inde in majori ætate ἀγρυπνίᾳ laboraverit. Aliud exemplum eſt ap. *Rolfinc.* Med. Conſult. l. 2. conſ. 3. p. m. 65. Sic qui conſueverunt meridiari (de quibus alibi) noctu minus dormiunt.

§. 98. *Status valetudinis* diverſitatem longitudinis aut brevitatis ſomni parit. Sic ſani, ex omnium actionum promtitudine læti, ſomnum capeſſunt, & debitum noctis penſum haud interrupta quiete feliciter abſolvunt: e contra valetudinarii aut ægri, vel nihil, vel parum, vel depravate etiam dormiunt, metamque ſomno naturali propoſitam non adtingunt.

§. 99. *Aſſumta* etiam ſomni tempus variant. De alimentis diximus ſupra in Diæta. De Medica-

mentis ſomnum prolongantibus vid. *Willis* & alii practici de Anodynis, Narcoticis & hypnoticis. Hoc confirmat *Ariſtotel.* l. de Somn. & Vigil. cap. 3. inquiens: Σημεῖον δὲ τέτων ϰ̀ τὰ ὑπνωτικά. Πάντα γάρ καρηβαρίαν (alii καρηβαρεῖν) ποιεῖ, ϰ̀ τὰ ποτὰ, ϰ̀ τὰ βρωτὰ (al. βρύματα.) μήκων μανδραγόρας, οἶν©ν, αἶραι. i. e. *Hæc autem vel ſomnifica ipſa indicant. Omnia enim ſive poculenta, gravedinem capiti adferunt: ut papaver, mandragora, temetum, lolium.* Hoc quotidie confirmat Tinctura noſtra paregorica ad ℈j. 1. halb Drachma plus minus cubitum ituris porrecta; colicos enim alioſque dolores non ſolum mitigat, ſed ſomnum egregie quoque conciliat.

§. 100. *Animi pathemata* poſſunt & longum & brevem; immo nullum, item inrerruptum facere ſomnum. Exemplum nullius ex Zelotypia in Mæcenate ſupra e *Seneca*. Curæ, iræ, amor, terror quantum dormientibus detrahant, vel noceant, in propatulo eſt.

§. 101. Nos ſequamur (quantum poterimus unquam) exemplum Divini *Platonis*, qui (uti ſcribit *Cæl. Rhodig* l. 30. L. A. c. 9. antiq. Edit. ap. *Quercet.* Diætet. Polyhiſt. ſ. 2. c. 9. p. m. 237.) non plus dormire ſolebat, quam quod ſatis eſſet ad evitandam ex nimia vigilia malam habitudinem. Ceteros etiam admonere ſolebat, ut nocte ſurgerent ad res tum publicas, tum privatas obeundas.

§. 102. Ceterum hæc ſufficiant: & ſicubi in ſomnolenta materia acumen ingenii fuit obnubilatum, mirum eſſe ne credas, cum ipſe Argus, qui

centum

centum luminibus cinctum caput habebat, permiſerit tandem ap. *Ovid.* Met. lib. 19. 1.

—— —— —— omnes
Succubuiſſe oculos, adopertaque lumina ſomno.

Imo ſecundum *Horat.* de Arte Poet. v. 359.

—— —— quandoque bonus dormitat
Homerus.
Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

BREVIARIUM.

Somnus, vigiliæ, ſi excedunt, nocent. 2. *quia, ne quid nimis.* 3. *probatur aliis.* 4. *ſomni encomium.* 5. *utilitas in vitali facultate.* 6. *an magis calefaciat?* 7. *mitigat tamen æſtum & ſitim.* 8. *concoctionem juvat.* 9. *controvertitur.* 10. *probatur tamen* 11. *digerit* 12. *chylum diſtribuit* 13. *ſanguiſicat* 14. *nutrit* 15. *ſanguinem placat* 16. *facultatem animalem juvat* 17. *ſpiritus reparat* 18. *tumultuantes mulcet* 19. *animum recreat* 20. *& ſenſus* 21. *prodeſt evacuationibus* 22. *& laboribus* 23. *ſomnus eſt Medicus* 24. *juvat cogitationes* 25. *& plura præſtat* 26. *omnibus prodeſt animalibus* 27. *neceſſarius etiam ante lapſum* 28. *Excedens nocet, maxime lucubrationes* 29. *nullus eſt in ἀγρυπνία* 30. *& ita cruciat, ut inter tormenta referatur* 31. *de palpebris abſciſſis, ut & M. Attil. Regulo* 32. *Vigilia* 3. *menſium* 33. *ſex menſium* 34. 14. *menſium* 35. *Mæcenatis* 3. *annorum* 36. *ſex annorum* 37. 10. *annorum* 38. 35. *annorum* 39. *per omnem vitam* 40. *ſomnus nimius in aff. ſoporoſis* 41. *in guloſis* 42. *noxa ejus* 43. *morti aſſimilatur* 44. *etiam a Poëtis* 45. *ſomnolenti vocantur ſepulti* 46. *mors ſomno aſſimilatur* 47. *Nox mater ſomni & mortis* 48. *mors a Chriſto ſomnus dicta* 49. *citius quid mors ſit ſcitur, ac ſomnus.*

50. ſom-

50. ſomnus 4. dierum 51. bimeſtris; ut in quibuſdam animalibus 52. ſemeſtris 53. controvertitur 54. 7. ann 55. ſeqq. Epimenidis 62. Sieben, Schläffer *63. 5. dormientes alii 64. 7. alii 65. Endymionis perpetuo dormientis fabula 66. maleficium ſomnificum 67. ſopor profundus Adami 68.* תרדמה quid? *69. an ἔκςασις? Quamdiu dormiendum? 71. a 6. ad 9. horas 72. ſigna ſufficientis ſomni 83. diſtinguitur 74. ob ſexum 75. ætatem infantum 76. puerorum 77. juvenum 78. virorum 79. ſenum 80. ſenectus vigilax 81. ob temperamentum ſcilicet ſanguineum 82. bilioſum 83. phlegmaticum 84. melancholicum 85. ob habitum corporis 86. in ventriculo bono 87. in extenuatis ac obeſis 88. ob vitæ genus 89. in Cæſare & Electore 90. in Duce militum 91. in Literato 92. in Nobili Juvene 93. in Opifice & Ruſtico 94. ob tempus anni 95. ob diætam 96. ob ebrietatem 97. ob conſuetudinem 98. ob ſtatum valetudinis 99. ob aſſumta 100. ob animi pathemata 101. ſequamur Platonem 102. deprecatio errorum.*

SATYRA DECIMA NONA DE OVIS PASCHALIBUS

Von Oſter-Eyern.

§. I.

VArii variis in Germaniæ noſtræ locis errores hodienum foventur, qui tamen antiquitate ſe tueri volunt. Huc forte non male retulerim *Ova Paſchalia*, die Oſter-Eyer, quando ſcilicet ipſis Paſchatis feriis tam ruri, quam urbe ova ad duritiem cocta, non ſolum nude ita exhiben-

libentur; ſed variis quoque coloribus inſigniuntur, præcipue violaceo, rubro, luteo, viridi, verſicolore, appictis variis figuris, lemmatibus &c. Inde & in Saxonia die ſchönen Eyer, roten oder gelben Eyer appellantur. Huc ſorte reſpexit *Erycius Putean.* in Ovi Encom. f. m. 423. a. inquiens: Ovum *eſt candidum, & omnes tamen colores admittit: Scribi poteſt, pingi poteſt, tingi poteſt; & nunc flavum, nunc rubrum, nunc cœruleum patrii ritus faciunt.*

§. 2. Talia non ſolum ſuſceptores e Baptiſmo ſuſceptis ſuis mira, uti ſibi perſuadent, benevolentia donant atque offerunt: Sed & Amici ſibi invicem, amaſiis amantes &c. De Ruſſorum Paſchatos feſto ita *Olearius* in ſeiner Perſiſchen Reiſebeſchreibung f. 134. & 290. (ap. *Dietberr.* in Orbe Novo lit. f. 493.) Wenn ſie auf der Gaſſen einander begegnen, grüſſen ſie ſich mit einem Kuſſe auf den Mund und ſagen: Chriſtus iſt auferſtanden; darauf antwortet der andere: Er iſt wahrhafftig auferſtanden. Es wird auch niemand einem andern einen ſolchen Kuß und Gruß neben einen gefärbten Ey weigern. Conſentit *Jo. Georg. Schleiſing* in Beſchreibung beyder Czaaren Jivan und Peter Alexowiz cap. 4. pag. 71. ubi ita: Am Oſter-Feſt wird ein jeder, an der Czaaren Hand gelaſſen, (wie ſie es alſo nennen) ſelbige zu küſſen, wer da nur dazu kommen kan, und empfähet ein jedweder von dem Czaaren ein rothes Ey; auch kan man die allervornehmſte Frau mit Darreichung eines rothen Eyes zu dieſer Zeit auf öffentlicher Gaſſe küſſen, mit dieſen angehängten Worten: Chriſtos wos greſli, das iſt, Chriſtus iſt auferſtanden, worauff

auff ſie mich wieder küſſet, mit dieſer Antwort: Woiſtin wos greſti, das iſt, er iſt wahrhafftig aufferſtanden.

§. 3. Cum autem aliquibus in locis generali quidem nomine die Oſter-Eyer ſuſceptis offerantur commutata in alia & ſæpe pretioſa donaria, veſtes puta; aurum, argentum &c. ideo Magiſtratus non male illum malum compeſcuit morem ſub mulcta, de qua videantur Dnn. JCti, & præcipue de publico bono Reip. Civilis & Litterariæ præclare meritus Nobiliſſ. Dn. *Ahaſv. Fritſchius* in ſupplem. Speidelio-Beſold. f. m. 90. his verbis: Oſter-Ey hohlen. In quibusdam locis, ut in Thuringiæ & Miſniæ partibus uſu receptum, daß die Kinder auf Oſtern bey ihren Tauff-Pathen, das Oſter-Ey, ſive ut vocant, das ſchöne Ey hohlen. Alibi vero iſt ſo wol das neue Jahr geben, als das Oſter-Ey hohlen, ſive den grünē Doñerſtag austheilē, bey Straffe verboten, Vid. Ord. Pol. Elect. Saxon. de anno 1612. circa finem. Qua ſub mulcta 10. thalerorum hoc prohibitum eſt, licet ob ſuetam officialium negligentiam male ſervetur. Ex eodem quoque allegat Doctiſſ. JCtus *Chriſt. Lud. Dietherr.* in Orbe Novo Literat. S. Continuat. Beſold. f. m. 463.

§. 4. Originem horum ovorum plerique viri docti fatentur ſe ignorare. Conjecturæ tamen afferuntur. A Judæis aliqui repetunt: Hi enim in Paſchatis ſui feſto inter alias vaniſſimas ceremonias habent quoque ovum ad duritiem coctum ſymboli loco. Ita enim ſcribit *Anton. Margaritha* in lib. der gantze Jüdiſche Glaube &c. lit. D. Auguſt. Vindel. 1530. Sie nehmen ein hart Ey, das ſolle

auf die Opffer der Feſte deuten. Allegante Nobil. *D. Dietherr* l. t.

§. 5. Aliqui Ethniciſmum ſapere volunt, *Dannhauer* im Evangel. Denckmahl: Orat. in Feſto Paſchatos p. m. 352. his verbis: Es haben vorzeiten die blinden Heyden umb dieſe Jahrs-Zeit herum ihre Ludos Circenſes, Eyer-Feſt und Eyer-Spiel gehalten, da ſie denn bey den Eyer Götzen (Caſtor und Pollux, ovo prognati ab uno, a Jove-Cygno in nido Ledæo) zu ehren in circo ovali, in einem Eyer runden Platz um die Eyer in die Wette gelauffen, (von welcher Oſter-Faſtnacht noch auch unter uns Chriſten, deren Ruhm nicht fein iſt, ein Sauerteig überblieben, daß man auch auf den Oſtermontag um die Eyer lauffet) Das Papſtuhm hat auch ſeinen Chriſam daran geſchmieret, und geordnet, daß, nachdem man bißher 40. Tage lang ſich des Fleiſches und Eyer enthalten müſſen, und nunmehr auf den Oſtertag der Paß, Fleiſch und Eyer zu eſſen, geöffnet, daß man die Eyer in die Kirche tragẽ, und mit abergläubiſchen Ceremonien weihen ſolte, ſind lauter lappalia.

§. 6. A jejunio quadrageſimali ortum conjicit quoque Maxime Reverendus atque Excellentiſſimus D. D. *Joh. Lud. Fabritius*, Theologus incomparabilis, Fautor & Collega noſter honoratiſſimus, in doctiſſimis ſuis ad me litteris 2. Maji 1682. Quamvis enim (ait) hodie propter generalem diſpenſationem conceſſum ſit, illo tempore ovis veſci, olim tamen ſevere prohibebatur. Synodus enim CPna in Trullo habita Can. 56. tam Laicis, quam Clericis ſerio injungit, ut abſtineant per Quadrageſimam non

non ſolum carne, ſed & lacte & ovis. Et d. 4. c. 6. repetitur Gregorii I. Capitulum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, cujus tenor hic eſt: *Par eſſe, ut quibus diebus a carne animalium abſtinemus, ab omnibus, quoque quæ ſementinam carnis originem, jejunemus, lacte videlicet, caſeo & ovis.* Cum autem, finita hyeme, ſub veris auſpiciis gallinæ iterum incipiant parere ova quam plurima; quibus tamen uſque ad Paſchatos frui non licebat; magna eorum copia fuit aſſervata, quæ dein eo avidius & largius conſumebantur. Aut forte illa ova ad duritiem cocta aſſervabantur, donec ipſis feriis illis integrum erat ſalva conſcientia, utut non ſalvo ſtomacho; quæ dein quoque ſacerdotibus aliisque poterant donari.

§. 7. Nec adeo abludit *Rodolph. Hoſpinianus* de Origine Feſtorum Chriſtianorum f. m. 65. ita ſcribens: *Feria illa, quæ proxime ſequitur Dominica Reſurrectionis diem, Germanice* der Oſtermontag, *multis in regionibus convivia agitantur, quæ fere ovis & mellitis quibusdam libis coctis atque placentis conſtant. Et pluribus in locis, cum ſcholaſtici hymnum illum canunt:* Chriſte qui lux &c. *Tum cetera quoque turba puerorum & puellarum oſtiatim ova colligunt, ab iis maxime, qui eos e ſacro fonte levarunt, & illa tum ſimul comedunt, quod vulgo* Oeſterlen *vocant. Ipſa vero Ova ſic collecta, tantum non emendicata* Zimpffeltag *vocant, quaſi* Simboltag, *propterea quod illis ovis ceu ſymbolis collatis atque collectis una epulari conſueverunt.*

§. 8. Poſſit forte & huic conjecturæ locus eſſe, videlicet ova offerri, tanquam emblemata Reſurrectionis. Item quia ex ovo omnia ſurgunt. Uti verbis *Macrobii* lib. 7. Saturnal. c. 16. dicentis: *Nec importune Elementis, de quibus ſunt omnia, ovum com-*

comparaverim. In omni enim genere animantium, quæ ex coitione naſcuntur, invenies, ovum aliquorum eſſe principium inſtar elementi. Aut enim gradiuntur animantia, aut ſerpunt, aut mundo volandove vivunt. In gradientibus lacertæ & ſimilia ex ovis creantur. Quæ ſerpunt, ovi naſcuntur exordio. Volantia univerſa de ovis prodeunt &c. Videantur e recentioribus *Harvejus, Hornius, Graf, Swammerdam, Kerckringius, Bartholinus, Garmannus* aliique (de ovario mulierum egimus Sat. Med. Contin. 4. §. 2. Anno 1674.) qui & ipſum hominem, & omnia animalia (imo addo ego: Omnia corpora viva, in ſpecie plantæ quoque vid. *Marcell. Malpigh.* in Anat. Plant. & præcipue *Lucam Tozzi* Medicinæ Parte priori tr. 1. p. m. 2.) ex ovo generari recte ſtatuunt. Et quomodo æternitatem ex ovo diſcere poſſimus, e *Puteano* allegat CL. *M. D. Omeiſius*, in Prolus. Acad. 4. p. m. 115.

§. 9. In Germania Superiore, Palatinatu noſtrate, Alſatia & vicinis locis, ut & in Weſtphalia vocantur hæc ova die Haaen-Eyer a fabula, qua ſimplicioribus & infantibus imponunt leporem (der Oſter-Haſe) ejusmodi ova excludere, & in hortis in gramine, fruticetis &c. abſcondere, ut ſtudioſius a pueris inveſtigentur, cum riſu & jucunditate ſeniorum. Conf. omnino CL. *Chriſt. Franc. Paullini* Lagograph. Curioſ. Sect. 2. cap. 1. pag. 231. Et revera ſæpe leporum, h. e. imprudentium nomine poſſunt venire, qui ejusmodi ovis expoſititiis non ſolummodo jocos quærunt; ſiquidem ſæpe cum illis ovis pueri valetudinis ſuæ magnam inveniunt jacturam, quando dein, ſemoto arbitro, iſta juſto avidius per ingluviem ingurgitant, ſine ſale, butyro aut alio condimento; adeoque dolorem voluptati ſibi coëmunt, ceu jam ab aliquot annis multi

edoctus ſum experimentis. Hac igitur vice conabor quædam de intempeſtivi iſtorum eſus noxa edifferere; utut rariſſimos habeam, quos hoc in paſſu præeuntes ſequi poſſim.

§. 10. Monachus qvidam Franciſcanus, cum in Feſto Paſchatos collecta ova a ſe ad duritiem cocta, ad ſaturitatem ediſſet, adſtricto ventre, qui neque clyſteribus, neque medicamentis cederet, obiit; ceu ſcribit *Braſavolus*, allegantibus *Mœbio*, Inſt. M. lib. 4. p. 2. c. 5. p. m. 496. ſeq. & *Jonſt.* in Hyg. p. m. 160. ſeq. Cauſæ hujus mali inferius allegabuntur. Ac. Phil. auct. C. 7. H. 38. pag. 924. ait: Zu Neomegen hat einer zur öſterlichen Zeit ein rothes Ey gantz wollen hineinſchlucken, es iſt aber das Ey zu groß, und ſein Halß zu klein geweſen, daß er alſobald daran erſticket.

§. 11. Ante hos 15. annos vidi Argentorati puellam 6. annorum e nimio durorum horum ovorum eſu primo in contumacem alvi obſtructionem incidiſſe; inde tormina, urinæ ſuppreſſio, ructus nidoroſi, præcordiorum anxietas, dyſpnœa, calor & ſitis vehemens; adeo, ut anxii parentes a convulſionibus & filiæ interitu ſibi timerent, medicumque ſub noctis meridiem evocarent. Nec cauſa tam repentini mali poterat tam prompte inveniri, niſi a vicina ſuccurrente ingluvies illa fuerit detecta. Clyſtere itaque emolliente adhibito, mirus imber, bombis & ſtercoribus permiſtus depluebat, ſenſim ſenſimque remittentibus ſymptomatibus reconvaleſcebat.

§. 12. A. C. 1669. Ricovillæ A. K. filius decennis plurima ejusmodi infarſit ova, unde diarrhæa cum teneſmo & ſanguinis mucique excretione inſtar alicu[illegible]s dyſenteriæ; appetitus erat proſtratus, ſitis im[illegible]ica. Igitur per analogiſmum ea, qua dyſente[illegible] [illegible]ethodo malum curabatur. Hoc quidem

non

non eſt novum, ovo ſorbili alvum ſolvi, cum ſolemniter hoc fiat, & exemplum Illuſtris mulieris allegat *Marc. Donat.* lib. de Mechoac. Joanniſque Monardi exemplum, (hic ſumto ovo ſorbili quinquies ſexieſve excrevit) legitur apud *Braſſavol.* lib. de Medic. Purg. citante *Schenckio*. Sed ova dura hoc heic effeciſſe mirum videatur. Hinc *Alex. Bened.* lib. 19. c. 33. de Cur. Morb. apud *J. Schenck.* lib. 3. obſ. f. m. 401. vidit fœminam ovo indurato commanducato decies alvum citatam exoneraſſe, quod aliis ventrem adſtringit. Additque: *Unde hæc antipathia?* Verum in puero noſtro vitioſis humoribus ſat pleno, quod e ſcabie capitis, totiuſque patebat; idque verno tempore, ubi humores ſolent turgere, facile potuit fieri ejuſmodi humorum perturbatio & lucta, præcipue quando aquam ſuperbibit.

§. 13. Memini quam plurima alia, quæ copioſe olim & nuperis quoq; feriis ſuggeſta fuere: Sed cum ſimilia in promtu fere omnibus ſint, illis allegandis ſuperſedebo; inq; medium ſaltim producam veritatis teſtes, qui olim jam uſq; huc non ſolum damnarunt ova frixa & aſſa, (ſuffocata laudantur ab his, culpantur ab illis) ſed & ad duritiem cocta, adeo ut nihil boni præſtent, præter tremula atque ſorbilia.

§. 14. *Ova frixa* in ſartagine (*C. Hofmann* Inſt. Med. 5. 21. 4. Eyer in Schmaltz eingeſetzt vocat) parantur vel integra, gebackene Eyer, ſive cum farina, cepis, petroſelino &c. Eyerkuchen, de quibus ita *Mœbius* Inſt. l. 4. p. 2. c 5. p. m. 497. *Ova cum flore ſiliginis mixta, & in placentam, quam vulgus* Eyerkuchen *vocat, redacta ſunt in ſaluberrima, & in obſtructionibus excitandis efficaciſſima.* In Miſnia vocantur Schaffkuchen, vel frixa cum butyro in ſar-

tagine fiunt in pultis formam redacta, gerührte Eyer, aliis zerſchlagene Eyer, gebackene Eyer. Agitata, eingerührte, dicuntur *C. Hofmanno* l. a. Græcis audiunt τὰ γηνιςὰ ἢ τηγανιςὰ; ſcilicet quæ ἐν ταγήνῳ ἢ τηγάνῳ in ſartagine frixa, uti inquit *M. Sebiz.* de Alim. l. 3. c. 12. p. m. 941. Conf. de hac voce *Henr. Stephani* Theſ. Græc. Ling. tom. 3. f. m. 1460. ſeq. *Joh. Scapul.* Lex. Græc. f. 1616. & ante hos *Varinus Phavorinus* in Lexic. f. m. 1727. (Edit. Baſil. 1538. in Fol.) Eadem leguntur in Etymol. Magn. f. m. 743. *Jul. Pollux* Onomaſt. l. 10. c. 24. f. m. 480. & præcipue l. 6. c. 13. f. m. 291.

§. 15. *Frixa* iſta quantum noceant, patet ex illis, quæ habet *Simeon Sethi* de Alim. lit. Ω. 1. p. m. 151. Τὰ δὲ τηγανιςὰ (inquit) χειρίςην ἔχει τὴν τροφὴν, καὶ ἐν τῷ πέπτεσθαι κνισσȣ͂ται, καὶ χυμὸν ἀπογεννᾷ παχὺν, καὶ περιττωματικόν τε, καὶ μυχθυρὸν. i. e. vertente *Mart. Bogdano*: *Quæ porro in ſartagine friguntur, peſſimi ſunt alimenti. Nam dum concoquuntur, nidorem acquirunt, craſſumque ſuccum excrementitium inducunt.* Idem jam ante dixerat *Galen. l. π. εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας c. 4. f. m. 354.* de ovis, hiſce: Τὰ μὲν γὰρ ταγηνιζόμενα, καὶ κακόχυμα γίνεται, καὶ τὴν ἐν τῇ γαςρὶ πέψιν ἔχει κνισσώδη, συνδιαφθείρȣσαν ἑαυτῇ καὶ τ' ἄλλα σιτία h. e. vertente *Andr. Lacuna* f. m. 406. *Frixa vero mali ſucci, fumoſæque in ventriculo coctura exſiſtunt, ſecum etiam corrumpentes admiſtos cibos.* *Ettmüller* in Prax. General. cap. de Chyloſ. Læſionibus p. m. 44. ait: Præ ceteris hoc (cruditatem ventriculi nidoroſam:) illuſtrant ova, quibus vix quidquam citius quemcunque nitorem contrahere obſervatur. Hinc etiam eadem ad duritiem

co-

cocta brevi tempore poſt nitorem eructant. Deinde facillime *Ova frixa* cum butyro, alcali nempe ovorum copioſum agit non ſolum in proprium oleum, ſed ſimul in abundantius adjectum butyrum, unde hujus additi ratione & acidum ſtomachi magis obtunditur, adeoque ejus activitas tunc enervatur: ita ſimul parili ex ratione & nitoris vis intenditur. His ratione & experientia confirmati, adſtipulantur; & pro omnium peſſimis habent *Aetius* tetr. 1. Serm. 2. c. 134. f. m. 87. *Paul. Æginetal.* 1. c. 83. *Oribas* l. 2. Collect. Med. c. 45. f. m. 223. it. Synopſ. l. 4. c. 14. f. m. 64. & iterum *Galen.* l. 3. de Alim. Fac. c. 22. ex *Iſaac* fuſe comprobat *Anton. Gazius* in Florida Corona c. 114. f. m. 64. a. *Nic. Maſſa* Epiſt. 3. c. 6. p. m. 32. a. *Savanoroll.* Pract. Major. tr. 2. c. 2. f. m. 21. rubr. 5. *Piſanellus* de Alim. Fac. p. m. 173. *Sennert.* Inſt. Med. l. 3. p. 1. c. 3. p. m. 777. *Beverovic.* Theſ. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 150. *Joh. Bapt. Sylvaticus* Controv. 11 f. m. 56. *Capivac.* Pract. l. 6. c. 28. f. m. 892. *Plempius* de Valet. Tog. Tuend. c 4. p. m. 193. *M. Sebiz.* l. a. p. m. 946. *Swalve* de Ventric. Querel. & Opprob. p. m. 146. *Bruyerin.* l. 15. c. 83. p. m. 639. *Jonſton. Hygien.* p. m. 160. *Lud. Nonnius* de Re Cibar. l. 2. c. 38. p. m. 281. Quibus accedit *Mæbius* Inſt. Med. l. a. p. m. 497. ita totam rem in compendio repetens: *Omnium peſſima ſunt* τηγανιςά, *id eſt, in ſartagine cum oleo vel butyro inſpiſſata, oleum enim & opera in hac ovorum præparatione perditur, cum exinde egregia virtute nutriendi exuantur, ægerrimo coquantur, facillime in nitorem convertantur, ardorem ſtomachi & anorexiam excitatura*

§. 16. *Suffocata ova* Græcis πνικτά, *Hermolao* ἐξαφητά, teſte *Jonſton.* (forte ἐξαφθά) Germ. Erſtöckte Eyer, *Caſp. Hofmann.* verlohrne Eyer ap-

pellat Inſt. Med. 5. 21. 4. Horum modum parandi ex *Galen*. 3. de Alim. Fac. 22. *Oribas* l. 2. Coll. Med. c. 45. & *Aetio* tetr. 1. ſerm. 2. c. 134. docet *M. Schiz.* de Alim. l. 3 c. 12. p. m. 941. Habet quoque *Ægi-net*, l. 1. c. 83. it. *Bruyerin.* l. a. *Theod. Angelutius* Art. Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. a. Quomodo vero noſtris temporibus parentur, habent *Bruyerin.* l. d. *Lud. Nonnius* de Re Cibar. l. 2. c. 38. p. m. 280. *Sennert*. Inſt. l. d. *Plempius* l. a. p. 193. *Jonſton*. Idea Hygien. p. m. 159. ait: *Hodie rupto putamine liquefacto butyro injiciuntur, & igne molli cooperculo ſuperimpoſito coquuntur. Sic vitellis medium obtingit, albumine peripheria cingitur.* Credo inde ab aliquali ſimilitudine heic vocari Ochſen Augen. Alias Eyer in Butter geſchlagen. Imo communiter eine Pfanne oder Schüſſel mit Eyern. Hucque apte referuntur, quæ in acetum & butyrum calefactum effracto putamine ita projiciuntur, ſale, zingibere condiuntur, in Saxonia, ſaure Eyer, quæ poſtero die mane ad corrigendam pridianam crapulam, appetitumque reſtaurandum comedere ſolent. Imo hæc renum & veſicæ ulcera mirifice tollere, quibusdam traditum, ceu refert *Jonſton.* Idea Hygien p. m. 159. *Henr. Warenius* Noſolog. Hermet. & *Galen*. Diſp. 20. §. 26. pag. 208. de dyſenteria ait: Sic elixa ex aceto ova temperatus cibus cenſetur. In genere tamen ſuffocata laudantur ab *Ægineta* l. 1. c. 83. *Simeon Sethi* d. Alim. p. m. 151. *Theod. Angelutio* Art. Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. a. *Beverovic.* Theſ. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 149. ſeq. *Capivacc.* Pract. l. 6. c. 18. f. m. 892. *Joubert*. Med Pract. l. 1. c. 2. f. m. 344. *Plemp.* de Valet. Tog. T. c. 4. p. m. 193. Videntur tamen ad nobilitatem ſorbilium ac tremulorum (de quorum uſu apud infantes laudabili

Si-

Simon de Vallambert de la maniere de noutrir & gouverner les Enfans des leur naiſſance livre 2. chap. 12. §. *6. p. m.* 147.) minus accedere, præterea robuſtum ventriculum requirunt.

§. 17. *Aſſa Ova* ſub cineribus, *Galeno* Ὀπτὰ; male audiunt ap. Medicos, & ad duritiem coctis pejora æſtimantur. Teſtem adduco *Galen* l. 3. π. τροφῶν δυνάμεως c. 22. f. m. 343. dicentem: Τὰ δ' ἑφθὰ καὶ ὀπτὰ καὶ δύσπεπτα, καὶ βραδύπορα, καὶ τροφὴν παχεῖαν ἀναδίδωσι τῷ σώματι. Τούτου δ' ἔτι μᾶλλον ἐστὶ βραδυπορώτερά τε καὶ κακοχυμώτερα, τὰ κατὰ θερμὴν σποδιὰν ὀπτηθέντα. Conſentiunt *Ætius* Tetr. 1. Serm. 2. c. 134. f. m. 87. & *Simeon. Sethi* l. a. p. m. 151. hiſce: Τούτων (ſc. ἑφθῶν) δὲ ἔτι μᾶλλον κάκια τὰ ἐν θερμῇ σποδιᾷ ὑπεροπτηθέντα, id eſt vertente *M. Bogdano*: *His tamen* (coctis ſc.) *adhuc pejora ſunt ſub cineribus calidis aſſata.* Adde *M. Sebiz.* de Alim. l. 3. c. 12. p. m. 946. *Sennert.* Inſt. Med. l. 3. p. 1. c. 3. p. m. 777. *Joh. Guinther.* in Vet. & Nov. Med. comm. 2. dial. 1. f. m. 8. *Joh. Mich. Savanorola* Pract. Maj. tr. 2. c. 1. f. m. 21. rubr. 5. *Beverovic.* l. a. *Jonſton.* Hygien p. m. 160. Ratio eſt, quia aſſum ovum fumoſi quid aſſumit, ceu ſcribit *Abvali Ibn-Tſina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. m. 76. a. & b. ſcil. exhalat tenuior & ſpirituoſa pars ovi, nativamque humiditatem amittit, dumque vim ignis patitur majorem, facile empyreuma aſſatione acquirit, ceu ex *Iſaac* docet *Anti Gazius* in Florid. Coron. c. 114. f. m. 63. b. & *Lud. Nonn.* de Re Cibar. l. 2. c. 38. p. m. 280. Pertinent huc *ova luſitanica*, ſeu les

Oeffs à la Portugieſe; talia *A. 1700*. menſe Octobr. comedi Hafniæ apud Illuſtriſſ. Gallicum Legatum Dn. Comitem de Chamilly; cujus juſſu ſacerdos eju, *Petrus Robbinet* Jeſuita, talem mecum communicavit eorum conficiendi modum: In pelvi prunis impoſita diluitur & liquatur quarta ſaltem pars libræ ſacchari cum 4. ſcyphis communibus vini quam optimi; adduntur 2. vel 3. laminæ orbiculares citrei recentis cum ſuo ſucco, aliquid ex cortice citrei condito & ſicco rapa detractum 3. aut 4. grana cariophylli, tantundem cinnamomi denique piper & ſal quantum ſatis eſt. Coquuntur illa omnia ſimul donec evadant in ſyrupum ſpiſſiorem; ex quo deinde ope cochlearis extrahuntur citreum recens caryophyllum & cinnamomum. In defrutum ſic præparatum injiciuntur vitelli ovorum 12. prius in alio vaſe ſine allumine ſoluti ac perpetuo verſantur cochleari, donec commixti cum ſyrupo concreſcant ſufficienter ut in lancem effuſi hæreant inſtar maſſæ cujusdam planæ. Sic extenſi operiuntur ſuperficie albuminis ſoluti ac penitus diluti. Denique palâ candente ad ſpatium unius digiti admotâ colorantur & levi cruſtula involvuntur.

§. 18. Jam conſideranda veniunt ipſa *ova paſchalia:* hoc enim nomine appellantur Italis ova dura quod ſcil. die Paſchatos ſacerdoti benedicenda offerantur, ceu ſcribit *Jonſton* Idea Hygien. p. m. 158. Germanis **harte**, **oder hart-geſottene Eyer**; Gallis œufs durs, teſte *Quercet* Diæt. p. m. 420. Græcis ἑφθά, vid. *Symeon. Sethi* de Alim. lit. Ω p. m. 151 *Galeno* ἑφηθέντα dici ſcribit *Jonſton*. l. a.

quod

quod tamen nullibi invenire potui, niſi ſit ſphalma typographicum. His opponuntur ὠὰ ὠμὰ, ova cruda ceu ex *Athenæi* l. 4. adducit *Henr. Stephanus* Theſ. Græc. Tom. 4. f. m. 785.

§. 19. Ova hæc videntur laudari a *Dioſcorid.* l. 2. c. 54. hiſce: Ὠὸν τὸ ἁπαλὸν τροφιμώτερον τοῦ ῥοφητοῦ; καὶ τοῦ ἁπαλοῦ τὸ σκληρόν. i.e. *Ovum molliculum plus alit, quam ſorbile itemque durum plus quam molle*: ita allegante *Joh. Rhodio* Nott. ad Scribon. Larg. p. m. 173. Verum in Edit. Lat. interprete *Joh. Ruellio*, Lugd. ap. Theobald. Paganum 1547. in 12. invenitur l. 2. c. 42. p. m. 122. Atque in Edit. Græc. Lat. Marcell. Vergilii, Colon. ap. Jo. Soterem 1529. in Fol. in Græco eſt κεφ: σμϛ: in Latino c. 44. f. m. 194. Confer ad h. l. *Marcell. Vergil.* f. m. 195. & *Hermol. Barbar.* Coroll. ad Dioſc. l. 1. n. 254. f. m. 27. a. Sic *Abvali Ibn-Tſina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. f. m. 76. a. ſtatuit ovum ad duritiem coctum copioſum præſtare alimentum. Hucque forte reſpexit *Corn. Celſus* l. 2. de Re Med. c. 18. inquiens: *Ovum durum valentiſſimæ materiæ eſt, molle vel ſorbile imbecilliſſimæ.* Et mollibus plus nutriri ſcribit *Jonſton.* Hygien. p. m. 160. his quoque pleroſque delectari ſcribit, *Bruyerin.* de Re Cibar. l. 16. c. 83.

§. 20. Quidquid ſit, undiquaque male audiunt iſta ova. *Galen.* l. π. εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας f. m. 354. (Edit. Græc. Baſil. in Fol. 1538.) ait. Παχύχυμοι δὲ εἰσι καὶ αἱ κοχλίαι, καὶ τῶν ὠῶν ὅσα μέχρι τελείας πήξεος ἕψεται τε καὶ ὀπτᾶται. h. e. Interp. *A. Lacuna* f. m. 406. *Cochleæ craſſi ſucci cen-*

ſentur: itemque ova, quæ vel elixa vel toſta penitus ſint denſata. Adde *Eund.* l. 3. de Alim. Fac. c. 22. Nim. difficulter concoquuntur, tarde tranſeunt, corpuſque alimento craſſo nutriunt, ceu *Oribas.* l. 2. Collect. Med. c. 45. ait, ita vertente *Joh. Bapt. Raſario. Oribas* iterum l. 1. Euporiſt. c. 19. f. m. 584. ſtomachumque gravant; ceu eorum noxas teſtatur deteſtaturque *Paulus Æginet.* l. 1. d. Art. Med. c. 83. f. m. 45. interprete *Albano Torino* (Baſil. 1532. in Fol. ita inquiens: Reliqua (excipit ſaltim trementia & ſorbilia) ad unum omnia concoctioni obſtinate repugnant, & lentius per meatus excernuntur, crasſique omnino ſucci ſunt. Addantur *Symeon Seth* de Alim. lit. Ω d. m. 151. *Ætius.* tetr. 1. Serm. 2. c. 134. f. m. 87. *Raſis* l. 3. ad Almanſor. ap. Michael. *Scotum* in Menſa Philos. l. 1. c. 24. p m. 31. Abvali *Ibn-Tſina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. m. 76. a. *Joh. Guinther.* d. Med. Vet. & Nov. comm. 2. Dial. 1. f. m. 8. *Savanorol.* l. a. f. m. 21. a *Victor Trincavell.* l. 1. conſ. 41. f. m. 115. *M. Sebitz.* l. a. p. m. 945. *Sam. Schoënborni.* Med. Pract. p. m. 140. *Bruyerin.* l. 15. c. 8. p. m. 638. *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. ſect. 3. c. 6. p. m. 401. *Jonſton.* Hygien. p. m. 158. & 160. *Bernh. Swalve* Ventric. Querel. p. m. 146. *Lud. Non.* l. 2. de Re Cibar. c. 38. p. m. 280. *Ant. Gazius* Coron. Flor. c. 114. f. m. 64. a. Theod. *Angelutius* de Arte Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. Edit. Venet. 1588. in 4) *Nic. Maſſa* Epiſt. Med. 3. c. 6. p. m. 32. a. *Sennert.* Inſt. l. 3. p. 1. c. 3. 1. m. 777.

§. 21. Inprimis quibus ventriculus aut hepar refertum

refertum eſt vitioſis humoribus, his minus conveniunt teſtibus *Sennert.* l. a. & P. *Zacchia* Quæſt. Med. Leg. Tom. 3. Conſ. 11. f. m. 16. a. *Mœbio.* Inſt. l. 4. p. 2. c. 5. p. 496. ex *Galen.* l. 1. de Rat. Vict. ro. ubi addit: In febb. cum intermittentibus, tum continuis, ut & in affectu hypochondriaco, ſcorbuto ictero & debilitate ventriculi non ſatis convenire. Eadem pituitam tenuiorem facere craſſiorem ſcribit *A. C. Celſus* l. 4. c. 2. hinc ſibi, qui craſſo moleſtantur phlegmate, it. dyſpnoici ab iis caveant. Eadem in Epilepſia fugienda jubet *Galen.* de Puero Epit. ap. *Mœbium.* In Jecoris inflammatione prohibet *Trallian.* l. 8. c. 1. p. m. 390. Edit. Baſil. 1556. in 8.) ſcribens: Τὰ δὲ ὠὰ παραιτεῖσθαι δεῖ, διὰ τὸ παχύχυμον αὐτῶν καὶ φυσῶδες i. e. vertente Joh. Guintherio; *Ova a. prohibenda eo, quod craſſi ſint ſucci, & flatuoſi.* Nec mirum eſt, inquit *L. Nonnius* l. 2. d. Re Cibar. c. 38. p. m. 281. *Trallianum* in hepatis inflammatione damnare ova, qui animio ejus viſceris incendio, facillime corrumpuntur, & quia natura ſua tenacitatem quandam habent in craſſiorem ſubſtantiam converti poſſunt. Verum hunc locum intelligi debere de frixis aut aſſatis, *Mercurial* Pract. l. 3. 19. p. m. 426. quia alias contextus eſſet falſus: Quod tamen ego non video. καὶ φυσῶδες τι h. e. inflans ſeu flatulentum habere ovum, jam olim ſcripſit *Hippocr.* l. 2. π. διαίτης f. m. 25.

§. 22. Imo dura ova calculum generare ſcribunt *Piſanell* de Alim. Fac. p. m. 173. *Vict. Trincavell.* l. 3. conſ. 58. f. m. 491. Et *Ant. Gazius.* l. a. f. m. 63. b. (Edit. Lugd. 1514. in 4.) ait: *Nodatum*

autem

autem & durum, & lapidoſum & patellatum malum eſt, & difficilis digeſtionis, humorem generat groſſum, facitque oppilationem & lapidem in renibus & putrefacionem in ſtomacho & colicam movet paſſionem. Calculoſis igitur denegant *Gr. Horſt.* d. V. S. T. p. m. 65. & Inſt. Med. diſp. 20. coron. 2. §. 13. *Sennert.* Inſt. p. m. 777. Hinc forte Horat. *Augen.* Epiſt. Med. Tom. 3. l. 7. c. 9. f. m. 274. ait: *Fit ovum coctum cum tremulum fit; ſecundo cum ſorbile: qui duo gradus ſeu termini coctionis in ovo apparent facti per incraſſationem humidi tenuoris aquei. Si vero poſtea nimis procedat elixatio a calore aquæ efferveſcentis emanans, diſſolutis omnibus tenuioribus partibus & aëreis & igneis, totum fit torreum & durum, ac fere, ut lapis quidam, ſiccum. In quo ſtatu non appellarem coctum, ſed durum, torreum ſeu præcoctum.*

§. 23. Verum non tantum ſubeſſe periculum ſcribit *Swalve* de Ventric. Querel. & Opprobr. p. m. 146. dicens ſub perſona ventriculi: *Nec ex albo ovi licet duro protinus calloſam gigno materiam: frivolus ille ac popularis error eſt.* Quod antea quoque ſtatuerat *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. ſ. 3. c. 6. p. m. 401. ita dicens: *Popularis quidam error eſt, albumen ovi ſive indurati, ſive in tremulum elixi, inſalubre eſſe & noxium: calculoque generando occaſionem præbere, quaſi ſtatim concreſcat & in lapidem convertatur, quæ cauſa, cur multi ab ejus eſu abſtineant. Sed ſtultum eſt, inde lapidis generationem adſtruere velle; ſic enim eodem jure, vel potiori etiam, idem affirmari poſſet de cryſtallo, vitro,*

cortici-

corticibus ovorum, lapide Judaico, lyncis, pumicis, ſpongiis, oculis cancri, corporibus multo durioribus, & concretioni magis aptis: quæ tamen omnia adverſus calculum ſumma ſunt remedia. Sic judicandum quoque de duris meſpilorum oſſibus, de milio ſolis, aliiſque id genus, quæ vel ipſos lapides potius referunt, quam ſemina; & interim maximam calculi adterendi vim posſident. Imo, quis non videt contrariam plane albuminis operationem, in ſacchara & variis ſalibus diſſolvendis, & ad ſolutionem promovendis. &c.

§. 24 Scio equidem *Albumen* præcipue male audire ap. auctores: difficile enim concoctu & craſſi glutinoſique ſanguinis parentem eſſe, ceu ex *Galen.* 1. ad Glauc. 9. habet *Joh. Bapt Sylvatic.* Contro. 11. f.m. 6. *Ant. Gazius* Coron. Florid. c.c. 112. f. m. 62. b. *Iſaac* & *Galeno*, *Jonſton.* Idea Hygien. p. m. 157. *Mœbius* Inſt. Med. l. 4. p. 2. c. 5. p. m. 496 *Sennert.* Inſt. Med. l. 3. p. 1. c. 3. p. 776. *Piſanell.* de Alim. Fac. p. m. 173. Credo ego tamen durum albumen præſtare luteo duro, hoc enim facile inflammatur & in fumos abit, dicente *Jonſton.* l. a. p. 156. probantque ructus ſulfurei, nidoroſi &c.

§. 25. Nimium horum ad duritiem coctorum ovorum eſum facere podagricos conteſtantur *Greg. Horſt.* d. V. S. T. l. a. p. m. 65. & Inſt. Med. l. d. *Sennert.* l. a. p. m. 777. aliique. Item nervorum atque capitis affectibus obnoxios; ID. ib. It. apoplexiæ atque paralyſi, *Sennert.* l. c. Lentiginoſam reddere faciem, ſcripſit *Piſanell.* de Alim. p. m. 172. Alvi

Alvi facere conſtipationem ſuperius in Hiſtoriis allegatis vidimus, & comprobat *Ant. Gazius* c. 114. f. 63. b. præcipue vitellus aſſus *Abvali Ibn-Tſina* l. a. c. f. 76. a. Adde *Mæb.* Inſt. l. a. p. m. 496. *Jonſton,* Hygien p. m. 160. Maxime autem Colicam, ceu obſervatore *Thoma Veiga* refert *C. Hofman*, Inſt. Med. V. 21. 3. adde *Gazium* l. d. *Capivacc.* Pract. l. 6. c. 20. f. m. 892. *Beverovic.* Theſ. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 150. *J. B. Sylvatic.* controv. 11. f. m. 56. Sic illos, qui in dyſenteria ova durata & in acedo cocta præcipiunt, increpat *Mercurial.* Pract. l. 3. c. 28. p. m. 489. inquiens: (1) *Quia acetum mordicat inteſtina, & eo magis, ſi ſint ulcerata (2) ova indurata difficilia ſunt concoctu etiam athletis, multo magis ipſis ægris. Igitur propter hoc fit neceſſario, ut hæc ova in ægris corrumpantur inſigniter, ubi corrupta ſunt, quæ mala faciant, voſmet videre poteſtis. Quare etſi uſus hic ſit veterum, a me tamen probari non poteſt.*

§. 26. An in febribus conveniant ova; plurima ap. magni nominis Medicos fuit diſceptatio. *Febres nulla præparatione tolerant ova*, ſunt verba *C. Hofmanni* Inſt. Med. v 21. 4. *Savanorol.* Pract. Maj. tr. 2. c. rubr. 5. f. m. 21. a. Hinc, Læl. a *Fonte* conſult. Med. v. p. m 45. difficulter concedit in declinatione acutarum febrium, tanquam in curatione extraordinaria in gratiam virium. Eadem quoque noxia in principio pronunciat *Gr. Horſt.* l. a. Verum febrientibus dari poſſe contra *Cardanum* pluribus probat *Garcias Lopius* Var. Lect. Med. c. 20. (allegante *Zacut.* Lus. l. 1. Med. PP. Hiſt. q. 28. f.

28. f. m. 99.) nec præfracte negat *G. H. Velcſbius* decad. 3. curat. 1. p. m. 118. Sic *Rolfinc.* Meth. Med. Spec. Comm. l. 14. ſ. 1. c. 16. p. m. 984. ſcribit: In febb. Ephemeris hecticis & putridis intermittentibus dictis, omnium fere judicio eſſe innoxia. Et l. 4. Conſ. Med. 7. p. m. 463. cenſet in febb. convenire tremula, ſorbilia, ſorbilia, guttis aliquot ſpir. Vitriol. alterata, Conf. *Caſp. Bravo* Reſolut. Tom. 1. *Jonſton.* Hygien p. m. 459. *Swalve* in Ventric. Querel. & Opprobr. p. m. 146. In iis ut & in aliis morbis calidis rationem reddit *Voglerus* Comment. Diæt. c. 15. p. m. 67. Scil. ſorbilia magis, dein tremula concedit *Mercurial.* Pract. l. v. c. 8. p. m. 698. non autem dura, quod fecit etiam *Galen.* 1. ad Glauc. 9. adde *Mercurial.* l. a. c. 16. p. m. 775. De uſu vitellorum in febribus *Moccba* Conſ. 115. f. 157. *Mundell.* Epiſt. 29. f. 295. ap. Excell. D. D. *Seb. Scheffer.* in Moron. p. m. 340. Quidque hac de re ſtatuendum ſit, fuſius perſequuntur, qui videantur *I. B. Sylvatic.* Controv. 11. ſ. m. 56. ſeqq. *Argenterius* in Art. Med. Gal. c. 26. f. m. 454. item que *Joh. Nardius* Noct. Genial. v. p. m. 357. ſeqq. Scil. maxima adhibenda eſt cautela, tum ratione ægri, tum ratione morbi; tum ipſorum ovorum ratione in tempore, quantitate, præparatione & modo.

§. 27. Hæc & alia plura mala progenerare poſſunt ova dura; ut ideo non mirum ſit, eo iſta olim ab Ebræis damnata, ut eſſent cibus lugentium, ceu probat. D. *Mart. Geier.* de Luctu Ebr. c. 6. §. 22. Revera ova iſta dura Paſchalia multis luctum pepererunt,

pererunt. Paucis eorum noxam colophonis loco probabo verbis *Val. Henr. Vogleri*. Diæt. Comment. c. cap. 15. p. m. 67. ajentis: *Quod ſi in duritiem uſque protracta fuerit coctio non poſſunt amplius illam laudem obtinere, ſed potius difficilis jam ſunt concoctionis, nec ita magnam vim habent alendi, ut leniter elixa. Quin, ſi vera eſt fama, obſervatum fuit tale induratum albumen per longum tempus in ventriculo ſine ulla digeſtione hæſiſſe. Quilibet ſane, præcipue, qui debiliore fuerit ventriculo in ſemet ipſo quandoque experitur, ejuſmodi ad duritiem cocta ova ructibus etiam qualitates iſtas ſuas corpori noſtro minus convenientes prodere.*

§. 28. Adſtipulatur veritati *C. Hoffman.* Inſt. v. 21. 3. qui, ubi rejecerat ova dura, addidit. *Quin debebat unum quemque abſterrere fœtor, quem edunt cum acetariis in menſa appoſita.* Interim tamen hoc tempore nihil videas frequentius, ac ova indurata, inſtar coronæ lactucæ impoſita, ein Salat mit Eyern; imo injuriam fieri & lactucæ & comeſturis niſi hoc diademate cingatur. Verum cum ipſa lactuca per ſe ſit duræ digeſtionis, ut taceam, acetum æſtuanti & præcipue bilioſo ſtomacho admodum nocere, veluti & oleum commune; neſcio, ſi ova ſuper imponantur, annon ſit malum malo cumulare?

§. 25. Hæc omnia, quæ in genere de ovis induratis fuere propoſita, paſchalibus cum in ſpecie poſſint tribui, ſatis videbor in medium protuliſſe, eadem admodum nocere; & maxime pueris puellisque, alias rudibus in cuſtodienda valetudine.

Accedit

Accedit quoque, ut interdum coloribus tingantur, quæ auſtera, acerba, imo quandoque maligna polleant qualitate, ut, dum imprudentius iſta lingant pueri, ſimul malum ſibi contrahant: quemadmodum novi amici cujusdam infantem pictoris cujusdam colores præparatos imprudentius deguſtaſſe, & paulo poſt inde mortuum ſummo cum parentum mœrore, qui hoc mihi retulerunt.

§. 30. Quibus igitur e comeſtis ovis paſchalibus noxa aliqua valetudini acceſſerit, ea debita ſua, ap. bonos practicos facile invenienda, methodo curetur. Si in ventriculo hæreant, vomitus proderit, ſi jam ad inteſtina devenerunt, potiſſimum clyſteres, ſuppoſitoria; dein laxantia, item corrigentia. Summa, pro circumſtantiis cura eſt varianda.

§. 31. Interim iſte abuſus eſus ovorum uſum non tollet, adeoque non tam abſurdi ſumus, ut ſentiamus cum Americanis, de quibus *H. Salmuth* ad Panciroll. Tom. 2. tit. 1. p. m. 29. ita: *Americis nullus ovorum in cibo uſus, quippe cum hæc pro venenatis habeant. Ideoque non obſtupeſcunt tantum, ſi quis ova coram illis ſorbeat: verum etiam acriter eum increpant, quod minime ferendum ſit, ut quis gallinam in ovo comedens pullationem antevertat.*

§. 32. Tandem addo, metaphorice hanc denominationem ad alia quoque perveniſſe: Sic CL. *Magn. Dan. Omeiſ.* in proluſionibus ſuis, 4ta nempe, pag. 106. ſeq. ova paſchalia auditoribus ſuis offert poſt ferias paſchatis. *Dav. Echlini* Scoti ova paſchalia melle poëtico condita jucunde ſapiunt non faſtidioſo ſtomacho, ait *Ol. Borrichius* Diſſ. 7. de Poëtis *§*. 193. p. 207. Qui plura de ovis curioſa velit, pervolvat oportet integrum Tractatum curioſum Excell. Dn. Lic. *Chr. Fried. Garmanni*, Medici apud Chemnicenſes non ſolum, ſed & in tota

Oeſſs à la Portugieſe; talia *A. 1700.* menſe Octobr. comedi Hafniæ apud Illuſtriſſ. Gallicum Legatum Dn. Comitem de Chamilly; cujus juſſu ſacerdos ejus, *Petrus Robbinet* Jeſuita, talem mecum communicavit eorum conficiendi modum: In pelvi prunis impoſita diluitur & liquatur quarta ſaltem pars libræ ſacchari cum 4. ſcyphis communibus vini quam optimi; adduntur 2. vel 3. laminæ orbiculares citrei recentis cum ſuo ſucco, aliquid ex cortice citrei condito & ſicco rapa detractum 3. aut 4. grana cariophylli, tantundem cinnamomi denique piper & ſal quantum ſatis eſt. Coquuntur illa omnia ſimul donec evadant in ſyrupum ſpiſſiorem; ex quo deinde ope cochlearis extrahuntur citreum recens caryophyllum & cinnamomum. In defrutum ſic præparatum injiciuntur vitelli ovorum 12. prius in alio vaſe ſine allumine ſoluti ac perpetuo verſantur cochleari, donec commixti cum ſyrupo concreſcant ſufficienter ut in lancem effuſi hæreant inſtar maſſæ cujusdam planæ. Sic extenſi operiuntur ſuperficie albuminis ſoluti ac penitus diluti. Denique palâ candente ad ſpatium unius digiti admotâ colorantur & levi cruſtula involvuntur.

§. 18. Jam conſideranda veniunt ipſa *ova paſchalia:* hoc enim nomine appellantur Italis ova dura quod ſcil. die Paſchatos ſacerdoti benedicenda offerantur, ceu ſcribit *Jonſton* Idea Hygien. p. m. 158. Germanis **Harte, oder hart-geſottene Eyer;** Gallis œufs durs, teſte *Quercet* Diæt. p. m. 420. Græcis ἑφθά, vid. *Symeon. Sethi* de Alim. lit. Ω p. m. 151 *Galeno* ἑφθέντα dici ſcribit *Jonſton.* l. a.

quod

quod tamen nullibi invenire potui, niſi ſit ſphalma typographicum. His opponuntur ὠὰ ὠμὰ, ova cruda ceu ex *Athenæi* l. 4. adducit *Henr. Stephanus* Theſ. Græc. Tom. 4. f. m. 785.

§. 19. Ova hæc videntur laudari a *Dioſcorid.* l. 2. c. 54. hiſce: Ὠὸν τὸ ἁπαλὸν τροφιμώτερον τοῦ ῥοφητοῦ; καὶ τοῦ ἁπαλοῦ τὸ σκληρόν. i.e. *Ovum molliculum plus alit, quam ſorbile itemque durum plus quam molle*: ita allegante *Joh. Rhodio* Nott. ad Scribon. Larg. p. m. 173. Verum in Edit. Lat. interprete *Joh. Ruellio*, Lugd. ap. Theobald. Paganum 1547. in 12. invenitur l. 2. c. 42. p. m. 122. Atque in Edit. Græc. Lat. Marcell. Vergilii, Colon. ap. Jo. Soterem 1529. in Fol. in Græco eſt κεφ: σμϛ: in Latino c. 44. f. m. 194. Confer ad h. l. *Marcell. Vergil.* f. m. 195. & *Hermol. Barbar.* Coroll. ad Dioſc. l. 1. n. 254. f. m. 27. a. Sic *Abvali Ibn-Tſina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. f. m. 76. a. ſtatuit ovum ad duritiem coctum copioſum præſtare alimentum. Hucque forte reſpexit *Corn. Celſus* l. 2. de Re Med. c. 18. inquiens: *Ovum durum valentiſſimæ materiæ eſt, molle vel ſorbile imbecilliſſimæ.* Et mollibus plus nutriri ſcribit *Jonſton.* Hygien. p. m. 160. his quoque pleroſque delectari ſcribit, *Bruyerin.* de Re Cibar. l. 16. c. 83.

§. 20. Quidquid ſit, undiquaque male audiunt iſta ova. *Galen.* l. π. εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας f. m. 354. (Edit. Græc. Baſil. in Fol. 1538.) ait. Παχύχυμοι δὲ εἰσι καὶ αἱ κοχλίαι, καὶ τῶν ὠῶν ὅσα μέχρι τελείας πήξεος ἑψῆσι τε καὶ ὀπτῶσι. h. e. Interp. *A. Lacuna* f. m. 406. *Cochleæ craſſi ſucci cen-*

 ſentur:

ſentur: itemque ova, quæ vel elixa vel toſta penitus ſint denſata. Adde *Eund.* l. 3. de Alim. Fac. c. 22. Nim. difficulter concoquuntur, tarde tranſeunt, corpuſque alimento craſſo nutriunt, ceu *Oribaſ.* l. 2. Collect. Med. c. 45. ait, ita vertente *Joh. Bapt. Raſario. Oribaſ* iterum l. 1. Euporiſt. c. 19. f. m. 584. ſtomachumque gravant; ceu eorum noxas teſtatur deteſtaturque *Paulus Æginet.* l. 1. d. Art. Med. c. 83. f. m. 45. interprete *Albano Torino* (Baſil. 1532. in Fol. ita inquiens: Reliqua (excipit ſaltim trementia & ſorbilia) ad unum omnia concoctioni obſtinate repugnant, & lentius per meatus excernuntur, craſſique omnino ſucci ſunt. Addantur *Symeon Seth* de Alim. lit. Ω d. m. 151. *Ætius.* tetr. 1. Serm. 2. c. 134. f. m. 87. *Raſis* l. 3. ad Almanſor. ap. Michael. *Scotum* in Menſa Philos. l. 1. c. 24. p. m. 31. Abvali *Ibn-Tſina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. m. 76. a. *Joh. Guinther.* d. Med. Vet. & Nov. comm. 2. Dial. 1. f. m. 8. *Savanorol.* l. a. f. m. 21. a *Victor Trincavell.* l. 1. conſ. 41. f. m. 115. *M. Sebitz.* l. a. p. m. 945. *Sam. Schoënborni.* Med. Pract. p. m. 140. *Bruyerin.* l. 15. c. 8. p. m. 638. *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. ſect. 3. c. 6. p. m. 401. *Jonſton.* Hygien. p. m. 158. & 160. *Bernh. Swalve* Ventric. Querel. p. m. 146. *Lud. Non.* l. 2. de Re Cibar. c. 38. p. m. 280. *Ant. Gazius* Coron. Flor. c. 114. f. m. 64. a. Theod. *Angelutius* de Arte Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. Edit. Venet. 1588. in 4) *Nic. Maſſa* Epiſt. Med. 3. c. 6. p. m. 32. a. *Sennert.* Inſt. l. 3. p. 1. c. 3. f. m. 777.

§. 21. Inprimis quibus ventriculus aut hepar refertum

refertum eſt vitioſis humoribus, his minus conveniunt teſtibus *Sennert.* l. a. & P. *Zacchia* Quæſt. Med. Leg. Tom. 3. Conſ. 11. ſ. m. 16. a. *Mœbio.* Inſt. l. 4. p. 2. c. 5. p. 496. ex *Galen.* l. 1. de Rat. Vict. ro. ubi addit: In febb. cum intermittentibus, tum continuis, ut & in affectu hypochondriaco, ſcorbuto ictero & debilitate ventriculi non ſatis convenire. Eadem pituitam tenuiorem facere craſſiorem ſcribit *A. C. Celſus* l. 4. c. 2. hinc ſibi, qui craſſo moleſtantur phlegmate, it. dyſpnoici ab iis caveant. Eadem in Epilepſia ſugienda jubet *Galen.* de Puero Epit. ap. *Mœbium.* In Jecoris inflammatione prohibet *Trallian.* l. 8. c. 1. p. m. 390. Edit. Baſil. 1556. in 8.) ſcribens: Τὰ δὲ ὠὰ παραιτεῖθαί δεῖ, δὶα τὸ παχύχυμον αὐτῶν ϗ φυσῶδες i. e. vertente Joh. Guintherio; *Ova a. probibenda eo, quod craſſi ſint ſucci, & flatuoſi.* Nec mirum eſt, inquit *L. Nonnius* l. 2. d. Re Cibar. c. 38. p. m. 281. *Trallianum* in hepatis inflammatione damnare ova, qui animio ejus viſceris incendio, facillime corrumpuntur, & quia natura ſua tenacitatem quandam habent in craſſiorem ſubſtantiam converti poſſunt. Verum hunc locum intelligi debere de frixis aut aſſatis, *Mercurial* Pract. l. 3. 19. p. m. 426. quia alias contextus eſſet falſus: Quod tamen ego non video. ϗ φυσῶδες τι h. e. inflans ſeu flatulentum habere ovum, jam olim ſcripſit *Hippocr.* l. 2. π. διαίτης ſ. m. 25.

§. 22. Imo dura ova calculum generare ſcribunt *Piſanell* de Alim. Fac. p. m. 173. *Vict. Trincavell.* l. 3. conſ. 58. ſ. m. 491. Et *Ant. Gazius.* l. a. ſ. m. 63. b. (Edit. Lugd. 1514. in 4.) ait: *Nodatum*

autem

autem & durum, & lapidoſum & patellatum malum eſt, & difficilis digeſtionis, humorem generat groſſum, facitque oppilationem & lapidem in renibus & putrefacionem in ſtomacho & colicam movet paſſionem. Calculoſis igitur denegant *Gr. Horſt.* d. V. S. T. p. m. 65. & Inſt. Med. diſp. 20. coron. 2. §. 13. *Sennert.* Inſt. p. m. 777. Hinc forte Horat. *Augen.* Epiſt. Med. Tom. 3. l. 7. c. 9. f. m. 274. ait: *Fit ovum coctum cum tremulum fit; ſecundo cum ſorbile: qui duo gradus ſeu termini coctionis in ovo apparent facti per incraſſationem humidi tenuoris aquei. Si vero poſtea nimis procedat elixatio a calore aquæ efferveſcentis emanans, diſſolutis omnibus tenuioribus partibus & aëreis & igneis, totum fit torreum & durum, ac fere, ut lapis quidam, ſiccum. In quo ſtatu non appellarem coctum, ſed durum, torreum ſeu præcoctum.*

§. 23. Verum non tantum ſubeſſe periculum ſcribit *Swalve* de Ventric. Querel. & Opprobr. p. m. 146. dicens ſub perſona ventriculi: *Nec ex albo ovi licet duro protinus calloſam gigno materiam: frivolus ille ac popularis error eſt.* Quod antea quoque ſtatuerat *Quercet.* Diæt. Polyhiſt. ſ. 3. c. 6. p. m. 401. ita dicens: *Popularis quidam error eſt, albumen ovi ſive indurati, ſive in tremulum elixi, inſalubre eſſe & noxium: calculoque generando occaſionem præbere, quaſi ſtatim concreſcat & in lapidem convertatur, quæ cauſa, cur multi ab ejus eſu abſtineant. Sed ſtultum eſt, inde lapidis generationem adſtruere velle; ſic enim eodem jure, vel potiori etiam, idem affirmari poſſet de cryſtallo, vitro, cortici-*

ticibus ovorum, lapide Judaico, lyncis, pumi- ſ, ſpongiis, oculis cancri, corporibus multo du- ribus, & concretioni magis aptis: quæ tamen mia adverſus calculum ſumma ſunt remedia. judicandum quoque de duris meſpilorum oſſi- s, de milio ſolis, aliiſque id genus, quæ vel ipſos ides potius referunt, quam ſemina; & interim ximam calculi adterendi vim posſident. Imo, is non videt contrariam plane albuminis opera- onem, in ſaccharo & variis ſalibus diſſolvendis, ad ſolutionem promovendis. &c.

§. 24 Scio equidem *Albumen* præcipue male audire ap. auctores: difficile enim concoctu & craſ- ſi glutinoſique ſanguinis parentem eſſe, ceu ex *Ga- len.* 1. ad Glauc 9. habet *Job. Bapt Sylvatic.* Con- ſo. 11. f.m. 6. *Ant. Gazius* Coron. Florid. c.c. 112. f. m. 62. b. *Iſaac* & *Galeno*, *Jonſton.* Idea Hygien. p. m. 157. *Mœbius* Inſt. Med. l. 4. p. 2. c. 5. p. m. 96. *Sennert.* Inſt. Med. l. 3. p. 1. c. 3. p. 776. *Piſanell.* de Alim. Fac. p. m. 173. Credo ego ta- men durum albumen præſtare luteo duro, hoc enim facile inflammatur & in fumos abit, dicente *Jon- ſton.* l. a. p. 156. probantque ructus ſulfurei, nido- roſi &c.

§. 25. Nimium horum ad duritiem coctorum ovorum eſum facere podagricos conteſtantur *Greg. Horſt.* d. V. S. T. l. a. p. m. 65. & Inſt. Med. l. d. *Sennert.* l. a. p. m. 777. aliique. Item nervorum atque capitis affectibus obnoxios; ID. ib. It. apo- plexiæ atque paralyſi, *Sennert.* l c. Lentiginoſam reddere faciem, ſcripſit *Piſanell.* de Alim. p. m. 172.

Alvi

Alvi facere conſtipationem ſuperius in Hiſtoriis allegatis vidimus, & comprobat *Ant. Gazius* c. 114. f. 63. b. præcipue vitellus aſſus *Abvali Ibn-Tſina* l. a. c. f. 76.a. Adde *Mœb.* Inſt. l.a. p.m.496. *Jonſton*, Hygien p. m. 160. Maxime autem Colicam, ceu obſervatore *Thoma Veiga* refert *C. Hofman*, Inſt. Med. V. 21. 3. adde *Gazium* l. d. *Capivacc.* Pract. l. 6. c. 20. f. m. 892. *Beverovic.* Theſ. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 150. *J. B. Sylvatic.* controv. 11. f. m. 56. Sic illos, qui in dyſenteria ova durata & in acedo cocta præcipiunt, increpat *Mercurial.* Pract. l. 3. c.28. p. m. 489. inquiens: (1) *Quia acetum mordicat inteſtina, & eo magis, ſi ſint ulcerata* (2) *ova indurata difficilia ſunt concoctu etiam athletis, multo magis ipſis ægris. Igitur propter hoc fit neceſſario, ut hæc ova in ægris corrumpantur inſigniter, ubi corrupta ſunt, quæ mala faciant, voſmet videre poteſtis. Quare etſi uſus hic ſit veterum, a me tamen probari non poteſt.*

§. 26. An in febribus conveniant ova; plurima ap. magni nominis Medicos fuit diſceptatio. *Febres nulla præparatione tolerant ova*, ſunt verba *C. Hofmanni* Inſt. Med. v 21. 4. *Savanorol.* Pract. Maj. tr. 2. c. rubr. 5. f. m. 21. a. Hinc, Læl. a *Fonte* conſult. Med. v. p. m 45. difficulter concedit in declinatione acutarum febrium, tanquam in curatione extraordinaria in gratiam virium. Eadem quoque noxia in principio pronunciat *Gr. Horſt.* l. a. Verum febrientibus dari poſſe contra *Cardanum* pluribus probat *Garcias Lopius* Var. Lect. Med. c. 20. (allegante *Zacut.* Lus. l. 1. Med. PP. Hiſt. q. 28. f.

28. f.m. 99.) nec præfracte negat *G.H. Velſchius* decad. 3. curat. 1. p. m. 118. Sic *Rolfinc.* Meth. Med. Spec. Comm. l. 14. ſ. 1. c. 16. p.m. 984. ſcribit: In febb. Ephemeris hecticis & putridis intermittentibus dictis, omnium fere judicio eſſe innoxia. Et l. 4. Conſ. Med. 7. p. m. 463. cenſet in febb. convenire tremula, ſorbilia, ſorbilia, guttis aliquot ſpir. Vitriol. alterata, Conf. *Caſp. Bravo* Reſolut. Tom. 1. *Jonſton.* Hygien p. m. 459, *Swalve* in Ventric. Querel. & Opprobr. p. m. 146. In iis ut & in aliis morbis calidis rationem reddit *Voglerus* Comment. Diæt. c. 15. p. m. 67. Scil. ſorbilia magis, dein tremula concedit *Mercurial.* Pract. l. v. c. 8. p. m. 698. non autem dura, quod fecit etiam *Galen.* 1. ad Glauc. 9. adde *Mercurial.* l. a. c. 16. p. m. 775. De uſu vitellorum in febribus *Moccha* Conſ. 115. f. 157. *Mundell.* Epiſt. 29. f. 295. ap. Excell. D.D. *Seb. Scheffer.* in Moron. p. m. 340. Quidque hac de re ſtatuendum ſit, fuſius perſequuntur, qui videantur *I. B. Sylvatic.* Controv. 11. f. m. 56. ſeqq. *Argenterius* in Art. Med. Gal. c. 26. f. m. 454. item que *Joh. Nardius* Noct. Genial. v. p. m. 357. ſeqq. Scil. maxima adhibenda eſt cautela, tum ratione ægri, tum ratione morbi; tum ipſorum ovorum ratione in tempore, quantitate, præparatione & modo.

§. 27. Hæc & alia plura mala progenerare poſſunt ova dura; ut ideo non mirum ſit, eo iſta olim ab Ebræis damnata, ut eſſent cibus lugentium, ceu probat. D. *Mart. Geier.* de Luctu Ebr. c. 6. §. 22. Revera ova iſta dura Paſchalia multis luctum pepererunt,

perierunt. Paucis eorum noxam colophonis loco probabo verbis *Val. Henr. Vogleri*. Diæt. Comment. c. cap. 15. p. m. 67. ajentis: *Quod ſi in duritiem uſque protracta fuerit coctio non poſſunt amplius illam laudem obtinere, ſed potius difficilis jam ſunt concoctionis, nec ita magnam vim habent alendi, ut leniter elixa. Quin, ſi vera eſt fama, obſervatum fuit tale induratum albumen per longum tempus in ventriculo ſine ulla digeſtione hæſiſſe. Quilibet ſane, præcipue, qui debiliore fuerit ventriculo in ſemet ipſo quandoque experitur, ejuſmodi ad duritiem cocta ova ructibus etiam qualitates iſtas ſuas corpori noſtro minus convenientes prodere.*

§. 28. Adſtipulatur veritati *C. Hoffman.* Inſt. v. 21. 3. qui, ubi rejecerat ova dura, addidit. *Quin debebat unumquemque abſterrere fœtor, quem edunt cum acetariis in menſa appoſita.* Interim tamen hoc tempore nihil videas frequentius, ac ova indurata, inſtar coronæ lactucæ impoſita, **ein Salat mit Eyern**; imo injuriam fieri & lactucæ & comeſturis niſi hoc diademate cingatur. Verum cum ipſa lactuca per ſe ſit duræ digeſtionis, ut taceam, acetum æſtuanti & præcipue bilioſo ſtomacho admodum nocere, veluti & oleum commune; neſcio, ſi ova ſuper imponantur, annon ſit malum malo cumulare?

§. 25. Hæc omnia, quæ in genere de ovis induratis fuere propoſita, paſchalibus cum in ſpecie poſſint tribui, ſatis videbor in medium protuliſſe, eadem admodum nocere; & maxime pueris puellisque, alias rudibus in cuſtodienda valetudine.

Accedit

Accedit quoque, ut interdum coloribus tingantur, quæ auſtera, acerba, imo quandoque maligna polleant qualitate, ut, dum imprudentius iſta lingant pueri, ſimul malum ſibi contrahant: quemadmodum novi amici cujusdam infantem pictoris cujusdam colores præparatos imprudentius deguſtaſſe, & paulo poſt inde mortuum ſummo cum parentum mœrore, qui hoc mihi retulerunt.

§. 30. Quibus igitur e comeſtis ovis paſchalibus noxa aliqua valetudini acceſſerit, ea debita ſua, ap. bonos practicos facile invenienda, methodo curetur. Si in ventriculo hæreant, vomitus proderit, ſi jam ad inteſtina devenerunt, potiſſimum clyſteres, ſuppoſitoria; dein laxantia, item corrigentia. Summa, pro circumſtantiis cura eſt varianda.

§. 31. Interim iſte abuſus eſus ovorum uſum non tollet, adeoque non tam abſurdi ſumus, ut ſentiamus cum Americanis, de quibus *H. Salmuth* ad Panciroll. Tom. 2. tit. 1. p. m. 29. ita: *Americis nullus ovorum in cibo uſus, quippe cum hæc pro venenatis habeant. Ideoque non obſtupeſcunt tantum, ſi quis ova coram illis ſorbeat: verum etiam acriter eum increpant, quod minime ferendum ſit, ut quis gallinam in ovo comedens pullationem antevertat.*

§. 32. Tandem addo, metaphorice hanc denominationem ad alia quoque perveniſſe: Sic CL. *Magn. Dan. Omeiſ.* in proluſionibus ſuis, 4ta nempe, pag. 106. ſeq. ova paſchalia auditoribus ſuis offert poſt ferias paſchatis. *Dav. Echlini* Scoti ova paſchalia melle poëtico condita jucunde ſapiunt non faſtidioſo ſtomacho, ait *Ol. Borrichius* Diſſ. 7. de Poëtis §. 193. p. 207. Qui plura de ovis curioſa velit, pervolvat oportet integrum Tractatum curioſum Excell. Dn. Lic. *Chr. Fried. Garmanni*, Medici apud Chemnicenſes non ſolum, ſed & in tota

Saxonia Celeb. Amici mei conjunctiſſimi, quem *Oologiam Curioſam* inſcripſit: Cui adde, quæ habet accuratiſſimus Vir, Daniæ ſuæ decus, *Eraſm. Bartholinus* in Actis Hafn. Vol. 1. n. 52. pag. 104. ſeq.

BREVIARIUM

Inter abſurdos Germ. ritus ova paſchalia varii coloris 2. quibus data 3. commutata in pretioſiora mulctantur 4. origo a Judæis 5. ab Ethnicis 6. a Quadrageſima 7. Oſter-Montag, Oeſterlen, Zimpfeltag *8. Ex ovo omnia viventia 9.* die Haaſen-Eyer *& eorum noxa 10. in Monacho 11. in puella 12. in puero 13. diviſio ovorum non convenientium 14. ova frixa 15. omnium peſſima 16. ova ſuffocata cum modo parandi, & uſu 17. ova aſſa 18. ova Paſchalia i. e. dura 19. laudantur 20. 21. improbantur 22. an calculum generent 23. negatur 24. albumen, quale in concoctione 25. ovorum durorum noxa ulterior 26. an in febribus ova conveniant? 27. uſus eorum ap. Ebræos, & noxæ probatio 28.* Salat mit Eyern *29. nocent quoque, quia tincta coloribus 30. curatio 31. concluſio cum refutatione Americanorum.*

SATYRA VICESIMA DE INCISU FRENI SUB LINGUA,
Von Zungen-Löſen.

§. 1.

Æſopus aliquando a Xantho obſonatum ad forum miſſus juſſusque e macello, quod optimum & belliſſimum ſit, coëmere; nihil præter linguas bovillas domum detulit, ac in cibum paravit. Alia vice juſſus quod peſſimum

[...]num & deterrimum eſſet apponere, rurſus linguas appoſuit; docens ſua calliditate herum & convivas, e lingua & optima & peſſima poſſe provenire, ceu ſcribit *Joach. Camerarius* in Vita Æſopi p. m. 10. ſeq. Hoc etenim & ſacra confirmat pagina Prov. 18. 21. *Mors & vita in organo linguæ ſunt.* Ac ſuo more, hoc eſt docte, exprimit *Jac. Pontan.* l. 1. Miſcell. hiſce:

Haut lingua membrum eſt homini præſtantius ullum,
Atque iterum nullum plus nocuum eſt homini.
Lingua gerit miſtum dulci cum melle venenum,
Percutit, & blandam, ſi lubet, addit opem.
Quod ferrum nequiit, quod non potuere cohortes,
Sæpius effectum lingua diſerta dedit.
Quod ferrum potuit, nec non potuere cohortes
Sæpius infectum livida lingua dedit.

§. 2. Ideo Naturæ ſagaciſſima providentia videtur factum, ut linguæ in medio corpore inferius adnaſcatur ligamentum validum & membranoſum, cujus extremitas frenulum, uti vocat ex *Arantio* & *Laurentio D. Bauhin.* Anat. l. 3. c. 89. p. m. 970. ſc. *Arantius* de Fœt. Hum. & *Laurent.* l. 4. Anat. c. 21. ap. *I. R. Camerar.* Syllog. Memor. Cent. 6. Part. 24. p. m. 40. (aliis frenum, uti *Lindan.* in Phyſiol. §. 13. ligamentum, vinculum) non ſolum ad robur & ſtabilitatem, item ad inſertionem propriorum muſculorum, uti habent *Th. Barth.* A. R. l. 3. c. 13. p. m. 547. *Vidus Vidius* l. 4. de Valet. Membratim Tuend. c. 5. f. m. 188. *C. Bauhin.* Anat. l. 3. c. 89. p. m. 970. & præcipue *Galen.* de V. H. l. 11. c. 10. & ad h. l. *C. Hofmann.* f. m. 253. Sed & ut monimentum ita habeat homo ad linguam refrenandam.

§. 3. Quanquam autem homini lingua magis ſoluta ſit, ac ceteris animalibus, ceu ex *Ariſtot.* 2. de P.

A. 17. probat *Vidus Vidius* l. 4. de Tuend. Valet. Membratim c. 5. f. m. 188. (de inciſu tamen freni ſub lingua in avibus loquacibus lege omnino *Th. Barth.* Act. Hafn. Vol. 1. obſ. 49. p. 89.) nihilominus ſæpe accidit, ut anterius pro gloſſis juſto arctius ſubtus adhæreat, cum frenum iſtud illam adeo dein impediat, præcipue in recens natis, ut hi non recte poſſint ſugere; *Blancard.* Chir. l. 1. c. 15. §. 1. imo maxime in adultioribus loquela vel impeditur vel ſaltim depravatur, *Blancard.* Chir. l. 1. c. 15. §. 1. (malum hoc Æginetæ eſt τὸ ἀγκυλόγλωσσον, ægri audiunt ἀγκυλόγλωσσοι, item μογιλάλοι, quia μόγις διαλέγονται, inquit Ætius, ceu ex *Budæo* allegat *H. Stephan.* Theſ. Gr. Tom. 1. f. m. 41. Adde *Riolan.* Enchir. Anat. l. 4. c. 12. p. m. 314. *Bruno* in Lex. Med. p. m. 58. a. ex *Ægin.* 6. 29. uti & motus atque volutatio linguæ ad deglutitionem alimentorum valde neceſſaria, ceu hoc perhibent *Diemerbrock* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 456. *Th. Bartholin.* A. R. l. 3. c. 13. p. m. 547. ut & quotidiana experientia. *Simon de Vallambert* de la Maniere de nourtir & gouverner les enfans des leur naiſſance, livre 2. chap. 7. §. 52. p. m. 52. Edit. Poittiers 1565. in 4to ait: Le filet ſous la langue: Donques le palais de la bouche doit eſtre touche de miel, & le filet ſous la couppé avec l'ongle du pouce.

§. 4. In recens natis ſi obſtetrices obſervant ita exporrectum eſſe ligamentum iſtud, tunc abſcindunt plerumque digitorum ope, ceu refert *Fallop.* Inſt. Anat. f. m. 451. (Edit. Wechel. Francof. 1600. in Fol.) Digitum indicem ex *Aquapendente* ponit *I. Scultet.* Armam. Chir. Part. 1. Tab. 33. p. m. 67. Verum hoc in *Aquapend.* Operat. Chir. Part. 1. c. 36. p. m. 128. non invenitur, quin in genere ait de obſtetricibus: *Paſſim in quocunque enaſcente infan-*

te

ungue, quem paratum & acutum ad id perpetuo ...ſtant, incidunt *ſub eorum lingua ligamentum, ...d opus niſi præſtarent, poſſe loqui infantem, ne...aquam credunt*. *C. Hofmann*. Nott. ad Gall. 14. ...10. f. m. 253. a. ſcribit: Se ex *Aquapendente* audi...iſſe, obſtetrices in quibusdam Italiæ locis gerere ...guem pollicis dextri longum; ſed in apicem cul...i conformatum, quo ſubito, ac natus eſt infans, ...rumpunt vinculum. Ungue obſtetrices aliqua ...x parte divellere frenulum, ſcribit *C. Bauhin*. ...nat. l. 3. c. 89. p. m. 970. *Roouhuyſen* Obſ. Chir. 11. ...mnibus Ferrar. l. 3. de Arte Med. Infantum cap. 34. ...git de Inciſione fileti ſub lingua infantis p. m. 130. ...q. his verbis: Si infans non expedite loqui poterit, ...ropter id, quod vulgus filetum vocat non inciſum ...uod nihil aliud eſt, quam vinculum nervoſum, quod ...li in ipſa teneritudine curetur, impedimentum, ...quelæ parit. Hoc genus morbi latine fibrarum lin...uæ colligamen, & Græce ἀγκυλόγλωσσον dicitur, ... generatur a nativitate, natura diminuta; & alio...uin etiam generatur ab aliqua cicatrice aut ulcere, ... quo non erit oratio noſtra. (*Aët*. l. 8. cap. 36.) ...ui laborant hoc morbo a nativitate habent mem...ranas inferiores, quibus lingua innititur duriores, ...mutile a natura productas, & principio tarde in ...rmonem prorumpunt, ubi vero loqui cœperint, ...tra obſtaculum, & ſatis feſtinanter loquuntur. ...mpediuntur tamen in prolatione nominum & ver...orum, quorum alias difficilis pronunciatio exſi...t, veluti in quibus R. aut L. aut K. literæ frequen...r occurrunt. Eximitur autem hæc affectio per ...olam Chirurgiam (*Aëtius* l. a.) illo inſtrumento ...irurgico, quod à Græcis ἀγκυλύτομον vocatur, ...d mea quidem ſententia in infantibus modo natis ...elius eſt, eam ſenſim diffuere, quam repente præ-

cidere. Et deinde ſtatim ſoluta lingua excitanda, & ſuperillinendum eſt rhodomeli, & quando volueris incidere, linguam ſurſum attollere ad palatum oportet, etſi membranæ ipſæ cauſa curvitatis exſiſtant, in curvo uncino eas apprehenſas & extenſas exſcindere, animadverſione habita, ne ſimul ſubjacentes venas diſſecemus. Ab opere autem patrato aqua frigida aut poſca os colluat, poſtea inſpergatur manna thuris; imponanturque linamenta convulſa, ſequentibus vero diebus curetur ulcus collutione aquæ mulſæ, aut illitione unguenti Ægyptiaci, linamentis convulſis ſimul impoſitis. Sed hoc intelligendum eſt (ut arbitror) in adultis potius, quam in lactantibus infantibus. Obſtetrices vero probæ ſtatim poſt ortum infantis, ſolent hunc morbum numuli acie, aut unguibus, digitisve diſſecare, & hoc tutius eſt.

§. 5. Miror autem, accuratos ceteroquin viros, *Fallopium & Bauhinum*, hoc ſilentio tranſiſſe, nec publice peſſimum hunc morem in obſtetricibus improbaſſe: Siquidem hoc perniciofum eſſe, nec admittendum, rectiſſime ſcripſerunt *Barbette* Chir. Part. 1. c. 13. p. m. 52. *Ioh. Scultet.* l. a. p. m. 67. & P. 2. obſ. 37. *Ioh. van Horne* Microt. Sect. 2. P. 1. §. 12. p. m. 123. *Th. Barthol.* A. R. l. a. *C. Hofmann.* Nott. ad Gal. de V. P. f. m. 253. a. *Camerar.* Syllog. Memor. Cent. 6. Part. 24. p. m. 38. aliique quam plurimi, ut *Blancard.* Chirurg. l. 1. c. 15. §. 2. p. m. 100. *Bruno* Lex. Med. f. m. 58. a. ubi quoque allegat Dec. 1. Ann. 3. Ephem. Germ. Cur. p. 576.

§. 6. Ridicula equidem ex parte eſt ratio hujus improbationis apud *Louys Bourgeois* Part. 1. im Hebammen-Buch c. 25. p. m. 131. quando inquit: **Sie ſoll ſich mit nichten unterſtehen, das Band zu zer-**

zerreiſſen, denn die Nagel an den Fingern ſind gifftig, und möchte dem Kinde ein freſſend Geſchwär, als Krebs, oder anders im Munde verurſachen. Quæ enim heic de unguibus dicit, eſſe nimirum venenatos, hoc facit cum ſuperſtitione plebeculæ, hoc ita eſſe, reputantis; imo & aliqui Chirurgi hoc credunt, ideo unguibus nolunt ullum ulcus puſtulamve ſcabi; & alibi in Saxonia ſolent dicere: Die Nägel ſind ſüchtig; hoc eſt, poſſunt inficere, aut malum inducere. Verum magna eſt differentia inter venenatum eſſe & noxium. Illud plane denegatur unguibus, poſterius poteſt interdum concedi. Imo contingere poteſt, ut aliunde inficiantur, aut ſordibus quibusdam coinquinentur, & tunc per accidens, non ex ſe, ſunt noxii, ſed inſontes, ut reliquæ partes.

§. 7. Ad hanc tamen operationem nullatenus admittuntur; quia ita ſæpiſſime vicinas partes lacerant ſimul atque diſrumpunt. Hinc dolor & inflammatio, ita ut pueri lac ſugere non poſſint, fiuntque moroſi, extenuantur atque debilitantur, ceu hoc ſcribit *Guil. Fabric. Hildan.* Cent. 3. obſ. 28. p. m. 392. & ex eo *C. Hofmann. ad Galen.* u. de V. P. 10. f. m. 253. a. CL. *Seb. Schefferus* in Morono p. m. 267. b. atque *I. R. Camerar.* Syllog. Memor. Cent. 6. obſ. 24. p. m. 40. adde *Joh. Sculteti* Armam. Chir. Part. 1. Tab. 33. p. m. 67. *Fabric. ab Aquap.* l. a. p. m. 129. dum ita inquit: *Ego vidi infantem nuper natum, qui diutius ita detinebatur, ut exſpectarent ſecundas, qui neque plorabat, neque quidquam forte moleſtum perſentiebat, cum vero obſtetrix vinculum abſcidit ungue ſub lingua, ſtatim ex dolore ploravit. Sed hoc minimum eſt; illud certe majoris momenti eſt, videlicet propter eam unguium Chirurgiam, inflammatione oborta, ſæpe numero infantes,*

papillam apprehendere nequeunt, neque lac ſugere propter quam cauſam, vel in partum, vel ſimpliciter in impotentiam papillam apprehendendi, vel in quodcunque aliud, quam in veram obſtetricis culpam rejiciunt. Et credatur, quia vera profero, miror valde, quod lege ſancitum cautumque non ſit, ut prohibeantur infantum neces.

§. 8. In quibus igitur hoc frenulum male eſt conformatum; tunc ſectionem aut convulſionem alii inſtituunt non unguibus, quod improbavimus; ſed aliis inſtrumentis. *Nummi acie* aliquæ hoc tentant obſtetrices, ceu ſcribit *Joh. Jeſſenius* Inſt. Chir. c. 2. p. m. 38. b. & ex hoc *Camerar*. l. a. p. m. 40. Hoc tamen recte improbat *Sennert.* in Praxi de Infant. Curat. Part. 2. cap. 15. p. m. 57. his verbis: *Solent interdum obſtetrices ſtatim edito infante, vel unguibus rumpere, vel nummi acie diſſecare hoc vinculum: ſed ſæpe hoc ſine neceſſitate agunt, & in operando errant. Commodius ergo perito Chirurgo res committitur.* Hoc hac vice liceat addere: Cum proxime elapſa æſtate hujus 1682. anni per Bavariam, Sueviam & vicinas terras peſtis quædam jumenta atque pecudes invaſerit, quibus potiſſimum veſicæ in lingua humore venenato & corrodente plenæ naſcebantur, unde malignitas & putredo; denique mors, loco curationis inter alia medicamenta quoque adhibebatur inſtrumentum argenteum, inſtar nummi ſeu Albi (Weiß-Pfennig oder Kayſer-Groſchen,) 7. 8. vel pluribus inciſuris in peripheriæ parte aliqua inciſum inſtar ſerræ, quo puſtulæ iſtæ aperiebantur, parteſque corroſæ & malignæ exſcindebantur, ceu legere fuit in publicis literis, publicis valvis paſſim affixis.

§. 9. Alii hoc volunt diſcindere frenulum phlebotomo vulgari barbitonſorum, quod recte vero im-

improbat *Joh. Scultet.* l. a. p. m. 67. quia ineptum eſt, nec certo poſſumus illo ſecare; ſicuti ante triennium vidi in puella 6. annos nata nondum loquente propter ranam ſub lingua, quam Chirurgus quidam caſtrenſis phlebotomo vulgari adeo crudeliter incidebat, ut carnifex potius quam Chirurgus mihi haberetur.

§. 10. Alii hoc adminiſtrant forfice; alii ſcapello, uti *Aquapendens.* Syringotomum vult. *Joh.* von *Horne* in Microtechn. ſect. 1. part. 1. §. 15. p. m. 70. Huc ἀγκυλοτόμον, aut ἀγκυλοτόμος (ceu Budæus ex *Æginet* l. 6. habet) q. d. Ancyles inciſorium: Inſtrumentum Chir. quo tollitur ἡ ἀγκύλωσις τῆς γλώττης *Henr. Steph.* Theſ. Græc. Tom. 1. f. m. 41. Exemplum allegat *Joh. Jeſſen.* Inſt. Chirurg. cap. 2. p. m. 38. b. & 39. a. his verbis: *Ante annos aliquot Pragæ, Cæſareæ Majeſtatis Secretario bellico, Hieronymo Arconato, linguæ vinculum, carnoſum prorſus & tumidum factum, in mea & aliorum præſentia,* forfice *diſſectum, opera magis felici, quam prudenti.* Modum hunc ſubdit & operandi rationem: *Ægro in ſedili collocato volſella linguæ extremum prehenditur, ſubque ea nerveum vinculum, transverſo vulnere, uno, ſi fieri poteſt, ictu, inciditur, ne tamen venæ proximæ lædantur, cautela adhibita. Deinceps os poſca aut aqua vino permiſta, eluitur, vulnusque, melle roſeo diligenter & crebro inungitur.*

§. 11. Suum modum *Hieron. Fabric. ab Aquapend.* de Operat Chir. part. 1. c. 36. p. m. 130. ita proponit: *Solemus primo præcipere, ut æger linguam*

extra dentes exſerat, deinde eam Celſus volſella, ſed nos forcipibus apprehendimus. Interdum neque his apprehendere poſſumus, ut in pueris, qui linguam exſerere aut neſciunt, aut certe nolunt: ſed apprehendimus, ſi primo faciamus, ut plorent; deinde poſito inter duos digitos, pollice & indice ſiniſtræ manus, linteo tenui aſpero, quo detineatur lingua, foras trahatur, & ſurſum revellatur ac recurvetur, quo vinculum appareat: tandem dextra manu vinculum incidimus, ſumtoque ſcalpello incidente modice ad cuſpidem recurvatum, ad modum exigui cultri unius tantum oblongioris aciei factum, vinculum transverſe ſecamus ſemel, bis, iterumque, donec univerſum ſit diſſectum, tum vero a lateribus poſitas vinculi partes, magna cura adhibita, ne ſubjecta vaſa violentur, quod ſub chirurgo Anatomes perito evenire non poteſt, qui vaſa ſub lingua novit. Poſtea vino nigro os abluatur, interdum diamorone admiſto, & ita ex ſe ſanatur locus. Et ex hoc repetit *Scultet.* in Armam. Chir. part. 1. Tab. 33. p. m. 67. ſeq.

§. 12. Curationem per ſectionem ſuadet *R. Columbus* Anat. l. 3. c. 3. p. m. 197. & l. 5. c. 13. p. m. 233. eamque hic eſſe facilem ſcribit *Barbett.* Chirug. part. 1. c. 13. p. m. 51. Si ſcil. modo transverſo vulnere vinculum hoc, ope forficis incidatur, hinc melle roſato ſæpius de die pars læſa inungatur. *Fabric. Hildan.* Cent. 3. obſ. 28. p. m. 392. ita inquit: *Vacat omni periculo operatio hæc, dummodo recte adminiſtrata fuerit, præcipue autem perſpiciendum convenit, ne nimis profunde incida-*

cidatur. Ego elevata lingua, apice forſicum liga-mentum ut plurimum in duobus, nonnunquam & in tribus locis (NB. non uno ictu, uti ſupra §. *10.* volebat *Wiſſenius*, ſed ſemel, bis iterumque, uti *Aquapendens* §. præced. hinc *Blancard. Chir.* l. 1. c. 15. §. 2. Die Heilung geſchicht durch den Schnitt vermittelſt einer Schere, und wird derſelbe, da der erſte nicht ſuffisant, wiederholet. Man muß bey dem Schnitt die Adern, Nerven und Speichel-Gefäße nicht berühren. Bey fürfallenden vielen Bluten nach dem Schnitt iſt etwas Saltz oder Alaun im Munde zu halten, *incido: ſic enim difficilius coaleſcit iterum, quam uno tantum modo in loco inciſio facta eſſet. Incido autem tantum modo quidquid nerveum eſt, ita ut carnem vix adtingam, quod ſi prima vice non ſatis abſciſſum aut iterum adnexum fuerit, poterit poſtea eadem operatio adminiſtrari: inciſo ligamento jubeo ut nutrix ſæpiſſime digito melle roſaceo, aut communi madefacto, linguam blande elevet, ſic enim agglutinatio atque conſolidatio impeditur. Sennertus* de Infant. Curat. part. 2. c. 15. p. m. 57. poſt ſectionem, ſi labra vulneris non ſtatim coëant adhibet linimentum e farin. hord. melle deſpum. vitell. ov. thure maſtiche, alum uſto; cum melle roſaceo factum, conf. omnino *Foreſt*, l. 14. obſ. 30. & in ſchol. *Sennert.* Inſt. Med. l. 5. p. 1. ſ. 2. c. 7. p. m. 922.

§. 13. *Plerique igitur, ubi convaluerunt, expedite loquuntur; quod evenit, cum impedimentum a ſolo vinculo pendet. At ſi interius recondita abſtruſaque cauſa concurrat, non ſequitur effectus;* ſunt verba *Aquapend.* l. a. p. m. 130. Germani

vocant:

vocant: die Zunge löſen. Hinc proverbium de πολυλέγοις ſeu loquaculis, Germ. Plauder-Mätze, Wäſcher ꝛc. in uſu eſt: Die Zunge iſt ihm wohl gelöſt. Item die Hebamme hat das Trinckgeld wohl verdient.

§. 14. Caute tamen, ſi opus eſt inciſu, eſt procedendum; ſive id obſtetrix, ſive Chirurgus aut alius peritus homo faciat, ne venæ aut arteriæ vicinæ, ductus ſalivales ſub lingua, partesque adſitæ aut nervuli (ſexti paris ejusque rami ſecundum *Barbett.* l. a. p. m. 31.) lædantur, ceu recte monuit *Th. Bartbolin.* A.R. l. 3. c. 13. p. m. 547. Siquidem perperam inſtituta non alias ſolum graviſſima intulit ſymptomata; ſed aliquando continuum ptyaliſmum induxit, diſſectis extremitatibus ductuum ſalivalium; ut teſtatur *Riolan.* l. 4. Anthr. c. 10. ceu ſcribit I. v. *Horne* in Microtechn. p. m. 122. ſeq. qui ibidem quoque ſuadet, ut tirones memores ſint conſilii *Aquapendentis*, qui monet, ne temere ad hanc operationem nos accingamus. Et e nervorum illorum læſione repentina linguæ convulſio ſupervenire ſolet, teſte *Diemerbrock* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 456. ſic *Heinrich* von *Bronhuyſen* lib. 1. Obs. Chir. 11. p. m. 44. ſeq. infanti circa veſperam frenum linguæ incidebat, ſed per noctem animadvertit nutrix, infantem ſe male habere, ad lumen ergo ubi conſiderat, invenit os grumis ſanguinis plane refertum, ut fere infans ſuffocaretur propter arteriam ſublingualem læſam, quam accerſitus dictus Chirurgus magno opere tandem Cyprio obduravit. Adeoque monet caute procedendum

m in hac operatione, nec circa veſperam, ſed ma- inſtituendam, allegatque ſibi conſentientem *Hil-*
n. C. 3. Obs 28.

§. 15. Nimirum imperite omnibus indifferen- infantibus pluribus in locis hoc vinculum in- ſecant, ceu poſt alios recte hoc improbat *Greg.* *orſtius* in Diſp. de γλωσσογραφίᾳ τριμερῆ embr. 1. art. 8. ſub Præſid. Clarisſimi *I. M. Hof-* *anni* Profeſſ. Celeb. Altdorf. A. C. 1677. Cum lioquin ex mille quibus remanſit, vix unus balbu- at, teſte *Th. Bartholin.* l. a. p. m. 547. & *Bar-* *tet.* l. a. p. m. 52, Imo *Aquapendens* l. c. p. m. 29. docet in centum millibus vix unum infantem aſci cum tali ligamento, quod Chirurgiam poſtulet. enim ultra dentes (addo, gingivas) & labia guam poteſt exſerere non teneri hoc malo num eſt ait J. v. *Horne in Microtechn.* p. m. 123. dmodum quoque improbatur, ſi promiſcue mnibus applicetur, apud *I. R. Camerar.* Syllog. em. Cent. 6. Part. 24. p. m. 39. quem vide mnino.

§. 16. Ego finio, & diſſertationem obſigno hoc mmate *D. Jacobi* in Epiſt. c. 2. v. 5. Ἡ γλῶσσα κρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ ἰδὲ, ὀλίγον ρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. h. e. interprete *Theod.* *eza.* *Lingua puſillum membrum eſt, & magna* *ctat. Ecce, exiguus ignis quantam materiam* *cendit*: quæ *Lutherus ita*: **Die Zunge iſt ein** **ein Glid, und richtet groſſe Dinge an: Siehe,** **n klein Feuer, welch ein Wald zündets an.**

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

MUlti, ſcio, cum *Plinio* l. 29. c. 1. ubi de Medicina, exclamant: *Mirum & indignum protinus ſubit nullam artium inconſtantiorem fuiſſe, & etiamnum ſæpius mutari!* Si Plinius hac noſtra ætate jam poſt aliquot centum annos ad noſtrum demum reſpiceret Æſculapium magis mirabundus, credo, diceret:

Heu mihi! qualis erat, quantum mutatus ab illo!

Dicent & hodie, qui inventis frugibus novæ experientiæ & rationis Medicæ, adhuc glandibus auctoritatis antiquorum veſcuntur. O quam multis adhuc nauſeoſa ſunt accuratisſima *ſanguinis circuitus*, *ſucci pancreatici*, *lymphæ &c.* inventa; forte quia *nova* ſunt. Iſti certe ita injurii ſunt in Medicinæ crura, *rationem* & *experientiam*, ceu alibi demonſtravi. Vincat Io Veritas! *Brutorum eſt, ſequi gregem*: *hominum*, *rationem rectam. Viri auctoritas in literis ne hilum valet*, *ſed ejus ratio, quæ auctoritatis mater eſt.* Procus ergo filiæ veneretur ſocrum. In hac mea diſſertatione, quam *juſſu Serenisſimi, omnium genuinarum ſcientiarum ac artium* Dei Tutelaris Opt. Max. conſcripſi, multa ſunt, quæ abſque affectu, non abſque ratione, utut alicui videatur, poſui. Fateor multum reſtare operæ, ſed docturis non obſtrepam. Hactenus hæc ſcio eſſe vera, veriora diſcam. Votum tandem Cl. *Th. Bartholini Cent. 3. Epiſt. 34.* facio meum; *Hæc a DEO ſemper ſum precatus,*

ut

talem libertatem reſtitueret orbi literato, in qua cuivis erudito liceret, de quo vellet, impune ſcere!

DISSERTATIO
DE
HÆMORRHOIDIBUS.

HÆmorrhiodes, 1. ita quoque poſt Græcos Latinis dictæ, Germanis, Göldne-Ader, Rück-Ader; ſi ſunt apertæ & fluunt, der Blut-fluß unter ſich, wann die Göldne Ader angeht; definiuntur 2. *dejectio 3. ſanguinis* per anum ex arteriis inteſtini recti. Dejectio illa notat 4. *Symptoma excretorum.* Quandoque tamen fluunt 5. *critice*, h. e. cum commodo corporis, ubi natura ſua ſponte expellit, quod corpori moleſtum eſſe poterat. Sæpius tamen Symptomatice, ubi ſanguis 6. *per arterias* 7. (*de venis enim valde dubito*) 8. *inteſtini recti*, quod alias 9. *commune & quotidianum emunctorium*, effluit; ſive 10. *ob copiam* bonam, uti fit in ſanguineis; ſive ob malam in cachexia & cacochymia], ſive ob alias qualitates, præcipue tamen acres, ſalſas, mordaces, acidas & bilioſas; hincque 11. *ſcorbuticos & hypochondriacos* (12. *quales ſæpe ſunt literati*, & propterea hæmorrhoidibus ſubjecti) ſæpius comitatur. Certe 13. *cholericis ſunt frequentisſimæ, hincque* 14. *magis æſtate* 15. *quam hyeme, magis* 16. *in regionibus calidioribus*, 17. *magis in viris* 18. *quam fœminis*, 19. *magis in ætate fervida*, 20. *quam puerili &* 21. *ſenili*,

ſenili, & ita porro, effunduntur. Nec raro prorumpunt *22. ob admiſtum ſanguini ſerum*, *23. ob ſuccum pancreaticum infectum, &c.* & ob illa quæ his pro cauſis eſſe poſſunt. Huc præcipue accedunt cibi ſalſi, acres, piſces exſiccati, vel, ſicut carnes ſalitæ ut pernæ, linguæ bubulæ &c. fumo indurati, pipere, cinnamomo, caryophyllis, galanga, vel aliis aromatibus nimium conditi: potus calefaciens, vina generoſa, tartarea, craſſa præcipue largiter hauſta; cerevifia probe nec cocta nec defecata. Huc etiam pertinet uſus medicamentorum acrium & nimis calidorum 24. purgantia valida & acria, acidulæ acriores, ſpiritus vini, ſorbitio frequentior *25. chocolatæ 26. fumus tabaci &c.* alvus durior, diarrhœa acrior, frictiones, vigiliæ, quæ nimium exſiccant, hincque ſanguinem inflammant; quæque cruditates varias generant, cholericoſque notant, huc etiam faciunt: motus nimius; ut curſus, equitatio, ſaltatio &c. totum corpus calefaciens ſymbolum ſuum addit calefaciens ſymbolum ſuum addit calefaciendo & inflammando; ubi ſanguis propter citam circulationem non modo impetuoſior, ſed etiam calidior ad partes fertur. Unde primo ſæpius tumor, qui facit ſtagnare prius ſanguinem, præſertim ſi venæ quoque ſint obſtructæ, per quas ſauguis in circulum redire nequit; aut ſi ipſe ſanguis ſit juſto craſſior, feculentior nigriorq; *27. qui propterea non ſtatim 28. melancholicus* dicendus; ſiquidem *29. melancholia Galeniſtarum* mihi & multis aliis ob certas rationes eſt non-ens; imo vulgo dicta illa melancholia

cholia nihil aliud eſt niſi gradus quidam & *30. ſpecies bilis aduſtæ 31. quæ non frigida eſt*, ſed certo reſpectu & ſolum remisſius calida ac reliqua calidior bilis. Quare vulgo reputati melancholici adhuc multos cholericorum habent characteres. Falſisſimum ergo eſt ſolum, vel ut plurimum melancholicos pati hæmorrhoides, quæ cholericis magis conveniunt.) nim. propter ſtagnationem & calorem quod crasſius eſt & gravius præcipitatur; ſubſidet; ſedimentumque craſſius præbet. *32. Hinc frequentius* in hac dejectione primo ille ſanguis niger, feculentus & craſſus prodit, ac deſtillando quaſi effluit, donec fiat clarior & fluidior 33. *ſiquidem tam vitioſus; quam bonus ac* laudabilis promiſcue aut ſeorſim ſanguis hic poteſt evacuari. Imo ſi quandoque colligitur in inteſtini recti cavitate *34. grumi cruoris* ejiciuntur. Raro tamen hæmorrhoides ſunt *35. hæreditariæ 36. rarius vero endemiæ.* Porro pro cauſarum & ſubjecti diverſitate; humorumque naturam magis vel minus ſtimulantium copia, certas vix unquam ſervat *37. periodos*, Signa vero, quibus cognoſcuntur ſunt vel *communia*, ut virium proſtratio, crurum languor; *38. color faciei* plerumque citrinus & ad viriditatem inclinans propter bilioſam exundantiam; quod tamen: ſecus in ſanguineis: vel *propria* ſunt, & aut *imminentis*, ex gr. æſtus circa ſpinam dorſi, dolor aut tenſio lumborum ſive abdominis; interdum pulſus & ructuum frequentia, ani dolor, inſomnia turbulenta &c. quæ pro diverſitate ſubjecti & cauſarum quoque variant; aut

Ee *præſentis,*

præſentis, ut dolor (ſi ſit ab acri cauſa, minus ſi a mitiore) *39. ſanguis ante, cum, vel poſt* fecum excretionem exiens, qui in chartaceo emunctorio deprehenditur, pulſus mutatio & gravitas coxarum. Internæ quidem tam commode non deprehenduntur; ac externæ, quæ viſui patent & tactui, apparentque *40. ſpecie varia* verrucarum, mororum veſicarum vel uvarum. Hæmorrhoides quoque *41. non ſemper notant pravam* corporum conſtitutionem; ſiquidem 42. ſæpe a multis malis homines liberant, ubi natura duce vitioſi humores morborum patroni eliminantur. Nec vero hoc negandum, quod *43. multa quoque mala generent*, ſi vel excedunt, vel deficiunt. Ibi enim virium lapſus, profuſio caloris nativi, imbecillitas partium, lipothymiæ, color vitioſus, concoctio læſa, cruditates, hydrops, cachexia, paralyſis, apoplexia, mors &c. ubi ita ſanguinem vitæ theſaurum exhauriunt, friguſque inducunt: hic vero hydrops, phthiſis, tabes, cordis palpitatio, tumor pedum, mania, hæmoptyſis, mictio & vomitio cruenta, lien ſcirrhoſus & tumidus, arthritis, nephritis, Aranguria, fiſtulæ &c. quando nimirum materia vitioſa vel ſtagnat vel regurgitat, & in aliis locis nidum morborum exſtruit. Quando ergo obſtruuntur *Cæca* vocantur, oriuntur in ano tumores variarum figurarum *44. cum intenſiſſimo dolore*, continguntque vel ob ſanguinis feculentiam vel viſciditatem, vel ubi venæ introitum aut arteriæ exitum negant, & ita porro. Dolor vero ille exacerbatur, quia eſt in parte valde ſenſili,

item

item ab humoribus acribus, aut calore aucto &c. Cauſæ remotæ etiam multum contribuunt pro ſua diverſitate 45. *Si ſunt* cœcæ per ſanguinem adtenuantia, per emollientia, anaſtomotica, & ſecundum quosdam, purgantia, poſſunt aperiri; imo alii confugiunt 46. *ad V. S.* 47. *ſcalpella*, 48. *hirudines*, 49. *frictiones*, 50. *ſcarificationes*, *&c.*

Si vero ſint apertæ & nimium fluant, pergit Medicus ſanguinem minuendo in aliis locis per ſcarificationes a. V.S. ſi ſit ab ejus copia; humores vitioſos expurgando, dein 51. *Adſtringendo* variis medicamentis, quæ experientia & ratio probarunt. 52. *Dolori vero ſuccurritur*, 53. *fomentis*, anodynis, narcoticis etiam interdum.

Sunt porro, qui in hæmorrhoidibus ſuadent 54. *amuleta*, de quibus impoſterum, DEO volente, libro peculiari: alii 55. *Figuras Tilſemanicas*, alii 56. *Transplantationem*, quas etiam ſuo loco tangemus; alii quoque 57. *Uſtionem* ferro candente.

Diæta facile poteſt componi ad oppoſitionem cauſarum ſupra dictarum, & ad præſcriptum Medici prudentis.

NOTÆ.

Viri auctoritatem in litteris ne hilum valere in Præfatione ſtatui: Suffragantur mihi teſtes omni exceptione majores. *Cicero* lib. 2 de Oratore: „*Diogenes* ait, An-„ tipater negat: Non enim tam auctoris in diſputando, quam rationis momenta quærenda ſunt. „& de Nat. Deor. lib. 1. cap. 5. „Non tam auctores in diſputando, „quam rationis momenta quærenda ſunt. Quin etiam „obeſt plerumque iis, qui diſcere volunt, auctoritas eo-

 rum,

„rum, qui ſe docere profitentur, deſinunt enim ſuum ju-„dicium adhibere; id habent ratum, quod ab eo, quem „probant, judicatum vident. Nec vero probare ſoleo „id quod de Pythagoricis accepimus: quos ferunt, ſi quid „affirmarent in diſputando, cum ex iis quæreretur, qua-„re ita eſſet, reſpondere ſolitos, αὐτὸς ἔφα, ipſe dixit. „Ipſe autem erat pythagoras: Tantum opinio præjudi-„cata poterat, ut etiam ſine ratione valeret auctoritas. Recte etiam Cl. Vir *Iſaacus Voſſius* in Obſerv. ad Melæ l. 1. c. 9. pag. 52. Nec multorum valet auctoritas, quando deeſt experientia & averſatur ratio. Adprime & huc faciunt *Gaſſendi* verba Exercit. Paradox. 2. adverſus Ariſtoteleos §. 5. pag. 36. ſeq. qui apud ipſum legi merentur. Sed inprimis in re Medica illud valere, paucis Medicorum Cl.morum ſuffragiis munire lubet *Jo. Bapt. Capucius* in Præf. ad Lect. præmiſſa *Seb. Bartoli* Artis Medicæ dogmatum communiter receptorum Examini Venetiis ap Steph. Taurinum 1666. 4. edito pag b. 2. ait: Tradebantur in medicina per manus errores, & gregarii illi laniones an Anatomici? qui poſt expurgatam Barbaris Italiam ſcholas & theatra aperuerunt, ibant more pecudum, quo itum erat, non quo eundum. *Sennertus* de Conſ. & Diſſ. Chym. cap. 3. pag. 27. Non (inquit) ab hominis auctoritate & nomine, ſed rei evidentia veritas pendet. Hinc *Scribon. Largus* in Epiſt. ad C. n. Calliſtum pag. 3. Aſclepiadem refutans ait: Homo fuit, parum feliciter ſe in hoc negotio geſſit. Non deterreor perſona, cum rem tam manifeſte prodeſſe videam. Conf. ad h. l. Nott. Cl. *Jo. Rhodii Archib. Ritcarn* in Solut. Probl. de Inventoribus p. 92. ait: Auctoritati ap. Medicos nullus debet eſſe locus. Eleganter inprimis diſſerit *Gomezius Pereira* in Antoniana Margarita fol. m. 4. ſeqq. his verbis: Prius vos monens, me nullius quantumvis gravis auctoris ſententiam recepturum, dum de Religione non agitur, ſed tantum rationibus innixurum. Miror equidem, nonnullos doctos ſcriptores, qui cum aliquam quæſtionem ex his, quæ frequenter in phyſicis

oc

Digitized by Google

occurrunt, explicandam ſumunt, quod alteram partium, quam veram eſſe credunt, abunde roborare exiſtiment, dum *Ariſtotelem* ſibi faventem duxerint; immemores, quam leviter adverſi etiam in ſuas partes eundem trahere valeant; ipſo adeo obſcure ex profeſſo ſcribente, ut ego exiſtimo, ut duci in utramvis partem idem contextus facile poſſit; obliti etiam in rebus, quæ ſpeculationi & non fidei attinent, auctoritatem quamlibet contemnendam. Certe ſatius hujusmodi ſcriptores lecturis conſuluiſſent, ſi validis rationibus, quod verum eſſe credebant, probaſſent, quam futilibus auctoritatibus mentes docendorum irretirent. Rationes enim ſunt, quibus intellectus potius in unam quam aliam partem labatur duciturque.

1. Hæmorrhoides] De nomine vide *Sennert.* Prax lib. 3. P. 2. S. 2. c. 13. & *Frommann.* Diſp. de Hæmorrh. Coburgi 1669. Qu. 1. & fuſius *Rollius* Diſp. Inaug. de Hæmorrhoid. Jenæ 1662. cap. 1.

2. Dejectio Sanguinis] Alii loco generis ponunt *profluvium ſanguinis immodicum*; *alii nimiam ſanguinis dejectionem*: Verum hæmorrhoides non ſemper, nec omnibus fluunt propter copiam ſanguinis, ſed ſæpe ſtillant ob acrimoniam vel aliam qualitatem, ut ergo vox *immodicum* vel *nimia* generaliter non competat. Imo iidem dicunt, quod differant apertæ ratione magni vel parvi hiatus, & NB *multi* vel *pauci* ſanguinis. Et *Frommann.* Qu. 25. ait: Quod in aliis ſanguinis profluviis evenit, in hoc quoque contingit, ut ſanguis jam in *majori* jam in *minori* quantitate excernatur. In quibusdam vix levior *tinctura* apparet, in nonnullis autem fluxus eſt uberior. Imo ibi allegat exempla majoris dejectionis ex aliis auctoribus, & quendam, cui quotidie libræ duæ & amplius ſanguinis per 45. dies, & Hiſpanum, cui quotidie libra una ſanguinis quatuor annis effluebat, qui tamen optima fruebatur valetudine, ut miratus fuerit auctor, unde tanta ſanguinis ubertas, quia plus quam mille ſanguinis libras profuderit, vid. *Panarolus* Pen-

tec. 2. obſ. 46. Conf. de nimio hæmorrhoidum fluxu in viro Illuſtri *Th. Bartholin.* Act. Haſn. Vol. 1. 51. pag. 103. & de hæmorrhagia per aluum, libras ſaltim quinque confeſtim effundente, clyſteridio mox repreſſa *Smetius* Miſcellan. pag. 527. Aliud exemplum recenſet *Henr. ab Heer.* in Spadacrene cap. 9. pag. 75. his verbis: Ante aliquot annos (circiter 18.) F. Gabriel Capucinus poſt longam quartanam vomitumque & ſeceſſum *multarum ſanguinis librarum* (me enim præſente ſimul ultra 8. *libras* emiſit) in hydropem aſciten, & ab aliis Medicis, & a me omnino incurabilem judicatum prolapſus, ad tempus tamen in Spadanis fontibus ſalutem invenit.

3. Sanguinis] Scil. generatim ſumti, prout illi varii ſunt admiſti humores. Puriſſimus enim in noſtro corpore, nec in ſaniſſimo quidem dabitur. Notabilis tamen eſt fluxus hæmorrhoidum albus, ubi in viro 49. annorum, perpetuo valetudinario, poſt purgationem majalem exivit materia inſtar ſpermatis ranarum ad libras 10. inde ſanus factus. *Greiſelius* in Ephem. Cur. Germ. Ann. 1. obſ. 75. Imo ipſe *Fernelius* l. 6. Pathol. c. 10. fol. 313. quandoque hic deponi ſordem ſubalbidam quandam ac mucoſam, quæ neutiquam purulenta ſit; cui adſtipulatur *Sennertus* Prax. lib. 3. Qu. 1. pag. 425. qui addit, ſe aliquoties obſervaſſe. Rationes reddere *Frommann.* Qu. 16. conatur.

4. Symptoma Excretorum] Alii quidem etiam volunt referre ad *ſymptoma actionis læſæ*, hocque ſit primario, ſecundario vero illud; ſed quid multis opus? Ergo fruſtra erit ſymptomatum diſtinctio? Quorſum hæc tergiverſationes? Mecum faciunt *Mœbius* Inſtitt. pag 273. & *Frommann.* Qu. 4.

5. Critice] *Savanarol.* Tr. 6 Pract. Major. cap. 17. *Greg. Horſt.* Epiſt. Med. Sect. 10. & *Sennert.* Prax. lib. 3. P. 2. ſect. 2. cap. 13. ſemper hæmorrhoidum fluxum ad affectus præternaturales referunt. Quibus tamen contradicunt alii, ut *Petræus* Noſol. Harm. Diſſ. 32. §. 6. ſeq. diſtinguendo inter *hæmorrhoides ſalubres, & inſalubres*;

alii

alii quoque ut *Mœbius* Inſtitt. pag. 153. volunt diſtingui inter opera naturæ ſuo robore bene operantis, & inter ſymptomata. Nimirum quemadmodum menſium moderatus fluxus non ad affectus præternaturales refertur. Conf. *Frommann*. Quæſt. 5. & 28.

6. PER ARTERIAS] Ita mea ſententia eſt, quæ nititur ſanguinis palindromia Harvejana. His unice acceptum fero hoc ſanguinis profluvium; ſiquidem per ſolas arterias pulſu ſanguis ad partes pervenit promiſcue abs ulla electione, qui, ſi detur exitus, profluit, ubicunque demum ſit. Conf. *Slegel.* de Sang. Motu c. 14. pag. 107. Per arterias, non autem per venas illud fieri, fuſe demonſtrat quoque *Car. Lud. Funccius* Diſp. Inaug. de Hæmorrhoid. nimio conniventibus & cæcis, Altorff. 1677. §. 9. ſeq. potiſſimum §. 13. *Highmorus* de Affect. Hypoch. c. 7. pag. 224. ſeq. demonſtrat, quomodo hæmorrhoidum apertio in illo affectu proſit, & inter alia ait: Hæmorrhoides immediate magis a viſceribus ab-" dominis derivant, quia venæ hæmorrhoidales ab arte-" riis meſentericis ſuum recipiunt ſanguinem, e quibus" effuſus a cœliacæ & meſentericæ ſuperioris ſurculis (he-" pati, ventriculo & lieni famulantibus) ob originis vi-" cinitatem immediate magis derivatur ſanguis, unde" minor circa ventriculum hepar & lienem ſanguinis re-" peritur quantitas & fervor, feliciterque magis ſuccedit" concoctio." Rem illuſtrabo ſuppreſſione menſium, hi enim cum ſueto loco excerni non poterant, qua data porta ruebant; legimus enim vicario effluxiſſe per *oculos* (vid. exemplum D. Belini Med. Vaſlanienſis apud *Nic. de Blegny* in Zodiac. Med. Gall. &. 1680. m. Febr. obſ. 6. pag.) *aures, nares, os, dentis alveum, gingivas, maxillas, vomitum* (vid. *Th. Bartholin.* Act. Hafn. Vol. 1. n. 44. pag. 82. qui plura ex *Rulando* Cent. 3. Curat. 4. allegat:) *mammas* (fontis inſtar ſalientes *Amatus* Cent. 2. Cur. 21. *Schenck*. lib. 4. fol. 700. & *Panarol.* Pent. 4. obſ. 15 ac *Fontecham.* Med. Chriſt. Spec. p. 242.) *digitos* (*Salmuth.* Cent. 3. obſ. 35. *Zacutus* de Princ. Med. Hiſt. l. 2.

obſ. 2.) *pedes, crura,* (*Rhodigin.* obſ. 50. Cent. 3.) *genas & manus* (*Barthol.* Cent. 1. Hiſt. 13.) *umbilicum, inguina, urinam, anum, ipſasque hæmorrhoides*; uti pluribus poſſem deducere, ſi vacaret, legantur interim *Sennert.* Prax. l. 4. p. 2. ſ. 2. c. 11. *Jonſton. Thaumatogr.* Claſſ. 10. c. 5. Artic. 2. *Schneider.* de Catarrh. l. 3. c. 8. p. 278. *Bartholin.* Cent 1. Hiſt. 16. *Bauſch.* Tr de Hæmatit. in Proœm. Traumatolog. p. 23. ſeq. *Joh. Schenck.* lib. 4. obſ. Med. 257. ſeqq. Nimirum ſanguinem in hæmorrhoidibus ſuppeditant arteriæ dictæ hæmorrhoidales, quæ (vid. *Velſing.* Syntagm. c. 3. *Deuſing.* Inſt. Anat. p. m. 71. *Bias* Anat. Contr. l. 2. P. 1. c 1. p. 206.) venis ſunt ſociæ; ab illis enim humores evacuandi deferuntur, *Bartholin.* Anat. Ref. libell. 1. c. 4. p. 425. iſtæque propagantur partim a meſenterica inferiore; Id ibid. l. 1. c. 11. p. 70. (Rollio l. c. cap. 3 interna dicitur) partim ab hypogaſtrica (Rollio externa,) Hæc vero ab Iliaca interna, *Bartholin.* l. c. libell. 1. c. 4. p. 444. inde etiam oriuntur hypogaſtricæ ad uterum porrectæ, unde dependere poſſunt in ſexu ſequiore hæmorrhoides uteri, de quibus *Schmitz* Med. Pract. p. m. 108. præcipue *Sennert.* Pract. l. 4. p. 1. ſ. 1. c. 7. *Hæſer.* H. M. l. 7. c. 1. p. 308. *Gr Horſt.* T. 2. ſ. 279. Egoque matronam honeſtam novi, quæ ideo conſilium meum requiſivit. Evolv. de arteriis hæmorrhoidalibus *Highmor.* Anacephalæos de Circul Sangu. fol. 255. *Rolfinc.* Diſſ. Anat. l. 5. c. 16. 20. 27. 28. & l. 6. c. 25. 27. 28. p. 1156. ſeqq.

Sunt quidem & alii, qui partite hanc effuſionem ſanguinis tribuunt arteriis & venis; utut circulationi Harvejanæ manus dederint, ut *Rolfinc.* Epit. Cogn. & Cur. Partic. Corp. aff. l. 3. c. 21 p. 326. & *Rollius* c. 3. inquit: Inficias tamen (antea enim hoc tribuerat arteriis) ire nolumus, quin & per venas haſce proxime adjacentes aliquando in magnis naturæ luctibus, mutato aut ſaltem perturbato ſanguinis curſu, ſuperflui humores evacuentur, de quo fuſius conf. *Highmor.* Diſquiſ. Anat. l. 1. p. 2. c. 6. ſ. 35. *Rolf.* Diſſ. Anat. l. c. 29. p. 898. *Frommann.*

q. 7. Verum tunc improprie dicetur ex venis effundi liquor deponendus; motus enim, quem ille in venis obtinet, eſt contrarius; obſtant quoque venarum valvulæ & forte alia. Nec adeo illud componit ſententia *Blaſii* in Nott. ad *Veſling*. p. m. 48. dicentis: A venis creditum diu, profundi eum ſanguinem, qui magno valetudinis commodo aliis, aliis incommodo per anum exit. Alii a cognominibus potius arteriis extrudi volunt. Sed ſane circulationi ſanguinis prior opinio minime contrariatur. Non enim ex venis his ſanguis effluit, ad eas a ſuperioribꝰ partibus recta delatus, ſed per arterias ad anum deductus, ubi regredi per venas tenetur, ſtagnat in his maxime gravitate melancholica cumulatus, hinc tandem ruptura & excretio. Sed ego ſemper dixero, circulationi hanc eſſe opinionem adverſam. Nec me movere poſſunt, quas adducunt, rationes, ſcilicet arterias & venas eſſe ſubjectum fluxus hæmorrhoidalis, imo venas frequentius ob ſequentia; (1) *ob ſubſtantiæ ſingularitatem*; venarum enim ſubſtantia tenuis ſit, ſimplex & mollis; arteriarum autem denſa, dura & craſſa, adeoque non ita facile reſerentur ut venæ, quas proinde externæ cauſæ, ut equitatio longa, curſus, deambulatio frequens, egerendi conatus, facilius ſolicitent. Verum ad hoc reſpondeo, in minoribus & capillaribus arteriis illam ſubſtantiæ ſingularitatem vix attendi debere aut poſſe. Novi quidem, quod Galenus & Herophilus arterias venis ſextuplo craſſiores dixerit; teſtibus *M. Sebiz.* Faſc. 16. q. 9. *C. Hofmann.* Inſt. l. 2. c. 13. §. 2. & Nott. ad *Gal.* 16. de V. P. n. 116. *Bartholin.* A. R. p. 441. & ipſis ſenſibus, verum hæc non tam rigoroſe, nec de minoribus, ſed majoribus ſunt intelligenda. Hinc *Franc de le Boe* Sylv. Diſp. M. 3. §. 19. bene de Arteriis Capitis ait: In capite arteriæ meningem craſſam prætergreſſæ, alteram deponunt tunicam, & eædem capillares factæ ſimplici duntaxat in partibus cæteris donantur tunica. Imo; uti dein allegabo, hinc multorum eſt error, arterias minores pro venis reputantium. Quæ porro in argumento dicuntur, quod arteriæ non

 adeo

adeo facile referentur ac venæ; non ſatis intelligo, ſiquidem in ſtatu naturali

Noctes atque dies patent

arteriæ ob ſanguinem partibus communicandum; æque ac venæ ad revehendum. Si vero hic διαπήδησις vel δηχύρεσις intelligatur; ea ipſa ob paulo ante refutatam ſubſtantiæ ſingularitatem non habet prærogativam; quippe quæ utrobique æque facilis. (II) Ob *Venarum pluralitatem*, plures enim, ut in toto, ita & in hac parte ſint venæ, quam arteriæ. Verum pluralitatem hanc neque αὐτοψία, neque accuratiores proſectores confirmant. Deinde in toto corpore non videntur plures eſſe venæ quam arteriæ; ſiquidem id fruſtra eſſet; alias enim & copioſior ingredi venas nequit ſanguis, ac per arterias ad eas defertur; ut taceam multum ſpirituoſi ſanguinis abſumi in partium robur, nutrimentum & augmentum aliasque actiones; quin minor copia adeſt in venas recipiendus. Quorſum ergo plures venæ? Impoſuit forte aſſertoribus tunicarum ſimplicitas; ubi ſæpe; ceu ſupra innui, arteriæ pro venis, ſed male, habentur; quod præcipue in cerebro accidit, ceu *Joh. van Horne Microcoſm.* §. 46. ſcribit: Hæ omnes (loquitur de arteriis) cum jam intra cranium ſunt, & in loco ſecuro deliteſcunt, adtenuantur admodum, ut tunicarum ſimplicitate venis aſſimilentur: quæ res non paucis impoſuit, exiſtimantibus, cerebrum habere copioſiſſimas venas, cum habeat pauciſſimas. Conf. *Franc. de le Boe Sylv. Diſp. Med.* 4. §. 14. & 15. Nihil quidem dicam de his, qui quintuplo plures eſſe arterias in liene ſtatuunt quam venas, teſte *Highmoro Diſquiſ. Anat. l.* 1. *p.* 3. *c.* 2. Adr. Spigel. l. VIII. J. H. C. F. c. 14. p. m. 310. Et l. 5. cap. 7. p. m. 203. ait: Cum autem in liene ſextuplo plures arteriæ ſint, quam venæ &c. Nec (III.) *Venarum ob ſitum decliviorem pronitas* hoc evincit; ſiquidem ſanguis craſſior ob gravitatem deorſum ſua natura tendat

& exi-

& exitum quærat, quem ſi non inveniat, tumores ſive cæcæ hæmorrhoides oriantur. Verum in arteriis venarum ſociabus eadem pronitas, & ſi ſanguis ob gravitatem ibi ſtagnaret, tunc ſatius eſſet ſi plane non ingrederetur in venas ob gravitatem deorſum vergens; Præterea hoc in apertis non valeret; nec cæcæ ſemper a craſſo & graviore ſanguine &c. Tantem (IV.) dicunt *ſanguinis effluxionem hic non fieri per ſaltum*, quod tamen eſſet; ſi ex arteria proveniret. Sed ego diſtinguo (α) inter arteriam majorem, ubi pulſus major & ſenſibilior obſervatio, ac inter minores arterias, in quibus pulſus vix, ac ſæpe, ne vix quidem obſervatur. Inde eſt, ait Schelhammer Diſquiſ. de Pulſu p. m. 27. que ubicumque digitos applices, ſubſultantem arteriam pariter ſit deprehendere, eodemque temporis puncto ubique per totum corpus pulſantem percipi contingat, modo non vel minor ſit, quam ut carnis pulpam poſſit adtollere, vel altius abdita ſenſum eludat: nam & minores pulſare arterias cujus quam arbitrati ſunt adhuc circulationis ſanguinis aſſertores pleríque, & cum his noſter (Laurentius Bellini) mox fiet apertum. (β) Inter arteriam (præcipue majorem) vulneratam & per extremitatem ſeu oſculum (aliaſque intermedias partes) ſanguinem ſtillantem. Imo in ſanguineis ex vena ſecta ſanguis ſæpe ſaltu proſilit; quæ ob hoc neutiquam arteria vocabitur. Hæc vero amore veritatis, inque nullius detrimentum dicta ſunto.

7. DE VENIS ENIM VALDE DUBITO] Rationes modo ſubminiſtravi. De Hæmorrhenſa in Evangelio Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. ita ſcribit Joh. Geiler vulgo D. Keiſersberg dictus, Vir facundus pro ratione illorum temporum, & cordatiſſimus (qui A. C. 1510. mortuus eſt Argentorati) in Poſtill. ad d. Evangel. f. m. 106. a. Es ſind fünff Adern die kommen zuſammen in einem jeglichen Menſchen an heimlichen Ort. Und wenn derſelben Adern eine angehet, oder zwey, drey, viere, oder aber ſey alle fünffe, ſo purgirent und ſufferent

ſie

ſy ſich alſo, vnd in der geſtalt, das ein ſolcher Menſch kein beſſere purgantz haben möcht, und werdent dieſelben Lüt vaſt alt, welle echt-r das nit zu viel haut: Denn wenn es ſein zu viel würd, ſo ſtirbt ein Menſch, und die Kranckheit iſt es geſin, die da hat Frau gehabt.

Venas etiam credit Nathan.Nyhmor. Exerc.de Affect. Hyppochondr. cap. 1. p. m. 117. aitque in hypochontriacis naturam inſtituere materiæ vitioſæ evacuationem præcipue per hæmorrhoites, & maximam afferre utilitatem: An vero ab internis vel externis, non multum interſit: Natura externas etiam commote referit, per easque ſanguinem ſeroſum & ſalſum ſponte evacuit facile intelligamus, plurimumque profit. Nititur vero affirmantium ratio ſangui ficatione hepatis primaria; venarumque ex eodem origine; ſed ſententia hæc dudum conculcata a veritate Harveiana. Interim, ut antea poſui, etiam ab affeclis circulationis (circulatores enim paullo magis quam inepte quibuſdam, uti Riverius 1649. in Julio de circulatione ſanguinis diſputans Ludovico de Soligniac. Prof. Regio Monſpelli vocabatur, qui propterea bile ſuffuſus abitum e cathedra meditabatur, ceu refert *P. J. Sachs*. Ocean. Macro-micro (coſm. §. 4. quos ob veterum dogmata, ſi vellemus; poſſemus veterinarios vocare, vocitantur) venis aliquid conceditur in hac dejectione; ut a *Rolf. J. T. Schenck. Mœbio; Jonſtono &c.* Tota vero dejectio iisdem adſcribitur a veteribus Depingemus vero paullum iſtas venas penicillo Veterum & Recentiorum. Venæ hæ hæmorrhoidales ſunt duum generum (ſecus ac veteres & recentiorum plurimi; [quos inter & *Riolanus* teſte *Rolfinc. Epitom. l.* 3. *c.* 31.] putarunt, *Bartholin. A. R. libell.* 1. *c.* 4.) Interna ſc. una a vena portæ, modo hoc, modo illo loco, *Blas. A. C. p.* 205. hæc ſecundum coli finem ſub recto inteſtino deſcendit, cujus terminum ſ. anum aliquot propaginibus exiguis orbiculatim amplectitur. Nimirum exortus ejus variat,

riat, frequentior eſt a ramo meſenterico portæ ſiniſtro, nonnunquam & dextro, *Vesling Syntagm. c.* 3. *Deuſing. Inſtit. Anat. p* 71. Interdum (*Jonſt. prax. p.* 542. hoc abſolute aſſerit) a ramo portæ ſplenico (quod vidit *Bartolettus & Vesling.* teſte *Blaſio ad Vesling. Syntagm. p.* 49.) unde vas breve, eoque nunc extra lienem adhuc procedente, nunc intra lienem recepto (Conſule hic Notas *Blaſii ad Vesling l.* 1.) Rarius vero ab ipſo liene, *Vesling. & Deuſing. ll. aa.* quod ſemel obſervavit *Caſerius*; bis aut ter *Vesling.* teſte *Bartholin. A. R. l. d.* Externæ *ſunt tres. Id. ib.* Duas vero facit *Jonſt. Prax. l.* 10. *t.* 4. *c.* 2. aitque habere arteriam ſociam ab hypogaſtrica. Hæ oriuntur a venæ cavæ ramo hypogaſtrico, & inſeruntur in muſculoſam ani ſubſtantiam; *Bartholin. & Deuſing. l. d.* Internas ſolas noviſſe veteres referunt *Aquapend. Operat. Chirurg. f. m.* 107. *Riolan. Anthropogr. l.* 2. *c.* 17. *f.* 104. *Rolfinc. Epit.* & *Bartholin. A. R. l. a.* Illos tamen redarguit *Sennert. Prax.* l. 3. *p.* 5. *ſ.* 1. *c.* 6. *p.* 530. & quidem feliciter ceu judicat *Fromman. quæſt.* 6. Sed quicquid ſit harum officium naturale, eſt, ſanguinem ab arteriis advectum & ſuperfluum revehere.

8. Intestini recti] nimirum hoc inteſtinorum in genere omnium, ac in ſpecie, craſſorum, eſt ultimum & in anum deſinit ſc. ſecundum aliquos terminus a quo, ſeu pars mandans eſt univerſum corpus; per quem, ſeu ſubjectum transmittens, ſunt arteriæ; ad quem, ſeu ſubjectum recipiens, eſt anus: ſecundum alios ſubjectum adæquatum, eſt anus; inadæquatum, ſeu principale vaſa ipſius; utriſque libertatem ſentiendi dimittit *Rollius* c 3.

9. Commune et quotidianum emunctorium] per hoc enim tam in naturali quam p. n. ſtatu poſſunt excerni feces, flatus; vermes, calculi, humores varii, &c. vide *Gal.* Com. S. 5. Aph. 33.

10. Ob copiam sanguinis.] Ego aliquot (raros tamen eſſe ſtatuit *Fromman. qv.* 13. nec immerito) novi

„rum, qui ſe docere profitentur, deſinunt enim ſuum ju-
„dicium adhibere; id habent ratum, quod ab eo, quem
„probant, judicatum vident. Nec vero probare ſoleo
„id quod de Pythagoricis accepimus: quos ferunt, ſi quid
„affirmarent in diſputando, cum ex iis quæreretur, qua-
„re ita eſſet, reſpondere ſolitos, αὐτὸς ἔφα, ipſe dixit,
„Ipſe autem erat pythagoras: Tantum opinio præjudi-
„cata poterat, ut etiam ſine ratione valeret auctoritas!
Recte etiam CL. Vir *Iſaacus Voſſius* in Obſerv. ad Melæ
l 1. c. 9. pag. 52. Nec multorum valet auctoritas, quando deeſt experientia & averſatur ratio. Adprime & huc faciunt *Gaſſendi* verba Exercit. Paradox. 2. adverſus Ariſtoteleos §. 5. pag. 36. ſeq. qui apud ipſum legi merentur. Sed inprimis in re Medica illud valere, paucis Medicorum CLmorum ſuffragiis munire lubet *Jo. Bapt. Capucius* in Præf. ad Lect. præmiſſa *Seb. Bartoli* Artis Medicæ dogmatum communiter receptorum Examini Venetiis ap Steph. Taurinum 1666. 4 edito pag b. 2. ait: Tradebantur in medicina per manus errores, & gregarii illi laniones an Anatomici? qui poſt expurgatam Barbaris Italiam ſcholas & theatra aperuerunt, ibant more pecudum, quo itum erat, non quo eundum. *Sennertus* de Conſ. & Diſſ. Chym. cap. 3. pag. 27. Non (inquit) ab hominis auctoritate & nomine, ſed rei evidentia veritas pendet. Hinc *Scribon. Largus* in Epiſt. ad C. n. Calliſtum pag. 3. Aſclepiadem refutans ait: Homo fuit, parum feliciter ſe in hoc negotio geſſit. Non deterreor perſona, cum rem tam manifeſte prodeſſe videam. Conſ. ad h. l. Nott. CL. *Jo. Rhodii Arcbib. Ritcarn* in Solut. Probl. de Inventoribus p. 92. ait: Auctoritati ap. Medicos nullus debet eſſe locus. Eleganter inprimis diſſerit *Gomezius Pereira* in Antoniana Margarita fol. m. 4. ſeqq. his verbis: Prius vos monens, me nullius quantumvis gravis auctoris ſententiam recepturum, dum de Religione non agitur, ſed tantum rationibus innixurum. Miror equidem, nonnullos doctos ſcriptores, qui cum aliquam quæſtionem ex his, quæ frequenter in phyſicis

oc

occurrunt, explicandam ſumunt, quod alteram partium, quam veram eſſe credunt, abunde roborare exiſtiment, dum *Ariſtotelem* ſibi faventem duxerint; immemores, quam leviter adverſi etiam in ſuas partes eundem trahere valeant; ipſo adeo obſcure ex profeſſo ſcribente, ut ego exiſtimo, ut duci in utramvis partem idem contextus facile poſſit; obliti etiam in rebus, quæ ſpeculationi & non fidei attinent, auctoritatem quamlibet contemnendam. Certe ſatius hujusmodi ſcriptores lecturis conſuluiſſent, ſi validis rationibus, quod verum eſſe credebant, probaſſent, quam futilibus auctoritatibus mentes docendorum irretirent. Rationes enim ſunt, quibus intellectus potius in unam quam aliam partem labatur duciturque.

1. HÆMORRHOIDES] De nomine vide *Sennert.* Prax lib. 3. P. 2. S. 2. c. 13. & *Frommann.* Diſp. de Hæmorrh. Coburgi 1669. Qu. 1. & fuſius *Rollius* Diſp. Inaug. de Hæmorrhoid. Jenæ 1662. cap. 1.

2. DEJECTIO SANGUINIS] Alii loco generis ponunt *profluvium ſanguinis immodicum*; *alii nimiam ſanguinis dejectionem*: Verum hæmorrhoides non ſemper, nec omnibus fluunt propter copiam ſanguinis, ſed ſæpe ſtillant ob acrimoniam vel aliam qualitatem, ut ergo vox *immodicum* vel *nimia* generaliter non competat. Imo iidem dicunt, quod differant apertæ ratione magni vel parvi hiatus, & NB *multi* vel *pauci* ſanguinis. Et *Frommann.* Qu. 25. ait: Quod in aliis ſanguinis profluviis evenit, in hoc quoque contingit, ut ſanguis jam in *majori* jam in *minori* quantitate excernatur. In quibusdam vix levior *tinctura* apparet, in nonnullis autem fluxus eſt uberior. Imo ibi allegat exempla majoris dejectionis ex aliis auctoribus, & quendam, cui quotidie libræ duæ & amplius ſanguinis per 45. dies, & Hiſpanum, cui quotidie libra una ſanguinis quatuor annis effluebat, qui tamen optima fruebatur valetudine, ut miratus fuerit auctor, unde tanta ſanguinis ubertas, quia plus quam mille ſanguinis libras profuderit, vid. *Panarolus* Pen-

tec. 2. obſ. 46. Conf. de nimio hæmorrhoidum fluxu in viro Illuſtri *Th. Bartholin.* Act. Hafn. Vol. 1. 51. pag. 103. & de hæmorrhagia per aluum, libras ſaltim quinque confeſtim effundente, clyſteridio mox repreſſa *Smetius* Miſcellan. pag. 527. Aliud exemplum recenſet *Henr. ab Heer.* in Spadacrene cap. 9. pag. 75. his verbis: Ante aliquot annos (circiter 18.) F. Gabriel Capucinus poſt longam quartanam vomitumque & ſeceſſum *multarum ſanguinis librarum* (me enim præſente ſimul ultra 8. *libras* emiſit) in hydropem aſciten, & ab aliis Medicis, & a me omnino incurabilem judicatum prolapſus, ad tempus tamen in Spadanis fontibus ſalutem invenit.

3. Sanguinis] Scil. generatim ſumti, prout illi varii ſunt admiſti humores. Puriſſimus enim in noſtro corpore, nec in ſaniſſimo quidem dabitur. Notabilis tamen eſt fluxus hæmorrhoidum albus, ubi in viro 49. annorum, perpetuo valetudinario, poſt purgationem majalem exivit materia inſtar ſpermatis ranarum ad libras 10. inde ſanus factus. *Greiſelius* in Ephem. Cur. Germ. Ann. 1. obſ. 75. Imo ipſe *Fernelius* l. 6. Pathol. c. 10. fol. 313. quandoque hic deponi ſordem ſubalbidam quandam ac mucoſam, quæ neutiquam purulenta ſit; cui adſtipulatur *Sennertus* Prax. lib. 3. Qu. 1. pag. 425. qui addit, ſe aliquoties obſervaſſe. Rationes reddere *Frommann.* Qu. 16. conatur.

4. Symptoma Excretorum] Alii quidem etiam volunt referre ad *ſymptoma actionis læſæ*, hocque fit primario, ſecundario vero illud; ſed quid multis opus? Ergo fruſtra erit ſymptomatum diſtinctio? Quorſum hæ tergiverſationes? Mecum faciunt *Mœbius* Inſtitt. pag 273. & *Frommann.* Qu. 4.

5. Critice] *Savanarol.* Tr. 6 Pract. Major. cap. 17. *Greg. Horſt.* Epiſt. Med. Sect. 10. & *Sennert.* Prax. lib. 3. P. 2. ſect. 2. cap. 13. ſemper hæmorrhoidum fluxum ad affectus præternaturales referunt. Quibus tamen contradicunt alii, ut *Petræus* Noſol. Harm. Diſſ. 32. §. 6. ſeq. diſtinguendo inter *hæmorrhoides ſalubres, & inſalubres*;

alii

alii quoque ut *Mœbius* Inſtitt. pag. 153. volunt diſtingui inter opera naturæ ſuo robore bene operantis, & inter ſymptomata. Nimirum quemadmodum menſium moderatus fluxus non ad affectus præternaturales refertur. Conf. *Frommann.* Quæſt. 5. & 28.

6. Per Arterias] Ita mea ſententia eſt, quæ nititur ſanguinis palindromia Harvejana. His unice acceptum fero hoc ſanguinis profluvium; ſiquidem per ſolas arterias pulſu ſanguis ad partes pervenit promiſcue abs ulla electione, qui, ſi detur exitus, profluit, ubicunque demum ſit. Conf. *Slegel.* de Sang. Motu c. 14. pag. 107. Per arterias, non autem per venas illud fieri, fuſe demonſtrat quoque *Car. Lud. Funccius* Diſp. Inaug. de Hæmorrhoid. nimio conniventibus & cæcis, Altorff. 1677. §. 9. ſeq. potiſſimum §. 13. *Highmorus* de Affect. Hypoch. c. 7. pag. 224. ſeq. demonſtrat, quomodo hæmorrhoidum apertio in illo affectu proſit, & inter alia ait: Hæmorrhoides immediate magis a viſceribus ab-" dominis derivant, quia venæ hæmorrhoidales ab arte-" riis meſentericis ſuum recipiunt ſanguinem, e quibus" effuſus a cœtiacæ & meſentericæ ſuperioris ſurculis (he-" pati, ventriculo & lieni famulantibus) ob originis vi-" cinitatem immediate magis derivatur ſanguis, unde" minor circa ventriculum hepar & lienem ſanguinis re-" peritur quantitas & fervor, feliciterque magis ſuccedit" concoctio." Rem illuſtrabo ſuppreſſione menſium, hi enim cum ſueto loco excerni non poterant, qua data porta ruebant; legimus enim vicario effluxiſſe per *oculos* (vid. exemplum D. Belini Med. Vaſlanienſis apud *Nic. de Blegny* in Zodiac. Med. Gall. &. 1680. m. Febr. obſ. 6. pag.) *aures, nares, os, dentis alveum, gingivas, maxillas, vomitum* (vid. *Th. Bartholin.* Act. Hafn. Vol. 1. n. 44. pag. 82. qui plura ex *Rulando* Cent. 3. Curat. 4. allegat:) *mammas* (fontis inſtar ſalientes *Amatus* Cent. 2. Cur. 21. *Schenck.* lib. 4. fol. 700. & *Panarol.* Pent. 4. obſ. 15 ae *Fontecham.* Med. Chriſt. Spec. p. 242.) *digitos* (*Salmuth.* Cent. 3. obſ. 35. *Zacutus* de Princ. Med. Hiſt. l. 2.

obſ. 2.) *pedes, crura,* (*Rhodigin.* obſ. 50. Cent. 3.) *genas & manus* (*Barthol.* Cent. 1. Hiſt. 13.) *umbilicum, inguina, urinam, anum, ipſasque hæmorrhoides*; uti pluribus poſſem deducere, ſi vacaret, legantur interim *Sennert.* Prax. l. 4. p. 2. ſ. 2. c. 11. *Jonſton. Thaumatogr.* Claſſ. 10. c. 5. Artic. 2. *Schneider.* de Catarrh. l. 3. c. 8. p. 278. *Bartholin.* Cent 1. Hiſt. 16. *Bauſch.* Tr de Hæmatit. in Proœm. Traumatolog. p. 23. ſeq. *Joh. Schenck.* lib. 4. obſ. Med. 257. ſeqq. Nimirum ſanguinem in hæmorrhoidibus ſuppeditant arteriæ dictæ hæmorrhoidales, quæ (vid. *Velſing.* Syntagm. c. 3. *Deuſing.* Inſt. Anat. p. m. 71. *Bias* Anat. Contr. l. 2. P. 1. c 1. p. 206.) venis ſunt ſociæ; ab illis enim humores evacuandi deferuntur, *Bartholin.* Anat. Ref. libell. 1. c. 4. p. 425. iſtæque propagantur partim a meſenterica inferiore; Id ibid. l. 1. c. 11. p. 70. (Rollio l. c. cap. 3 interna dicitur) partim ab hypogaſtrica (Rollio externa,) Hæc vero ab Iliaca interna, *Bartholin.* l. c. libell. 1. c. 4. p. 444. inde etiam oriuntur hypogaſtricæ ad uterum porrectæ, unde dependere poſſunt in ſexu ſequiore hæmorrhoides uteri, de quibus *Schmitz* Med. Pract. p. m. 108. præcipue *Sennert.* Pract. l. 4. p. 1. ſ. 1. c. 7. *Hœfer.* H. M. l. 7. c. 1. p. 308. *Gr Horſt.* T. 2. ſ. 279. Egoque matronam honeſtam novi, quæ ideo conſilium meum requiſivit. Evolv. de arteriis hæmorrhoidalibus *Highmor.* Anacephalæos de Circul Sangu. fol. 255. *Rolfinc.* Diſſ. Anat. l. 5. c. 16. 20. 27. 28. & l. 6. c. 25. 27. 28. p. 1156. ſeqq.

Sunt quidem & alii, qui partite hanc effuſionem ſanguinis tribuunt arteriis & venis; utut circulationi Harvejanæ manus dederint, ut *Rolfinc.* Epit. Cogn. & Cur. Partic. Corp. aff. l. 3. c. 21 p. 326 & *Rollius* c. 3. inquit: Inficias tamen (antea enim hoc tribuerat arteriis) ire nolumus, quin & per venas haſce proxime adjacentes aliquando in magnis naturæ luctibus, mutato aut ſaltem perturbato ſanguinis curſu, ſuperflui humores evacuentur, de quo fuſius conf. *Highmor.* Diſquiſ. Anat. l. 1. p. 2. c. 6. ſ. 35. *Rolf.* Diſſ. Anat. l. c. 29. p. 898. *Frommann.*

q. 7.

q. 7. Verum tunc improprie dicetur ex venis effundi liquor deponendus; motus enim, quem ille in venis obtinet, eſt contrarius; obſtant quoque venarum valvulæ & forte alia. Nec adeo illud componit ſententia *Blaſii* in Nott. ad *Veſling*. p. m. 48. dicentis: A venis creditum diu, profundi eum ſanguinem, qui magno valetudinis commodo aliis, aliis incommodo per anum exit. Alii a cognominibus potius arteriis extrudi volunt. Sed ſane circulationi ſanguinis prior opinio minime contrariatur. Non enim ex venis his ſanguis effluit, ad eas a ſuperioribus partibus recta delatus, ſed per arterias ad anum deductus, ubi regredi per venas tenetur, ſtagnat in his maxime gravitate melancholica cumulatus, hinc tandem ruptura & excretio. Sed ego ſemper dixero, circulationi hanc eſſe opinionem adverſam. Nec me movere poſſunt, quas adducunt, rationes, ſcilicet arterias & venas eſſe ſubjectum fluxus hæmorrhoidalis, imo venas frequentius ob ſequentia; (1) *ob ſubſtantiæ ſingularitatem*; venarum enim ſubſtantia tenuis ſit, ſimplex & mollis; arteriarum autem denſa, dura & craſſa, adeoque non ita facile reſerentur ut venæ, quas proinde externæ cauſæ, ut equitatio longa, curſus, deambulatio frequens, egerendi conatus, facilius ſolicitent. Verum ad hoc reſpondeo, in minoribus & capillaribus arteriis illam ſubſtantiæ ſingularitatem vix attendi debere aut poſſe. Novi quidem, quod Galenus & Herophilus arterias venis ſextuplo craſſiores dixerit; teſtibus *M. Sebiz.* Faſc. 16. q. 9. *C. Hofmann.* Inſt. l. 2. c. 13. §. 2. & Nott. ad *Gal.* 16. de V. P. n. 116. *Bartholin.* A. R. p. 441. & ipſis ſenſibus, verum hæc non tam rigoroſe, nec de minoribus, ſed majoribus ſunt intelligenda. Hinc *Franc de le Boe* Sylv. Diſp. M. 3. §. 19. bene de Arteriis Capitis ait: In capite arteriæ meningem craſſam prætergreſſæ, alteram deponunt tunicam, & eædem capillares factæ ſimplici duntaxat in partibus cæteris donantur tunica. Imo; uti dein allegabo, hinc multorum eſt error, arterias minores pro venis reputantium. Quæ porro in argumento dicuntur, quod arteriæ non

& exitum quærat, quem ſi non inveniat, tumores ſive cæcæ hæmorrhoides oriantur. Verum in arteriis venarum ſociabus eadem pronitas, & ſi ſanguis ob gravitatem ibi ſtagnaret, tunc ſatius eſſet ſi plane non ingrederetur in venas ob gravitatem deorſum vergens; Præterea hoc in apertis non valeret; nec cæcæ ſemper a craſſo & graviore ſanguine &c. Tantem (IV.) dicunt *ſanguinis effluxionem hic non fieri per ſaltum*, quod tamen eſſet; ſi ex arteria proveniret. Sed ego diſtinguo (α) inter arteriam majorem, ubi pulſus major & ſenſibilior obſervatio, ac inter minores arterias, in quibus pulſus vix, ac ſæpe, ne vix quidem obſervatur. Inde eſt, ait Schelhammer Diſquiſ. de Pulſu p. m. 27. que ubicumque digitos applices, ſubſultantem arteriam pariter ſit deprehendere, eodemque temporis puncto ubique per totum corpus pulſantem percipi contingat, modo non vel minor ſit, quam ut carnis pulpam poſſit adtollere, vel altius abdita ſenſum eludat: nam & minores pulſare arterias cujus quam arbitrati ſunt adhuc circulationis ſanguinis aſſertores plerique, & cum his noſter (Laurentius Bellini) mox fiet apertum. (β) Inter arteriam (præcipue majorem) vulneratam & per extremitatem ſeu oſculum (aliaſque intermedias partes) ſanguinem ſtillantem. Imo in ſanguineis ex vena ſecta ſanguis ſæpe ſaltu proſilit; quæ ob hoc neutiquam arteria vocabitur. Hæc vero amore veritatis, inque nullius detrimentum dicta ſunto.

7. De venis enim valde dubito] Rationes modo ſubminiſtravi. De Hæmorrhenſa in Evangelio Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. ita ſcribit Joh. Geiler vulgo D. Keiſersberg dictus, Vir facundus pro ratione illorum temporum, & cordatiſſimus (qui A. C. 1510. mortuus eſt Argentorati) in Poſtill. ad d. Evangel. f. m. 106. a. Es ſind fünff Adern die kommen zuſammen in einem jeglichen Menſchen an heimlichen Ort. Und wenn derſelben Adern eine angehet, oder zwey, drey, viere, oder aber ſey alle fünffe, ſo purgirent und ſufferent

ſi

ſy ſich alſo, vnd in der geſtalt, das ein ſolcher Menſch kein beſſere purgantz haben möcht, und werdent dieſelben Lüt vaſt alt, welle echter das nit zu viel haut: Denn wenn es sein zu viel würd, ſo ſtirbt ein Menſch, und die Kranckheit iſt es geſin, die da hat Frau gehabt.

Venas etiam credit Nathan. Nyhmor. Exerc. de Affect. Hyppochondr. cap. 1. p. m. 117. aitque in hypochontriacis naturam inſtituere materiæ vitioſæ evacuationem præcipue per hæmorrhoites, & maximam afferre utilitatem: An vero ab internis vel externis, non multum interſit: Natura externas etiam commote referit, per easque ſanguinem ſeroſum & ſalſum ſponte evacuit facile intelligamus, plurimumque profit. Nititur vero affirmantium ratio ſanguificatione hepatis primaria; venarumque ex eodem origine; ſed ſententia hæc dudum conculcata a veritate Harveiana. Interim, ut antea poſui, etiam ab affeclis circulationis (circulatores enim paullo magis quam inepte quibuſdam, uti Riverius 1649. in Julio de circulatione ſanguinis diſputans Ludovico de Soligniac. Prof. Regio Monſpelli vocabatur, qui propterea bile ſuffuſus abitum e cathedra meditabatur, ceu refert *P. J. Sachs.* Ocean. Macro-micro (coſm. §. 4. quos ob veterum dogmata, ſi vellemus; poſſemus veterinarios vocare, vocitantur) venis aliquid conceditur in hac dejectione; ut a *Rolf. J. T. Schenck. Mœbio; Jonſtono &c.* Tota vero dejectio iisdem adſcribitur a veteribus. Depingemus vero paullum iſtas venas penicillo Veterum & Recentiorum. Venæ hæ hæmorrhoidales ſunt duum generum (ſecus ac veteres & recentiorum plurimi; [quos inter & *Riolanus* teſte *Rolfinc. Epitom. l. 3. c. 31.*] putarunt, *Bartholin. A. R. libell. 1. c. 4.*) Interna ſc. una a vena portæ, modo hoc, modo illo loco, *Blas. A. C. p. 205.* hæc ſecundum coli finem ſub recto inteſtino deſcendit, cujus terminum ſ. anum aliquot propaginibus exiguis orbiculatim amplectitur. Nimirum exortus ejus variat,

riat, frequentior eſt a ramo meſenterico portæ ſiniſtro, nonnunquam & dextro, *Vesling Syntagm. c.* 3. *Deuſing. Inſtit. Anat. p.* 71. Interdum (*Jonſt. prax. p.* 542. hoc abſolute aſſerit) a ramo portæ ſplenico (quod vidit *Bartolettus & Vesling.* teſte *Blaſio ad Vesling. Syntagm. p.* 49.) unde vas breve, eoque nunc extra lienem adhuc procedente, nunc intra lienem recepto (Conſule hic Notas *Blaſiii ad Vesling l.* 1.) Rarius vero ab ipſo liene, *Vesling. & Deuſing. ll. aa.* quod ſemel obſervavit *Caſerius*; bis aut ter *Vesling.* teſte *Bartholin. A. R. l. d.* Externæ *ſunt tres. Id. ib.* Duas vero facit *Jonſt. Prax. l.* 10. *t.* 4. *c.* 2. aitque habere arteriam ſociam ab hypogaſtrica. Hæ oriuntur a venæ cavæ ramo hypogaſtrico, & inſeruntur in muſculoſam ani ſubſtantiam; *Bartholin. & Deuſing. l. d.* Internas ſolas noviſſe veteres referunt *Aquapend. Operat. Chirurg. f. m.* 107. *Riolan. Anthropogr. l.* 2. *c.* 17. *f.* 104. *Rolfinc. Epit.* & *Bartholin. A. R. l. a.* Illos tamen redarguit *Sennert. Prax.* l. 3. *p.* 5. *ſ.* 1. *c.* 6. *p.* 530. & quidem feliciter ceu judicat *Fromman. quæſt.* 6. Sed quicquid ſit harum officium naturale, eſt, ſanguinem ab arteriis advectum & ſuperfluum revehere.

8. Intestini recti] nimirum hoc inteſtinorum in genere omnium, ac in ſpecie, craſſorum, eſt ultimum & in anum definit ſc. ſecundum aliquos terminus a quo, ſeu pars mandans eſt univerſum corpus; per quem, ſeu ſubjectum transmittens, ſunt arteriæ; ad quem, ſeu ſubjectum recipiens, eſt anus: ſecundum alios ſubjectum adæquatum, eſt anus; inadæquatum, ſeu principale vaſa ipſius; utriſque libertatem ſentiendi dimittit *Rollius* c 3.

9. Commune et quotidianum emunctorium] per hoc enim tam in naturali quam p. n. ſtatu poſſunt excerni feces, flatus; vermes, calculi, humores varii, &c. vide *Gal.* Com. S. 5. Aph. 33.

10. Ob Copiam sanguinis.] Ego aliquot (raros tamen eſſe ſtatuit *Fromman. qv.* 13. nec immerito) novi

tinent motum arteriarum velociorem; quia, cum in illis præpolleat ſiccitas, & in ſanguine reperiatur radix totius humidi primogeniti, ſeminalis balſami, qui vitam ſuſtinet, ut inquit Severinus Danus cum Paracelſo; conſequenter, natura, ut continuo irrorando, partes ſolitas vivificet & conſervet, in circulatione, majori vomitu (ita expulſionem ſanguinis e corde vocat) ut ab uno tranſeat ventriculo in alium, & in arterias, neceſſe eſt, ſanguinem totum corpus permeare, ex quo conſequatur pulſus magnituto, & ideo, qui gracile habent corpus, venas ampliores & majores retinent.

Joh. Bapt. Donatius comm. 24. in Hipp. l. d. Morrb. Virgin. p. m. 243. ait: Valeant illi Medici, qui ſanguinis detractionem in virginibus, quæ graciliores videntur, tantopere perhorreſcunt. Qui profecto recte minime judicant: Graciliora enim corpora referta magis ſunt ſanguine, quam obeſa. quod & animadvertit *Galenus* lib. de Via ac Ratione curandi. Verum ſciendum, iſtos ut plurimum eſſe cholericos, dein plerumque ſcorbuticos vel hypochondriacos; ut cauſa potius ſit quærenda in calore; acredine, ſalſedine &c. ſanguinis, quam ejus copia.

11. Scorbuticos & hipochondriacos] Cauſæ ſunt manifeſtæ. Interea conſule *Fromman*. qu. 16. in fine qq. 30, 31. & 37. ſcil. ob ſanguinis particulas ſalinas & tartareas ex viſcerum coctioni dicatorum erroribus & ejus obſtructionibus, hinc *Willis* de Scorbut. c. 3. p. 260. reddit rationem, cur ſcorbuto inveterato ſæpe hæmorrhoides ſuccedant, aitque: Cauſa eſt, quod ſanguis ſalſior factus, propatereaque efferveſcere aptus, vaſorum oſculis facile erumpit &c. Id. ib. exempla repetit ex *Montano* Conſil. 246. *Claudino* Conſ. 89. & *Franc. Hildesheim* ſpicileg. 2. de cap. morb. p. 242. ſtatuit quoque *Sennert*. Prax. l. 3. p. 2. ſ. 2. v. 13. q. 1.

12. Quales sæpe sunt literati] ſc. ob vitam ſedentariam; multorum morborum matrem; ibi enim vaſa comprimuntur; unde infinita mala;

ἀιδλη©

ἀδήλῳ διαπνοῇ impeditur; cruditates remanent &c. Vide *Fromman.* q. 31.

13. Cholericis ſunt frequentiſſimæ] Cholericorum temperamentum fere nobiliſſimum ex ſimplicioribus; vocaturque a bilis prædominio. Illud paulo fuſius conſideravi in peculiari tractatu de temperamentis, & inde cognoſcendis moribus, actionibus atque inclinationibus propediem edendo; Medicis & præcipue Politicis utili. Nimirum quia bilis natura eſt calida, acris, amara, ſalſa ac ſulphurea, ſanguinem exitui poteſt præparare. Et ex iis, quos novi, hæmorrhoidibus ſubjectos; plurimi fuere bilioſi vel in intenſiore gradu; vel in remiſſiore; male pro melancholicis habiti. *Sennert.* Prax. lib. 3. p. 428 dicit: Et omnino ii magis hæmorrhoidibus ſunt obnoxii, qui ſanguinem aduſtum habent, & qui in juventute fuere ſanguinei, quibusque in adulta ætate ſanguis aduritur, quique affectioni hypochondriacæ ſunt obnoxii. Et paulo poſt: Hoc iis fere accidit, qui ſimul ſanguinem calidiorem habent. Bilem pro cauſa confirmant *Hipp.* l. de hæmorrhoid. in princip. *Aquapend.* l a. *Fonſec.* Tom. 1. Conſult. 27. *Fromman.* q. 15. Huc poteſt etiam trahi ſententia *Helmontii,* qui tr. Pylorus Rector n. 18. p. 229. ſcribit: Quorum amborum (loquitur de felle, & pyloro) ſi non plenus ſit conſenſus, oriuntur diarrhææ, tormina, dyſenteriæ, hæmorrhoides, atque variæ abdominis clades. Cui adſtipulatur *Fr. Oſw. Grembſius* in Arbore integra & ruinoſa hominis l. 2. c. 1. §. 5. cujus tamen ſententiam examinat *Fromm.* q. 20. & *Kozack* tr. de Sale c. 6. ſ. 15. & c. 9. ſ. 17. ut omnium hæmorrhagiarum, ita & harum; ad Salia & Salina principia refert cauſas.

14. Magis Æstate] ſcilicet ob calorem ſolis; cui omnis calor noſter terreſtris acceptus ferendus; qui ſanguinem magis calefacit; item ob alia ex. gr. comeſtionem fructuum horæorum facile putreſcentium, & in

& in bilem convertibilium &c. De æſtate confirmant *Rollius* Diſp. de Hæmorrh. c. 4. & alii.

15. Quam hyeme] non equidem nego hyeme oriri poſſe, ſed non tam facile. Interim aër frigidus illud quam maxime m. poteſt; teſte *Rollio* l. c. imo infandos creat dolores; ſi præcipue partes excretionis nimium denudentur, ita ut anus & inteſtinum rectum frigore actuali corripiantur; quando juſto diutius hyeme in latrinis ſedemus. Quem quoque fugit noxa a clyſteribus minus calidis & frigidis introducta?

16. In regionibus calidioribus] Cauſſas, præcipue in Italia & vicinis locis reddit *Aquapendens & Fonſeca l. c. Sennert.* l. c. p. m. 418 a. dicit: quia harum incolæ, præ ſeptemtrionalibus habeant ſanguinem calidiorem & magis aduſtum. Conf. *Fromman.* q. 27. *Ibn-Tſina* l 3. can. fen. 17. tr. 1. c. 2. In Germania noſtra nec infrequentes ſunt, præcipue tamen in locis; ubi ordinarie vinum bibitur; quod Argentorati non ſemel obſervati in praxi. Nec regionis frigidiores ſunt immunes; ob ſanguinem tamen craſſiorem, magis cæcis poſſunt torqueri; *Fromman.* l. a.

17. Magis in viris] Sunt qui abſolute ſtatuunt natura Viros eſſe calidiores feminis, quod tamen fallit; nimirum plerumque ſunt calidiores, non quidem natura, ſed potius vitæ genere, exercitiis, conſuetudine &c. hineque iſti malo magis obnoxii.

18. Quam feminis] nec hic omnino excluſas volo feminas; utpote in hujus mali participes teſte *Simon. Schulz.* Ephem. Germ. Cur. Ann. 8. Obs 22. vel ob copiam ſanguinis (qua abundare maxime ſtatuit *Ariſtoteles* 3. H. A. 19. probatque lunare tributum) vel ob ſanguinis vitioſas aliaſque qualitates. Exempla vero mulierum hæmorrhoides patientium aliquot adducam. Et quidem primo apertarum *Scholiographus* ad Holler. l. 1. de morb. intern. c. 55. meminit duas gravidas jam per 4. menſes, quibus utiliter fluxerunt hæmorrhoides ap. *J. Schenk.* l. 3. obſ. 163.

Alias novit qui menſium vice eas patiebantur *Heurn.* Com. in ſ. 6. Aph. Hipp. II. *Sennertus* Prax. l. 3. p. 2. c. 13. ait: Et novi ipſe nobilem feminam, corporis conſtitutione ſanguineam, affectioni tamen hypochondriacæ obnoxiam, quæ ſingulis menſibus ordinarie & quidem die poſt menſtruum fluxum decimo quarto hæmorrhoides patiebatur. *Foreſt.* 3. obſ. 4. ſcribit quibusdam viduis loco menſium has commode fluxiſſe. Torgæ femina quædam a novilunio ad plenilunium habuit quotide fluxum menſtruorum; a plenilunio ad novilunium quotidie copioſe fluebant hæmorrhoides, ex literis *D. Kenntmanni* ad Geſn. *D. D. Wolph. ap. J. Schenck.* l. 4. obſ. 273. Ita Experientiſſimus *D. D. G. W. Wedelius* Medicus Ducalis Saxo-Gothanus; Amicus intimus nuper ad me ſcribſit obſervationem de femina; quæ conſtante nihilominus lunari tributo, hæmorrhoides patiatur; quam m. communicaverit pro *Anno* 3. *Ephemerid. curioſ. Germ.* Dein Cæcarum. Ita *D. D. Frommann.* Coburgi matronæ cuidam gravi hæmorrhoidum dolore decumbenti medicam porrexit manum, ceu teſtatur q. 28. & *Foreſt.* l. 3. obſeq. 5. meminit nobilem matronam fere ſemper in puerperio hæmorrhoidum doloribus laboraſſe. In Leonora, regina menſes & hæmorrhoides ſubprimebantur quæ olim fluxerant, *Fernel.* conſil. 39. fol. 48. Imo in quibusdam defectu lochiorum vel menſtruorum tument ac aperiuntur, ait *Swalve* Diſq. Therapeut p. 117. De hæmorrhoidibus uteri legatur Altius Cetrab. 4. Serm. 4. c. 97.

19. MAGIS IN ÆTATE FERVIDA] Quia hæc plerumque cholerica; vel reliquis calidior, tum ob exercitia, opificia: robur virium &c. Conſiſtentem ſeu virilem ætatem quod adoriantur hæmorrhoides adſtipulantur *Hipp.* 3. Aphor. 30. *Gels.* l. 2. c. 1. *Galen.* l. d. humor. comm. 3. t. 27. *Fromm.* q. 26. & 29. *Senn.* prax. l. c.

20. QUAM PUERILI] quamvis forte nec huic ætati plane videantur denegandæ obſervationes tamen ſunt

rariores

rariores, duo allegat exempla *Simon. Schulz* in Ephem. Germ. Cur. Ann. 8. obs 22. in puero 8. annor. & alio minore natu conſ. Roſ. Lentilii Obs. 124. An. 9. dec. 2 pag. 216. ut & Luc. *Schrœckii* Scholium p. 217.

21. Senili] ob calorem in ſenectute deferveſcentem & ſanguinem ſenſim ſenſimque defecturum. Tamen ſæpe ultra adultam ætatem terminos ſuos promovere hæmorrhoides aſſeverat *Fromman.* q. 29. & *Ant. Zimara* Comm. ad cap. 10. Ariſtotelis l. de ſomno ſcribit: Novi quendam, qui ſingulis menſibus ſanguinem hæmorrhoidalem patiebatur, & erat jam octogenarius. *Theod. Hegbugs* apud *Joh. Bapt. Lamzweeide* in append. obſervat. n. 94. habet exemplum Hæmorrhoid. cœcar. in ſene 70.nario.

Par ratio eſt menſium in vetulis fluentium *Fabric. Hildan.* Cent. 2. obſ. 61. obſervavit in matrona Colonienſe 78. annorum. Ego quoque in agnata 89. annorum.

22. Ob admistum sanguini serum] ſive illud mere aquoſum fuerit; ut ita fluidior ſit ſanguis; ſive acrius pro majori ſtimulo de ſeri ſpeciebus vide *J. T. Schenk,* de ſero ſanguinis c. 2. p. m. 13. Teſtantur *Higmor.* de aff. hypoch. p 67. *Fromman.* quæſt. 17. Imo ſerum plane idem eſſe cum phlegmate fere credo; & entia mihi videntur multiplicari præter neceſſitatem; quando alium credimus humorem frigidum & humidum eſſe pituitam a ſero; hoc enim pro majori minorive incraſſatione modo ſpiſſius modo dilutius eſt. Experimentum habet *Hieron. Barbatus* de ſangnine & ejus ſero p. m. 14. & ex aliis *Fromm.* q. 16.

23. Ob succum pancreaticum infectum] probat *Fromm.* q. 19. Vide Regn. de *Graff* de ſucco pancreat.

24. Purgantia valida et acria] Vide *Zacut* Luſit. hiſtor. Med. princ. 2 p. 259. maxime aloëtica, *Fromm.* p. 22.

25. Chocolatæ] Varie vocatur, ceu in peregri-

nis vocabulis accidere conſuevit, Chuculate, *Linſchott.* Ind. occid. part. 9 l. 4. cap 22. Chocolate *Eid.* ib. *Veſling.* Epiſt. 42 & C. *Bauhin* in Pinac. Chocalate L. *Strauſ.* de potu Coffi §. 2. Chocolade vel Chocollada, *Sim. Paulli* Quadrip. Bot. p 370. 446 454. Succolata *Schröd.* & *Macaſio*; Eſtque maſſa in placendas ſat craſſas formata, rubra ſaturato, friabilis, ſine odore, non abſimilis ſanguini draconis, præterquam ſit coloris lucidioris; ajente *Schröder.* Pharmacop. l. 4. claſſ. 2. p. 216. Hæc maſſa fit ex fructu arboreo ſiliquis incluſo, qui amygdalarum ſpeciem refert, ſive figuram ſpectes ſive temperamenti habeas rationem, quo guſtui vix obſervabilem primarum qualitatum exceſſum exhibet; colore eſt fuſcus; ceu hæc collegi ex *H. Benzo.* l. 2. Hiſt. nov. orb. c. 16. p. 229. *Joh. Veſling.* Epiſt. 42. p. 154. *Schröd.* l. c. *Sim. Paulli* de abuſu Tabaci p. 38. & *C. Bauhin.* Pinac. l. 11. ſ. 6 442. iconem vero ejus graphice proponit *Tabernæm.* l. 3. c. 16. p. 1338 ed. ult. Anno 1664. vocaturque Cacao *Cluſ. Tabern. Veſling. Strauſſ.* Jacao. *Bertio & Merc.* In Hiſpaniola; Arbor vero ejus vocatur Cacavate, quæ adeo horret ſolem, ut ſub umbra ſemper ſit ſervanda, & altioris arboris tegenda umbraculo locis ſilvoſis & irriguis, ſole admoto tabeſcit, ex Libav. de orig. rer. *Jonſton.* Thaumatogr. claſſ. v. cap. 10. pag 191. Confirm. *Benzo.* l. a. p. 228. Ex India Occidentali affertur; *S. Paulli* l. c. p. 24. Mimirum hujus fructus integræ naves plenæ afferuntur ex Guatimala; *Bauhin. Benxo, Scroder.* loc. citt. Creſcit quoque in Fondurenſis provinciæ & Mexici finibus, totoque novæ Hiſpaniæ tractu; præcipue tamen in Nicaraguæ regione ferventiſſima, *Benzo* l. d. Primus vero honor debetur illi maſſæ, quæ in America paratur, poſterior quæ in Hiſpania ex granis advectis conficitur; vetuſtate paullatim vileſcit, *Schrod.* l. a. Fructus hujus per univerſam Americam multi & varii uſus, adhibetur loco monetæ, cum qua mercatores negotiantur; imo pauperibus etiam eleemoſyna datur; *Benzo, Bauhin. Scrod.* Indi inde

parant

parant potum; de quo lege *Benzon*, l. d *C. Cluſ.* l. 2. Exotic. cap. 29. p. 56. *Anonym.* Auctar. in Dodon. *Baubin. Schrod.* quam improbant *Benzo* & *Sim. Paulli* de abuſu Tabaci p. 37. Doſis maſſa eſt a ℥ij. ad ℥ß. & ultra mane calide in vino vel cereviſia dilutæ *Scrod.* Dicitur conferre ventriculo frigido, pectori adeoque tuſſi; purulentoque inprimis ſcreatui. Commendatur ſumme ad roborandum vitæ balſamum; *Schrod.* & ad venerem proritandam *Id.* & *Macaſ.* promt. mat. Med. p. 161. Verum cum hæc maſſa valde ſit calida, paratur enim ex granis contuſis & aromatibus mixtis; & quidem non uno modo; hinc illa, quam *Vesling.* l. a. in officinis explorare potuit, linguam ejus tam evidenti caloris ἐξοχῇ afficiebat, ut tertium calidorum ordinem accedere videretur, indeque valde ſiccet genitalem humorem, ejus calor magis deſtruere quam juvare creditur *Sim. Paulli* Quadrip. Bot. claſſ. 3. p. 370. 396. 440. & 464 Nimirum fere omnia illa venerem ſtimulantia ſunt calida & acrimonia ac caliditate quidem irritant; ſed ſemini generando vix ſufficiunt. Improbatur vero plane Chocolata a *Sim. Paulli* paſſim in locis citatis; & *Vesling.* ſcribit l. d. Hanc, ut inter panaceas deponamus non tibi CL. Sachſi, non mihi ullæ mulierum næniæ perſuaſerint. Scil propter nimiam caliditatem; ut reliqua calidiora; hic ſanguinem effervescere & erumpere faciet; ac pro cauſa hæmorrhoidum apertarum haberi, ſi nimia uſurpetur. De hac poteſt legi *Antonii Colmerii de Ledesma* opuſculum ex Hiſpanico in Latinum translatum interprete M. A. Severino; edente Cel. Volcariero.

26. Fumus Tabaci] Vid. integrum tractatum *Sim. Paulli* de abuſu tabaci & herbæ theæ 4. Argent. 1665.

27. Qui propterea non statim] huc quadrant commode verba *Frommanni* q. 14. dicentis: Sanguinem a. craſſum ſi rejici videmus, non ſtatim pro melancholico venditandus eſt ille. Prout enim laudabilis ſanguis extravaſatus coagulatione ſua & partium

ab invicem diſceſſu lactis gelati varias ſubſtantias imitatur, ita nonnumquam in venis & arteriis concluſus inſtar ejuſdem coagulo perfuſi a cauſis morbificis parem omnino mutationem ſubit, ob quam in circuitu præpeditus aut alicubi coagulatus juxtaque portiones defixus prures affectus prodit ut docte Doctiſſimus *Willis* de Febr. p. 14. diſſerit. Nimirum nimium ne crede colori.

28. Melancholicus] ab humore melancholico niſi ſemper, tamen ut plurimum oriri hæmorrhoides veteres & recentiorum plurimi ſtatuerunt. Ex veteribus *Hippocr.* l. de hæmorrhoid. & 6. Epid 24. & 6. aph. 11. atque alibi; *Galen.* comm. in d. l. Hipp. & l. 2. de cur. rat. ad Glauc. c. 10. & l. de atra bil. cap 4. *Actuar. Oribas. Paullus. Ætius, Trallianus, Ibn-Tſiua* & alii teſte *M. Sebiz.* diſp de hæmorrh. §. 40. Et recentioribus *Rolfinc. Jonſton. Blaſ. Couring. Schenk.*

29 Melancholia Galenistarum] juxta hos enim eſt humor frigidus & ſiccus craſſus acidus atque nigricans, in liene generatus; & vel excrementitius, ex liene eructetur in ventriculum, ubi faciat, ut is cibos melius retineat & tamdiu quidem, donec ſint concocti; augeat famem & appetitum naturalem; corroboret os ventriculi; & alia plura. Verum ſi quis accuratius penſitet: ubi quæſo talis in humano corpore humor naturaliter, quique differat a reliquis ſpecifice? Quomodo frigidus erit & ſiccus? Quomodo ad ventriculum eructabitur? forte per vas breve? ſed dudum hoc eſt refutatum a *Fr.* de le boë *Sylvio* diſp. Med. V. §. 15. & *J. T. Schenk.* ſchol part. p. m. 102. & *Rich. Lower.* de Corde. c. 5. pag. m. 206. Imo in liene generari melancholiam contra experientiam Anatomicam & rationem eſt: negantque *Gliſſon.* in Anat. Hep. cap ult. ſect. 45 p. 534. *I. D. Major.* Anat. 1. kilon. c. 2. §. 21. præcipue *Fr.* de le böe *Sylv.* l. c. §. 20. qui quoque ibid. §. 7. ſcribit ſe in plus quam centum cadaveribus obſervaſſe nullum viſcus, ſi cor excipias muſculoſum

loſum minus offendi labefactum ipſo liene, etiam in affectibus melancholicis perperam lieni male habenti vulgo adſcriptis. Conf. *Ol. Borrich.* ap. *Th. Bartholin.* Cent 3. Epiſt. 97. p. m. 419. Et ante hos *Helmont.* tr. calor efficienter non digerit, ſed tantum excitative. num. 31. p. m. 205. & alibi. Humorem melancholicum, cujus receptaculum lienem eſſe docuerunt, non exiſtere in noſtro corpore ſatis ſuperque probavit *Higmorus* de affect. hypochondr. pag. 15. conf. omnino *Joh. Rhodii* notas ad *ſcrib. Larg.* Comp. 136. pag. 269. & *G. C. Schelhammer.* Exerc. Med. 10. §. 26.

30. Species bilis adustæ] Sententiam meam illuſtrat Cl. *Willis* de urinis. cap. 4. pag. m. 254. dicens: ſi bilis flava cyſti-fellea exemta ac cucurbitæ indita, leni balnei calori exponatur eadem brevi virideſcet, ac poſtea inſtar atramenti nigerrima apparebit: quare in ictero nigro, quæ tantum eſt flavus diuturna mora in deterius evectus, nihil uſitatius eſt, quam urinas atras reddi. Et probe hic conſideranda verba *Frommanni* q. 15. ubi hæc: Quid? quod atra bilis ſit flava bilis in atram & atramenti inſtar nigerrimam degenerans, quæ icteritiæ nigræ mater audit; Medicis eſt notiſſimum. Hinc *Willis* de Febb. cap. 1. p. 100. ait: Bilis conſtat ex ſale & ſulfure c. admixtione ſpiritus & aquæ, & melancholiæ ex iisdem c. adjectione terræ.

31. Non frigida est:] Et tamen vulgo circumfertur melancholiam eſſe frigidam & ſiccam. Verum hoc in paſſu res iterum per ipſos patronos cadit: *Sennert.* enim praxi p. 418. ubi rationem reddit, cur meridionales præ ſeptemtrionalibus affligant: ait: Quia meridionalium regionum incolæ ſanguinem NB. Calidiorem & magis aduſtum, ſeptemtrionalium v. frigidiorem habent. Imo rem refutat quoque diæta refrigerans in hoc affectu a *Rolfinc* Epit. l. 3. c. 21. commendata; ipſaque experientia: modo non admodum cœco amore feramur in religionem antiquitatis.

32. Hinc frequentius] hæc ſunt Cl. *Jonſton.* Idea Med. Pr. l. 10. t. 4. c. 2.

33. Siquidem &c.] nimirum in arteriam magnam promiſcue ſanguis, variis quidem particulis conſtans, propellitur, & abſque electione ad partes non trahentes (ut aliqui tn. voluere) adpellitur; & ita modo bonus modo vitioſus effundi poteſt.

34. Grumi Cruoris] Hoc teſtantur *Corbei. Pathol.* l. 2. ſ. 4. cap. 12. *Salmuth.* Cent. 1. obſerv. 73. *Fernel.* l. 6. *Pathol.* c. 10. & *Fromman.* q. 14.

35. Hæreditariæ: aliquando tamen has dari aſſerunt *Rolſing.* l. 2 & alii ſic *J. Schenk.* l. 3. obſ. 156. certæ familiæ Comites refert, qui ex ordine hæmorrhoidibus laborarint; ibidemque ex *Scholiog.* ab Holler. l. 1. c. 55. quibusdam familiis conſuetas eſſe hæmorrhoides. Conf. *Solenander.* l 4 conſ. 20. non tamen hæc hæreditaria propagatio eſt continua; *Fromm.* q. 36.

36. Rarius endemiæ] endemii morbi ſunt, qui frequenter locum ejusque incolas occupant propter communem cauſam e. g. aquas, aerem, victum &c. *Fonſec.* tom. 1. conſ. 27. pag. 183. ait has Venetiis, Patavii & in illis regionibus eſſe adeo frequentes ob frequentiſſimum uſum pilularum aloës: & ob alias cauſas: quas tamen non ſufficere, niſi in latiori ſignificatione autumat *From.* q. 35. Aliqui Judæis eas eſſe familiares clamitant, ſed abſque fundamento.

37. Periodos] Videlicet nonnullis vix ſemel atque iterum prodit: quibusdam aliquot diebus: aliis ſingulis menſibus, nonnullis ſingulis annis & ita porro: ob rationes in textu allegatas. *Senn.* prax. l. 3. p. 418. De menſtruo hæmorrhoidarum fluxu eoq; nimio videatur *Caſpar Reolichen* in Act. Haſn. Vol. 1. n. 81. p. 165.

38. Color faciei] hoc dicit *Abvalii Bn-ſtina.* l. 3. fen. 17. c. 2. & *Foreſt.* l. 23. obſ 5. in ſchol. deducit *Fromm.* q. 33.

39. Sanguis ante, cum vel post] Teſtatur hoc experientia: & ratio ſuadet: vix ergo locum inveniet

veniet ſententia *Guil. Roman.* conterranei mei ap. *Gr. Horſt.* t. 2. f. 393. utut eam approbet *Hofer.* Herc. Med. l. 3. c. 5. p. 195.

40. SPECIE VARIA] teſtantur *Rolfinc.* Epit. l. d. & multi alii.

41. NON SEMPER NOTANT PRAVAM &c.] Nimirum ſunt interdum a ſanguinis boni copia: ut ſupra dictum. Interim melius quidem eſſet, ſi natura iis carere poſſet. Si vero ejus inſtinctu ſuperveniant: bonæ & ſalutares pronunciantur. Similis jocus eſt de gravedine: Es iſt ſchade wann den Schnuppen die Armen ſollen haben, er gehöre vor die Reichen, tanquam ſingulare beneficium: quod per ſui effluxum multorum malorum cauſam præripiat. Melior tamen fuiſſet ejus abſentia.]

42. SÆPE A MULTIS MALIS] Fuſe demonſtrat *Hipp.* 6 Epid. ſ. 3. *Barth.* A. R. libell. 1. c. 4. ſcil. a pleuritide peripneumonia: Melancholicis & ſpleneticis affectibus, nephritide, mania: & quid multis! ubi ſanguis peccat: & ita per naturæ juſſum evacuatur: nonne hoc conducet?

43. MULTA QUOQUE MALA GENERENT] docent hoc *Ætius* tetrab. 4. ſerm. 2. c. 3. *Galen.* 3. Nat. fac. 8. 9. M. M. 10. l. ad Glauc. 14. 2. de præſag. ex pulſ. 4. *From.* q. 44.

44. INTENSISSIMO DOLORE] adſtipulatur *Dodon.* obſ. Med. c. 50. explicat *From.* q. 22.

45. SI SUNT] Nota in genere hæmorrhoidum curatione pleni ſunt omnes fere practicorum libri. Verum cum iſta, ut reliquorum affectuum, ſint valde generalia; prudentia Medici opus eſt, qui illa pro individui ratione applicabit. De novo hæmorrhoidum cœcarum remedio, muribus ſcil. marinis vid. Chriſtiani Maximiliani Speneri Med. D. Epiſtolam ad Dn. D. Mich. Bernh. Valentinum, Amſtelodami, typis hæredum Hermanni Aaltiz A. 1700. in 4to qui ibid. p. m. 4. ait: Ab inerudita

etiam plebecula conqueri, murium illorum probatiſſimum in curandis hæmorrhoidibus cœcis uſum eſſe.

Id. ib. p. m. 10. pergit: Uſum quod attinet, unanimi plebejorum loca hæc maritima, præſertim Selandiam incolentium teſtimonio tanquam certiſſimum & infallibile remedium ad curandas hæmorrhoides cœcas adhibentur, idque in forma ſuffumigii, quod plurimis in caſibus ſibi proſpere ſucceſſiſſe, doctus quidam Medicus mihi retulit. Nec ratio hic deeſt, quæ idem ſuadere poſſit, ſiquidem per Sal comm. alkalinum ſupra allegatum ſulphure quoque narcotico mures hoſce impragnatos eſſe, vel exinde probabile videtur, quod rajæ, quarum ſecundinæ quaſi ſunt, inſignem affinitatem habeant cum torpedine naturali, ut Aetius loquitur, facultate ſtuporem inducente, & dolores ex capite tollente, cumprimis in partibus inflammatis. Unde & Hipp. noſter lib. de affectibus in quodam morbo hepatico pleuritidi non abſimili torpedinem, paſtinacam & rajas ſimul præſcribit, tanquam iisdem vel ſimilibus viribus prædita virtualia. Quas quoque Rondeletius in pruritu hepatis commendat. Id ib. p. m. 11. alia ſpecifica addit, qui videatur.

46. Ad V. S.] Si nimirum ſit a ſanguinis copia, ne major dein fiat affluxus, alias parum proderit: revulſio enim plane cadit propter circulationem.

47. Scalpella] Scalpello cœcas attingere vetamus, ait *Rolfinc.* Epit. l 3. c. 21. Sectionem quoque periculoſam eſſe, in inveteratis præſertim ac diuturnis ſcribit *Jonſton.* Prax. p. 542. quod funeſto ſuo exemplo teſtatus eſt Joh. Auſtriacus Caroli V. Imp. filius, qui ſcalpello apertis, largo ſecuto ſanguinis profluxu intra 4. horas occubuit, ceu ex *Dionyſio Daca* Hiſpano lib. 3. de Apoſtem. c. 188. *Zacut. Luſit.* lib. 1 de Medic. Princ. Hiſt. 39. & 40. p. 78. & lib. 3. Prax. Adm. obſ. 6. refert. Hinc Bononienſium medicorum quorundam ſtupiditatem & ignorantiam admiratur *Amat. Luſ.* in Schol. ad Cent. 5. c. 3. qui indiſcrete venas hæmorrhoidales phlebotomo aperiendas jubent, & addit: Vos vero cavete, inde enim

mul-

multa ſequi mala, certum eſt. Conſentit *Fromm.* q. 25. *Sennert.* de Febb. lib. 2. c. 5. p. m. 197. Affirmat vero uſum apertionis *Pareus*. l. 12. c. 24. *Swalv.* Diſquiſ. Therap. ſ. 6. p. 115. & *M. A.* Severin. l. de efficaci Med. p. 2. c. 17. qui poſterior alium modum proponit vid. *Rollii* Diſp. c. 9. In affectione hypochondriaca hæmorrhoidum ſectionem ſuadet *Rompf.* ad *Schmitz.* Comp. Pract. p.m. 6. Theodorus Heghugs Chirurg. expert. apud Joh. Bapt. a Lamzwerde in Append. obſſ. n. 94. hanc proponit de hæmorrhoide pollicis longitudine & craſſitie in ſeptuagenario ſene ferro ignito ablata; his verbis: Ruſticus Slotenſis annorum 70. poſt intolerabiles hæmorrhoidum dolores & quævis fruſtra tentata remedia perſuaſione magiſtri mei operationem chirurgicam admittit, quæ adjuvante Magiſtro Theodoro Vennekool Anno 1654. feliciter per ſcalpra obtuſa & ignita ſerratim perficitur; appoſito vulneri actuali cauterio, ne nimia hæmorrhagia ſubſequeretur, qui ulcus aliorum inſtar brevi curabatur.

48. Hirudines] Has improbant *Mercurial.* lib. 1. Conſil. Med. 6. p. 38. *Joh. Thom. Minadous* & *Victor. Trincavel.* de Rat. Cur. Part. Hum. Corp. aff. l. 9. c. 14. ap. *Schenck.* l. 3. obſ. 164. ubi ait, quoque eſſe novum juniorum medicorum inventum, nec meminit ejus eſſe mentionem factam ab aliquo Græcorum aut Arabum Medicorum. Verum *Galenus* ipſe librum peculiarem ſcripſit περὶ βδέλλων ἀντισπάσεως, σικύας, καὶ ἐγχαράξεως ἢ κατασχασμοῦ, de hirudinibus, revulſione, cucurbitula & conciſione cutis ſeu ſcarificatione, in ejus Operibus Tom. 4. Edit. Baſil. Imo quod apud veteres in tali caſu quoque in uſu frequenti fuerint, refert *Zacut. Luſ.* l. 1. Princ Hiſtor. Quæſt. 4. Hinc eas in hæmorrhoidibus aperiendis laudant *Bartholin.* A. R. p. 426. *Borell* Cent. 1. obſ. 63. *Jonſton.* Prax. p. 543. *Rolfinc.* Epit. l. 3. c. 21. *Fonſec.* Tom. 1. Conſ. 27. p. 181. *Minrer.* de Med. Milit. p. 263. *Sebitz.* Diſp. de Hæmorrhoid. Th. 110. & *Sennert.* de Febb. l. 2. c. 5. p. 197. *Pareus* l. c. & præcipue, ceu ſpecificum & determinatum earum remedium

Pe-

Petræus Noſol. Harm. Diſſ. 32. Sic quatuor hirudines viro alicui feliciter applicuit, ut extraherent ℥vj. ſanguinis. *Amat Luſ.* Cent. 6. Cur. 3. qui ib. in Schol. modum applicandi tradit. Fuſius vero locum, tempus & modum applicandi docet *Aquapend.* de Operat. Chirurg. c. de Hæmorrhoid & ex eo *Sennert* Prax. l. 3. p. 429. qui ib. p. 421 jubet eas affigi poſt evacuationem, ne major humorum affluxus concitetur.

49. Frictiones] hæ poſſunt fieri vel panno aſpero. *Jonſt.* l. a vel folio ficus, parietar. borrag. bugl. mercurial. &c. *Rolfinc.* l. c. *Amat. Luſ Sebitz.* l. c. Profeſſor quidam Jenenſis cœcas ſuas feliciter aperiebat folio Serratulæ. Interdum quoque aperientur illitione Succi betæ - cyclam. cent. min. & ſimilibus *Sennert.* Prax. l. 3. pag. 421. Aperit eas quoque lac ficulneum, ſi contricentur folia ad invicem & apponantur. *Fonſec.* t. 1. Conſ. 27 p. 185. Conf. *Hartm.* Prax. p. 205.

50. Scarificationes] has proponit *Rolf.* l. 3. Epit. cap. 21. cucurbitulas hypochondriis ad revellendum, coxis vero ad derivandum admovet *River.* Prax. l. 10. c. 10 p. 741.

51. Adstringendo] hic laudatur mixtura *Fr. de le Boe* Sylv. l. 1. c. 13. Prax. §. 46. quam vero deſcripſerat c. 9. §. 20. & hæc eſt:

R. aq. plantag. ℥ij
cinnam. ʒvj.
acet. deſt. ℥ß.
corall. rubr. ppt. ʒß.
ſang. drac. ℈ß.
laud. op. gr. ij.
ſirub. myrtin. ℥j. cochleatim ſæpius aſſumatur. Hic quoque laudatur cingulum ex foliis helleb. nigr. conquaſſatis recentibus, quod deſcribit *Hartm.* prax. p 204. & ex hoc *Jonſt.* p. 541. qui etiam plura addit.

52. Dolori Succurritur] Egregium eſt, quo uſi-

utitur CL. D. *Geidelin*, Practicus Argent. feliciſſimus Competitor olim meus, & Amicus optimus, quod mecum communicavit: illo enim ad miraculum fere tolluntur dolores. Nec hoc fruſtra adhibetur,

℞. rad.alth. Lil. alb.lapath. unct.a a ℥ß. fl. linar. verbaſc. chamæm. R. Lil. alb. aa mß. ſem. lin. fœnigr. pſyl. aa ℥iij. conc. cont. coq. in lacte caprillo, calide ſæpius adhibe. *Fonſec.* l. c. p. 184. laudat opium: ol. ſem. lin. medullam crurum vituli; ol. armelin. c. aſellis, & præ reliquis tanquam ſecretum, balſamum ſulf. it. ol. buxi. *Hartm.* Prax. p. 203. ol. ſcarab. cineres ſuberis exuſti c. axungia capil. oleo myrtino cocti, unguent. ex linar. quod poſterius mavult ex fl. componi *Hœfer* H. M. p. 195 qui mire illud deprædicat, una cum aliis probatis.

53. FOMENTIS] ſcilicet quæ ex thapſo barbato, croco, linaria, chelid. min. melilot. &c. fiunt, magis proſunt, quam unguenta; quia hæc tubercula non ſemper patiuntur pinguia, teſte Amiciſſimo mihi D. D. *Wedelio* Ann. 2. Ephem. Cur. Germ. obſ. 195.

54. AMULETA] Hic egregio encomio in Medicinam nuper introduxit amuletum ſuum Experientiſſ. *D. D. Wedel.* Medicus Ducalis Saxo-Gothanus ſuaviſſimus Amicorum; Anno II. Ephem. l. c. quod hoc eſt: Appenditur radix Telephii ſeu fabariæ recens (vel aliquot ſaltim nodi, prout nodi ipſi plures vel pauciores in ano protuberant) cum filo in dorſo inter ſcapulas. Simul cum marceſcente radice, tabeſcit & evaneſcit omne tuberculum. Idem laudavi ex hoc in Lexico meo Vegetab. uſual. p. 39. *Helmont.* quoque hic commendat amuleta; forſitan (ait *Hofer. Herc.* Med. l. 3. c. 5. p. m. 194.) Scrophulariæ radicem: & fructus cardui hæmorrhoidalis. Scrophulariæ vim mirificam interne deprædicat *Heinr. ab Heer.* obſ. 20. p. m. 244. de Magnetica hujus vi vide *Minder.* Med. milit. p. 262. Cardui vero pomum ſaltim in pera geſtatum hæmorrhoi-

rhoides pellere ſcribit *G. Horn.* Arca Moſis p. 150. & *Bernh. Svvalve* diſquiſit. therap. ſect. 1. p. m. 21. Huc pertinet annulus, quem *Helmontius*, ceu ſcribit de Feb. c. 2. num. 39. facit ex metallo, quod componit, qui ſi geſtetur, ipſo ſpatio orationis dominicæ tollitur hæmorrhoidum dolor, & 24. horis evaneſcunt hæmorrhoides tam internæ quam externæ, utut maxime protuberent. Fides ſit penes auctorem. Hunc annulum confici ex dente equi marini putat D. Joh. Michael in Colleg. MSS. Practic. in Jonſt. Helmontius vero ait, fieri ex metallo, ejusque deſcriptionem ait l. c. ſe dediſſe in Tr. in herbis verbis & lapidibus &c. ubi tamen ego invenire nondum potui.

55. Figuras Tilsemanicas] Aliis, ſed minus recte, dicuntur *Taliſmanicæ*. Arabica vox eſt, & ibi dicitur *Tilſeman* vel *Tilſemon*. De nomine æque ac re ipſa lege *Greg. Michaelis* Notas in *Gaffarellæ* Curioſitates inauditas n. 59. pag. 257. ſeq. *Car. Patini* in Hiſt. Numiſmat. cap. 14. pag. 99. ſeq. *Jo. Henr. Urſini* Exercit. de Hermete Triſmeg. pag. 128. ſeq. *Selden.* de Dis Syris Syntagm. 1. cap. 2. pag. 116. ſeq. *Frommann.* de Faſcino pag 278. ſeq. *P. Ammanni* Paræneſ. pag. 4. Hujusmodi figuris creduntur ſuaſu Magorum ſuorum uſi Philiſtæi, ubi Hæmorrhoidibus cæcis laborabant 1. Sam. v. 6. (hiſce enim eos laboraſſe, probant *Interpres Arabs*, *Verſio Latina Junii*, *&* *Tremellii*, item *Aglicana*, *&* *Belgican.* & in Not. *Druſius*, *Grocius* &c. imo cum Ebræis plerisque, inprimis *Rambam*, qui in *More Nevochim.* Part. 1. cap. 1. pag. 2. ait: Ita dico de illo *Tzalme imagines anorum ſuorum*, quod hæc vox (*Tzelem*) ipſis attribuatur non propter formam externam, ſed propter virtutem & influentiam illarum ſpiritualem, qua damnum ſeu morbus mariſcarum in anis ſeu poſterioribus (Philiſtæorum) auferebatur. Novi interpretes fere quotquot ſunt, quando imagines aureas ceu nates ipſorum erant: & mures aureos (quorum vero in textu originali nulla, ſed ſaltim Græca LXX. Virorum Verſione

ne mentio) faciebant, uti eſt nuperrima obſervatio *Joh. Gregorii*, Angli, Not. & Obſervatt. in aliquot loca Scripturæ, cap. 8. Hæc Lector accepta feras CLmo Dn. D. *Joh. Fried. Miegio*, Prof. Theol. P. Celeberr. Amico & Collegæ honoratiſſimo, Linguarum Orientalium Scientiſſimo, qui & in litteris ad me d. 21. Aug. 1672. datis, hæc verba perſcribit: Et percuſſit eos Deus בַּעְפֹלִים: Qualis morbus fuerit, cum hoc ſaltim loco, & altero Deut. 28. v. 27. vox occurrat, parum conſtat: In *Natibus* collocandum plus quam probabile (1) quia עופל *Ophel*, quod in textu propriè *partem prominentem* (corporis) טחור *Tachor* autem, quod pro illo altero vocabulo Maſorethæ in margine ſubſtituerunt, *anum* ſignificat. (2) In hoc Interpretes plerique omnes conſentiunt, (3) idem ſuadet, quod natium imagines infra leguntur Philiſtæi, ut ab hoc malo liberarentur, Deo conſecraſſe. Non ita compertum ipſum morbi genus: Procidentiam anus vel ſphincteris aliqui; alii dyſenteriam, ut Joſephus ſibi imaginantur. Rectiſſime, meo judicio, qui Apholim עפלים *tumorem* interpretantur, & morbum adeo ſignificari putant *mariſcarum* ſ. *hæmorrhoidum*, (ita *Junius, Tremellius, Diodati Genevenſis, Belgæ, Angli* in Verſionibus) ac in ſpecie quidem illarum, quæ intus latent (cœcæ, ni fallor, Medicis dictæ,) ac gravius ideo dolent, & difficilius curantur. Nam dicitur expreſſe v. 9. *& latebant ipſis Apholim*, ſeu ulcera iſta. Nec mirum a tumore, mariſcis apud Ebræos impoſitum eſt nomen; Aphal enim hodieque Arabibus tumorem ſignificat. Dixit ſimiliter Juvenalis Sat. 2.

Cæduntur *tumidæ*, Medico ridente, mariſcæ.

Deut. 28. v. 27. in comminationibus legalibus idem morbus *Apholim* cum ulceribus, ſcabie & prurigine conjungitur, unde utcunque de ejus natura judicare datur. Hactenus CL. Miegius. In *Scaligeranis* pag. 38. ad h. l. Sam. hæc leguntur: *des broches ſecretes* ſont hæmorrhoïdes ou fiſtules encore plus dangereuſes que les hæmorrhoides. 56.

56. Transplantationem] *P. Caſtellus* CL. Meſſanæ Medicus expertus eſt hæmorrhoides, ſi tangantur tuberoſa radice Chondrillæ ſiccari, ſi chondrilla ſiccetur, corrumpi vero, ſi corrumpatur, quare ſub camino exſiccandam ſuadet, teſte *Bartholin.* Cent. 3. *Hiſt.* 66. p. 129. Ita *Durantes* in Hortulo Sanitatis, & *Ulyſſes Aldrovandus* magni fecerunt hæmorrhoidalem herbam, quæ eſt ſpecies polygoni, Italiæ non ignota. Ea tactæ hæmorrhoides dolentes melius habent, ſi per diem circa femur geſtetur, & mox in fumante camino ſuſpendatur. Ut herba ita & hæmorrhoides corrugantur, omnisque evaneſcit dolor, ſcribit *Rolfinc.* Epit. p. 328.

57. Ustionem] hæc periculoſa *Jonſton.* Prax. p. 542. & dictu facilis, difficilis factu; *Rolf.* Epit. l. 3. cap. 21. Vide de ea *Aquapend.* l. a.

DISSERTATIO MEDICA DE MUSICA.

§. I.

Honos, (ait Princeps Romani *Tullius* eloquii, Quæſt. Tuſculan. Lib. 1.) alit artes, omnesque incenduntur ad ſtudia gloria: jacentque ea ſemper, quæ apud quosque improbantur. Summam eruditionem Græci ſitam cenſebant in nervorum vocumque cantibus, igitur & Epaminondas, Princeps, meo judicio, Græciæ, fidibus præclare ceciniſſe dicitur: Themiſtoclesque aliquot ante annis, cum in epulis recuſaſſet lyram, habitus eſt indoctior. Ergo in Græcia floruerunt *Muſici*, diſcebantque id omnes, nec, qui neſciebat, ſatis excultus doctrina putabatur, & Lib. 4. ſub Init. idem: Cum carminibus ſoliti Pythagorei eſſe dicantur & præcepta quædam occultius tradere, & mentes

teis ſuas a cogitationum intentione & cantu fidibusque ad tranquillitatem traducere, graviſſimus Auctor in Originibus dixit Cato, morem apud majores hunc epularum fuiſſe, ut deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes. Aſſentior enim (pergit idem Cicero lib. 2. de Legibus) Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi ſonos, quorum dici vix poteſt, quanta ſit vis in utramque partem: Namque & incitat languenteis, & languefacit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit.

§. 2. Quin & rectiſſime Plutarchus de Muſica: Σεμνὴ ἓν κατὰ πάντα ἡ μȣσικὴ, Θεῶν ἕυρημα ἐσα. i. e. Modis omnibus veneranda eſt Muſica, cum ſit Deorum inventum. Neſcio (inquit *El. Schedius* de Dis Germ. Syngram. 2. cap. 33. pag. 402.) quid divinum imprimit in animis noſtris vis Muſica. Certe ſpiritus propheticos excitandi pollere facultate, diſcimus exemplo Eliſæi 2. Reg. 3. v. 15. Quin ipſum jam Adamum in ſtatu innocentiæ eandem exercuiſſe, Deum canendo & laudando, aſſerere non veretur *ὁ πάνυ Dannhauerus* in Lacte Catechetico Conc. 36. pag. 523. qui ibid. non modo Jubalem primum inſtrumentorum Muſicorum inventorem laudat ex Gen. 4. v. 21. ſed & antiquiſſimis Ebræorum diverſos jam olim Muſicæ modos *al alamoth*, *al haſminith* dictos in uſu fuiſſe, ex Theodoreto lib. 2. cap. 24. Socrate lib. 6. cap. 8. & Suida in voce χόρος probat. Succinit ei CL. Georg. Paſchius de Inventis Nov-Antiquis cap. 1. §. 3. pag. 5. his verbis: Jabali germanus Jubal Pſalterii & Citharæ auctor eſt, id quod de inſtrumentis quibusdam intelligendum ſaltem, nonnulli volunt, qui ipſius Muſices in-

 ven-

ventorem Adamum faciunt, quo de argumento videatur *Matth. Herbenus* in Tract. de Natura Cantus & Miraculis Vocis. Conf. plura apud Samuel. Schelgvigium Diſp. de Muſica Thorunii habita 1671. in 4to.

§. 3. Ab omni etiam ævo apud omnes fere non cultas tantum moratasque, ſed & barbaras gentes Muſicam fuiſſe in pretio ac honore, affatim omnium ſeculorum teſtantur hiſtoriæ; nil enim moramur Scythas, Ægyptiosque, de quibus *Diodor. Siculus* teſtatur, eos Muſicam non inutilem modo ſed & noxiam eſſe, ut quæ virorum animos effeminet, perſuaſum habere, Biblioth. lib. 1. f. m. 73. Alia longe mens Chaldæis, Perſis, Græcis, Romanis, olim, & hodie cultioribus omnibus Aſiæ, Europæque, imo incultis Africæ, Americæque incolis eſſe oculari perhibetur experientia. Taceo principes ſagi togæque artibus inclytos Muſicæ addictiſſimos, Alexandrum M. Cæſarem, Auguſtum, Neronem & ſexcentos alios, Muſicæ artis & aliarum æque ſcientiarum inſigniter peritum Alfredum Magnum, Anglorum Regem, perhibet Baleus Cent. 2. Scriptt. Britann. pag. 225. ex eoque CL. *Val. Ernſt. Læſcher*, Diſp. de Script. Princip. §. 3. Sic noſtra ætas admirata eſt trigam Auguſtiſſimorum Impp. Leopoldi patris, Joſephique & Caroli VI. fratrum Muſicæ artis inſtructiſſimam.

§. 4. Claudimus hæcce de Muſicæ præſtantia verbis B. Megalandri *Lutheri*, qui (teſte *M. Joh. Lippio* Diſp. 1. de Muſica Vitembergæ 1609. habita in Præf. pag. A. 2. a.) ad Senflium, inſignem ævi ſui Muſicum ita ſcripſit: Multa virtutum ſemina iis ineſſe arbitror, qui delectantur arte Muſica; truncis autem & lapidibus ſimiles eſſe, qui ea non afficiuntur. Scimus enim Muſicam etiam Dæmonibus inviſam

viſam & intolerabilem eſſe. Et plane judico, nec pudet aſſerere, poſt Theologiam eſſe nullam artem, quæ poſſit Muſicæ æquari. Nam ipſa ſola poſt Theologiam id præſtat, quod alioqui ſola Theologia præſtat, ſcilicet quietum & lætum animum. Nequeo, quin in laudem Collegæ & Amici quondam conjunctiſſimi, Joh. Lud. Fabritii, præclari Theologi Heidelbergenſis ſubnectam ſequentia ex CL. Jo. Henr. Heideggeri Hiſtoria vitæ & obitus ejusdem pag. 136. deſumta verba: Supra modum hymnis delectabatur ſacris, quorum plurium magna cum emphaſi doctis & indoctis conſulentium auctorem Lutherum ſummopere laudabat. Tandem paulo ante obitum in lectulo emortuali ajebat: Deum in hac vita nobiſcum juxta corporis & animæ noſtræ conditionem agere, in altera vero vita fore, ut beati *Muſica excellentiſſima*, ſed mere intelligibili, ſeſe oblectent. Addamus & verba *Wolfg. Schulleri* Med. Doct. & Prof. Vitemberg. in Progr. Fun. Seb. Mattheſii, LL. Cult. 1620. Muſicam artem, qui liberali homine indignam cenſent, næ illi parum liberalis, & quos melius cucurbitas pingere: Eam enim veteres ſapientiæ antiſtites non ſolum exercuiſſe conſtat, ſed indoctiorem exiſtimaſſe, quo quis illarum imperitior eſſet.

§. 5. In genere, quæ ad movendos hominum animos affectusque Muſicæ ſit efficaciæ, ſatis ſuperque docent Philoſophi cum *Ariſtotele* Polit. Lib. 8. cap. 5. 6. 7. & lib. 1. cap. 3. ex eoque *Jo. Calvinus* in Decade ſelecta Quæſt. politicar. Heidelb. 1600. edita §. 10. *Gumpelzhaimer* de Exercit. Academ. pag. 150. Plurima etiam in gloriam Muſices enarrat CL. *Bœclerus* in progr. Acad. 22. pag. 3. ſeq. & *Q. Mar. Conadus* Lib. 4. Epiſt.

114. p. 119. ſeq. ubi nomine Ant. *Vulpii* Muſici præſtantisſimi opera ſua Carolo Caraffæ dedicantis thema hocce egregie diducit. Erudite, ut ſolet, ea de re diſſerit *Renatus Carteſius* in Compend. Muſices p.9. his verbis: „Cum hoc in conſeſſo ſit & ut diximus initio cujusque menſuræ „fortius & diſtinctius ſonus emittatur, dicendum „eſt etiam illum fortius ſpiritus noſtros concutere, „a quibus ad motum excitamur, unde ſequitur „etiam feras poſſe ſaltare ad numerum, ſi doceantur & aſſueſcant, quia ad id naturali tantum impetu „opus eſt„ (Exempla canum, urſorum, ſimiarum &c. quotidie proſtant, & celebre inprimis eſt Viennæ in primis Leopoldi Cæſaris nuptiis celebratum Choreæ Equeſtris ſpectaculum, vulgo Roſs-Ballet dictum) „Quod autem attinet ad varios af„fectus, quos varia menſura Muſica poteſt exci„tare, generaliter dico, tardiorem lentiores etiam „in nobis motus excitare, quales ſunt languor, tri„ſtitia, metus, ſuperbia &c. celeriorem vero etiam „celeriores affectus, qualis eſt lætitia &c. Eodem „etiam pacto dicendum de duplici genere ballatæ, „nempe quod ratam, ſ. quæ in æqualia perpetuo re„ſolvitur, tardiorem eſſe, quam tertiata, ſive quæ „tribus conſtat partibus æqualibus; cujus ratio eſt, „quia hæc magis occupat ſenſum, cum in ea plura „ſint advertenda, nempe tria membra, ubi in alia „tantum duo. Sed hujus rei magis exacta diſquiſi„tio pendet ab exquiſita cognitione motuum animi.

§. 6. Nec minus erudite CL. *Iſ. Voſſius* lib. de poëmat. cantu & viribus rythmi pag. 12. ſeq. ex edit.

edit. Oxon. e Theatro Sheldoniano in 4) inquit: Quanta ſit numerorum potentia in movendis ſe-“ dandiſque animi affectibus,ſciunt,qui aliquem ha-“ bent rerum uſum, & qui veteribus hiſtoriis non“ omnino ſunt hoſpites, ut opus non ſit vel exem-“ plis vel rationibus id ipſum confirmare. Hoc“ ſolum dixiſſe ſufficiat, ſi numeri æquales & con-“ cordes tranquillos & motibus ſuis convenientes“ gignant motus, fieri aliter non poſſe, quin diſ-“ ſoni & ſibi invicem contrarii numeri non orga-“ na tantum ſenſuum, ſed & ipſos quoque ſenſus“ graviter offendant & lædant, inducendo motus na-“ turæ contrarios, quique ob hoc ipſum, quod“ mollibus & harmonicis numeris permixti clam &“ furtim ſubrepant, vulnera infligant graviora. Va-“ ſta illa æramenta, quæ Campanas vulgo appellant,“ findi & aliquando diſſilire affirmat, ſi inæquali-“ ter pulſentur, & miramur, animos noſtris tur-“ bari, ſi a diſcrepantibus numeris perturbentur ea“ inſtrumenta, a quibus noſtri regentur affectus?“ ſed ut inſtitutum perſequar, illud inprimis tenen-“ dum, Dithyrambica carmina habere quidem præ-“ cipuam vim in ciendis affectibus, & recte illos“ ſentire, qui ſummam Muſicæ potentiam in his ſi-“ tam eſſe affirmat: Verum non exinde ſequitur“ id, quod vehementiſſime movet, id ipſum quoque“ eſſe præſtantisſimum, niſi quis noxia ſalutaribus“ præferenda eſſe exiſtimet. Si Platonicos ſequa-“ mur, ne dubitandum quidem fuerit, quin Muſi-“ cæ dignitas & præſtantia in ordinatis potius &“ legitimis collocanda ſit numeris, qui vitam & mo-“

„res ad honeſtatem diſponunt, quam in iis moribus,qui affectus induunt damnoſos.„ Illuſtre ejus rei habemus exemplum in magno illo Græciæ imo Aſiæ domitore Alexandro, quem quoties tuba clangeret Andigenides, ſono excitum ab epulis ad arma proſiluiſſe, ſuavi vero citharæ harmonia placatum ad epulas rediiſſe ſcripſit *Plutarchus* Lib. 2. de fortuna Alexandri, ex eoque *H. Salmuth* ad panciroll. tit. de Muſica. Sic quoties ira ſe inflammari ſenſit Clinias pythagoricus, toties ad lyram, tanquam certisſimam mali medicinam ſe convertit, teſte Friſchlino de Encomio Muſice Oratt. p. 204. Plura inf. dabimus exempla.

§. 7. Alia admirandorum Muſicæ in hominibus æque ac animalibus interque eos noxiorum quandoque effectuum exempla pasſim proſtant apud Auctores æque Hiſtoricos ac Medicos. Evolvi quædam merentur in *Riedlini* Patris obſervationibus. Ridiculum eſt, quod ex *ſcaligero* de Equite quodam narrat *Mart. Weinrichius* de Monſtris cap. 15. p. 139. b. cui, quoties ſonum citharæ pulſatæ audiret, urina effluxit, ut meiere inter aſſidentium pedes nolens fuerit coactus. Ipſe memini, me olim canem venaticum minorem domi meæ aluiſſe, qui ſonos fiſtulæ (dulcis etiam Gallis fleute douce dictæ) minime ferre poterat, præcipue acutiores, quin ſtatim ululare cœperit, ad alia vero inſtrumenta, clavicymbalum, teſtudinem, &c. immotus & placidus quaſi cum delectatione quadam ſemper aſſidebat. Similiter Cl. *Georg. Baglivus* diſſ. pecul. de Tarantula cap. 13.

p. 59.

p. 59. aſſerit, ſe canem vidiſſe Raguſii pulcherrimæ & nobiliſſimæ Dalmatiæ urbe, quæque olim antiquorum Epidaurus fuit & Æſculapii templo claruit, cui adeo exoſus erat citharæ vel alterius inſtrumenti Muſici ſonus, ut eo audito in magnos ululatus ac ferme in luctum conjiceretur: Idem ibid. ſic ratiocinatur: "Quod præfate aëris undu-" lationes agant in ſolidas fluidasque corporis noſtri" partes, ex variis brutorum exemplis, nec non ex" dentium ſtupore deducimus: multi a motu limæ" aut ſerræ ob ingratam illam aëris undulationem" in ſtuporem dentium aut moleſtam ſenſationem" incurrunt, eo quod improportionatæ ſint moti aë-" ris particulæ poris nervorum radicibus dentium" inſertorum eosdem detorquent, dimovent, atque" adeo vel ſtupefaciunt vel dolore afficiunt. Porro" contingit, ut quiſque noſtrum, dum inſolitam" quandam muſices harmoniam ſentit, quasdam" veluti oberrationes horroris ſeu rigoris per cutim" imo & aliqualem capillorum erectionem inter ini-" tia experiatur. Quod animalia pariter a muſices" ſono afficiantur, plurimi teſtantur auctores. *Stra-*" *bo* iratos Elephantes muſices ſono placari affir-" mat; apes ſonitu metallico delectari cygnos ci-" thara & cantu, Delphinos Muſica, ut refert Epi-" phanius."

§. 8. Quantum ad oris facundiam vitæque honeſtatem Muſica conferat, prælaudatus *Iſaac Voſſius* loc. cit. pag. 47. egregie deducit hiſce verbis: Id ſaltem fateamur neceſſe eſt, Muſicos & Poë-" tas fuiſſe, qui artem bene loquendi Græcos do-"

 cuerint;

„cuerint; quamvis vel ipſa hujus linguæ natura „ſatis id oſtendere videatur, clarius tamen ipſum „hoc evincunt mores & priſca hujus gentis inſti- „tuta, quibus propemodum ſanctum erat, pleros- „que vitæ humanæ actus ad ſonos revocare Mu- „ſicos: Urbes condere, mœnia moliri, conciones „advocare & dimittere, Deorum & virorum for- „tium laudes celebrare, claſſes & exercitus regere, „pacis bellique munia obire; omnia denique con- „centu temperabantur Muſico, adeoque ipſæ quo- „que plagæ ad numeros harmonicos fontibus „ingerebantur. Denique ut paucis abſol- vam, Lyra eſt, quæ veterem rexerit Græciam, plu-" resque in ea formarit Reſpublicas, quam nunc to-" to reperiantur terrarum orbe. Hæc eſt, quæ do-" cuerit populos abſque ſummo Magiſtratu aut" Principe vivere, mutuam obſervare concordiam," tyrannos expellere, leges figere & cuſtodire, ut non" immerito Plato dixerit, ſalvas perſtare reſpublicas" quamdiu eadem perſtet Muſicæ ratio, illa vero mu- tata mutari quoque ſtatum reipublicæ. Sed ad rem!

§. 9. Muſicæ notitiam Medico aut neceſſariam aut maxime ſaltem proficuam eſſe, decorique haud exiguo, vel ipſi Medicinæ Proceres *Apollo* atque *Chiron* Centaurus ſuo nos exemplo docere voluerunt, dum ille Citharam inveniſſe; Hic mirifice in ea pulſanda excelluiſſe dicuntur a *Tiraquello* de Nobilit. cap. 31. n. v. 6. 8. 14. & 309. *Marſilio Ficino* in lib. de vit. Epiſt. dedicat. & *Mindcrero* Threnod. Med. c. 1. pag. 7.

§. 10. Illa mirifice afficit ſenſum. Tenſius porro cum in eo ſint toti, ut quod exterius acceperunt, ad Phantaſiæ deferant tribunal; non poteſt non fieri, ut notabilis in noſtro corpore oboriatur alteratio, cum

cum imaginatio præpotens in animi pathemata exerceat dominium, hæc vero quantum valeant in alterandis noſtri corporis humoribus, & vel ad ſanitatem vel ad morbum diſponendis, quotidiana ubertim nos edocet experientia.

§. 11. In diſponenda vero Phantaſia multum præſtare Muſicam ſequentibus probabo. Cum enim variæ hic ſentur proportiones, conſonantiæ, diſſonantiæ, toni, varii hinc in Phantaſia effectus. Sic veteres Græci fecere *Dorium melos* prudentiæ largitorem & caſtitatis effectorem ad vitia ſc. depellenda & virtutem inſtillandam; hinc Agamemnon ad Trojanum proficiſcens bellum, Muſicum Doricum domi reliquit, ſc. ut gravi ſua ac ſevera muſica uxorem Clytemneſtram in pudicitia conſervaret. *Phrygium* pugnas excitantem & furoris votum inflammantem; *Aeoliumque* animi tempeſtates placantem, teſte *Minderer*. l. a. cap. 20. pag. 459. adde *Jo. de Mey* Comm. Phyſ. in pentateuch. pag. 94. qui tamen erudito hoc ſæculo, ut pleraque alia in quavis arte, non tantum inſigne tam numero quam gratiſſima varietate ſumſerunt incrementum, ſed & aliis, Gallicis ac Italicis ut plurimum inſigniuntur nominibus: Omnes tamen illi pro ſua diverſitate animum noſtrum tam multifariam flectere docta nunc viam excitant, nunc miſericordiam, nunc gaudium, mox triſtitiam &c. per quos deinde affectus id obtinet divina Muſica, ut vel humores, ſanguis præſertim & ſpiritus congelaſcentes & fixiores antea fundantur, expandantur, & quod inutile erat excutiant, vel nimis expanſi & fuſi figantur, contrahantur, & ad tranquillitatem reducantur; quo tanquam cauſa obtento, ipſo mox etiam potitur fine optato, ſanitate, quod applicare in ſequentibus cuivis pronum erit.

§. 12. Medicam ergo Muſicæ vim, ut rationibus, ſic & auctoritate teſtimoniisque eruditiſſimorum virorum, exemplisque & hiſtoricis aſſertum ibimus. Conſuli meretur doctiſſimi viri *Joh. Caſp. Scaligeri* Exercit. 302 ad Cardanum art. 2. quem allegat Joh. de Mey Comm. Phyſ. in S. Script. pag. 95. ſeq. ubi ita: Creditur Muſicam ſanitati multum conducere & ad conſervationem ejus plurimum facere. Movent enim ſoni ſpiritum mediante äere, motus autem propria ſpiritus actio eſt, qua conſervatur in ſua ſubtilitate. Soni nimis acuti, quoniam ſpiritum dividunt, nimis quoque graves & magni diſplicent quia ſpiritum obtundunt impelluntque in cavitates corporis, verberantque. Placent autem „mediocres, non omnes tamen ſed ſibi conſonan„tes, id eſt, ad menſuram ſui editi, omnes enim in „natura conſoni ſunt, ſed non nobis. Soni ſuaves & „modeſti mulcent ad contemplationes, unde iis in „ſacris utuntur ad devotionem excitandam. Aſpe„ri ſoni ad iram excitant, ideoque in bello uſur„pantur; titillantes luxuriam provocant. Campa„nella. Sunt qui tantam adſcribunt efficaciam nu„meris, vocibus, modisque muſicis, ut animum no„ſtrum quovis motu atque affectu ciere poſſint; do„lorem lenire, revocare a curis, mores effingere, „mentem turbare, ſedare, triſtitiam, gaudium &c. „excitare. Ideoque Platonem prudenter juſſiſſe a„junt, pueros in ſincera quadam harmonia ex gra„vibus ac ſeveris numeris vocibusque conſtante eru„diri, quæ & apte mores effingeret, & affectus atque „cupiditates temperaret; Haut injuria igitur *Henr. Bebelius* Juſtingenſis, in Epiſt. ad Jac. Oeſter. de in„ſtit. pueror. pag. m. Aa. 1. b. ait: Nec item ſuo„tempore abſtinendum a cantu, muſicisque orga„nis, adſit aut cithara teſtudinea, aut lyra, fiſtula, vel ſimile

ſimile, quod ſua ſuavitate hominis animum com-" ponat, graveſque meditationes & curas mitiget, ut" eo validius ingenium poſſit redire ad labores."

§. 13. *Georgius* item *Baglivus* Prax. Med. Lib. 1." cap. 13. Muſica, ait, eſt de genere eorum, quæ aë-" rem acute feriunt, & in vividas quaſdam undula-" tiones diſponunt; motus hi ſeu veloces undula-" tiones ſanguini & ſpiritibus per contactum com-" municatæ in iis diverſas excitant affectiones, nunc" eos ad motum vehementer concitando, nunc ad" quietem componendo & ex varietate ſonorum va-" riæ in mente noſtra rerum ideæ excitantur; hinc" alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem, alii" demum ad pietatem nos movent, prout ſcilicet" ſpiritus & humores hoc & non alio modo affici-" untur. Tympana & fiſtulæ dum ſonant, quam" vehementes excitent motus in ſpiritibus militum," arguere licet ex audacia alacritate & promtitudine" ad pericula, nec non ex immani furore in ipſo ca-" lore conflictus, vel in apparatu ad conflictum ani-" mis militum obverſantibus, ut taceam exempla" ſtrenui & generoſi Ducis ambitionem gloriæ &" ſtimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum" conducunt &c. Mœſti, irati, vel aliis animi paſ-" ſionibus affecti leni & placido muſices concentu in" alacritatem & gaudia excitantur, & per illius con-" tinuationem in ſomnum ducuntur &c." Lege o-mnino plura apud ipſum auctorem pag. 58. ſeq.

§. 14. Idem CL. Auctor cap. 14. §. 9. inter alia ſic ait: " Inter ſolatia ægrorum animo laborantium" magnam vim obtinet Muſica, ut omnibus conſtat." Hinc notandum eſt, quod affert *Alexan. ab Ale-*" *xandro* dier. genial. Lib. 6. cap. 5. dicens: Aſcle-" piadem nulla re magis quam ſymphonia & vo-" cum concentu phreneticos mente imminuta &" valedu-

valetudine animi affectos reſtituiſſe ad priſtinam“ ſanitatem. Teſtatur idem *Pindarus* Ode 3. nempe“ Aeſculapium μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς id eſt mollibus cantionibus medicinam adhibendo multos curaviſſe, apud Tiraquell. l. c. cap. 31. no. 302. De Pythagora *Jamblichus* in ejus vita lib. 1. cap. 29. ait: ὑπελάμβανε δὲ καὶ τὴν μουσικὴν μεγάλα συμβάλλεσθαι πρὸς ὑγείαν ἄν τις αὐτῇ χρῆται κατὰ τοὺς προσήκοντας τρόπους i. e. ipſe (Pythagoras) Muſicen magnopere conducere judicabat parandæ ſanitati ſi quis ea juſtis & conſentaneis modis uteretur. Sic & Porphyrius in ejusd. Pythagoræ vita refert, ipſum amicos ægrotantes curare, animo autem ægros conſolari ſolitum, adhibuiſſe etiam muſicam, apud *Barthol. de Moor* in Cogitatt. de inſtaurat. Medic. lib. 3. pag. 380. ubi in notis addit: Vide *Kuhnium* ad Aeliani Var. Hiſt. lib. 9. cap. 22. vide quoque *Jamblich.* in vita Pythag. cap. 25. ἔνιοι γὰρ οὐ παρέργως τῇ τοιαύτῃ χρῆσθαι καθάρσει. τοῦτο γάρ τοι καὶ προσηγόρευε τὴν διὰ τῆς Μουσικῆς ἰατρείαν &c.

§. 15. *Macrobius* etiam lib. 2. in ſomn. Scip. cap. 3. ait: Muſica quoque corporum morbis medetur, nam hinc eſt, quod ægris remedia præſtantes, præcinere dicuntur. Allegat eundem *Tyraquellus* l. c. no. 303. Conf. omnino *H. Corn. Agrippa* lib. 2. de Occult. Philoſ. cap. 24. ſeq. *Jo. Lonicer.* in enarratt. ad Pindari Pythia pag. 272. qui plura huc facientia habet. *Martianus Capella* lib. 9. Muſicen ſic loquentem inducit: Quid? afflictationibus corporeis nonne aſſidua meditatione ſuccurri? *Febrem* cu-“ rabant *vulneraque* veteres cantione. *Aſclepiades*“ item tuba *ſurdiſſimis* medebatur. *Iſchiadas* quis neſciat

neſciat expelli aulica(αὐλικῇ ſive tibiali) ſuavitate? *Xenocrates* organicis modulis *lymphaticos* liberabat: *Thaletem Cretenſem* citharæ ſuavitate compertum eſt morbos ac *peſtilentiam* fugaviſſe: *Herophilus* ægrorum venas rythmorum collatione penſabat. Hujusmodi a *Galeno* etiam lib. 1. de Sanit. tuend. cap. 11. & medicorum aliis prodita, quos longum ſit apponere. *Cœlius* id vocat *loca dolentia decantare*; quod a fiſtulare quodam factum Philiſtionis frater prodidit, ut idem ait. Vide & *Gyraldum* Dial. 1. Hiſt. Poëtar. pag. 17. edit. Baſil. 1580. ait *G. Jo. Voſſius* de Muſica cap. 4. §. 13. pag. 43. *Iſaac* lib. de Floribus tradit, cantus ſonosque inſtrumentorum muſicalium ad ſanitatem admodum conferre apud *Tiraquell.* l. a. n. 303. additque: Quod voluit *Tacuinus*, ejusque auctoritate *Nicol. Nicolus* in lib. ſermonum Medicinæ Serm. 1. Tract. 2. cap. 36. Cantus & Muſica, (ait Clmus *Melch. Sebizius* in Diſp. 11. de Purgatione parergo 1.) aliquid ad curationem morborum faciunt.

§. 16. Quomodo Muſica in morbis curandis proſit, exponit, qui videatur, *Tob. Andreæ* Exerc. 3. de Cura Corporis per mentem §. 13. Conf. *Scherbium* Comm. in Polit. Ariſtot. pag. 370. ſeq. de Muſicæ Differentia & Effectu vario; & præcipue *Phil. Caroli* ad Agell. N. A. lib. 4. cap. 13. pag. 269. ſeq. *Rolfinc.* de Capitis Dolore lib. 2. ſect. 2. art. 1. Part. 3. cap. 44. pag. 190. ſeq. *Muretus* lib. 14. Var. Lect. cap. 6. pag. 1119. ſeq. *Johan Brodæus* lib. 4. Miſcellan. cap. 31. *Magius* Variar. Lection. lib. 4. cap. 13. *Pechlinus* lib. 3. Obſ. Med. 29. *Jac. Faber* Stapulenſis in Elementis Muſicis pag. 2. a. ubi plura. *Caſp. Bartholin.* Thomæ fil. de Tibiis vett. lib. 2. cap. 1. & 2. pag. 139. ſeq. *Caldera de Heredia* in Tribunali Medico pag. 352. 353. 384. 385. *Rob.*

Fludd. in Harm. Microcoſm. *Kircher.* de Magnet. lib. 3. & in Muſicagia.

§. 17. Creditur in genere *Chiron Centaurus*, *Staphyli* lib. 3. Rerum Theſſalicar. teſtimonio citharæ morbos quosdam depuliſſe. Idem de *Hilmenia* docet *Boëtius*, quod Muſica adeo præclarus fuerit, ut multis ægrotantibus omnes animi moleſtias abſterſerit. *Minderer.* Threnod. Med. cap. 20. pag. 458. qui ibid. pag. 460. de *Democrito* dicit, quod plurimos morbos cantu pelli ſcripſerit; e Severino vero refert idem, quod *Terpander* & *Arion Methymneus* apud Iones & Lesbios graviſſimos morbos fugarint. Eadem aſſerunt *Tiraquellus* de Nobilit. cap. 31. pag. 303. & *Joh. de Mey* Comm. Phyſ. in Pentateuch.] pag. 95. *Nicol. Friſchlinus.* in Orat. pro Muſica 1574. habita Orat. pag. 204. ait: „Quid „de Clinia Pythagorico, qui quoties ira ſe inflam„mari ſenſit, toties ad lyram, tanquam mali certiſſi„mam medicinam, ſe convertit? Quid de ipſo Py„thagora: qui adoleſcentis cujusdam inſanum a„morem mutatis tibiæ modis immutaſſe; & alium „quendam, gladio necem ſibi intendentem, eadem „via inhibuiſſe ſcribitur. Sed & morbis quibus„dam auxilium & levamentum a Muſica afferri, li„terarum monumentis eſt proditum. Res non tam „facilis creditu, quam dictu. Nam Iſchiadici cum „maxime dolent, ſi modulis levibus tibicen inci„nant, minui dolores ajunt. Et Theophraſtus au„ctor eſt, viperarum morſibus tibicinem mederi. „Quin & Boëtius in Muſica teſtatur, Lesbios & Io„nes a plerisque morbis cantus dulcedine & Terpandri præſidio fuiſſe liberatos. Sic *Tiraquello* de Nobilit. cap. 31. n. 303. teſte, *Thaletas* Vates Gnoſius, aut, ut aliis placet, Colophonius, aut etiam, ut aliis, *Thales Cretenſis* cantu citharæ morbos & peſtilen-

ſilentias fugabat, ut tradit *Pauſanias* lib. 1. quo de Atticis ſcribit, & *Pratinas*, ejusque auctoritate *Plutarchus* in ſua Muſica, & Martianus Capella lib. 9. (vid. ſup. §. 15.) *Homerus* lib. 1. Iliad cecinit, Græcos cantu & Muſica fuiſſe vi peſtilentiæ levatos:

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο &c.

quæ verſibus reddidit *Carol. Valgulius*:

Phœbæas iras placabant carmine Achivi
Per luces totas pulcrum pæana canentes,
Pugnantemque ex alto. Aſt pectora Arcitenentes
Mulcebant cantus & gaudia pertentabant.

Quem locum in id, quod diximus, annotat Plutarchus lib. de Muſica; ſcribit Tiraquellus l. c. n. 299. Imo adeo receptus fuerat olim hic perMuſicam curandi modus, ut ægris remedia præſtantes *præcinere* dicerentur, teſte Macrobio loc. ſup. §. 15. cit.

§. 18. Ad ſpecies affectuum ſi deſcendamus, ſtatim *Melancholia* ſeſe offert, cui egregiam affert medelam Muſica, quod ſuo exemplo docet Saulus Rex 1. Sam. 16. 23. Dæmoniacum enim eum fuiſſe, & Muſica ſublevatum, teſtantur Tiraquell. loc. cit. n. 302. *Dannhauer*. Lac. Catech. Conc. 36. pag. 521. Conf. *Giſb. Voëtius* Part. 3. Diſpp. Select. pag. 151. ſeq. & Diſp. de Dæmonibus. *Joh. de Mey*. Comm. Phyſ. in Pentateuch. pag. 95. qui addit: *Melancholia, inſania*, aliisque morbi beneficio Muſicæ ſanari poſſunt. Idem Saulis exemplum allegat quoque *Hæfer*. Herc. Med. Lib. 1. cap. 7. *Melancholiæ* addimus *iram*. Recte *Barthol. de Moor* in Cogitatt. de inſtaurat. Medicinæ Lib. 3. pag. 381. Clinias & Achilles Muſicæ iram reprimere ſolebant *Æliano* teſte Lib. 14. Var. Hiſt. cap. 23. verum cantilenæ profana & quidquid Ethniciſmi ſubpe-

ſubpeditat ad morbos animi expugnandos non ſufficiunt. Agimus nos cum Chriſtianis, quibus meliora præſidia ſubpeditat ſacra pagina. Adnectimus quoque *metum*; & contra hunc Muſicam prodeſſe ex *Theophraſti* lib. de divinis furoribus *Apollo Caryſtius* edocuit in Hiſtoriis mirabilibus cap. 48. apud *Ger. Jo. Voſſium* de Muſice cap. 4. §. 13. p. 42.

§. 19. Laſciviam, immodicæque veneris ſtimulos etiam reprimere Muſicam ſunt qui teſtentur: Sic Æſculapius, uti ex *Galeno* Lib. περὶ ὑγείας refert *Tiraquellus* de nobilit. cap. 31. n. 302. multas cantilenas ſcribi mimoſque rerum ridicularum fieri & melodias quasdam inſtituit iis, quibus vehementiores animoſæ partis motus corporis temperamentum juſto calidius efficerent. *Hadr. Beverland.* in admonit. de cavende fornicatione p. 24. ait: *Cum maxima ſit menti cum corpore affinitas, ideo ad diſcutiendas laſcivas cogitationes prodeſt quoque Muſica. Pythagoras, ut phantaſma hilare imprimeret phantaſiæ, ſolebat cubitum petiturus lyram pulſare, & cogitationes ſpicare chordis: Matutinus πολύχορδον ſumſit in manus, perturbationeſque ex ſomniis collectas ejus modulatione expiavit, eoque in divini amoris adſcendit deſiderium.* Pythagoras, (inquit *Joh. de Mey* Comm. Phyſ. in pentat. p. 95) ſpondeos ad phrygium modum occinens amore lymphatum adoleſcentem ad gravitatem immutavit: ſimile quid narratur de Empedocle, qui certis modis muſicis adoleſcentem jam ira percitum & in eadem

dem ruentem ad ſanitatem revocavit. Quin & mutuam Muſicæ operam præſtare caſtitatem, venerisque abſtinentiam edocemur quotidiana in Caſtratis ad Muſicam omnium aptiſſimis experientia.

§. 20. Imo pluribus damnoſis animi affectibus una eandem mederi opera teſtes advoco bigam virorum omni elogio majorum. *Hug. Grotius* in Dedicat. Mart. Capellæ pag. m. 18. ait: „Accedit Muſica cæteris non inferior, quæ brutas beſtias cicurat, *memoriam firmat*, dura lenit, animos excitat, *iram* ſedat, ſeditiones ſopit, *triſtitiamque* pellit: unde non immerito mihi videtur mundi totius formam Samius ſenex in harmonia quadam collocaſſe.„ *Job. Henr. Bæclerus* in Progr. Acad. de Muſica pag. 114. „Illa utique animorum medicinæ deſtinata κάϑαρσις„ (pergamus enim uti Pythagorea ex Jamblicho voce) „adeo non eſt inficianda, ut vel ſola muſicæ harmoniæ recordatio graviores mentium perturbationes, quales *ira*, *triſtitia*, *ſollicitudo*, *metus* affert, diſpuliſſe non raro comperta ſit, dum manifeſto naturalis congruentiæ argumento in ſuarum formarum habitus rapit animos & quaſi transformat.„ Nec ſolum animis, ſed & corpori languenti medetur Muſica; Sic in Gallia nobilis matrona zelotypia *in furorem* acta, e Capucini cujusdam conſilio per Muſicam chelyn amœnisſime plectentem 3. menſium ſpatio ad ſanitatem redacta fuit. Alia illuſtris femina Rhotomagi *du Parreau* nomine in variis morbis imo & in partu non aliam Medicinam adhibuit, quam Muſicam. Et

Hh cum

cum ingraveſcente ætate arthritidis doloribus in genu acutisſimis maxime cruciaretur, Muſico ſemper pro Medico uſa fuit, & hoc modo vitam ſuam ad annum 106. uſque protraxit.

§. 21. *Furorem & inſaniam* Muſicæ beneficium curaſſe quis neget? Tot ejus rei ſunt teſtimonia, tot exempla, ut dinumerari vix queant. *Cæl. Caliagninus* in Dialogo Equitatio fol. 572. ait: Interdum & vigilantes per tibiam ac tripudium accedente deorum patrocinio, quibus ſupplices litabant, a furioſo affectu ad ſanæ mentis habitum revocantur. *Aſclepiadis* exemplum phreneticum quendam per ſymphoniam priſtinæ ſanitati reſtituentis allegant, *Joh. de Mey* & *Bœclerus* locis jam citt. ut & *Tiraquellus*, qui cap. 31. de Nobilit. n. 302. ait: "*Pytagoras* quoque perturbationes „animi lyra componebat, ut ſcribit *Seneca* de ira „Lib. 3. Nam & *Xenocrates* organicis modulis lym„phaticos liberavit. Et *Aſclepiates* phreneticorum „mentes morbo turbatas, ſæpe per ſymphoniam „ſanitati reſtituit, ut prodit *Cenſorinus* de die „natali & *Martian. Capella* Lib. 9. & *Cæl. Aurelia„nus* Lib. 1. Chronicon cap. 5. & alii, ut paulo „ante dixerat, utuntur decantationibus tibiarum varia modulatione: Quarum alterum phrygiam vocant, quæ fit jucunda atque excitabilis eorum, qui „ex mœſtitudine in furore noſcuntur. Aliam diram, quæ occupata mente pudorem ſuadeat in„jecto rigore, ut in bello, quam Dorion appellant &c. Sic Hypatia, Theonis filia, juvenem inſano amore ipſius correptum Muſices beneficio curavit, &

Franc.

Franc. Baconus in Hiſt. ſua natur. Lib. 2. cap. 1. (apud *Joh. de Mey* Comm. phyſ. in ſ. ſcript. pag. 96) refert ex Danorum hiſtoria exemplum memorabile Muſici cujusdam, qui harmoniis ſuis quosvis vel ad furorem & arma, vel ad riſum & pacem commovere poterat, quod ipſum Daniæ Regem expertum fuiſſe annales teſtantur.

§. 22. Verum utriusque iſtius hiſtoriæ fidem tali CLmus *Iſaac Voſſius* Lib. de poëmat. Cantu & virib. rythmi pag. 21. & 58. labefactat epicriſi: „Non male judicat *Suidas*, ubi de Hypatia Theonis filia agit, non eſſe veriſimile inquiens," id quod vulgo dicitur, illam juvenem ſui amore" correptum Muſicæ curaſſe beneficio, cum Mu-" ſicæ poteſtas jam diu ante Hypatiæ ætatem peni-" tus exoleverit; & de altera inquit pag. 58. l. c." Scio quidem ea, quæ *Saxo Grammaticus* de quo-" dam Daniæ prodidit rege, quomodo ſcil. ille ci-" thareti cantu ad furorem & inſaniam usque re-" dactus fuerit, eſt profecto mera hæc fabella. Iſte" Grammaticus ut multa alia aliunde petita ad ſuos" tranſtulit uſus, ſic quoque Hiſtoriolam, quæ de" Alexandro & Timotheo narratur Muſico, alicui" gentis ſuæ Principi adſcribere non dubitavit." Tantum abeſt, ut barbaro iſto ſeculo usquam" terrarum, ne dum in Dania, reperiri potuerit" Muſicus aliquis, qui ſolo Citharæ tactu vehemen-" tes adeo concitarit affectus, ut ne nunc quidem" longe florentiore Muſica ullus in tota reperiatur" Europa, qui tale quid vel poſſit vel audeat. Jam" a mille & pluribus annis ceſſat inter Muſicos ma-"

„gna illa ciendorum affectuum potentia, ex quo „nempe deſiit uſus & ſcientia rythmi, qui ſolus „poterat præſtare id, quod nullus hoc tempore „poſſit præſtare Muſicus.„ Theophraſtus Lib. de divin. furorib. apud *Apollon. Cariſtium* dicit, muſicam curare *τὰς ἐπὶ μακρὸν γυγνομένας τῆς διανοίας ἐκστάσεις* diuturnas mentis alienationes apud *G. J. Voſſ.* de Muſice c. 4. §. 13. p. 42.

§. 23. Et in ipſa Mania ſedanda haud exiguam Muſica præſtat operam: qua de cauſa eam hic etiam commendat *Rolfincius* Medic. Conſultatt. Lib. 2. Conſ. 8. pag. 144. quam eandem mox alii quoque ex amore inſano Maniaco ſuadet l. c. Conſ. 9. pag. 153. Conſentiunt & alii experientia inducti, *Deuſingius* de ſuperſtit. morbor. orig. §. 26. & ſeq. *Jo. de Mey* Comm. phyſ. in pentateuch. loco 3. Exodi pag. 95. ita *Timoth. Brightus* de ſanit. tuend. Part. 1. pag. 61. vult, ut præter modum triſtes Muſicæ aliquo genere demulceantur *Minderer.* Threnod, Med. pag. 449. conveniens vocat & congruum inſtrumentum Muſicam, quo plurima mala morboſque pellat Medicina, præſerim vero melancholiam, quæ corpus abſumat, ſpiritu triſti (ut ſapiens ait) corpus exſiccante. Ephemerides Eruditorum Pariſienſes Journal des Scavans Tomo 45. pag. m. 101. ex Hiſtoria Regiæ Academiæ ſcientiar. Pariſ. Anni 1708. exhibent obſervationem quandam rariorem Domini Godofredi, qui quendam ſaltatorem Magiſtrum (maitre a danſer) Aleſiæ Languedociæ oriundum delirio maniacæ & muto marmoniæ ſidium beneficio, quæ poſt

horæ

horæ quadrantem profundum ei induxit ſomnum, cum inſequente criſi, feliciter liberavit, aliam ejusdem generis hiſtoriam evolve, ſi placet, in Academiæ ejusdem relatione annua 1707.

§. 24. Quantum in ἀγρυπνίᾳ valeat, vel ipſi ἄλαλοι infantes docent, quibus ſopiendis ad cunas canitur. Hinc *Rolfincius* l. cit. lib. 2. Conſ. 3. pag. 74. in ἀγρυπνίᾳ eandem vult adhiberi. Somnum conciliat Muſica, quia objecta ſenſuum mentis tollit, teſte Plempio de valet. togat. tuend. cap. 6. n. 4. p. 268. conf. Camerarii Cent. 2. ſyllog. memorabil. 69. & 70. *Pythagoræ* moris fuit, priusquam ſe ſomno daret, & cum eſſet expergefactus cithara cantare, ut animum ſua ſemper imbueret divinitate, ſicut *Cenſorinus* refert, ſive ut agendum erectior mane fieret animus, ad quieſcendum autem veſperi ſedatior, & ab affectibus purgatior, quod de Pythagoreis *Fabius* tradit, teſte *Bœclero* in progr. cit. p. 114. *Seneca* de provid. cap. 3. p. m. 383. ait: Feliciorem ergo tu Mæcenatem putas, cui amoribus anxio & moroſæ uxoris quotidiana repudia deflenti ſomnus per ſymphoniarum cantum ex longinquo lene reſonantium quæritur. Mæcenas enim tribus annis integris in ſomnis permanſit, leni harmoniam tandem liberatus, ut ex dicto *Senecæ* loco aliisque aſſerunt *Meibomius* de Mæcenate cap. 29. n. 8. *Jonſtonus* in Thaumatograph. claſſ. 10. c. 7. art. 7. pag. 492. *Quercetanus* Diæt. & polyhiſt. ſect. 2. cap. 9. p. 242. *Luc. Tozzus* ad Hippocart. lib. 2. aphor. 3. conf. *Ægineta* lib. 1. c. 98. *Meibom.* l. c. n. 10. ſeq. qui

plura hanc in rem, item *Kipping*, Inſtitt. phyſ. lib. 8. cap. 14. §. 7. *Ger. Jo. Voſſius* lib. 3. de Idololatr. Gent. c. 34. p. 892. *Jo. Bapt. du Hamel* lib. 3. de Corpore animato cap. 6. §. 4. *Jo. Meldorus* Diſp. inaug. de hypercatharſi th. 122. Baſil. 1622. in 4to.

§. 25. Rationes hujus rei, præſertim quod infantes attinet, plures reddere conantur. Argute inprimis *Cæl. Caliagninus* Dial. cit. Equitatio fol. 571. ſeq. „Nihil, inquit, puto poſthac tibi fore ſuper „ambigui, quin Idæorum Dactylorum vim & no„mina ad prodendos terrores arbitreris, & in no„ſtram ſententiam concedas. Quod ſi mihi for„taſſe parum credis, parumque te jam dictæ ratio„nes movent, quæ te profecto movere debent: at „Platoni tuo jam non credere incipe, qui motum „agitationemque infantibus ſalubrem eſſe tam nu„tricibus exploratum dicit quam iis quæ reme„diis Corybantum vacant. Quum enim pueros ad „ſomnum tardiores illiciunt, non quiete hoc ne„que ſilentio ſed contrariis faciunt: ulnis enim fe„runt & cantu quaſi tibicinio quodam mulcent, „& ſicut in bacchantium furentiumque remediis „fit, hujusmodi agitationis chorea muſaque utun„tur. Cauſa hujus rei eſt, quod uterque affectus „ex his timore conſtat. Expaveſcunt enim infan„tes & tenicula mentis quibusdam propter ſini„ſtrum quendam animi habitum permoventur. „Quum vero ad hunc affectum quispiam agita„tionem affert, vincit exterior ille hunc interio„rem terribilem alioqui & furioſum: quumque

vicerit,

vicerit tranquillam animo præſtat quietem, ſub-“ ſultu cordis ſedato, atque ita ſomnum concili-“ ant“ &c. *Ren. Carteſius* in Muſicæ Compend. p. 5. ait: id tantum videtur vocem humanam nobis gratisſimam reddere, quia omnium maxime conformis eſt noſtris ſpiritibus. Ita forte etiam amiciſſimi gratior eſt quam inimici ex ſympathia & dyſpathia affectuum, eadem ratione, qua ajunt, ovis pellem tenſam in tympano obmuteſcere, ſi feriatur, lupina in alio tympono reſonante.

§. 26. Bina adhuc circa *ἀγρυπνίαν* Muſica ſublevatam in medium proferre liceat exempla illuſtria: prius eſt Ethodii I. antiqui & ſerie 25ti Scotorum Regis, qui 33. annis ab A. C. 157. uſque 190. regno præfuit, & a Muſico Cameræ quavis veſpera ſomnum ei leni modulatione harmonica conciliante percuſſus dicitur in Annalibus Scotor. Narrat eandem rem *Jo. Hiebnerus* in **kurtzen Fragen aus der Politiſchen Hiſtorie** Tom. 2. Lib. 3. p. 1023. his verbis: Ethodius I. **in der Ordnung der 25te König in Schottland &c. Damahls ſchlieffen die Könige und andere Groſſen niemahls ein, wann nicht ein Muſicante vor dem Bette ſaß. Ein ſolcher Cammer-**Muſicus **ermordete dieſen König.** Alterum exemplum ſubpeditat nobis tragicus vitæ exitus Caroli IX. Galliar. Regis, de quo *Jo. Merekerus* in Apodemicis pag. m. 6. 1. a. ſcribit: Non procul Pariſiis eſt Bois de Vincennes: Vicus ſaint Maur cum arce regia in propinquo, in qua obiit Rex Carolus IX. ſtatim poſt lanienam Pariſ. ob noctes inſomnes, quas du-

cebat. E Germania evocavit Orlandum Muſicum nobiliſſimum, ut ex ipſius Muſica Coronam ſibi conciliaret; Item *Chriſt. Matthiæ* in Theatr. Hiſt. ſub Rudolpho.II.p.1123.b.Orlandus de Laſſo, Bergæ Hannoniæ urbe natus Muſicus fuit excellentiſſimus, & per totum terrarum orbem inprimis Chriſtianum celeberrimus, eumque Muſices ſtudio Carolus IX. Rex Galliæ paulo ante mortem è Norico evocavit, cum poſt infelicisſimam lanienam Pariſienſem ex horroribus nocturnis damna ſomni ſentiret terribilia, quem interruptum ſymphoniaci pueri expergefacto reparabant, teſte Thuano Hiſt. Lib. 57. Rege anno 1574. extincto Orlandus rurſus in Germaniam ſe recepit, & tandem anno ætatis 73. Monaci in Bavaria vitam finivit.

§. 27. Pariter *doloribus* ſubvenit. Ita Nobilis *Cephalalgia* laborans audito teſtudinis ſono melius habebat: Eodem affectu detentus ruſticus audito utriculi ſono liber evadebat, teſte *Chriſt. Sörgel* Diſp. Inaug. de dolore Capitis cap.18.pag.22. In dolore dentium etiam conducere muſicam exempla docent. *Balth. Kryſing.* Diſp. Inaug. de Odontalgia tactu ſedanda cap. 8. p. 45. Kilon. 1701. ait: Sunt etiam remedia, quæ ſpirituum turbatos motus blande permulcent, nervo dolenti conſentientem alium titillando. Quo referenda eſt illa hiſtoria, quam *Paullini* in lib. Erbauliche Luſt, Part. I. n. 79. his verbis recenſet: D. Weisbrot erzehlte mir zu Utrecht, wie eine Frau in ſeiner Heimath nicht beſſer die offtmahlige Zahn-Schmertzen beſänfftiget hätte, als durchs Geigen, darum, wenn

wenn die Quaal angieng, ließ ſie die Muſicanten (ſo immer bey der Hand ſeyn muſten) eiligſt hoh-len: je ſtärcker und anmuthiger dieſe geigten, je weniger ſie das Zahnweh fühlte. Simile exemplum habet *Sinapius* tract. de remed. dolor. p. 55.

§. 28. Imo & contra *icterum* commendatur Muſica; ita enim Com. Celſus alicubi: Debet omnibus curis eſſe vacuus ac ſolutus ictericorum animus: Tum & ſplendido conclavi, laſciviis, *cantu*, jucundis quoque ſermonibus laxandus eſt. Contra *Epilepſian* eandem valere, & fiſtulæ cantum inprimis epilepſian ſanare ex *Theophraſto* Lib. de divinis furoribus apud *Apollon. Cariſtium* in hiſtoriis mirabil. cap. 48. probat *Ger. Jo. Voſſius* de Muſice c. 4. §. 13. p. 42. qui ex eod. addit, illam etiam contra *Lipothymiam* auxiliari. Sic *Ebn-Sina*, vulgo *Avicenna* Lib. 1. fen. 4. c. 30. Omnes morborum dolores cantibus ſedari autumat apud Tiraquell. de nobilit. c. 31. n. 303. & ex ejusd. Lib. 3. Fen. 3. Can. probat *Georg. Graman* in der Chymiſchen Hauß-und Reiſe-Apothecke, Part. 7. cap. 15. pag. 151. Daß in *Colica* & *Calculi paſſione* man die Patienten mit weichen Betten und Tüchern verſehen, in groſſe Wiegen legen, mit lieblichen Geſängen und Melodeyen einſauſen, mit Jucken und Krauen an Händen und Füſſen zum Schlaff und Ruhe bringen ſolle; & addit: Ingenii acuti levamentum!

§. 29. Febrem veteres cantione curaſſe ſupra jam ex *Martiano Capella* lib. 5. §. 15. didicimus. Sic *Arnold. Villanovanus* in eo libello, quem de regi-

mine Quartanæ nuncupatim inſcripſit, *Febri Quartanæ* muſicales melodias admodum conferre ſcribit; quod & nos (ait *Tiraquellus* de Nobilit. cap. 31. n. 303.) aliquando dum eo morbo miſere conflictaremur, experti ſumus. Ex utroque repetit Bernh. Jobin. in der Vorrede des Podagramiſchen Troſt-Büchleins p. m. 11. Ad *Carbunculi* ſpeciem admirandam, quæ frequens eſt in urbe Rupecurvenſi prope Caſtra, *Malvat* dictam, adhibetur pro curatione cum aliis quoque Muſica, teſte *Borello* Cent. 2. obſ. 12. Ad Phormingis ſonum olim urina reddita, *Scaliger* Exerc. 344. ſect. 6. forſan idem adhiberi quibusdam poſſet in *Iſchuria* vel *Dyſuria*; niſi illud acciderit peculiari antipathia. Huc refer omnino, quæ de hoc loco & alio *Hippocr.* 5. Epid 30. 19. habet *Mart. Weinrichius* de Monſtris cap. 8. pag. 65. a. *Vulnera* etiam veteres cantione curarunt Mart. Capella d. l. Imo & *Peſte* laborantibus levamen præſtat. Exemplum ex *Homero* adduximus ſup. §. 17. *Mercurialis* lib. de Peſte cap. 22. pag. 167. ait: Memini me legiſſe apud *Plutarchum* in lib. de Muſica, *Thaletem* quendam Cretenſem a Lacedæmoniis peſtem fugaſſe ſola Muſica; cujus Thaletæ mentio etiam fit apud *Pauſaniam* in lib. 1. Ego nihil aliud fuiſſe exiſtimo muſicam illam Thaletæ, & eorum militum, qui apud *Homer.* cantu peſtem fugabant, niſi ſpem, gaudium & lætitiam, quibus fit, ut & animi & corpora valentius pugnent adverſus morbum peſtiferum.

§. 30. Expreſſius contra Peſtem ſubvenientem commendat Muſicam *M. Joh. Hebenſtreit* Med. Licent. im Regiment Peſtilentziſcher gifftiger Fieber Augſp. 1563. in 4. p. 1. a. his verbis: Ich lieſſe mir ſolche Zeit (bey graßirender Peſt nach Tiſche) mehr

mehr gefallen, daß man nach Ergötzung in der Biblia, Muſicam mit Lauten, Geigen, Harffen, Singen, oder dergleichen Seitenſpielen exercirre, denn ſolches erquicket die lebendigen Geiſter, ſo man ſpiritus nennet, ſtärckt das Hertz, und macht den Menſchen freudig, welches ſonderlich in ſolcher Zeit nützlich, , denn es der böſen Feuchtigkeit wiederſtehet, darumb ſpricht auch *Ariſtoteles* lib. 8. de Nat. Animal. cap. 24. daß die kollerichte Pferde, ſo bald ſie concentum tubarum hören, geſtille, oder ja geheuriger werden. Es zeiget auch Theophraſtus an, Iſchiaticorum dolores lenibus tibiarum phrygiæ modulis ſedatos, tibicinemque ſcite & modulate canentem viperarum morſibus mederi, wie dieſes *Gellius* lib. 4. cap. 13. *Athenæus* lib. 14. auch melden. So ſaget *Ovidius:*

Enervant animos cytharæ, cantusque, lyræque,
Et vox & membris brachia mota ſuis.

§. 31. Quid? quod & ad præcavendos *fœtus monſtroſos* conducere Muſicam credatur! Ita enim *Ludov. Mercatus* Medicus Celeberr. de Mulier. Affection. lib. 3. cap. 7. fol. 677. Secundum vero, quod circa facultates moliri oportet, eſt imaginativam potentiam perpetuo a brutorum turpiumque animalium conſideratione diſtrahere, eamque pulcerrimarum rerum imaginibus inſignire, non ſolum coitus tempore, ſed tota graviditatis duratione. Quamobrem diſtrahere oportet *Muſicis inſtrumentis*, gratis loquelis, pulcrarum imaginum inſpectionibus, & ipſa quoque fœmina perpetuo conetur, quæ pulcra & grata ſunt, conſiderare, mœſtitiam fugere, timore omni carere, & hilari conſtantique animo eſſe, ne ex bruti alicujus, ut muris,

fer-

ſerpentis vel alterius inſpectione terreatur & expaveſcat.

§. 32. Inprimis autem contra *affectionem hypochondriacam* haut levis uſus eſſe Muſicam, & ſana ratio dictat, & auctoritas Medicorum ſuadet. Unicum proferam teſtem, *Jac. Kornmeſſer*, qui in Diſp. Inaug. de Affectione hypochondr. Roſtochii, Præſide D. Joh. Caſp. Marchio 1665. habita Th. 27. ita ſcribit: Exercitiis levioribus adnumerari poteſt Muſica, ipſa etiam non leve affectus hypochondriaci remedium, quippe cujus vis in ſpiritus & nervos ſane admirabilis, ſed hactenus non ſatis explicata, quamvis ingentem impenderit operam inſignis *Kircherus* in magna ſua Muſurgia. Nec mirum, quia nervorum viæ & uſus in occulto huc uſque latuere, quibus nuperrime tamen exquiſitiſſimis obſervationibus facem propius alluxit CL. *Willis*. Credibile eſt, illam cum titillatione quadam mediante aëre nervos contingere, & ſpiritus demulcendo exhilarare, lenireque ſic paſſiones animorum, in ſpirituum torpore & alia prava qualitate ſitas, cumprimis triſtitias, adeoque huic affectui valde ſubvenire promte inſtitutam. Conf. quæ de uſu Muſices habet *Caldera de Heredia* in Tribunali Medico pag. 352. 353. 384. 385. Fludd. in Harm. Microcoſm. *Kircherus* de Magnete lib. 3. & alii.

§. 33. Eadem ratio in *dolore iſchiadico*, quem cantu & tibicinum modulis mitigaſſe veteres, tradit *Theophraſtus* apud *Athenæum* lib. 14. Dipnoſoph. cap. 5. (& ex hoc *Beverovicius* Ideæ Medic. Veter. Part. 2. cap. 15. pag. 377. quem omnino conſule, ut & *G. Joh. Voſſium* de Muſica cap. 4. §. 13. pag. 42.) *Plinius* Hiſt. Nat. lib. 28. cap. 2. (e quo *Valleſius* Philoſ. Sacr. cap. 3. pag. 55.) & *A. Gellius* Noct. Attic. lib. 4. cap. 13. (ex quo allegat *Georg. Merula* in Galeot-

leottum pag. 316. (*Joh. Conr. Dietericus*, qui in Jatreio Hippocrat. n. 409. pag. 564. ita: Dolorem i-„ſchiadicum curari Muſica, ſcripſit *Gellius*, & probavit *Cardanus*, quem ridet Scaliger Exerc. 348. pag. 1084. Harmoniam autem phrygiam ἰσχιακὲς ἰᾶσθαι Theophraſtus ſcripſit apud *Athenæum*, &" meminit *Plinius* lib. 14. cap. 28. pag. 398. carmine" ad modulos adhibito infuiſſe eam vim curandi," cum ſcribit: Dixit *Homerus*, profluvium ſangui-" nis vulnerato femine Ulyſſem inhibuiſſe carmine," *Theophraſtus* Iſchiadicos ſanari; *Cato* prodidit lu-" xatis membris carnem auxiliari, *M. Varro* poda-" gris, & *Martianus Capella* Philologiæ pag. 209." Ad affectiones animi tibias *Theophraſtus* adhibe-" bat. Iſchiadas quis neſciat expelli aulica ſuavita-" te? Conſule de his nugis *Muretum* Var. Lect. lib." 13. cap. 6. pag. 365. & *Voſſium* de Muſica pag. 42." *Georg. Baglivus* Differt. pecul. de Tarantula cap. 13. pag. 59. ait: Fertur etiam Iſmeniam Thebanum plures Bœoticorum Iſchiadicos intentione tibiæ vel cytharæ ſanitati reſtituiſſe; vide plura apud *Aldrovandum* lib. 5. de Inſectis fol. 621.

34. Sed addamus ipſa ſæpius citati doctiſſimi Viri *Ger. Jo. Voſſii* verba, Muſices cap. 4. §. 13. pag. 43. Illud poſtremo addamus, erraſſe *A. Gellium*, quan-" do, ut ſupra vidimus, Noct. Atticar. lib. 4. cap. 13" ait,: Theophraſto ſcriptum, Iſchiacos minus do-" lere, ſi modulis lenibus tibicen incinat; nam quod" a *Mureto* etiam in Variis Lect. lib. 13. cap. 6. ob-" ſervatum fuit, & ex Theophraſti verbis adductis" ab Athenæo videre eſt, ſanabantur τῇ Φρυγιστὴ ἁρμονίᾳ *concentu phrygio*; At modi phrygii non lenes fuere, ſed graves ac vehementes. Unde eorum uſus erat in ſacris matris phrygiæ ad furorem concitan-

tandum. Eoque ſpectat hoc Catulli carmen de Berecynthia:

Tibicen ubi canit Phryx, curvo grave calamo.

Der Auctor des Podagramiſchen Troſt-Büchleins, Huldrich Ellopoſeleros (Johannes Fiſchartus) hat ohne Zweiffel im Plinio geleſen gehabt, daß dem Podagra möge durch Geſang, luſtige Geſpräch, anmuthige Srüche Reden und Carmina geholffen werden, ait *Bernh. Jobin.* in Præf. ad illum librum pag. A. 6. a. *Chriſtophorus Baliſta* Pariſinus in Concertatione in Podagram v. 317. ita canit:

Aures te fidibus juvet oblectare canoris,
Mulcidaque artifici tangere fila manu.
Cantus enim ex animis curarum diſcutit æſtus
Et validum corpus mens hilarata facit.

§. 35. Imo *Joh. Udalric. Rumlerus* Obſervatt. Medicar. obſ. 98. apud *Georg. Hier. Welſchium* ait, *Geſnerum* in litteris ad Achillem Gaſſerum ſcire quendam, qui per annum laboraverit Iſchiade, remediis fruſtra adhibitis, ſaltationibus muſicis per dies aliquot (octo circiter) quotidie ad ſudorem usque peractis optime curatum. Quod idem in genere de *arthritide* teſtatur *Epiphanius Ferdinandus* Hiſtor. Medic. 8. eam nimirum harmonia ſanari, teſte laudato modo Velſchio loc. cit. Quamvis & facilem a nobis impetret aſſenſum Nobiliſſ. *Schneiderus* lib. de Iſchiagra pag. 925. Symphoniam non omnibus iis, qui Iſchiade laborant, eſſe jucundam, ſed ſæpe, ut experimentis cognovit, faſtidioſam. Hinc recte quoque idem *Velſchius* in Nott. ad *Joh. Ulr. Rumlerum* pag. 59. ait: Non tam Muſices ipſius hoc opus eſt, quam motus atque exercitationis corporis, quod tamen in multis, quibus hæreditarius

rius is morbus, non ſucceſſiſſe novimus; idem ibidem plura addit, quæ legi & huc conferri merentur.

§. 36. Porro *Aſclepiades* dicitur tuba *ſurdis* mederi ſolitus a *Minderero* Threnod. Med. cap. 1. pag. 7. Idem & *Martianus Capella* refert loc. ſup. cit. Conf. *Tiraquellus* de Nobilit. cap. 31. n. 303. Quomodo vero tuba ſurdities & obauditio curari poſſit, diſquirit in utramque partem *Vincent. Alſar. Crucius* in Conſultatione pro Nobili Adoleſcentulo in obauditione &c. pag. 55. ſeqq. comprobatque ex *Actuario* lib. 6. M. M. cap. 3. qui expreſſe hoc ſuadet.

§. *Agellius* quoque loc. cit. ex *Theophraſto* refert, *viperarum morſibus* tibicinem ſcite modulateque adhibitum mederi. Idem ex *Æliani* Hiſt. Animal. lib. 9. refert Tiraquellus loco ſæpius cit. qui ibid. addit, *Alexandrum Trallianum* tradere auctoritate Galeni lib. 9. cap. 4. ad fin. *Scorpionis morſibus* etiam Muſicam mederi, & ut ſubdit *Gellius* Noct. Attic. lib. 4. cap. 13. *Democritus* in lib. περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν, de peſtibus aut peſtilentibus malis, incantationes tibiarum plurimis *hominum morſibus* medicinam fuiſſe edocet. Eadem plane repetit *Ger. Jo. Voſſius* de Muſica cap. 4. pag. 42. qui §. 13. pag. 43. hæc adjicit [illegible] *Maretus* lib. 13. Var. Lect. cap. 6. metuit, ne ab *A[illegible]ellio* ſit aberratum, “ quando ait, Muſicen mederi a vipera morſis. Exi-“ ſtimat enim hoc non de vipera, ſed phalangio ſcri-“ pſiſſe aranei genere a Taranto urbe, quæ nunc“ Taranto, Tarantola vocato. Ab hoc morſi inſe-“ cto tibicinum cantu quaſi e gravi ſomno excitan-“ tur, atque inde parum compotes mentis ſubſiliunt“ ac tripudiant, donec laſſati ſudore diffluant ac“ concidant tandem. Paulo tamen aliter hanc rem“

me-“

„memorant. Sed ſi Tarantulam intellexit Theo„phraſtus, non ita multum hoc argumentum facit „ad quæſtionem illam, utrum cantus ad tibiam ſa„net morbos? Nam tibia quidem ab illo aranei ge„nere morſis animum ad tripudiandum accendit; „ſed vehemens ac diutina ſaltatio præſtat, ut vene„num a corde propellatur, atque una cum ſudore „expellatur foras. Hæc igitur Muſices vis non tam „ad corpus pertinet quam animum.„ ***Georg. Baglivus*** Diſſ. pecul. de Tarantula cap. 13. pag. 59. ait: Curioſum magis eſt, quod affert ***Alexander ab Alexandro*** Genial. Dier. lib. 6. cap. 5. dicens: Theophraſtus quibusdam viperarum morſibus cantus fidicinum aut tibiarum aut alia artis muſicæ organa modulate adhibita, apertiſſime mederi affirmabat. Conf. eundem Alexandr. lib. 2. cap. 17. Sic a Scorpio ictum Perſæ credunt ſanari, ſi poſt inflictum vulnus aſinum rudentem audiat, teſte Oleario **in der Perſianiſchen Reiſebeſchreibung** fol. 372.

§. 38. Maxime autem addenda miranda & tantum non appropriata *Tarantulæ* morſibus per Muſicam medendi via. Teſtantur fide digni & oculati, quod ſi quiſpiam ejus morſu læſus jam moribundus & fere omnibus ſenſibus privatus ſit, quam primum cytharæ, lyræ, fidium, tympani parvi, cymbali, tibiarum ſonum audiat, ſtatim quaſi reviviſcat, oculos aperiat, aures arrigat, in pedes ſeſe attollat, primum digitos pedum & manuum ſecundum muſicam melodiam movere incipiat, hinc manibus, pedibus, capite geſtire, ſaltare & tripudiare. Unde in tota Apulia tempore æſtatis tibicines vagantur, ut Tarantulis præſto ſint, teſte *Sennerto* Med. Pract. lib. 1. Part. 2. cap. 17. pag. 449. Conf. *Matthiolum* ad *Dioſcorid.* lib. 2. cap. 57. ex eoque *Camerarium* Syllog. Memorab. Cent. 4. Part. 4.

pag.

pag. 213. ac *Joh. de Mey* Comm. Phyſ. in Pentat. pag. 95. *Delrio* lib. 1. Diſquiſitt. Magicar. cap. 4. n. 2. *Jonſtonum* Thaumatograph. lib. 8. cap. 23. *Campanellam* lib. 4. de Senſu Rer. cap. 17. apud *Giſb. Voëtium* Diſſertt. Selectar. Part. 3. pag. 152. maxime vero *Herm. Grube* de ictu Tarantular. art. 5. ſect. 2. pag. 68. ſeq.

§. 39. Celeberrimus Medicus *Georgius Baglivus* in Lyceo Romano Profeſſor Excellentiſſ. peculiarem diſſertationem de Tarantulæ Anatome ejusque cura conſcripſit, in qua plura de Muſica cap. 9. & ſepq. proponit, atque inter alia hiſtoriam cap. 11. nobilis cujusdam mulieris Lycienſis, anno 1689. neſciæ an a tarantula eſſet demorſa, ſymptomatis vero ejusmodi mire multatæ, cum vocati Cytharœdi primo diverſa ſonorum inſtituerent genera, a quibus nihil prorſus afficiebatur patiens, audito tamen quarto a reliquis diverſo ſtatim ſuſpirare cepit atque ſe temperare neſciens a vehementiſſimis inſultibus, quos Muſica intus excitabat, ſolutis omnibus verecundiæ limitibꝰ fere nuda prodiit e lecto, vehementiſſimeque ſaltare cœpit, & ita per triduum conſueto more continuando ab omnibus ſymptomatis libera evaſit. Plura ſimilia exhibet idem CL. Auctor exempla, & tandem cap. ult. 13. pag 59. ſic concludit: "Cum igitur ex antecedentibus Muſica ſanos homines & alia co gitantes in actiones modu-" laminis auditi æmulas rapiat, quid de Muſices effe-" ctibus in curatione Tarantalorum ſentiendum ſit," exinde clare elucefcit. Probabile eſt, motum" velociſſimum ab inſtrumentis Muſicis aëri impreſ-" ſum (id genus velociſſimi ſoni Tarantalis familia-" ris ab Italis vocatur Tarantella) & ab aëre cuti, mox" ſpiritibus & ſanguini communicatum, incipien-" tem eorundem coagulationem paulisper diſſol-"

„vere, disgregare excitire & quod diſſolutionis „effectus creſcant ſono ipſo creſcente, donec tandem per repetitetas has ſucceſſioniones ac veluti „vibrationes priſtinam fluiditatem humores acqui„ſiverint, quo facto æger ſenſum reviviſcit, membra „movet, in pedes elevatur, ſuſpirat, & vehementiſ„ſimas inchoat ſaltationes, donec evocatis ſudori„bo ſeminia veneni foras eliminata fuerint. "Plures „alias idem ibid eventus hujus ſubnectit rationes.

§. 40. Ubi tamen & hoc non negligendum, quod Jo. Nardius Noct. Genial. lib. 4. pag. 303. ſuggerit: Varia eſſe Tarantularum genera, quæ proinde etiam variis gaudeant modulationibus, quos accurate Chirurgus quidam, *Epiphanio* teſte, longo uſu edoctus calluerit, digitoque præmonſtraverit, hanc Tarantulam hac ſpecie Muſicæ delectari, illam alia, & ita, ait, res erat; nam hoc modo ſonans illa tripudiabat, alio vero modo nequaquam. Modos aliquot annotavit *Kircherus* in Lib. de Magnete.

§. 41. Huic conſimilem prorſus ob conſimilem forſan Tarantulæ veneno malignum humorem medelam requirit affectus ille, ab invocatione Sancti Viti, a quo ſe liberari putant ſuperſtitioſi, *Morea S. Viti*, dictus, uti denominationem hanc deducit *Caſp. Bartholinus* Exert. 1. Probl. Philoſ. & Med. 4.

§. 42. Niſi pagellæ obſtaret anguſtia, dicenda quoque aliqua forent de illo Muſicæ in Medicina uſu, quem magni fecit olim *Herophilus*, dum ægrorum arterias in pulſu muſicis penſitabat modalis. vid, *Martian.* Capella loc. ſup. §. 15. allegato, ex eoque *Tyraquell.* de nobilit. cap. 31. num. 303. item *Ger. Jo. Voſſius* de Muſice cap. 4. §. 13. pag. 43. Secutus autem eum eſt præter *Joëlem* lib. 4. ſect. 2. & *Fluddum* in ſuo Monochordo Symbolico-Biomantico *Samuel Haſenreſſerus*; cujus tamen libri Ma-

gno

gno *Conringio* Introduct. in univerſ. art. Medic. pag. 129. ne quidem titulus ineptiis, ut ait, plenus dignus viſus eſt, qui adſcriberetur. Receptui ergo & nos hac vice noſtræ canamus Muſicæ.

DISPUTATIO MEDICA DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

§. 1.

MEdicæ conſiderationis *Reſtitutio* eſt *in integrum*, quia omnis morborum curatio eſt *Reſtitutio in integrum*. Sic *Henricus Warenius* in Noſologia Hermetica & Galenica Diſp. 21. th. 32. pag. 224. Lipſ. edit. 1605. in 8vo. ait: Ad hoc ſi ſudor de facili provocetur, magnam ſalutis & *Reſtitutionis in integrum* nobis id ipſum ſpem excitare. Imo ultio quoque apud JCtos interdum *reſtituere* eſt in eum caſum rem conſtituere, in quem fuiſſet, ſi nihil adverſus quod facienda eſſet reſtitutio eveniſſet, Alciatus ad Tit. π. de V. S. & *Brechæus* ad L. plus eſt 22. π. d, tit. apud *Schard.* Lex. Jur. fol. 817. a. Quomodo natura defectus corporis compenſet, vide *Camerar.* Hor. ſubciſ. Cent. 1. cap. 37. pag. 170. ſeq. & Cent. 3. cap. 80. *Richter.* Axiom. Oeconom. no. 18. pag. 98. ſeq.

§. 2. Nobilis illa eadem eſt, quæ aliis *Chirurgia* *κολοβωμάτων ſeu Curtorum*; hoc eſt, reſtitutio partium amiſſarum, teſte *Sennerto* Inſtitutt. lib. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 14. ut *Oculorum* horumque multiplicis *humoris*, *naſorum*, *aurium*, *labrorum*, *dentium*, *linguæ*, *palati*, *pilorum*, *brachiorum*, *manuum*, *pedum*, *præputii*, *penis* &c. eaque fieri poteſt vel *ve-*

ra vel interdum *palliativa*: Illa in corpore ſenili aut quod mali habitus eſt, aut in quo vulnera difficulter coaleſcunt, non facile tentetur. Videndum quoque, an pars mutila citra alterius partis inſigne damnum reſarciri poſſit. Modus autem operationis in genere hic eſt: Cutis adverſa partium, quas conjungere volumus, incurvo ſcalpello vel acutiſſima forticula ſecatur, mox vulnerum oræ odducuntur, & conveniente deligatione continentur, admoto medicamento cruentis vulneribus & parti conveniente. Qua de re *Celſus* lib. 7. cap. 9. apud *Sennert.* d. l. conf. *Bauſchius* in procem. de Hæmatite. p. 88. & præcipue *Ambroſ. Pareus* Chirurg. lib. 22. per tot.

§. 3. *Oculi* deficientes compenſantur oculis vitreis aureiſve expolitis & pictis, ut tam forma quam luciditate genuinorum formam exprimat, teste *Sennerto* Prax. lib. 1. part. 3. ſect. 2. cap. 43. horum figuram; & apponendi modum affabre, depingit Pareus Chirurg. lib. 22. cap. 1, fuſius vero *Jeſſen.* Inſtitutt. Chirurg. pag. 10. & *J. B. Lamtzweerde* in append. Inſtrum. Chirurgicor. Tab. IX. pag. 23. De oculo artificiali vitreo lege *Ol. Wormii* Viri CL. Muſeum lib. 4. cap. 7. fol. 362.

§. 4. *Oculorum humor* triplex eſt, aqueus, vitreus & cryſtallinus: quilibet vel punctura vel alia effundi poteſt injuria. An reſtitui autem poſſit, dubitatur. De *aqueo* ſola natura reſtituto confirmat *Ant. Molinettus*, teſte *Jo. Dan. Majore* Anat. 1. Kilon. cap. 2. §. 37. Medicamentis idem ibid. ait D. *Reiherum* hoc teſtari de *Burrho*. Imo olim jam dum meminere *Galenus* Lib. 1. de ſymptom. cauſ. cap. 2. *Coiter.* in Obſervatt. Anatom. Chirur. Deſcripſit *Benivenius* cap. 74. conf. *Schenkium* obſ. 280. Lib. 1. & *Columb.* Lib. 10. de re anatom. De *Vitreo* albumine

albumine ovorum ſupplendo decrevit *Duncan. Liddelius*; Succo ulmariæ autem Majo collecto *Henr. ab Heer* Obſerv. Spad. 4. teſte *Th. Bartholin.* Epiſt. ad Bunhum p. 22. edit. Hafn. 1669. De *Cryſtallino* res difficilior & hactenus fere impoſſibilis. Idem ibid. p. 23. Modum tamen habet & docet *Burrhus* Epiſt. de ocul. ad *Bartholin.* p. 42. ſeq. ex Chelidonio ſcilicet, præcipue ex phlegmate dulciſſimo vitrioli martis; & pag. 50. addit, nulla ligatura aut alio inſtrumento quam cultro opus eſſe ad hujus reſtitutionem. Conf. omnino *Frid. Hofmann.* in Clave *Schrœder.* p. 208.

§. 5. *Naſum* abſciſſum vere ex carne reſtitui poſſe negat *Jat. Crucius* Chirurgus Lib. 2. cap. 3. & dubitare videtur *Hornius* l. d. Quin & *Nic. de Blegni* in Zodiac. Med. Gall. An. 1680. m. Mart. obſ. 5. pag. 75. dubitat de veritate hiſtoriæ naſi refecti, ipſe autem aliud verum exemplum ſuggerit, qui videatur. Pro aſſirmantibus tamen pugnant (I) *experientiæ* Fieni opuſ. Chirurg. Lib. 12. cap. 1. qui fabre fieri & frabrefactos vidit. Item *Fabr. Hildani* Cent. 3. obſ. 31. qui ſe haut raro vidiſſe & obſervaſſe aſſerit, additque ſucceſſum in puella a *Griffonio* ita curata. His adde conſentientes *Gourmelinum* Chirurg. Lib. 1. *Veſalium* Lib. 3. c. 19. *Fallop.* lib. de decoratione cap. 11. *Calentin.* in Epiſt. ad Orpian. *Alex. Benedict.* lib. 5. cap. 19. *Mercurial.* lib. de decoratione *Pareum* lib. 21. cap. 1. *Borell.* Cent. 1. obſ. 10. Imo ipſum *inventorem*, vel potius (nam *Brancam* Siculum alii memorant, ut *Jesſenius*, *Sennertus*, *Gilb.*

 Cognatus

Cognatus) *perfectiorem Caſp. Tagliacotium* Bononienſem præcipue Lib. 1. cap. 10. ubi veteres & recentiores habet, qui de hoc ſcripſere. Cujus ſcripta laudant *Caſp. Hofmann.* Inſtit. Lib. 4. c. 129. *Sennertus* Inſtit. p. 970. & 1087. *Bartholin.* Anat. Reform. p. 360. *Jeſſenius* &c. Bruxellenſis illius meminit *Helmontius & Bachius* in Exam. phyſ. p. 319. *Bauſch* de Hæmatit. p. 78. *Fortun.* Licetus de monſtris lib. 2. c. 20. p. 108. ait: Vidimus ſæpe, dum Bononiæ ſtudiis operam navaremus, eximium præceptorem *Taliacotium* nares hominum præciſas refecturum prius excoriare cicatrices naſi, deinde brachii partem decorticatam naſo ad unionem coaptare, ac ſuere ad pluſculos dies; & in margine ibid. addit: Labia curta eodem modo refecta; & cap. 29. pag. 126. pergit: In mentem ſubit ſolertiſſimum præceptorem *Taliacotium* per inſitionem conſueviſſe curtas aures & nares, curtaque labia curare, brachio primum partibus illis excoriatis conjuncto, quod poterat nullo negotio inducta cicatrice iis partibus conjunctum relinquere in monſtroſam effigiem, ut appareret ex ejus diſertiſſimo libello. *Petr. Servius* de unguento armario p. 93. ſeq. ait: „ *Hæc cum ita ſeſe habeant, non eſt, cur aniles ſuperſtitiones aut commenta eſſe exiſtimemus, quæ a graviſſimis viris de naſo arte reſtituto, deque Apuli aranei veneno commemorantur. Et quidem ſatis inter omnes conſtat, Petrum Bojanum, Taliacotium ceteroſque nobiles Chirurgos amputatum naſum tum ex propria ægri carne, tum ex aliena non ſine*

magna

magna hominum admiratione refeciſſe. Cæterum in hac vere miranda Chirurgia illud accidit præter expectationem & opinionem omnium, ut naſus ex propria ægri carne reſtitutus nunquam contabuerit: qui vero ex aliena tamdiu incolumis fuerit, quamdiu alter homo, e cujus carne refectus fuit naſus, vixerit. Nam eo mortuo ſenſim contabuit naſus adnatus, ac tabe & putredine confectus decidit. Unde obſecro portentum hoc & miraculum, niſi ex vere mirabili & prodigioſo ſpirituum e vivente homine ad naſum effluvio? Nonne hic homo, cum viveret, quamvis longisſime disjunctus, quandam vim ſalutarem vitalemque emittebat in naſum reſtitutum? Quid vero ſit hæc vis, quomodo e longinquo feratur in naſum, fateor, me plane ignorare, puto in naturæ penetrali intime & obſcure deliteſcere, & nobis datum eſſe admirari potius quam noviſſe. Neque vero fide dignis auctoribus abroganda fides eſt aut temere renuenda, quæ docti ingenuique viri teſtantur. Ego ſane non tantum apud probatos auctores expertoſque ea legi, ſed etiam a nobili eruditoque viro & ab omni fuco alienisſimo accepi, Panormitanum Equitem multos annos habuiſſe naſum e famuli carne reſtitutum, hoc vero mortuo eundem amiſiſſe. Auctor etiam der curieuſen Medicin im Anhange p. 177. ait. Man hat Exempel, daß manchem die halb-abgehauene Naſe durch wieder andrücken, wenn es bald geſchehen, erhalten worden. Nares coalitas a variolis reſeravit Chirurgus apud *Jo. Henr. Brechtfeld* in actis Hafn. vol. I n. 109.

r. 109. p. 199. Affirmat etiam veram illam naſi reſtitutionem Schwenterus in Steganologia & Steganographia aucta, geheime Magiſche natürliche Red- und Schreib-Kunſt apud *Wagenſeil.* Exerc. Miſcell. 2. p. 62. qui & ipſe rei poſſibilitatem concedit p. 65. illuſtratque ſimili deſumto ex inſitione rami alicujus in alteram arborem; ac paulo poſt pergit: Primus, ni fallor, hunc medendi modum induxit *Caſp. Tagliacotius* Medicus Bononienſis circa finem prioris ſeculi, cujus non tantum amplum librum *de nova curtorum Chirurgia per inſitionem* æneis figuris omnem operandi modum repræſentantem, ſed & ſtatuam dextra naſum tenentem in Theatro Anatomico Bononienſi vidiſſe me memini, atque hanc ſtatuam ob naſos reſtitutos ei poſitam eſſe narrabant qui me introduxere. 2) *Ratio*, quam eandem vult eſſe Borellus l. d. ac ubi calcaria gallorum in eorum capitibus inciſis poſita creſcunt & magna evadunt: Item aliæ inſitiones in vegetabilibus. Imo in utero ſæpe per errorem gemelli concreſcunt varie &c. Modus compendioſe a Jeſſenio l. a. & Sennerto Inſtitt. p. 970. proponitur ex Taliacotio hiſce: Traducem in manibus & labiis ex humero, in aurium vero mutilatione e regione poſt aurem ſumit. Nimirum in illis partibus convenientem ſectionem inſtituit, & mutilatis partibus prius excoriatis cutaneam propaginem cum curta parte committit & conjungit. Ut vero ad coalitum uſque conjunctim ſerventur, faſciis continet, & quidem naſi ac labri ea parte qua mutila ſunt, in vulnus humero inflictum

inflictum demergit, capite ad brachium tanquam ad palum deligato, ut plane immobile & fixum nulla parte moveri poſſit; atque hoc modo, ubi eo uſque cohæſerit, donec caro utriuſque partis unita ſit & coaluerit, ſurculum ſive traducem jam naſo vel labro unitum reſecat: Hinc rudem illam molem a brachio reſectam in formam naſi vel labii convenienter efformat. Quæ eadem habet *Mœbius* Inſtitt. p. 594. & *Harsdörfer* im groſſen Schau-Platz num. 113. Difficultates vero, quas alii opponunt, diluit *Fienus* l. d. Quando autem ex peregrini carne naſus factitius, moriente hoc, ex quo, in poſſeſſore computreſcit; Rationem ex Mumiæ magnetiſmo deducit Helmont. de Magnet. vulner. curat. n. 22. ſeq. Conſentire videtur *Papini.* de Cur. Magnet. ſed *Conringius* (referente *Strausſio* de pulv. ſympathet.) id caſu factum putat, cum aliisin hoc paſſu neutiquam hoc acciderit, nec arbori per ſimilitudinem in inſitione. Deuſinus. de pulv. ſympathet p. 244. *Palliativa* vero naſi reſtitutio fit ex argento, duplicata papyro aut linteis in naſi formam figuratis coloreque naſi genuino tinctis. Sennert. Inſtitt. p. 970. vid. omnino *Jo. Bapt. Lamzweerde* append. Inſtrum. Chirurg. Tab. 9. p. 23. *Garmann.* de Miracul. mort. Lib. 1. tit. 2. §. 1. ſeq. pag. 17. Exemplum palliativi talis naſi illuſtre exhibuit incomparabile Daniæ decus Tycho Brahe, qui naſum caſu ſibi amputatum argenteo tali factitio reſtituit.

§. 6. De *aurium* reſtitutione nonnulla jam tetigimus §. præced. 5. Palliata ſeu factitia vel pro-

miſſa coma tegitur, vel ex conglutinata papyro aut corio picto emendatur. *Sennertus* l. cit. conf. *Pareus, Jeſſen.* Horn. ll. cc. Caſp. Hofmann. Inſtit. Med. L. 2. cap. 84. §. 3. p. 171. *Uſus* (inquit) *auricularum non poteſt eſſe magni momenti, ſi quidem verum eſt, uti eſt, non omnia animalia auriculas habere. Ariſt. 2. Part. 15. l. Hiſt. 11. Quare dicendum eſt, non facere ad auditum ſimpliciter, ſed ad auditum perfectiorem. Galen. 2. Uſ. Part. 12. perfectio conſiſtit in eo, quod Arantius Obſ. 10. ſcribit, narraſſe ſibi eos, quibus caſu abſciſſa fuerat una, ſe audire quidem, ſed non ſatis diſtincte, quin ſemper videri ſibi audire ſtrepitum aquæ fluentis aut etiam cicadam. Cauſa eſt, quam Galenus tradit l. c. Non fit ſatis fortis alliſio aëris percusſi, Hinc ſurdaſtri cavam manum adponunt auriculæ. Hoc Adrianum Imp. feciſſe ait Galen. l. c. Hoc feciſſe memini præceptorem & poſtea Collegam amantisſimum M. Georg. Queccium &c.*

§. 7. De *labiorum* reſtitutione vera itidem §. 5. monuimus. De Leporinorum cura, conjunctione, & in integrum reſtitutione tradit modos *Pareus* lib. 22. c. 25. *Sennertus* prax. Lib. 2. p. 1. c. 4. *Schmitz* Comp. pract. p. 149. Alium ex pectore tenerrimi pulli illico occiſi & ſanguinolenti *Olaus M.* Lib. 18. cap. 8. per ſecundinam mox a partu illitam & applicatam *Moccius* apud *Jo. Schenk.* Lib. 1. Obſ. fol. 225.

§. 8. Reponuntur etiam palliative *dentes* eburnei aureo vel argenteo filo alligandi, ut olim jam *Hippocr.* notavit teſte *Jeſſen.* p. 103. Cavendum vero

vero ut ex compreſis gingivis nervi lædantur, *Sennert.* prax. Lib. 2. p. 1. cap. 10. *Paræus, Hornius.* Dentes veros autem reſtitui poſſe teſtatur Borell. Cent. 1. obſ. 10. quod caſu detectum fuit; cum enim quidam dentes duos amiſiſſet, idque ægre valde ferret ob deformitatem, eos ſubito repoſuit joci gratia, & tamen radices egerunt, & firmitatem priſtinam ſibi compararunt. Sic de extracto dente, qui redditus alveo firmiter coaluit, lege *Petri Guenellon*, dexterrimi Chirurgi Obſ. communic. apud *Jo. Bapt. Lamzweerde* Append. Obſervat. n. 64. *Jac. Bontius* de Medicina Indorum ad Gasſiam ab Horto cap. 18. p. 24. refert, Javanos ac Indos ceteros rariores oſtendere dentium ordines ob longum ac continuum uſum Betele & Arecæ cum calce maſticatæ, quæ non ſolum dentes ob admixtum calcem erodunt ſed etiam excidere faciunt, ut interdum juvenes omnibus dentibus careant: In horum ergo vacuos loculos ditiores *aureos* reponunt dentes.

§. 9. *Linguæ* defectus apud Paræum Lib. 22. cap. 5. per ligneum inſtrumentum compenſatur, ubi formam ejus quoque habet. Repetit *Horn.* Quomodo hoc fuerit inventum ridicula fert hiſtoria refertur apud *Jeſſen.* p. 103. conf. omnino *Jo. Bapt. Lamzweerde* Append. Inſtrum. Chirurg. Tab. 9. p. 23.

§. 10. *Palatum* palliative argentea vel alia lamina reſtituitur; Figuram & requiſita docent *Paræus* c. 4. *Horn.* & *Jeſſen* ll. cc. & præcipue *Hildan.* Cent. 2. obſ. 22. conf. *Lamzweerde* l. c. pag. 25.

Quo-

Quomodo clavo aureo vel argenteo in palato exulcerato loquela poſſit reſtitui ex *Amato Luſit.* & *Foreſto* docet *Bruno* Lex. Med. p. 219. qui videatur. Novi egomet Hafniæ virum tali lamina argentea in faucibus a lue venerea exeſis commode utentem, & alium ex oxœna ſcorbutica Vitembergæ qui ſpongia illud foramen obturabat, ut poſſet promte loqui.

§. 11. *De brachiis*; *manibus* & *pedibus* arte factis lege omnino *Jo. Bapt. a Lamzweerde* Append. Inſtrum. Chirurg. Tab. 7. p. 17. ſeq. Tab. 8. p. 20. ſeq. *Jo. Trithemius* in Chron. Hirſang. ad A. C. 935. fol. 73. ait: Hominis cujusdam in Saxonia ſiniſtra manus ferro cum brachii parte penitus amputata & in cœmeterio ſepulta poſt annum ei dormienti ad integrum reſtituta fuit: cui pro ſigno miraculi quaſi linea una parvula ſanguinei coloris in modum ſerici fili ſubtilis in locum amputationis & conjunctionis relicta, quoad vixit, indelebilis apparuit.

§. 12. *Pili* vel vere reſtituuntur per varia medicamenta, quæ habent *Melch. Sebizius* diſp. poſt. de pilis & alii. Palliative per comam fictitiam vulgo *perruque*, de qua Rango diſſ. pecul. Uſus ejus olim jam apud Japygum poſteros, Athenæus Lib. 12. Deipnoſoph. c. 7. fol. 723. De *Barba* arte reſtituenda vid. *Lamzvveerde* Append. Inſtr. Chir. Tab. 9. p. 23.

§. 13. Rarisſimam obſervationem, qua magna *hypochondrii carnis* portio tormento bellico abſumta

ſumta & carne vervecina reſtaurata fuit, videri poteſt apud *Bartholin.* Cent. 6. hiſt. 59.

§. 14. Adjiciemus quoque *Epiſpaſmum* Judaicum, qui *Losſio* diſp. pecul. Jenæ 1664. §. 4. definitur, quod ſit artificium, quo Judæi circumciſi præputium iterum ſuper glandem attrahebant, cum a religione deficerent; quæ operatio vel ſolis manibus identidem attrahendo, vel inſtrumento quodam ferreo fiebat, ut præputium glandem obtegeret. conf. *Jeſſen.* p. 104. & ea quæ Satyra Med. noſtra I. jam diximus.

§. 15. De *penis* tandem amputati reſtitutione palliativa per fiſtulam ex argento vel alia re, vid. *Jeſſen.* l. d. &. *Paraum* ac *Hildanum.* De penibus arte factis lege omnino *Jo. Bapt. a Lamzweerde* Append. Inſtrum. Chirurg. Tab. 8. p. 22. conf. noſtr. ſat. Med. VII. not. 5. Nec verba faciemus de *pedibus* ligneis ſuppoſititiis vel brachiis ferreis aliisve factitiis. De *Cruribus* factitiis legatur *Paraus* Lib. 22. Chirurg. c. 13. & *Jo. Bap. a Lamzweerde* in Append. Inſtr. Chirurg. Tab. 7. p. 20.

§. 16. Claudemus hancce diſſertationem verbis *Tob. Vogelii* im Curieuſen Haut Diener Lib. 2. cap. 1. art. 4. punct. 3. ubi agit de cauſis pulchritudinis non naturalibus & pag. 229. ita ait: Hierunter laufft auch mit die Kunſt, welche in Schönmachung der Natur nachahmet; Und obgleich ſie die Schönheit eben nicht zu wege bringen kan, ſo vermag ſie doch die Laſter der Leiber und Heßlichkeiten entweder durch Anſtreichung einer Farbe zu bemänteln, welches ſonſt insgemein

mein Schmüncken genannt wird; oder mangelhafftige, verletzte und verſtümmelte Glieder wider zu erſetzen; als wenn man ein verdorben Auge mit einem Gläſern; Ein verdorbenes Bein mit einem Höltzernen, ausgefallene Zähne mit andern erſetzet; Jngleichen wann jemanden der keine Arſchbacken oder Waden hat, ſich von Holtz oder Leder dergleichen machen läſt. So haben auch etliche, fürnehmlich unter dem Frauenzimmer im Brauch, wenn ſie einen Buckel haben, die andere Seite am Wammes ausſtopffen zu laſſen, daß ſie dem Buckel gleich werde. Solche ausgeſtopfte Mittel haben die Alten *Analectides* geheiſſen, wie aus dem Ovid. Lib. 3. de art. amand. erhellet, wo er ſpricht:

Conveniunt tenues ſcapulis analectides altis.

Deßgleichen thun ſie auch, wenn der Bruſtkern zuſchlecht, daß ſie etwas hinein ſtopffen, damit es fein bauſche, als wenn ſie noch ſo viel hätten. Ja ich weiß, daß etliche ſonderliche darzu gemachte Krücken unter die Brüſte geſetzet, ſolche damit in die Höhe getrieben, daß ſie fein weit oben herauß geguckt.

DISSERTATIO MEDICA
DE
ALAPIS SEU COLAPHIS.

§. 1.

SAcra hac hebdomada recordamur, quod peſſimi bipedum Salvatori optimo, Faciei Facierum, (uti loquitur *Zwingerus* in Theatr. Vitæ Hum.

Hum. Vol. 1. lib. 3. fol. 254.) alapas impingere non dubitarint, apud Marc. 14. v. 65. & Matth. 26. v. 67. Quare & has alapas, quas noſtri cauſa paſſus eſt, acerbiſſimis defleamus lacrymis, earumque occaſione alapas meditemur medicas.

§. Medicas dico. Nam & Dni Theologi ſuas habent de alapis meditationes, quando vel modo dictas Salvatoris alapas cum omnibus bonis dolent: vel expendunt locum Matth. 5. v. 39. *Quiſquis te cædit in dextram tuam maxillam, obverte ei & alteram*; ad quem locum vide præter alios Commentatores *Caſaubonum* fol m. 54. vel, quando hodie qui confirmatus eſt, manu leviter in maxilla cæditur ab Epiſcopo, ut meminerit, invicto animo Chriſtianam militiam exercere & ornare, ceu ex *Steph. Durand.* de Ritib. Eccleſ. lib. 1. c. 20. n. 19. & *Lælio Biſciola* in Horis ſubſeciv. Tom. 2. lib. 6. cap. 11. refert Abbas *Joh. Bapt. Pacichellus* Cheiroliturgiæ cap. 3. pag. 14. ſeq. & *Conr. Rittershuſius* lib. 3. Lect. Sacrar. cap. 10. pag. 180.

§. 3. Habent & Dni JCti ſuas. Siquidem ῥαπίσματα ſeu alapas reddi & olim in manumiſſione ſervorum. *Iſidorus* Orig. lib. 9. cap. 4. *Baſilius M.* Homil. 1. *εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα*. *Macarius* Homil 44. apud Conr. Rittershuſ. l. jam cit. atque emancipatione liberorum ſeu filiorum conteſtantur Novella 81. Conf. *Barn. Briſſonius* lib. 1. Selectar. ex jure civ. Antiquitatt. cap. 11. & *Petr. Faber*. Semeſtr. lib. 2. cap. 20. (Hinc *Caſaubonus* ad d. loc. *Matth.* ait: Quæ a Græcis JCtis ῥαπίσματα ſuorum ſervorum manumittendorum vocantur, Latini auctores alapas vocant, conf. *Rittershuſ.* l. c.) & hodienum in manumiſſione epheborum nobilium &c. in aulis magnatum; vid. omnino *Beſold.* Theſ.

Theſ. Pract. voce wehrhafft machen, & ad h. l. Additt. *Dietherri* atque *Speidelii* in Speculo Obſervatt. voce Maultaſchen, Backenſtreich, fol. 894. & voce wehrhafft machen, fol. 1350. *Rittershuſius* loc. alleg. pag. 182. De Alapa in manumiſſione plura habet quoque *Joh. Jac. Hofmann.* in Lexici Univerſ. Continuat. Tom. 3. fol. 191. a. ex *Claudiano*, *Car. Sigonio* lib. 1. Antiqu. Juris Civ. Rom. cap. 6. &c. Comment. ad *Perſii* Satyr. 5. v. 75. ſeq. *Phædr.* lib. 2. cap. 6. & ibid. *Schefferus* in Nott. idemque ad *Petronii* Fragment. Tragur. pag. 163. Apud Lacedæmones refert *Clearchus Solenſis* in Adagiis, fœminas quodam feſto die cœlibes viros circum aram tractos impactis colaphis cædere, ut indignitatem ejus contumeliæ peroſi liberos ac prolem tollere cuperent, & tempeſtive adjungerent ſeſe uxoribus; Athenæus lib. 13. in principio, ex quo illam Λακεδαιμονίων ἑορτὴν fuſius enarrat *Joh. Nic. Wernerus* Corpuſc. Philolog. cap. 8. pag. 72. §. 6. Apud Carinthios quondam ſi quis Rex fuit inaugurandus, ruſticus alapam ei inflixit, juſſitque æquum judicem eſſe. *Boemus* de Ritib. Gent. pag. 294. & & ex *Ænea Sylvio & Megiſero Sigiſm. von Bircken* im Spiegel der Ehren des Ertz-Hauſes Oeſterreich lib. 3. cap. 5. fol. 310. Talia ῥαπίσματα vocat Juſtinianus Novell. cit. injurioſa, ſed merito felicem injuriam voces cum Claudiano de Conſul. Honorii cum finem adferat aliis verberibus & alapis ſervilibus, quibus ad id uſque tempus obnoxii fuerant, ait *Conr. Rittershuſius* d. a. pag. 180. Plura quoque habet *Taubmann.* ad Plauti Milit. Glor. Act. 4. ſc. 1. v. 15. pag. 854. ſeq. Imo alapam infligebant homini impudenter mentienti. Sic Henricus Bernſteinius alii cuidam ex nobilitate, qui falſo ipſum

pſum mendacii inſimulaſſet, *gentis noſtræ* more alapam impegit; hic vero dein ipſum veneno propinato ſuſtulit, ceu ſcribit *Rein. Reineccius* Orat. in funere Joh. Chriſtoph. a Bernſtein pag. m. D. 3. b. Nota ſunt proverbia Germanica: Auf eine Lügen gehöret eine Maulſchelle, & rurſus: Auf eine Maulſchelle ein Dolch.

§. 4. Habent & Dni Philoſophi atque Philologi ſuas. Illi cum Senecæ meditantur dictum Epiſt. 13. Scio, alios inter flagella ridere, alios gemere ſub colapho. Hi, cum Homeri famam vindicaturi Heraclitum reprimunt, qui τὸν Ὅμηρον ἔφασκεν ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι, καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως, i. e. Homerum dignum eſſe dicebat, qui ex certaminibus ejiceretur, colaphisque cæderetur, ſimiliterque Archilochum. Ita mimi in theatralibus ſpectaculis, cum dabantur, alios mimos ad riſum excitandum alapis cædere ſolebant, ceu habet ex *Nazianzeno* in Nicob. ad patrem *Pacichell.* loc. ſup. cit. & ex *Tertulliani* lib. de ſpectaculis cap. 23. & *Cypriano* atque *Juvenali* Sat. 8. v. 192. hoc aſſerit *Farnabius* in Nott. ad Juvenal. Conf. quoque Martialis lib. 2. Epigr. 72. & lib. 5. Epigr. 63.

§. 5. Medicas dixi. Nec tamen animus eſt tractare alaparum utilitatem, quando curationis loco adhibentur. Ita enim *Aetius* Tetrabiblo 3. ſerm. 1. cap. 8. ſcribit, quod ii, qui ſint vilioris conditionis & in balneo linquantur animo, poſſint inter alia pro refectione (Schlagwaſſer) alapis cædi, facta quoque capillorum evulſione &c. Pariter ubi maxilla inferior eſt luxata oſcitatione &c. per alapam poſſe in priſtinum quandoque locum reponi, a quibusdam refertur. vid. *Mœbii* Inſtitt. Medic. pag. 242.

De Odontalgia ſola alapa curata lege Obſervationem Excell. Dn. D. *Chriſt. Franc. Paullini* Miſcell. Nat. Cur. Dec. 2. Ann. 9. obſ. 192. pag. 354. item in Tract. Flagellum ſalutis ſect. 2. cap. 8. apud *Balth. Kryſing.* in Diſp. Inaug. de Odontalgia tactu ſedanda Kiliæ 1701. cap. 5. pag. 28. De ſingultu alapa cohibito vid. *Joſ. Lanzonus* Dec. 3. Ephem. Germ. Cur. Ann. 1. Obſ. 44. pag. 61. Sic Excell. Dn. D. *Draba* Prof. P. Med. Viennenſis, Fautor Amicusque ſuaviſſimus, d. 30. Octobr. 1692. Viennæ mihi retulit, ſe alibi legiſſe, ſi uxori poſt συνȣσίαν colaphus impingatur, illam inde terreri, ac ſimul eo fortius retinere ſemen, atque ita certo impraegnari. De fœmina prægnante, a marito alapam deſiderante, lege Camerar. Cent. 2. Syllog. Rer. Memorab. §. 32.

§. 6. Sed de alaparum noxa Medica differemus, adducemusque exempla varia, ubi ab alapa inflicta non ſolum dolor, tumor, ſanguinis effluentia, ſugillatio &c. ſed & dentium exciſio, apoplexia, phrenitis &c. imo ipſa mors, fuere orta.

§. 7. Prius vero quam hæc agamus, alapæ onomatologia paucis tangatur. Volupe enim ſemper fuit interdum in Philologorum exſpaciari viridaria. Alapam autem a Colapho diſtinxit *Euthy-* „*mius* ſive *Euthymii* interpres Hentenius nixus „Matth. 26. 67. ubi de Redemptore: Colaphis, in- „quit, eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem „ejus dederunt; & colaphum verberationem pu- „tat in collo manu factam, ut ſonum edat, alapam „vero in facie. Fuſe Vir eximius *Lælius Biſciola* „Hor. Subſeciv. Tom. 2. lib. 6. cap. 11. At nos cum *Laur. Valla* in Raudenſem idem alapam latine quod Colaphum græce exiſtimamus. Sunt verba *Pacichelli* Chiroliturg. cap. 3. pag. 13. quibuscum & nos facimus.

§. 8.

§. 8. Alapæ autem vox non admodum antiqua: Legitur tamen apud *Juvenal.* Sat. 8. v. 192. *Martial.* lib. 5. Epigr. 63. *Iſidor.* Origg. lib. 9. cap. 4. &c. Rideo autem, imo iraſcor *Becmanno* de Origg. L. Lat. pag. 283. dicenti: Colaphus, Κόλαφος a quo, & NB. *levi mutatiuncula* alapa. Eodem acumine *Salomon*, Epiſcopus Conſtantienſis, in vocabulario lit. A. vult dici a lata palma; Quidni ita Benjamin a volo, ut utar joco Schuppiano? Sanior eſt conjectura *Martinii*, qui ait in Lexico Philol. Forte ab ἀλαπάζω, vacuo, vaſto, diripio, additque affine eſſe Ebræum עַל־אַף al aph, ſuper faciem.

§. 9. Græcis eſt Κόλαφος. *Heſychius* in Lexico lit. K. fol. 432. ait: Κολαφιζόμενος, ῥαπιζόμενος. Κόλαφος, κόνδυλος (pugnus, talitrum) Παρὰ δὲ ἐπιχάρμῳ ἐν ἀγρονίςῳ καὶ παιδορίβαις ὄνομα. Dicitur autem juxta *Etymologicum Magnum* lit. K. fol. 525. παρὰ τὸ κύλον ἀφεῖσθαι ἀπὸ τȣ̃ πυπτομένȣ μέρȣς; Ἤγȣν ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη. Ὁ δὲ Ἀπίων ἀπὸ τȣ̃ κολάψαι. Τὸ δὲ ὄνομα ἑλληνικὸν παρὰ ἐπιχάρμῳ

Ὡς ταχὺ κόλαφος περιπαλεῖ δεινός

ἢ ἀπὸ τȣ̃ τȣ̀ς κονδύλȣς ἀφεῖσθαι, ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει. Κόλαφος ἡ διδομένη διὰ τῶν μέσων δακτύλων πληγή. Ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ κολȣ́ειν τὸ φῶς: id eſt: *Mutilum ſolvi a verberata parte. Videlicet debile ac abjectum ad reliquas partes. Apion vero ab incidendo vel inſculpendo; Nomen vero Græcum apud Epicharmum:*

Sicut celeriter colaphus deambulat gravis.

aut per digitos ſolvitur in illo loco. Colaphus, quæ datur per medios digitos plaga, alii a turbando vel impediendo lucem, Ῥαπίσματα item Græcis alapas

 eſſe.

eſſe, Lexicographi nos edocent; quamvis etenim ῥαπίζω proprie ſit fuſte aut virga aut etiam crepida percutere; uti Matth. 27. 67. οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, alii vero bacillis eum ceciderunt; attamen & capitur pro percutere alapis, colaphis cædere, uti Matth. 5. 39. ῥαπίζωσε ἐπὶ σιαγόνα; vid. omnino erudite ad iſtum locum diſſerentem *Iſ. Caſaubonum.*

§. 10. Eſt vero alapa percuſſio palma facta in facie aut ad tempora; unde Germanis mox **Maulſchelle**, ab ore, mox **Backenſtreich**, a genis, mox & **Ohrfeige**, ab auribus dicitur. Fit nimirum proprie manu interiore diducta & plana. Exterior enim manꝰ duriorem infert plagam ob oſſicula digitorum ibi minus ſub carne latentia, Germ. **eine letze Maulſchelle, oder mit der umbgewandten verkehrten Hand.** Nec debet fieri pugno, **mit voller Fauſt,** hoc enim magis eſſet percuſſio, Germ. dicta **Stöſſe, Schläge.** Hinc, quæ differentia ſit pœnæ ejꝰ, qui manu aperta ſeu alapam infligendo, & ejus, qui pugno percuſſit, vide apud *Franc. Nivium* Deciſ. 46. & *Carpzov.* Prax. Crimin. Part. 1. qu. 3. n. 38. & 42. quamvis etiam quæ pugno fit percuſſio in facie, pro alapa accipiatur a multis.

§. 11. In *facie* vero fit; hinc Germ. **einen ins Geſichte ſchlagen**; arbitrorque fieri tum ad dolorem, (pars enim eſt tenerior & ſenſibilior) tum ad injuriam; Facies enim eſt honeſta corporis pars, injuriamque fieri alapa Dni JCti merito ſtatuunt. vid. Beſold. & Speidel. ll. aa.

§. 12. Imo certe faciei regioni infligitur, ex. gr. ori, hinc Germ. **eine Maulſchelle, Maultaſche**; item plebejo idiomate **einen in die Freſſe ſchlagen,** vel

vel Maulbeeren austheilen. Hinc & axioma πολυθρύλλητον: Auff eine Lügen gehöret ſich eine Maulſchelle; quod tamen cum grano ſalis accipiendum monent Dni JCti, ad quos hoc ſpectat; vid. *Cæppen.* lib. 2. obſ. 82. n. 8. *Berlich.* lib. 5. Concluſ. 64. n. 30. *Viſcher.* de Duello pag. 688. *Struvius* de Vindict. Privat. cap. 10. apud *Beſold.* & *Dietherr.* ll. aa.

§. 13. Vel infligitur ἐπὶ κόῤῥης, uti *Lucianus* κατὰ κόῤῥης παλάξαι, item *Phrynichus* & *Nazianzenus* habent. Hinc *Æſchynes* apud *Theocrit.* Jdyll. ιδ´ v. 34. Cyniſcam animadvertens ad Lyci rivalis nomen erubeſcere inter compotandum:

— — πύξ ἐπὶ κόῤῥας
ἤλασα. Κ᾽ ἄλλαν αὖθις —
— — cum pugnis in maxilla
Inſecutus ſum: & aliam rurſus —

interprete *Andrea Davo* pag. 74. Quid vero κόῤῥη proprie ſit, diſquirunt. Aliis modo totum caput notat, uti Atticis, ceu tradit *Euſtathius* in alio Dionyſio, Germ. ita ein Kopffſtoß. Hinc *Terentius* Adelph. Act. 2. ſc. 2. v. 37. ait: *Colaphis tuber eſſe totum caput;* Quibusdam ſumitur pro temporibus ad aures ſitis; ut *Oppian.* lib. 3. de Venat. & *Jul. Pelluc.* Onomaſt. lib. 2. cap. 4. §. 1. & ita reſpondet vernaculo eine Ohrfeige. Nonnulli interpretantur κόῤῥην caput cum collo, vid. Lexica, & ita bene dicimus; einen an Halß ſchlagen, *Zachar. Calliergus* in Schol. ad d. l. *Theocr.* pag. 356. ſeq. infit: Κόῤῥην γὰρ τὸν γνάθον καὶ σιαγόνα οἱ Ἀττικοὶ i.e. Κόῤῥην genam & maxillam vocant Attici: Quæ acceptio communis eſt, & ita accommodatur Germ. ein Backenſtreich.

§. 14. Effectus vero, qui inde ſæpe reſultant, ſunt

 ple-

mein Schmüncken genannt wird; oder mangelhafftige, verletzte und verſtümmelte Glieder wider zu erſetzen; als wenn man ein verdorben Auge mit einem Gläſern; Ein verdorbenes Bein mit einem Höltzernen, ausgefallene Zähne mit andern erſetzet; Jngleichen wann jemanden der keine Arſchbacken oder Waden hat, ſich von Holtz oder Leder dergleichen machen läſt. So haben auch etliche, fürnehmlich unter dem Frauenzimmer im Brauch, wenn ſie einen Buckel haben, die andere Seite am Wammes ausſtopffen zu laſſen, daß ſie dem Buckel gleich werde. Solche ausgeſtopfte Mittel haben die Alten *Analectides* geheiſſen, wie aus dem Ovid. Lib. 3. de art. amand. erhellet, wo er ſpricht:

Conveniunt tenues ſcapulis analectides altis.

Deßgleichen thun ſie auch, wenn der Bruſtkern zuſchlecht, daß ſie etwas hinein ſtopffen, damit es fein bauſche, als wenn ſie noch ſo viel hätten. Ja ich weiß, daß etliche ſonderliche darzu gemachte Krücken unter die Brüſte geſetzet, ſolche damit in die Höhe getrieben, daß ſie fein weit oben heraus gegucket.

DISSERTATIO MEDICA DE ALAPIS SEU COLAPHIS.

§. I.

SAcra hac hebdomada recordamur, quod peſſimi bipedum Salvatori optimo, Faciei Facierum, (uti loquitur *Zwingerus* in Theatr. Vitæ Hum.

Hum. Vol. 1. lib. 3. fol. 254.) alapas impingere non dubitarint, apud Marc. 14. v. 65. & Matth. 26. v. 67. Quare & has alapas, quas noſtri cauſa paſſus eſt, acerbiſſimis defleamus lacrymis, earumque occaſione alapas meditemur medicas.

§. Medicas dico. Nam & Dni Theologi ſuas habent de alapis meditationes, quando vel modo dictas Salvatoris alapas cum omnibus bonis dolent: vel expendunt locum Matth. 5. v. 39. *Quiſquis te cædit in dextram tuam maxillam, obverte ei & alteram*; ad quem locum vide præter alios Commentatores *Caſaubonum* fol m. 54. vel, quando hodie qui confirmatus eſt, manu leviter in maxilla cæditur ab Epiſcopo, ut meminerit, invicto animo Chriſtianam militiam exercere & ornare, ceu ex *Steph. Durand.* de Ritib. Eccleſ. lib. 1. c. 20. n. 19. & *Lælio Biſciola* in Horis ſubſeciv. Tom. 2. lib. 6. cap. 11. refert Abbas *Joh. Bapt. Pacichellus* Cheiroliturgiæ cap. 3. pag. 14. ſeq. & *Conr. Rittershuſius* lib. 3. Lectt. Sacrar. cap. 10. pag. 180.

§. 3. Habent & Dni JCti ſuas. Siquidem ῥαπίσματα ſeu alapas reddi & olim in manumiſſione ſervorum. *Iſidorus* Orig. lib. 9. cap. 4. *Baſilius M.* Homil. 1. εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα. *Macarius* Homil. 44. apud Conr. Rittershuſ. l. jam cit. atque emancipatione liberorum ſeu filiorum conteſtantur Novella 81. Conf. *Barn. Briſſonius* lib. 1. Selectar. ex jure civ. Antiquitatt. cap. 11. & *Petr. Faber.* Semeſtr. lib. 2. cap. 20. (Hinc *Caſaubonus* ad d. loc. *Matth.* ait: Quæ a Græcis JCtis ῥαπίσματα ſuorum ſervorum manumittendorum vocantur, Latini auctores alapas vocant, conf. *Rittershuſ.* l. c.) & hodienum in manumiſſione epheborum nobilium &c. in aulis magnatum; vid. omnino *Beſold.*

Theſ.

Theſ. Pract. voce wehrhafft machen, & ad h. l. Additt. *Dietherri* atque *Speidelii* in Speculo Obſervatt. voce Maultaſchen, Backenſtreich, fol. 894. & voce wehrhafft machen, fol. 1350. *Rittershuſius* loc. alleg. pag. 182. De Alapa in manumiſſione plura habet quoque *Joh. Jac. Hofmann.* in Lexici Univerſ. Continuat. Tom. 3. fol. 191. a. ex *Claudiano*, *Car. Sigonio* lib. 1. Antiqu. Juris Civ. Rom. cap. 6. &c. Comment. ad *Perſii* Satyr. 5. v. 75. ſeq. *Phædr.* lib. 2. cap. 6. & ibid. *Schefferus* in Nott. idemque ad *Petronii* Fragment. Tragur. pag. 163. Apud Lacedæmones refert *Clearchus Solenſis* in Adagiis, fœminas quodam feſto die cœlibes viros circum aram tractos impactis colaphis cædere, ut indignitatem ejus contumeliæ peroſi liberos ac prolem tollere cuperent, & tempeſtive adjungerent ſeſe uxoribus; Athenæus lib. 13. in principio, ex quo illam Λακεδαιμονίων ἑορτὴν fuſius enarrat *Joh. Nic. Wernerus* Corpuſc. Philolog. cap. 8. pag. 72. §. 6. Apud Carinthios quondam ſi quis Rex fuit inaugurandus, ruſticus alapam ei inflixit, juſſitque æquum judicem eſſe. *Boemus* de Ritib. Gent. pag. 294. & & ex *Ænea Sylvio & Megiſero Sigiſm. von Bircken* im Spiegel der Ehren des Ertz-Hauſes Oeſterreich lib. 3. cap. 5. fol. 310. Talia ῥαπίσματα vocat Juſtinianus Novell. cit. injurioſa, ſed merito felicem injuriam voces cum Claudiano de Conſul. Honorii cum finem adferat aliis verberibus & alapis ſervilibus, quibus ad id uſque tempus obnoxii fuerant, ait *Conr. Rittershuſius* d. a. pag. 180. Plura quoque habet *Taubmann.* ad Plauti Milit. Glor. Act. 4. ſc. 1. v. 15. pag. 854. ſeq. Imo alapam infligebant homini impudenter mentienti. Sic Henricus Bernſteinius alii cuidam ex nobilitate, qui falſo ipſum

pſum mendacii inſimulaſſet, *gentis noſtræ* more alapam impegit; hic vero dein ipſum veneno propinato ſuſtulit, ceu ſcribit *Rein. Reineccius* Orat. in funere Joh. Chriſtoph. a Bernſtein pag. m. D. 3. b. Nota ſunt proverbia Germanica: Auf eine Lügen gehöret eine Maulſchelle, & rurſus: Auf eine Maulſchelle ein Dolch.

§. 4. Habent & Dni Philoſophi atque Philologi ſuas. Illi cum Senecæ meditantur dictum Epiſt. 13. Scio, alios inter flagella ridere, alios gemere ſub colapho. Hi, cum Homeri famam vindicaturi Heraclitum reprimunt, qui τὸν Ὅμηρον ἔφασκεν ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι, καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως, i. e. Homerum dignum eſſe dicebat, qui ex certaminibus ejiceretur, colaphisque cæderetur, ſimiliterque Archilochum. Ita mimi in theatralibus ſpectaculis, cum dabantur, alios mimos ad riſum excitandum alapis cædere ſolebant, ceu habet ex *Nazianzeno* in Nicob. ad patrem *Pacichell.* loc. ſup. cit. & ex *Tertulliani* lib. de ſpectaculis cap. 23. & *Cypriano* atque *Juvenali* Sat. 8. v. 192. hoc aſſerit *Farnabius* in Nott. ad Juvenal. Conf. quoque Martialis lib. 2. Epigr. 72. & lib. 5. Epigr. 63.

§. 5. Medicas dixi. Nec tamen animus eſt tractare alaparum utilitatem, quando curationis loco adhibentur. Ita enim *Aetius* Tetrabiblo 3. ſerm. 1. cap. 8. ſcribit, quod ii, qui ſint vilioris conditionis & in balneo linquantur animo, poſſint inter alia pro refectione (Schlagwaſſer) alapis cædi, facta quoque capillorum evulſione &c. Pariter ubi maxilla inferior eſt luxata oſcitatione &c. per alapam poſſe in priſtinum quandoque locum reponi, a quibusdam refertur. vid. *Mœbii* Inſtitt. Medic. pag. 242.

De Odontalgia ſola alapa curata lege Obſervationem Excell. Dn. D. *Chriſt. Franc. Paullini* Miſcell. Nat. Cur. Dec. 2. Ann. 9. obſ. 192. pag. 354. item in Tract. Flagellum ſalutis ſect. 2. cap. 8. apud *Balth. Kryſing.* in Diſp. Inaug. de Odontalgia tactu ſedanda Kiliæ 1701. cap. 5. pag. 28. De ſingultu alapa cohibito vid. *Joſ. Lanzonus* Dec. 3. Ephem. Germ. Cur. Ann. 1. Obſ. 44. pag. 61. Sic Excell. Dn. D. *Draba* Prof. P. Med. Viennenſis, Fautor Amicusque ſuaviſſimus, d. 30. Octobr. 1692. Viennæ mihi retulit, ſe alibi legiſſe, ſi uxori poſt συνȣσίαν colaphus impingatur, illam inde terreri, ac ſimul eo fortius retinere ſemen, atque ita certo imprægnari. De fœmina prægnante, a marito alapam deſiderante, lege Camerar. Cent. 2. Syllog. Rer. Memorab. §. 32.

§. 6. Sed de alaparum noxa Medica differemus, adducemusque exempla varia, ubi ab alapa inflicta non ſolum dolor, tumor, ſanguinis effluentia, ſugillatio &c. ſed & dentium exciſio, apoplexia, phrenitis &c. imo ipſa mors, fuere orta.

§. 7. Prius vero quam hæc agamus, alapæ onomatologia paucis tangatur. Volupe enim ſemper fuit interdum in Philologorum exſpaciari viridaria. Alapam autem a Colapho diſtinxit *Euthymius* ſive *Euthymii* interpres Hentenius nixus „Matth. 26. 67. ubi de Redemptore: Colaphis, in„quit, eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem „ejus dederunt; & colaphum verberationem pu„tat in collo manu factam, ut ſonum edat, alapam „vero in facie. Fuſe Vir eximius *Lælius Biſciola* „Hor. Subſeciv. Tom. 2. lib. 6. cap. 11. At nos cum *Laur. Valla* in Raudenſem idem alapam latine quod Colaphum græce exiſtimamus. Sunt verba *Pacichelli* Chiroliturg. cap. 3. pag. 13. quibuscum & nos facimus.

§. 8.

§. 8. Alapæ autem vox non admodum antiqua: Legitur tamen apud *Juvenal.* Sat. 8. v. 192. *Martial.* lib. 5. Epigr. 63. *Iſidor.* Origg. lib. 9. cap. 4. &c. Rideo autem, imo iraſcor *Becmanno* de Origg. L. Lat. pag. 283. dicenti: Colaphus, Κόλαφος a quo, & NB. *levi mutatiuncula* alapa. Eodem acumine *Salomon*, Epiſcopus Conſtantienſis, in vocabulario lit. A. vult dici a lata palma; Quidni ita Benjamin a volo, ut utar joco Schuppiano? Sanior eſt conjectura *Martinii*, qui ait in Lexico Philol. Forte ab ἀλαπάζω, vacuo, vaſto, diripio, additque affine eſſe Ebræum עַל־אַף al aph, ſuper faciem.

§. 9. Græcis eſt Κόλαφος. *Heſychius* in Lexico lit. K. fol. 432. ait: Κολαφιζόμενος, ῥαπιζόμενος. Κόλαφος, κόνδυλος (pugnus, talitrum) Παρὰ δὲ ἐπιχάρμῳ ἐν ἀγρονίςῳ καὶ παιδορίβαις ὄνομα. Dicitur autem juxta *Etymologicum Magnum* lit. K. fol. 525. παρὰ τὸ κύλον ἀφεῖσθαι ἀπὸ τοῦ πυπτομένου μέρους; Ἤγουν ἀσθενὲς καὶ ταπεινὸν πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη. Ὁ δὲ Ἀπίων ἀπὸ τοῦ κολάψαι. Τὸ δὲ ὄνομα ἑλληνικὸν παρὰ ἐπιχάρμῳ

Ὡς ταχὺ κόλαφος περιπατεῖ δεινός

ἢ ἀπὸ τοῦ τοὺς κονδύλους ἀφεῖσθαι, ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει. Κόλαφος ἡ διδομένη διὰ τῶν μέσων δακτύλων πληγή. Ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ κολούειν τὸ φῶς: id eſt: *Mutilum ſolvi a verberata parte. Videlicet debile ac abjectum ad reliquas partes. Apion vero ab incidendo vel inſculpendo; Nomen vero Græcum apud Epicharmum:*

Sicut celeriter colaphus deambulat gravis.

aut per digitos ſolvitur in illo loco. Colaphus, quæ datur per medios digitos plaga, alii a turbando vel impediendo lucem. Ῥαπισματα item Græcis alapas

 eſſe.

vel Maulbeeren austheilen. Hinc & axioma πολυθρύλλητον: Auff eine Lügen gehöret ſich eine Maulſchelle; quod tamen cum grano ſalis accipiendum monent Dni JCti, ad quos hoc ſpectat; vid. *Cappen.* lib. 2. obſ. 82. n. 8. *Berlich.* lib. 5. Concluſ. 64. n. 30. *Viſcher.* de Duello pag. 688. *Struvius* de Vindict. Privat. cap. 10. apud *Beſold.* & *Dietherr.* ll. aa.

§. 13. Vel infligitur ἐπὶ κόῤῥης, uti *Lucianus* κατὰ κόῤῥης παλάξαι, item *Phrynichus* & *Nazianzenus* habent. Hinc *Æſchynes* apud *Theocrit.* Idyll. ιδ' v. 34. Cyniſcam animadvertens ad Lyci rivalis nomen erubeſcere inter compotandum:

—— —— πύξ ἐπὶ κόῤῥας
ἤλασα. Κ' ἄλλαν αὖθις ——
—— —— cum pugnis in maxilla
Inſecutus ſum: & aliam rurſus ——

interprete *Andrea Davo* pag. 74. Quid vero κόῤῥη proprie ſit, diſquirunt. Aliis modo totum caput notat, uti Atticis, ceu tradit *Euſtathius* in alio Dionyſio, Germ. ita ein Kopffſtoß. Hinc *Terentius* Adelph. Act. 2. ſc. 2. v. 37. ait: *Colaphis tuber eſſe totum caput*; Quibusdam ſumitur pro temporibus ad aures ſitis; ut *Oppian.* lib. 3. de Venat. & *Jul. Pelluc.* Onomaſt. lib. 2. cap. 4. §. 1. & ita reſpondet vernaculo eine Ohrfeige. Nonnulli interpretantur κόῤῥην caput cum collo, vid. Lexica, & ita bene dicimus; einen an Halß ſchlagen, *Zachar. Calliergus* in Schol. ad d. l. *Theocr.* pag. 356. ſeq. infit: Κόῤῥην γὰρ τὸν γνάθον καὶ σιαγόνα οἱ Ἀττικοί i.e. Κόῤῥην genam & maxillam vocant Attici: Quæ acceptio communis eſt, & ita accommodatur Germ. ein Backenſtreich.

§. 14. Effectus vero, qui inde ſæpe reſultant, ſunt

 ple-

„tione ad præſens ſubticemus; Tu vero docte Le-„ctor, conſidera!" Cauſa, quam Auctor indagandam relinquit, potuit eſſe concuſſio cerebri & inde facta vel obſtructio vel compreſſio nervi optici; vel ſanguinis effluvium in ejus regionem &c. Conf. *Zacut. Luſitan.* lib. 1. prax. admir. obſ. 52. apud *Mœbium* Inſtitt. Medic. pag. 218.

§. 18. *Surditas* ſecuta eſt in eadem muliere cœcitatem: Forte ob ſanguinis in cerebro extra vaſa putreſcentis corruptionem & miaſmata ſenſuum organo imo ipſos ſpiritus animales ſenſim inficientia. Quinimo poteſt alterutrius lateris, quod colapho percutitur, niſi ſurditas tamen διεϛηκυῖα aut συριγμὸς καὶ βόμβος oriri; quando percuſſione iſta auris tam externa quam interna læditur, aut cerebrum concutitur, aut nervus ἀκουϛικός; vel ſi aër fortius intrudatur, quod fit interdum a vento perflante aures, aut ſonitu ingenti ſclopetorum, bombardarum, campanarum &c. Hinc molitores, doliarii, fabriferrarii & ærarii, campanarum pulſatores &c. difficulter audiunt. Exemplum eſt apud *Paullini* Obſ. 95. Dec. 2. Ephem. Germ. Cur. Ann. 5. pag. 59.

§. 19. *Fatuitas* in illa ipſa denique ſucceſſit. Ratio erit in ſpiritibus animalibus ſenſim ſenſimque vel confuſis vel corruptis vel plane pereuntibus. Ita vidi in ſcholis ab Orbiliis plagoſis pueros frequenti ad caput percuſſione factos vel ſtolidos vel ſaltim ſtupidos. In iſta muliere mœſtitia ex viſu & auditu deperdito multum adjuvit, nec non menſium ſubſecuta ſuppreſſio.

§. 20. *Epilepſia* ab alapa quoque oriri poteſt. Puella in gynæceo palatino pugno fatui ad tempora afflicta multis inde Epilepſiæ paroxyſmis convulſa eſt; quam tamen tandem ægre ſuo conſilio & opera

convaluiſſe ſcribit Tom. 1. Epiſt. 10. pag.42. doctiſſimus *Joh. Langius*, quinque ſereniſſimor. Elector. Palatinor. Archiater. Cauſam ibidem rejicit in nobiliſſimum temporum muſculum, quo cerebro nullus propinquior & nervoſior. De Epilepſia a pugno temporibus inflicto vid. *Wolfg. Gabelckover* Cent. 4. fol. 117. *Barthol. de Moor* in Cogitationibus de Inſtaurat. Medic. Lib. 2. p. 131. ſeq. ait: Memini ego me aliquando diſſecuiſſe cadaver juvenis per multos annos epileptici; inveni in cerebro glandulam ſcirrhoſam nucis myriſticæ fere magnitudine; Fuerat autem huic morbo obnoxius poſt inflictam alapam vehementiorem, niſi me fallit memoria; alias cerebrum ſatis erat ſanum. Conf. plura apud Car. Bardili Colleg. Patholog. Exercit. 7. p. 237.

§. 21. *Phrenitidem* ex alapa ortam in Bonifacio VIII. Pont. Rom. memorat Jean de Serre, Inventaire general de l'hiſtorie de France pag. 365. Nimirum Philippus IV. ſeu pulcer Rex Galliæ jugum a papa ſibi imponi detrectabat, mittebatque pro reprobando pontifice Chriſtianiſſimus Rex tacite in Italiam Felicem de Nogaret, qui ſocium ſibi adſciſcebat Sciarram, ex Italia Pontificis odio profugum: Hic capta urbe (Anagnia dicta) ad Conclave Pontificis irrumpebat, & poſt aliquot verba ad verbera venit, patrique ſancto alapam egregiam inflixit, ut ſtatim largisſima ſuboriretur hæmorrhagia. Pontifex vix ſubtractus inſecuturis plagis poſt ejulatum ſtentoreum incidit in maximam phrenitidem, adeo ut ambas anoderet & devoraret

voraret manus, atque poſt 35. dies moreretur ut Canis, qui intraverat ut vulpes & regnarat ut leo.

§. 22. *Apoplexian* etiam ex Colapho excitatam poſt alia ſymptomata in Cive Bernenſi Hanns Kujt obſervavit & fuſe deſcribit rationeſque varias adponit Celeberr. *Guil. Fabricius Hild.* Cent. 6. obſ. 11. quem. vide, & ex eo *Fr. Deckers ad Barbette* prax. Lib. 1. c. 2. Apoplexian ortam ex percuſſionibus validis capitis probat ex *Ægineta* lib. 3. c. 28. & *Sennerto* Prax. L. 1. p. 2. c. 33. *M. L. Donner* Diſp. Inaug. de Apoplexia §. 30. Argentor. 1673. Ita *Valleriola* Lib. 3. Enarrat. 8. p. 228. b. accepit, quendam in pago, cui *la Voulte* nomen, pugno in faciem illiſo mox concidiſſe. Simile habet *Benivenius* de abdit. morb. cauſ. c. 110. p. 307. de duobus juvenibus inter ſe litigantibus, quorum alter extento brachio alapa percuſſus in apoplexian ſtatim reſolvebatur, dein paucis horis jugulatus interiit; quod allegat quoque *Foreſtus* lib. 10. obſ. 70. in Schol. fol. 403. a additque ex percuſſione acceſſiſſe dolorem, deinde & inflammationem ac ſic apoplexian. Ex *Panivenio, Schenkio Hildano* affirmat idem *Thom. Bartholin.* Vol. 1. Act. Hafn. obſ. 48. p. 86. quæ tota obſervatio huc conferri meretur. Alium pariter pugno in facie percuſſum ſtatim appoplecticum concidiſſe vidit *Horat. Augenius* Lib. 4. Epiſt. 2. Conf. omnino de noxa alapæ egregiam hiſtoriam apud *Hippocrat.* lib. 5. Epidem. T. 50. P. *Zacchiam* lib. 5. Tr. 2. qu. 10. *Hennr. ab Heer* obſ. 12. in princ. *Herc. Saxon.* Prælect. Practicar. Part. 1. cap. 12.

Camerar. Cent. 10. Memorab. Medic. 43. *Cummius* diſp. cui tit. Ennearum poſitionum Medico-forenſ. n. 5. Jenæ 1664. Cauſa merito hic & in pluribus aliis in concusſionem cerebri & ſpiritus animalis rejicitur. De ſuo exemplo ita Benivenius l. a. Convocatis Medicis (in vinculis enim detinebatur reus) quæſitum eſt de cauſa mortis ipſius; Verum aliis in ictum ipſum, quo materiam commotam fuiſſe putarent: aliis in humidiorem locum, quo diutius obdormierat: nonnullis etiam in lautiorem victum & potum pleniorem, quo dum vixit uſus eſt, hujusmodi mali cauſam referentibus, indiſcuſſum apud præſidem remanſit judicium. Novimus item fullonem quendam nomine Petrum, qui unico pugno ſtomacho cujusdam juvenis violentius impetitus hominem interemit.

§. 23. *Abortum* ex Alapa poſſe fieri facile colligitur ex caſu apud *Carpzov.* prax. Crim. P. I. qu. 27. n. 34. ubi adoleſcens 18. annorum feminam gemellas geſtantem percuſſit pugno, unde illa territa maxime ſeptimo die febrim ardentem paſſa, nono vero duas filias alteram mortuam alteram paulo poſt decedentem, quas infelix mater ſequebatur, eſt enixa. Cauſa apte rejicitur in conſternationem, verecundiam, mœrorem &c. Facultas Medica Gieſſenſis anno 1683. die 21. Febr. de procurato abortu per plagas apud Mich. Bernh. Valentini in pandect. Medic. Tom. 1. caſ. 20. p. 218. ita: Præter enim hoc, quod ex *Hippocrate* lib. de Morb. vulg. ſect. 21, text. 10. ſeqq. *Benivenio* obſervat. Med. c. 110.

Hildan.

Hildano Cent. 8. obſ. 11. *Thom. Bartholino* in Actis Med. Hafn. Ann. 1. p. 86. *Henr. ab Heer* Obſ. 12. & aliis conſtet, alapam quoque ſæpisſime mortem intuliſſe, experientia quoque teſtatur, quod a ſimili plaga periculoſa *hæmoptyſis* excitata fuerit, cujus exemplum in Ephem. Germ. Cur. Ann. 6. obſ. 207. reperitur.

§. 24. *Mortem* ex Alapa rarisſime ac vix accidere poſſe quidem ſcribit *Carpzovius* Prax. Crim P. 1. qv. 3. n. 42. Verum ex allegatis modo Benivenii, Hildani & aliorum exemplis eſſe mortuos ex alapis cognovimus. Quippe & mors alias ex longe levioribus quoque cauſis exorta legitur, ex. gr. ex riſu, reſectione unguium, imaginatione, gaudio &c. Sic quod urſus ex mente *Plinii* habeat caput tam tenerum & delibe, ut facile poſſit pugno alapæ occidi, refert *Laur. Wolfstrigel* Dec. I. Ann. 2. Ephem. Germ. Cur. Obſ. 9. p. 19. In *Nic. de Blegny* Zodiaco Medico-Gallico Anno 4. m. Febr. obſ. 5. p. 30. refertur examen cadaveris puellæ biduo poſt acceptam alapam mortuæ; quamvis Magiſtri Greſſeteau & Enezard in ſua relatione mortem non illi accidenti ſingulari adſcripſerint, ſed corporis conſtitutioni, quam ibidem referunt, Dn. D. *Jo. Chriſtoph. Troppanegger*, Archiater Elect. Saxon. Collega ſuaviſſimus d. 9. Julii 1693. mihi in pago Oberrod prope Hanoviam narravit, ſe noſſe exemplum feminæ Dreſdenſis, quæ a marito milite alapa fuit percuſſa, inde concidit in terram, maritus ſuſpicans eſſe dolum, quem miſera fingeret, domo exit projectam relinquens, quam reverſus vere mortuam invenit. §. 25.

§. 25. Coronidis loco Doctiſſimi Viri Dn. D. *Jo. Matth. Fabri* Poliatri Heilbrunnenſis, Amici conjunctiſſimi elegantem adnectam obſervationem, quam ſuo titulo *Alapa letalis* Hipporati ſuo Juſtinianeo adhuc ἀνεκδότῳ fol. 47. ſeq. inſeruit: Cum „ſervi ruſtici Hoſpitalis famoſi in civitate Imperiali „Eslingua die feriato apricarentur & luxuriarent, „forte quidam eorum alteri alapam ſeu talitrum „potius per jocum impingebat. Hic Elephanto „nequaquam agilior retrorſum collapſus in pla„team ſilice conſtratam, nullo edito vitæ ſuper„ſtitis ſigno in continenti exhalabat animam. Scru„tinium anatomicum neſcio qua cauſa omitteba„tur. Capitis vero alliſionem violentam tumor „& hæmorrhagia larga teſtabantur. Altera quo„que die ſpinæ dorſalis regio univerſa colore ni„gro deruleo ſuffundebatur a collo ipſo concolo„re ad imum uſque. Sepulto cadavere demum „adeo varia & multa agitabantur, ut omiſſæ diſ„ſectionis pœniteret eos quam maxime, qui inu„tilem & ſuperfluam futuram exiſtimaverant. Se„ro tunc erat exprobrare negligentiam his, qui ra„tionem mortis repentinæ ſcituriebant. Reſpon„dimus vero a duplicis regionis violatione profi„ciſci potuiſſe. De capite & cranio nil erat am„bigui, ob ſigna læſionis manifeſta. Hoc tamen „dubium, an concusſione duntaxat cerebri Oeco„nomia turbata, ſpirituumque commercium in„terceptum, vaſorum etiam ac plexus choroidei „inprimis tubuli capillares ſive ῥῆξιν ſive ἀναστόμω„σιν paſſi fuerit (quod tamen mortem adeo repen-

tinam

tinam non inferre potuiſſe vedebatur:) Non exi-" gua tamen cauſa in ſpinæ dorſi concuſſione repo-" nenda. Licet enim luxatio nulla acceſſerit, ſi-" quidem vertebrarum ſinus nec minimus depre-" henſus fuit in exteriori inſpectione eadem tamen" hujus concuſſio totalis & gravis adeo eſt cum" celebri parilis vel ſaltem non multo levior ob" utriuſque continuitatem & ſympathiam arctiſ-" ſimam. Præterquam quod prolapſu graviore" vaſa ſanguinea atque ipſa quoque viſcera diſru-" ptionis periculum jubeant. Tanto vero gravior" hæc erat læſio, quod partium harum utramque" adeoque genus omne nervoſum eodem momen " to graviſſime contunderet. Addimus conſterna-" tionem repentinam: ſiquidem cogitabundo &" nil quaſi animadvertenti quodcunque præceps" objectum terrorem ingentem incutere poſſe, for-" tiſſimo licet alioqui animo prædito, nemo igno " rat. Quid vero ſive coagulatio ſive violenta diſ-" ſipatio, coarctatio, obfuſcatio &c. ſpirituum" valeat, rerum periti ſatis intelligunt. Atque hæc" talia (ſpiritus vehementer afficientia & alterantia)" uti in momento vim imprimunt, pari & veloci-" tate & pernicie illos proſternunt. Singularum" cauſarum, quas allegavimus, unum alterumque" adſciſcamus experimentum. Celeberr. *Gotofr.*" *Welſchius* Prof. Med. Lipſ. & Senior meritiſſimus," cum ex cauſis modo allegatis mortem facile in-" gruere poſſe cenſuiſſet rational. Vulu. letif. judic." c. 16. refert quoque c. 14. poſt inſpectionem ca-" daveris pueri, qui ſola manu alapis & plagis tra-"

ctatus

„ctatus altera die mortuus fuerat: Facultas Medica „& Chirurgi Lipſienſes cenſuere, licet macula levis „cœrulea ad ſiniſtram aurem foris appareret, nulla „tamen læſio interna fuerit, videri, licet non ab-„ſolute letalem percusſionem, conſternatione ta-„men & concusſione cerebri affluxum humorum „epilepticos, & per obſtructionem nervorum apo-„plecticos inſultus excitari potuiſſe. Hæc eadem „confirmant *Benivenius* de abdit. morb. cauſ. c. „110. *Th. Bartholin.* Act. Med. P. I. c. 48. *Thom.* „*Reineſius* Schol. Juriſconſ. Med. lib. 4. ſect. 5. c. „2. &c. Et mulier, quæ ad naſi radicem & ſu-„percilia pugno percuſſa fuerat, mox apoplectica „reddita exſpiravit animam, in cujus cranio ultra „tria cochlearia ſanguinis concreti plexum cho-„roidem comprimentis inventa, referente *Henr.* „*ab Heer* obſ. 12. Ex alapa repente mortuorum „exempla auctoribus *Benivenio*, *Valleriola*, *Auge-* „*nio* comportavit *Jo. Schenk.* obſervat. p. 90. tit. „apoplexia. Imo e ſolo colapho faciei inflicto „mulierem ſtatim utroque oculo excœcatam nec „diu poſt ſurdaſtram ac denique fatuam factam „fuiſſe idem ibid. ex *Amato Luſit.* Cur. 44. „Cent. 7. recenſet. Felicior his erat Eumulus La-„riſſæus apud *Hippocrat.* Epidem. l 5. §. 12. qui „vigentes manus pedes maxillas non niſi admini-„culo alterius extendere vel diducere valens, die „vero 20. ſedens cadebat ſupinus & caput ad lapi-„dem vehementer offendebat, vertigine ſuperve-„niente caliginoſa, paulo vero poſt ſurgens omni-„no ſanus erat & ſoluta omnia, præterquam poſt

ſomnum

ſomnum, ubi excitaretur, articuli modice ligati"
erant. Quantum vero noxæ ex lapſu intraneis"
partibus accidere poſſit, docuit hiſtoria Saxo-"
Altenburgica, Ephem. Germ. An. 1. obſ. 21. ab"
E.Vollgnad inſerta: Venator nimirum a cervo fe-"
rociente humo alliſus, licet nulla parte foris læ-"
ſus videretur, præter vulnuſculum clunibus infli-"
ctum; altera tamen die in vita functi ex diſpicio"
occurrebant foramina quinque in ileo & colo in-"
teſtinis, atque aliud in meſenterio prope rectum"
inteſtinum, e quibus tum ſanguinis tum ſeri co-"
pia magna in abdomen effuſa fuerant. Si animi"
pathemata conſideremus, notum eſt, morionem"
aulicum per jocum capitis damnatum & in ge-"
nua procumbere juſſum, cum virga duntaxat"
circa collum ferieretur ab aulico, mortuum pro-"
cubuiſſe. Et ancilla, cui hera alapam inflixerat,"
cum quinta die fatis concederet, hera in jus vo-"
cata abſoluta fuit, quod illa per iracundiam ſibi"
mortem conſciviſſet apud Benivenium l. cit. Hai-"
tenus CL. *Faber*. De noxa Colaphi alicujus evol-
ve, ſi placet *Jo. Dan. Horſt.* obſervat. Anatom. 2.
p. 9. & præcipue *Georg. Segerum* in Ephem. Germ.
Cur. An. 2. obſ. 122. & *Sachſium* ibid. in Scholio.
De vulnere ex fruſtulo vitri per colaphum com-
minuti in metacarpio dextro ad indicis radicem
vide *Fabric. Hild.* Cent. 6. obſ. 78. & tandem huc
refer notabilem illam alapam, qua *Rauſcher* no-
bilis Germanus Hiſpano cuidam maxillam inferio-
rem dejecit. Hiſtoriam recenſet Auctor der mo-
natlichen Unterredungen Anno ni fallor 1692.

DISPU-

DISPUTATIO MEDICA,
QUA
LUPANARIA
S. V.
Huren-Häuſer
EX
PRINCIPIIS QUOQUE MEDICIS IMPROBANTUR.

§. I.

NUnquam defuerunt ingenia, quorum dicam luxuria an acumine actiunculæ ſunt inſtitutæ de rebus modo vilibus, modo plane noxiis, quibus vel laudem vel laudis ſpeciem comparare ſunt annìſi. Laudarunt *Iſocrates* Pruſiridem Tyrannum, *Gorgias Leontinus* Helenam adulteram, *Favorinus* Therſiten monſtrum iſtud hominis, *Traſymachus* (apud *Platon.* in dial. 1. de Republ.) injuſtitiam, *Hegendorphinus*, *Bucoldianus atque Turnerus* Ebrietatem, *Lucianus* muſcam, *Picus Mirandulæ Comes* Barbariem; *Janus Douſa* umbram, *Syneſius* Calviciem, *Paſſeratius* cœcitatem & aſinum, *Matthias Czanakius* ſcabiem, *Birckhaimerus*, *Cardanus &c.* podagram, *Inſulanus*, febrim quartanam, *Eraſmus*, ſtultitiam, *Heinſius* pediculos, *Majoragius* lutum, *Cal. Calcagninus* podicem, *Car. Liebhardus* latrinam, imo *Brunus* Italus Wittebergæ publicitus Diabolum;

lum; ceu habent *Caſp. Dornavius* in Encomio Invidiæ p 5. ſeq. *Heiderus* Orat. de vulpeculis ſcholaſticis, p. 30. &c.

§. 2. Quemadmodum vero ejusmodi ſpecimina vel joci vel oſtendendi ingenii gratia ſuſcipiuntur; ita faciliorem merentur veniam aciſti, qui ſerio res turpes & noxias vel ob lucellum vel ob alia commendant: Hos inter refero, qui *lupanaria* Reipublicæ utilia exclamant, ne ſcilicet tententur matronæ ac virgines caſtæ, ne prolis multitudine ad paupertatem familiæ adigantur, & ſi quæ nuges ſint aliæ, uti fecerunt *Arnold. Clapmarius* Lib. 4. de arcanis Rerumpubl. c. 19. (a quo tamen Sagittarius in annotatt. ad h. l. §. 1. p. 242. opinionem hanc amovere conatur, eo quod dominationis Ariſtocraticæ, juræ lupanaria poſſe colorari tantummodo affirmarit) *Scipio Amiratus* Lib. 3. Diſſert. politicar. in Tacitum diſcurſu 2. &c. & eadem concedenda eſſe videntur affirmare quoque Thomas l. 2. qu. 101. art. 32. item 2. 2. qu. 10. art. 11. & *Petr. Gregorius Tholoſ.* Lib. 14. de Republ. cap. 1. n. 5. Sapiens ille *Cato* (ait *Steph. Curcellæus* de uſu ſanguin. cap. 10. p. 130. (hortabatur juvenes, ut *Lupanaria* adirent, quemadmodum legimus apud *Horatium. Diog. Laertius* in vita Ariſtippi Lib. 2. de vitis Philoſoph. fol. 50. de eo ait: *'Εισιών ποτε εἰς ἑταίρας οἰκόαν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μειρακίων τινὸς ἐροθριάσαντος, οὐ τὸ εἰσελθεῖν, ἔφη χαλεπὸν ἀλλὰ τὸ μὴ δύναθαι ἐξελθεῖν*, i. e. Cum aliquando meretricis domum introiret, uno quodam eorum, qui ſecum erant

 adole-

adoleſcentulo erubeſcente: Non eſt, inquit, introire difficile; ſed exire non poſſe. *M. Auguſtus Muller* Diſp. an lupanaria in Republ. ſint toleranda §. 3. ait. *Ex veteribus vel unicum Valerium Maximum allegaſſe ſufficiat, qui tamen morem ſeculi & gentis ſuæ obſervat adeoque vulgarem venerem turpem quidem ſed vero permiſſam & licitam vocat Lib. 7. c. 3. & 7. Huc trahunt aliqui Auguſtinum Lib. 2. de Ordin. c. 4. ſed quo jure quove reſpectu poſtmodum ſumus viſuri. Pontificii vero pro lupanaribus tanquam pro aris & focis pugnant teſte Chriſtoph. Prætorio Polit. Part. 2. c. 4. qu. 6. p. 234. & aliis quos in præſenti ſpacii lucrandi cauſa adducere non libet.* „ Idem ibid. paragr. 4. pergit: *Solon, unus e ſeptem Græciæ ſapientibus ut ab adulteriis cohiberetur juventus, coëmtas meretriculas Athenis proſtituit primus, obviaſque in venerem eſſe voluit, ne matronarum contagio polluerentur. Alex. ab Alexandro Lib. 4. Genial. Dier. c. 1. p. 176. a.*

§. 3. Quin imo in proclivi ſunt varia exempla vetera & recentia. Apud gentes paſſim tolerabantur. *Balduinus* Caſ. Conſcient. Lib. 4. c. 12. Caſ. 18. Ancon fuit locus Sardis voluptatum miniſteriis paratus, in quo popinæ, ſcorta atque aliæ id genus deliciæ. *Athenæus* Lib. 2. Dipnoſoph. Chinenſes, ut caſtisſimas ſuas uxores magis conſervent illibatas, publica permittunt lupanaria, & ne probis ſcandalum præbeatur, ea aperiunt extra urbem vel in ſuburbiis, & ne in publicum prodeant cohibentur. *Joh. de Mendoza* de Chin. Lib. 3. c. 20. p. 152.

Olim

Olim in prædiis urbanis ſolebant eſſe, & quidem multorum honeſtorum etiam virorum in prædiis exercebantur. *Ulpianus* L. ancillarum 27. π. de Herpert (quod tamen merito improbat *Lanſius* orat. contra Ital. p. 833.) De variis vectigalibus Caligulæ inter alia *Suetonius* in ejus vita c. 40. ait: Ex gerulorum diurnis quæſtibus pars octava, ex capturis proſtitutarum, quantum quæque uno concubitu mereret; additumque ad caput legis, ut tenerentur publico & quæ meretricium & quæ lenocinium feciſſent, nec non & matrimonia obnoxia eſſent, & cap. 41. de eodem monſtro Caligula ait, quod lupunar in palatio conſtituerit &c. Vide omnino ad utrumque locum Commentaria *Caſauboni*, *Beroaldi*, *Grævii* & aliorum. Sub Severo Imperatore hujusmodi proſtibula ſicut & ipſi lenones ſolvebant vectigal a quæſtu meretricio, idque in ærarium referebatur ad refectionem publicorum ædificiorum, ut amphitheatri, circi, aliorumque, ut teſtis eſt *Clapmarius* Lib. 4. c. 19. Sic Caligula, & alii Imperatores quondam ac Pontifices Romani his e proſtibulis non parum annui cenſus colligebant, ut refert *Heiderus* in phil. polit. ſyſt. c. 6. p. 902. Quod tamen aliquando Anaſtaſius Imp. abrogavit, & Chryſargyrum tributum ignominioſum e meretricibus collectum ſuſtulit, teſte *Jo. de Busſieres* Floſcul. Hiſtor. Areola 12. p. 249. In Italicis civitatibus paſſim haberi publica Lupanaria ſcribit *Dav. Frœlich.* Viator. Part. 1. Lib. 3. p. 419. adeo ut publicis vectigalibus elocentur, unde Pontificis Rom. permiſſu aliquot millia meretri-

cum quæſtum corpore faciunt, & Venetiis, Romæ alibique locorum hodienum lupanaria publice tolerantur. vid. *Mart. Chemnitius* Exam. Conc. Trident. Part. 3. *Lamb. Danæus* Lib.2. Ethices Chriſt. cap. 15. apud *Carpzovium* prax. Crimin. Part. 2. qu. 70. n. 10. maxime Romæ teſtibus *Schönborn.* Polit. Lib. 3. c. 13. *Balduino* l. a. Heidero l. c. p. 902. *Conr. Dieterico*, qui in Analyſi Evangel. Dom. 2. poſt. Epiphan. p. 199. b. ait: Lupanaria Romæ in ipſo Pontificis adſpectu proſtant, & certis vectigalibus, publico Pontificis ærario inferendis, elocantur, quod tanquam minus malum majoris vitandi ergo Bellarminus probat Lib. 2. de amiſſ. grat. & ſtatu peccati c. 18. §. Dicet &c. In Concilio Conſtantienſi Anno 1414. celebrato numeratæ ſunt, referente *Munſtero* Coſmograph. Lib. 3. c. 19. fol. 453. meretrices ſeptingentæ; Dum Tridenti 1552. Concilium agebatur, conſcripta ſunt Romæ ultra 24. ſcortorum millia, quæ vectigal meretricium Pontifici ſolverunt. Sic A.C. 1620. Romæ numeratæ fuerunt 1402. meretrices publicæ; vid. apud *Limnæum* additt. ad Lib. 9. c. 1. n. 86. & Pontifex Rom. in fiſcum ſuum annuatim ultra 3000. Coronatorum pro lactis cenſu, quem vulgo dicunt Milch-Zinſe oder Huren-Zoll a Clero ſcortiſque accipit, ceu ex *Joh. Gerhardo* in loco de Eccleſia p. 1190. ſeu operum Tom. V. p. 163. & *B. Meiſnero* allegat *Carpz.* Prax. Crim. p. 2. qu. 70. n. 7. *Daniel Eraſmi* in defenſione Scholaſtico-Theologica veræ fidei Catholicæ p. K. 3. b. proponit hoc paradoxon Jeſuiticum: Poſſe interdum conſuli pecca-

peccatum levius ut evitetur gravius; v. g. Reipublicæ gubernatores ad evitandum majus malum licite permittere in Republ. meretrices & lupanaria, quod practicatur Romæ adhuc hodie & olim agitatum Pragæ; ubi nunc per Dei gratiam nefas illud funditus fertur abrogatum. *Veneti* (*verba ſunt Bapt. Egnatii Hiſtor. lib. 6. c. 1.*) *e Germania olim quotannis certo ſtipendio meretriculas conducebant, quæ vulgi proſtarent libidini, juxta carnificinam publicam, ubi D. Matthæi fanum eſt. Cæterum ea fuit Venetarum mulierum docilitas, ut Barbaris nunc non opus ſit ſcortillis, quin re ipſa oſtenderunt, ſive copiam ſive artem meretriciam ſpectes,* κρείττονας ἔιναι διδασκάλων μαθητάς. Ibidem quoque *Signori de la Sanita* habent matriculam vel catalogum meretricum, vide apud *Limnæum* l. a. Quod etiam Neapoli, ubi ultra 50000. fieri dicitur, ſcortaque debent nomina ſua profiteri, & certam pecuniam perſolvere, *Limnæus* l. c. In urbe Pariſienſi olim proſtibula & lupanaria in ultimis partibus civitatis erant certis locis finita: hodie vero exinde contagio per omnia urbis viſcera diffuſa maxime referta eſt ejusmodi mercibus, ceu ex *Nic. a Salis* allegat *Speidelius* Obſervatt. fol. 714. Cracoviæ quoque haberi refert *Fibelich.* l. ſup. cit. Nec Germania immunis ab eo cacoëthe fuit; Erfurti enim, teſte Chronico Erfurtenſi MSCto A. C. 1517. auf den Dienſtag in der Creutzwoche brandte das Huren-Hauß abe, und ſtoben die Funcken ſo weit als Erfurt in alle Porten und Gaſſen der Stadt. Norimbergæ Anno demum

1567. d. 21. Mart. lupanar aboletur teſte *Jo. Schmid.* in diar. Hiſtor. p. 126. Campegius Cardinalis dixit, ſe ſcire Germaniæ quorundam Epiſcoporum hunc eſſe morem, ut accepta pecunia ſcortationem ſuis permittant, apud *Joh. Sleidan.* lib. 4. de ſtatu Relig. p. 94. ad An. 1544. & quod magis eſt, *Henr. Corn. Agrippa*; de Vanit. ſcient. c. 63. ait. *Palam videmus ubicunque ſunt Magnifica iſta templa & ſacerdotum monachorumque collegia, ut plurimum in proximo eſſe lupanaria: Quin & plurimæ monialium & veſtalium ac Beguinarum domus privatæ quædam meretricularum fornices ſunt, quas etiam Monachos & religioſos (ne diffametur eorum caſtitas) ſub monachali nonnunquam cucullo ac virili veſte in monaſteriis aluiſſe ſcimus.* Plerumque autem ſunt lupanaria in civitatis locis obſcuriſſimis pone muros & balnea, ſcribente *Loticbio* Nott. ad Petron. p. 68.

§. 4. Verum quibus ſanctiora ſunt præcordia, ii maxime deteſtantur brutam hanc ſorditudinem. *E Theologis* ſaltem præter *Biblia* & præcipue *Gentium Doctorem* nominamus *Lactantium* lib. 6. Inſtitt. Divin. c. 23. *Auguſtinum* de Civit. DEI lib. 14. c. 18. & lib. 18. c. 21. *Tertullian.* lib. de anima, *Iſidorum* lib. 18. c. 42. *Balduin.* Caſ. Conſcient. lib. 4. c. 12. caſ. 18. *Joh. Conr. Dannhauer.* Quæſt. moral. (annex. Junii Quæſt. Politt.) c. 2. qu. 6. §. 49. p. 555. inprimis autem c. 5. quæſt. 6. p. 627. ſeq. *Adam. Conzen.* Pontificium, polit. lib. 3. c. 12. §. 14. p. 146. ſeq. *Heider.* Phil. Polit. Syſt. c. 6. p. 903. *M. Aug. Muller.* diſp. ſæp. cit. & Witteberg.

teberg. d. 8. Oct. 1701. habita *D. Val. Alberti* in Quæſt. Polit. Quid. Reipubl. in caſu neceſſitatis liceat? Lipſ. 1669. §.62. p.269. ait: "Malum morale, quod permittitur in caſu extremæ neceſſitatis, ſemper minus debet eſſe eo revera ac certiſſime, quod alias evitari non poſſet. Ideo hic caute" videndum eſt, an majus malum revera, permittendo minus, evitetur, & an nulla alia ſuppetat" ratio ad id evitandum. Eleganter id declarari poteſt diſputatione *Navarri* Manual. cap. 17. n. 195." p. 404. adverſus lupanaria nonnullibi inter pontificios permiſſa: Per hæc enim 1) non evitatur malum, quia α) multi pueri incipiunt hac occaſione" prius peccare, quam alioquin inciperent. β) Quod" libido non exſtinguitur nec refrenatur, imo accenditur ejus uſu, addito malæ inclinationi ſenſualitatis habitu malo: quia duo vincula fortiora" ſunt uno. γ) quod finis prætenſus, puta ne honeſtæ ſolicitentur, non attingitur. Viri enim prudentes ajunt, eos, qui ad illas ſolicitandas ſunt apti" non adire meretrices; imo poſtquam male ſunt" eis adſueti, tanto magis honeſtas ſolicitant, quo" majori impetu naturæ & vitii feruntur. δ) Quod" meretrices ipſæ, poſtquam deſinunt eſſe ad illud" lucrum turpe aptæ, mille malorum inſtrumenta" fiunt. Alias vero ſuppetere rationes, quibus mala evitari poſſint, adeoque 2) alterum requiſitum" abeſſe probat a) quod caſtitatis habitu reſiſtendi" illi malæ inclinationi refrænatur illa, non a lupanari b) quod mares majori ſunt vigore ad reſiſtendum libidini quam feminæ, & feminis nunquam"

„hac permiſſione ſuccurritur. c) Quod verum re„medium contra libidinem eſt ardens amor caſti„tatis, vitatio ejus perdendæ occaſionis, vigilantia „ad reſiſtendum conjuncta cum abſtinentia, ſobrie„tate & labore aſſiduo, & ſuper omnia gratia di„vina, quorum omnium contraria requirunt lupa„naria. Ex *JCtis & Politicis Klockium* de ærario lib. 2. c. 146. *Schönborn. Carpzov. Speidel. Danæum* ll. aa. *Kitzel.* ſynopſ. matrimon. c. 9. Theorem. 2. *Canon her.* lib. 2. diſcurſ. ad Taciti Annal. *Bocer.* lib. 2. de illuſtr. ſtatu & politia, cap. 4. p. 193. H. *Lather.* de cenſu lib. 2. c. 4. n. 34. *Liebenthal* Colleg. Polit. Exercit. 2. qu. 13. *Zepper* in Explanat. LL. Moſaic. lib. 4. c. 18. fol. 456. & præcipue Receſſus Imperii Francofurt. de An. 1577. ac Ord. Polit. de Anno 1577. Tit. 26. An jus Civile lupanaria & meretricias conjunctiones permittat fuſe deducit *Jac. Maſtertius* de juſtitia Legg. Rom. Lib. 2. Dubitat. 11. p. 233. ſeq. De Lupanaribus & vectigali meretricum vid. *Henelium* in otio Vratislav. c. 50. p. 432. Ut taceam multos Impp. e militibus ſuis lupanaria ſuſtuliſſe, quorum vide exempla apud Zwinger. Theatr. vitæ hum. vol. 9. lib. 3. fol. 2272. b. ſeq. Sic Criminis læſæ Majeſtatis reus tempore Tiberii tenebatur, qui monetas ejus lupanaribus inferret, teſte *Car. Patino* in Hiſt. Numiſmat. c. 3. p. 19. & c. 5. p. 29. ubi idem repetit & ex Seneca Tacitoque confirmat. Laudatur ergo, & merito quidem, (ait *Aug. Müller* diſp. ſæpius cit. §. 12.) Theodoſius Imp. qui, teſte *Socrate* Hiſt. Eccl. lib. 5. c. 18. cum locum Deute-

Deuteron.XXIII.17. legiſſet, jus divinum ſummam agendi regulam putavit, & lupanaria Romæ omnia ſuſtulit. Conf. de ſcortis, ſcortatoribus & eorum aſſeclis *Garzoni* Emporium Emporior.diſc.13. fol. 252. ſeq. ex interpretatione *Nic. Billi:* cujus adde ad h. l. annotatt. p. 270. *Timplerus* Polit. lib. 4. c. 5. qv. 15. p. 374. ait: *Lupanaria ſunt ſpirituum immundorum templa, Sirenum antra, corruptelæ juventutis, cloacæ impudicitiæ, fœdarum voluptatum & libidinum ſentinæ, denique omnium vitiorum latibula. Preibiſius* Colleg. Polit. Diſp. 6. Part. poſter. theorem. 2. ex eoque *Aug. Muller* l. jam cit. §. 10. *Ut paucis multa complectar, Lupanaria omnis prutentiæ rationis & judicii in adoleſcentibus ſunt corruptio: Vita ac valetudine honore atque amicis perditis bonorum dilapidationi dant cauſam; juventutis corruptionem inferunt: mores Civitatis depravant, corpuſque miſerandum in modum torquent: cum talia ſcorta ex ſano inſanum, ex robuſto invalidum., ex ſolido erectoque corpore lecto affixum efficiant.*

§. 5. Reſtat ergo, ut & *Medici* ſuum addant ſymbolum; quorum vices vice hac nobis ſumſimus, donec meliora meliores. Antea vero quam id ipſum præſtemus, ipſum nomen ex philologorum monumentis (illa enim præterire mihi fere religio eſt) eruamus.

§. 6. Συνωνυμίαν præmittimus. *Lupanar Quintiliano* (quod *Calvino* in Lexic. Jurid. hac voce fol. 546. eſt locus in quo diverſantur meretrices, ſeu, ubi corpore quæſtum faciunt: vel ex *Balduino* eſt

 locus

locus publicus, ubi meretrices & proſtibula corpore ſuo impune quæſtum faciunt, aliis ut *Aug. Mullero* diſp. cit. §. 2. eſt locus communis, ubi meretrices ſeu lupæ proſtabant, ad quas exercendæ libidinis ergo cuivis impune aditus permittebatur.) Item *Lupanarium* L. 21. §. ſed ſi in aliquem π. de recept. qui arb. & L. ancillarum 27. π. de Hered. pet. *Gloſſario* πορνεῖον, *fornix*, *gancum*, *lupanarium*, *Onomaſtico Lupanar* Χαμαιτυπεῖον Lupanaris Χαμαιτυπικὸς, nempe adjective, ſicut *Ambroſius* dixit *lupanare conſortium* apud *Martin.* Lex. philol. Σεῖςρα quoque adpellata ſunt lupanaria, quibus Romæ tempore Theodoſii Imp. incluſæ adulteræ ad promiſcuam ſcortationem cogebantur, pulſis tintinnabulis, ut ipſarum ſupplicium omnibus in proximo innoteſceret, quod turpe pœnæ genus a Theodoſio ſublatum memorat *Socrates* Hiſt. Eccl. lib. 5. c. 18. ceu refert *Jac. Tollius* in nott. ad *Bened. Bacchini* diſſert. de ſiſtris p. 10. Dicebatur etiam *ſtabulum*, ceu *Jo. a Wovveren* ad Petron Satyr. c. 6. notat ex Plauti pæn. l. 2. 58. Imo *proſtibulum* dicitur cenſentibus *Iſidor.* Orig. lib. 18. c. 42. *Becmann.* de orig. L. Lat. p. 473. & *Martinio* in Lex. Phil. ſed falluntur, cum ea vox ipſum ſcortum notet, ait *Calvinus* Lex. Jurid. l. c. *Summœnium* quoque vocabatur Romanis, quaſi *ſubmœnium*, quia fere ſub mœnibus eſſet, inde ſunt *ſummœnianæ* uxores apud Martial. Lib. 3. Epigr. 82. & lib. 12. Epigr. 32. quæ corpora ſua proſtituebant, ſcribente *Balduino* l. c. *Theatrum* audiat etiam juxta *Iſidor.* & alii ex Martial lib. 1.

Epigr.

Epigr. 3. nituntur idem aſſerere. Verum aliter debemus interpretari. Conf. *Salmuth.* ad Panciroll. Tom. 1. tit. de Habit. Impp. pag. 421. Apud Græcos hæc loca varia ſortiebantur nomina. Dicebantur *Caleria, Celoſtia, Caſalvia, Caſauria,* quia meretrices, quæ hæc loca inbitabant, dicebantur *Caſalvæ & Caſauræ, Caſorides & Caſoritæ*, ut annotavit *Tiraquellus* ad c. 18. lib. 4. *Alex. ab Alexandro* Genial. Dier. & ex hoc *Balduinus.* Dicebantur etiam *meritoria*, ceu habent *Gloſſæ Iſidori,* item *monumenta*, quia cameræ erant fornicesve apud *Caſp. Barthium* Adverſar. lib. 24. c. 13. item *Luſtra* ceu *Non-Marcellus* c. 4. §. 272. probat ex *Plauti* Aſin. & Caſin. ex *Turpillio* in Lindia, ex *Afranio* in Privign. & ex *Ciceron.* Philipp. lib. 2. Habet quoque *Barthius* Adverſ. lib. 10. c. 2. quia in principio ſcorta in ſylvis ſeu luſtris, dein in urbes translatæ nomen obtinuere *ſpeluncæ ſcortorum.* Item *Arcuata* videntur dicta; *Iſidorus* enim lib. 10. lit. F. inquit: Sub arcuatis proſternebatur fornicatrix, quæ loca *fornices* dicuntur. Item *Cellæ*, ceu *Lotich.* in Nott. ad Petron. pag. 69. probat ex *Seneca, Juvenali,* Sat. 6. atque *Martiali.* Item *Cellulæ,* uti *Seneca* lib. 1. Controv. 2. & *Hieronymus* in Chron. Euſeb.

§. 7. Dicitur autem *Lupanar* a *lupa*, quo nomine primo Fauſtuli uxor inter paſtores ob corporis vulgati vilitatem veniebat, vide *Lactant.* lib. 1. Inſt. Divin. cap. 20. & *Hieronym.* l. d. Notant deinde *lupæ* omnes eas, quæ quæſtum corporis fœda voluptate faciunt, pluresque admittunt. Nolo tamen confirmare fabulam *Gloſſæ* in (Vidua 16. Diſt. 34. ubi *meretrix* eſt, quæ 23000. vel quæ 40. (alii 60.) abſque tamen mercede admiſit, allegante *Wehnero* tit. Frauen und Jungfrauen fol. 125. eamque merito ridiculam & nugatoriam vocat *Salmuth.* l. a.

Re-

Rectius vero (ut obiter hoc addam) *meretrix* dicitur a merendo, juxta Laur. Vallam lib. 3. Elegant. cap. 10. quam ſecundum *Luc. de Penna*, quod *merendo teratur*, vel ſecundum *Alberic. de Roſate* in Dictionar. Juris lit. M. quaſi *me retro trahens* a bono opere, ſeu virginitate vel caſtitate. Conferri merentur de ead. voce Jacob. Bonfrerii Commentaria in Deuteron. 23. 17. Non erit meretrix de filiabus Jſraël, nec ſcortator de filiis Jſraël, f. m. 1001. ubi & fol. ſeq. 1002. exponit tributum meretricium, & fol. 1003. meretrices idolis conſecratas apud Ethnicos, & quæſtum meretricium iisdem oblatum fuiſſe aſſerit. Alias *proſedæ* dicuntur ex *Plauto. Feſtus* pag. 383. *proſtibulæ*, *proſtibula*, *Alicariæ*, idem *Diobolares Lambin.* ad Plauti Poen. fol. 608. *Sellariæ* Wowerius ad Petron. cap. 6. quamvis alii malint *Cellariæ*, item *Nonariæ* apud *Perſium* Sat. 1. v. 133. & ad h. l. *Foquelin.* pag. 49. Rationem quoque ex *Cornuto* reddit *Balth. Bonifacius* Hiſt. Ludicr. lib. 12. cap. 17. pag. 365.

§. 8. Fracto putamine liberius nucleo veſcimur. Lupanaria certe improbantur & ex *Medicis* principiis. Lectu digna eſt admonitio medica de ſcortis fugiendis & malis inde provenientibus CLmi *Fabritii Hildani* Cent. 5. obſ. 57. pag. 331. Cum enim in fœdiſſimo loco mares effœminentur, atque juſto largiore feminis effuſione remolleſcant, quid quæſo de poſteritate ſperandum? Semen enim generoſius generationique idoneum prodigialiter effunditur, ſedatoque voluptatis impetu vel matrimonia non appetunt, vel ſterilia demum colunt, conf. *Timæi a Guldenkle* Caſus, & præcipue mares cito ſterileſcunt, vid. *Plutarch.* in vita Lycurgi, quia ſemen exhauritur *Galenus* Lib. 1. de ſemine, ut & feminæ, vid. *Tiraquell.* L. 15. Connubial.

§. 63.

§. 68. Huc refer omnino plura, quæ in hanc rem habet *Barthol. de Moor* in Cogitatt. de inſtaurat. Medic. Lib. 3. p. 282. ſeq. & p. 298. ſeq.

§. 9. Prodigioſa porro Seminis rejectio immenſas corpori infert ægritudines. Sive enim illud ſecedat *ex toto corpore* (*Democrit. & Hippocr.* lib. περὶ γυνῆς ab initio, & *Ambroſ. Pareus*, qui Chirurg. Lib. 23. in præf. p. 661. ita inſit.: „Seminis quidem multa portio a cerebro, ab univerſo tamen" corpore ſingulisque ejus tum ſolidis tum molli-" bus particulis ipſum totum deciduum eſt. Niſi" enim a toto corpore id totum deflueret, ex eo" omnes & ſingulæ fetus partes minime forma-" rentur: quandoquidem ſimilia a ſimilibus fiunt." Hinc eſt quod fetus non effigie modo & facie," ſed & actuum conformatione partiumque inte-" riorum complexione & temperie parentes re-" fert; adeo ut morbi, translata hujus aut illius" viſceris in prolem imbecillitate ſæpe hæreditarii" fiant. Sunt tamen qui hanc ſeminis a toto cor-" pore deciſionem non penes molem & materiam," ut quæ ſanguinis totius defecta tantum quædam" portio ſit, ſed penes vim & formam intelligen-" dam putent, nempe a ſingulis tantum partibus ſpi-" ritus animales & naturales & vitales formationis" vitæ opifices idemque & vim formatricem in ſe-" men a teſtibus elaboratum defluere; argumento" eſſe, quod plerisque mutilis parentibus integri &" omnium partium numeris abſoluti edantur fœ-" tus;) ſive ex *cerebro* (Alcmæon) ſive a *corpore* " *& anima* convellatur (*Epicurus*) ſeu a *ſpinali medulla* defluat (*Plato* & *Alcinog.*) de Doctr. Plat. cap. 17. Hinc *Galenus* Imperator in Epithalamio ait:

Ite agite, o juvenes, pariter ſudate *medullæ* &c. vid. omnino *Euſtath. Swartium* lib. 1. Analect. c.

11. pag

II. pag. 37. ſeq.) ſive ſit utiliſſimi *Sanguinis ſpuma* (*Pythagoras*) ſive ultimi alimenti ſanguinei excrementum (*Ariſtoteles* conf. *H. C. Agripp.* de Vanit. ſcient. cap. 82.) ſive ſit *ſanguinis venoſus* (*Galen.* lib. de ſemine cap. 2.) ſive ſit purior *ſanguinis arterioſi* portiuncula (*Jo. van Horne* Micr. *§.* 66. & *Regn. de Graaf.* Tr de viror. organ. gen. pag. 74. item *Joſeph. Geophilus* in noviſſima de cauſis ac prognoſticis pulſuum methodo pag. 57. & alibi) ſive ſit *ex venis & arteriis* ſimul (*Veſalius* lib. 5. de Fabr. Corp. hum. cap. 13.) ſive ſit miſtura ac temperatura ab omnibus animæ facultatibus avulſa (*Zeno & Plutarch.* lib. de ira conducenda, citante *Rolfincio* Med. Comment. lib. 2. ſect. 3. cap. 103.) ſive e junctis ſanguinis & ſpiritus animalis portionibus conſtet (CL. D. *Bruno* Fautor & amicus cariſſimus Dogm. Med. gen. pag. 61. *Wharton.* Adenograph. cap. 29. *Mœbius* ac *Jo. Theod. Schenck.*) ſive ex *rore* (*Bilſius* in Reſponſ. ad Epiſt. Tob. Andreæ pag. 8.) ſive ex *ſero* (*Barbat.* de Sangu. & Sero pag. 46. ſeq.) ſive ex ipſis *ſpiritibus animalibus* (*Charleton.* Oecon. Animal. Exerc. 10. *§.* 8. *M. F. Hertod.* in Ann. 1. Eph. Nat. Cur. Germ. obſ. 4. & *nos* in Sat. Med. 1. *§.* 6.) ſive denique *ſucci nutritii*, quo corpus noſtrum ſuſtentatur, pars ſubtiliſſima ejusque quaſi flos, (quod extra dubium ſtatuit *Car. Am. Torneſi* Diſp. Inaug. de Tabe dorſali, Jen. Præſide Dn. D. Schelhammero habita *§.* 21.) ubique tamen illud ejectamentum nobilem corporis notat jacturam. Quare manifeſte iſtos laſcivos hircos videmus non ſolummodo pallere, vel ipſo amorum magiſtro teſte lib. 1. de Arte amandi circa fin. & *Aetio* Tetrab. 1. Serm. 3. cap. 8. ſed & calore nimio ardere (amor enim igni ſolenniter Poëtis comparatur) inde *tabes & ariditas corporis*, *virium lapſus*, *elumbes incedunt*, *morbisque*

que calidis ex. gr. febribus, mania, phrenitide, pleuritide, peripneumonia, podagra &c. facillime ſed graviſſime corripiuntur. Rectiſſime ergo olim veteres Germani noſtri, de quibus *Jul. Cæſar* lib. 6. de Bell. Gall. ita: Qui diutiſſime impuberes permanſerunt, maximam inter ſuos ferunt laudem; hoc *ali ſtaturam, ali vires, NB. nervosque confirmari* putant. Intra annum vero 20. feminæ notitiam habuiſſe in turpiſſimis habent rebus. Sic & veteres legislatores ſtatuerunt, ut menſe Julio lupanar in urbe non exſtaret, ne maſculorum robur coitu per æſtatis calorem plus juſto enervaretur, teſte *Caſp. Reies* in Campo Elyſ. qu. 2. n. 1.

§. 10. Et qui poſſet aliter fieri? Iſta proſtibula cuivis voluptati patent, quemadmodum

Noctes atque dies patet atri janua Ditis.

Quare ex effervescentia illa humorum per amoris vagi & laſcivi ceſtrum humores boni abſumuntur, vitioſi augentur, aucti adtenuantur, adtenuati facilius inficiuntur, infecti evolant, evolantes apprehenduntur

- - ſævamque exhalat opaca mephitim
Pellex - - -

inficitque omnes, qui impuritatem impuritati commiſcent, ut inde evadant impuriſſimi. Hocque in privato ſcorto ſæpe contingit, nedum in publicis lupanaribus, ubi impune

- - - intra muros peccatur & extra.

Et cum iſti, qui ejusmodi libidinoſos congreſſus depereunt, ſint maxime cholerici; ſpiritus, & conſequenter ſemen igneam fovebit naturam, quod per varias impuras commiſtiones ſordidiorem contrahit putrilaginem, ut dein ipſum ſcortum & ſcortatores coinquinentur, inficiendo ſemet ipſos, atque ita, ut in proverbio eſt, Turdus ſibi ipſi cacet malum.

lum. Digni certe, qui hoc miſerabili ſcortatorum flagello (ceu Luem Veneream appellitat *Foreſtus* lib. 32. ſchol. ad obſ. 2.) egregie caſtigentur. Hæc etenim unice ex lupanari publico tetricam trahit originem, (ſi credimus, quæ refert idem Foreſtus l. a. Schol. ad obſ. 1. fol. 65.) eo videlicet tempore, quo Carolus Rex Francorum expeditionem Italicam parabat, in Valentia Hiſpaniæ Tarraconenſis urbe inſigni cœpit, ubi Elephantioſus quidam ex Equeſtri ordine miles a nobili quodam ſcorto noctem 50. aureis emit, ad cujus mulieris concubitum frequens cum juventus accurreret, intra paucos dies ſupra 400. inficiebantur, e quorum numero aliqui Carolum Italiam petentem ſecuti hoc malum eo importarunt. Originem luis ejus ex abuſu ſcortorum impurorum ob deteſtandos atq; a Deo vetitos concubitus immenſamque pollutionem peculiariter traxiſſe, conſentit Celeb. olim Vir, *Joh. Caſp. Fauſius* Anteceſſor meus in Diſp. de Lue Venerea; ut alios complures taceam, qui de iſto ſcripſerunt morbo, quorum tantum *Lindenius* de Scriptis Medicis pag. 744. ſeq. ad 88. auctores numerat.

§. 12. Et ut per Satyram quaſi aliquot commemorem affectus, (quis enim effabitur omnes?) qui maxime ex lupanaribus colliguntur, iſtos brevibus tangam, uberiorem tractationem reſervaturus (ſi Deus vitam & vires) alii operi de ſcortis.

§. 13. Iſti ergo cum baſin nutritionis & ita vitæ in lupanaribus prodige profundant, quando ſemen, optimorum partium & ſpirituum ſobolem, copioſe rejiciunt, non poſſunt non vitam ſibi decurtare, mortemque miſeram accelerare, citoque ſeneſcere, ceu vel olim unanimiter ſtatuerunt Ariſtoteles 7. Hiſt. Anim. cap. 1. & lib. de long. & brev. vitæ cap. 3. *Hali Rodoham* in 3. Technes Como 36. *Conſtant.* lib.

lib. 22. *Geopon.* c. 4. *Ibn-Ruſchd.* in Canticis comm. 156. *Abubetri Rhazes* ad Al-manſor. lib. 4. cap. 17. *Arnold.* de *Villa nova* in ſpeculo, *Albertus M.* lib. 15. de Animal. Tr. 2. cap. 6. *Cæl. Rhodigin.* Lect. Antiq. lib. 20. cap. 34. *Valeſius de Taranta* lib. 6. philon. cap. 3. art. 7.

§. 14. Multo minus difficiles ſumus ad credendum eadem ſeminis prodigitate (ut Lucilii in Sat. 6. verbo utar,) vires peſſundari, prodigoſque fieri imbecilles ac languidos, & plane diſſolvi, ceu *Ariſtotel.* ſect. 4. probl. 6. & 22. atque *Com. Celſus* lib. 1. cap. 1. edocent. *Adamus Contzen* Polit. lib. 3. cap. 12. §. 8. ex eoque *Aug. Muller* Diſp. ſup. cit. §. 10. ait: Pari ratione & corpus majorem in modum affligitur, & in libidines dilapſum vires ſuas amittit. Nam non eſt ille corporum vigor ac robur in perdita civitate, quod eſt in bene morata. Perſæ fortes & agreſtes vicere Babylonios viros, ut verbo dicam, meretricios: Perſas jam enervatos Macedonum ruſtica durities, illos Romani nondum vulgatis libidinibus imbecilles, hos Heruli, Gothi, Hunni, aliique Barbarorum, donec & illi fortioribus ſuccumberent. Lepidus huc quadrat jocus ille *Dominici Baudii* de Lagulejo quodam & juris perverſore Cent. 1. Epiſt. 13. pag. 32. qui ſic ſe habet:

Quidam puellis vixit aptus & virens
Regebat ætas, perlitavit Cypridi
Quantum pote, & væſaniente faſcino
Perambulavit omnium cubilia
Fallaciæ ſequeſter, & gurges ſtupri.
Nunc funerata parte, qua ſola virum
Seſe adprobabat, lectulo affixus miſer
Sub æſtuoſæ vapulat Pſoræ jugo,
Vivamque mortem, & mortuam vitam trahit,
Vivum cadaver ac ſuperſtes jam ſibi.

§.15. Ob nutrimenti conſumtionem defectum partes merito conqueruntur; hinc ſcortatoribus in ipſo ætatis flore defluunt non ſolum capilli, ſed & palpebrarum cilia (qui poſtremus affectus Græcis μαδάρωσις, μαδαρότης, ἡ μίλφωσις dicitur, teſte *Jo. Gorræo* in Definitt. Medic. lit. M. & *Melch. Sebizio* Diſp. 1. de pilis probl. 5. §. 3.) ceu confirmat *ſummus Ariſtotel.* lib. 3. Hiſt. Anim. cap. 11. & probl. 1. ſect. 4,

§.16. Ventriculi actiones depravantur, pereuntque tam appetitio quam concoctio. *Abuali Ibn-Tſina* lib 3. Fen. 13. Tr. 1. can. 36. *Galen.* in lib. 3. Epid. com. 1. atque *Aetius* Tetrab. 3. ſerm. 3. c. 34. ac *Thom. Bartholin.* Cent. 6. Hiſt. 94.

§. 17. Maxime autem cerebro infertur noxa *Galen.* & *Bartholin.* ll. aa. ut minus miremur, ſi ex profuſa & maxime turpi venere videamus exoriri apoplexian (*Valer. Max.* lib. 9. c. 12. *Plin.* lib. 7. cap. 53 *Pontan.* lib. de Obedient. cap. 10. plura apud *Zwinger.* Theatr. Vit. hum. fol. 531. ſeq.) Epilepſiam, tremorem, memoriæ niſi plane defectum, tamen imbecillitatem, paralyſin, maniam, phrenitidem, & plurima alia mala. Graphice quædam eorum depingit Aug. Muller Diſp. cit. §. 10. his verbis: Hem vero damnum illud flebile & detrimentum, quod cives ex lupanarium tolerantia accipiunt! Animus ſede quaſi ſua pulſatur, ut teſtis eſt ille apud *Plautum* in Truc. *Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet phroneſium ſuum nomen, omnem e pectore emovit meo phreneſim*; & robore ſuo amiſſo torpeſcit. Noverat hoc Cyrus, ideo pro pœna ſeveriſſima, quæ rebellibus debetur, luxurioſam vitam impoſuit Lydiis. Iis enim cum iterum rebellaſſent, verba ſunt Juſtini lib. 1. cap. 7. arma & equi ſunt ademti, juſſique lenocinia exercere, & ſic gens indu-

induſtria quondam potens & manu ſtrenua, effœminata mollitie luxuriaque virtutem priſtinam perdidit, & quos ante Cyrum invictos bella præſtiterant, in luxuriam lapſos otium ac deſidia ſuperavit. In primis autem libidinis vitio hominum prudentia, ſagacitas & cura futuri obtunditur, ait *Ad. Contzen* polit. lib. 3. v. 12. §. 6. pag. 44. Quæ una eſt res Reipubl. pernicioſiſſima; Nihilque eſt tam mortiferum ingeniis, quam libido.

Nocet itidem *oculis* impurior iſte concubitus, vid. *Ariſtotel.* de Gener. Anim. lib. 2. cap. 5. & *Manard.* lib. 6. Epiſt. 4. *Renibus* item, *Ariſtot.* lib. 4. probl. 2. *Capiti*, Oribaſ. lib. 1. Euporiſt. cap. 22. *Cordi*, *Hepati*, *Pulmoni*, &c. vid. *Tiraquell.* ad lib. 15. Conn. n. 43. ſeq. & *Thom. Bartholin.* Cent. 6. Hiſt. 49. In *Peſte* lupanaria maxime nocent; hinc eadem removenda recte ſcripſit *Hieron. Mercurial.* de Peſte c. 20 pag. 95. quem pluribus conſule.

§. 19. Inſtar omnium vero recenſebo notabile ex *Foreſto* lib. 26. obſ. 6. exemplum: Sartor quidam Delphenſis 29. annor. procerus, niger & robuſtus neglecta uxore cum muliere alia infecta ex fœtida & vetita venere contraxit ſibi in pene inflammationem; quod malum cum celabat, inflatione virgæ ac teſtium augeſcente atque dein Chirurgi alicujus imprudentia accedente, fiebat pejus, ut totum membrum virile intra triduum ad eſthiomenum perveniret, appareretque nigrum, corruptum & quaſi mortificatum atque fœtens. In gangrænam tandem tranſibat & per partes putrefiebat cum tanto fœtore, ut nemo apud ipſum ſtare poſſet, & hoc in tam brevi ſpatio. Succeſſerunt febris, inflammatio gutturis aphthæ, natium excoriatio, dolor ingens in lumbis, coxis ac femore, ſingultus per 7. dies atque moleſta tuſſis. Tandem partes penis corruptæ ab

Mm 2 alio

alio Chirurgo paulatim amputabantur: imo corruptione aucta tandem totum membrum virile cataplaſmati adhærens excidit & ablatum fuit; putruitque ſcrotum, & quod penis adhuc ſuper fuit, usque ad ventrem fuit radicitus reſectum; remanentibus tamen teſtibus plane denudatis, qui tandem denuo nova carne accreſcente iterum veſtiti ſunt, et idem ſupervixit, uxore priore mortua prurientibus teſtibus alteram duxit, inanis tamen in veneris arena athleta.

§. 20. Placet ex eodem Foreſto lib. 26. obſ. 20. hoc ſuperaddere: Nobili Germano 29. annor. una nocte inter duas puellas laſcivienti, cum ſe vino prius impleviſſet, & plusquam tredecim amplexus expertus eſſet, ſubito vena in pectore perrupta fuit. Unde febre ardente cum delirio intra 4. pluresve dies miſere nullis remediis juvantibus, obit,

Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

Conf. etiam Henr. ab Heer obſerv. 11 Nota ſunt etiam Viri cujusdam illuſtris & πολιτικωλάτȣ Miniſtri Regii fata, qui Pariſiis inter amplexus amaſiæ animam reddidit, unde haud illepidum Poetæ cujusdam Epigramma, in prænomen cum Heroe Carthaginenſi, commune alludens;

Per niveas equitans vetus & novus *Hannibal* Alpes
Ille oculum, hic animam perdidit inter opus.

§. 21. Adeo vera ſunt CL. Schönborn, Lib. 3. Polit. c. 13. p. 262. verba dicentis: „Scorta iſta & „lupanaria quid aliud in Rempublicam invehunt, „quam morbos publice & hæreditario graſſantes? „Quid aliud faciunt, quam ut ex ſano inſanum, ex „robuſto invalidum, ex ſolido erectoque corpore „lecto affixum perpetuiſque doloribus arctatum efficiant?

ficiant?,, Nimirum qui ex lupanari *re infecta* domum redeunt, ceu jocatur *Owenus* in Epigr. 108. lib. 1. reliquos & ita totas familias itidem inficere poſſunt; quando vel eadem vaſe bibunt, vel in eadem cloaca deſident, vel in uno accubant lecto; imo mariti uxores, hæque illos, utriq; infantes, & ita porro.

§. 22. Quare cum *Cicerone* lib. 1. de Officiis p. 44. finiemus: Si conſiderare volumus, quæ ſit in natura excellentia & dignitas, intelligemus, quam ſit turpe, diffluere luxuria, & delicate ac molliter vivere; quamque honeſtum, parce, continenter, ſevere ſobrieque.

DE STUDIORUM NOXA DISSERTATIO.

B. C. D.

Quam vellem neſcire literas!

MAGNIFICE DOMINE RECTOR,

ILLUSTRISSIMI, GENEROSISSIMI, AMPLISSIMI, EXCELLENTISSIMI, NOBILISSIMI, ATQUE CELEBERRIMI VIRI,

NEC NON

LECTISSIMA STUDIOSORUM CORONA!

Q*uam vellem iterum neſcire literas*, ſi tot vigiliis excrucier, tot laboribus exercear, tot ſuccumbam morbis, tot miſeriis exponar, tot ſumtibus conſumar, tot denique afficiar

calumniis injuriisque, ut inglorius ad umbras deſcendam. Apud alios

Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit:

Apud literatos

-- -- -- -- viret poſt funera virus,

& cui viventi nemo contradicere audebat, eidem mortuo, ceu leoni lepores, naſutuli quique inſultant petulantius. Apud vos, VIRI SUMMI, jam facio verba, utpote hujus rei Judices æquiſſimos, quippe gnariſſimos. Nolo autem ab ovo, quod ajunt, incipere, puerorumque moleſtias in addiſcendis literis fuſius recenſere, refricareque plagas, quibus plagoſi haut raro Orbilii eosdem non caſtigant, ſed excarnificant, ut ſæpe tenerrima ingenia deſperent, generoſa vero omni reluctentur impetu, & ita vel per timorem, vel per furorem Muſis, earumque ingratiis, valedicant. Nolo meminiſſe periculorum, quæ eos a tergo in Academiis inſequuntur, ubi vel blandiſſima Venus enervat, vel negligens Murcia torpere facit, vel Bacchus luxurioſus obruit, vel intempeſtiva Eris atque Mars truculentior aut in duellis aut in aliis latrociniis morti tum temporali tum æternæ iſtos mancipant, in ſui dedecus ſuorumque dolorem infandum. Solummodo hac vice, quod mei eſt muneris, conſiderabo, conſiderandumque Vobis propinabo, non eſſe unum, non duos, non decem morbos tantum, qui literatis inſidientur; ſed ſi dixero centum, ſi ſexcentos, ſi omnes dixero, minus exceſſero veritatis limites. Quod ergo tam pace, quam benevolentia veſtra fiat, Auditores Honoratiſſimi, tanquam

quam in ſpeculo miſeriam literatorum morboſam exhibebo; demonſtraboque *maximam eſſe ſtudiorum* (*1*) *noxam;* quæ non tam emaciando, quam plane abſumendo; non tam labefactando, quam funditus deſtruendo corpus vitamque noſtram adterit, imo conterit atque peſſumdat. Hoc autem ſiat ſub auſpiciis cœleſtis animarum noſtrarum Archiatri!

Medici antiqui Artis noſtræ Conditores ſapientisſimi admodum bene, admodum vere in ſanguine animalis vitam conſiſtere arbitrati ſunt, quos felicius ſequuntur interpretanturque recentiores. Sanguis etenim a primordio inſitus per nova alimenta ore aſſumta in ventriculo concocta, ſeparata in inteſtinis, & ſpecie chyli per venas lacteas ad cavam venam delata, ſanguinique venoſo ob perennem circulationem a partibus verſus cor redeunti admiſta, inibi beneficio pulſus ita incorporantur, &, ut cum Plautina loquar Muſa, incordiantur; ut calore, ζυμώσει, miſtione, motu atque repetita coctione naturam ſanguinis plane induant, & ita ceu novus ſanguis per arterias promiſcue ad omnes partes propellantur, qui, cum aliquoties cordis repetat focum, perfectior fieri nunquam non poteſt atque ſpiritibus locupletior. Hinc & novo apud Medicos venit nomine, vocaturque Spiritus Vitalis; hic vero nihil aliud eſt, quam ſanguis ſubtilisſimus, atque quantum fieri potuit, enucleate elaboratus. Ille cum promiſcue e ſiniſtro cordis thalamo egrediatur in arteriam magnam; mira tamen Naturæ prudentisſimæ Providentia fie-

ri arbitror, ut ſubtiliores ſanguinis partes ſpiritusque propter ſevitatem, magis ſuperiora, & ita caput petant, ibique tam pro artificioſa brachiorum manuumque motione, quam pro ſenſuum externorum ſimul atque internorum miniſterio in cerebri ſubſtantia ſegregentur, parumper alterentur, adque nervos protruſi ſpirituum animalium nomen induant. Horum uſus, ceu dixi, eſt facere ad ſenſus & motum; perque nervos, qui ad omnes corporis propagantur partes, cum abeant, eadem præſtant officia; dein reſolvuntur, inque liquorem abeunt aqueum, quem moderni vocant lympham. Hæc vero intra peculiaria, lymphatica ob hoc dicta, vaſa recepta redit verſus corporis centrum, ſanguinique in corde denuo commiſtus æternam quaſi molitur circulationem, & ita uterque humor

-- -- -- -- redit actus in orbem

Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur!

Audiviſtis itaque, VIRI MAXIMI, quis naturæ ſit motus, quis ordo, quod partium nutrimentum, quæ conſtitutio, unde eædem moveantur, unde ſenſus tum internos tum externos participent? Hæc omnia vel ſingula ſi lædantur, labem aliquam ſupponunt, qua poſita actio vel ceſſat plane, vel ſaltem labefactatur. Cum vero Literati a teneris *vitam vivant ſedentariam* (2) ſanguis vero capiat vitium, ſicut

-- -- -- ni moveantur aquæ:

Rurſus cum iidem ſtudiis, lucubrationibus vigiliisque atque multis cogitationibus plurimum ſpirituum animalium abſumant, qui dein in dictam

lympham

lympham ſeu aquam reſolvantur: non erit mirum, ſi maſſa ſanguinea primo vitalibus, dein animalibus privetur ſpiritibus. Defectum iſtum ſpirituum neceſſario inſequitur lymphæ copia, quæ ſi reliquo accedat ſanguini jam dum valde pauperi atque conſumto, eundem facit *catarrhis* (3.) ichoribusque abundantiſſimum, nutritioni functionibusque reliquis ineptum, ut taceam dein ceſſare vel ad minimum tardiorem fieri aut depravatam χυλοποίησιν, & ita in herba quaſi perire corporis actionumque noſtrarum integritatem atque refectionem. Inde infauſto ſidere largiſſima meſſis omnium pæne morborum propullulat, quia totius ſanitatis fundamentum evertitur, alimentumque depravatur. Hinc & partium tenor, robur, uſus, & ut paucis multa; omnia *vel imminuuntur* (4) vel depravantur, vel ceſſant plane. *Adeo nocent ſtudia!* Quare non mirum (ad ſpecialia enim deveniamus) ſi adſit ſalivæ copia, vel deterior conſtitutio, unde ſapor e rebus minus recte extrahitur, vel ea deficiente & ad alia forte loca abrepta maſticatio atque deglutitio fiat difficilior, appetitus languidior ab obtuſa videlicet fermenti ventriculi aciditate; *concoctio ob eandem cauſam tardior,* (5) cruditatum moles, *ventriculi* (6) *gravitas atque imbecillitas*, flatuum copia, inde *colicæ frequentes*, (7) rugitus, murmura, ructus, hique ſæpe auſteri, ventris tormina, *hypochondriorum diſtenſiones atque inflationes* (8) chyli jam ob vitioſam coctionem depravati tardior diſtributio, *& ob tenacitatem ſive viſciditatem* (9.) venarum la-

ctearum obſtructio, unde lienteriæ, diarrhœæ, *dyſenteriæ* (10.) Dein *ſanguini* (11.) denegatur ſufficiens alimentum, *partes contabeſcunt* (12.) nutricio cum calore vitali imminuitur, unde languor, laſſitudo, faſtidiumque varium, *& ante tempus canities.* (13.) *Adeo nocent ſtudia!* Eſto vero chylus ille craſſior diſtribuatur, perveniatque ad cor, vitium tamen primæ concoctionis vix corrigetur in ſecunda, minus in tertia, Quare crudior, craſſior, magisque feculentus ſanguis ad partes ubi pervenit, ſive exeundo in arteriis, ſive redeundo in venis minimis faciles parat atque patrat obſtructiones; inde dolores varii, *capitis* (14.) dentium aliarumque partium, nutritio impedita, tabitudo, maximusque mali (15.) *monſtroſi atque πολυμόρφȣ dicti hypochondriaci atque ſcorbutici* fomes. Ut ſilentii peplo involvam alias meſenterii, pancreatis, folliculi fellis, (unde icterus) hepatis *lienis* (16.) (unde ſcirrhi) renum & veſicæ (unde *calculi*) (17.) cæterarumque partium obſtructiones: Inde calor quaſi reverberatur, uti Chimici loqui amant, fiuntque *ſubitanei calores.* (18.) Calore inſuper p. n. aucto non poſſunt non exoriri *variæ febres* (19.) hecticæ, tertianæ atque ardentes; cordis palpitationes & anxietates. *Adeo nocent ſtudia!* Pariter craſſior & feculentior illa materia a calore excoquitur, unde varii vatiis in partibus calculi, item tophi *doloresque* (20.) *in pedibus*, manibus, genubus atque coxendicibus, fiuntque literati mancipia podagræ, chiragræ, gonagræ atque iſchiadis. (21.) *Feces quoque alvi exſiccantur,*

ſiccantur, inde ejus conſtipatio, vel difficilis ſaltim ſolutio. Nec minus inflammationes & turbationes naſcuntur in variis corporis partibus, ut in capite ejusque partibus, e. gr. (*22.*) *phrenitis* (*23.*) *melancholia*, mania, *vertigo*, (*24.*) noctambulatio *agrypnia* (*25.*) eryſipelata, (*26.*) inſomnia horrenda, pavores: *In collo angina*, (*27.*) linguæ aſperitas: in ventriculo ſitis immodica; in thorace pleuritis, *peripnevmonia hæmoptoë* (*28.*) & quæ ſæpiſſima eſt, phthiſis pulmonumque exulceratio, hancque preſſo pede ſequens *tabes atque atrophia*. (*29.*) *Adeo nocent ſtudia*! *Si vero ſpiritus animales* (*30.*) *copioſius abſumantur*, *oritur oblivio* (*31.*) atque memoriæ deperditio, cui ſi feſtinanter ac imprudentius calefacientibus, ut herba Theæ, Chocolata, fumo Tabaci, pulvere Trithemii &c. occurrunt, (*32.*) *incurrunt in deliria*, *veternum* (*33.*) rabiem & alia pejora mala. Largior etiam ex abſumtis ſpiritibus oritur lymphæ proventus, quod cum in lucubrationibus maxime contingat, jam manifeſte videmus, cur literatis plerumque in virili ætate conſtitutis *pedes tumeant*, (*34.*) adeo ut ſæpe impreſſi digiti veſtigium commonſtrent, qui tumores frequentiſſimi atque infelices ſunt prodromi infelicioris hydropis tum aſcitis tum tympanitis, tum leucophlegmatiæ, inde radix omnium malorum nempe cacochymia, ejusque filia matre longe pejor (35.) *cachexia*. Quare jam reddimus facilius cauſas, cur literati, niſi ſteriles plane ſint, tamen liberos minus vivaces minusque ingenioſos generent, Reddimus eadem facili-

facilitate *cauſas ſcabiei* (35.) narium hæmorrhagiæ, laſſitudinis ſpontaneæ, *difficilis* (37.) *reſpirationis, tuſſis*, (38.) *catharrhorum* (39.) *Paralyſis* (40.) ſalivationis nimiæ; frequentis ſudoris, *apoplexiæ*, (41.) Hemiplexiæ & intertum epilepſiæ; (42.) *oculorum item* (43.) *imbecillitatis* (44.) gravitatisque auditus: Item cur frequenter literati vel palleant (45.) vel flaveant. *Adeo nocent ſtudia!* Rurſus (46.) *vita iſta ſedentaria*, quietisque experte humores non recte ventilantur, quia corpus rite non movetur; vaſa comprimuntur, ut circulatio fiat inæqualis & tardior. Quin imo, dum proni libris inhiant, conſuetudinem iſtam ſibi contrahunt, ut dein incurvi cervici (liceat uti Pacuviano) incedant, gibberoſi tardioresque ac plerumque meditabundi & quaſi aliena agentes, adeo ut ubi ſint, non ſint; & ubi non ſint, ſæpe ſint.

Imo

non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq; centum
ferrea vox - - - - - - -

poſſim ſatis expedire multitudinem & gravitatem tot tantorumque morborum; quos demum ſæpe cita, ſæpe infelix excipit

- - - (47) mors ultima linea rerum!

Adeo nocent ſtudia!

Audiviſtis, arbitror, AUDITORES, ad nauſeam uſque inſigni cum cordolio, egoque ad uſque ravim dixi, *quantum nocent ſtudia!* Audiviſtis, inquam, miſeriam literatorum, & nobile ſtudiorum damnum noxamque inſignem, quæ corpus miſellum exagitat excruciatque. Verum enim vero

alius

alius adhuc, & quidem nobilior, in caduca morboſi corporis caſula diverſatur hoſpes, *Animus videlicet noſter.* (48.)

Ignenus eſt olli vigor & cœleſtis origo,

longeque eſt nobilior tuguriolo hoc, quod circumferimus: iſtud enim pulvis eſt, & in pulverem revertitur; Scio vero

-- -- -- illum ego lucidas
Inire ſedes, ducere nectaris
Succos, adſcribi quietis
Ordinibus - - DEORUM

Et ceu heliotropium ad ſolem, ita hic ad DEum obvertitur. Illo dendit (ſunt verba ſapientisſimi Senecæ) originis ſuæ memor. Nemo improbe eo conatur adſcendere, unde deſcenderat. Quid eſt autem cur non exiſtimes in eo divini aliquid exſiſtere, qui DEI pars eſt? Totum hoc, quo continemur, & unum eſt, & DEus, & ſocii ejus ſumus & membra. Animus ergo in hisce noſtris terris magis magisque eſt excolendus præparandusque converſationi ſpirituum ſanctiorum in cœlis. Sicuti lana, priusquam ultimum illum & optimum colorem combibat, ſuccis quibusdam aliis præparanda & imbuenda eſt: Sic animus virtutum & literarum bonarum purpura in his terris ſerio eſt tingendus. Fateor quidem, inſitam eſſe nobis corporis noſtri caritatem. Fateor nos ejus gerere tutelam: nec nego indulgendum illi: verum ſerviendum nego. Multis enim ſerviet, qui corpori ſervit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert.

Hone-

Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum! Peſſumdent, eſto, ſtudia vires! conſumant lucubrationes ſanguineum vitæ nectar!

Adtenuent juvenum vigilatæ corpora noctes! Attamen ſingulatim corpori quod decedit, id centies, id millies animo ejusque æternæ laudabiliter *adcreſcit gloriæ.* (49.) Quod & brobe penſitarunt Clariſſimi atque Præcellentiſſimi hi tres Viri-Juvenes, Medicinæ Candidati dignisſimi, quos mera ſors citra ullum tum eruditionis tum dignitatis ita collocavit præjudicium.

Horum primus Dn. *Joh. Valent. Schadius*, naſcebatur Homburgi Haſſorum, Patre Viro Spectatisſimo atque Integerrimo Dn. *Valent. Schadio*, Senatore ibidem prudentiſſimo. In ſchola patria & gymnaſio Hirſchfeldenſi poſtquam adolevit, ſalutavit altiores Muſas, nempe: Marpurgenſes, Argentoratenſes atque Baſileenſes; ibi ſtrenue Arti noſtræ navavit operam, diſputandoque publice egregium ſe præſtitit. Noſtrarum vero Palatinarum Muſarum amore cum flagraret, nuper ad nos devenit, ſtudiorumque pretium petiit, atque dignisſime jam obtinebit.

Secundus eſt Dn. *Joh. Doleus*, hic naſcebatur in Haſſia, Patre Viro Spectatiſſimo atque integerrimo Dn. *Joh. Doleo*, h. t. Senatore atque Pharmacopœo Franckenthalenſi meritiſſimo. Poſt ſcholas patrias ad noſtram hanc conceſſit, hicque publice diſputavit. Dein ſecesſit Sedanum, Pariſios, Londinum ac Lugdunum Batavorum. Tandem huc reverſus reverenter examini ſe ſubmiſit,

optime

optime iſtud ſuſtinuit, jamque exſpectat condignum meritis præmium.

Tertius eſt Dn. *Nicol. Caſp. Elwerthus*, qui natus eſt Werthemii Francorum, Patre Reverendo atque Clarisſimo Dn. *Joh. Philip. Elwerth*, h.t. Superintendente ac Paſtore Idſteinenſi. Poſt trivialia ſtudia ſe contulit ad majora in celeberrimis Academiis Marpurgenſi, Gieſſenſi, Archipalatina atque Argentoratenſi: e qua iterum ad nos reverſus ſatisfecit examinatoribus & jam tantis laboribus condigna brabeia petit.

Ne vero cuipiam in re, utut ſatis manifeſta, ſuperſit dubium, ſpeciminis loco unus inſtar omnium in reſolvenda quæſtione fidem abundanter faciet.

Tu ergo Clarisſime *Domine Candidate Joh. Valentine Schadi*, reſponde apta brevitate ſuper hoc ζητηματίῳ: *Utrum mulieres posſint citius curari, quam Viri?*

RESOLUTIO PROBLEMATIS.

Pro negativa reſpondebunt quicunque ſexum noſtrum ob varias excellentias digniorem ſive nobiliorem; muliebrem vero ignobiliorem aut ſequiorem efferunt. Viros enim calidum innatum habere fortius, partes ſolidiores, actiones præſtantiores, generoſiores ſpiritus; nec affectibus animi effeminata impotentia adeo ſubjectos eſſe, quis eſt qui non reputet? Verum affirmativa multis paraſangis mihi videtur veritati propior eſſe. Ut enim taceam in multis, quæ modo de viris prædicabantur, adhuc peti principium: Unicum & quidem ſingu

ſingulare a natura ſexui feminino conceſſum privilegium atque beneficium conſideremus menſtruam nimirum ſanguinis per naturalia purgationem. Hæc enim nihil aliud eſt, quam naturalis quædam ſanguinis ſingulis menſibus facta fermentatio; qua purum ab impuro ſequeſtratur & ſuperfluum a neceſſario. Et quemadmodum ſubpreſſo fluxu plurima promanant mala; ita eodem libero ab iis non ſolum ſunt immunes; ſed etiam alia plura antevertunt mala. Imo, quicquid natura extraordinarie & in viris critice molitur in graviſſimis morbis per varias hæmorrhagias ex naribus, hæmorrhoidibus &c. id benigniſſime hic præſtat in mulieribus, & quidem ordinarie natura; ut adeo credam Mulieres citius curari, quam Viros.

Doctiſſima hæc analyſis cum reliquis meritis egregiis in cauſa ſunt, quod me jam convertam ad Magnificum Academiæ noſtræ Procancellarium, TE nimirum VIR Nobiliſſime atque Conſultiſſime *Domine Georgi Giſberte* Glöckner, J. U. D. ac Inſtitut. Imperial. P. P. celeberrime; teque nomine Collegii noſtri Medici atque præſentium *Dnn. Candidatorum* obnixe rogitem, ut pro illa TIBI conceſſa poteſtate mihi h. t. rite deſignato honorum ac præmiorum diribitori facias jam copiam; quo petiti honores hiſce Candidatis a me conferri poſſint. Quod ſi fecerit tua magnificentia, non ſolum illos æterna ſibi devinciet obſervantia, ſed & noſtrum Collegium experietur gratiſſimum.

PRO-

PROCANCELLARIUS
reſpondet:

Vir Nobiliſſime, Medice Experientiſſime, Collega Honoratiſſime,

SI ſacris in certaminibus, decertantibus ac pugnantibus Athletis, ſuique corporis vires teſtantibus, Coronæ Sacræ ſemper propoſitæ, & more pene triumphantium a ſuis popularibus victores admiſſi, excepti, privilegiisque variis donati fuerint. Quanto dignius & æquius eſt, Athletas Medicinæ, hoc eſt, ejus Artis, quæ ad ſanitatem cujusvis conſervandam tradita eſt divinitus, ſolita corona, privilegiis legitimis publice donari. Quocirca cum præſentes tres Candidati ingenuis Bonarum Literarum Studiis ab ineunte ætate addicti, ſtrenuam in arte Medica, per aliquot annos in celebrioribus quibusdam Academiis operam navaſſent, eamque ſibi Medicinæ cognitionem indefeſſo ſtudio, & labore comparaſſent, quæ publico aliquo majori Elogio, & corona literaria cohoneſtanda videretur, illique ordini Medicorum amplisſimo, in examinibus tam publicis, quam privatis, tales ſeſe præbuerint, in quos ſummi Artis Medicæ honores optimo jure, meritoque conferrentur, aſſenſum quoque meum in conferendis dictis præmiis lubens libensque adhibebo. Nomine igitur & authoritate Generoſisſimi atque admodum Reverendi Viri, Domini *Johannis Reichardi de Franckenſtein*, Eccleſiæ Cathedralis Wormatienſis Præpoſiti, adeoque pro conſuetudine inveterata, inclytæ hujus Academiæ Cancellarii digniſſimi, vigore

ſubdelegationis ac poteſtatis in me legitime tranſlatæ, non ſolum Clariſſ. Dnn. Candidatis, Honores, quos prætendunt, & optime merentur, petendi, verum etiam Ampliſſimæ Facultati Medicæ, inprimis vero Tibi, Vir Nobiliſſime & Experientiſſime, Collega honoratiſſime, promotor ad hunc actum rite deſignate, ſummos honores Doctorales Dnn. Candidatis, more ſtyloque ſolitis, cum omnibus annexis Juribus, privilegiis, & immunitatibus conferendi, præſtito tamen prius Licentiandorum juramento, a Conſult. Viro, Acad. noſtræ Syndico prælegendo, licentiam atque poteſtatem tribuo, atque elargior ampliſſimam.

Faxit DEus T. O. M. ut quæcunque hodie in hoc virtutis & gloriæ Theatro peraguntur, cedant ad divini Nominis gloriam, Reipublicæ Chriſtianæ commodum, Patriæ ſplendorem, ac Dnn. Candidatorum proprium honorem, atque diuturnum emolumentum.

Quoniam vero tempeſtive monuit Magnificus *Dn. Procancellarius*, ut juramento Candidati adſtringerentur, & vero abſens *Dn. Candidatus Elvvertus* idem jam dum præſtiterit propridie in Senatu Academico: Quare Tu, Conſultiſſime *Dn. Syndice*, formulam juramenti hic loci receptam inque ſtatutis propoſitam, præſentibus hiſce 2. Candidatis prælegas, qua audita & intellecta fidem ſuam obſtringant.

JURAMENTUM.

Quapropter præſtito jam Juramento in Nomine Sacro-ſanctæ atque individuæ Trinitatis *Vobis* tam præſen-

præſentibus quam abſenti jam honores Doctorales atque Licentiatus dignitatem pleniſſime offero, cum omnibus juribus,privilegiis atque immunitatibus, quibus alii legitime promoti Licentiati utuntur, fruuntur ac gaudent, aut uti, frui atque gaudere poſſunt; ſimulque Vobis facio liberum, utrum etiam velitis in Doctores promoveri; quod ſi vobis commodum hoc videbitur, ſtatim & eosdem Vobis ſum collaturus honores,

PETITIO DOCTORATUS
fiebat a Candidato Dolæo.

Quare quod Archiater animæ velit eſſe felix fauſtum Eccleſiæ Reique publ. tum Civili tum Literariæ ſalutare auctoritate *Inviĉtiſſimorum atque Sereniſſimorum Dnn. Ruperti Senioris, Junioris ac Præjunioris*, Comitum Palatinorum ad Rhenum Ducum *Bavariæ* &c. &c. Hujusque poſtremo nominati Regis Romanorum glorioſiſſimi, Academiæ hujus noſtræ Fundatorum pientiſſimorum, beatiſſimæ memoriæ Principum; nec non *Sereniſſimi atque potentiſſimi Principis* ac Domini Dn. Caroli Ludovici, Comitis Palatini ad Rhenum, S. R. I. Architheſaurarii atque Electoris, Ducis Bavariæ &c. &c. Univerſitatis avitæ reſtauratoris æternum laudandi, Domini & Patroni noſtri clementiſſimi &c. Suffragante Magnifico Domino Procancellario, Ego *Georgius Francus*, Med. D. ejusque P. P. Ordin. atque Facultatis Medicæ Decanus; inſuper ad hunc actum rite deſignatus Promotor, Vos tres Medicinæ Licentiatos, & quidem Te Dn. *Joh. Valent. Schadium*, Homburgo Haſſum, *Te Dn. Johannem Dolæum*, Francothalio-Palatinum, Celſiſſimorum Principum Naſſovicenſium Medicum atque Phyſicum Limburgenſium Ordin.

Te Dn. Nicolaum Caſparum Elwerthum, Werthemio Francum; Moguntino - Starkenbergenſem Phyſicum atque Poliatrum Ord. in Heppenheim & Bensheim &c. præſentes ut abſentem, & abſentem ut præſentes, omnes ac ſingulos Veræ ac Sacræ Medicinæ *Doctores* creo, creatos renuncio, renunciatos proclamo, & proclamatos ab omnibus pro talibus haberi volo, jubeo, mando; Vobisque Medicinæ docendæ atque exercendæ poteſtatem una cum privilegiis, immunitatibus atque inſignibus, quæ aliis rite promotis etiam conceduntur, tribuo ampliſſimam: hocque in nomine ſacroſanctæ Trinitatis, Patris, Filii atque Spiritus Sancti, Amen.

Quoniam vero pia ac ſapientiſſima Antiquitas quasdam & valde præclaras ejusmodi actibus adhibuit *ſollemnitates atque ceremonias*. (50.) nec easdem omittere aut debemus aut volumus. Quare vos, Miniſtri Academiæ ducite eos ad me in ſuperiorem hanc cathedram, ut ceremonias iſtas explicare valeam & adhibere.

Salvete Nobiliſſimi atque Clariſſimi *Dnn. Doctores*, primus enim ego Vos hoc nomine primum jure compello. Quare *Salvete* iterum. In cathedram ſuperiorem Vos deducere juſſi; hæc commonefaciat Vos Veſtri nominis atq; muneris, ne nomine tantum, ſed & re ſitis Doctores, Artemque noſtram veſtra extendatis diligentia.

Librum porro Vobis offero, eumque apertum, ut ſciatis multum reſtare operæ, majoresque noſtros nobis non tam inventa, quam invenienda reliquiſſe; ut ſciatis, inquam, nunquam ſufficere noſtram eruditionem, ſed ſemper aliquid poſſe accedere. Quare ſcrutamini!

Dein eundem librum Vobis quoque claudo; hocque partim facio, ne ullius addicti juretis in verba Ma-

Magiſtri, ſed experientiæ rationem, rationique jungatis experientiam; partim ne plane libris immoriamini immoreminique, ſed, durabiles ſitis, atque alterna requie fruamini.

Pileum Vobis impono, pileus inæſtimabilis libertatis inſigne; ad pileum vos voco, h. e. in libertatem laudabilem vos immitto: Nec enim, cui mens ſana, credet Medicos, quales Vos jam creavi, fuiſſe unquam ſervos, aut eſſe hodienum; utut variis caritatis aliisque officiis obviam eant hominibus. Pileus quoque eſt holoſericus, cujus pretioſitas veſtram egregie arguit dignitatem.

Annulum Vobis offero ob varias caſſas. Eſt annulus honoris, qui olim ſolum equitibus competebat: Eſt annulus fidei, eo etenim Vobis jam deſponſatis ſponſam nobiliſſimam, Medicinam puto, inque thalamum veſtrum introducitis. Annulus eſt aureus: aurum metallorum princeps, eruitur ex mineris, non quidem omnibus, ſed rariſſimis, iisque profundiſſimis, Ita ſcientia Medica eſt aurea atque excellens, eruitur e profundis variarum rerum fundamentis atque experientiis; nec ubique invenitur, niſi cui cœlitus virgula animi acutioris divinatoria contingat. Rotundus eſt annulus; rotunditas eſt figurarum perfectiſſima; perfectionem ergo in Medico notat, notatque forte ſanguinis circulum, qui baſis eſt omnis doctrinæ Medicæ.

Oſculum hoc Vobis figo nomine veſtræ Sponſæ Medicinæ, quæ vos neogamos ita excipit. Vobis figo quoque nomine noſtri oſculum, ut jam amorem noſtrum ſinceriorem percipiatis, jamque ſciatit vos in noſtrum eſſe cooptatos numerum.

Ultimo quod Vobis debeam votum, cum chartæ dederim, eo jam provoco, ne tam illuſtre ulterius detineam

 tineam

tineam Auditorium, neve ſim in πολυτελέςατον ἀνάλωμα nempe tempus; injurius. Quare colophonem addes Nobiliſſ. *D. D. Dolæ* gratiasque ages iis omnibus, quorum clementia, gratia atque beneficio profeciſtis.

SENECA Epiſt. XCII.

INvenitur qui dicat, ſapientem corpore parum proſpero uſum, nec miſerum eſſe nec beatum. Hoc quoque fallitur: exæquat enim fortuita virtutibus & tantundem tribuit honeſtis, quantum honeſtate carentibus. Quid autem fœdius, quid indignius, quam comparare veneranda contemtis? Veneranda enim ſunt, Fides, Juſtitia, Fortitudo, Prudentia. E contrario vilia ſunt; quæ ſæpe contingunt pleniora viliſſimis, crus ſolidum, & lacertus, & dentes, & horum ſanitas firmitasque.

NOTÆ IN ORAT. DE STUDIORUM NOXA.

1. Maximam Esse Studiorum Noxam] Clamant id tot tantaque ſapientiſſimorum omnis generis Virorum monita & exempla, imo integra ea de re evulgata volumina. Nos ex tam uberrima meſſe ſuccinctum tantummodo heic Lectori dabimus ſpicilegium. De literatorum conſervanda valetudine præſtat libellus non ineptus *Guilielmi Grataroli* Bergomatis; quod in opuſculis ejus Coloniæ per Petrum Horſt impreſſis anno 1571. in 8vo pag. 751. ſeqq. habetur. Noxam autem ſtudiorum inprimis perſtrinxerunt *Theoph. Spizelius* Theologus Auguſtanus Celeberr. in Diſſertat. præliminari de prima infelicitatis literariæ origine, præmiſſa libro de vitiis literatorum, (ubi & noſtram hanc laudavit opellam) Nobiliſſ. Archiater Haſſiacus, & Prof. Med. Marpurgenſ. *Jo. Jac. Waldſchmid* in Diſp. de opii & opia-

opiatorum uſu, (ubi pag. 16. inprimis fuſius de morbis
literatorum agit, nec hujus noſtræ Diſſertationis imme-
mor, ex eoque multa repetit *Jo. Alb. Bræmel.* Diſp. In-
aug. de Symbolo Pythagoræ: Fabis abſtineto; Erfurti
1694. habita cap. 3. § 5. pag. 24. *Anton.* item *Itterus*
Clariſſ. & optime meritus ſenex Ethices ſuæ lib. 3. cap. 3.
pag. 158. qui & præter *Spizelium*, *Neuhuſiique* Theatr.
Ingen hum. lib. 1. cap. 11. ac *Dan. Georg. Morhoſii* Diſ-
ſertationem de Intemperantia in ſtudiis & eruditorum,
qui ex ea oriuntur, morbis, hujus noſtri meminit cum e-
logio libelli, quod & fecere Dn. D. *Chriſt. Franc. Paulli-
ni* in Epiſt. ad *Jo. Helfr. Jungken.* ejus Lex. Chym.
Pharmaceut. præfixa, *Henr. Caſp. Abelius* im wohler-
fahrnen Leib Medico der Studenten, Lipſ. 1720. 8. &
Wilh. Huld. Waldſchmid Prof. Med. Kilon. CL. in
Diſſ. de illo Plinii: *Eſt aliquis morbus per ſapientiam
mori.* *Bern. Ramazzinus* de morbis artificum cap. ult.
43. pag. 308. inquit: Literarum cultura licet uberem o-
pum & gloriæ meſſem reddat, tribulos quoque ac im-“
probam malorum ſegetem ſuis cultoribus non raro“
progerminat. Literati ergo homines, qui, ut ait *Fici-“
nus* de Studio Valet. tuend. cap. 3. quantum mente &“
cerebro negotioſi ſunt, tantum corpore otioſi ſunt, o-“
mnes fere vitæ ſedentariæ incommoda, demtis Medicis“
Clinicis, ſubeunt. Nihil notius, quam hominem ſe-“
dendo ſapientem fieri; tota ergo die ac nocte ſedentes“
inter litterarum oblectamenta corporis damna non“
ſentiunt, donec non intellectæ morborum cauſæ obre-“
pentes eos lectis affixerint. Jam ſuperius innuimus,“
quas noxas inferat ſellularia vita, quare circa id non“
ultra immorabor. Vitæ quoque ſtatariæ incommoda“
non raro experiuntur literarum profeſſores, multos“
enim ex iis paſſim viſere eſt, qui, ut ſedentariæ vitæ,“
quæ tam male audit, evitent damna, in contraria cur-“
runt, dum ad multas horas ac totos fere dies ſtant ere-“
cti, libros evolvendo, quod non minus, imo forſan ma-“
gis noxium, quam ſi ad opus ſuum ſedendo incumbe-“

 rent.“

„rent. Lectu inprimis digna eſt Diſſertatio *Cœlii Calcaguini*, quod Studia ſint moderanda fol. 316. Operum ſuorum & ſeqq. *Jo. Henrnius* in modo & ratione ſtudendi Art. Med. cap. 7. pag. 175 b. inquit: Nimiis ſtudiorum laboribus defeſſa ingenia corruunt, pondere moleſtiarum oppreſſa. Plantæ ſane modicis rigatæ aquis ſurgunt, quum multis tabeſcant; ita animus medioeri vegetatur labore, nimio opprimitur. Hoc ſolum (ſcribit ad Aemil. Perrottum *Petrus Bunellus* Toloſus Epiſt. 9. p. m. 44.) peto, ne tantus ſtudiorum ardor animum occupet tuum, ut interim valetudinem non cures, qua ſcil. amiſſa ampliſſimi fructus induſtriæ ingeniique tui in diſcrimen venient. Eleganter *Franc. Sanchez.* Tr. quod nihil ſcitur, p. m. 129. de juvene ſtudioſo ita diſſerit: Hic quidem etſi optime conſtitutus perfecta fruatur ſanitate, ſtatim marceſcet; conſumtisque ſtudendo corporis viribus, pluribus conflictabitur morbis „aut morboſis affectionibus, *gravedine*, *deſtillatione*, „*arthritide*, *ventriculi imbecillitate*, *unde cruditates*, „*dejecta appetentia*, *lienteria*, *obſtructiones*, *præcipue* „*lienis*. *Quid non patitur, qui ſtudiis incumbit? Moritur* intempeſtive tandem. Hæc autem mentem perturbant, affecta ejus præcipua ſede, *cerebro* ſcil. ſive id „per ſe primario, ſive ab alio accidat.; quod etſi his omni„bus liberum demus juvenem noſtrum, tamen *Melan*„*cholicus* tandem fiet, quod quotidiana oſtendit experi„entia. *Maturinus Simonius* JCtus in libello de litteris pereuntibus p. m. 183. infit: Ob ſtudia litterarum & „lectionem aſſiduam oriuntur *pallor faciei*, *oculorum* „*lippitudo*, *pituita*, *raucedo*, & pag 144. ſeq. ait: Nec „enim Herillum philoſophum audio, qui ſummum bo„num in literis conſtituebat, exiſtimabatque, eas ſuffice„re ad bene beateque vivendum, quod non crediderim, „atque illud minus, quod nonnulli alii etiam affirma„runt, virtutum omnium fontem ſcientiam eſſe, ut vi„tiorum eſſet ignorantia. Quod ſi verum eſt, longa & „accurata interpretatione indigere videtur. Ut enim ſunt

ſunt, quibus non minus excuſanda avaritia, quam am-" bitio videtur, nec minus fugiendus dolor quam infa-" mia, ſic reperias multos, qui non magis ſcientiam expe-" tendam putent, quam ſanitatem, nec magis nobilitatem" quam divitias. Unde ſequitur, *indifferentes eſſe lite-" ras, & tantum nocere, quantum juvare poſſe. Petrus Victorius* lib. 3. Epiſt. 1. ad Jo. Caſelium pag 105 ſcribit: Recordor ſuperioris tui morbi graviſſimi, ſententiæque Medicorum, qui pæne tibi omni genere ſtudiorum interdixerant, unde naſcerentur *incommoda non parva.* Jo. Caſelius ipſe Epiſt. 11. ad fratrem ſuum Samuelem p. m. 188. ait: Amabo te, vide valetudinem tuam ut tuearis quantum potes; quod conſequeris, ſi & corpus exercebis, & tibi a ſtudiis magis, quam ſoles, temperabis: Etſi enim neque ego neque quiſqvam, qui eas recte deguſtaverit, literis exſatiari poteſt; tamen noſtræ naturæ, in qua aliquid mente hæret debilius, moderari nos recte, æquum eſt; prorſusque nobis præſtandum, ne ignobiliorem noſtri partem, tanquam minime noſtram ſed alienam, deſeramus; ſed potius ut hoc animi noſtri domicilium, veluti probi ædiles, huic a natura rerum præfecti, ſartum tectumque perpetuo tueamur. Similiter *Eraſmus Roterodamus* Part. 1. Epiſtolar. brevior. Petro Ægidio ſuadet, ut a ſtudio vehementi ſibi temperet; & ib. Gonellum ſuum his verbis alloquitur: Clementem ſummæ ſpei juvenem meis verbis admonebis, ut ab intempeſtivo ſtudio temperet. Memini quam ille ſit libro affixus, præſertim ut a nocturna ſcriptione, quoad licet, abſtineat, & ſi forſan ob Cardinalis negotia cogetur ſcribere, ſtans & erectus ſcribere aſſueſcat. Nolim hoc ingenium ante diem perire, malimque ſervari ſtudiis quam Cardinalitiis negotiis impendi. *Baſſianus Landus* in Iatrologia inter morborum cauſas merito & ſtudia refert, hinc p. m. 47. Bonfadius quærit: *quid ſtudia*? cui Caſſius reſpondet: Quid rogas? quaſi neſcias, omnes ſtudioſos ferme eſſe *Cacoſtomachos*, & *morbis pituitoſis* ac *melancholicis* obnoxios; atque alios diverſis negotii-

occupatos & artibus deditos, varia perpeti incommoda. *Barthol. de Moor* Cogitationum de Inſtauratione Medicinæ lib 3. p. m. 254. ait: Vitam ſedentariam agunt tum alii tum etiam inprimis viri quidam literati chartis impulleſcentes diſciplina, uti animo præcipue neceſſaria, ſic corpori inimica eſt. *Celſus* in Præfat. Vita ſedentaria duplici ratione conſiderari poteſt, vel quatenus magnam ſpirituum vim jugi illa meditatione conſumit, vel quatenus corpus neceſſario exercitio privat. *Geſnerus* apud *Stuckium* Antiquitt. Convival. lib. 3. c. 2. Studioſi non egent copioſo alimento, neque id vincere & concoquere poſſunt, cum ventriculus eis non æque ut laborantibus caleat, ideoque copia alimenti vel ab iis non coquitur, vel non recte, vel nimis tarde, ἀπεψίαν, δυσπεψίαν & βραδυπεψίαν vocant. *Barthol. Naſſer* im Klaghauſe Conc. Fun 2. pag. 114. Denn ob wohl die ſtudirende Perſonen nicht ſo groſſe äuſſerliche Arbeit haben, ja nicht ſo Blattern in den Händen überkommen, wie die Bauren, Holtzhauer und Kärchelzieher, jedoch ſo gehen ſie nicht müßig, oder im Wohlleben daher, ſondern ſie arbeiten indeſſen mit ihrem Verſtand und Kopff, welches dann viel gröſſere Arbeit iſt, dann die andere Hand Arbeit; wie denn gelehrte Leute gemeiniglich ehe müſſen das Leben beſchlieſſen, als andere arbeitſame Leute. Exempla quod attinet, ex eorum farragine heic paucula dabimus, inferius quoque nonnulla addituri. *Joh. Heermann.* in Præf. Poſtillæ ſuæ: Ach ſolte diß nicht eine Arbeit ſeyn und heiſſen, welches dem, der es mit Ernſt treibet, die Kräffte ſchwächet, Hauptſchwindel und allerley Leibes Beſchwerlichkeit erreget, ja wohl bißweilen mitten im Werck das Leben ſchnell dahin nimmt. Viel predigen macht den Leib müde, Ecclef. XII. 12. ſagt Salomo. Solches hat wohl erfahren Timotheus der Biſchoff zu Epheſo; Denn weil er ihm ſeiner anvertrauten Kirch-Kinder Heyl und Seeligkeit ließ höchſt angelegen ſeyn, und fleißig ſtudirte, bekam er einen ſchwachen Magen, der ihm viel Beſchweh-

ſchwehrung gemacht und verurſachet hat 1 Tim. V. 23. daher ihm auch St. Paulus den Rath ertheilet, er ſolte nicht mehr Waſſer trincken, ſondern ein wenig Weins brauchen umb des Magens willen, und daß er offt kranck ſey. St. Johañes der Evangeliſt, da er ſich in ſeinem Ambte müde gearbeitet u. abgemattet hatte, iſt zu Epheſo in d. Kirche vor der gantzẽ Gemeine an einẽ linden u. ſanften Schlaffe geſtorbẽ. Luth. Euſeb. in all. l. 3. c. 31. χρυσάνθιος Philoſoph9 tempore Jul. Imp. claruit. Hic octogenario major propria manu tantum librorum exaravit, quantum alii vix juventa florentes legunt. Quo factum, ut extremi digitorum articuli ob juge & indefeſſum ſtudium curvati contractique fuerint. vid. *Eunapius* de vitis Philoſophor. pag. 144. ex eoque *G. M. Kœnig* in Biblioth. fol. 189. b. *Franc. Contarenus* M. Antonii filius varios ex ſtudiorum intemperantia morbos contraxit, unde ipſe ad Nicol. Erythræum, (ceu hic refert in Epiſt Dedicat. Virgilii ſui pag. 14. ſeq.) aliquando hæc perſcripſit: Eviciſti profecto (mihi crede) eviciſti magnam operis partem tot fideliſſimis indicibus comparatis, ſi bene tui conſilii particeps ſum, quem ſocium ac miniſtrum haberes, ni dolor hic pedum atque manuum, denique totius corporis me perpetuo male haberet. *Caſaubonus* Vir CLmus cum ex pertinaciſſimo labore in morbum incidiſſet, Salmaſius, ut ſe de valetudine ejus quam maxime ſolicitum teſtaretur, ita ad eum ſcripſit: Duco Te loco fratris, ætate antecedo ego, tu aliis dotibus, quæ mirificam tui exſpectationem mihi pridem commoverunt: Tantum moderare ingenio, & ſerva te in hac juventa, ut majorennis ea præſtare poſſis, quæ exigi, niſi a te non poſſunt; vid. *Ant. Clementius* de laudibus & vita Salmaſii pag. 11. qui pag 24. ſeq. addit, eundem *Salmaſium* Heidelbergæ a nimiis ſtudiis in plus quam annuum incidiſſe morbum. De *Paulo Merula* in ejus vita, præfixa tractatui de Comitiis Romanor. ſcribit Jo. Boſchius ita: In Profeſſione Hiſtoriarum exactis 15. annis cum neglecta valetudine ſtudia nimis attente

tra-

tractaret, fractis corporis viribus, dum reſtaurare eas parat, uxore comite iter Roſtochium verſus capeſſit, amicos & affines illic ſalutaturus. Illic bimeſtri elapſo firmata nonnihil valetudine, dum redire cogitat, morbo impeditus acuto ſanguinis atræque bilis vomitu & dejectionibus ſpontaneis cum febre continua denaſcitur d. 19. Julii 1607. cum vixiſſet 49. annis, & *M. Zeier. Bokhorn.* in Deſcript. urbis Dordracenæ pag. 115. ait, Merulam Roſtochii ardentiſſima febri ex hac ſtatione emigraſſe. *Dan. Georg. Morhofius* in Oratt. ſuis num. 69. de *Matthia Waſmuthio*, Th. D. & Prof. Kil. pag. 868. ait: Morbus ipſum diuturnus a bona & per totam vitam commoda valetudine invaſit, cui ille aſſiduis laboribus, nullo plane recreationis intervallo interciſis forte jam a multis annis fomitem ſubminiſtraverat. Ita ſcil. res ſunt comparatæ illorum, quibus hoc vitæ genus vel ratio vel ſors objecit, ut tacita quadam & ſuavi αὐτοχειρίᾳ ſe ipſos conficiant. Nam dum nimiis meditationibus a corporis miniſterio avocant ſpiritus, dum immoderata diſcendi cupido coquit verſatque pectus, ſinguli de natura illorum dies & horæ aliquid limant & decerpunt. *Idem* ibid. num. 72. pag. 892. de *M. Dan. Haſenmullero* Græcæ & Oriental. Ling. Prof. Kilon. ſcribit: Sed, quod commune literatorum fatum eſt, ex ipſa illa ſtudiorum ſuorum aſſiduitate immaturam ſibi mortem acceleravit, aliisque lucendo lucernæ inſtar conſumtus eſt. Fit enim plerunque, ut ſedendo, meditando, ſcribendo vires omnes a corpore ad animum evocemus, ac nudum omnium morborum petitionibus latus oſtendamus, qui eo majori agmine in ipſam vitæ arcem incurrunt, vel ſenſim & non animadverſi per cuniculos irrepunt. Ita regnare intra viſcera noſtra hoſtem potentiſſimum tandem ſentimus, ubi excubitores iſti ſpiritus intro revocati portas illi apertas reliquerint. Quemadmodum ſcilicet, qui niſu ſuo non obluctatur, torrente tandem abripitur, & ferrum ſibi relictum rubigine exiguo tempore conficitur, quod in omnes partes motu continuo verſa-

tum

tum cum levi ſuarum partium jactura vel integra ſecula vicerit: Ita corpora noſtra per quietem illam præſidiis ſuis nudata exanimari ſenſim & fatiſcere incipiunt, cum ſpiritus illi noſtri quotidiano quaſi in ſeceſſu vivunt, & ſuas ſibi res relicto corporis miniſterio habere videntur. Conf. omnino *Rolfinc.* Med. Comment. lib. 2. ſect. 3. cap. 3. & caſum illum de Nobili quodam vita ſolitaria & ſolicita cum ſumma ingenii intentione & laſſitudine curis, lucubrationibus continuis &c. in melancholiam hypochondriacam, atram bilem Hippocr. & ſplenis tumorem incidente, apud Balth. Brunnerum Conſil. Med. 11. pag. 76. ſeq. Hinc *Ren. Moreau* dedicationem Scholæ Salernitanæ a ſe editæ Pariſ. 1672. ita orditur, Cardinalem de Richelieu alloquens: Sic eſt natura comparatum, ut ſublimia & erecta ingenia corpus invalidum & infirmum, craſſa & obtuſa ſanum & robuſtum nanciſcantur. *Herodico* apud *Platonem* Dial. 3 de Republ. vis animi eximia; valetudo corporis parum firma fuit: *Polydoro* apud *Ælian.* Var. Hiſt. lib. 13. cap. 15. mens hebes ac tarda cutis ipſa corporis ἀδιακύνιςος. Id ipſum non diſſimulavit αὐτόπιςος Eccleſiaſtes c. 7. verbis plane aureis inſinuans, καρδίαν σοφῶν ἐν οἴκῳ πένθυς καὶ καρδίαν ἀφρόνων ἐν οἴκῳ εὐφροσύνης. Ut enim rara eſt teſte Juven. Sat. 20. conjunctio formæ atque pudicitia, rara, ut Ovid. Metam. 1. concordia majeſtatis & amoris, ſic minus frequens eſt conjugium mentis ſanæ cum corpore ſano, quod in valido pinguique corpore mentis fulgor hebetetur, & dum emicare geſtit, offuſa mole diſſiliat. Fere adverſa valetudo ſtudioſis omnibus & cupidis literarum cedit tam in prædam, quam in infamiam.

2. VITAM VIVANT SEDENTARIAM] Legi, quia cauſas reddidere, debent *Barthol. de Moor*, cujus verba jam dedimus Nota I. & *Bern. Ramazzinus* de Morbis artificum, integro cap. 33. quo de ſedentariis artificibus ac illorum morbis ſcripſit pag. 236. ſeq. quorſum & ipſe amandat c. ult. 43. p. 308.

3. CA-

3. Catarrhis i choribusque] Lucubrationes intempeſtivæ catarrhos cauſari teſtatur *Henr. Warenius* in Noſolog. Hermet. & Galen. Diſp. 8. §. 11. pag. 81. *Petr. Victorius* lib. 1. Epiſt. 1. ad Germanos pag. 15. ſeq. ait: Quod præterea me rogas, ut ſignificem tibi, an aliquid commenter ac ſcribam, accuratas declarationes in libellum Demetrii περὶ ἑρμηνείας prope jam abſolutas & confectas habeo, nonnullaque itidem hujuscemodi inſtitui atque inchôavi, quæ cum per valetudinem licebit perficientur. Neque enim ita firmum corpus & ab omni tentatione vacuum habeo, ut ſuperioribus annis habere conſuevi. Diuturna enim vehementique *deſtillatione* laboro, quæ præcipue mihi moleſta eſt, quod impedit veterem meæ vitæ rationem, nec me ſinit, qua conficior, legendi ſcribendique ſitim explere.

4. Vel imminuuntur] Exemplo eſt Juſtus Feuerborn, Theologus Gieſſenſ. CL. de quo *Theoph. Spizelius* in Templo Honor. in ejus vita pag. 215. ita: Quum vero a ſupremo tandem Rectore in cœleſtem evocaretur academiam, morem impigre geſſit, & maxima cum animi voluptate beatæ emigrationis nuncium excepit. Morbus is erat viris *ſenio & laboribus* confectis communis, *maxima virium organorumque corporeorum debilitas*, quam cum indies ingraveſcere noſter deprehenderet, ad ſpiritualia ſeſe recepit alexipharmaca, & ſuaviſſimos de εὐθανασίᾳ contulit ſermones, quæ ipſi anno 1656. obtigit, poſtquam 69. in hac miſeriarum valle tranſegiſſet.

5. Concoctio ob eandem causam tardior] *Henr. Warenius* in Noſologia Hermet. Galen. Diſp. 14. §. 14. pag. 142. de vitiis concoctionis ventriculi ait: Nec parum momenti hic vitæ ratio habet, ſub qua Venus pleno ventre, motus immoderatus, vigiliæ nimiæ, curæ, *ſtudia*, balnea immoderata, & alia comprehenduntur, quorum pleraque a *Galeno* recenſentur ll. aa. & lib. 3. Epidem. quoque Comm. 3. §. 3. *Geſnerus* apud *Stuckium* Antiquitt. Convival. lib. 3. cap. 2. Studioſi non

non egent copioſo alimento, neque id vincere & concoquere poſſunt, cum ventriculus eis non æque ut laborantibus caleat.&c. vid. ſupra Not. I. Mœbius Inſtitt. Med. lib. 2 Part. 3. cap 5. pag. 178. inquit: In ſomnio cum coctio ciborum fiat laudabilior, immoderatæ vigiliæ non posſunt non concoctionem chyli lædere, inprimis ii, qui *lucubrationes* amant, easque diutius continuant, imbecilliorem reddunt ventriculum; item *Joh. Mattheſius* Conc. 15. vom Eheſtand und Hauswesen pag. 8. 6. Groß Studiren und ſchwehre Amts-Sorge erregen böſe Feuchtigkeit im Magen. Prævotius quoque de Medic. pauperum p. m. 866. aſſerit, a ſtudiis poſt cibum caput repleri.

6. Ventriculi gravitas atque imbecillitas] *Jac. Aug. Thuanus* Hiſt. Lib. 9. ad A. C. 1551. fol. 177. b. de M. Ant. Flaminio ſcribit: Divinam pſalmorum Davidicorum majeſtatem primus inter ſuos cum aliqua laude Latinis verſibus expresſit, majora utique præſtiturus niſi *infirmitas ſtomachi* & alia valetudinis incommoda *ſtudioſis familiaria* eum retardaſſent, ac poſtremo non ita ætate provectum proripuiſſent eo tempore inter eos, qui emendationi Eccleſiæ incumbi conſultum ducebant. *Timothei* exemplum jam ſup. Nota 1. expresſimus, de quo & Hartm. Creidius Poſtillæ im 3ten Jahrgang P. 3. feſto S. Andreæ Apoſt. p. 6. De *Peireſcio Gaſſendus* in ejus vita lib. 1. p. 8. ſeq. Humaniora ſtudia ut a fratre excolerentur tanquam magiſter attendebat; ſed ad iſta nempe ut ſufficeret, ſtudere ſolebat in plurimam noctem. Evenit proinde, ut partim ex nativa conſtitutione, partim ex aſſiduo labore prolixiſque vigiliis *debilitatem ſtomachi* ante contractam adauxerit, pulveremque ideo uſurpaverit, quem literis ad patrem datis appellitavit digeſtivum. *Bern. Ramazzinus* de mortis artificum c. ult. 43. p. 309. ait: In univerſum porro literati omnes ſtomachi imbecillitate laborare ſolent. *At imbecilles ſtomacho, quo in numero magna pars urbanorum omnesque pene literarum*

literarum cupidi &c. ajebat *Celſus* lib. I. cap. 2. de re Med. Nullus enim fere eſt, qui ſerie literarum ſtudio det operam, ac de ſtomachi languore non conqueratur; dum enim cerebrum concoquit ea, quæ ſciendi libido & literarum orexis ingerit, non niſi male poteſt concoquere ventriculus ea, quæ fuerint ingeſta, alimenta, diſtractis nempe ſpiritibus animalibus, & circa intellectuale opus occupatis, vel iisdem ſpiritibus non adeo pleno influxu, uti opus eſſet, ad ſtomachum delatis propter fibrarum nervearum ac totius nervoſi ſyſtematis in altioribus ſtudiis validam contentionem. Quantum enim ad viſcerum omnium naturales functiones rite obeundas conferat, ſi non ſucci nervei, de quo adhuc non ſatis conſtat, ſaltem ſpirituum animalium influxus ex partium paralyſi laborantium contabeſcentia liquet, quamvis enim ob perennem arterioſi ſanguinis affluxum vitali ſucco fruantur, attamen humore illo ſeu quidquid ſit illud, & per nervos ad eas defertur, orbatæ, gracileſcunt. Hinc ergo cruditates, flatuum ingens copia, corporis totius pallor & macies partibus geniali ſucco defraudatis, ſummatim, omnia damna, quæ cacochylian conſequuntur, ortum ducunt. Sic Studioſi paulatim, licet Joviali temperamento præditi, Saturnini ac Melancholici fiunt, ſic dici ſolet melancholicos eſſe ingenioſos, at forte aptius, ingenioſos fieri melancholicos, ſpirituoſiori nempe ſanguinis parte circa mentis opera abſumta, magis vero feculenta ac terreſtri intus relicta. *Joh. Franc. Branchaleo* in Dialogo de Balneis pag. A. 2. b. ſeq. recenſet ſtatum morbi Martini a Portugallia, Regis Luſitanorum nepotis & apud Pontificem Legati, ac tandem hæc ſubjungit: Comperio denique Dominum geniture Jovem: Hiſce ſic veſtigatis atque in unum reductis ideam temperatiſſimi corporis Galenicam illam Polydeti ſtatuam inter Luſitanos (qui principium incolunt quinti climatis) formo animo, ad hanc proxime accedere deſcriptam temperiem video, labi pauxillum ad calidam & humi-

humidam, accidenter tamen & (ut *Galenus* ait) natura acquiſita ad phlegmaticam. Quem enim hiſce ſcopulis non illiderent nocturna diurnaque ſtudia, perpetuæ cogitationes abditarum literarum & præcipue reconditæ ac myſticæ Theologiæ, cui ſe ab ineunte ætate emancipavit? Etenim quemadmodum umbra corpus, lux ſolem, ſic litteratos veros ventriculi imbecillitas, capitis fluores, pituita, atraque bilis comitantur. Proinde podagra atque calculo (ægrum) annis ſuperioribus laboraſſe (domeſtici) commemorabant. Confer & exemplum *Primigenis Mitylenæi* apud *Galenum* lib. 5. de tuend. ſanit.

7. COLICÆ FREQUENTES] Exemplo ſit D. *Joh. Winckelmannus*, de quo *Theoph. Spizelius* in Templo Honor. in vita ejus p. 90. Ex copia bilioſorum ac pituitoſorum humorum primo maximis torminibus colicis miſere vexatus, febre inſuper tertiana dejectus tandem concidit, & reclinato capite animam anno ætatis 76. Chriſti 1627. DEO O. M. beatiſſime promtiſſimeque reddidit Pro-Rector Univerſit. Helmſtad. in programm. funebri. Corn. Mich. Mohrmanni J. U. Studioſi 24. annor. denati 1657. m. Januar. hæc refert: Studia adeo ſedulo heic perſecutus eſt, ut non contentus diurnis horis bonam partem noctis iis impenderit, ſtatim etiam a ſumto cibo ad libros redierit, non ſine valetudinis detrimento. Enim vero contraxerat aliquam ſeri acrimoniam, quæ cutim ab aliquo jam tempore infeſtabat: qua tamen adeo non movebatur, ut a lucubrationibus ſuis nihil remitteret; præſertim cum medicamentorum uſu multum levaretur; donec decimo octavo Januarii die Colici dolores accederent, qui ſequenti etiam die tanta incrementa ſumſerunt, ut majus malum præſagiens ſacra Cœna ſeſe communiret. Quamvis vero dolores etiam illi ſopiti eſſent, adeo ut zomo die ad ſtudia ſua reverti poſtridie ſibi propoſuiſſet, ſupervenerunt tamen poſt veſperam humoribus in cerebrum raptis ea ſymptomata, quæ media viceſimum pri-

mum inter & ſecundum diem nocte naturæ cedere eum coegerunt.

8. HYPOCHONDRIORUM DISTENSIONES ATQUE INFLATIONES] De hoc malo vid. nonnulla infra ſub Nota 15.

9. OBTENACITATEM SIVE VISCIDITATEM LACTEARUM] Huc refer omnino morbum ſummi Viri Juſti Lipſii, qui recenſetur apud *Melch. Adamium* in vita Joh. Heurnii p. 372. quem, ſi placet, evolve.

10. DYSENTERIÆ] De dyſenteria in viro literato vid *Lotichii* obſervatt. lib. 4. fol. 418 apud *Scheff. r.* in Moronum p. 112. b. *Caſpar Hofmannus*, dum Ephorum ageret juvenis cujusdam in Academia Altorfina, hoc ſibi curæ eſſe maximæ duxit, ut induſtriæ exemplo præfulgens ad officium invitaret clientem, adeo ut nulla habita valetudinis ratione immoderatius ſtudiis incumbendo epidemiam incurreret dyſenteriam. vid. Volumen Oratt. Altorfin. Orat. 5. p. m. 36.

11. DEIN SANGUINI] Ad nimiam Meditationem ſæpe excitatur *pulſus* non naturalis frequentior ob patratum erratum in rebus non-naturalibus dictis, ſed ad tempus ſaltem exiſtit. vid. *Franc. de le Boe Sylv.* diſp. 9. de Febribus. Hine *Franc. Curcellius* Lib. de vera mittendi ſanguinis ratione Sect. 3. cap. 2. pag. 100. ait: Solum mittere ſanguinem literatis, qui eo abundant, debemus, debilioribus vero & cacochymis mariſcas tantum irritare.

12. PARTES CONTABESCUNT] De *Cantero Juſtus Lipſius* Cent. 1. ſelect. Epiſt. 1. ita: Canterum noſtrum audio & doleo in lento eſſe morbo. Quid autem? Tabes ea eſt & marcor? an quis alius languor? De illa viſus mihi dicere Medicus Gemma; ſed cauſa morbi quæ? Studia an curæ?

Τίκτȣς, γάρ τοι καὶ νόσȣς δυσθυμίαι ait Tragicus, i. e. Morbos enim & producere curæ ſolent.

De *ſtudiis* magis credo, quæ calide ille nimis habuit & intente. Nunquam vidi tam indefeſſum ingenium

genium & laboris hujus muſici magis appetens aut ferens, ſemper ille in libris, chartis, noctu, diu, aſſiduus, accubans; nec dies ſolum omnes appenſi & numerati ad hanc curam, ſed horæ quas ſingulas ad clepſydram dividere & a tribuere ille ſolitus huic lectioni aut huic ſcriptioni. De *Plinio* ſuo ſcribit & jactat alter *Plinius* lib. 3. Epiſt 5. Atqui torpor ille hominis & deſidia mera, ſi cum hac aſſiduitate comparetur. Idem *Lipſius de Seneca* in ejus vita cap. 9. Cæterum corpore ſicco & exhauſto ad extremum fuit, quid mirum, vel a morbis vel magis a ſtudiis? *Chærephon* Tragœdiarum ſcriptor Heraclidarum res proſecutus eſt; quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat majorem in modum extenuatus confectusque macilentiæ & palloris nomine taxatus eſt, ut de macilento pallidoque diceretur vulgo: Nihil differs a Chærephonte. *Eraſmus* ex *Suida* apud *Zwinger.* in Theatro Vitæ hum. Vol 1. lib. 3. fol. 260. b. *Johannes Mercerus* corpore fuit gracili & a ſtudiorum laboribus macilento, uti ait *S*cævola Sammarthanus in Elogiis pag. 84. Hinc gracilem corporis conſtitutionem & attenuationem ſtudentibus tribuit *Joh. Geophilus* in lib. 3. Galeni de cauſ. pulſuum & præſagiis c. 12. p. 197.

13. ET ANTE TEMPUS CANICIES] Canities ante tempus oritur iis qui nimis ſtudiis ſe macerant, curisque vexantur, ait *Melch. Sebizius* Spec. Max. Part. 2. Sect. 1. cap. 3. p. 233. *Joſephus Geophilus* in noviſſima de cauſis ac prognoſticis pulſuum methodo, poſtquam de canitie tam in genere quam ſubitanea ex terrore mœrore &c. diſſeruerat, p. 43. addit: Ex dictis demum manifeſte conſtat, juvenes ſtudiis, vigiliis, laboribus & curis maximis implicatos canos evaſiſſe ante naturalem terminum, cur? Quia labores & animi perturbationes, ut inquit *Ariſtoteles* lib. 2. de Anim. potentiæ quanto magis altiores, eo magis potentiores: & alteratio in hoc caſu nil aliud eſt niſi ſanguinis motus in

motu mutatio, ut videbimus per ſingula capita in lib. 4 de præſagiis ex pulſibus.

14 Dolores varii Capitis] De *Peireſcio Gaſſendus* in ejus vita pag. 8. Eam ob rem (ſtudium perpetuum & aſſiduum) certe averſabatur & ludos & ſpectacula, ut legendo excerpendo ſingularia quoque incumberet totus; immoderatius tamen, ut puto; relaxandus enim animus per vices, nec ſtatim a paſtu contendenda mens; quod cum ſtudiorum ipſius moderatores non ſatis caverent, effectum eſt, ut ſtomacho Capiteque doluerit non ſemel. *Rolfincius* Metp. Med. L. 2. Sect. 2. Art. 1. Part. 1. cap. 29. p. 104. ait: Ut moderatus animi cultus & cogitationum contentio modica alternæ quietis viciſſitudine refocillata novoque ſpirituum interventu ſtabilita cerebrum conſervant; ita immodicus in lucubrationibus diurnis & nocturnis labor τȣ̃ ἐγκεφάλȣ ἀνάλωσιν, imo ἐξεγκεφαλαίωσιν cerebri conſumtionem non raro dolores excitat, ita ut nolentes volentes abſtinere cogantur librorum helluones. Teneris ſtudiorum amoribus delectantur Muſæ, ne Minervæ etymi cenſuram incurrant, dum vires cerebri minuunt; Idem ib. Part. 3. c. 64. p. 192. a ſtudiorum inceſſabili concatenatione orti dolores curantur alternæ quietis viciſſitudine, ut vires novo ſpirituum refocillentur interventu. Quas intentio animi acutangulas reddit atomos & ſpinis eminentes, illas relaxatio ad priſtinam æqualitatem reducit. Sic *Galenus* lib. 1. pro. ſect. 2. comm. 56. narrat exemplum condiſcipuli ex aſſiduo diſciplinarum ſtudio in Catalepſin incidentis, quam a nimiis intentiſque meditationibus oriri poſſe aſſerit quoque *Ant. Menjotius* diſſ. Patholog. de Catalepſi p. m. 164. conf. *Plater.* lib. 1. obſ. 30. *Zaçut.* de princ. Med. Hiſt. Lib. 1. Hiſt. 42. Quod affectus partium capitis adtinet, conf. de oculis infra dicenda.

15. Hypochondriaci atque scorbutici] *Highmorus* Exerc. de affect. hypochondr. cap. 8. p. 235.

237. ait: Vigiliæ nimiæ, exercitia immediata, animi nimia intentio, lucubrationes, præſertim a cœna, & animi pathemata affectum hunc fovere & augere ſolent; quia caloris ac ſpirituum revocatione vel digeſtionem in ventriculo retardant, aut quia ſanguinem ſpirituoſum nimis ac flatulentum commovent nimium & colliquant, unde fermentatio univerſalis conciliatur, & in furorem adiguntur particulæ ſpirituales, omnesque exinde læduntur actiones. *Franc. Gabr. Cruſius* diſp. inaug. de affect. pancreatica th. 5. Pragæ m. Jul. 1690. apud Georg. Labaun in 8. inquit: Continuas meditationes & curas liquorem vitalem exſiccare, ſomnum impedire, perpetuis Vigiliis affligere experiuntur eruditi, qui quod libris incumbentes incurvati & proni plurimum ſedeant, pancreas comprimunt, unde ſuccus nec libere perreptare nec debite colligi poteſt, ſed ſtagnando aceſcit; hinc hypochondria malum eruditorum audit. *Ant. Gunth. Friderich* diſp. inaug. de malo literatis familiari ſeu Hypochondriaco habuit Lipſiæ ſub præſidio D. *Chriſt. Langii* An. 1650. ubi plura hanc in rem, præcipue §. 65. & §. 62. inter alia: Profecto vires devorant per vigilia, quæ fiunt a calore in imis viſceribus maximopere aucto, ut vaporibus ſomnum conciliantibus locus non ſit, quia ſic diſſipantur. Vigiliæ contumaces, inquiunt Sophiatri, magnam miſeriam præbent, quoniam totius corporis ejusque facultatum Oeconomiæ præſentiſſimam deſtructionem inferunt. Et hoc nomine etiam lucubrationes ſeu quando maximam noxium partem ſtudiis ac meditationibus vendicant literarum ſectatores, peculiariter increpantur, quod vel ex his ſolis hypochondriaci hanc paſſionem impetrare queant. Nulla acrior quidem altiorque nulla cogitatio, neque ulla pars ſtudentibus aptior eſt quam nocturna, quum vigilatæ noctes naturam frangant, proptereaque cruditates gignant, ſpiritus diſſolvant & humores incendant acuantque, ipſi profiteantur cum gemitu & edicant poſt feſtum, qui nocturnas æquare operas diurnis amarunt.

16. Lienis (unde scirrhi)] De *Johanne Jernelio* Medico ſui ævi maximo refert *Georg. Abrah. Merclinus* in Lindenio renovato p. 577 ſequentia: Ex praxi Medica quotannis 12000. libras Gallicas lucrari atque congerere conſuevit; ſed ex ſtudiorum vigiliis lien ſus & decolor perpetuo vixit. Obiit Pariſiis An. 1558. ætatis 52. conf. Freherus in Theatro Viror. erudítor. pag 1242.

17 Unde calculi] Inter innumera rei hujus exempla pauca ſeligemus: *Claudius Eſpencæus* celeberrimus Theologus Gallus 3. Non. Octobr. 1571. obiit ex gravisſimis *calculi* doloribus, quod fere præmium pro vigiliis a natura ſtudioſis rependitur, extinctus anno ætatis 40. ſunt verba Thuani ad An. 1571. lib. 50. hiſtoriar. fol. m. 1040. col. 2. ſeq. De *Caſp. Eraſmio Brochmando* Viro Θεολογικωτάτῳ & Daniæ noſtræ lumine *Theoph. Spizelius* in vita ejus in templo honoris p. 193. ait: Et ſolicitare eum *calculus* cœperat, tortor ille eruditorum, langueſcere ſtomachus, ſcorbutum acreſcere, hinc indies ſumma macies, ſumma defectio &c. Notabile exemplum ipſe olim una cum Collega conjunctisſimo Dn. D. *Joh. Gotthofr. Bergero* Vitembergæ in literatisſimo JCto *Caſp. Zieglero* die viridium 1690. denato obſervavi, in cujus veſica urinaria 23 magnos lapides inſtar caſtanearum, in fellea vero 22. diverſæ magnitudinis invenimus. Renum calculo quoque graviter laboravit *Rudolph. Snellius*, ut infra pluribus patebit. *Joh. Heurnius* Med. Prof. Lugd. Bat. in Studiis aſſiduus conſenuit editis pluribus ſcriptis; cumque proſpera ſemper antea valetudine uſus eſſet, calculo laborare cœpit, cujus cruciatibus totum triennium divexatus tandem 3. Idus Sextil. anno ætatis 58. die natali ſuo obiit. In mortui veſica reperti *ſeptem calculi* nucis juglandis majoris magnitudine & forma ſinguli duas drachmas pendentes, miſera ad libros asſidue ſedentium ſtipendia ait *Thuanus* lib. 126. Hiſtor. pag. 799. ad A. C. 1601. *Olaus Borrichius* Medicus

dicus Hafn. Celeberr. calculi quoque doloribus ex animatus poſt exſectum prægrandem calculum a dexterrimo Chirurgo *Johanne a Buchvvald* A. C. 1693. qui adhucdum in Muſeo fundati ab eo Collegii Medici aſſervatur.

18. Subitanei calores] *Caſp. Barlæus* Part. I. Epiſt. 40. ad Conſtantinum Hugenium p. 160. ſeq. ſcribit: Nec literas nec verſus reſcribe, ne in novum diſcrimen valetudinem dubiam adhuc adducas. Facile enim dum neuter adhuc ſtatus eſt, ex attentione meditatione incaleſcent ſpiritus, hinc ſanguis, hinc habitus corporis.

19. Variæ febres] A meditatione in febrem incidere poſſe literatos teſtatur *Baccius* de natura vini lib. 3. cap 10. ſeq. apud *P. A. Canonher.* lib. I. de admir. vini virtutibus cap. 3. §. 15. p. 137. *Carol. Ogerius* in Itiner. Suecico p. 142. ait: Non procul Stockholmio venimus ad opidum Telga, ibidem d. 13. dec. 1634. manſimus, dumque pranderem, obortum eſt mihi frigus in brachio humeroque ſiniſtro, quod me a menſa ad lectum adegit, ubi poſt aliquot horarum febriculam convalui; Legeram quippe pridie nimis ocioſe in cœmeterio quædam epitaphia litteris Gothicis perſcripta, ubi id forte incommodum contraxeram. De *Paulo Merula* in ejus vita a Joh. Meurſio conſcripta & tract. de Comitiis a Joh. Boſchio edito præfixa ea leguntur, quæ Nota I. jam exhibuimus, np. eum febre continua aliisque ſymptomatibus ex ſtudiorum nimis attenta tractatione contracta occubuiſſe. De tertiani letali exemplum in Joh. Winckelmanno vid. ſup. Nota 7.

20. Doloresque in pedibus &c.] De *Balthaſ. Menzero* Seniore *Theoph. Spizelius* in ejus vita l. c. p. 71 ait: Animum ſemper excolebat, nunquam ſegni ſe tradebat ocio ſæpe cum detrimento valetudinis & aſperrimorum dolorum exacerbatione pedibus manibusque captus, ut ſcriptioni & librorum volutationi ineptus eſſet &c.

21. Feceſquoque alvi exſiccantur] *Schmitzius* in Comp. Pract. p. 10. recenſet inter alvi ſuppreſſi cauſas ſequentem: bilis defectus, ut in ictero & poſt purgationem vacuata bile & excrementis, cum bilis a vita ſedentaria & incurvatione continua regurgitat in ventriculum; & p. 28. Si ob ſtudia corpus inflectatur & ſic ventriculus e veſica bilem exprimat, oritur ardor ventriculi. Notabile de inteſtinorum affectu exemplum in CL. *Juſto Lipſio* vid. in Acad. Leidenſi p. m. 170. & in vita Jo. Heurnii.

22. Phrenitis] Hinc in caſu phrenitico *Rolfincius* Meth. Med. Conſult. lib. 2. conſ. 4. p. 77. ait: Ut corpus a violentis laboribus, ſic anima a naturalibus turbatur. Nocturnæ lucubrationes naturæ & cerebri tenori magnas ſtruxere inſidias. Debilitantur oculi corporis & animi ad morientis olivi flammam lucubrationibus nocturnis ſolicitati. Menſuram nominis implet nox a nocendo dicta etiam in oculis vigiliis interpolata.

23. Melancholia] *Franc. Courcellius* Lib de vera mittendi ſanguin. rat. ſect. 1. c. 7. p. 46. ait: Quicunque jecore, corde frigido & ſicco fuerint, lienem imbecillum & hypochondrium diſtentum habuerint, ſenes præſertim, & qui craſſiorum terrenorumque alimentorum ſaleque conditorum uſu delectati fuerint, multiſque ſtudiis, curis, negotiis impliciti, plurimum melancholiæ coacervabunt. Idem ibid. ſect 2 cap. 2. pag. 99. ex *Marſ. Ficini* lib de vita humana ſtatuit, literatos aliquid humoris melancholici contrahere ex ſtudiis Philoſophiæ. *P. A. Canonherius* Lib. 1. de admir. vini virtut. cap. 1. §. 23. pag. 51. inquit: Adde, quod poëtæ & literati plerunque ſint melancholici, triſtes, & aliquoties rerum familiarium tenuitate laborent, quæ omnia aqua auget, vinum autem depellit &c.

24. Vertigo] *Joh. Bapt. Theodoſius* Epiſt. Med. 39. pag. m 240. ait: Literarum cupidi plurimum teſte Celſo huic vitio obnoxii ſunt. *Jac. Pighius* in vita *Raym. Joh.*

Joh. Fortis teſtatur, eum Patavii publice profitendi munere ſexdecim annis ſumma felicitate defunctum eſſe, interim vero declinante magis ætate cepiſſe de literis totoque humano genere tam egregie meritum caput vertigines pati, quæ ſemel etiam publice diſputantem ſummo omnium dolore deprehenderunt.

25. AGRYPNIA] Hanc ex continuatione lucubrationum diurnarum & nocturnarum nulla fere alternæ quietis admiſſa viciſſitudine ſpirituoſo ſanguini & animalibus ſpiritibus vim inferre teſtatur Rolfinc, Meth. Med. conſult. L. 2 conſ. 4. p. 67. Ea ex ſtudiis nimiis contracta laboraſſe ſummum Theologum *Joannem Brentium* ex *Heerbrando*, *Melch. Adami* aliisque teſtatur CL. *Beyſchlag.* in Memoria Brentii renovata §. 1. lit. 6.

26. IN COLLO ANGINÆ] Morbus, quo *Otho Brunfelſius* laboravit, inſolens & vix Medicis tunc ipſis cognitus fuit; niſi quod linguam nigredo & aduſtio occuparat; unde id genus morbi vernacule die Bräune a calore fortasſis appellatur. Ex hoc ergo tandem cum ingenti pectoris cruciatu expiravit, teſte *Melch. Adami* de vitis Germanor. Medicor. p. 23.

27. PERIPNEUMONIA] Vide exemplum in *Andrea Gallo* Medico Tridentino ex *Matthiola* Comm. ad dioſcorid. lib. 5. cap 159. apud *Joh. Schenk* lib. 2. obſervat. fol. 249. a.

28. HÆMOPTOE] *Georgius Wirth* Ludovici Regis Hungariæ & Bohemiæ archiater ſanguinis ſputo Görlicii ſuffocatus obiit teſte *Jo. Langio* Lib 1. Epiſt. Med. 40. pag 172. & *Melch. Adami* de vitis Germ. Med. p. 13. qui eum obiiſſe refert d. 9. Mart. A. C. 1524. ætatis 54.

29. TABES ATQUE ATROPHIA] De *Rolando Mareſio Petrus Hallæus* J. V. D. & Pariſiis Regius Anteceſſor in ejus elogio Epiſtolis præfixo inquit: Valetudine nec bona nec mala uſus eſt; at, dum vigilias, arceſcente per ætatem corpore ſubeunte jugi ſtudio adjuvat, languore ſenſim irrepente contabuit & ſub finem

decembris Anni 1653. Pariſiis in Muſarum ſinu ferme ſexagenarius deceſſit. Galenus Lib. 5. de ſanit. tuenda p m. 253 n. 41. gracilitatis & ariditatis, quæ vigilias conſequitur, cauſam ſtatuit ſiccitatem. Revera autem conſumti ſpirituum cauſa eſt ariditatis & ſqualloris, quippe ad nutritionem corporis noſtri requiruntur etiam ſpiritus animales, ait *Barthol. de Moor* Cogitt. de inſtaur. Med. lib. 3. pag. 278 ſeq. *Eraſmus* in Encom. moriæ pag m. 137. Finge jam mihi exemplar ſapientiæ. hominem, qui totam pueritiam atque adoleſcentiam in perdiſcendis diſciplinis contriverit & ſuaviſſimam vitæ partem perpetuis vigiliis, curis, ſudoribus perdiderit -- ſemper parcus, triſtis, tetricus, pallore, macie, valetudine, lippitudine confectus, ſenio canitieque multo ante tempus contracta, ante diem fugiens e vita &c. conf. ad eund. loc. Comment. *Ger. Liſtrii.* p. 210. conf. Henr. Warenii noſolog. Hermet. Galen. diſp. 12. §. 11. p. 124.

30. Si v. spiritus animales copiosius absumantur] *Barthol. de Moor* Cogitat. de Inſtaur. Med. L. 3. p. 276. ſeq. ait: Spiritus diſſipari dixi ſtudiis, vigiliis, curis, venere, venæ ſectionibus, purgationibus, gaudio nimio, medicamentis ſpirituoſis. Studium literarum nimium & continuatum maxime nocet; ſive enim quis ſpiritus jugi illo exercitio reddat ſubtiliores, ſive etiam poros cerebri patentiores, ſequitur plurimos conſumi & diſſipari. *Sylvius* in Praxi Med. L. 3 c. 3. §. 318. velim omnes conſiderare in omni mentis operatione attenta & inprimis anxia ſolicitaque, qualis ſemper occurrit in omni affectu gravi animi, non tantum inordinate moveri ſed conſumi quoque ac deperdi multos ſpiritus animales, æque ac in motu corporis vehementi ac diu continuato. Hinc cernere eſt ſæpe viros doctos habere frontem contractam cogitabundos atque ad triſtitiam eſſe proniores. Trita eſt loquendi formula impalleſcere chartis. Hieronymus poſt morbum tanta aviditate ſtudia omiſſa repetivit, ut quod

quod exercitationi linguæ profuerit, nocuerit corporis valetudini. Teſtis ipſe in Epiſt. ad Evagr. *Eraſmus* in Encom. Mariæ p. m. 52. Annon videtis tetricos iſtos, & vel philoſophiæ ſtudiis vel ſeriis & arduis addictos negociis prius quam plane juvenes ſint, jam conſenuiſſe, videlicet curis & aſſidua acrique cogitationum agitatione ſenſim ſpiritus & ſuccum illum vitalem exhauriente. Ex illo ſpirituum impendio imbecillitatem capitis & virium oriri teſtatur quoque *Joh. Matthæſius* Conc. 16. vom Eheſtand und Haußweſen: Groß Studiren und ſchwere Amts-Sorge ſchwächet das Haupt und alle Kräffte. *Nic. Fullerus* in Epiſt. Dedicat. Miſcellaneor. ſacror. pag. 6. fatetur, exactis aliquot annis partim antelucanis partim nocturnis lucubrationibus denique ingens ſe ſenſiſſe malum, afflictas videlicet miſere corpuſculi vires, quas ante ſatis firmas habuerat. Conf. inf. ſub tit. Cachexia.

31. ORITUR OBLIVIO ATQUE MEMORIÆ DEPERDITIO] De D. Sim. Scheibio, Seniore & Decano Fac. Med. Lipſ. refert Progr. ejus funebre d. 3. Octob. 1597. editum ſequentia; Quartus nunc agitur annus, cum non corporis ſolum ſed animi quoque viribus linqui cœpit, hebetata ac velut oppreſſa ex meditatioum & ſtudiorum pertinacia ingeniique contentione aſſidua ea facultate, quæ Hippocrati γνώμη appellatur & διάνοια, ita ut animi ſenſa concinne ac intelligenter haud exprimere, nedum munere docendi perfungi, ceteraque ſuo loco adminiſtrare potuerit. *Galenus* ſe vidiſſe teſtatur quendam, qui ob laborem in ſtudiis & ob vigilias pene amiſerat memoriam, læſa pariter ratione, apud *Vinc. Alſar. Crucium* in Conſultat. pro nobili adoleſcentulo in obauditione &c. p. m. 31. Simile fere exemplum de mentis ſtupore & artuum ſeq. morte vid. inf. ſub tit. Oculor. imbecillit. *Bartholin. Moor* Cogitatt. de Inſtaurat. Medic. lib. 3. pag. 278. ait: inprimis nocent memoriæ lucubrationes nocturnæ; Galenus lib 3. cap. 5. de locis affect. refert, ſe noviſſe quempiam, qui ob laborem in ſtudiis atq; vigilias memoriam pene amiſerat.

32.

32. INCURRUNT IN DELIRIA] *Menjotius* Diſſ. Patholog de Paraphroſyne p. m. 270. ait: In ſpecie vero deſipientia frequentius appetit juvenes bilioſos, iracundos, ſtudioſos, caput natura vel caſu invalidum habentes.

33. VETERNUM] *Bernh. Ramazzinus* de Morbis artificum cap. 16. pag. 104. ſeq. ait: Nonnullos ego novi, quibus non minus noxia fuit exhalatio ex oleo nucum in loco concluſo, quam fumus carbonum, ut præcipue cuidam literarum ſtudioſo, qui cum ob rem anguſtam domi tali oleo pro elucubratione ſua ad ſeram noctem in cellula ſua uſus fuiſſet, veternoſus ad plures dies perſtitit. Aliud adhuc exemplum D. *Joh. Wolphii* Theol. Prof. Tigur. vid. in ejus vita a Guil. Stuckio ſcripta f. m. bb 3. a. b.

34 PEDES TUMEANT] Exemplum *Fried. Balduin.* Theol. CLmi ex Spizelio vid. inf. ſub tit Tuſſis. Ipſe ego tale quoque exemplum notabile obſervavi in Celeb. D. *Dav. Clodio* Theol. Prof Gieſſenſ. qui A. C. 1687. in æſtate acidulis Swalbacenſibus utebatur, ſed irrito conatu, ob pedum enim tumorem & dyſpnœam domi ſemper hærebat, & paulo poſt Gieſſam reverſus beate obiit.

35. CACHEXIA] *Ant. Gunth. Friderich.* Diſp. Inaug. de malo hypochondr. §. 33. ait: Et has ipſas infirmioris ventriculi ac laborantium quoque viſcerum naturalium aliorum cauſas tota die præſertim in magnis ingeniis, proceribus & viris literatis deprehendimus, qui aſſidue meditando, ſpeculando, legendo, ſcribendo, totumque vitæ tempus ſtudiis ac lucubrationibus terendo robur ſuum perniciose exhauriunt, ut facile poſtmodum palleſcant, & malo hypochondriaco contabeſcant; unde eleganti alluſione ſua non aberravit ille, qui Minervam dictam, quod minuat nervos, ſeu vires ac ſpiritus, calide exiſtimavit. Es gehen die Gelehrten mit Pappier ſo lange um, biß ſie endlich auch zu papiernen Männern werden, & donec corpus cacochymicum & cachecticum tandem iſtius diligentiæ merces evadat, Wilh. Ulric. Wald.

Waldſchmid Diſſ. de illo Plinii : Morbus eſt aliquis per ſapient. mori pag. 13. ita : Quod ſi ad eruditorum morbos propius velimus accedere, proh! quam multis ac variis illi affliguntur? & illi quidem, quibus generatim omnes eruditi ſunt obnoxii, chronici potiſſimum ſunt ex κακοχυλία in κακοχυμίαν deſinente provenientes, atque ortum trahunt partim ex eo, quod dum animus ſeverioribus meditationibus intentus eſt, ſpiritus ab officio, quod digeſtioni ciborum in ventriculo impendunt, retrahantur; quo partim referendum eſt tempus, quod ſtudiis impendunt, partim quod vita iſta ſedentaria corpus variis morbis lædat, & plurium morborum cauſa exiſtat. *Theoph. Spizelius* de *Theod. Hackſpanio* Theol. CLmo in Templo honoris pag. 392. ſcribit: Majora indies haud dubie præſtitiſſet, ni a graviſſimo & periculoſiſſimo affectu correptus, perque totum quinquennium cum adverſa conflictatus fuiſſet valetudine. Invaluit nimirum καχεξία & magna ventriculi imbecillitas aliorumque viſcerum nutritionis officio præfectorum, e nimia fortaſſe orta lucubratione, cumque tandem manuum & pedum tumor acceſſiſſet, divinæ cum patientia ſe ſubmiſit voluntati tandemque placide obdormivit, totque curis & laboribus exantlatis optatam requiem anno ætatis 52. Æræ Chriſtianæ 1659 invenit.

36. Causas scabiei] Doctor *Braunius* Medicus Biberacenſis in ſchedis miſcell. virum quendam literatum ſe noviſſe tradit, qui tanta totius corporis quandoque laborabat prurigine, ut dum unguibus ſcaberet ſæpiſſime ob voluptatem complicatam egereret genituram; percuratum vero fuiſſe limonio paluſtri (trifolio fibrino) noſtro externe & interne applicato. Alias experientia ad pruritum cutis nocturnum in potu efficax trifolium (iſtud) eſſe docet, ait D. *Jo. Francus* de Trifol fibr. §. 31. pag. 49.

37. Difficilis respirationis] Exemplum habemus in *Rudolpho Sirellio*, Mathematum Profeſſore Leidenſi CLmo, qui teſte *Jo. Meurſio* lib. 2. Athen. Batav.

tav. pag. 120. ſtudiorum laboribus fractus, annis gravis cum aſthmate & renum calculo aliquandiu conflictatus A. C. 1612. tandem anno ſeq. 1613. d. 2. Mart. ſtyli Greg. annos natus 66. m. 4. d. 22 animam Deo reddidit.

38. Tussis] Studioſus quidam Tubingæ annor. 20. ſtudiis graviter indulgens, nullis antea divexatus morbis, tempore hiemali de dolore ſtomachi conqueſtus, nec non inter lucubrationes ſæpe tuſſi ſicca correptus, ſcabieque parum infectus fuit, teſte Jo. Fried. Huldenreich. Ann. 6. & 7. Ephem. Germ. Nat. Cur. obſ. 221. pag 326. Theoph. Spizelius in Templo Honoris de Fried. Balduino pag. 81. ſcribit: Tentabatur ſane variis morbis & infirmitatibus, quas ſedentaria vita laboresque aſſidui accerſerant, & ea cumprimis hieme male habere cœperat, qua (uti & præcedente anno) Theologorum Conventibus Dresdæ & Lipſiæ ſuper quibusdam Religionis negotiis inſtitutis, nec non ſolenni Synodo cum magno Eccleſiæ fructu atque diſciplinæ ſacræ incremento interfuit, ad iſtum modum cum vires proſternerentur penitus & præter *vehementiſſimam tuſſim tumores*, quos contraxerat dudum, magis magisque incrementa ſumerent, factum ut A. 1627. ipſis Kalend. Maji &c. decederet anno ætatis 52.

39. Catarrhorum] Teſtatur id *Joh. Mattheſius* Conc. 16. vom Eheſtand und Hausweſen p m. 8 b. his verbis: Groß Studiren und ſchwehre Amts-Sorge machet Flüſſe. Exempla ſunt innumera.

40. Apoplexiæ] *Henricus Warenius* in Noſolog. Hermet. Galen. Diſp. 7. Th. 8. inter alias apoplexiæ cauſas refert quoque lucubrationes præpoſteras. Exemplo ſunt Jo. Mattheſius Eccleſiaſtes Vallis Joachimicæ in ſuggeſtu, it. Matth. Hafenreffer Prof. Tubing. 22. Oct. 1619. M. Simon Martin, Paſtor Dunckelsbühelenſis, d. 26. Dec. 1624. M. Seb. Hemmingerus, Superintendens Ratisbon. 6. Jul. 1628. in Muſeis ſuis apoplexia extincti; item Balth. Bebelius, Theol. D & Prof. Argent. & dein Witteberg. ibid in Suggeſtu Feſto S. Michaëlis 1686. apoplexia ictus, e qua ſeq. die obiit. 14. Pa-

41. Paralysis] *Nicol. Ciſnerus* omne tempus ſe perdidiſſe ratus eſt, quod libris non impendiſſet. Hinc valetudine biennio ante mortem afflicta fuit, cumque tandem paralyſis acceſſiſſet, extremum diem clauſit Heidelbergæ 1583. d. 6. Mart. intra 5. & 6. hor. veſpertin. Quir. Reuterus in ejus vita opuſculis præfixa.

42. Hemiplexiæ] Exemplo eſt *Joh. Hulſemannus*, de quo *Theoph. Spizelius* in Templo Honoris pag. 264: Utinam Hülſemannus ea nondum ætate obiiſſet, quæ multis adhuc videbatur laboribus ſufficere, & ab ultimo vitæ actu abeſſe longius. Enervabant abſumebantque corporis robur labores & lucubrationes egregiæ; & quamvis primo morbi impetui (quinquennio ante obitum gravi lipothymia & hemiplexia ſpuria facto) neutiquam ſuccubuerit, ſed corpore licet ægro Academicis pariter & Eccleſiaſticis laboribus vacaverit, vires tamen ſenſim ita decreverunt, ut utriusque cathedræ conſcenſu ipſum prohibuerint.

43. Et interdum Epilepsiæ] *Galenus* Lib. 5. de locis affect. cap. 5. habet exemplum Grammatici epilepſia correpti, quod vel nimis vehementer doceret vel cogitaret &c. apud *Hieronym. Gabricinium* Lib. 1. de comitiali morbo pag. 7. a. qui ibid. p. 10. b. addit. Epilepſiæ cauſam nonnunquam eſſe humorem melancholicum, qui in capite progignitur ob vehementes animi curas ac perturbationes literarumque ſtudia, propter quæ ſanguis peruritur, atque in atram bilem deſinit; & pag. 16. b. idem memorat, *Franc. Petrarcham* Comitiali morbo captum ferri ob animi fortaſſe curas & bonarum literarum ſtudia, quibus maxime deditus fuerat. Conf. omnino *Caroli Bardili* colleg. Patholog. Exerc. 7. p. 237.

44. Oculorum item imbecillitatis] Ita amblyopiæ & amauroſis cauſa refertur multa lectio a cibo. *Gorræus* in definitt. Medic. voce ἀμαύρωσις fol. 21. a. De *Theod. Bibliandro* Theologo Helvetio in ejus

in ejus vita refert Melch. Adamus p. 403. Ex nimiis ſtudiis ætate declivi ἀμβλυωπίαν contraxit. Accidit ergo, ut aliquando cum diluculo ſurrexiſſet, hypocauſtum ingreſſus feli immenſæ geſticulanti, ancillam ſuam eſſe ratus, fauſtum fuerit diem precatus; quem felis ut potuit reſolutavit. De *Jac. Schegkio* decennio ante mortem cœcitate ob ſtudia correpto vid. omnino eund. in ejus vita pag. 294. *Didymus* ex nimio legendi ſcribendique ſtudio utpote qui infinita fere ſcripſiſſet, χαλκέντερος exinde dictus Heſychio pag. 25. & Suidæ pag. 216. teſtibus, cœcus factus vid. *Georg. Trinckhus.* diſſ. de Cœcis ſapientia & eruditione claris p. m. A. 4. b. Walæus M. M. p. m. 18. ait: *Ramus* ob nimias vigilias & lucubrationes cœcus factus eſt, ſed viſum recepit, cum procurante Medico ſomnum reciperet. *Juſtus Lipſius* in Epiſt. ad Andr. Schottum, Senecæ operibus præfixa ait: Triſtis legi de oculorum valetudine; etſi nolim, Hercules, de ea re triſtem, quam ab honeſta cauſa contraxiſti. Studia & perpetuo diſcendi docendique cupiditas vitium & labem hanc attulerunt, ut nec meminiſſe ejus poſſis niſi optimi una in rempubl. literariam meriti operæque. Lacuna illa ad filium ex vulnere claudicantem:

Macte, gradum non potes, ſine memoria virtutis.

Idem ad te! De Joanne Paſſeratio Eloquentiæ in Acad. Pariſienſi Profeſſore Interprete Regio d. 18 Kal. Octobr. 1602. ætatis 68. mortuo ſcribit. *Jac. Aug. Thuanus* ad d. an Lib. 127. Hiſtor. in fine, ita: Obiit ſenio effetus amiſſa oculorum luce & jam fatiſcente ingenio cum vei vitæ cupidiſſimi vivere velle deſinunt. *Thom. Partholinus* de Biblioth. incend. p. 34. de ſe ipſo ſcribit: Per 20. annos nunquam ad lucernam ſtudia emenſus ſum, oculorum imbecillitate refragante, cum ſole labores meos partitus. *Eraſmus* in Encom. Mariæ p. m. 209. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicium ſcribunt, quique nec Perſium nec Lælium judicem recuſant,

ruſant, mihi quidem miſerandi magis quam beati videntur. Addunt, mutant, adimunt, reponunt, repetunt, recudunt, nonum in annum premunt, nec unquam ſibi ſatisfaciunt, ac futile præmium, nempe laudem eamque perpaucorum tanti emunt, tot vigiliis ſomnique rerum omnium dulciſſimi tanta jactura, tot ſudoribus tot crucibus. Adde nunc valetudinis diſpendium, formæ perniciem, lippitudinem aut etiam cœcitatem, paupertatem, invidiam, voluptatum abſtinentiam, ſenectutem præproperam, mortem prœmaturam, & ſi quæ ſunt alia ejusmodi. *Jaſon Mainus*, Mediolanenſis JCtus quadam lippientium ac prope cœcutientium oculorum caligine tenebatur; quare ultra novennium a docendi munere ceſſavit, ut ipſe teſtatur Lib. 3. Conſil. 39. ex eoque *Guido Pancirolly* Lib. 2. de claris LL. Interpp. cap. 127. p. 283. De *Chriſtiano Daumio* Philologo eximio & ſcholæ Cygneæ Rectore memorat M. Joh. Caſp. Lœſcherus in Memoria Daumiana Witteberg. 1701. edita §. 9. Præcipue lucubrationibus deditus erat, unde factum eſt, ut variis, qui inde oriuntur, morbis affligeretur, & oculorum præcipue lumen magis magisque imminui non abſque triſtitia ſentiret. *Volcbuldum* Præſulem Miſnenſem oculis propter ſtudia lippis & caligantibus fuiſſe ſcribit *Georg. Fabricius* Annal. urbis Miſnenſ. Lib. 1 ad A. C. 994. fol. 23. & Mart. Heidenreich in vita Bennonis p. m. 108. ita de eodem: *Volckbuldus*, Lamberto Schaffnaburg *Volckradus*, Willigiſii Antiſtitis Moguntini familiaris & ſecundus Epiſcopus Eccleſiæ Miſnenſis oculorum lippitudinem ex lucubrationibus ſibi contraxiſſe dicitur. Pragam evocatus, dum ſolenni paraſceves die ſacra celebrat, in mentis artuumque ſtuporem incidit ante aram, paucis horis ſuperſtes moritur d. 23. Aug. An. 994. *Raymundus Joannes Fortis* a nimia diligentia ſibi contraxit moleſtiſſimas ophthalmias, quæ tandem coëgerunt illum cœli mutatione remedium quærere, cum ſæpe fuerit expertus ſubtiliorem aërem ſibi propitium.

Hinc Venetiis conceſſit Utinum, ut & loci ſalubritate & qualicunque ſtudiorum remiſſione reſtituta oculis acie rurſus Venetias rediret, teſte *Jac. Pighio* in ejus vita. De Claudio Meſmio Comite Aavuxio Regis Galliæ Legato A. C. 1635. m. Mart. refert *Carol. Ogerius* in itiner. Suecic. pag. 219 hæcce; Olai M. ſive hiſtorias ſive fabulas decurri, quas ſero Legato enarravi amplificavique, ut illum a morbo Capitis Oculorumque, quo propter nimis aſſiduas ſcriptiones lectionesque tentabatur, recrearem. *Q. Marius Conadus* Lib 5. Epiſt. 117. ad Paullum Manutium p. m. 124. b. ſcribit: Quod de lippitudine ſcribis & imbecillitate valetudinis tuæ, ſic ſtatuas velim, me ipſarum quoque literarum eam ægritudinem putaviſſe; quamobrem ſi quid remittas interdum de labore & contentione ſtudiorum, id non tam valetudini quam literis etiam ipſis datum exiſtimabis. Serva te obſecro non tibi ſolum & liberis, verum nobis etiam & ſtudiis omnium gentium & ſeculorum. Idem Lib. 6. Epiſt. 166. p. m. 162. ad Leonard. Clementem ita: Scribis te φλεγματώδην eſſe factum, quod tibi inſtar mortis vitandum cenſeo. Noſti enim, quæ mihi eſſet eo tempore, quo tecum una fui: Illam tamen ſummam dicas fuiſſe valetudinem præ iis, quæ toto ante triennio tuliſſem. Quare iſti morbo tollendo aut levando prorſus incumbas velim. Rationem ſpeculi, quod tibi ad lippitudinem Medici fecerunt, & genus ipſum lippitudinis tuæ, & num quod inde commodum ſit valetudinis cupio a te ſubtiliter doceri. Tu ut valeas; remitte aliquid de ſtudiis tuis. A.C. 1565. *Martialis Peregrinus* Calaber Patavii docuit Metaphyſicam in via Scoti, cui auctum eſt honorarium A. 1571. ſed præ ſtudiis An. 1575. lumine orbatus ſucceſſorem habuit d. 23. Octobr. 1575. Carolum Billæum &c. teſte Jac. Phil. Thomaſino Lib 3. de Gymn. Patav. c. 7. p. 289. Auctor der Curieuſen Medicin im Anhange p. m. 180. de hoc eruditorum affectu ita diſſerit: Dieweil die Augen

Augen zu ihrer leichten Bewegung eine gewiſſe Feuchtigkeit haben, ſo dringet ſelbige, weñ ſolche durch Studiren oder ſonſt offt gebraucht werden, zu gewiſſen Zeiten in ſolcher Menge herzu, daß ſolche gantz roth gebiſſen werden, und man groſſe Schmertzen davon erleidet ꝛc. dieweil bey Leuten, ſo die Augen ſehr gebrauchen, ſolche Feuchtigkeit in mehrer quantität zu zuflieſſen ſich gewehnet, als bey andern, ſo iſt nur nöthig, daß ſo bald wir mercken, daß die Augen uns nur ein klein wenig anfangen wehe zu thun (nicht biß ſie gantz roth werden) man dem Studiren, Bücherleſen, Schreiben oder was man ſonſt in vieler Ubung, beſſer obliege als man vorhero gethan, ſo wird ſolche übrige Feuchtigkeit der Augen durch deren Gebrauch bald verzehret oder conſumiret, keinen Schaden alſo thun können, und der Schmertz gleich nachlaſſen; welches ſo durch die experienz conformiret, daß, da ich ſonſten dahero viele Ungelegenheit gehabt, nunmehro bey vielen Jahren, obſchon ich die Augen vielmehr als vormahlen gebraucht, da ich nur das einzige in acht nahme, gantz nicht hiedurch incommodiret wurde. Wandere mich auch nunmehro nicht, warum, wenn ich ſehr viel die Augen gebrauche, mir kein ſonderbahrer Zufall hierinnen entſtehet, ſo bald aber etliche Zeit faſt nichts ſonderbahres verrichte, mir gleich anfangen ſolche böſe zu werden. Aus welchem auch erſcheinet, wie ſchädlich es ſey, wenn Leute, ſo die Augen viel gebrauchen, ſo bald als ſie mercken, daß ſelbige ſehr böſe werden, ſich von allem Studiren, oder was ſie ſonſt viel zuthun gewohnet, enthalten, ſich ins Danckele ſetzen, und dergleichen. Und iſt diß vielleicht die eintzige Urſache geweſen, daß Monſ. de Beaune, der in der Analytica Mathematica recenſiorum ſehr verſiret (welches ſtudium abſonderlich die Augen ſehr erfodert) gäntzlich des Gebrauchs derſelben beraubt worden.

45. Vel palleant vel flaveant] Hinc vulgare diverbium:

Qui pallet aut amat aut ſtudet.

Haut injuria quoque Perſius Sat. 5. v. 62.

At te nocturnis juvat impalleſcere chartis, Conf. ſup. Cherephontis Nota 12. & Joh. Fernelii Nota 16. exempla. De docto hoc pallore plura congeſſit Cæſar *Zarotty* de Medica Martialis tractatione, ad L. 1 Epigr. 78. c. 8. p. m. 76. ſeq. De *Gaſp. Braierio* & filio ejus *Nicolao*, Medicis Pariſienſibus *Gabr. Naudæus* in orat. Encomiaſt. ejus Antiquitati Scholæ Med. Pariſ. ſubnexa pag. 88. ait: Sic profecto in utroque index modeſtiæ peregrinus rubor, ſic ſtudiorum comes continuus pallor, ſic doctrinæ teſtis egregius ſermo. *Zeno Atticus* Sectæ Stoicorum poſtea princeps conſulens aliquando oraculum quo pacto optime viveret? Reſponſi loco accepit; εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς, ſi mortuis concolor fieret. vid. *Diog. Laërtius* Lib. 7. de vitis philoſophor. ad quod ille effatum ſtudiis unice vacare cœpit, ac omne tempus lectioni antiquorum philoſophorum impendere ait *Georg. Paſchius* in Schediaſm. de curioſis hujus ſeculi inventis cap. 1. §. 1. p. 1. conf. ſub Tit. Cachexia. Tobias Vogel im curieuſen Haut-Diener Lib. 3. cap. 2. art. 1. p. 429. ait: Es ſehen blaß aus diejenige, welche ſich im Studiren zu ſehr übernehmen, von denen es heißt: doctis impalleſcere chartis, und iſt faſt ein proprium der Studirenden; Gleichwie der Fluß Nil mit dem Crocodill, Pallas mit dem Schilde bezeichnet und zuerkennen ſind, alſo auch aus der Bleichſucht die Studirenden; daher wollen etliche die Pallas deriviren a pallore, von dem bleichen Ausſehen, welches die Fleißig-Studirende zu einem gewiſſen Erbtheil haben: *Dan. Georg. Morhof.* in Progr. fun. Exerc. 42. p. 673. ait: Ipſa ſapientum macies & contractus e ſtudiis Pallor docet, quam parum a cadavere diſtent, totaque vita moriantur. *Apulejus* in Apolog. p. 276. Continuatio etiam literati laboris omnem gratiam

tiam corpore deterget, habitudinem tenuat, ſuccum exſorbet, colorem obliterat, vigorem debilitat.

46. Vita iſta sedentaria] *D. Wilh. Huldr. Waldſchmid* in diſp. de morbo Plinii per ſapientiam mori pag. 14 ſeq. ait: Deinde vita illa ſedentaria & defectus motionis potisſimum viſcerum obſtructiones & humorum lentorem producunt, putreſcunt enim ni moveantur, aquæ; & huc quoque referendus eſt ille corporis ſitus inter ſtudendum, dum ſedendo plerumque ad menſam libri tractantur, inclinato verſus anteriora thorace, qua ratione viſcera abdominis comprimuntur, & humorum tranſitus impeditur, unde neceſſario obſtructiones ipſumque malum hypochondriacum plurium morborum mater producitur. Neque enim omnibus natura tantum viſcerum robur conceſſit, ut olim Dydimo Grammatico, qui teſte Heſychio ab aheneis inteſtinis χαλκεντέρε cognomen tulit, quod indefeſſo labore libris aſſideret, eorundemque ſine ſanitatis incommodo ter mille & quingentos conſcripſiſſe legatur. vid. *Pontan.* annott. ad Progymnaſm. 5. vol. 1. Idem pag. ſeq. 15. Tandem, ſi ad ſpeciales eruditorum conditiones attendere velimus, ſingulæ ſane Facultates & diſciplinæ morbos habent ſibi proprios: *Theologi* & præſertim verbi divini miniſtri, qui publicos ex cathedra ſermones habent, catarrhis, affectibus ſoporoſis, & pulmonum vitiis maxime ſunt expoſiti: *Juris periti*, Judices, Advocati, & qui principum miniſterio addicti ſunt, ſtudiis, magnis laboribus & vigiliis attriti, inter hypochondriacos primas tenent, & in maraſmum proclives ſunt de quorum ærumnis legi meretur *Petri Xylandri*, Regii in Brabantia Conſiliarii elegantisſima Epiſtola operi *Fortun. Plempii* de togat. valetud. tuenda præfixa, qua malorum Iliadem ac ærumnoſam vitam e toga contractam deſcribit. Nec *Medici* ab his malis immunes ſunt, quamvis Clinici, ut vocantur, ob quotidianam ægrorum viſitationem & itinera minus obnoxii ſint his malis, ſuos tamen

quoque patiuntur manes. *Philoſophi* denique Philologi, Poëtæ, Mathematici, verbo, omnes circa mentis officia occupati æque ſub hunc cenſum veniunt; quorum partes adeo omnes ac totum corpus veluti ſitu quodam ac torpore languet. Sed hæc obiter! plura qui volet adeat *Ramazzinum* de morbis artificum p. 306. ſeq. Nolumus enim nunc ærumnas iſtas pluribus examinare, aut media etiam ad iſtas evitandas ſuppeditare, quod & a ſcopo noſtro alienum eſt, & ab aliis ſatis præſtitum, *Marſilio* puta *Ficino* de vita Lib. 1. *Pictorio* Tuend. ſanitat. method. in gratiam eorum, qui minus exerc. *Horſtio* de tuend. ſanit. Studioſ. *Gratarolo* de literat. & qui Magiſtrat. funguntur conſerv. valet. *Geſnero*, *Plempio* de togat. valet. tuend. aliisque.

47. Mors ultima linea rerum] Barthol. de Moor in Cogitatt. de inſtaurat. Medic. Lib. 3. p. 255. ſeq. ait: Manifeſtum igitur eſt, vitæ genus ſedentarium, quod viciſſitudine quietis & laboris careat, ad prorogandam vitam minime conducere; Quod ſi quis muſei cancellis ſeſe includat, exercitium negligat, demortuos conſulat, demortuos miretur, e demortuorum ore pendeat, vivos vitalesque actiones negligat, non mirum, ſi ejus ſanguis evadat lentus, ſpiritusque impuri ſuffocentur, id quod inter cauſas brevioris vitæ ſuperius enumeravi. Præter alia incommoda hæc eſt literatorum infelicitas, acerbo funere e medio tolli. Teſtes *Rudolphus Agricola* (vid. *Pauli Jovii* Elogia viror. doctor.) *Politianus*, *Mirandula* & plures, quos enumerare longum foret. *Philetam* Poëtam mortuum e labore, quem capiebat in ſtudiis & e moleſtia quam contraxit, cum fallacis & captioſæ Stoicorum concluſiunculæ, quam Græci ψευδόμενον, *Cicero* mentientem vocat, diſſolutionem reperire non poſſet, teſtatur *Muretus* in Propertium pag. m. 146. *Joh. Læſelius* de podagra Sect. 2. membr. 2. art. 1. ſubſect. 1 p. 33. ſeq. ait: Vigiliæ nimiæ bilem & feroſos humores acuunt, ſpiritus ac humidum radicale abſumunt, & ita homini ſua fata accelerant. Peſſime itaque vitæ & ſanitati ſuæ conſulit,

qui

qui integras fere noctes ſtudiis conſumit, reddit namque ſe ipſum ταχυθάνατον, & inter αὐτόχειρες vere ſuum profitetur nomen. *Jac. Crucius* Lib. 1. Epiſt. 8. p. 31. Luſciniis, inquit, tantum eſt canendi ſtudium, ut certantes emoriantur, ſpiritu citius deficiente quam cantu; Ita nonnulli literarum immodico amore valetudinem exſtinguut, & tum a nullo vinci volunt, eruditione, pereunt in ipſo conatu. Hinc CLmus Theol. Hamburgenſ. Joh. Frid. Mayerus in Epiſt. ad CL. Vir. Mag. *Joh. Alb. Fabritium* addiſſ. de Logica pontificior. ἀλόγῳ ait: Unicus me male habet metus, ne brevio-ri vitæ ſpacio fama Tuis quæſita meritis circumſcribatur. Ponas inſolitæ modum diligentiæ, nec vigiliis ac lucrubrationibus tribuas nimium, ut vitam liceat producere orbique literario quam diutiſſime uſui eſſe ac ornamento. *Corn. Hornejus* in præf. ad *Ib. Caſelii* Opera politica *Chriſtoph. Heidmanno:* Erat in eo, quod caput omnium eſt, ſinceræ erga DEum pietatis & commune bonum juvandi tantum & tam indefeſſum ſtudium, ut vitam ipſam & valetudinem, qua plurimis annis prorſus debilierat, dum in utroque illo ſtadio ita decurreret, ut animum ab utriſque exercitiis nunquam fere relaxaret, nimiis ſtudiis tandem protegiſſe non immerito videatur. De *Paulo Merula* Georgii F. Pauli N. ſcribit *Bælius* Nouvell. de la Republique des lettres Tom. 2. m. Aug. 1684. art. 2. pag. 13. Il étoit ne a Dordrecht l'ann 1558. & il ſucceda à Juſte Lipſe dans la Charge de Profeſſeur en hiſtoire à Leide l'an 1592. Il l'exerc, a pendant 15. ans, avec beaucoup de reputation & mourut le 18me Juillet 1607. à Roſtoch, ou 'il avoit fait un voiage pour y voir quelques amis & quelques Parens, & dans l' eſperance de retablir ſa ſanté que ſon trop d'attachement ſi l' etude avoit ruine (conf. ſup. Not. 1.) & A. C. 583. teſte *Thuano* lib. 78. ex nimiis vigiliis contracto morbo deceſſit Romæ *Joannes Maldonatus* loco nobili in Bætica Hiſpaniæ natus e ſodalitio Jeſuitico, cujus prodierunt eruditiſſima Commentaria in 4. Evangeliſtas.

De *Renato Moræo* ita Guido Patin. Epiſt. 107. pag. 244. Mr. Moreau eſt mort de vieilleſſe & de trop de travail âgé de 72 ans le 17. de ce mois. (Octobr. 1656.) Son immoderation a l'étude l'a fait paroitre vieux avant le tems: Immodicis brevis eſt ætas & rara ſenectus. *Antonium Ferrarium*, qui de Salentinorum ſitu librum edidit, Lupiis norunt omnes natum & ibidem in literis ajunt eſſe mortuum, ſcribit *Q. Marius Corradus* lib. 5. Epiſt 124 pag. 128. a. Hartm. Creidius Poſtillæ ſuæ im 3ten Jahrgang Dom. Quaſimodogen. pag. 473. Ob wohl andere Facultæten auch ihre Beſchwehrungen haben, und fürwahr ein jeder im Schweiß ſeines Angeſichts das Brodt zu ſuchen ihm muß laſſen angelegen ſeyn, ſo währets doch nicht immer ſo an einander, es braucht auch nicht ſo viel zu concipiren, zu ſtudiren, zu peroriren, wie im Predigt-Amte nothwendig geſchehen muß, dadurch denn die Leibes-Kräffte alſo nach und nach dahin gehen, daß man wenig alte Prediger findet, ſondern die meiſten ſterben jung dahin, wie die Erfahrung bezeuget. *Franc. Sanchez.* Tract. quod nihil ſcitur pag 74.: Non immerito philoſophiam noſtram liceat conferre Minois labyrintho in quem ingreſſi regredi non poſſumus nec explicare nos: Si pergamus, in Minotaurum incidimus, qui nobis vitam adimit. Hic finis ſtudiorum noſtrorum, hoc præmium irriti & vani laboris, perpetuæ vigiliæ, labor, curæ, ſolicitudo, privatio omnium deliciarum, vita morti ſimilis, cum mortuis degendo, pugnando, loquendo, cogitando, a vivis abſtinere, propriarum rerum curam ponere animum exercendo corpus deſtruere. Hinc morbi, ſæpe delirium, *ſemper mors*. Nec labor improbus aliter omnia vincit, niſi quia vitam adimit, mortem accelerat, quæ ab omnibus liberat: Sic, qui moritur, omnia vincit. Rarum ergo eſt, ſi ſenes fiant, qui nimium literis operam dederunt, ceu de *Gothofr. Henſchenio* e Societ. Jeſu refert *Baelius* Nouvell. de la Republique des lettres T. I. m. Jul. 1684. art. 2. pag. 460. inquiens: Ce ſavant Jeſuite

ite mourit l'annee paſſée au mois de Septembre agé de plus de 80. ans; exemple rara a la verité d'une longue vie dans un homme qui étudie prodigieuſement, mais non pas ſi rare qu'il le ſemble. *Johannes Caſelius* mortuus eſt octuagenarius, vir maximarum literarum. Vide vitam ejus præfixam Operibus Polit. a *Conr. Hornejo* editis. CL. Waldſchmid Diſſ. cit. de morbo per ſapientiam mori pag. 11. Poſſem hic filum abrumpere, niſi alia adhuc extaret recentiſſima ſatisque ingenioſa loci hujus Pliniani explicatio, quæ quamvis a mente Plinii longius recedat, h. l. tamen legi meretur. Atque illa eſt CLmi Ramazzini Prof. Patavini propriis ejus verbis ita deſcripta: Plinium, (inquit de Morbis Artific. cap. ult. pag. 315.) tot periculis, tot caſibus, tot morbis, quibus vita noſtra continuo petitur, adnumerare quoque voluiſſe cauſam occaſionalem, ob quam mors perſæpe contingat, ſtudium ſapientiæ, quæ ſuos cultores ad præproperam mortem non raro perducit, ita ut in morborum claſſe morbus ſit aliquis, quem Medici non animadverterint, *per ſapientiam mori.* Hanc in rem aureum Platonis dictum in ſubſidium vocat, quo elegantiſſime exprimitur, quomodo literarum ſtudia varios morbos accerſant; quando anima corpore admodum potentior eſt exultatque in eo atque effertur, totum ipſum intrinſecus quatiens languoribus implet; quando etiam ad diſcendum inveſtigandumque collectis in unum viribus vehementer incumbit, liquefacit prorſus corpus & labefactat, denique cum ad diſcendum diſſerendumque privatim & publice ambitioſa quadam concertatione contendit, inflammat corpus atque reſolvit, nonnunquam etiam deſtillationes fluxusque commovens Medicorum plurimos decipit, cogitque illos contrarias cauſas judicare, cenſente Platone in Timæo pag. 495. conf. Morhofii Oratt. pag. 868. ſup. citt. illam præterea ex intemperantia in ſtudiis contractam corporis miſeriam ſuo jam tempore agnovit Seneca, cui non decem annumerantur morbi, qui literatis inſidiantur, ſed centum imo ſexcenti in omnes, Epiſt. 92.

& Celeb. Vir G. F. a Franckenſtein jam pridem demonſtravit, maximam eſſe ſtudiorum noxam, quæ non tam emaciando quam plane abſumendo, non tam labefactando quam funditus deſtruendo corpus vitamque noſtram atterit, imo conterit atque peſſundat, pecul. Diſſ. de Studior. noxa Heidelb. 1675. habita (NB. impreſſa eſt eo anno, habita autem A. 1673.)

48. Animus videlicet noster] Et hujus oblectamentum ex ſtudiis tantum eſt, ut & corpori ægro præſtantiſſimum ſubminiſtrare levamen queat. Notatu digna, & quæ heic inſerantur, ſunt verba doctiſſimi Angli *Humfredi Hody* in Diſſert. contra hiſtoriam *Ariſteæ* de LXX. Interpp. c. 7. §. 20. p. 107. ubi ita: Ex *Strabone* Geograph. lib. 17. pag. 543. poteſt probabiliter colligi, Ptolemæum Philadelphum ad magna illa molimina Bibliothecæ condendæ, quibus tam præclarus factus eſt, animum adjunxiſſe, quando propter corporis imbecillitatem ſemper novæ alicujus oblectationis materiam expeteret. Philadelphum enim non ſemper & a pueritia infirmitate corporis laboraſſe, ſed vitam voluptuoſam diu agendo illam contraxiſſe, ex Plutarcho colligere eſt, qui apud Athenæum lib. 12. pag. 536. tradit illum διαφθαρῆναι ὑπὸ τῆς ἀκαίρου τροφῆς perditum fuiſſe importuno luxu, & docet, invaletudinem ejus fuiſſe podagram. Atque hoc tempore Philadelphum in Bibliotheca inſtruenda curas confixiſſe, admodum veriſimile eſſe confirmatur ſuffragio doctiſſimi *Ludovici Vivis*, Viri magno judicio præditi quem reperio Notis in Auguſtin. de Civit. Dei lib. 18. cap. 42 ſcribere, Philadelphum maturiore ſua ætate, quo tempore morbis affligeretur, proculque a bellis gerendisque rebus eſſe cogeretur, ſtudiis ſe tradidiſſe, accitis undique ingeniis & conſtructa Bibliotheca. Atque hanc ſententiam Vivis eſſe perquam probabilem pronunciat *Torniellus* Chron. ad A. M. 3798. Huic argumento adeſt luculentum Aeliani Var. Hiſt. lib. 4. cap. 15. teſtimonium, qui declarat, Philadelphum tunc præcipue in bonis literis operam

peram poſuiſſe, & eruditum evaſiſſe, quando annis jam vergentibus in ſenium valetudine ad morbos propenſa uteretur. Afferens enim *multorum* exempla, qui cum per magnum ætatis ſuæ ſpatium a ſtudiis & literis operam ſuam atque induſtriam alio traduxerant, tandem per otium invaletudinis vacantes bonarum artium contemplationi, rei literariæ præſidiis ſeſe inſtruxerunt, tradit idem Ptolemæo Philadelpho contigiſſe: Μουσικώτατον δὲ λέγουσι καὶ Πτολεμαῖον γίνεσθαι τὸν δεύτερον, καὶ αὐτὸν νοσήσαντα: Ajunt etiam Ptolemæum ſecundum doctiſſimum evaſiſſe, cum infirme valeret.

46. ADCRESCIT GLORIÆ] Conf. omnino hanc in rem integram *Senecæ* Epiſtolam 8. *Cicero* lib. 5. de Finibus ait: Primæ ſint animi partes, ſecundæ corporis. Conf. *Salluſt.* Belli Catilin. cap. 1. §. 2. *Hermes Triſmegiſtus* in Poëmandro ita: Exue corpus iſtud, quod circumfers, veſtimentum ignorantiæ, fundamentum pravitatis, vinculum corruptionis, mortem vivam, cadaver ſenſibile, ſepulchrum portabile, domeſticum furem: Blanditur, quia odit, odit, quia invidet: Dum vivit, vita te privat, non eſt capitalior hoſtis tibi. Laudatus modo *Cicero* Orat. pro Archia p. m. 509. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur; & ibid. pag. m. 512. Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumque deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ, qua quidem detracta, Judices, quid eſt, quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam brevi tantis nos in laboribus exerceamus? Certe ſi nihil animus perſentiret in poſterum, & ſi quibus regionibus vitæ ſpatium circumſcriptum eſt, eiſdem omnes cogitationes terminaret ſuas; nec tantis ſe laboribus frangeret, neque tot curis vigiliiſque angeretur, neque toties de vita ipſa dimicaret. Nunc inſidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum

muni gloriæ ſtimulis concitat atque admonet, non cum vitæ tempore eſſe dimittendam commemorationem nominis noſtri, ſed cum omni poſteritate adæquandam &c. *Jul. Caſ. Vanninus* in Epiſt. Dedicat. ad Amphitheatrum div. provid. de ſe ipſo: Ego Jurisprudentiæ ac Theologiæ ſtudiis in parthenopæo & Patavino circo decurſis reliqua fere omnia literarum exercitationum per totum Europæum orbem erecta theatra, amphitheatra, circosque duxi frequentandos; nec me ſuſcepti pœnitet laboris: Nam licet corpus quidem crebris infirmitatibus morbisque fuerit exhauſtum & enervatum; animus tamen in ſupremæ & vulgo philoſophantibus incognitæ philoſophiæ arcanis inveſtigandis validior factus eſt & robuſtior &c. *Arnold. Redeckerus* in Statua Mercuriali cap. 4. p. m. 27. ait: Volo igitur ultimo, & quid ego volo? Ipſa rei indoles & ſumma neceſſitas vult, illum, qui in amplexus muſarum venire cupit, laborum & vigiliarum eſſe tolerantiſſimum; ad exemplum Romanorum ſapientiſſimi (Epiſt. 8. Senecæ) qui nullus, ait, mihi per otium dies exit; partem noctium ſtudiis vendico, non vaco ſomno, ſed ſuccumbo, & oculos vigilia fatigatos candentesque in opere detineo. Quæ verba ut nemo facile abſque admiratione legit, ita nec ſine imitatione a quoquam legi, in primis mihi eſt optatis.

50. SOLENNITATES ATQUE CEREMONIAS] Solennitates in ejusmodi promotionibus aliæ aliæque alibi obſervantur; quomodo Patavii Candidatis Juris, Medicinæ, Philoſophiæ atque Theologiæ inſignia conferantur, docet *Phil. Jac. Thomaſinus* lib. 1. de Gymnaſ. Patav. cap. 47. pag. 159. ſeq. his verbis: Candidatus examinatus & approbatus, in ſubſellia doctorum deductus, a promotore ſuo eleganti oratione Inſignia Doctoratus recipit, nempe *annulum, librum apertum & clauſum, pileum, conſeſſum & oſculum.* Aperiuntur laureato primum *libri*, ut oſtendatur promoto, apertum eſſe Juris &c. diſciplinar. interpretandi facultatem; Secundo *pileus* ejus capiti imponitur, quem *birettum* vocant, id nil

ali-

aliud eſt, quam ſacerdotale capitis integumentum, quod olim ipſis tradebatur, ut illud tanquam Juſtitiæ Sacerdotes gererent. Eſt pileus libertatis ſignum, *Birettum*, quaſi bis-rectum, quia bis rectum debet eſſe Philoſophum & doctorem, ſcil. in docendo & operando; tertio imponitur *annulus* digito, tanquam Juſtitiæ Sponſo, vel ut Alciato placet, ut reſponſa ſignare poſſit. Quarto Promotor Laureatum *oſculo* excipit ob partam dignitatem gratulans. Alii putant oſculum dari tqm. pacis ſymbolum, quam præ oculis Doct. habere debent, addita benedict. Poſtremo in Cathedra apud Promotorem primum conſesſum obtinet, mox prope priorem locatur a Bidello, ut inter Principes ſedere poſſit, & jus Loci ſeu Collegii obtineat. Dabatur etiam antiquitus *Zona* hiſce verbis: Accipe zonam auream, & lumbos tuos cingulo fidei præcinge, ut corpus tuum ſit ornatum exterius, & apud Deum & homines te oſtendat perfectius. Qui etiam ritus adhuc Baſileæ obſervatur. *Jo. Faes* in obelo peregrinitati communionis peregrinæ fixo cap. 7. pag. 113. ait: Nec in obſcuro eſt, quod in Scholis Regiis cum omnium Facultatum, ceu vocant, Candidatis agatur, & quibus illi ſymbolis, dum gradum & dignitatem accipiunt, initientur. Horum non Domini Promotores ſolum (ceu dicerentur) interpretes in publico conſeſſu agere ſolent, ſed etiam de iis Orationes in medio proſtant, quibus illa elegantiſſime explicantur. Nec pepercit labori & induſtriæ ſuæ in iis interpretandis celebritate nominis florentiſſimus *Joannes Prideaux*, S. S. Theol. Doctor & Profeſſor Oxonienſis Regius, Epiſcopus Wigornienſis in Orat. 13. Inaugurali. Conf. omnino *Greg. Horſtii* Diſſert. de Natura amoris p. m. F. 4. a. ſeq.

BONA NOVA
ANATOMCA,
AD LCETOREM ADLOCUTIO

- - Si quis inventum novum
Excogitarit, huic volupe eſt. id omnibus

Pro-

Proferre. Namque qui tantum ſapiunt ſibi
Privantur eruditionis judice,
Suntque invidi: Nam ſpargere in vulgus decet
Quidquid novitatem quandam habere cernitur &c.

Ita recte olim *Anaxandrites* apud *Athenæum* Dipnoſophiſt. Lib. 5. cap. 27. cujus verba brevitatis ſtudio latina tantum damus. Veritatem illis conſtare ſuam quis negare auſit? Eſt nempe ea poſteriorum horum ſeculorum felicitas, ut permulta, præſertim ſi rem Anatomicam ſpectes, prioribus incognita felici omine detexerit ſedula profectorum opera. Quippe ut multa in compendio dicam, verbisque utar CLmi *Jo. Bapt. du Hamel lib.* 1. *Hiſt. Reg. ſcientiar. Academ.* cap. 2. §. 10. pag. m. 8. in *Anglia* præter inſignes Geometras, ut Baronem *Neper*, qui Logarithmos primus invenit, eodem fere tempore *Guilielmus Harapæus* Regis Angliæ Archiater, qui *ſanguinis circuitum* primus omnium vel excogitavit, vel firmis & inconcuſſis rationibus ſic demonſtravit, ut qui conſecuti ſunt, vix quidquam addiderint, tum eximium de generatione animalium libellum edidit in lucem. Tam præclara inventa peritiores ubique fere excitarunt Medicos, ut Anatomen novis obſervationibus illuſtrarent. Brevi poſt tempore in *Gallia D. Pecquet commune chyli receptaculum & canalem Thoracicum* feliciter detexit, In *Dania Thomas Bartholinus Vaſa Lymphatica*, *Whartonius* Anglus quosdam ductus ſalivales, quos *Steno* adhuc juvenis innumeris aliis poſtea deprehenſis accuratius expoſuit. Omitto alia quam plurima, quæ CLmus *Marcellus Malpighius*, qui nuper e vivis exceſſit, cum eſſet ſummi Pontificis Innocentii XII. Archi-

Archiater, in *Omento*, *corde*, *cerebro* obſervavit, quæque univerſam medendi artem nòn mediocri ter auxerunt. Ex Anglis maxime præ ceteris in rebus anatomicis elaborarunt, quod primi omnium ſanguinis circulationem reperiſſent quidam certas corporis partes accuratius examinandas ſuſceperunt, ut *Whartonius* corporis *glandulas*, *Gliſſonius jecur*, *Willis cerebrum & nervos*, *Lovver cor ipſum* & illius motum, ac novis ſubinde inventis hanc ſcientiam ſic locupletarunt, ut Anatomia, ex qua ſcientia medendi pæne univerſa, pendet, majora tumceperit incrementa quam unquam antea. Nec Germani noſtri ea in re ſegniores ceteris Europæ incolis cenſendi veniunt, a quibus, ut CLmus Vir *Conr. Vit. Schneiderus* in Progr. Witteberg. 1640. edito aſſerit, profecto plura etiam in Germania invenirentur, ſi tantam ii cadaverum copiam habere poſſent, quantam in Academiis habent Itali & Galli; ſed nobis non licet eſſe tam beatis! Quamvis & id fateamur neceſſe ſit, multa noviter prædicari inventa, quæ Veteres jam tum animadverterunt, unde rectiſſime *Thom. Bartholinus* in Cent. 3. Epiſt. 50. pag. 209. plura in antiquorum ſcriptis latent, quæ negliguntur, quia a paucis veteres leguntur, quod dolendum, quippe multi hoc ſeculo *curioſi* eſſe volunt rerum novarum cupidi, pauci eruditi. Perlegi eum in finem omnino merentur illa, quæ Celeberr. Regiomontanus Prof. Med. D. *Phil. Jac. Hartmannus* in Exercitationibus ſuis Anatomicis in publicas lectiones congeſſit de iis, quæ contra peritiam veterum anatomicam afferuntur; Impreſſæ illæ ſunt Regiomonti 1693. in 4to. Dein etiam quam plurima adhuc ſupereſſe noſcenda, quæ nos adhuc latent; vere enim *Lud. Lemoſius* in Judicio Operum Magni *Hippocratis* in Proem.

Proem. p. m. 1. b. alius alio plura invenire poteſt, nemo omnia! & *Andr. Petermannus* Med. CL. Lipſ. in Progr. ad Orat. inaug. Profeſſ. Anat. Lipſ. 1691. jure meritoque Medicis peritioribus Anatome audit Medicinæ oculus dexter; Abſit tamen ut gloriemur omnibus numeris abſoluta atque perfecta peritia, cum vix præterlabatur luſtrum, quo non nova adhuc in corpore humano detegantur ſchemata; pagellarum anguſtiæ non caperent, quæ adhuc in re anatomica deſiderantur, ſi horum recenſioni vacare mihi eſſet volupe. Interim permulta jam detecta exhibebit ſchediaſma hocce noſtrum, cui, ſi placet, junge *Ant. Nuckii* Epiſtolam poſt Adenographiam pag. 139. ſeq. & opellam hancce æqui bonique conſule. Sic vale, Benevole Lector!

§. 1.

QUod *Sulmonenſis* olim Metam. VIII. 12. 37. ſeqq. cecinit de Te

-- maris incola, Proteu:
Nam modo Te Juvenem, modo Te videre leonem:
Nunc violentus aper, nunc quem tetigiſſe timerent
Anguis eras: modo Te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoq; ſæpe videri &c.

Hoc certe & Anatome noſtræ ſæpe ſæpius accidit; ut videatur, quæ non ſit; & ſit quæ non videatur.

§. 2. Herophilus equidem olim tantam ſecandi peritiam ſibi comparaverat, teſtibus *Galeno*, comm.

comm. XI. in Hipp. Nat. Hum. & *Tertul.* l. de Anima cap. X. ut auſus ſit *Gabr. Fallopius* tr. de mat. Med. in Dioſcor. l. 1. c. 1. p. 25. dicere: Herophili autoritas apud me circa res Anatomicas eſt Evangelium.

§. 3. Nihilominus bonus ille proſector, ſi reviviſceret & reſpiceret ad hanc noſtram modernam Anatomen ejusque recentia inventa, credo balbutiret potius, quam eloqueretur; Medicus ob nimiam alioquin ſubtilitatem deſertus, teſte *Plinio* 11. 37. Adeo intra ſeculum, quæ latuere prius in apricum plurima ſunt producta ex prudentiſſimo vaticinio *Hippocratis & Senecæ* meorum. Conf. *Melch. Frid. Geuderi* præfat. ad R. Vieuſſens neurographiam p. a. 4. a.

§. 4. Circa ipſam ipſarum Partium Naturam & ſubſtantiam quanta mutatio! Veterum παρεγχύματα (quæ *Eraſiſtratus* primus ita nuncupavit, teſte *Galeno* l. 8. κ. τόπȣς, *Gorræo* definitt. Med. f. m. 263. a. & *H. Stephano* in Theſaur. Græc. Lingu. Tom. IV. f. m. 499.) quorſum jam evanuere?

§. 5. Nolo ſcrupuloſius illa cum *Whartono* Adenogr. c. 1. p. m. 2. dividere in parenchymata viſcerum, glandularum, muſculorum &c. Aut per διχοτομίαν in Sanguinea, e. g. ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, uteri, cutis veræ &c. it. glandularum & cerebri: Sed ſaltim κοινῶς cum *Galeno & C. Hofmann.* Inſt. Med. l. 2. c. 11. §. 2. de Corde, Hepate, liene, pulmonibus & renibus intelligamus.

Qq §. 6.

§. 6. Sed de *Corde* quid audimus? Triumphum & Querimoniam ejus ſatis docte expoſuit CL. *Segerus*. Nihilominus e parenchymatum numero non ſolum olim exterminavit *Hippocr.* l. de Corde. Sed & recentiorum Anatomicorum ſollers indagatio, puta *Harvei*, Exerc. 1. de motu Cord. & Sangu. p. m. 165. Celeb. *J. D. Major*. Faut. & Amici & Collegæ honoratiſſ. Anat. 1. Kilon. c. 2. §. 29. *Georg. Seger.* diſſ. in Hippocr. l. π. καρδίης c. 6. *Richard. Lower* de Corde & mot. ſangu. c. 1. p. m. 18. ſeqq. & ex hoc Excell. *P. Amman.* in Archao Syncopt. *Leichner*. p. m. 57. it. *Franc. Bayle* diſſ. Phyſ. 3. Art. 2. q. 2. p. m. 80. atque ipſa ocularis inſpectio, coctique cordis examen circa fibras muſculoſas. Conf. *Stenon.* de muſc. & gland. p. m. 2. 4. ſeqq.

§. 7. *Pulmones* non παρέγχυμα ſed veſicularum pæne infinitarum orbicularium & ſinuoſarum glomeramen eſſe pridem cordate deduxerunt CL. Marcell. Malpighius hiſt. I. de pulmon. ad *J. Alf. Borell.* p. m. 2. ſeq. & Illuſtr. *Th. Partholin.* diatrib. de Pulm. ſect. 1. p. m. 2. & ſect. 2. per tot p. m. 18. ſeq. atque A. R. l. 2. c. 9. p. m. 418. quos & in fetus formatione e glandulis ſpongioſis concreſcere in lobos credidit Famoſiſſ. iſte *Franciſc. Joſeph. Burrhus* Epiſt. de Cerebro ad *Th. Bartholin.* (edit. Hafn. 1669.)

§. 8. *Lienem* parenchymatibus demunt plurimi. Imo *Malpigh.* Exerc. de Liene cap. 4. p. m. 188. ait: *Et totum lienis corpus membranarum congeries in cellulas & concamerationes efformata,*

ſeu

ſeu diſtincta. Cui non videtur abnuere Excell. D. D. I. I. *Wepferus*, Fautor & Amicus Eximius ap. Celeb. *Th. Bartholin*. A.R. l. 1. c. 16. p. m. 159. Alii potius glandulis transſcribunt, quorum argumenta legi poſſunt ap. CL. *M. Tiling*. Anatom. Lienis ſect. 1. c. 9. p. m. 98. ſeqq. Ceu quoque de ejus formatione innuit *Burrhus* l. a. Quibus tamen refragantur *Whartonus* Adenograph. c. 4. p. m. 15. & *Tiling*. l. c. p. m. 100. ſeqq. Ipſe Franc. de le boë *Sylvius*. diſp. Med. V. §. 9. ait; ejus ſubſtantiam *præ viſcerum reliquorum omnium* eſſe *longe tenerrimam, ſolubilem & a vaſis ſuis facile diffluentem, adeoque placentæ uterinæ eatenus plane conſimilem*.

§. 9. *Renibus* itidem denegatur parenchymatis ſubſtantia; Quin vel glanduloſa juxta *J. A. Borell*. eſt: Hinc *Th. Barthol*. Cent. 1. h. 14. p. m. 29. in puella recens nata & occiſa ex plurimis glandulis majoribus diſtinctos vidit. Quod & nos aliquoties obſervavimus in renibus fetus mortui manu Chirurgica multoties extracti. Et clare patet in renibus vitulinis, ovillis &c. Vel ipſorum ſubſtantia eſt ex fibris vaſorum variis textura quædam, aut canaliculorum & capillarium meatuum aggeries, juxta *Laur. Bellinum* tr. de Renibus (quem tamen refutat. CL. *J. H. Pauli* in fine Anat. Anat. Bilſian. Argentor. edit. 1965. & ſuo modo limitat *Th. Partholin*. A. R. l. 1. c. 17. p. m. 181.) atque *Marcell. Malpigh*. Exerc. de Renibus c. 2. p. m. 122. ſeqq.

§. 10. Supereſt denique *Hepar*. Sed improprie

 dici

dici παρέγχυμα veluti & renum & pulmonum ajebat CL. *Deuſingius* Exerc. de ſanguif. §. 22. Imo glandulam eſſe conglomeratam fuſe deduxit diligentiſſ. *M. Malpighius*. Exerc. de Hepat. c. 5. per tot. e quo CL. *Caſp. Bartholin.* Th. Fil. de ovar. muliebr. p. m. 14. & alibi.

§. 11. Circa *Teſtes* utriusque Sexus, quæ non hodie accuratius perſcrutatus eſt culter Anatomicus? *Muliebres* neutiquam eſſe cadavera teſtium, uti *C. Hofman. & Linden.* (ceteroquin ſplendidi Duumviri Reip. Med.) voluere; & quæ operoſe congesſit *Mœbius* in fund. phyſiol. c. de uſu part. genit in fem. quin potius *Ovarium* egregium, uti egregie illud deduxerunt *Swammerdam*, *Horne*, *Kerkring*, *R. de Graff*, *Garmann*, tr. Homo ex ovo, CL. *Jerem Losſius* diſp. pecul. & *nos* in Sat. Med. Contin. 4. §. 2. it. CL. *J. C. Peyer* meth hiſt. anat. Med. c. 5. p. m. 33. atque fuſius Doctiſſ. *Caſp. Bartholinus* Junior tr. pecul.

§. 12. Viriles vero nullo modo eſſe glandulas, ſed μέταξαν potius quandam vaſculorum minimorum primi quoque obſervavimus Satyr. Med. Contin. 4. §. 1. cum Celeb. *R. de Graff.* de organ. Viror. genit. p. m. 55. & paſſim.

§. 13. Circa varias *Glandulas* quam curioſa recentiorum præ Veteribus fuerit ſectio, abunde patet ex *Whartoni* Adenograph. Marcell. *Malpigh.* *Nicol. Stenonis* tr. de muſculis & Glandulis, aliorumque doctisſimis monumentis.

§. 14. Vah quam ſubtiles porro ſunt in *Cerebri* ſubſtantia genuina indaganda CL. *Willis* in Anat. Cerebr.

Cerebr. *Fracaſſatus* in Epiſt. ad *Malpigh.* de Cerebro, & ipſe Exc. *Malpighius* in Exercit. de Cerebri Cortice, ut taceam ſomnia potius quam rationes cerebri fiendi *Fr. Joſeph. Burrhi* Epiſt. de Cerebr. ad *Th. Bartholin.*

§. 15. *Nervorum* origo omnium beneficio cultri Anatomici prudentioris hodie amplius neutiquam e Cerebro, ſed e ſola ſpinali medulla, tum intra, tum extra cranium petitur. Conf. omnino Doctiſſ. *Blaſium* tr. pecul. de ſpinal. medulla *Th. Bartholin.* A. R. libell. 3. c. 1. p. m. 559. & cap. 3. p. m. 682. *Th. Willis* Anat. Cerebr. c. 19. p. m. 144. *Tulpium* l. 1. obſ. c. 3. p. m. 7. &c.

§. 16. *Muſculorum* vera origo, natura, figura & ſubſtantia non niſi profectione accurata recentiorum præclare patuit, ceu de iis legi poſſunt Riolan. Barthol. Steno, Vesling. &c. Imo eorum *numerus* (ita ſcribente Ill. Th. Bartholino A. R. l. 1. c. 5. p. m. 40.) *iniri non poteſt, quin cotidie augetur obſervantium diligentia vel dividentium conatu Galenus* ſemel numeravit ſupra 300. *Ebn-Sina* 529. *Hier. Fabr. ab Aquap.* 420. imo 500. Si, qui dividi poſſunt, dividantur. *Riolanus* 431. Imo accuratior *Stenonis* induſtria muſculum brachii deltoidem, quem unum veteres credidere, ex minoribus XII. conſtare docuit! repetente Celeb. *J. D. Majore* in Conſil. de Anatome Nova lit. C. 2. a. Muſculorum abdominis duorum pyramidalium inventio tribuitur *Maſſæ* & *Fallopio*, teſte *Stephano Chauvin in Lexico Philologico lit. A. ſ. voce* Abdomen.

§. 17. Circa ἐςεολογίαν præcipue fetus aut infantium non vulgarem adhibuerunt operam *Volcher. Coiter. & Henr. Eyſſonius* nec non *Kerkringius*. Oſſis triquetri niſi inventionem, tamen inſignem vim antepilepticam ſibi arrogat *Paracelſus*; vicina rotunda in ſatura Lambdoidea ab Inventore doctiſſimo, *Olao Wormio* nomen invenerunt, teſte Th. Bartholin. A. R. libell. 4. c. 5. p. m. 704. & Blaſio in Anat. Hom. c. 13. Artic. 6. p. m. 39.

§. 18. *Auditus* vero *Oſſicula* antiquis incognita: *R. Columbus* l. 1. de re Anat. c. 7. p. m. 48. inquit: operæ pretium eſt explicare nonnulla oſſicula, quorum c. ap. Curcium mentio nusquam fiat, ſciendum eſt veteribus anatomicis ignota fuiſſe, atque a recentioribus tantum inventa. Quis tamen inventor fuerit, me plane latet. Equidem Veſalium horum inventorem libens agnoſcerem, cum Anatomicæ artis ſtudioſiſſimus ſit & de illa optime meritus: nam Carpus de his ante illum ſuis ſcriptis meminiſſet. Auditus organi conſtructionem ingrediuntur. Ex his osſiculis recentiores duo duntaxat noverunt, quæ etiam deſcripſerunt. At ego cum hæc accurate perveſtigarem, tertium præterea inveni, ſcilicet videatur Auctor l. a.

Adr. Spigelius l. 2. de H. C. F. c. 9. p. m. 48. ait: Ignota hæc osſicula veteribus fuiſſe nemini mirum videatur, cum & ipſa per ſe minutisſima ſint, ut facile viſum effugiant, & in illo durisſimo eſſe, quæ a petræ ſimilitudine non ſint, abſcondita lateant. Recentiorum tamen induſtria eruta fuerunt.

Qua

Qua in re prima palma merito debetur Johanni (Jacobo) Carpo Bononienſi, qui princeps in eadem & malleolum dicta oſſicula in conſpectum protulit: altera Joanni Philippo Jagraſſiæ, qui ſtapedis inventionem ſibi ipſi proprie adſcribit, e quibus incus atque malleus debentur *Jacobo Carpo*: Stapes autem *Joh. Phil. Ingraſſia*, teſte *G. Fallopio* ap. Petr. Caſtellan. in vitis Illuſtr. Med. Eidem rectius teberi, quam Columbo, qui ſibi arrogaverat, ex Fallopii obſſ. refert CL. Schelhammerus nott. ad Conringii Introd.Med. cap. 4. §.27. p. m. 180. vel juxta alios *Columbo*, aut diligentiſſ. *Barthol. Euſtachio*. Quartum autem Orbiculare vel Cochlear cognominatum alii *Fr. de le boë Sylvio?* alii *Lindenio*; nonnulli *Cæcilio Folio*: Conf. *Th. Bartholin.* A.R. libell. 4. c. 7. p. m. 714.

§. 19. In vaſis novis aperiendis quam ampla fuit meſſis. Teſtatur hoc meſſis aurea *Hemſterhuſii*; & *Blaſii* appendix ad Veslingium.

§. 20. *Vena Lactea* inventæ ab *Caſp. Aſellio* Cremonenſi, Profeſſore Ticinenſi, teſtibus *Greg. Horſtio*, *Joh. Guil. Mannagetta*, *Sennerto*, & *Hildebrando* ap. *Höfer* in H. M. l. 3. c. 1. p. m. 128. *Vop. Fort. Plempio* in Fund. Med. l. 2. c. 8. f. m. 144. CL. *Maur. Hofman.* & *Kerkring.* in procem. obſ. ſcil. A. C. cIↃ IↃc XXII. die 23. Julii primum obſervavit; ſcribentibus *Th. Bartholin.* A. R. libell. 1. c. 3. p. m. 607. *Mœb.* in fund. phyſiol. c. 11. p. m. 209. *C. Poſner.* diſp. de Chylo §. 57. Jenæ 1666. atque *Mich. Sennerto* diſp. de Inteſtinis §. 21. & diſp. de Sanguine probl. 1. §. 12. Alii dicunt hoc

factum cIↃ IↃc XXVI. Quidam A. C. cIↃ IↃc XXVII. uti *Mœbius* Inſt. l. 1. c. 11. p. m. 51. Nimirum A. C. cIↃ IↃc XXII. potuit primum videre: Anno vero cIↃ IↃc XXXI. vel ſequente publicis typis evulgare; ſicuti factum eſt Mediolani in 4to cIↃ IↃc XXVII. & deinceps Baſileæ cIↃ IↃc XXVIII. *Bern. Ramazzinus* de morbis artificum cap. 20. p. m. 147. ſeq. ait: Lactearum hiſtoria, quam in hoc fortunatisſimo ſeculo primus inchoavit Aſellius, abſolvit Pecquetus (quamvis illam adumbraſſe viſus fuerit Hippocrates de Gland. n. 3.) Sat celebris eſt, cum Profeſſorum nemo in re medica tam hoſpes ſit, qui chyli motum per proprios ductus, & in vaſa ſanguiflua ingreſſum ignoret, ſeu quid recentiores ſentiant de lactis materia, quam firmiter credunt a chyli fontibus derivari (quamvis perſectorum induſtria vias adhuc non indigitarit, ut ut Diemerbrœckius multis exemplis illam demonſtraſſe perſvaſum habeat) adeo ut lac chyli portionem eſſe ſanguini permixtam, ac in mammis ſeparatam credibile ſit, uti Bibliothecæ Anatomicæ auctores arbitrantur, idque ſat probabilibus conjecturis, quas primus mente concepit ac mundo patefecit Martianus noſter Comm. Hipp. de Nat. pueri, qui egregius commentator Hippocratis ſi modo viveret, ac lactearum ſilvam, quam ſibi confinxit, intueretur, quantum ſibi plauderet, hæc inquam olim dubia de lactis materia modo in propatulo ſunt; ſolum ſupereſſet, ut reor, modum mechanicum noſſe, quo appropinquante partu: ac m. poſt partum, licet large fluentibus puerperiis, chyloſus later in mammarias

marias glandulas tam plenis fluento urgeatur, cum eo non ſponte chylum moveri, neque a ſomniata vi tractrice abripi, ſeu a facultate quadam intelligente dirigi, pro comperto ſit.

§. 21. *Pancreaticus ductus* latuit uſque ad A.C. cIↄ Iↄc XLI. ubi in auctumno apparuerit in gallo Indico t.t. domeſtico CL. *Wirſungii*, Bavari, Med. D. Exc. *Mauritio Hofmanno*, h.t. Archiatro Elect. Brandeb. & P.P. Primar. Altorfino, Fautori atque Amico noſtro honoratisſimo, ceu refert *Th. Bartholin.* A.R.l. 1. c. 13. p.m. 113. Verum CL. *J. P. Bruno* diſp. de purgandi modo ac viis th. 42. Præſide ipſomet Celeb. *Maur. Hofmanno* 1652. Altdorf. ait primum ab hoc inventum 1642. in gallo Indico. Ad eundem quoque annum ponit Regn. de *Graf* Exerc de ſucci Pancreat. natura & uſu §. 13. ſeq. Siquidem *Wirſungius* 1642. initio Martii hunc, occaſione ſubpeditata ab *Hofmanno*, demonſtravit Patavii, ceu præſens inter alios vidit Exc. *Th. Bartholin.* l.a. Atque ideo ab hoc, tanquam ab Auctore audit Wirſungianus ductus, conf. *Fr. de le boë Sylv.* diſp. Med. 2. th. 17. *Kerkring.* in procem. obſ. Hinc Ant. Molinett. in diſſ. Anatomico-Pathologicis l. 6. c. 5. p. m. 290. ait: Sed proprium pancreatis vas ductusve, Johannis Virſunghii inventum, anteceſſoris mei Viſlinghii Miniſtri, vel inciſoris, ut dicunt, diligentisſimi ob id quoque tum pancreaticus ductus, tum Virſunghianus appellatus, paucos ante annos Anatomes Studioſos in admirationem rapuit, ſimulque ſpem fecit, fore ut multa adhuc non obſervata

prius, palam fieri poſſent; quæ felici exitu ſubinde detecta anatomicam facultatem non ſolum, ſed artem univerſam illuſtrarent. It. ib. plurimis hunc ductum deſcribit, qui videatur. Hujus ſuccum egregie delineaverunt feliciſſ. *Fr. de le boë Sylvius* paſſim in ſuis ſcriptis: Et ejus diſcipulus doctiſſ. Regn. de *Graf* tr. pecul. atque *Bernh. Swalve* tr. Pancreas pancrene &c,

§. 22. Sequitur novum *Chyli Receptaculum*, ita *Pecqueto* inventori nominatum; Conceptaculum *Deuſing*.Exerc.deChyli Motu §.47. Aliis Chyli Stagnum,veſica,penus,teſte *Th. Bartholin.* Chyliferum ſaccum vocat *Nicol. Hobokenus* de ſede animæ p. 2. c.4. art.9. §.1. Saccum lacteum *J.v.Horne; it.lacteam* veſiculam ID.in Microcoſm.§.30. utriculum membranaceum reputat *Th. Cornel.* Conſentin. In homine *Th. Bartholin.* A. R. l. 1. c. 12. p. m. 104. ſeq. non niſi glandulas lumbares agnoſcit, ad quas chylus per venas lacteas ex inteſtinis accedit. Inventor primus in brutis, eſt *Joh. Pecquetus*; Diepæus, Medicus Gallus, teſtibus *Th.Cornel.* Conſent. progymn. 6. p. m. 251. *Th. Bartholin. Deuſing. l. a. Kerkring.* de *Graf*, *M. Sennert.* diſp. de Sanguine probl. 1. §. 13. &c. Hic enim Pariſiis A. C. clↄ Iↄc. LI. invenit. *Th. Bartholin.*de Lacteis thoracic. c. 5. p. m. 15. *C. Poſner.* diſp. de Chylo §. 8. & teſtatur ipſemet *Inventor* in tr.Experim. nova Anatomica cap. 2. Harderwic. 1651. in 12. In homine vero primum obſervavit Illuſtr. *Th. Bartholin.* ceu patet paſſim ex Ejus ſcriptis, præcipue de lact. thorac, it. A. R. & Centur. 1. hiſt.

hiſt. Anat. &c. Verum paullo poſt vidi hoc inventum tribui Jacobo Mentelio celeberrimo Medico & Decano Fac. Med. Pariſ. a Gvillelmo de Henaut, qui in Clypeo, quo tela in Pecqueti Cor, a CL. V. Carolo le Noble conjecta infringuntur & eluduntur, ad hunc Mentelium A. C. 1655. p. m. 6. ſeqq. ita eum alloquitur: Illic quaſi rerum abditarum & a mundo condito reconditarum inventio illuſtri tunc proſapiæ quadam prærogativa hereditaria eſſet, tu vel imberbis Apollo, quippe Baccalaureus, & Philiatrorum Archidiaconus electus An. 1629. oblata de venis lacteis Ahellii differendi occaſione, forte etiam edito cane in theatrum Anatonicum, apertis a te coram omnibus, felici admodum ſucceſſu, cum venerum lactearum inſertionem ſequeris, ecce cum omnium ſpectantium admiratione & adclamatione publica, *primus omnium mortalium chyli receptaculum aperis.* Longa eſt a te facti periculi ejusdem hiſtoria; nam ibidem An. 1635. Chirurgiæ Profeſſor meritisſimus ejus artis alumnis quam plurimis idem chyli receptaculum pari eventu reſeras; cujus rei teſtes oculati ſunt non pauci: præſertim ejus fidem facit quidam Chirurgus Pariſienſis nomine Fournier. Eodem loci An. 1647. ſcholarum Pariſienſium electus Profeſſor digniſſimus, & ſequentibus annis, cum frequentibus diſſectionibus das operam, magna comitante caterva, diſſecante Chirurgo cognominato Gugant, præſente & adteſtante vel ipſo Pecqueto, miſſa ad te Epiſtola data ſecundo die Auguſti An. 1650. & quorum pars magna fui, rurſus

ſus idem chyli receptaculum nobis indigitas. Cui ſane tuo felici invento multum debet inventio Pecquetiana,' & de te jure merito dicet, quæ Æoliæ Rex olim Junoni:

Tu mihi quæcunque hoc regni eſt, tu ſceptra, Jovemque
Concilias, tu das epulis accumbere Divum.

§. 23. Inde exoritur novum itidem inventum, *Ductus* np. *Thoracicus:* aliis Ductus lacteus thoracis, Lacteæ thoracicæ, Ductus Chyliferi, ſeu rami lactei, *Deuſing.* Exerc. de Chyli motu §. 47. *Bilſius* tamen roriferum cenſet appellandum teſte *Eodem* ib. §. 58. quamvis male juxta *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 620. Imo ipſe *Bilſius* reſpons. ad Epiſt. Tob. Andreæ p. m. 7. vaſorum fermentiferorum maximum aſſerit. Aſcendit autem hic ductus thoracicus e glanduloſo meſenterii ſacculo, ſeu receptaculo chyli, uſque ad venam ſubclaviam, ad quam ſuccum ſuum modo chyloſum, modo lymphaticum (ſive roriferum appelles) vide *Deuſing. l. a. Bils* atque *Wharton.* Adenogr. c. 17. p. m. 107. Inventor primus in brutis, eſt *Pecquetus*, teſtibus iisdem qui ſupra §. 22. it. *G. Segero* de Lympha Bartholin. artic. 1. p. m. 12. *Mæbio* in fundam. phyſiol. c. 1. p. m. 11. *Barbato* de ſanguine & ejus ſero p. m. 7. *Joh. Alb. Huswedel* ap. *Seger.* Epiſt. 5. de Lympha Bartholin. p. m. 52. Scil. A. C. clɔ Iɔc LI. Regn. de Graef. de ſucco Pancr. c. 1. p. m. 3. Συνευρήτωρ Pecqueti celebratur *Job. van Horne* Anatomicus Leydenſis; qui eodem tempore, alterius neſcius, & publice

publice demonſtravit & libello conſcripto exhibuit teſte *Diemerbrock* Anat l. 1. c. 11. p. m. 48. In homine vero ipſe CL. *Th. Bartholinus* primum vidit, ceu paſſim illud profitetur. Aſſerit equidem CL. *Whartonus* Adenogr. c. 17. p. m. 106. ex indicatione D. *Georg. Entii* ductum thoracicum chyliferum ante Centum annos jam tum obſervatum & evulgatum a Celeb. Anatomico *Bartholomæo Euſtachio*, libro de Vena ſine pari antigram. 13. p. m. 301. Venetiis 1564. edito. Adde CL. *Elſholz.* clyſmat. nov. cap. 1. p. m. 2. Verum uti quædam rudia ibi adhuc ſunt, tamen non plane de nihilo ſunt, ſi locus ipſe inſpiciatur, dum ſatis clare eum deſcribit, fatetur tamen ipſe *Euſtachius* ejus finem ſibi eſſe obſcuriſſimum, & adhuc non bene perceptum. Vide *Diemerbrock* Anat. l. 1. c. 11. p. m. 49.

§. 24. Sequuntur *Ductus Lymphatici*, qui ſunt vaſcula tenuiſſima venis ſanguineis magis conſpicuis plerumque in gyrum aſſociata, teſte Excell. D. D. *Brunone* Fautore & Amico honorat: in dogm. Med. General. p. m. 65. Hos adinvenit Illuſtr. *Th. Bartholinus* ὁ πολυμαθέςατος, ceu & ipſemet teſtatur Cent. 1. hiſt. anat. 23. p. m. 40. & tr. pecul. c. 2. p. m. 210. (ap. *Hemſterhuis*) it. *N. Stenon.* in dedic. obſſ. anat. *Mœbius* in fund. phyſiol. c. 1. p. m. 12. & c. 12. p. m. 252. *Deuſing.* in vindic. fetus extra uterum ſect. 5. p. m. 109. *Kerckring.* in proœm. obſſ. *Sachs.* in Oceano macromicr. §. 77. Nuck in Præf. ad Adenograph. p. m. *. 5. b. &c. Scil. hos obſervavit in canibus diſ-

ſectis

ſectis, in primis XV. Decembr. cIↄ Iↄc LI. & IX. Januar. cIↄ Iↄc LII. Sed pro lacteis eos habuit. At XXVIII. Febr. cIↄ Iↄc LII. adjuvante CL. *Mich. Lyſero* in cane ſatis magno primum invenit & nominavit, vide CL. *Th. Bartholin.* de Vaſis Lymph. c. 2. p. m. 210. ſeqq. & A. R. libell. 1. c. 3. p. m. 622. additque p. 612. eadem ſibi Bartholino aſſeruiſſe CL. *Mart. Bogdan.* in duplici Apologia. Verum palmam illi vult facere dubiam CL. *Olaus Rudbeck*, Suecus & Prof. Ubſalienſis, qui de ſemet teſtatur in dedic. ductuum hepat. aquoſ. p. m. 257. (edit. *Hemſterhuis*) it. cap. 1. & 6. ſe incidiſſe in illorum notitiam A. C. 1650. primum teſtemque vocat Sereniſſimam Reginam Sueciæ Chriſtianam, & tr. pecul. c. 6. ait ſe conſpexiſſe primum cIↄ Iↄc LI. 27. Januar. poſtmodum 8. Febr. Deinceps 6. Martii cIↄ Iↄc LII. ac denique 19. & 30. Octobr. ultimo vero 27. Aprill. cIↄ Iↄc LIII. Hunc quoque inventorem laudat *J. T. Schenk* ſchol. part. part. 3. c. 5. p. m. 239. & diſſ. de ſero ſangu. c. 4. p. m. 32. Nuck. in Præf. ad Adenograph p. m. *. 5. b. aliique. Utrumque vero & CL. Bartholin & Rudbekium auctores laudat circa A. C. cIↄ Iↄc L. ſeq. Regn. de *Graf* de ſucco pancreat. c. 1. p. m. 5. & *Diemerbrock* Anat. l. 1. c. 12. p. m. 58. Sed ecce tertius intervenit, cui poſcit hanc inventionem *Whartonus* Adenograph. c. 15. p. m. 89. qui ſtatuit contra *Th. Bartholin.* horum vaſorum verum auctorem eſſe D. *Jolivium*, Collegam ſuum, qui primus invenerit circa A. C. cIↄ Iↄc. L. Illi conſentiunt *Gliſſon* & *Charleton*

Oecon.

Oecon. anim. Exerc. 9. p. m. 170. Nuck. l. a. Verum *Th. Bartholinus* in Spicileg. ait tunc, ubi primum exhibebat, ſe neſciviſſe Jolivium natum. Nos modeſtiam CL. *Bartholini* A. R. p. m. 622. probamus; nec tamen dubitamus, unam rem tam multis diverſo tempore patere poſſe. Et poſterioribus iſtis duobus, Jolivio videlicet & Rudbekio derogat quoque *P. J. Sachs*. Ocean. Macromicroc. §. 78. *Joh. Riolanus Highmoro* adjudicat, ſed male juxta *Sachs*. l. a. Imo idem *Riolanus* illa vaſa nec *Veſalio* ignota fuiſſe autumat. Verum ex invidia ſatis æque judicante CL. *Sachſio* l. c CL. *Conr. Vict. Schneiderus* l. d. Catarrh. ſingular. p. m. 523. ait, ſe A. C. clɔ Iɔc XXXVIII. Jenæ demonſtraſſe; ceu ex eo refert *Garmann*. Tr. de Ovo humano §. 14. p. m. 7.

§. 25. Circa Vaſa ſpermatica quam ſudavit recentiorum diligentia Anatomicorum? Videre eſt ex *Regn. de Graf*. Tr. de Organ Generat. *J. Rogerſii* Tr. de Spermatoſi c. 3. p. m. 409. ſeqq. *Wharton*. in Adenograph. c. 28. ſeqq. *Charleton*. Oecon. Animal. Exerc. 10. §. 8. *Th. Bartholin*. A. R. lib. 1. c. 21. p. m. 202. ſeq. *Diemerbrock* Anat. lib. 1. c. 21. *Joh. van Horne* in prodromo ſuarum circa partes generationis in utroque ſexu obſſ. ad *Rolfincium* (Lugd. Batav. 1668. in 12.) &c.

§. 26. Adeſt aliud corpus glandulosum circa renes intra ſeculum ferme adinventum quod ipſemet Inventor Glandulas nominat, & poſt eum *Archangelus Piccolh.* atque *Bauhinus* teſte *Th. Bartholin*. A. R. l. 1. c. 18. p. m. 188. ſic Glandulas quoque renales vocant *Fr. de le Boë Sylvius* Diſp. Med. 5. §. 28. & *Whartonus* Adenograph. c. 14. p. m. 77. Renes ſuccenturiatos explicat *Jul. Caſſerius Placentinus*, CL. *Th. Bartholinus* A. R. l. 1. c. 18. & Cent. 1. Hiſt. Anat. 14. p. m. 29. alibique Capſulas atrabilarias;

quod

quod minus probat *Whartonus* Adenogr. l. a. p. m. 78. qui potius nominare amat glandulas ad plexum; ſive glandulas ad plexum nerveum ſitas. Conf. *Diemerbrock.* Anat. l. 1. c. 18. p. m. 108. Inventor celebratur *Bartholom. Euſtachius* Eugubinus teſte *Th. Bartholin.* A. R. l. 1. c. 18. p. m. 188. Huncque in eandem rem allegat quoque *Whartonus* Adenogr. c. 14. p. m. 78. De iis glandulis ſuccenturiatis loquens Adr. Spigel. lib. 8. de H. C. F. c. 15. p. m. 314. ſcribit: Glandulæ (quarum noſtra tempeſtate primus mentionem fecit Bartholomæus Eutachius Sanctoſeverinus Medicus Romanus) duæ ſunt, utrinque una, elatiori renis parti ſupra pinguedinem incumbens, externæ ejusdem membranæ, ſed inprimis ſepto transverſo, validiſſime adnexæ. &c. Nos in præſenti cadavere ſatis egregios invenimus in homine ceteroquin, uti dicitur, ſatis faceto & curis ſoluto, interius inſtar lienis putridi mucidos ex fuſco. Credimus uſum habere communem glandularum; aquam videlicet inibi ſequeſtratam referre ad venas emulgentes; ut ſanguis per arterias ſimiles allatus, & in renibus ſero ſuo orbus, fluidior poſſit redire &c.

§. 27. Superſunt & *Glandulæ ventriculi*; de quibus in anatome aquilæ omnino legi meretur Exc. Ol. Borrich. in Act. Hafn. Vol. 1. n. 2. p. m. 8. & *Glandulæ inteſtinorum.* Has noſtra ætate primus *Th. Willis* Tr. de Medicament. Operationibus, intimæ inteſtinorum tunicæ, vel potius cruſtæ bombycinæ aſſignavit, quantum ſcit CL. *J. C. Peyer.* in Præf. ad Lect. de Glandulis Inteſtinorum. Nimirum *Willis* Pharmaceut. Rational. Part. 1. ſect. 1. c. 2. p. m. 12. ait, cruſtam inteſtinorum interiorem & villoſam in poſtica ſeu convexa ejus ſuperficie, qua tunicæ nerveæ cohæret, glandulis annulatis numeroſiſ-

roſiſſimis ubique conſitam eſſe: Alias tamen eſſe à ſuis videtur innuere CL. *Peyerus* l. a. & in inſtituti prooemiali deſignatione p. m. 5. Edit. Schafhuſ. 1677. in 8. expreſſe ait ab Anatomicorum nemine, quantum ipſe quidem viderit, ſatis exacte traditas has glandulas. Verum ſimiles jam meminit *Pechlin*. de Purgant. cap. 34. p. m. 465. in ventriculo (œſophagi glandulas meminit *Meibom*. de Vaſis Palp. nov. lit. B. 4. a. ſeq. 1666.) In ipſis vero inteſtinorum tunicis intertexi ſuſpicatur c. 36. p. m. 506. Ex hoc it. *Willis Swammerdam* in Uteri muliebris Fabrica & *Stenon*. quoque præſupponit Exc. *Wedel*. meus Phyſiol. ſ. 3. c. 12. p. 131. & 135. Deſcribit autem generaliter *Peyer* in Exerc. Part. 1. c. 1. p. m. 7. ita: *Tenuia perfectiorum animalium inteſtina accuratius perluſtranti, crebra hinc inde, variis intervallis, corpuſculorum glanduloſorum agmina ſive plexus ſe produnt, diverſæ magnitudinis atque figuræ. Primo enim exigui in inteſtinorum principio; dein grandiores in ipſorum progreſſu; demum maximi in eorum exitu conſpiciuntur. Eſt & ubi ingens inteſtini tractus, hujusmodi plexu glanduloſo denſe ac velut racematim conſitus adparet: Idque circa Ilei extremitatem fere perpetuum eſt, cui glandulæ hæ adeo videntur domeſticæ ac neceſſariæ, ut quamvis cetera ſubinde inteſtina, tamen hoc iis nunquam deſtituatur. Imo ſicubi in Duodeno atque Jejuno deſint, in Ileo defectus ille numero ſuppletur. Horum vero plexuum facies modo in orbem concinnata, modo in ovi aut olivæ oblongam, aliamve anguloſam ac magis anomalam diſpoſita figuram cernitur. Intra ſingulorum autem plexuum ſphæram ſive ambitum, glandulæ nunc plures, nunc pauciores ſubſiſtunt: Aliquando decem tantum manipulatim; ſæpe viginti, quadraginta aut plures catervatim jun-*

guntur ; interdum multitudine pene innumerabili, in quendam quaſi exercitum concurrunt, atque inſignem inteſtini tractum obſident. Primum autem illas obſervavit cl ↄ lↄc LXXIII. in fele domeſtica ceu ſcribit cap. 2. p. m. 11. *Harum glandularum magnitudo pro animalium mole ac ætate variat ; plerumque milii ſemen aut raphani, nonnunquam & Lithoſpermatis æquant ; alibi hos quantitatis terminos aut ſuperare, aut infra ſubſiſtere viſuntur. In recens natis ſive infantibus ſive brutorum catulis, non ſemper, aut demum indagine ſolerti reperiuntur. Color tam plexuum, quam glandularum iis contentarum, nunc pallidus, nunc aliquantulum rubicundus adparet, interdum plane candicant, & liquor glandularum papillis expreſſus, etiam albore quodam imbutus cernitur.* Nos bona noſtra, & complurium adſtantium Dnn. Spectatorum fide aſſerimus, in præſenti cadavere nos data opera inveſtigaſſe exacte ſatis: Sed nil inveniſſe, niſi circa finem ilei unicam ex oppoſito meſenterii intus ad magnitudinem fabæ, & quaſi a multis conflatam ; quam ubi diſſecuimus, ſatis ligamentoſam invenimus, prætereaque nihil. Potuit forte & hoc accidere, quod ab aliquot jam diebus cadaver tractaverimus ; aut quod inteſtina multa aqua fuerint elota ; aut quod diſparuerint &c. ideoque CL. Inventori nihil detractum volumus. De Glandulis inteſtini duodeni primum in homine inventis ab Excell. Joh Conr. Brunnero, Collega & Amico longe dulciſſimo in Urbe Archi-Palatina vid. pecul. Diſp. quam ſub Ejus præſidio 1677. habuit filius meus cariſſimus, Georgius Fridericus. De *Glandulis conglobatis miliaribus nutritiis* a *Borrichio* inventis *G. F. Rauſſendorff.* Diſp. Inaug. de Podagra §. 1. pag. 1. Tubingæ 1684.

§. 28.

§. 28. In Cenſum recens inventorum veniunt quoque *Glandulæ & ductus ſalivales*. Duplices autem ſunt, vel ſuperiores, vel inferiores. Inferiores delineat *Th. Bartholin.* A. R. l. 3. c. 12. p. m. 542. His inventores dantur *Franciſc. Gliſſonius* Anatom. Hepat. c. 45. p. m. 529. atque *Th. Whartonus* Adenograph. c. 21. Eosdem laudant etiam *Deuſing.* Inſtit. Anat. Part. 3. c. 7. §. 9. Exercit. de Chylificatione §. 11. & Exerc. de Chyli motu §. 59. Exc. *Conr. Vict. Schneider* de Catarrh. l. 3. ſect. 1. c. 11. p. m. 423. ſeqq. *Th Bartholin.* Epiſt. ad Hoboken. p. m. 74. & alibi *Gerh. Blaſius* Comm. ad Veſiing. Anat. p. m. 154. *Diemerbrock.* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 458. *Kerckring.* in Præf. obſ. *Franc. Piens* de Febribus l. 1. c. 5. p. m. 27. *Regn. de Graef.* de Succo Pancreat. c. 1. p. m. 5. ſeq. &c. Magis tamen a Whartono denominare diſcupiunt *Joh. van Horne* Microc. §. 19. *Deuſing.* Exerc. de Alim. Elaboratione &c. Whartonumque publici juris clↄ lↄc LX inventionem feciſſe ſcribit *I. T. Schenk.* Schol. Part. p. m. 240. Verum *Regn. de Graef.* l. a. ait, Whartonum jam A. C. clↄ lↄc LV. inveniſſe. Quamvis jam olim antiquis Medicis innotuiſſe alii velint. Nempe *Galeno* lib. 11. v. p. c. 10. fuiſſe cognitos, ſtatuunt CL. *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 50. p. m. 208. *Piens* de Febb. in genere p. m. 27. atque CL. *Joel Langelott.* apud *Th. Bartholin.* l. a. Epiſt. 63. p. m. 253. Verum quæ glandulæ ibi intelligantur, adhuc in dubio eſt, quod non male movit CL. *C. Hofmann.* in Nott. ad Galen. V. P. n. 804. ſed nodus nondum eſt ſolutus, *Ebn-Sina* quoque deſcripſerit l. 3. Canon. fen. 6. t. 1. c. 1. quod prolixe ita ſtatuunt *Th. Bartholin.* & cum eo *Langellot. Piens. Diemerbrock.* ll aa. &c. item *Haly Abbas* 3. Theor. c. 16. atque *Iſaac* teſtibus iisdem ibidem, atque CL.

Th. Bartholino Cent. 4. Epiſt. 4. p. m. 18. ac Epiſt. ad Hoboken p. m. 75. Denique *Jacobus Carpus* in Mundinum p. m. 401. (ceu ex eodem *Carpo Berengario* refert CL. *de Fren.* apud *Picus* de Febb. Tr. in genere c. 5. p. m. 27. *Diemerbrock.* l. a.) aperte indigitaverit. Conf. *Th. Bartholin* Tr. defens. Hepat. p. m. 575. alleg. *Garmanno*, Tr. de Ovo hum. §. 14. p. m. 7. Carolus Fracuſſatus Epiſt. de Lingua p. m. 253. ſeq. ait: Uligo ſalivalis manat a fontibus ſalivalibus, quorum ſcatebras primi *Carpus, Zerbus & Achillinus* noſter, Anatomica aperuerunt indagine; & ideo novitatis gratiam ſive Stenon, ſive Blaſius illas in anteceſſum velint detexiſſe, apud Italos jam exſtiterunt. Nos, quemadmodum non negamus, Galeni locum penitius inſpectum ἐν πλάτει poſſe multa involvere: Accuratam tamen rei definitionem potius Whartono tribuimus Diſp. pecul. de Saliva & Vaſis ſalivalibus c. 4. p. m. 14. Heidelberg. 1673. cum *Diemerbrock.* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 458. Eorum deſcriptionem vide ſis apud *Th. Bartholin.* A. R. l. 2. c. 11. p. m. 445.

§. 29. *Salivales ductus ſuperiores* nec ita prius inventi. Hi ab utroque latere in parotide glandula ramificationes ſpargunt, & ab eadem oblique deſcendunt ſub cute; centrum muſculi buccinatoris perforant, & amplo foramine deſinunt intra cavum oris, in quod humorem ſalivalem eructant, ſcribente *Joh. van Horne* in Microcoſm. §. 19. p. m. 28. De inventionis gloria (uti fere ubique fieri aſſolet) contendunt Cl.. *Ger. Blaſius* Med. Prof. Amſtelodamenſis Med. General. p. m. 64. & Dn. *Nicol. Steno*, Danus, olim Anatomicus maxime induſtrius, nunc Epiſcopus Titiopolitanus in Prodromo Apologiæ, & Tr. de Muſcul. & Glandulis p. m. 34. Uterque honoris ſui ſtrenuus vindex in ſcriptis publicis & apud *Th. Bartholin.* Cent. 3. Ep.

24. &

24. & 43. CL. *Stenonio* adſtruunt *Joh. van Horne* l. a. *J. T. S*[illegible]*k* Schol. Part. lib. ult. part. 3. c. 7. p. m. 241. additque cIↄ Iↄc LXIII. ab eo éditos. it. *Regn. de Graef.* de Succ. Pancr. c. 1. p. m. 6. Et ad hunc inclinant quoque *Th. Bartholin.* Epiſt. ad Hoboken. p. m. 74. *Kerkring.* in Proem. obſ. *Fr. de le Boë Sylvius* Prax. l. 1. c. 10. *§.* 2. *Joh. van Horne* & Celeb. *Wedel.* Phyſiol. ſ. 3. c. 7. p. m. 111. &c. CL. *Blaſio* autem *Hobokenius* aliique Utrique CL. *Th. Bartholin.* A. R. l. 3. c. 9. p. m 523. Et componit, dum hiſtoriam eorum deſcribit, rem ita *Diemerbrock* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 459. inquiens: *Præter dictos ſalivales adhuc alii duo, utrimque unus, anno 1661. menſe Januario a D. Joh. van Horne in publico Leydenſi theatro Anatomico demonſtrati fuerunt, quos ille* ductus Stenonis *appellavit, a* Nicolao Stenonis, Dano, *qui illi primus eos oſtenderat, in eorumque cognitionem caſu inciderat, dum Amſtelodami aliquandiu ante, cum hoſpite & Præceptore ſuo* Gerardo Blaſio, Medicinæ Profeſſore, *caput ovillum diligentius perluſtraret. Hinc poſtmodum inter* Blaſium & Nic. Stenonis *lites obortæ ſunt, & primæ inventionis gloriolam editis libellis ſinguli ſibi vendicarunt. Quid ſi, ut illæ lites inter hos amicos dirimantur, utrumque in iſta inventione parem conſtituamus? vel dicamus,* Blaſium *in ovillo, alterum in humano capite illos primo inveniſſe?* Nimirum invenit *N. Steno* d. 7. April. cIↄ Iↄc LXI. cum caput ovillum ſecaret, ut ipſemet ſcribit apud *Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 24. Nos in præſenti Anatome utrinque ſatis invenimus ex parotide vere conglomerata & ſatis magna lato principio exeuntes ferme ad tenuis calami ſcriptorii craſſitiem & omnibus Dnn. Spectatoribus palpandos ſuis manibus dedimus.

§. 30. *Alios novos ſalivares ductus* proponit CL.

Diemerbrock Anat. l. 2. p. m. 459. his verbis: *Præter hæc* (priora ſcilicet Stenoniana [illegible]) *adhuc plura alia minima in ore exiſtunt, præcipue in palato & buccis* (de his ante dictum) *quæ hactenus inviſibilia latent: Verum ſalivæ ex iis partibus tranſitus docet, per talia aliaque vaſcula, aut per poros membranæ inveſtientis illam, ſalivam ex multis exilibus glandulis intra membranam ſitis, exſtillare: Per quorum pororum conſtrictionem interdum a ſalivali liquore intra membranam detento; interius in buccis & palato tumores indolentes oboriuntur, qui multoties brevi tempore, vel inſenſibiliter, vel cum multa ſputatione ſolvuntur, vel Chirurgi inſtrumento aperiendi veniunt.* Et jam olim videtur quoque tetigiſſe *Steno*, ceu legere eſt in noſtra Diſſert. de ſalivalibus vaſis c. 4. p. m. 16 Nimirum *τὸ σῶμα ἡμῶν ξυῤῥουν καὶ ξυμπνουν καὶ ξυμπάθεια πάντα*, juxta *Coi* effatum.

§. 31. Novas *Glandulas & vaſa* nova *lacrymalia* in oculis deſcribunt CL. *I. T. Schenk* in Schola partium part. 3. c. 7. p. m 242. ſeq. *Wedel.* Phyſiol. ſ. 3. c. 26. Inventori *Nicol. Stenonio* tribuunt, quod & faciunt *Th. Bartholin.* A. R. l. 3. c. 8. p. m. 512. atque *H. Meibomius* de novis palpebrarum vaſis lit. B. 2. b.

§. 32. *Præter hæc* (ſunt verba Magni *Th. Bartholini* A. R. l. jam c.) *in utriusque palpebræ extrema ora, ſeu tarſi interna parte,* Ductus ſeu oſtiola *ultra XXX. in toto limbo deſcribit* Henricus Meibomius *a ſe obſervata, ex totidem diſtinctis glandulis, quæ preſſæ humorem fundant per oſtia hæc limbi. In ſuperiori tarſo longiores ſunt, quia & palpebra latior, nec recta feruntur: In inferiori & recti & breviores. Ductus Hygrophthalmicos vocat Borrichius, cui quoque forſan eodem tempore viſi ſunt; quos potius Hygroblepharicos dicendos vult Segerus; quia intra*

intra orbitam inque palpebras ſe exonerant. Nimirum CL. Inventor *Henr. Meibomius* Medicus elegantiſſimus in Epiſt. ad Exc. *Joel. Langellot.* de vaſis palpebrarum novis Helmſtad. 1676. edit. ea plenius deſcribit lit. B. 3. a. ſeq. docetque alia eſſe ab iis, aut ſaltim longe clariora, quæ *Dominicus Marchettis* Anat. p. 206. de externi anguli oculorum duobus foraminibus propoſuit. Invenit autem primum. Exc. *Meibomius* clɔ lɔc LXIII. ceu teſtatur in laudata Epiſt. lit. B. 1. a. Eadem in limbis palpebrarum capitis vitulini longe plurima, pulcroque diſpoſita ordine, oculo, cultro, ſetis inveſtigavit. Exc. *J. D. Major* in Colleg. Med. Curioſ. ſpecim. 3. §. 11. additque flatu ſimiliter inveſtigare vix licuiſſe, ob laxitatem & teneritudinem obliquitatemque aquoſorum ductuum; ſimulque inventorem CL. *H. Meibomium* laudat, quod & facit Exc. *Wedelius* Phyſiol. ſ. 3. c. 26. p. m. 184. uterque Fautor, Collega & Amicus æſtumatiſſimus.

§. 33. *Cutis* ſub porulis *Glandulas* lyncei Anatomicorum hujus ſeculi oculi fecere clariores; ſiquidem CL. *Stenonius* obſervavit, ſingulis poris ſuam glandulam ſubjacere, quæ vel major eſt in ægris, vel minor in ſanis. Major eſt in iis, qui ſudant multum & ſæpe. Ad has glandulas pororum miliares per transverſum excurrens nervus hiat, *Malpighio* notante, imo ipſæ arteriæ. Ex minimis his glandulis excernitur per totum ſudor &c. referente CL. *Th. Bartholino* A. R. l. 1. c. 2. p. m. 21. Anton. Sidobre, Doctor Mompelienſis, Tr. de Variolis & Morbillis cap. 10. p. m. 142. ait: Enimvero glandulis per totam cutem milii inſtar diſſeminatis, eſt a natura adtributum, ut per eas ſudori & inſenſibili perſpirationi detur exitus. Glandulas ejusmodi miliares in pectoris quoque cute publice demon-

ſtravit Excell. *Carol. Drelincurtius*, ceu vidit & retulit CL. *Pechlin.* de Purgant. c. 34. p. m. 472. qui antea p. 471. ita: *Latent cutem inter & pinguedinem ſubſtratam glandulæ, quæ copioſum ſerum, maxime vero ad motus augmentum in ſe recipiunt, perque ſuos ductus revomunt. Hæ glandulæ oculo anatomico patent, modo ſubtili manu expediantur, quod vel in femorum pinguedine, aut paſſim in leucophlegmaticis felicius tentatur.* Pergit paulo poſt p. 472. *Ab hocce glandularum ſubtegmine tubuli etiam nonnulli exporriguntur; omnibus enim glandulis ſua ſunt excretoria, in ultimam continuati cuticulam vix, & niſi a ſudante ſero, patentes. Sed & aliquot in partibus tractim digitis mulcendo humor hiſce oculis emungitur ſeroſus, ut in digitorum pulpa & alibi corporis, diſpoſito jam ad ſudorem ſanguine, plus millies expertus ſum.* Hinc *Blaſius* quoque Anat. hominis l. 1. c. 2. p. m. 2. ſtatuit cutis ſubſtantiam membranaceo-glanduloſam. Hoc jam antea quoque olfecit *Joh. van Horne*, ubi in Microcoſm. §. 64. duplicem cutis ſubſtantiam expoſuit, exteriorem ſcilicet nerveam, albam, poroſam; interiorem vero carneam & veluti NB. parvis glandulis refertam. Hinc *Garmannus* de miraculis mortuorum l. 1. tit. 1. §. 16. p. m. 6. Ait pilorum humorem, quo nutriuntur, hærere in Cutis glandulis. Quid enim (pergit) cutis niſi glanduloſa ſubſtantia? Evolve omnino Ol. Borrich. in Act. Hafn. Vol. 1. n. 98. p. m. 190.

§. 34. Scilicet CL. *Steno* apud *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 65. p. m. 263. eas perſcribit Lugduno-Batav. 9. Januar. ſt. n. cIɔ Iɔc LXII. Adeoque jam viderat cIɔ Iɔc LXI. Eodem die & anno ex eodem Lugdun. Batav. ad eund. *Bartholin.* (uti legere eſt Cent. 3. Epiſt. 97. p. m. 420. ſcribit hæc Exc. *D. Borrichius* de Anatome Typographi a *Joh. van Horne*

ne adminiſtrata: *Labia, quod tumidiora deprehenderentur, aperta, magnum glandularum numerum ſtatim ſub cute oſtendebant, poſtridie privatim aperta crura itidem*, infinitas glandulas ſub cute *latere docebant, ut forſan non incredibile ſit annexas eſſe per univerſum corpus cutis interiori faciei* glandulas minutiſſimas, *ex quibus ſudor exprimatur, adeo, ut pori corporis non ſint niſi harum glandularum minuti ductus, eſſe autem has glandulas in ſano corpore adeo minutas, ut viſum pæne fugiant, in morboſo conſpectiores.* De figuris harum glandularum agit Godofrid. Bidlou in Vindiciis contra Ruyſchium p. m. 5. ſeqq.

§. 35. *Valvulæ venarum* ſuccedunt, quas Oſtiola vocavit *Hieron. Fabric. ab Aquapend.* Tr. pecul. de illis. It. *Rolfinc.* Diſſert. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 860. Cum vero aliquam multi auctores eas partim conciſe, fuſe partim & adtigerint & tractarint, videbor poſt Homerum Iliada ſcripturus. Erigit me tamen conatus Ampliſſ. *Th. Bartholini*, qui A. R. lib. 1. c. 2. p. m. 594. eas tractaturus; ait: *Quia vero hæc de valvulis venarum doctrina* paucis cognita eſt, *exactius, more noſtro in* rarioribus *uſitato eam proponemus.* Sunt autem illæ definiente *Aquapend. l. a. membranulæ aliquot tenuiſſimæ* (ita vocat quoque *Spigel. H. C. F.* l. 5. c. 1. recte tamen CL. *Th. Bartholin.* l. a. p. m. 594. ſeq. limitat; aitque, in orificiis vaſorum cordis eſſe craſſas) *in interna cavitate venarum, quæ potiſſimum in artus diſtribuuntur per intervalla nunc ſingulatim nunc geminatim diſpoſitæ, ac ſurſum quidem, verſus venarum radicem orificium habentes; infra autem clauſæ, & non diſſimilem formam exterius præ ſe ferentes, ac nodi in plantarum ramulis & caule apparent. Riolanus Diſſ de Valvulis venarum in principio* ait, eſſe veluti ap-

pendices tunicæ venarum intra cavitatem ſuam eminentes. E membrana quadam tenuiore, ac ipſa vena eſt conſtare, ſcribit *Spigelius* l. c. Figura prorſus ſimiles ſunt valvulis illis, quæ in corde reperiuntur, atteſtante *Spigel.* l. a. videlicet Sigmoides ſive ſemilunares, teſtibus *Harvei* Exerc. 1. Anat. de motu cordis p. m. 120. *Riolan.* Diſſ. de Valvul. Venar. Conjunctim ut plurimum geminæ reperiuntur, utrimque ſcil. una, interjecto ſpatio diſtantes iidem ibid. Neutiquam vero ſpectant verſus partes, uti opinatus eſt *Aquapendens l. a.* Sed verſus Cor, *Harvei* l. a. p. m. 120. ſeq. *Highmorus* Diſquiſ. Anat. f. m. 50. Cavitate ſua (inquit *Spiegel.* l. d.) venæ cavæ truncum ſpectant; at convexa ſede exteriores artuum partes. *Riolan.* l. c. p. m. 104. dicuntur ſitu diverſo alternatim poſitæ, ita ut ſequentis membranulæ latus, præcedentis convexam partem reſpiciat. Adde *Harvei* l. d. p. m. 120. Tota res αὐτοψία patet. Poterit quoque quilibet in ſemet ipſo rem probare, in cubito præcipue ſuperius, ceu multoties in memet expertus ſum, aliique mecum; ſi nimirum verſus digitos & extrorſum altera manu venas (præcipue cephalicam dictam ejusque ramos) premendo tentes; circa valvulas intus latitantes obſervabis exterius durum tuberculum renitens, inſtar nodi alicujus: Secus autem eveniet, ſi a carpo verſus humerum protrudes in venis ſanguinem, nihil enim tunc obſtabit; teſtibus *Harvejo* l. a. p. m. 124. ſeqq. *Spigel. H. C. F.* l. 5. c. 1. *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 594. qui addit, etiam apparere in vivorum brachiis ad phlebotomiam ligatis; quibusdam vero, ut bajulis & ruſticis varicum modo in cruribus intumeſcere. Iconem quoque expreſſam proponunt ſpectandam *Harvei* atque *Bartholin.*

§. 36. Inveniuntur autem ejusmodi valvulæ non

ſolum

ſolum in venis majoribus circa Cor; ſed etiam in majoribus venarum ramis, ii primis in illis, qui in artus diſſeminantur, teſte *Spigel. H. C. F.* l. 5. c. 1. p. m. 180.

Sic *Veſalius* in Exam. obſ. *Fallop.* notat a *Canano* ſibi propoſitas fuiſſe membranulas in majoribus venis, quales exſtant in corde; apud *Riolan.* l. a. p. m. 105. In trunco cavæ ex hepate proſilientis, *Riolan.* p. m. 105. & *Carol. Stephanus* apud eund. Nunquam tamen ſe obſervaſſe ſcribit *Riolan.* p. m. 106. *Th. Bartholin. A. R. libell. 1. c. 2. p. m. 595.* ait: *In cavæ trunco non reperiuntur, quia in divaricationibus poſitæ valvulæ regreſſum ſatis inhibent; nec moram in trunco copia trahit.* Unicuique tamen cavæ ſurculorum orificio in brutis, ubi in cavam inhiant, valvula appoſita eſt, ſcribente *Nathan. Highmor.* Diſq. Anat. l. 1. p. 3. c. 1. f. m. 50. In artuum venis, *Riolan.* p. m. 104. In *Cava deſcendente* duas, interdum quatuor obſervavit *Riolan.* in Enchir. Anat. & Diſſ. de Valvul. Venar. p. m. 106. In *Emulgentibus Veſal. Harvei* p. m. 121. & *Riolan.* p. m. 107. In ramis meſenterii verſus portæ venam; *Harv. & Riol.* ll. aa. Dantur quoque in trunco venæ portæ, quamvis nullas viderit *Riolan.* p. 107. In Iliacis ramis prope coxendicem *Harvei* p. m. 121. In Cruralibus *Jac. Sylvius* ap. *Riolan.* p. m. 105. & 107. *Harvei* l. c. In Saphæna *Riolan.* p. m. 107. In Azygi ore ex mente *Jac. Sylvii ap. Riolan.* p. m. 105. Harum auctorem eſſe *Cananum*, ſcribit *Amat. Luſit.* C. 1. Cur. 51. *Veſal.* in Ex. f. 83. Conf. *C. Hofmann.* Apol. pro Galen. l. 2. f. 4. c. 64. In Jugularibus, *Riol. Ib. Harvei* p. m. 121. In jugulari interna *Riolan.* p. m. 104. & 106. negat tamen *Aquapend. & Th. Bartholin.* A. R. libell. 1. c. 2. p. m. 595. quia difficulter ſurſum regreditur ſanguis venoſus ſua ſponte gravis, nec repagu-

lo

lo ibi indiget. In externa jugulari *Riolanus* negat; ratio vero ejus eſt calva. Quin in ſuſpenſi venis jugularibus, præſertim dextra externa valvulam ſemilunarem obſervavit CL. *Joh. Rud. Salzmannus* in Obſ. Anat. 10. Febr. 1609. quæ tamen non ſurſum ſed deorſum ſpectabat, ita ut potius adſcenſum quam deſcenſum ſanguinis impedire poſſe crederetur. Et revera hoc non miratus eſſet Optimus Vir, ſi ipſi innotuiſſet ſanguinis circulatio, cujus tunc nec vola nec veſtigium in ſcriptis erat. Axillaris duas habet in exortu ſuo ſeriatim diſpoſitas; *Riolan.* p. m. 106. Huc que videntur referenda illa, quæ CL. *Nic. Stenonis* perſcribit ad Immortal. *Th. Bartholin.* quæque Cent. 3. Epiſt. 65. p. m. 264. ubi de ductu thoracico agit leguntur: *Nuper obſervavi illius* (ductus thoracici) *in vena cava oſtiolum valvula ſatis magna & eleganti adverſus regurgitantem ſanguinem munitum, quæ eadem valvula etiam ductus lymphatici a collo deſcendentis exitum claudebat. In miſeram primo per modo dictum lymphaticum ſetam in ipſam uſque cavam, hinc & per ductum thoracicum in eandem axillarem viam tentans, eo vix tandem penetravi. Cum itaque in ipſa cava verſari ſetas deprehenderem, aperui illam, & ſimul in conſpectum produxi bina oſtiola ſibi admodum vicina,* & communi valvula *tecta*. In venis colli cerebrum ſubeuntibus *Riolan.* p. m. 104. cervicalem vero non habere ſtatuit p. 106. forte præter rationem. Humeralis duas vel tres valvulas obtinet; *Riolan.* p. 106. In Brachialibus *Jac. Sylvius* ap. eund. p. 105. Hicque in Cephalica & Baſilica innumeras vidit alternatim collocatas p. 106. In Coronalis orificio *Riolan.* ib. In Umbilicali vena nullas eſſe ſtatuit *Hoboken.* Anat. ſecundin. hum. p. m. 89. ſeq. 139. 192. 233. 298. & 481. credo tamen accuratius inquiſituro

turo forte etiam apparituras. In venis externis exiguis non dari, ſcribit *Th. Bartholin.* A.R. p. m. 595. quia ob parvitatem non indigebant, nec metus ullus a regreſſu propter viciniam pellentium partium & arteriarum. Credo tamen forte non defore; Sed opus Argo eſt, qui totus ſit oculeus, cum propter exilitatem vix oculo nudo conſpici poterunt; forte microſcopia heic opem ferrent. De numero eorum ita CL. *Th. Bartholin. l. a. p. m. 596. Numerus omnium variat, ut & intervalla. Sunt enim plures valvulæ in iis (1.) Qui Melancholico ſanguine abundant, aut e contra bilioſo & tenuiſſimo, quod uterque humor & facile pellenti reſiſtat, & facilius pondere ſuo & tenuitate ſemel pulſus refluit. (2.) In corporibus magnis, aut magis carnoſis ideoque plures venas habentibus. (3.) In iis, qui vaſa habent latiſſima. (4.) In iis, qui longas rectasque venas habent, nam in obliquis impeditur nonnihil a recurſu ex obliquitate ſanguis. Numerus certus non conſtat, quia novæ quotidie deteguntur & valvulæ & vaſa. Nonnulli 108. valvulas numerant, ſed plures dantur. &c. Diemerbrock. Anat. l. 7. c. 1. p. m. 516.* Denique valvulas in venis Triplices imo & Quintuplices eſſe ſtatuit *Kerckring.* obſ. Anat. 4. quem vide omnino.

§. 37. Uſum earum quod ſpectat, credit *Jac. Sylvius*, referente *Riolano* p. m. 105. uſus ejusdem eſſe cum membranis ora vaſorum cordis claudentibus. *Aquapendens* ſtatuit, ut ſanguinem remorentur, ne confeſtim gravitate ſua, aut fluminis inſtar in partes exterius ruat, unde ſuperiores forte alimenti penuria laborent, inferiores vero perpetuo tumeant. Sed recte refutatur ab *Harvejo* p. m. 121. *Riolanus* p. m. 104. ait eſſe, ut tanquam janitrices ſanguinis curſum & impetum moderentur; in artubus vero conſentit

Aqua-

Aquapendens. Conferat. *Spigel H. C. F.* l. c. 1. Hinc quoque *Primeroſius* contra Harvej. ait, ſanguinis motum valvulis in venis impediri, ita ut non tam ſubito redeat, quam affluit: Huicque non multum abludit Celeberr. *Mauritius Hofmannus*, Fautor atque Amicus noſter honoratiſſimus (citante *Lud. Müllero* Diſp. de Varicib. p. m. 7.) quando putat, eſſe inſtar obicis atque remoræ; quo minus ſanguis imitari queat nepam, velaque ſua vertere & affluens refluere. Adſtipulatur Beat. *P. I. Sachſius* in Ocean. Macromicroc. ſſ. 73. p. m. 70. His contrariam fovet opinionem *Highmor*. Diſq. Anat. l. 2. p. 2. c. 5. f. m. 155. ſtatuitque has valvulas potius ſanguinis motum promovere, quam impedire, quia idem præſtent officium, quale in cochleis & aquæ ductibus artificiales illæ valvulæ coriaceæ præſtant &c. Nec abludit huic ſimili *Harvei* Exerc. Anat. 1. p. m. 124. id. ib. cap. 13. p. m. 121. ſeq. vult factas ne a venis magnis in minores moveretur ſanguis, & ſic illas dilaceraret, aut varicoſas efficeret; neve a centro corporis in extrema, ſed potius ab extremitatibus ad centrum progrederetur. Hunc quidem reprehendit *Riolan*. p. m. 104. ſed non ſatis habet cauſæ. *Highmorus* diſquis. Anat. l. 1. p. 3. c. 1. f. m. 50. non male ita inſit: *Quæ ad cava latera interiora adhærentes, ac in orificia vaſorum incidentes, ea exacte claudunt: quarum aliæ majores ſunt, aliæ minores, ſurculorum magnitudini reſpondentes, ſurſum omnes ad Cor ſpectantes. Quarum uſus in brutis multo major eſt, quam in hominibus, qui erecti incedunt. Bruta enim, dum prona ambulant, pondus maſſæ ſanguineæ cavam præterlabentis (cum pars hæc hepati proxima infima ſit) facile ora vaſorum e jecore prodeun-*

deuntium deprimit, eaque violat. Ideoque natura valvulas adpoſuit, ut ſanguis & in cava præterfluat, & ſimul ex illorum vaſorum orificiis emanet Conf. *Jac. de Back* diſſ. & Corde ſect. 3. c. 6. *Rolfing.* diſſ. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 865. Alex. *Maurocordat.* de motu & uſu Pulmonum c. 5. per tot.

§. 38. Sed e diverticulo in viam redeundum eſt. Ecquis perutilium harum valvularum Inventor? Nimirum uti in omnibus noviter repertis accidit ut per ambitionem vel multi ſimul inventionis palmam ſibi poſtulent; aut per invidiam antiquis deferant, de qua ſæpe hi ne per ſomnium quidem cogitarunt: Sic quoque circa Valvulas venarum comparatum eſt; ut vel obtorto collo earum inventio rapiatur & referatur ad Antiquos.

§. 39. *Non eſt dubium* (ſunt verba *Riolani* de Valv. p. m. 105.) *iſtas membranulas venarum a veteribus animadverſas, & ἐπανθισμὲς dictas fuiſſe quod ex Ruffo Epheſio probatur* cap. 23. l. 1. (Verum in mea Edit: Lat. quæ eſt Henric. Stephani Fol. 1567. eſt lib. 1. de appellat. part. corp. hum. cap. XXXIII.) Locum e mea editione adſcribam: *Omnium autem, quos noverim, primus Dionyſius* Oximachi filius ἐπανθισμὲς (quaſi dicas eſſloreſcentias) *nomen novum adinvenit; aitque* (in Edit: altera *atque* legitur) *Eudemus ἐπανθισμὸν venam appellari. Sed mihi Dionyſius rem quidem venæ ſimilem, ἐπανθισμὸν, non idem tamen venam atque ἐπανθισμὸν, ſed quoddam aliud adventitium ſanguinis receptaculum* (Græca *Riolanus*

lanus addit: *ἀλλὰ τὶ καὶ ἄλλο ἐπίκλητον ἀγγεῖον αἵματ(ος) vocare viſus eſt: φλέβα, ἐπανθισμὸν & ἀρτηρίαν inculcans ac repetens. Neque enim ſi rem eandem φλέβα & ἐπανθισμὸν putaret, ita unquam locutus eſſet. Nam etſi nihil aliud ἐπανθισμὸς quam βλὲψ eſt, nibilominus ipſe aliter ſentit atque appellavit.* Sed quis Oedipus inde conjiceret has valvulas a *Dionyſio* indigitari. Quidni poſſet aliquis ſuſpicari, forte auriculas cordis tanquam venæ fimbriam ſ. extremitatem hoc nomine venire? Forte varicem? ſed heic nihil definiam. *ἐπανθισμὸς*, ap. *H. Stephan.* in Theſ. Gr. Lingu. tom. 1. f. m. 448. eſt exornatio ſeu illuſtratio, quæ fit adhibendo floridos Colores. Eadem habet *Scapula* in Lexic. In *Vulg. Lexic.* citatur ex *Dioſcor*: pro Flore. Illuſtr. *Salmaſius* Exercitt: Plin in Solini Polyhiſt. f. m. 255. b. ait: Spuma eſt *ἐπανθισμὸς*, aliud quam *ἔκβρασμα* ſcil. ap. *Dioſcor.* l. 5. c. 61. legitur *ἐπανθισμὸς πορφύρας* quod redditur a *Marcello Vergilio*: Flos purpuræ. Verum *Salmaſius* l. a ait legendum *ἐπανθισμὸς πορφύρας*, ex purpurrariis officinis deſumtum, quod liceat purpuriſſum vocare, Repetit *Idem* f. 1078. b. Procul dubio oritur ab *ἐπανθίζω* floridum reddo; quod ex *Luciano* & *Gregorio* allegat *Budæus* ap. *Stephan.* l. d. Alias *ἐπάνθισμα* ſignificat effloreſcentiam, atque idem quod *ἐξάνθημα* apud *Hippocr.* 1. Prorrh. ſ. 1. t. 21. ſ. 2. t. 25. Coac. t. 579. a verbo *ἐπανθέω* effloreſco, quod legitur l. 7. Epid. 23. 19. ait Exc. *Bruno* in Caſtello Renov. f. m. 521. *b*. Explicat quoque *Fœſius* in Oecon. Hipp.

f. m.

f. m. 222. *a.* ἐπανθισμοὺς quoque a *Galeno* l. de venis, appellari venas capillares ſcribit *Riolan.* l. a. p.m. 106. dubito tamen de loco illo. Adeoque nihil validi de cognitione valvularum in venis tempore Ruffi vel antea etiam elicitur.

§. 40. Imo idem *Riolanus* non erubeſcit l. a. aſſerere *Hippocratem* jam olim ſubolfeciſſe venarum valvulas in lib. de Oſſ. nat. Eundemque in hanc rem quoque citat CL. *Rolfing.* l. 5. diſſ. Anat. c. 14. Locus eſt Edit: meæ Foës: Fol. 1595. Francofurt. ferme in medio libelli f. m. 60. ubi venam humeralem fuſe deſcribit his verbis: αὐλὴ δὲ αἱμόῤῥους καὶ αἱματώδης, καὶ δυσίητος ἢν ῥαγῇ καὶ ἢ σπασθῇ τῇ μὲν γὰρ αὐτέῃ νεῦρον περιέχει πλατύ, τῇ δε χόνδρος. Τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν αὐτή τε ξυνέχει, καὶ ὑμὴν ἀφρώδης. i. e. vertente *Foëſio: Hæc autem ſanguine fluit & redundat, ruptaque & divulſa non niſi ægre curatur. Altera ſiquidem ex parte nervo lato connectitur, altera vero cartilago eſt. Medium vero horum locum ipſa continet, & pellicula Spumoſa.* Ὑμὴν ἀφρώδης igitur hic nihil ſignificet, niſi referatur ad valvulam venæ humeralis, quæ duas vel tres in medio brachio obtinuit valvulas ita cenſente dicto *Riolano.* Verum miror, quod CL. Vir, quem tamen ſtatim in ſequente loco laudavit, non inſpexerit *Foëſium*, qui in notis ad h. l. n. 49. f. m. 131. ita dixerat: *Ceterum hic videtur ſpumoſam pelliculam vocare, Carneam illam membranam, qua humeraria ſub cute fulcitur, cum internum latus*

muſculi brachium adtollentis, & validum tendinem muſculi brachium ad pectus adducentis, perreptat quem nervum venam appellare mihi videtur. Et re vera *Foëſii* conjectura mihi non diſplicet; novi enim illam membranam ſub ala plane apparere Spumoſam, quod multoties in anatome hominum & canum obſervavi; ubi non cultro ſed digitis manubriove illa membrana ſeparatur. Adeoque nullatenus ex hoc loco de Venarum valvulis conjicere tuto licebit.

§. 41. Sed ab eodem Riolano Ibid: alius locus *Hippocratis* in ſubſidium vocatur ex eodem libro fere circa finem; ubi venas pedum deſcribit, & inter alia ait: *Παρὰ δὲ τὴν γαςροκνημίην οἷον σφενδόνην πεποίηται.* i. e. At juxta poſteriorem tibiæ partem carnoſam fundam facit. Ad h. l. *Foëſius* in notis f. m. 132. ait *σφενδόνην* ſumi pro quodam venarum ductu fundam ſimilitudine referente, anguſtis extremis & medio latiore; Quæ & habet in Oeconom. Hipp. f. m. 605. a. ubi plura adhuc alia de hac voce. Ex hoc loco igitur ita concludit *Riolanus: Annon intelligit Oſtiola venæ ſuram perreptantis quoniam vena ibi ſemper latior & amplior, ubi valvula conſiſtit?* Verum ficulneum hoc eſt argumentum. Loquitur enim *Hipp.* (vel quisquis libelli auctor eſt, vide diſceptationem ſuper hac re ap. *Foës.* in nott. ad h. librum n. 1. f. m. 128. Sed Hippocrati adſtruit Exc. D. *Segerus*, diſſ. de Hipp. l. *π. καρδ*: c. 5. §. 4.) de externa forma venæ, ad quam ſimilitudinem inſtituit,

ſtituit, non autem de interna ſtructura, aut repagulo quodam membranaceo. Siquidem & veteribus varices noti erant; quibus tamen de valvulis nihil innotuerat.

§. 42. *Ebnſina* (vulgo Avicenna) celebratur primus, qui de his valvulis egerit a *C. Bauhino* Anat. l. 4. c. 36. p. m. 1227. dum cellulas in venis ſtatuerit: Ex eodem quoque refert *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 594. Verum nondum ap. Avicennam obſervavit CL. *Riolanus* l. a. p. m. 106. adeoque recte ego cum eodem locum deſignari cuperem.

§. 43. *Hieronymus Fabricius* ab Aquapendente Anatomicus Patavinus celeberrimus a plerisque Inventor laudatur; ſiquidem ipſemet A. C. ∞ D. LXXIV. in publico theatro Anatomico ſumma cum lætitia obſervavit & demonſtravit, miratusque quod nemo ante ipſum viderit, teſtibus *Kerkring.* in procem. obſſ. *C. Bauhin.* l. a *Rolfincio*. Diſſ. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 862. *Th. Bartholin.* l. c. p. 594. *Riolan.* l. c. p. m. 105. *I. D. Major.* Anat. 1. Kilon. c. 2. § 30. f. m. 12. *Harvei.* Ex. 1. de Circul. c. 13. p. m. 120. *Spigel.* 1. 5. H. C. F. c. 1. *Ludov. Miller* diſp. Inaug. de varicibus §. 4. p. m. 7. Altdorf. 1680. Idemque Aquapendens de iis tractatum evulgavit 1603. cuſum teſte *C. Bauhino* l. a. ſcil. Patavii in Fol. qui recuſus ibid. 1625. & Francof. 1644. & 1648. in Fol. teſte *Lindenio* de ſcript. Med. l. 1. p. m. 254.

§. 44. Verum *Aquapendentem* indicia accepiſſe harum valvularum a Rev. Patre *Paullo* Monacho Servita, Veneto; non ſine aliqua ingratitudinis exprobratione ſcribitur in Ejus Vita, quod Inventorem ſubticuerit, teſtibus *Riolano* p m. 105. *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 594. *Sarpium Servitam* vocat *Gaſſendus* in vita Peireskii l. 4. p. m. 438. Primumque inventorem ſtatuit. Eidemque *P. Paullo* adſcribit *Rolfingius* diſſ. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 862.

§. 45. Imo jam antea *Jacobum Sylvium* Med. Prof. Pariſienſem illas cognoviſſe ſcribit *Riolan.* p. m. 105. & ex hoc *Harvei* de Motu Cord. & Sangu. Exerc. 1. c. 13. p. m. 120. Eidemque tribuunt *Rolfinc.* l. d. atque *Th. Bartholin.* p. 594. *Maurocordat.* c. 4. p. m. 31. Scil. in Iſagoge ſua Anatomica l. 1. c. 2. de Membranis, teſte *Riolano*, ubi Epiphyſes vocat. Adeoque non male pro primo haberi poteſt, qui eas denotavit.

§. 46. *Veſalius* in Exam. Obſſ. Fallop. notat etiam a *Canano* ſibi propoſitas fuiſſe membranulas in majoribus venis, qualis extant in corde, uti ex eodem refert *Riolan.* de Valvul. venar. p. m. 105.

§. 47. Deinceps multi alii easdem obſervarunt. Sic *Salomon Albertus*, Norimbergenſis Med. Prof. CL. Wittebergæ ∞ D LXXIX. oſtendit, & ∞ D LXXXIV. de iis ſcriptum evulgavit, teſte *C. Bavhin.* l. 4. c. 36. p. m. 1228. *Rolſinc.* Diſſ. Anat. pag.

pag. 862. *Th. Bartholin.* l. a. Sic *Archangelus Piccolhomineus* Italus ſcribit ab omnibus hoc prætermiſſum, ſibique ſummam admirationem, cum illud comperiret, excitaſſe, ut fere in ecſtaſin ageretur; referente *C. Bauhino* l. a. p. m. 1227. Imo hanc forſan antequam Fabricius Patavii demonſtraverat, eas deſcripſiſſe contendit *Riolan.* p. m. 105. Conf. *Th. Bartholin.* l. a. Eas quoque adtigit *Andr. Laurentius*, a quo *C. Bauhin* & *Th. Bartholin.* Plura qui de his valvulis deſiderat, adeat præter laudatos *Slegelium* de Sang. motu c. 3. p. m. 14. *Sachſii* Ocean: macro - miroc. Alex. *Maurocord.* tr. de Pneumatic. inſtr. circ. ſangu. c. 4. *Deuſingius* diſſ. Anat. de Motu Cord. & Sangu. ſect. 1. *Veslingius.* Synt. Anat. c. 14. *Diemerbrock.* Anat. l. 7. c. 1. p. m. 516.

§. 48. *Arteriæ autem valvulis carent, ut Spiritus Vitalis inſtar radii ſolaris momento in partes diſtantisſimas feratur*; Sunt verba *Riolan.* l. a. p. m. 107. Sed hoc non fit: melius ille Spiritus ſuccesſive beneficio pulſus & non in momento defertur ad diſtantisſimas partes. *Jac de Back* diſſ. de Corde cap. 6. p. m. 221. ait arteriis nullas conceſſas eſſe valvulas, quia uno impetu a cordis actione eleventur, atque ea ceſſante ſimul contrahantur & concidant; dein quia propter ſubſtantiæ duritiem vicinarum partium mole non facile, ſicut venæ comprimantur. Verum quod ad ultimam rationem ſpectat, vereor quin ſit nulla; non ubique enim tum notabilis arteriarum eſt crasſities,

maxime in minoribus, ceu ſcripſi olim Diſſ. de Hæmorrhoid. n. 6. p. m. 8. ſeq. Nullas in arteriis dari ſcribunt *Harvei* Exerc. 1. d. ſangu. mot. c. 13. p. m. 121. *Lud. Miller*. l. a. p. 6. In arteriis umbilicalibus valvulas locent *Courveus & Hobokenus* ſcribente *Th. Bartholin*. A. R. libell. 1. c. 2. p. m. 595. Verum non veras dari valvulas in iis ſcripſerat *Hobokenus* Anat. ſecundinæ hum. repetitæ l. 1. c. 2. §. 38. ſeq. p. m. 141. Forte ſi quis accuratius perſcrutaretur, poſſet eas invenire; quamvis, ut verum fatear, nullam uſus neceſſitatem videam.

§. 49. In *Nervis* dari valvulas præſubponit Acutiſſ. Renat. des *Cartes* tr. de Homine; imo aſſecla ejus *Henr. Regius* Philoſ. natural. l. 4. c. 16. hoc confirmat aitque multas in nervis dari valvulas, easque ibidem depingit: Verum mire exagitatur a *Diemerbrock*. Anat. l. 8. c. 1. p. m. 542. ſeqq. ubi fuſe refutat iſtam ſententiam; ut & *Th. Partholin*. A. R. libell. 3. c. 1. p. m. 664. ſeq. Sic nervo in vivo animali filo conſtricto nullus ſupra vinculum apparet tumor, ceu ſcribit Celeberr. *D. Horſt*, ap. *Segerum* Epiſt. 2. de *Lympha Bartholin*. p. m. 35. Hocque Idem CL. *Segerus* Epiſt. 3. p. m. 45. fieri tradit, quia & nervorum ſubſtantia ad intumeſcendum inepta, & Spiritum ad tumorem in nervis excitandum debilis ſubtilitas prohibet, ut intumeſcere poſſit. Hinc ſi ligetur nervus aut obſtruatur, ſubſiſtit Spiritus, aliamque quærit viam.

§. 50.

§. 50. Addimus obiter *Valvulas vaſorum Lymphaticorum*, quas dari ſtatuit Franc. de le Boë *Sylv.* diſp. Med. 8. §. 16. atque *Th. Bartholin.* A. R. l. 1. c. 14. p. m. 133. ubi addit earum ſedes deſignaſſe *Rudbeckium*, ſed conſpicuas ſibi aperuiſſe *Frid. Ruyſchium*, receptaculum chyli reſpicientes, prohibentes, que ne quid e receptaculo ad hepar perveniat. Imo Idem *Bartholin.* libell. 1. A. R. c. 3. append. 3. p. m. 622. ſeq. de vaſis Lymph. ait: *Nodoſa quoque ſunt, & externe apparent, inæqualiter tumentia, inprimis ſi ligatis illis lympha ſiſtatur, idque propter* Valvulas, *non tantum ingreſſui in axillarum affixas, ſed in omnibus ramis diſpoſitas, geminatasque ubique, & oblique invicem ſuperpoſitas, textura tenerrimas, & numeroſiores quam in venis, adeo ut ſupra* bis mille *in lymphaticis aliqui demonſtrent, quarum uſus eſt impedire, ne aqua ad lymphatica regrediatur.* Has autem cum negaverit *Ludov. de Bils*, convictus fuit a CL. *Ruyſchio*, ſed regresſit aliud effugium in reſponſ. ad Epiſt. Tob. Andreæ p. m. 6. quod egregie ridet *Diemerbrock* Anat. l. 1. c. 12. p. m. 58. ſeq. Dari illas valvulas ſtatuit quoque *Rolfinc* Diſſ. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 864. *Kerckring.* obſ. anat. 91. p. m. 174. *Blaſius* Anat. Contr. p. m. 92. & Celeb. *I. D. Major.* Fautor Amicisſimus Anat. Nov. lit. C. 3. *a.* viditque in Lymphatico majora *Moinichenius* ap. *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epiſt. 1. p. m. 7. per collum cum jugulari interna deſcendente valvulam ſæpius ingreſſum munientem.

Nos quoque aliqua ſuperius tetigimus. Denique in *Uracho* funiculi umbilicalis nullam intercurrentem valvulam aut ejus ſpeciem adinvenit *Hoboken*. Anat. Vitul. ſecundin. ſ. 1. c. 5. §. 18. p. m. 92.

§. 51. Subjungimus denique his *Valvulam Coli*, de qua ſic amiciſſimus olim *J. F. Ortlob* in Hiſtoria partium & Oeconomiæ hominis ſ. n. Diſſert. 7. §. 3. pag. 50. Eidem tunicæ (inteſtinorum nerveæ ſive tendineæ) elevatæ debetur valvula illa coli, non a *Bauhino* inventa, ſed ante eum a *Varolio*, *Salomone Alberto & Piccolhomineo* jam obſervatæ, quæ ex duplici quaſi limbo ſemilunari conſtat, ita ſibi invicem impoſitis, ut deſcenſum permittant & cedant, aſcenſum flatus quoque & aquæ injectæ inhibeant, quia tunc ita ſibi junguntur, ut tubulum plenarie occludant. Plura jam ipſe olim eadem de Valvula congeſſi in diſp. mea de Colica, Argentorati A. 1665. habita.

§. 52. Ampliſſimæ tandem huic noviter inventorum Anatomicorum meſſi coronidis loco breve ſubjungamus, bona cum Lectoris venia, ſpicilegium: Oculorum quod attinet ſtructuram, *nervorum opticorum* detegiſſe originem primus legitur Conſtantius *Varolius*, de quo Hier. *Ghilini* in Theatro deglihuomini letterati, e quo *P. Freher* Theatr. Viror. erud. clar. fol. 1270. & *Lindenius Mercklini* pag. 225. a. ita: Primus nervorum opticorum originem ex ſpinalis medullæ principio contra communem priorum Medicorum opinionem invenit, & ideo ab *Hieron. Mercuriali* ac *Dominico*

Leone

Leone Medicis claris in ſcriptis eorum ſumme laudatus eſt.

§. 53. Reperitur & alia quædam Cartilago in oculi orbita ſede interiore ſuperioreque, quam primus *Fallopius* doctisſimus anatomicus invenit, & a figura atque uſu Trochleam vocavit verba ſunt *Andr. Spigelii* Lib. 3. de Fabr. corp. Hum. c. 2. p. m. 91. conf. eund. Lib. 4. cap. 5. p. 117.

§. 54. *Quintum oculi muſculum* inveniſſe ſcribit *Reald. Columbus* Lib. 5. de re Anatom. c. 9. p. m. 226. ſeq. ubi fuſius eundem deſcribit.

§. 55. Tertium adhuc dari *Meningem* mediam inter craſſam & tenuem primus deſcripſit *Godefridus Bidloo* in Anatomia ſua majore, & repetit in vindiciis contra *Frider. Ruyſchium* p. m. 33. ſeq. qui videatur.

§. 56. *Muſculos pyramidales* primus celeberr. *Fallopius* detexit teſte *Adr. Spigelio* Lib. 4. de Fabr. Corp. hum. c. 20. p. 139. & 141. ubi plura lectu digna de iisdem habet.

§. 57. *Duos naſi muſculos* a ſe primum inventos teſtatur *Reald. Columbus* Lib. 5. Anatom. c. 3. p. 220. in fine, & præcipue c. 4. toto. p. 221.

§. 58. *Idem maxillam ſuperiorem* pſittaci moveri primus animadvertit, vid. ipſum Lib. 5. Anat. c. 2. p. 219.

§. 59. *Auris* interna duos *Muſculos* habet, noſtra ætate inventos a duobus excellentisſimis Anatomicis *Hieronymo* inquam *Fabricio* ab *Aquapen-*

dente, & *Julio Caſſerio Placentino*. Ex his alter extra, alter intra primam cavitatem & tympanum ſitus eſt, unde externus ille hic internus nominatus fuit. Vide pluribus *Adr. Spigelium* Lib.4. de Fabr. Corp. hum. c. 5. p. 122.

§. 60. *Propaginem a vena ſine pari* noviter detectam accurate deſcripſit idem *Spigelius* Lib. 8. c. 15. p. 315. qui evolvi dignus eſt.

§. 61. *Arteriam bronchialem* Celeberrimus Anatomicus *Fridericus Ruyſchius* a ſe inventam detectamque primitus aſſerit in Epiſt. Anatom. 6. p. m. 11. nec inficias it Excell. *Harderus* Diſſert. de viſcerum præcipuorum ſtructura & uſu §. 23. ubi ita: Arteriam bronchialem ab aorta oriundam Clariſſimo Domino *Ruyſch* debemus; exilior eſt, & inter tot vaſorum compigmenta facile reſcinditur in viſcerum thoracis præparatione: Occurrunt ei plures venoſi ſurculi, qui cavæ ſoboles ſunt, ea tandem exiguitate terminantes, ut ni in animali recens ſuffocato illos perſequaris, perinde non reſpondeant; armari quoque oculi vaſorum fines melius explorant. Inprimis vero vaccarum, boum, & quæ his granditate affinia ſunt, animalium intranea expectationem felicius implebunt.

§. 62. *Oſſicula* in *arteriis* naturaliter naſci & hæc noſtra detexit ætas. Vide omnino locum apud *Joh. Bapt. Corteſium* Part. 3. Medic. Pract. in Conſultatione Medica fol. m. 497.

§. 63. *Unguium* naturam & originem perſpicatius indagatus eſt *Realdus Columbus* jam ſæpe lauda-

laudatus, unde Lib. 2. de re Anatom. cap. 15. pag. m. 161. ipſe ita: Ungues tum a cute tum a tendenibus muſculos digitorum extendentibus originem trahunt, quanquam tendines ſub unguibus uſque ad digitorum extremitates deferantur: hic enim poſtmodum dilatantur. Quamobrem perſpicuum eſt, cur ſub unguibus tam exquiſitus ſenſus deliteſcat; quod *ego primus obſervavi*, & Excellentisſimo Medico, Alexandro de Civitate, rei anatomicæ ſtudioſisſimo lubens oſtendi. Conf. pluribus ea de re ex profeſſo agentem Filii Charisſimi *Georgii Friderici Franci de Franckenau* Onychologiam Jenæ editam 1694. in 4.

§. 64. Pauca libet addere de celeberrimo ſæculi XVII. invento, quod univerſam medendi artem haud parum & illuſtravit & adjuvit. Eſt id detecta illo ævo *ſanguinis circulatio.* Hanc veteribus, inprimis & *Hippocrati* & *Ariſtoteli* prorſus incognitam fuiſſe prolixe & erudite commonſtravit CLmus *Archibaldus Pitcarnius* in ſolutione problematis de inventoribus pag. m. 88. ſeqq. Cui illa feratur accepta, in controverſiam primo venit, unanimi tamen mox tantum non omnium ſuffragio vindicata idque jure merito fuit, Celeberrimo *Guilielmo Harveo* Caroli I. Magnæ Britanniæ Regis Archiatro. Teſtem ejus rei jam in adlocutione ad Lectorem laudavimus Dn. *Joh. Bapt. de Hamel*, cui calculum adjicit *D. de Stair* in Dedicat. philologiæ novæ Experimentalis p. m. * 4. b. ubi ita: *Harveus* primo circulationem ſanguinis advertit,

cui

cui licet ex præpoſſeſſione aut invidia multi aliquandiu ſe obpoſuerint, deinceps tamen ita evidens deprehenſa eſt, ut omnes mirarentur, quomodo tam diu delituerit: Sed ne actum agere videar, Lectorem ablego ad præfationem noſtram, Celeb. *Chriſtiani Langii* Operibus Medicis olim præfixam, ubi argumentum iſtud fuſius pertractavi.

§. 65. Hæcque inter ſexcentas negociorum turbas ſufficiant. Quæ reſtant, ubi ſupetet benignius ocium pro virili addemus. L. B. boni conſulat levem hunc conatum, meliora ſi ſuperaddet gratiam abs me & omnibus bonis merebitur longe maximam, eumque valere jubeo pancratice.

INDEX RERUM.

A.

ABenzagel, Haly, de infante vaticinaturo vaticinatus eſt 176
Abortus, unde, 217.522
Abſinthio qui veſcuntur, felle carent 123
Æger. Ægros vaticinari probatur exemplis 166. quid de illis vaticiniis ſentiendum 180. ægros loqui interdum linguas peregrinas probatur 181
Æſculapius, an Chirurgiæ autor 2.29
Agnus vegetabilis, quid de eo ſentiendum 2.33
Agrypnia eryſipelata literatis propria 555.585
Alapa deſcribitur in ſenſu Theologico 510. ſeq. Juritico 511. Philologico & Philoſophico 513. varia alaparum nomina 512. ſeq. illarum utilitas 513. onomatologia 514. ſqq. definitur 516. varii inde orti affectus mali 518. ſeqq. v. c. dentium excuſſio, ibid. vomitus, ibid. cœcitas, ibid. ſurditas, 519. fatuitas, ibid. epilepſia, ibid. phrenitis, 520. apoplexia, 521. abortus, 522. mors, 523
Albumen ovorum, num ſit ſanum 413
Alimenta, quomodo ex iſtis novus proveniant ſanguis 551
Alteratio, quid, 579
Amuletum præcipuum quoddam laudatur 461.ſq.
Analectis, quid ſit, 219 510.
Ancon, qualis fuerit locus, 530
Angeli, num vaticinari poſſint, 180
Angina, morbus inſolens 585
Anglia ob Inventores artium novarum celebris 606.ſq.

Anguilla

Anguilla ratione ſexus &c. vapulat 141. varia vocis ſignificatio 142. num piſcis ſit 143. cui ſexui adſcribenda, ibid. ex qua materia generentur, ibid. variorum ſententiæ de illarum origine 144. ſeq. qua arte confici poſſint 146. ſemen genitale non habent 147. quæ illarum partes rejiciendæ, ibid. num ſint venenatæ 148. ubi degant 149. ſq. num eſu interdictæ 152. uſus earum medicinalis 157. ſqq. præcipue parturientibus multum proſunt 161. ſq. quam ſint alacræ 163
Animalia omnia facultatem loquendi habuiſſe falſo aſſeritur 191
Animalium præſagia de tempeſtate rejicienda 169
Animi oblectamentum corpori eſt levamen 602
Annulus promotorum, quid ſignificet 605
Anus, de non-perforato ano exempla 118
Apholim deſcribuntur 463
Apoplexia literatis frequentior 590
Arbores eſſe locutas aſſeritur 191
Aromata, quando illis utendum 25
Arteria bronchialis, quis invenerit eandem 650
Arteriæ hæmorrhoidales vide *hæmorrhoides*.
- - - *minores* habentur pro venis 441. cur venis aſſimilentur 442. quis habeat ampliores 446. valvulis carent 645
Aſinus, an careat felle 122. aſinum eſſe locutum probatur, 191
Aſio, quis 31
Aſplenon, quis ſit 106
Aſſula, vide *Planchette*.
Atrophia literatis frequentior 585
Auditus oſſicula veteribus incognita 614
Aves, num in terras calidiores abeant 2.30
Aures hominis, num ſint immobiles 200. ſqq. exempla illorum, qui aures movere 204. ſqq. quæ hujus rei ſint cauſæ 209. ſqq. num reſtitui poſſint 505. ſq.

Auritus

Auritus 31
Αὐλὸς ἔφα rejicitur ab Autore 436
Axungia vitri, quid 821

B.

B*Enedictus*, S. divinaſſe dicitur 168
Biblia ſacra multa habent, quæ medicis debent explicationibus 233
Bilis, quæ ei ſit natura 448. virideſcit, nigreſcit &c. 455. quomodo in ventriculum regurgitet 584. vide *Fel.*
Birettum Doctorum &c. in promotionibus Academicis impoſitum, quid ſignificet 604.ſq.
Bitumen, qualis color illi ſit proprius 47
Blutfluß, vide *Hæmorrhoides*
Bona nova Anatomica 605.ſqq.
Borametz, vide *Agnus vegetabilis* 2
Bovem eſſe locutum probatur 190
Bourgeois, Jo. Jo. Ben. F. malo dæmone obſeſſus abſcondita prædixit 169.ſqq.
Brachium. Veneſectio in brachiis ſuperſtitioſa habenda 50. num brachia reſtitui poſſint 508
Bräune, vide *Angina.*
Brüderſchafft ſauffen, præcipuus modus deſcribitur 299
Bruta eſſe locuta probatur 190. num ſuperfœtari poſſint 224
Buſque de femme, vide *Planchette.*

C.

C*Acavate*, hujus arboris propria 452
Cachexia & *Cacochymia* literatis communis 555.588
Calculi literatis frequentiores 582. varia exempla calculorum inuſitatæ magnitudinis, ibid & ſq.
Caleria quid 539

Calor

Calor naturalis, quo tempore maximus 25. Calores ſubitanei unde 583
Canalem Thoracicum quis invenerit 606
Cancri Americani vivunt in terra 125. bilem certo tempore non habent, ibid.
Canes eſſe locutos probatur 190
Canities ante tempus, unde 554. quibus de cauſis 579
Capilli. Quid ad capillos generandos profit 311
Capreolus, vide *Cervus*.
Caput. Num ſine capite homo vivere poſſit 101. 133. exemplis probatur 134. ſq.
Capitis dolores unde 554. 580
Capſulæ atrabilariæ, vide *glandulas renales*.
Caſalvia quid 539
Caſtrati, an impregnare poſſint 22. 28
Caſtratio gallorum 37. Origenis Adamantii, ibid. pœnæ loco habetur 38. uſum habet in mania, ibid. modus caſtrandi veterum, ibid. modus hodienus 41
Caſtrari mulieres poſſunt 36. varius hujus vocis ſenſus 37
Caſauria quid 539
Catarrhi unde 590
Celoſtia quid 539
Cerebrum. Num ſine cerebro homo vivere poſſit 101. 130. Cerebrum examinavit *Willis* 607
Ceremoniæ Promotionum Academicarum deſcribuntur 604. ſq.
Cervis fellem deeſſe perhibetur 122
Χαμαιλυπεῖον, quid ſit 538
Chiragra literatis propria 554
Chirurgia, a quo ortum trahat 2, 29
Chocolata, varia ejuſdem nomina 451. 452. ubi naſcatur 452. ubi optima, ibid. quomodo præparatur 453. damno eſſe poteſt 555
Cholericum temperamentum, vide *Temperamentum*.
Chriſtallus quid ſit 51. vocis origo 57. varii generis eſt

eſt 68. in fin. ubi & ex qua materia generetur 69. Autoris ſententia de vario genere 71
Chylus. Chyli tardior diſtributio unde veniat 553. *Chyli receptaculum* quis invenerit 606.618 ſqq.
Cibus, quo anni tempore augeri poſſit 25. quali ſingulis anni temporibus veſcendum, ibid.
Ciconiæ, ubi hyement 30.32
Circuitus ſeu *Circulatio Sanguinis*, Inventor quis 606. 607. Salzmanno ignota 636. quo tempore inventa 651
Circumciſio, quem adferat fructum 11. quomodo peragatur 12, 13. quid in ſenſu improprio ſignificet 38
Citatio in vallem Joſaphat a vaticiniis excluditur 172
Clauſtrum virginale, vide *Hymen*.
Colica, unde 553. literatis frequentiſſima 577
Columba felle carere perhibetur 123. 125. columbas eſſe locutas aſſeritur 191
Cometa An. 1680. Lipſiæ &c. viſus deſcribitur 335. ſole majorem fuiſſe creditur 336. num cometæ ſideribus adnumerandi 335. ſq. an a mundi primordio ſint conditi 337
Commentarium in S. Scripturam Mathematicum promittit Jo. Müller 233
Conceptio fieri poteſt hymene abſente 1. utet ſine admiſſione penis, ibid. 21. quis parentum magis contribuat ad conceptionem 234
Concha adhibebatur olim in caſtratione 37. ſine corde &c. vivit 138
Concoctio, quando fiat 25. 575. quid eam tardiorem reddat 553
Cor, num ſine corde homo vivere poſſit 101. affirmatur & exemplis probatur 138. ſqq. cor examinavit *Lower* 607. an parenchimatibus adnumerari poſſit 610
Coronæ ſanctæ, cui impoſitæ fuerint 561
Corvus. Corvum eſſe locutum probatur 191

Coturnicum duces, qui 30. varia illorum nomina, ibid.
Cynchramus, quis 50. 51

D.

D*Ebilitas ſtomachi*, unde oriatur 575
Delirantes ſæpe vaticinantur 175
Deliria unde literatis communia 588
Delphin felle carere perhibetur 125
Diabolus. An diabolus vaticinari poſſit 180
Diæta multum confert ad ſomnum 392
Diaphragma. Sine diaphragmate homo vivere poteſt 101
Divinari ſolent morituri 172
Dorium melos Græcorum 473
Ductus lymphatici deſcribuntur 621
- - - *pancreaticus*, quis eundem invenerit 617
- - - *ſalivales*, quis invenerit 606
- - - *thoracicus* a quo inventus 620
Dyſenteria literatis communis 578

E.

E*Brietas* poëſin interdum facilitat 193. non tantum damnum adfert, quantum exceſſus in cibis 233
Effuſio ſanguinis hæmorrhoidalis num arteriis aut venis tribuenda 440. vide *hæmorrhoides*.
Embryon, vide *Fœtus*.
Endemiæ, quid 456
Epilepſia Evnuchi non laborant 38. literatis communis 591
Epiſpaſmus, quid ſit 509
Equus, num fellem habeat 121. equum eſſe locutum probatur 191
Eugium, vide *Hymen*.
Eunuchus. Evnuchorum quot genera 37. podagra ibid. non laborant 38. nec epilepſia,
Exceſſus in cibis magis nocet ac in potu 233
Extremum judicium, vide *Vallis Joſaphat*.

F.

FEbres quot 326. unde variæ ortum ducant 554. literatis quam frequentiſſimæ 583
Feces literatis ſæpe exſiccantur 584
Fel, ſine felle homo vivere poteſt 101. 121. 128. optimus & peſſimus hominis liquor, 121. an equus fellem habeat, ibid. fellem deeſſe aſinis perhibetur 122. item cervis, ibid. quis inde uſus 126. quodnam damnum 127
- - *Vitri*, quid 321. ſq.
Figuræ Tilſemanicæ deſcribuntur 462
Flatus unde 553
Flos virginitatis, vide *Hymen.*
Fluxus menſtruus deſinit in impregnatis 243. imo & in lactantibus 242. 268
Fœtus in fœtu datur 73. exemplis probatur 77. fœtus e mortua naſcitur 81. fœtus formatio, quomodo fiat 35
Fornices, quæ loca ita dicta fuerint 539
Freni inciſus ſub lingua, vulgo das Zungen löſen, quomodo in infantibus fiat, 420. ſq. quo inſtrumento fieri debeat 423. 424. quomodo in adultis 425. proverbia de hoc actu 428
Fumus Tabaci damno eſſe poteſt 555

G.

GAlenus in Deum & ſcripturam fuit injurius 9. 10
Gemelli, vide *Infantes.*
Generare impuberes poſſunt 73
Generatio, quis magis in ea contribuat 233
Genitalia, an inhoneſta 8
Germania, cur in re anatomica non majores fecerit profectus 607
Glandula. Glandulas examinavit *Whartonius* 607. glandulæ dividuntur 612

- - - *renales*, quis invenerit 623
- - - *ſalivales*, dividuntur 627
- - - *ventriculi*, quis invenerit 624. alias vide glandularum diſtinctiones in *lacrymales* 630. it. *glandulæ ſub porulis* 631
Glottis, quis 30. imago infidelium ducum, ibid.
Gonagra literatis propria 554
Gravedo, num ſit ſalutaris 457
Grus, num felle careat 123
Güldne Ader, vide *Hæmorrhoides*.

H.

Hæmorrhagiæ narium, unde 556
Hæmorrhoides, quid 431. quando fluant, ibid. quotupliciter earum fluxus, ibid. cui ſexui ſint frequentiores, ibid. exempla fœminarum hæmorrhoidibus laborantium 449. ſqq. quo ætatis tempore fluant 449. 450. quo anni tempore 448. ſq. quid eas procreat 432. quodnam temperamentum ipſis præcipue ſit obnoxium 433. quibus cognoſcantur ſignis, ibid. interdum ſunt hæreditariæ, ibid. 456. variam habent formam 434. nunc bona nunc mala homini generant 434. 439. quibus curentur remediis 435. non omnibus fluunt nec ſemper 437. exempla eorum, quibus largiſſime effluebant, ibid. num ſymptomata in iis diſtingui poſſint 438. per arterias, non per venas fluunt 439. propagantur a meſenterica inferiore 440. quibus abundantiores fluant 446. 448. ſunt largiores in præcipuis regionibus 449. præcipue in Italia, ibid. in Germania, ibid. quos morbos præveniendo tollant 457. quibus curentur remediis *ſiccæ*, ibid. quibus fluidæ 435. num ſcalpello eas attingere liceat 458. num hæmorrhoidum tempore veneſectio ſuadenda, ibid frictiones an conducant 460. quibus remediis dolori ſuccurrendum 461

Hæ-

Hæmoptoë, literatis communis 555. 585
Hemiplexia, literatis frequentior 591
Hepar, num venarum principium 2.28. an ſine hepate vivere poſſit homo 101. num parenchymatibus adnumerari poſſit 611
Hermaphroditi utriusque ſexus dantur 20
Hirundines, ubi hyement 32
Humidi primogeniti radix ſanguini ineſt 447
Hymen, num integritatem conſtituat 1. quid ſit 15. non in omnibus reperitur 16. varia ejusdem denominatio 18. pro certo virginitatis ſigno habetur 19. in omnibus reperiri aſſeritur ibid.
Hypochondria, unde nomen 581. hypochondriorum diſtentiones & inflammationes unde 553. literatorum malum proprium 581. unde veniat 597

I.

Icterus, unde 554
Jecur omnibus animantibus ineſt 101. examinavit Gliſſonius 607
Impuberes generare poſſunt 73. multis exemplis probatur ibid. & ſqq.
Indi vaticinari dicuntur 168. quo medio id fiat 179
Infantes gemelli peregrino loquuntur idiomate 189. alii gemelli ſtatim loqui & ingredi poterant 190. unde infantes interdum ante tempus loqui poſſint demonſtratur 196
Inſecta ex varia materia naſcuntur 145.ſq.
Inſomnia literatis communia 555
Inteſtina. Sine inteſtinis homo vivere poteſt 101. 128
Inteſtinum rectum dicitur emunctorium commune 431. quænam per illud excerni poſſint 445
Joſaphat, vide *Vallis Joſaphat*.
Judæi, num a lue venerea ſint immunes 11
Juris periti, quibus obnoxii morbis 597

L.

Labia, num reſtitui poſſint 506

Lac, chyli portio habetur 616. num virgines habere poſſint, diſputatur 238. ſqq. num in viris deprehendatur 244. exempla fœminarum, quæ non pepererunt & lac habuere 246. alia exempla virginum ib. ſq. exempla brutorum 248. ſq infantum 249. virorum, juvenum & puerorum 250. ſq. brutorum maſculorum 252. quis lactis ſcopus 262. 266. ſæpe per uterum fluit 271. num virorum &c. lac pro vero habendum 271. ſq. lac & ſanguis menſtruus eſt una eademque materia 272. quæ nam ſit lactis materia 273
- - - *pharmaceuticum* atque chymicum 275. varia hujus lactis arte præparati genera, ibid. & ſqq.
- - - *virginis phyſicum* 289. varia de eo proponuntur miracula 290. ſqq. vide *Breviarium* noſtrum De Triplici Lacte 294 ſqq.

Lapis. Lapidem eſſe locutum aſſeritur 191

Lauri baccæ putrefactæ & deſtillatæ purgant odore tantum hauſto 61

Lemnia terra, vide *terra Lemnia*.

Liber apertus & *clauſus* quid ſignificet in Promotionis actu 604

Lien, an melancholiam efficiat 2. 28. ſine liene homo vivere poteſt 101. quamvis omnibus animantibus ineſſe pro certo habeatur 103. aliorum ſententia, qui nonnullis animantibus denegant 104. ob lien exſectum animal non ſterileſcit 108. ſq. num parenchymatibus adnumerari poſſit 610

Lingua. Sine lingua homo vivere poteſt 101. 119. ſine lingua mutui locuti ſunt 120. ſeq. linguas peregrinas ſæpe loquuntur ægri 181. infantes 189. inciſus freni ſub lingua 418. num reſtitui poſſit 507

Linguluca, quæ 30

Lippitudo oculorum, unde 568. quibus remediis curanda 594. ſq.

Literati quam plurimis obnoxii morborum malis 554. vide

vide *Studia.* Corpus gracile habent 579. literatorum vitia 593
Lithargyrium, quid 280. varia genera, ibid. & ſqq. quem habeat uſum 285. ſqq.
Lucubrationes maxime nocent 574. 598. 599.
Lues venerea Judæis falſo denegatur 11
Lunatici peregrinas ſæpe loquuntur linguas 183
Lupanaria, num licita 528. ſqq. Pontifici fructifera 532. rationes, cur lupanaria pro illicitis ſint habenda 535. varia illorum nomina 538. derivatio nominis 539
Lydii primi uxores caſtrarunt 40
Lyncus quid & quotuplex 44

M.

Machaon, an Chirurgiæ autor 2
Mameluchi, qui ita dicantur 34
Maniaci ſtupendum robur exercent 192
Mathematici, quibus obnoxii morbis 598
Mariæ Deiparæ lac, vide *Lac virginis.*
Matrix, quid ſignificet 30
Maxilla ſuperior, pſittaci movetur 58
Medicamentorum diſtinctionem vulgarem Autor tollit 142
Medici, quibus obnoxii morbis 597
Melancholia, num a liene ortum trahat 2. quid ſit 454. non eſt frigida 455. differt ſecundum regiones & illarum incolas, ibid. literatis propria 555. 584
Melancholici ſæpe vaticinari arbitrantur 176. linguas peregrinas loquuntur 188
Memoriæ deperditio, vide *Oblivio.*
Meninx deſcribitur 649
Menſtruus ſanguis, num malus 88. vide *ſanguis.*
Meretrices, vide *lupanaria.*
Methodus medendi res eſt ardua 142
Milch-Zinße 532. vide *lupanaria.*

Monſtrum Medioburgi genitum deſcribitur 130. ab aſſularum uſu cauſatur 217
Morbus. Per morbum vaticinantur nonnulli 174. morbi quot 326.556
Morbi literatorum, & quidem *Theologorum* 597. *JCtorum*, ibid. *Medicorum*, ibid. *Philoſophorum* &c. 598.
Mori quid ſit 367
- - *per ſapientiam*, quid ſit 174
Morituri divinari ſolent 272. exemplis variis probatur 175. contrarium affirmatur 178.ſq.
Motus eſt optimum ſanitatis conſervandæ remedium 572. ſeq.
Mulier, num caſtrari poſſit 36.38. deficiente utero vivere poteſt, ibid. 41. habet ſemen 87
Mulieres, num citius poſſint curari viris 559
Mures bilem non habent 125
Muſculus. Muſculorum vera origo 613. vis, quando ſit auctior 26. oculi quintus a quo inventus 649. *pyramidales* muſculos quis invenerit, ibid. it. muſculos *naſi*, ibid. it. auris, ibid.
Muſica in Græcia floruit 464. merito laudatur 465.ſq. dæmonibus inviſa & intolerabilis 467. diſtinguitur 368. varia exempla hominum & brutorum, quibus muſica odio vel damno fuit 470. Medico maxime proficuam eſſe probatur 472. teſtimonia Eruditorum de utilitate muſices 474.ſqq. Muſices uſus in caſtris 475. medelam affert Melancholiæ 479. laſciviæ & veneri 480. iræ 481. furori, ibid. inſaniæ 482. maniæ 484. ἀγρυπνίᾳ 485. dentium doloribus 488 febri 489. peſti 490. ſq. monſtra præcavet 491. afflictionem hypochondriacam tollit 492. Item dolorem iſchiaticum, ibid. arthritidem 494. morſus ſcorpionum 495. it. morſus hominum, ibid. præcipue turantulæ 496.ſqq.

N.

N*Aſus*. Naſi refectio, quomodo fiat 501.ſq.

Nervi. Nervorum origo unde 613. Nervos examinavit Willis 607. num valvulas habeant 646
- - - *optici*, a quo detecti 648
Noctambuli loca præcipitia adeunt 193
Nox mater ſomni & mortis 364. ſtudiis inviſa & Studioſis 581
Noxa Studiorum, vide *Studia*.

O.

Oblivio ex nimia induſtria literatorum oritur 587
Obſeſſus abſcondita &c. aperit 169. ſqq. linguas peregrinas loquitur 189
Obſtructiones, unde exiſtant 403
Oculorum compenſatio, quomodo fiat 500
- - - *imbecillitates* literatis frequentior 591. ſq.
- - *lippitudo*, quomodo curanda 594. ſq.
- - *ſtructura* deſcribitur 648 ſqq.
Odontalgia alapa curata 514
Oeſterlen, vide *Ova paſchalia*.
Oleum nucum literatis pernicioſum 588
Omentum. Sine omento homo vivere poteſt 101
Ortygemetra, quis ſit 30
Os *Ilium* / *Pubis* / *Sacrum* } num relaxentur in parturientibus 142. negativa probatur 165. ſq.
Oſculum neo-promotis datum, quid ſignificet 605
Oſſa, num nutrimentum habeant a medullis 264. ſq.
Oſſicula auditus veteribus incognita 614
- - *in arteriis* dantur 650
Ὀστεολογία, quis operam adhibuerit huic doctrinæ 614
Oſter Eyer, vide *Ova paſchalia*.
Otus, quis 30. 31
Ova, quo modo imprægnentur 22. 87. num ſint in illis prima hominis incunabula 87. ex ovo omnia generantur 401. quænam damna ex uberiori ovorum eſu proveniant 402. ſqq. 410. ſqq. num albumen ovorum ſit ſanum 413. vide *Breviarium noſtrum* 418
Oves bilem non habent 125

P.

Palatum, num reſtitui poſſit 507
Pallas. Hujus vocis derivatio ſingularis 596
Pallor faciei, unde 568
Palpebræ ambutabantur Martyribus 353. cui ambutantur, illi mors certe imminet 355
Prancreas. Sine pancreate homo vivere poteſt 101
Pancreaticus ductus, a quo ſit inventus 617
Panniculus virginalis, vide *Hymen.*
Paralyſis literatis frequentior 591
Παρεγχύματα, quantas habuerint mutationes 609. eorum diviſio, ibid. num illis adnumereri poſſint Cor 610. *pulmones*, ibid. *lien*, ibid. *renes*, 611. *Hepar*, ibid.
Partus, qua ope facilis fiat 161. ſq.
Pedum dolores literatis frequentior 583
- - *tumor*, eruditis communis 588
Penis. Sine pene homo vivere poteſt 101. 113. exemplis probatur 114. num reſtitui poſſit 509
Pericardium. Sine pericardio homo vivere poteſt 101
Peripneumonia literatis communis 555. 585
Perſpiratio, quid ſit 27
Philologi & *Philoſophi*, quibus obnoxii morbis 598
Phœnix, num e ſuis cineribus habeat redintegrationem 2
Phrenitis, unde 555. literatis frequentior 584
Phyſiognomia quid 233
Pileus Doctorum &c. quid ſignificet 604
Pili, num & quomodo reſtitui poſſint 508
Pituita, unde ortum trahat 568
Planchette quid ſit 214. ejus noxa deſcribitur 215. exemplis noxa probatur 216. ſqq.
Podagra Eunuchi non laborant 38. Eruditorum morbus proprius 554
Podalirius, an Chirurgiæ autor 2
Podex. Sine podice homo vivere poteſt 101. 118

Poëta,

Poëtæ, quibus obnoxii morbis 598
Practicus ſine theoria haudquaquam eſſe poteſt 36
Præputium, cur factum ſit, 1. 10. 12. pro quo a Judæis quibusdam habeatur 11. quibus obnoxium ſit morbis 15
Præſagia tempeſtatum in animalibus rejiciuntur 169
Promotionis actus in DD. deſcribitur 558 ſqq. ſolennitates variæ in promotionibus uſitatæ 604. 605
Pſittaci maxilla ſuperior movetur 649
Pulmones, an ſine pulmonibus homo vivere poſſit 101. 129. quibus animalibus deſint 129. num parenchymatibus adnumerari poſſint 610
Pulvis Trithemicus damno eſſe poteſt 555
Puli igne artificiali excludi poſſunt 2. non fimo equino, ibid.
Purgantia, quomodo agant 51. 55. nonnulli purgandi modi 51. rejiciuntur 52. variæ variorum ſententiæ de modo purgationis 54. ſqq. purgatio promovetur *auditu* 58. *adſpectu* 69. *guſtu* 60. *odoratu*, ibid. *in ſomniis* 62. *retentione in manu*, ibid. *inunctione* 63. *infuſione in venam* 65. *geſtatione ſub plantis pedum*, ibid. *accubitu* & *coitu*, ibid. *lactatione*, *imaginatione*, *animi pathematibus*, *metu*, *fonticulis*, *eſu ovorum barbi* 67
Pythonoſcome, an ciconiarum habitatio 30

Q.

Quintæ Eſſentiæ, ſecundum quas regulas præparari debent 36

R.

Ana ſub lingua 425
Ranæ ſine corde vivunt 139
Ραπίσματα, quid ſint 511
Raucedo unde oriatur 568
Renes, num ſint neceſſarii 111. num parenchymatibus adnumerandi 610
Reſpiratio literatis ſæpe *difficilis* 589

Reſtitutio in integrum, quid ſit ſenſu *Medico* 499. ſenſu *JCtorum*, ibid.
Rhabarbara, egregium purgandi remedium 53
Rhagitis Anglorum deſcribitur 327. ſqq. pro nova morborum ſpecie habetur 329. unde oriatur 333
Rhaſpodia, quid ſit 6.ſq.
Roß-Ballet, Viennæ habitum 468
Rugitus, unde 553
Rythmi, illorum uſus deſcribitur. 484

S.

S*Abulum micturienſium*, hujus figura 323
Sanguis. Sine ſanguine homo vivere non poteſt 140. puriſſimus in homine non invenitur 438. in quibus hominibus major ſanguinis copia fit? 446. ſanguini ineſt radix totius humidi primogeniti 447. num ſanguini ſerum ſit admiſtum 451. ſolis literatis mittendus eſt ſanguis 578 in ſanguine conſiſtit vita hominis 551. quo modo ſanguis novus in corpore fiat, ibid. *ſanguinis circuitus* inventor quis 606.651
Sanguis menſtruus, num malus dicendus 88.90. in viris etiam reperitur, ibid. exemplis probatur 92. purgamentum corporis 90. corporis materia prima 89. per venas hæmorrhoidales excernitur, ibid. interdum per penem 93. præcipue Judæis, ibid. non uno tempore fluit omnibus 93. nec ſiſtitur omnibus ſimul, ibid. juſto citioris menſtrui exempla 94. ſq. exempla in ſenectutem uſque durantis fluxus menſtrui 96. ſeqq. in nonnullis fluxus penitus non obſervatur 99. non fluit imprægnatis 243. nec lactantibus 242. 268. per loca varia fluit 269. 439. quæ hujus rei cauſa 270. ſanguis menſtruus & lac una eademque eſt materia 272. unde varium exitum habeat 439
Satyra, hujus vocis varia ſignificatio 3.ſqq.
Scabiei cauſæ 556. 589
Scirrhi, unde 582

Seden-

Sedentaria vita, vide *vita ſedentaria.*
Σεῖρα, quid ſint 538
Semen virile, hujus tantum ſpiritus & contagium concurrit ad conceptionem 1. num teſtes illud efficiant 2. 28. quæ ipſi adſcribantur virtutes 35. 36. generation's locus 86. anguillæ non habent 147. quid contribuat ad conceptionem 234. ſeminis rejectio reprobatur 541
Senſus exquiſitisſimus, ubi 651
Serpens, quem habeat ortum in emortuis 2. 33. ſine corde vivit 139
Serum, num ſanguini ſit admiſtum 451
Signum, quotuplex 261
Simbel-Tag, 400. vide *Ova paſchalia*
Sitis immodica literatis communis 555
Solennitas Promotionum Academicarum deſcribitur 604 ſq.
Somnus modicus utilis 342. inter dormiendum plus caloris adeſſe creditur 343. ſedatur ſanguis 344. juvat concoctionem 396. alia commoda, ibid. ſqq. incommoda non-dormientium 359. ſqq. ſomni diuturni exempla 367 ſqq. cui ſexui longior indulgendus ſit ſomnus 381. in ſomno diſtinctio adhibenda eſt circa ætatem 382. ſomnus poſt cibum conducit 387. diſtinctio circa vitæ genus 388. circa anni tempora 391. circa valetudinis diverſitatem 393. ſomnus Adami profunctus 376. vide BREVIARIUM noſtrum 395
Σοφισαὶ apud Indos artis divinandi periti 168
Sperma Ceti, quid ſit 49
Spermatica vaſa vide *vaſa ſpermatica.*
Spiritus animales literatis disſipant 586
- - *ſalini*, quid præſtent 48
- - *vitales*, quomodo generentur 551
Splen, an detur 2. quo medicamento abſumi poſſit 106. num excindi poſſit 107.

Spuma vitri, quid 321
Stabulum, vide *Lupanaria.*
Statuas eſſe locutas aſſeritur 191
Stimulantia. Quænam Venerem ſtimulent 453
Stomachus, ſine ſtomacho homo vivere poteſt 101. 121. ſtomachi debilitas unde 575
Studia. Studiorum noxa deſcribitur 549. ſqq. illorum egregia laus 602.ſqq.
Structura oculorum deſcribitur 649
Succinum, an ſit vegetabile 36. ex qua materia præparatur, ibid. variorum variæ ſententiæ de eo 43. ubi inveniatur 45..ſqq unde induretur 48. mediante igne ſolvitur 49. ſuccino varia animalia incruſtari poſſunt 49
Succolata, vide *Choccolata* 452
Summœnium, vide *Lupanaria*
Summœnianæ uxores, quales ita dictæ 538
Superfœtatio, quid ſit 220, 222. variorum variæ ſententiæ de eadem 221. ſqq. etiam in brutis eſt poſſibilis 224. exemplis variis probatur 225. ſeqq. ſuperfœtationis tempus 230.ſq.

T.

Tabes literatis quam frequentisſima 578.ſq.585
Tarantula. Quibus remediis earum morſus curandus 496. ſqq.
Telmiſſenſes ab ortu ſuo vaticinari dicuntur 168
Temperamentum, quodnam nobilisſimum 448. unde cholericum nomen habeat, ibid.
Tempeſtatis mutationem quis præſentiat 173
Terra lemnia quid 235. quo anni tempore effodiatur, ibid. quibus circumſtantiis, ibid. nobis dicitur *Terra Sigillata* 236. quem adferat uſum 237
Teſtes, an ſemen efficiant 2.28. abſque teſtibus generatio fieri poteſt 28. inſanus quidam ſibi abrumpit 28. 29. *viriles*, an ſint glandulæ 83. contrarium probatur 84. *muliebres* a virilibus differunt 83.86. deſcribuntur 87.612

Thee

Thee (herba) quomodo damno eſſe poſſit 555
Theologi, quibus obnoxii morbis 597
Trochlea deſcribitur 649
Troglodytæ ſomnum non capiunt 359
Tumores pedum literatis communes 555.588
Tuſſis literatis frequentior 590

V.

Vallis Joſaphat. Citatio in illum locum ſejungitur a vaticiniis 172
Valvulæ venarum deſcribuntur 633. ex qua materia conſtent 634. earum forma 636. earum numerus incertus 637. quis illarum inventor 639 ſeq. quis primus de iis egerit 643. num ſint in nervis 646. num dentur in vaſis lymphaticis 647. it. in colo 648
Vaſa lymphatica quis invenerit 606.621
- - *ſpermatica*, de illorum inventione 623
Venæ. Venarum principium quodnam 2. num in venis ſecandis delectus ſit habendus 36. 49. 50 unde varia variarum venarum nomina 49. communicant cum arteriis, ibid. veneſectio in brachiis ſuperſtitioſa habenda 50. venæ evacuant materiam vitioſam per hæmorrhoides 444. quis habeat tenuiores 446
- - hæmorrhoidales deſcribuntur & diſtinguuntur 444. vide *hæmorrhoides*
- - *lacteæ*, quis earum inventor 615
Venter, quo anni tempore ſit calidior 2
Ventriculi gravitas & imbecillitas unde 553
Ventriloqui, Galeni ſententia de iisdem 198
Venus, ubi reſideat 114. quænam eandem ſtimulent 453
Vertigo literatis communis 555.584
Veſica urinaria, ſine illa homo vivere poteſt 101.112
Vigiliæ tormenti loco uſurpantur 352. vigiliarum diurnarum exempla 356. *nimiæ* quænam ex iis damna 581
Vinum crebrius hauſtum cauſat hæmorrhoides 449
Vipera, cum quo coitum exerceat 144
Virgæ vulnus mortem fere adfert 113

Ne. 31. 1

Virgines, num lac habere poſſint diſceptatur 238. ſqq. exempla pro affirmativa adducuntur 245
Virginitatis certum ſignum 19
Viri, num lac interdum habeant 244. num citius curari poſſint mulieribus 559
Vita conſiſtit in ſanguine 551
- - *ſedentaria* multorum morborum mater 447.567. *quos* producat morbos 597
- - *ſtataria* incommodis plena 567
Vitri fel, ſive *Axungia vitri* quid 321
Vitrivoraces, num inde damnum ſentiendum habeant 297. ſq. exempla adducuntur eorum, qui ſalva vita & ſanitate devorare potuerunt 298. ſqq. ſuo proprio exemplo Autor probat 301. exempla eorum, quibus peſſime ceſſit 303
Vitrum, ex qua materia conſtet 309 quis ſit vitri uſus 311. num venenis adnumerandum 324
- - *uſtum*, varii præparandi modi 317.ſqq.
Vitulus marinus felle carere perhibetur 125
Ulula noctura, quæ? 31
Ungues digitorum, num ſint venenati 423. eorum natura & origo a quo indagatus 650.ſq.
Vomitus rejicitur 52
Uterus ad vitam non neceſſarius 41.101.117

Y.

Ὑαλοφαγία, vide *Vitrivoraces*.

Z.

Zimpffel-Tag 400. vide *Ova Paſchalia*.
Zona neo-promotis olim accincta, quid ſignificet 605
Zungen löſen, vide *Freni inciſus*.
Zypæus, Franc. *de ſemine* docte differit 29. item *de ſanguine menſtruo* 90

F I N I S.

A. 181.3821

97. a. 61

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google